Tadeusz Dołęga-Mostowicz

Vraciul

Tadeusz Dołęga-Mostowicz

Vraciul

Volumul 1

Tadeusz Dołęga-Mostowicz
ZNACHOR; PROFESOR WILCZUR
Wydawnictwo Lódzkie
Lódź, 1985

Traducere, prefaţă şi note
de ION PETRICĂ

PREFAŢĂ

Rareori un scriitor a cucerit cu atâta dezinvoltură cititorii şi critica literară, aşa cum a făcut-o polonezul Tadeusz Dołęga-Mostowicz.

Cariera fulminantă a acestui ziarist, născut în 1898, cu studii de drept la Kiev, nu a fost precedată de nici un eveniment editorial. Debutul lui cu romanul *Cariera lui Nikodem Dyzma* (Kariera Nikodema Dywny, 1932) a stârnit însă senzaţie.

Cititorii l-au primit cu entuziasm, critica i-a arătat şi ea interes, deşi era pusă într-o situaţie evident jenantă faţă de autorităţi. Cartea apărea la şase ani după lovitura de stat din 1926 şi instaurarea dictaturii lui Pilsudski, într-un moment în care prigoana împotriva opoziţiei, fraudele, abuzurile, dezorientarea din rândurile grupării sanatiste a lui Pilsudski deştărmaseră şi umbra de iluzii privind rolul „bărbatului providenţial”. Or, romanul aducea în prim plan tocmai cariera ameţitoare a unui impostor lipsit de scrupule, căruia i se construieşte o întreagă legendă pentru a motiva ascensiunea omului cu „mână forte” până în cele mai înalte funcţii şi la un pas de fotoliul primului ministru.

Cititorii ştiau că Tadeusz Dołęga-Mostowicz, colaborator, apoi redactor şef al ziarului naţional-democrat de opoziţie „Rzeczpospolita”, scrisese un articol incisiv la adresa lui Pilsudski, pentru care ofiţerii dictatorului l-au transportat la gropile de gunoi de la periferia oraşului molestându-l cumplit[1], aşa că recepţionau romanul ca pe o răzbunare a autorului şi o satiră antisanatistă, încercând să descifreze fiecare amănunt, să identifice fiecare personaj.

În perioada interbelică era celebră cariera profesorului de arheologie Leon Kozlowski, numit de Pilsudski ministru al agriculturii pentru că avea o concepţie „interesantă”

[1] Vezi Zbigniew Mitzner, *Wstep* în Tadeusz Dołęga-Mostowicz – *Kariera Nikodema Dyzmy*, Varşovia, 1955, p. 8-9.

asupra reformei agrare, aceea de a nu o realiza, apoi numit şi prim-ministru pentru că era cel mai obtuz dintre toţi candidaţii[2]. Unii îl vedeau în Dyzma chiar pe Pilsudski.

În orice caz, carierismul devenise o tară incriminată şi de alţi scriitori ai vremii, ca Zofia Nalkowska, Julius Kaden-Bandrowski etc.

Succesul *Carierei lui Nikodem Dyzma* l-a încurajat întratât pe Tadeusz Dołęga-Mostowicz, încât până la începutul celui de-al doilea război mondial a publicat anual câte două, trei romane.[3]

A creat, prin urmare, numai şapte ani, fiindcă în 1939 a fost ucis în condiţii neelucidate, dar în acest răstimp romanele lui au cunoscut mai multe ediţii, iar zece dintre ele au fost ecranizate. Popularitatea lui era atât de mare, încât revistele îi ofereau onorarii exorbitante iar cineaştii de la Hollywood i-au solicitat şi ei colaborarea.

Succesul de care se bucură până astăzi romanele acestui scriitor laborios poate să-i intrige pe unii dintre cititorii rafinaţi. El nu este un analist de tipul lui Proust, Joyce sau Kafka, nu este nici măcar un inovator, ci se revendică din marea familie a realiştilor secolului al XIX-lea şi stăpâneşte perfect substanţa şi tehnica romanului foileton.

Atenţia autorului se concentrează asupra personajului central, pe care îl modelează până în cele mai mici amănunte, brodând în jurul existenţei lui intrigi

[2] Ibidem.

[3] Ultima brigadă (Ostatnia brygada, 1932), Fraţii Dale. et Comp (Bracia Dalcz i S-ka, 1933), Cecuri fără acoperire (Czeki bez pokrycia. 1933), Procurorul Alicja Horn. (Prokurator Alicja Horn, vol. I–II, 1933), Universul doamnei Malinowska (Swiat pani Malinowskiej, 1934), Al treilea sex (Trzecia pleć, 1934), dilogia: Masca de aur (Zlota maska, 1935) şi Praguri înalte (Wysokie progi, 1935), dilogia: Doctorul Murek anihilat (Dr. Murek zredukowany, 1936) şi A doua viaţă a doctorului Murek (Drugie życie dra Murka, 1936), Copilul lor (Ich dziecko, 1937), Trei inimi (Trzy-serca, 1937), dilogia: Vraciul (Znachor, 1937) şi Profesorul Wilczur, 1939), Jurnalul doamnei Hanka (Pamietnik pani Hanki, 1939), la care să mai adăugăm două scenarii de film: Testamentul profesorului Wilczur şi Arap alb, ultimul după piesa omonimă a lui Michal Balucki.

ingenioase, captivante. Acţiunea curge vioi, „este ruptă din viaţă”, pasionantă, bogat pigmentată cu elemente sentimentale şi de moravuri. Odată accentul deplasat spre dinamica acţiunii, personajele se individualizează în acest plan iar analiza psihologică lapidară, descrierile succinte sunt subordonate stabilirii unui contact rapid cu cititorul.

I s-a reproşat lui Tadeusz Dolega-Mostowicz că a făcut concesii gustului mic-burghez[4] apreciindu-i-se, aproape în exclusivitate, romanele satirice, cum sunt *Cariera lui Nikodem Dyzma*, în primul rând, *Fraţii Dalcz et Comp., Doctorul Murek anihilat, A doua viaţă a doctorului Murek* sau *Jurnalul doamnei Hanka*. Fără îndoială că romanele amintite au toate şansele să rămână mărturii documentare asupra unei perioade istorice confuze, deşi un personaj de tip balzacian ca Nikodem Dyzma depăşeşte cu mult limitele epocii sale. În ultima vreme se constată însă un interes sporit pentru celelalte romane ale scriitorului polonez.

Reeditarea, în 1985, a dilogiei *Vraciul* şi *Profesorul Wilczur* a demonstrat, şi după cincizeci de ani, disponibilităţile unui mare număr de cititori pentru aşa-zisa literatură de masă.

Lupta dintre bine şi rău, contradicţia între realitate şi imaginaţie, între posibilităţi şi aspiraţii, care au dominat de la început arta, ca şi raportul dintre receptor şi obiectul artistic, au îndemnat mereu cititorul să caute în literatură viaţa, să-şi proiecteze propria existenţă în opera literară. Atâta vreme cât nu avem de-a face cu maculatura, acţiunea tranzitivă a literaturii de masă poate fi benefică. Ea îmbogăţeşte spiritual cititorul, sporeşte sensibilitatea omului faţă de valorile etice şi estetice ale existenţei. Din acest punct de vedere romanele lui Tadeusz Dołęga-Mostowicz reprezintă o sursă inepuizabilă de reflecţii, cel puţin atâta vreme cât arivismul, carierismul şi egoismul vor mai naşte drame sociale şi morale.

Mediul cel mai poluat sub aspect moral este oraşul,

[4] Vezi A. Lempicka, Mostowicz – pisarz drobnomieszczanstwa (Mostowicz – scriitorul micii burghezii), „Twórczość”, z.2. p 133 – 156.

scriitorul lăsându-se tentat să reînvie o mai veche opoziţie între oraş şi sat, primul înfăţişându-se ca un monstru devorator, al doilea ca o cauză a purităţii morale.

„Oraşul e un monstru, afirmă Wilczur. A pus între om şi pământ asfalt şi beton. De unde să-şi ia omul sentimentele? Sentimentele vin din pământ, ca toate sevele vitale. În oraş seacă, se fărâmă, se prefac în pulbere, rămâne numai creierul înfierbântat de lupta pentru existenţă, creierul care nu mai e capabil să gândească, ci numai să com-bine."

Construcţiile oraşului acoperă omului orizontul, lăsând „numai nişte deschizături mici, ca nişte tuneluri, prin care putem ieşi din interiorul acestui monstru."

Aproape toate personajele lui Tadeusz Dołęga-Mostowicz îşi încep viaţa sub semnul satisfacerii nevoilor materiale, al luptei pentru un statut social cât mai avantajos. Goana după bani, după înavuţire ucide însă sentimentele, dezumanizează.

La începuturile carierei sale Rafał Wilczur luptă şi el „pentru post, pentru cabinet pentru pacienţi bogaţi". Aşa procedează şi mai tinerii doctori: Jerzy Dobraniecki şi Jan Kolski. Când setea de înavuţire este întreţinută şi de parteneră, viciul devine devorator. Dobraniecki se foloseşte de cele mai josnice mijloace şi nu ezită să provoace moartea unui pacient pentru a-l compromite pe Wilczur, ca să-i la locul. Nina Dobraniecka, frumoasă, fascinantă în societate, se află pe treapta cea mai de jos a moralităţii. În acest univers bogăţia nu serveşte omului, ci „înăbuşă totul şi-l pune pe om să-i slujească ei."

Până şi candida Marysia, alături de Leszek Czynski, începe să gândească prin prisma banilor care i-ar putea asigura activului profesor o viaţă liniştită. Din această perspectivă drama lui Rafał Wilczur nu este urmarea amneziei care îl aruncă într-o existenţă vegetativă, îl transformă dintr-un celebru chirurg într-un vraci de ţară, ci a unui complex de concepţii şi determinări în care sentimentul iubirii este redus la luxul pe care bărbatul îl poate oferi femeii. De aceea el nici nu se întreabă dacă

Beata poate fi fericită alături de un bărbat cu şaptesprezece ani mai în vârstă decât ea.

Lui Wilczur i-au trebuit treisprezece ani de suferinţă, de expiere, pentru a putea înţelege că un asemenea mariaj nu putea fi viabil şi pentru a evita altul, şi mai nepotrivit, de astă dată cu Lucia Kańska, altruistă până la sacrificiul de sine, dar cu peste treizeci de ani mai tânără decât el. Numai experienţa de viaţă, în care locul central îl ocupă suferinţa, element purificator, este capabilă să desăvârşească personalitatea umană. Wilczur se transformă când ajunge la antipodul existenţei sale anterioare, Kolski – după ce trăieşte dezamăgirile unei aventuri erotice cu Nina Dobraniecka, doctorul Jerzy Dobraniecki – abia când este salvat de la moarte de cel pe care el l-a distrus pentru a-şi asigura o viaţă plină de lux.

Din fericire, spiritul de observaţie al scriitorului îl depăşeşte pe ideolog. Lumea satului, chiar şi într-un ţinut atât de înapoiat şi de sărac ca cel surprins în roman, este şi ea stratificată, zguduită de drame. Morarul Prokop Mielnik, care şi-a alungat fratele pentru a-i lua averea, îndură toate nenorocirile care se abat asupra lui pentru ca în cele din urmă să poată aprecia cum se cuvine valoarea binelui şi răului. Zenon, fiul curelarului Wojdyllo, se umanizează abia când vede cu propriii lui ochi monstruozitatea actului său de potenţial ucigaş.

Cinstea şi altruismul nu sunt un dat al universului rural, ci urmarea unei vieţi grevate de privaţiuni, a sensibilizării omului simplu la suferinţă şi nedreptate. Neîncrezători în tot ce vine din afara mediului lor, ţăranii sunt însă capabili de mari sacrificii atunci când cineva le câştigă încrederea.

Relaţiile dintre doctorul Wilczur şi ţărani, dintre doctoriţa Kańska şi ţărani se situează în afara actelor filantropice, ele se bazează pe o comuniune de sentimente, pe modul apropiat de a gândi raporturile interumane şi profesiunea de medic. În felul acesta altruismul nu rămâne un act gratuit, fără consecinţe sociale şi morale, el se transformă într-o forţă modelatoare.

Profesorul Wilczur face parte din familia eroilor lui

Ştefan Zeromski, dar în timp ce doctorul Tomasz Judym, erou solitar, era menit să zguduie conştiinţa contemporanilor, Wilczur se adresează inimilor, oferind, conform convenţiei literaturii de masă, soluţii, deschizând perspectivele unor mutaţii etice.

Asupra unei asemenea literaturi pluteşte, ameninţătoare, melodrama.

Se vede că a sesizat şi scriitorul această primejdie, mai ales după prima parte, cu linearitatea ei evenimenţială, fiindcă în partea a doua cazuistica socială este mai bogată, suportul proceselor de conştiinţă mai solid, euforia – cenzurată de cinismul, uşor sentimental, al unui personaj pitoresc ca Cyprian Jemiol.

Jemiol nu este o prezenţă insolită în creaţia lui Tadeusz Dołęga-Mostowicz. În *Cariera lui Nikodem Dyzma*, Jorj Ponimirski, un alienat mintal, rămâne singurul personaj lucid, care demască impostura lui Dyzma într-o cavalcadă a carierismului şi prostiei. În *Vraciul* şi în *Profesorul Wilczur*, Jemiol, alias Obiedziński, dezvăluie şi el o altă faţetă a realităţii.

Cinismul lui maschează dezamăgiri îndelung refulate, tot aşa precum paradoxurile debitate ascund adesea acuzaţii grave la adresa unei lumi în care „mintea există numai pentru a face rău”.

Pentru Jemiol alcoolul este un narcotic, aşa cum fusese pentru Kolski aventura amoroasă. Narcoza nu putea reprezenta însă o alternativă la spiritul mercantil, la parvenitismul vremii şi Jemiol este nevoit să-i mărturisească lui Wilczur propriul eşec: „Tu trăieşti pentru alţii, alţii pentru ei înşişi, numai eu nu ştiu pentru cine şi pentru ce trăiesc”.

Între doi poli ai manifestărilor existenţiale – egoismul şi altruismul – Tadeusz Dołęga-Mostowicz compromite atât carierismul lui Jerzy Dobraniecki, arivismul Ninei Dobraniecka, izolaţionismul lui Jemiol, cât şi exaltarea juvenilă a Ninei Kańska.

Universul construit de scriitorul polonez rămâne dominat de personalitatea statuară a profesorului Rafał

Wilczur, ridicată parcă din suferinţele tuturor semenilor săi. Wilczur nu este un ideal, un model abstract, ci sinteza unor valori umane, rezultată dintr-o pătrunzătoare şi fină investigaţie în cele mai diferite sfere ale potenţialului uman, un personaj care pledează pentru echilibrul dintre raţiune şi sentimente.

Indiferent de coordonatele geografice pe care ar ajunge, mesajul umanist al romanelor lui Tadeusz Dołęga-Mostowicz are darul de a fi convingător şi tonifiant, situându-le la nivelul celor mai bune opere ale literaturii europene de masă.

ION PETRICĂ

Partea întâi
Vraciul

Capitolul I

În sala de operaţii era linişte deplină. Din când în când se auzea doar zăngănitul ascuţit al instrumentelor metalice pe placa de sticlă. În aerul încălzit până la treizeci şi şapte de grade Celsius stăruiau aroma dulceagă de cloroform şi mirosul de sânge, care pătrundeau prin mască umplând plămânii cu un amestec insuportabil. O soră medicală leşinase într-un colţ al sălii, dar nimeni dintre cei prezenţi nu putea părăsi masa de operaţie ca să-i vină în ajutor. Nu putea şi nici nu voia. Cele trei ajutoare nu-şi luau privirile de la rana roşie, deasupra căreia se mişcau încet şi parcă stângace mâinile mari ale profesorului Wilczur.

Până şi cea mai neînsemnată mişcare a acestor mâini trebuia înţeleasă imediat. Fiecare mormăit ce ieşea din când în când de sub mască însemna o indicaţie precisă pentru ajutoare şi era îndeplinită cât ai clipi din ochi. Era vorba nu numai de viaţa pacientului, ci de ceva mult mai important, de reuşita unei operaţii dementiale, disperate, care putea deveni un nou şi mare triumf al chirurgiei, putea spori gloria profesorului, a spitalului şi elevilor lui, dar şi a întregii ştiinţe poloneze.

Profesorul Wilczur opera un mixom al cordului. Ţinea inima în mâna stângă şi cu mişcări ritmice o masa continuu. Prin mănuşa subţire de cauciuc îi simţea fiecare tresărire, fiecare gâlgâit, oricât de neînsemnat ar fi fost el, când valvulele refuzau să-i mai dea ascultare. Atunci, cu degetele amorţite, le silea să lucreze. Operaţia dura de patruzeci şi şase de minute. Doctorul Marczewski, care urmărea pulsul, înfipse pentru a şasea oară acul seringii în camfor şi atropină.

În mâna dreaptă a profesorului lanţetele şi chiuretele licăreau în mişcări scurte. Din fericire mixomul nu pătrundea adânc în muşchiul inimii, ci forma un con plat, clasic. Viaţa acestui om putea fi salvată. Numai de-ar mai rezista opt, nouă minute.

Nici unul dintre ei nu s-a-ncumetat, se gândea mândru profesorul.

Da, nici unul. Nici un chirurg, nici din Londra, nici din Paris, din Berlin sau Viena. L-au adus la Varşovia, renunţând la glorie şi la un onorariu colosal. Iar onorariul însemna construirea unui nou pavilion al spitalului şi încă ceva, mai important, vacanţa Beatei şi a fetiţei lor în Insulele Canare. O iarnă întreagă. Îi va fi greu fără ele, în schimb lor le va prinde foarte bine. În ultimul timp, nervii Beatei…

Perna roz-vineţie a plămânului se umflă spasmodic şi se dezumflă brusc. O dată, de două, de trei ori. Bucata, de carne vie din mâna stângă a profesorului tresări. Câteva picături de sânge se prelinseră din incizie pe membrana violetă. În ochii celor prezenţi licări groaza. Se auzi fâsâitul uşor al oxigenului, iar acul pătrunse din nou sub pielea pacientului. Degetele groase ale profesorului se strângeau şi se desfăceau ritmic.

În câteva secunde rana era curăţată. Acum firul subţire de aţă chirurgicală urma să desăvârşească opera. O cusătură, două, trei. Era incredibil ca aceste mâini uriaşe să fie capabile de atâta precizie. Aşează cu băgare de seamă inima la locul ei şi câteva clipe o privi atent. Se umfla şi se dezumfla în ritm inegal, dar primejdia trecuse. Profesorul se îndreptă şi făcu un semn. Doctorul Skórzeń scoase dintre fâşiile de pânză sterilizată partea excizată din peretele toracic. Încă vreo câteva operaţii indispensabile şi profesorul răsuflă uşurat. Restul rămânea în seama ajutoarelor sale. Putea să aibă totală încredere în ele. Mai dădu câteva indicaţii şi trecu în vestiar.

Aici inspiră cu voluptate aerul curat. Îşi scoase masca, mănuşile şi halatul pătate cu sânge şi se întinse ca să-şi dezmorţească oasele. Ceasul arăta două şi treizeci şi cinci. Iar întârzia la prânz. Şi tocmai într-o zi ca asta. Ce-i drept, Beata ştie ce operaţie importantă are, dar, oricum, întârzierea într-o asemenea zi îi va produce o mare mâhnire. Dimineaţa, când a plecat de acasă, intenţionat nu lăsase să se vadă că ţine minte data de astăzi; a opta

aniversare a căsătoriei lor. Dar Beata ştia că el nu uită. În fiecare an primea câte un cadou frumos, cu fiecare an mai frumos şi mai scump, pe măsură ce sporeau celebritatea şi averea lui. Cu siguranţă că şi acum în cabinetul de la parter aşteaptă un nou cadou. Blănarul trebuia să-l fi trimis încă de dimineaţă…

Profesorul se grăbea şi se îmbrăcă repede. Totuşi trebuia să mai treacă pe la doi bolnavi de la etajul al doilea şi pe la pacientul operat adineauri. Doctorul Skórzeń, care veghea lângă bolnav, raportă scurt:

— Temperatura treizeci şi cinci cu nouă, tensiunea o sută patrusprezece, pulsul foarte slab cu o uşoară aritmie, între şaizeci şi şaizeci şi şase.

— Slavă Domnului.

Profesorul îi zâmbi.

Tânărul doctor învălui cu o privire plină de admiraţie statura uriaşă şi mătăhăloasă a şefului. Fusese studentul lui la Universitate. Câtă vreme profesorul mai făcuse cercetare, îl ajutase la pregătirea materialelor pentru lucrările lui ştiinţifice, iar de când şi-a deschis un spital propriu, doctorul Skórzeń găsise aici un salariu bun şi un larg câmp de activitate. Poate în sufletul lui regreta că şeful renunţase atât de neaşteptat la ambiţiile de om de ştiinţă, că se mulţumise să rămână un belfer universitar şi să facă bani, dar din cauza asta nu-l putea preţui mai puţin. Ştia, ca de altfel toată Varşovia, că profesorul nu o făcea pentru el, că muncea ca un rob, că n-a ezitat niciodată să-şi asume răspunderea şi adeseori a făcut adevărate minuni, ca cea de astăzi.

— Sunteţi un geniu, domnule profesor, spuse cu convingere.

Profesorul Wilczur râse cu vocea lui joasă şi blajină, care dădea atâta linişte şi încredere pacienţilor săi.

— Să nu exagerăm, colega, să nu exagerăm! O să ajungi şi dumneata la asta. Recunosc însă că sunt mulţumit. În caz de ceva spune să mă caute la telefon. Deşi cred că nu va fi nevoie. Şi aş prefera, fiindcă astăzi am… o sărbătoare în familie. Cred că au şi telefonat că se arde mâncarea pe

foc.

Profesorul nu se înşela. În cabinetul lui, telefonul sunase de câteva ori.

— Vă rog să-i comunicaţi domnului profesor să vină cât mai repede acasă, spunea servitorul.

— Domnul profesor e în sala de operaţii, răspundea de fiecare dată, imperturbabilă, secretara, domnişoara Janowiczówna.

— Ce naiba înseamnă asediul ăsta? întrebă medicul-şef Dobraniecki, intrând în cabinet.

Domnişoara Janowiczówna răsuci cilindrul maşinii de scris şi scoţând o scrisoare dactilografiată, spuse:

— Astăzi e aniversarea căsătoriei domnului profesor. Aţi uitat? Doar aveţi invitaţie la bal.

— Ah, aşa e. Şi sper să fie o distracţie agreabilă… La ei întotdeauna muzica-i excelentă, masa rafinată şi societatea aleasă.

— Mă mir că aţi uitat femeile frumoase, spuse ironic secretara.

— N-am uitat. De vreme ce vei fi şi dumneata acolo… ripostă doctorul.

Obrajii uscăţivi ai secretarei se îmbujorară.

— O glumă deplasată. Ridică din umeri. Chiar de-aş fi cea mai frumoasă femeie, tot nu m-aş putea aştepta la o atenţie din partea dumneavoastră.

Domnişoara Janowiczówna nu-l agrea pe Dobraniecki. Îi plăcea ca bărbat, pentru că era într-adevăr ispititor, cu nasul lui acvilin, cu fruntea lui înaltă şi mândră, pentru că era un excelent chirurg şi chiar profesorul îi încredinţa cele mai dificile operaţii şi-l susţinuse să devină conferenţiar, dar ea îl considera un carierist calculat, care urmăreşte un mariaj convenabil. Apoi nu credea în loialitatea lui faţă de profesor, căruia îi datora, de fapt, totul.

Dobraniecki era destul de abil ca să sesizeze acest resentiment. Cum avea însă obiceiul să nu irite pe nimeni care putea să-i facă vreun rău oricât de mic, continuă conciliant arătând spre cutia de pe birou.

— Ţi-ai luat o haină de blană nouă? Văd cutia de la Porajski.

— Nu sunt eu de Porajski şi mai ales de o asemenea blană.

— Chiar… „asemenea”?

— Uitaţi-vă. Zibelină neagră.

— Fiu… fiu… Îi merge bine doamnei Beata, dădu din cap, apoi adăugă: Cel puţin din punct de vedere material…

— Ce vreţi să spuneţi?

— Nimic.

— Ar trebui să vă fie ruşine, izbucni ea. Orice femeie ar putea s-o invidieze pentru un asemenea soţ, care o iubeşte atât de mult.

— Fără îndoială.

Domnişoara Janowiczówna îl fulgeră cu o privire furioasă.

— Are tot ce-şi poate visa o femeie! Tinereţe, frumuseţe, o fetiţă minunată, un soţ celebru şi stimat de toţi, care munceşte zi şi noapte ca să-i ofere ei confort, belşug, poziţie în societate. Şi vă asigur, domnule doctor, că ea ştie să preţuiască asta!

— Nici eu nu mă îndoiesc, spuse plecându-şi uşor capul, dar mai ştiu că femeile preţuiesc mai presus de orice…

Nu reuşi să încheie fraza, fiindcă în cabinet intră doctorul Bang şi strigă:

— Uluitor! A reuşit! Va trăi!

Începu să relateze cu entuziasm desfăşurarea operaţiei la care asistase.

— Numai profesorul nostru s-a putut încumeta la aşa ceva!… A arătat ce ştie, adăugă domnişoara Janowiczówna.

— Ei, să nu exagerăm, interveni Dobraniecki. Pacienţii mei nu sunt întotdeauna lorzi şi milionari, poate că nu au întotdeauna şaizeci de ani, dar istoria cunoaşte o serie întreagă de operaţii pe cord. Chiar şi istoria medicinii noastre. Chirurgul varşovian, doctorul Krajewski, şi-a câştigat celebritatea mondială exact cu o asemenea operaţie. Şi asta cu treizeci de ani în urmă!

În cabinet se mai adunaseră câteva persoane, lucrători

ai spitalului, iar când profesorul îşi făcu apariţia, îl asaltară cu felicitări.

Îi asculta cu un zâmbet de satisfacţie pe faţa lui mare şi roşie, dar trăgea mereu cu ochii la ceas. Trecură însă mai bine de douăzeci de minute, până ajunse jos la limuzina lui mare şi neagră.

— Acasă! spuse şoferului şi se aşează comod. Oboseala îi trecea repede. Era sănătos şi puternic, şi chiar dacă datorită corpolenţei sale arăta ceva mai în vârstă, nu avea decât patruzeci şi trei de ani şi se simţea încă tânăr. Uneori parcă era un copil. Ştia să se rostogolească pe covor împreună cu Mariola, să se joace de-a v-aţi ascunselea, nu numai pentru plăcerea ei, ci şi pentru a lui.

Beata nu voia să înţeleagă aşa ceva şi când îi vedea în asemenea situaţii, avea în priviri un fel de jenă şi de teamă:

— Rafał, zicea, dacă te-ar vedea cineva!

— Poate că m-ar angaja pe post de dădacă, răspundea el râzând.

De fapt aceste momente îl întristau. Beata era, fără îndoială, cea mai bună soţie din lume. Îl iubea. Dar de ce îl trata cu atâta respect, cu un fel de veneraţie? În grija şi în atenţia ei era ceva liturgic. În primii ani crezuse că-i e teamă de el şi a făcut totul să înlăture această teamă. Povestea despre el cele mai năstruşnice lucruri, îi destăinuia erorile lui, aventurile compromiţătoare din timpul studenţiei, se străduia să-i scoată din căpşor până şi cea mai neînsemnată idee că nu ar fi întru totul egali. Dimpotrivă, la fiecare pas sublinia că trăieşte numai pentru ea, că munceşte numai pentru ea şi că numai datorită ei este fericit. De fapt acesta era purul adevăr.

O iubea pe Beata nespus de mult şi era convins că ea îl răsplăteşte cu aceeaşi dragoste, deşi mai tăcută, mai puţin impulsivă. Dintotdeauna ea a fost delicată şi gingaşă ca o floare. Întotdeauna a avut pentru el un zâmbet, un cuvânt bun. Şi ar fi fost convins că nu putea fi altfel, dacă n-ar fi văzut-o adeseori bine dispusă, explodând în cascade de râs, glumeaţă şi cochetă, de fiecare dată însă când era

înconjurată de tineret şi de fiecare dată când ştia că el nu o vede. Se dădea peste cap s-o convingă că el este mai dispus decât ceilalţi, cei mai tineri, să accepte distracţiile lipsite de griji, dar în zadar. În sfârşit, cu timpul, s-a împăcat şi cu gândul acesta, a renunţat la pretenţia de a-şi spori fericirea şi aşa nespus de mare.

A venit şi a opta aniversare a căsătoriei lor, a opta aniversare a unei convieţuiri netulburate nici de cel mai mărunt conflict, nici de cea mai măruntă neînţelegere sau de o umbră de neîncredere, în schimb, de atâtea ori luminată de mii de clipe şi ore de bucurii de dezmierdări, de mărturisiri…

De mărturisiri… De fapt numai el îi mărturisea sentimentele, gândurile, planurile sale. Beata nu ştia s-o facă, sau poate că viaţa ei interioară era prea uniformă, prea simplă… Poate – şi Wilczur îşi reproşa această formulare – e prea săracă. Socotea că o jigneşte, că o nedreptăţeşte pe Beata gândind astfel despre ea. Dar dacă aşa era într-adevăr, cu atât mai mare era tandreţea care-i umplea inima.

— O năucesc, o ameţesc, îşi spunea el. Ea este atât de inteligentă şi atât de sensibilă. E iritată şi înspăimântată fiindcă nu vrea să arate că grijile ei sunt atât de mărunte, de cotidiene, de terne.

Ajuns la o asemenea concluzie, se străduia să compenseze această nedreaptă disproporţie. Pătrundea cu cea mai mare prudenţă şi grijă în treburile casei, se interesa de toaletele ei, de parfumuri, prelua fiecare cuvânt referitor la distracţia sau la aranjarea camerei copilului şi îl analiza cu atâta preocupare de parcă era vorba de lucruri cu adevărat importante.

Şi pentru el chiar erau mai importante decât oricare altele, de vreme ce era convins că fericirea trebuie îngrijită cu cea mai mare delicateţe, de vreme ce înţelesese că în puţinele ore răpite muncii, pe care le dăruia Beatei, trebuia să ofere un conţinut cât mai bogat, cât mai multă căldură…

Automobilul se opri în faţa unei vile albe, frumoase, fără

îndoială cea mai frumoasă de pe Aleea cu lilieci şi una dintre cele mai elegante din Varşovia.

Profesorul Wilczur sări din maşină, fără să mai aştepte ca şoferul să-i deschidă portiera, luă din braţele lui cutia cu haina de blană, traversă repede trotuarul şi străbătu aleea parcului. Îşi deschise singur uşa şi o închise cât mai uşor. Voia să-i facă Beatei o surpriză pe care o plănuise acum o oră, când, aplecat asupra toracelui deschis al pacientului, urmărea traseele complicate ale aortelor şi venelor.

În hol îl găsi însă numai pe Bronislaw şi pe bătrâna menajeră Michalowa. Pesemne că Beata era prost dispusă din cauza întârzierii lui, fiindcă cei doi aveau nişte mutre pleoştite şi se vedea cât de colo că-l aşteptau. Asta-i încurca profesorului planurile, aşa că le făcu semn cu mâna să plece.

Cu toate acestea, Bronislaw spuse:

— Domnule profesor…

— Ssst! îl întrerupse Wilczur şi încruntându-şi sprâncenele adăugă în şoaptă: ia paltonul!

Servitorul mai încercă să spună ceva, dar mişcă doar buzele şi-i ajută profesorului să se dezbrace.

Wilczur deschise repede cutia, scoase din ea o haină frumoasă dintr-o blană neagră, lucioasă, cu părul lung, mătăsos, şi-o aruncă pe umeri, îşi puse pe cap gluga cu cele două codiţe atârnând poznaş, iar pe mână manşonul, apoi se privi fericit în oglindă: arăta ridicol.

Aruncă o privire spre servitori, să vadă ce impresie le făcea, dar în ochii menajerei şi ai servitorului nu întâlni decât oprobriu.

— Proştii, îşi spuse.

— Domnule profesor… începu iar Bronislaw, în timp ce Michalowa îşi trecea greutatea trupului de pe un picior pe altul.

— Gura! şopti şi, trecând pe lângă ei, deschise uşa salonului.

Se aştepta s-o găsească pe Beata împreună cu micuţa lor în camera roz sau în budoar.

Străbătu dormitorul, budoarul, camera copilului. Nu erau. Se întoarse şi se uită în cabinet. Nici aici nu era nimeni. În sufragerie, pe masa încărcată cu flori, strălucind de auriul porţelanurilor şi de cristaluri, erau două tacâmuri. Mariola şi miss Tholereed luau de obicei masa mai devreme. În dreptul uşii deschise a bufetului stătea camerista. Avea faţa plânsă şi ochii umflaţi.

— Unde-i doamna? întrebă îngrijorat.

În loc de răspuns, fata izbucni în plâns.

— Ce-i? Ce s-a-ntâmplat? strigă fără să-şi mai stăpânească vocea. Îl sugruma presimţirea unii nenorociri.

Menajera şi Bronislaw se furişară în sufragerie şi se opriră tăcuţi lângă perete. Îşi trecu privirile îngrozite peste chipurile lor şi strigă disperat:

— Unde-i doamna?

Deodată privirea i se opri pe masă. Lângă tacâmul lui era un plic sprijinit de păhărelul zvelt de cristal. Un plic bleu cu marginile argintate.

Inima i se strânse brusc şi simţi cum se învârte totul cu el. Nu înţelegea încă nimic, nu ştia nimic. Întinse mâna şi luă scrisoarea care i se părea ţeapănă şi moartă. O vreme o ţinu între degete. Pe coperta adresată lui, recunoscu scrisul Beatei. Litere mari, colţuroase.

O deschise şi începu să citească:

„Dragă Rafał. Nu ştiu dacă vei reuşi să mă ierţi vreodată că plec…”

Cuvintele începură să-i tremure şi să i se rotească în faţa ochilor. În plămâni îi lipsea aerul, pe frunte îi apărură broboane de sudoare.

— Unde este? strigă cu vocea sugrumată. Unde este?!

— Doamna a plecat împreună cu domnişoara, bâigui şoptit menajera.

— Minţi! tună Wilczur. Nu-i adevărat!

— Chiar eu am chemat taximetrul… confirmă cu vocea gravă Bronislaw, iar după o pauză, adăugă: şi am coborât valizele. Două valize…

Profesorul intră împleticindu-se în cabinetul de alături, închise uşa în urma lui şi se sprijini de ea. Încercă să citească scrisoarea până la capăt, dar trecu multă vreme până reuşi să-i înţeleagă conţinutul.

„Nu ştiu dacă vei reuşi să mă ierţi vreodată că plec. Procedez odios nedreptăţindu-te pentru marea ta bunătate, pe care n-am s-o uit niciodată. Dar n-am mai putut rămâne. Îţi jur că altă soluţie nu putea fi decât moartea. Eu însă nu sunt decât o femeie slabă şi nefericită. Nu am putut face un gest eroic. De luni de zile m-am luptat cu acest gând. Poate că nu voi fi niciodată fericită, poate că nu voi cunoaşte niciodată liniştea. Dar nu aveam dreptul s-o lipsesc pe Mariola noastră de mine… şi pe el.

Scriu haotic, dar mi-e greu să-mi adun gândurile. Astăzi e aniversarea căsătoriei noastre. Ştiu, dragă Rafał, că mi-ai pregătit un cadou! Ar fi necinstit dacă l-aş primi acum, când m-am hotărât irevocabil să plec.

M-am îndrăgostit, Rafał. Iar această dragoste e mai puternică decât mine, mai puternică decât toate sentimentele pe care Ie nutresc şi le-am nutrit întotdeauna pentru tine, de la recunoştinţa neţărmurită până la cea mai profundă stimă şi admiraţie, de la afecţiunea sinceră până la obişnuinţă. Din păcate, nu te-am iubit niciodată, dar am aflat asta abia când l-am întâlnit pe Janek.

Plec departe şi ai milă de mine, nu mă căuta! Te implor, fie-ţi milă de mine! Ştiu că eşti mărinimos şi nespus de bun. Nu te rog să mă ierţi. Rafał, nu merit iertare şi-mi dau seama că ai dreptul să mă urăşti şi să mă dispreţuieşti.

N-am fost niciodată vrednică de tine. N-am reuşit niciodată să mă ridic la nivelul tău. O ştii foarte bine şi numai bunătăţii tale îi datorez, faptul că te-ai străduit întotdeauna să nu-mi arăţi acest lucru, ceea ce însă era pentru mine nespus de umilitor şi de chinuitor. Mi-ai oferit bunăstare, m-ai înconjurat cu oameni din sfera ta. M-ai copleşit cu cadouri scumpe. Se vede însă că eu nu eram făcută pentru o asemenea viaţă. Mă chinuia şi societatea aleasă şi bogăţia şi celebritatea ta şi… platitudinea mea în

comparaţie cu tine.

Acum pornesc pe deplin conştientă spre o viaţă nouă, în care s-ar putea să mă aştepte o sărăcie cumplită, şi în orice caz o luptă grea pentru fiecare bucată de pâine. Dar voi duce această luptă alături şi împreună cu omul pe care-l iubesc neţărmurit. Dacă prin fapta mea nu ucid nobleţea inimii tale, dacă reuşeşti, te conjur, uită-mă. Sunt convinsă că în curând îţi vei recăpăta liniştea, doar eşti atât de înţelept; sunt convinsă cu vei întâlni altă femeie, de o sută de ori mai bună decât mine. Îţi doresc din tot sufletul fericire, pe care o voi recăpăta şi eu, cu adevărat, când voi afla că ţie ţi-e bine.

O iau pe Mariola, fiindcă fără ea n-aş putea trăi nici o oră. Tu o ştii cel mai bine. Să nu crezi că vreau să-ţi răpesc comoara cea mai de preţ, care este bunul nostru comun. Peste câţiva ani, când amândoi vom putea privi liniştiţi în trecut, am să te caut.

Adio, Rafał. Să nu mă crezi o uşuratică şi nu-ţi face iluzii că în vreun fel oarecare ai putea determina schimbarea hotărârii mele. Decât să renunţ, mai bine mor. N-am ştiut să te mint, şi află că ţi-am fost credincioasă până în ultima clipă. Adio! Fie-ţi milă şi nu încerca să mă găseşti.

BEATA

PS. Banii şi toate bijuteriile sunt în casă. Cheia de la casă am lăsat-o în sertarul secret din biroul tău. Iau cu mine numai lucrurile Mariolei.”

Profesorul Wilczur coborî mâna în care ţinea scrisoarea şi îşi şterse ochii: în oglindă se văzu în îmbrăcămintea aceea stupidă. Aruncă totul de pe el şi începu să citească din nou scrisoarea.

Lovitura căzuse asupra lui atât de neaşteptat, încât i se părea ceva ireal, ceva care aducea mai degrabă cu un fel de ameninţare, de avertisment.

Citi:

„din păcate, nu te-am iubit niciodată…”

Şi mai departe:

„mă chinuia societatea aleasă, şi bogăţia, şi celebritatea ta…”

— Cum se poate? gemu el. De ce?… De ce?…

În zadar se străduia să înţeleagă ceva. În conştiinţa lui rămăsese doar atât: a plecat, l-a părăsit, a luat copilul, iubeşte pe altul. Nici un motiv nu ajungea la creierul lui. Vedea doar faptul nud, sălbatic, neverosimil, grotesc.

Afară se lăsa amurgul timpuriu de toamnă. Se apropie de fereastră, citind scrisoarea Beatei pentru a nu ştiu câta oară.

Deodată se auzi o bătaie în uşă şi Wilczur tresări. Pentru o clipă fu cuprins de o speranţă inconştientă:

— E ea! S-a-ntors!…

Dar imediat înţelese că e imposibil.

— Intră, spuse cu vocea răguşită.

În cameră intră Zygmunt Wilczur, o rudă îndepărtată, preşedintele Curţii de Apel. Întreţineau relaţii cordiale şi se vizitau destul de des. Apariţia lui Zygmunt într-o asemenea clipă nu putea fi întâmplătoare şi profesorul înţelese imediat că Michalowa trebuia să-l fi înştiinţat telefonic.

— Ce mai faci, Rafał? întrebă Zygmunt pe un ton energic dar prietenos.

— Ce mai faci?

Profesorul îi întinse mâna.

— De ce stai pe întuneric? Îmi dai voie? Şi fără să mai aştepte răspunsul, răsuci comutatorul. E frig aici, urâtă toamnă. Ce-mi văd ochii?! Lemne pe şemineu! Nimic nu-i mai bun decât un şemineu. Bronislaw ar trebui să aprindă focul…

Deschise uşa şi strigă:

— Bronislaw, te rog să faci focul în cămin.

Intrând, servitorul aruncă o privire spre stăpânul lui, ridică blana de pe jos, aţâţă focul şi ieşi. Focul cuprinse repede lemnele uscate. Profesorul stătea nemişcat la fereastră.

— Hai să ne-aşezăm aici şi să mai stăm de vorbă.

Zygmunt îl trase spre fotoliul de lângă cămin. Aşa. Căldura e un lucru minunat. Tu, aşa tânăr cum eşti, nu ştii s-o preţuieşti. Dar eu cu ciolanele mele bătrâne… Ce-i cu tine, nu eşti la spital? Tragi chiulul astăzi?

— Da… Aşa s-a-ntâmplat.

— Iar eu tocmai ţi-am telefonat, încerca el să întreţină conversaţia. Ţi-am telefonat la spital. Voiam să trec pe la tine ca să-ţi cer un sfat. Începe să mă supere piciorul stâng. Mi-e teamă că-i vorba de o sciatică…

Profesorul asculta în tăcere, dar la el ajungeau numai cuvinte izolate. Cu toate acestea vocea lui Zygmunt, egală şi calmă, îl făcu să-şi adune gândurile, să le lege, să contureze o imagine a realităţii aproape palpabilă. Tresări când vărul lui schimbă tonul şi întrebă:

— Dar unde-i Beata?

Chipul profesorului se crispă şi răspunse cu greutate:

— A plecat… Da… A plecat… A plecat… în străinătate.

— Astăzi?

— Astăzi.

— Asta pare să fie o hotărâre neaşteptată? observă în treacăt Zygmunt.

— Da… eu am trimis-o… înţelegi… au fost anumite lucruri şi…

Vorbea cu atâta greutate, iar pe chipul lui se vedea atâta suferinţă, încât Zygmunt se grăbi să confirme pe cel mai cald ton de care era capabil:

— Înţeleg. Sigur că da. Numai că voi aţi trimis invitaţii pentru astă-seară. Ar trebui să telefonăm fiecăruia şi să contramandăm… Îmi dai voie să mă ocup eu de asta?

— Te rog.

— Excelent. Cred că Michalowa are lista invitaţilor. O iau de la ea. Iar tu ai face mai bine dacă te-ai culca puţin. Ce zici?… Nu te mai bat la cap. Ei, la revedere…

Întinse mâna, dar profesorul nici nu băgă de seamă. Zygmunt îl bătu pe umăr, se opri o clipă în prag şi ieşi.

Wilczur îşi reveni când se închise uşa. Îşi dădu seama că strânge în mână scrisoarea Beatei. O făcu ghemotoc şi o aruncă în foc. Flacăra o cuprinse imediat, o prefăcu într-un

boboc roşu apoi în cenuşă. Când se frecă la ochi şi se ridică, nu mai rămăsese de mult nici urmă de scrisoare iar lemnele se prefăcuseră şi ele într-o grămadă de jeratic. Împinse fotoliul cu o mişcare înceată şi se uită împrejur.

— Nu pot, nu pot să mai stau aici, şopti şi ieşi în vestibul.

Bronislaw sări de pe scaun.

— Ieşiţi, domnule profesor?... Pardesiul sau un palton mai cald?

— N-are importanţă.

— Afara nu-s decât cinci grade. Eu cred că mai degrabă ceva călduros, hotărî servitorul şi îi oferi paltonul

— Mănuşile! strigă, alergând după profesor pe verandă, dar se vede că Wilczur nu-l mai auzea. Era în stradă.

Sfârşitul lui octombrie era în anul acesta răcoros şi ploios. Vântul de la miazănoapte smulgea de pe crengile copacilor şi ultimele frunze pretimpuriu îngălbenite. Pe trotuar clipocea apa. Trecătorii rari mergeau cu gulerele ridicate şi cu capetele aplecate ca să-şi ferească feţele de stropii mărunţi şi lăioşi ai ploii, sau îşi ţineau cu amândouă mâinile umbrelele pe care rafalele de vânt încercau să le smulgă. De sub roţile automobilelor care treceau rar de tot, ţâşneau şuvoaie de apă tulbure, caii de la trăsuri plescăiau lenevos, iar coviltirele ridicate şiroiau de ploaie, lucind searbăd în lumina lămpilor gălbui.

Doctorul Rafał Wilczur se încheie automat la palton şi păşi înainte.

— Cum a putut face una ca asta?! Cum a putut? îşi repeta în gând întrebarea.

Să nu-şi fi dat ea seama că-i răpeşte totul, că îl lipseşte de scopul şi raţiunea lui de a exista? Şi de ce?... Pentru că a întâlnit un om... Măcar de l-ar fi cunoscut, de-ar fi avut certitudinea că o poate preţui, că n-o va umili, că o va face fericită. A scris numai numele lui Janek.

Wilczur începu să-şi aducă aminte de toţi cunoscuţii lor mai apropiaţi şi mai depărtaţi. Niciunul dintre ei. Poate fi vreun mizerabil, un escroc, un vântură-lume, care o părăseşte cu prima ocazie. Vreun seducător de profesie,

care a ameţit-o pe Beata, a minţit-o, a amăgit-o cu declaraţii şi jurăminte mincinoase. Probabil se gândea la bani. Ce se va întâmpla când se va convinge că Beata nu şi-a luat nici măcar bijuteriile?... Sigur, e un pungaş rafinat. Da, trebuie urmărit, trebuie prevenită ticăloşia, cât mai e timp. Trebuie să ceară autorităţilor, poliţiei să-i caute. Să trimită scrisori de urmărire, detectivi...

Cu aceste gânduri se opri şi privi împrejur. Era în centru. Îşi aduse aminte că undeva pe aproape, la a doua sau a treia intersecţie, văzuse, trecând pe acolo, un comisariat de poliţie.

Porni într-acolo, dar după câţiva paşi se întoarse.

— Şi ce-i dacă o găsesc? Ea nu se va mai întoarce niciodată la mine.

Scrisese limpede că nu-l iubeşte, că o irita presupusa lui superioritate, bogăţia lui, celebritatea lui... şi cu siguranţă şi dragostea lui. A fost delicată şi n-a spus-o deschis... Ce drept are el s-o judece, să-i hotărască soarta? Dar dacă ea preferă umilinţa alături de celălalt?... Ce argumente poţi folosi ca să convingi o femeie să se întoarcă lângă un soţ pe care nu-l iubeşte, pe care... îl urăşte?... Şi apoi, nu cumva a ajuns prea repede la convingerea că omul acela este o lepădătură şi un pungaş lacom?... Beatei nu i-au plăcut niciodată bărbaţii de acest soi, o atrăgeau idealiştii, visătorii... Până şi Mariolei îi citea ore-n şir versuri lirice, pe care un copil de şapte ani nu le poate înţelege. Le citea pentru ea.

Omul cu care a plecat trebuie să fie un tânăr, un sărac lipsit de simţ practic. Cum şi când l-a cunoscut?... De ce n-a amintit niciodată de el?... Şi a fugit, aşa pe neaşteptate, a procedat necruţător, crud. A părăsit un om care pentru ea... ca un câine, ca un rob... Şi de ce? De ce?

A păcătuit el cu ceva faţă de ea, faţă de dragostea lui?... Niciodată! Nici cu gândul! A fost prima femeie pe care a iubit-o. Era aproape cu zece ani în urmă. Ce bine ţinea minte totul. A cunoscut-o întâmplător. Şi a binecuvântat întâmplarea aceea până în ziua de astăzi, a binecuvântat-o seara şi dimineaţa şi în fiecare ceas în care o privea, în

care se bucura la gândul că o va privi. Era pe atunci conferenţiar şi tocmai avea seminar în prosectură, când un camion l-a călcat pe bunicul ei. I-a acordat primul ajutor. O fractură complicată la membrele inferioare. Bătrânul îl implorase să-i anunţe cu cea mai mare prudenţă soţia, bolnavă de inimă, şi nepoata. Uşa locuinţei modeste din Oraşul Vechi i-o deschisese Beata.

Câteva luni mai târziu erau logodiţi. Avea numai şaptesprezece ani. Era firavă şi palidă. Purta rochiţe ieftine şi cârpite. În casă era sărăcie. Părinţii Beatei îşi pierduseră în timpul războiului întreaga avere. Până în ziua acelui accident mortal, bunicul îşi întreţinea soţia bătrână şi nepoata din lecţiile de limbi străine pe care le dădea în diferite case. Până a se duce şi ea pe urmele soţului în mormântul familiei din Powazki, singura posesiune somptuoasă care le mai rămăsese din vechea bogăţie, bunica povestea ore-n şir nepoatei şi logodnicului ei despre vechea splendoare a familiei Gontynski, despre palate, vânători, baluri, despre hergheliile de cai şi despre bijuterii, despre toalete aduse de la Paris… Beata stătea şi asculta, iar în ochii ei visători se părea că licăreşte regretul după trecutul pierdut, după povestea aceea care nu avea să se mai întoarcă.

În asemenea clipe el îi strângea mâna delicată şi-i impunea:

— Am să-ţi dau toate astea. O să vezi, Beata. Şi bijuterii, şi toalete de la Paris, şi baluri, şi servitori! Tot am să-ţi dau!

El însă nu avea atunci nimic în afară de câteva valize într-o garsonieră, de nişte dulapuri cu cărţi de specialitate şi un salariu modest de conferenţiar.

Avea însă o voinţă de oţel, o încredere imensă şi o dorinţă, care-l ardea ca para focului, să-i îndeplinească Beatei promisiunile făcute. A început lupta. Lupta pentru post, pentru cabinet, pentru pacienţi bogaţi. Cunoştinţele uriaşe, talentul înnăscut, caracterul neşovăitor şi munca, o muncă îndârjită, furibundă au dat roade. A avut şi noroc. O dată cu faima îi creşteau şi veniturile. La treizeci şi şapte

de ani i s-a oferit o catedră, iar câteva săptămâni mai târziu a avut parte de o fericire şi mai mare: Beata i-a născut o fetiţă.

Tocmai în onoarea acelei străbunici Gontynska au botezat-o Maria Jolanta şi îi spuneau tot Mariola.

Amintirea fetiţei îi provocă o nouă strângere de inimă profesorului Wilczur. Nu o dată se întreba pe care o iubeşte mai mult… Când a început să vorbească, unul dintre primele ei cuvinte a fost:

— Tapa…

Şi-aşa a rămas. De atunci îi spunea numai Tapa. La doi ani, când s-a îmbolnăvit de scarlatină, şi în cele din urmă s-a însănătoşit, Wilczur a jurat să trateze pe gratis toţi copiii săraci. În spitalul lui, atât de scump, în care era mare lipsă de locuri, câteva camere erau ocupate de copii, de pacienţi fără plată. Toate acestea pentru ea, pentru sănătatea ei.

Iar acum i-a fost răpită.

Era ceva inuman, depăşea toate limitele egoismului.

— Trebuie să mi-o dai. Trebuie! vorbea cu voce tare, strângând pumnii.

Trecătorii se uitau în urma lui, el însă nu vedea nimic.

— Legea e de partea mea! M-ai părăsit dar am să te oblig să mi-o înapoiezi pe Mariola. Legea e de partea mea. Şi legile morale. Trebuie să recunoşti tu însăţi, tu, ticăloaso, ticăloaso, ticăloaso!… Nemernico, tu nu înţelegi că ai săvârşit o crimă?! Care crimă poate fi mai cumplită? … Care, spune tu!… Te-au scârbit banii şi toate celelalte. Bine, dar ce ţi-a lipsit? Doar nu dragostea, pentru că nimeni nu te poate iubi ca mine! Nimeni! Nimeni pe lume!

Se poticni şi era cât pe aci să cadă. Mergea pe o stradă nepavată, cu noroiul până la glezne. Ici şi colo erau aruncate nişte pietroaie pe care locuitorii căsuţelor din cartier încercau să ajungă acasă fără să se murdărească. Ferestrele erau de-acum întunecate. Rarele felinare cu gaz răspândeau o lumină searbăd-albăstruie. În dreapta ducea o stradă mai mare şi cu construcţii mai dese. Wilczur coti pe ea şi, înainta tot mai încet.

Nu simţea oboseala, dar avea picioarele grele,

insuportabil de grele. Trebuie să fi avut şi cămaşa udă, fiindcă fiecare suflare a vântului parcă îi şfichiuia pielea.

Deodată cineva îi ieşi în cale.

— Falnic domn, se auzi o voce răguşită, împrumută-mi fără nici o garanţie bancară cinci zloţi, pentru ipoteca Monopolului Polonez de Băuturi Spirtoase. Siguranţă şi încredere.

— Ce? Profesorul nu înţelegea.

— Nu cehăi, că cehăit vei fi, spune Sfânta Scriptură: cum cehăieşti tu pe aproapele tău, aşa te vor cehăi şi pe tine, cetăţean al capitalei unui stat de treizeci de milioane cu ieşire la mare.

— Ce doriţi?

— Sănătate, fericire şi mult noroc. Şi pe deasupra doresc să-mi umplu stomăcelul gol cu o soluţie de alcool de patruzeci şi cinci de grade, cu contribuţia binevoitoare a unei anumite doze de porcărie ce-i zice salam.

Jerpelitul se legăna uşor, iar de pe faţa lui cu barba nerasă de câteva zile venea o duhoare de votcă.

Profesorul duse mâna la buzunar şi-i oferi câteva monezi.

— Poftim.

— *Bis dat, qui cito dat*[5], spuse sentenţios beţivul. *Thank You, my darling*. Dă-mi voie însă, generosul meu binefăcător, să-ţi ofer şi eu ceva de preţ. Am în vedere societatea mea. Da, nu te înşeală auzul, omule bun. Poţi avea această onoare. *Noblesse oblige!* Eu fac cinste! Te-a plouat, sir, şi ai îngheţat în frig, păşeşte în casa mea şi te încălzeşte împreună cu mine. Ce-i drept, nu am casă, în schimb am ştiinţă. Ce înseamnă o clădire în comparaţie cu ştiinţa?... Dar eu, *mon prince*, o împart bucuros cu dumneata. Ştiinţa mea este întinsă. Deocamdată în sens topografic. Ştiu, spre exemplu, unde se află singura cârciumă în care poate intra la această oră un om fără să spargă broaştele şi gratiile. Un singur cuvânt: Drozdzyk. Aici la intersecţia străzilor Polaniecka şi Witebska.

Wilczur îşi spuse că într-adevăr alcoolul i-ar face bine.

---

[5] Cine dă la timp, dă de două ori (din lb. lat).

Era îngheţat. Apoi sporovăiala monotonă a beţivului întâlnit acţiona ca un anestezic.

Fără să vrea se străduia să înţeleagă ceva din vorbăria lui, iar aceasta-i înăbuşea conştiinţa stridentă a nefericirii, care dezlănţuise în capul lui vârtejurile celor mai dureroase gânduri.

Începuse să se lumineze spre răsărit când, după îndelungi bătăi la ferestruicile închise, pătrunseră într-o prăvălioară îmbibată cu exalaţiile butoaielor de heringi, cu duhoare de bere şi de petrol. Într-o încăpere din spatele prăvăliei, ceva mai mare, dar care duhnea şi mai rău, plină cu fum de tutun ieftin şi acru, stăteau într-un colţ câţiva bărbaţi beţi criţă. Gazda, un găligan pătrat cu mutră de buldog adormit, îmbrăcat într-o cămaşă murdară şi cu vestă descheiată, fără să întrebe, puse pe o măsuţă liberă o sticlă de votcă şi o farfurioară cu nişte felioare de mezeluri.

Dar ce cald era aici. Voluptuos de cald. Mâinile îngheţate începură să i se dezmorţească cu desfătare, aproape dureros. Primul pahar de votcă îi încălzi gâtul şi stomacul. Comeseanul său ocazional vorbea fără încetare. Consumatorii din colţ nu acordau noilor sosiţi nici cea mai mică atenţie. Unul sforăia zgomotos, ceilalţi trei răbufneau din când în când într-o bolboroseală neînţeleasă.

Parcă se certau.

Al doilea pahar îi aduse lui Wilczur o anumită uşurare.

— Ce bine, îşi zise, că nu se uită nimeni la mine, că nimeni nu…

— … fiindcă, vezi, conte, îşi continuă monologul companionul bărbos, pe Napoleon l-au luat dracii, pe Sandu Macedon ditto. Dar de ce, întrebi cu voce de tunet? De aceea pentru că nu-i greu să fii cineva. E greu să fii nimeni. Nimeni, o insectă măruntă după gulerul Providenţei – *disce puer!* Asta ţi-o spun eu, Samuel Obiedzinski, care n-o să cadă niciodată de pe piedestal cu nasul în ţărână, fiindcă niciodată nu se urcă acolo. Soclul e un suport pentru proşti, dragă prietene. Iar credinţa e un balon care mai devreme sau mai târziu pierde gazul.

Şansă?… Există, de acord, există o şansă: să crapi tu mai devreme. Cetăţeni, feriţi-vă de baloane!

Ridică sticla goală şi strigă:

— Domnule Drozdzyk, încă una! Stăpân al tuturor bucuriilor, ocrotitor al celor rătăciţi, dătător de luciditate şi de uitare.

Cârciumarul încruntat aduse fără grabă votca, o destupă, izbind cu palma lui lată în fundul sticlei, şi o aşeză în faţa lor.

Profesorul Wilczur bău în tăcere şi se cutremură. Nu era băutor, iar gustul oribil al acestui rachiu ordinar trezea în el repulsie. Simţea însă un uşor vuiet în cap şi voia să ameţească de tot.

— Tot scopul posedării materiei cenuşii din creier, continuă omul care-şi spunea Samuel Obiedzinski este de-a jongla între conştiinţă şi întuneric. Căci cum am putea explica drama intelectului care ajunge la concluzia absurdă că nu este decât un capriciu al naturii, un balast, o băşică agăţată de coada excelenţei noastre animale? Ce ştii dumneata despre univers, despre lucruri, despre scopul existenţei? Da, te întreb eu pe tine, fiinţă împovărată cu două kilograme de materie cenuşie, ce ştii despre scop?… Nu-i oare un paradox? Nu poţi mişca o mână, nu poţi face un pas fără un scop clar şi înţeles. E adevărat?… Iar când colo, te naşti şi vreme de câteva zeci de ani execuţi milioane, miliarde dintre cele mai diferite acţiuni, te zbaţi, munceşti, înveţi, lupţi, cazi, te ridici, te bucuri, desperi, gândeşti consumând energie cât toată termocentrala din Varşovia şi pentru ce naiba toate acestea? Da, prietene, nu ştii şi nu poţi şti cu ce scop le faci. Singura instanţă căreia te poţi adresa, cerându-i informaţii competente în această privinţă, este intelectul tău, iar el, ca să mă exprim aşa, desface neputincios braţele. Atunci, care-i sensul, care-i logica?

Râse zgomotos şi goli paharul dintr-o înghiţitură.

— Atunci de ce mai există intelect, de vreme ce nu reuşeşte să-şi îndeplinească singurul, de fapt unica lui misiune?… Ştiu ce-mi va răspunde, dar şi asta-i o prostie.

Va spune că sfera lui de acţiune se limitează la funcţiile vieţii. Cauzele şi scopurile vieţii nu intră în atribuţiile lui. De acord. Dar ai să vezi cum se descurcă el cu viaţa. Ce ne poate explica? De fapt nimic. Nimic în afară de cele mai elementare funcţii animalice. Atunci de ce ne-a mai crescut sub ţeastă această neoformaţie? De ce naiba, te întreb, stimate domnule preşedinte? Ce ştie el? Ştie ce-i aceea gândire? I-a oferit omului măcar posibilitatea să se cunoască pe sine? Să se cunoască într-adevăr, încât să poată spune cu certitudine: sunt un ticălos, sau, sunt cinstit. Sunt idealist, sau, sunt materialist. Nu, de o sută de ori nu! Spune doar dacă vreau carne de vită sau de porc. Dar pentru asta e suficient creierul unui simplu Azorică. Dar dacă e vorba de om, de aproapele nostru? Ne învaţă el ceva?... Nu! Garantez cu toată averea mea că sub înalta dumitale frunte nu s-a înfiripat nici o certitudine cu privire la persoana mea atât de interesantă. Deşi suntem împreună de... de două sticle. În definitiv, ai vreo certitudine, nu cu privire la mine, ci la persoanele pe care le cunoşti de ani de zile?... Ştiu eu, cu privire la fraţii, la tatăl dumitale, la soţie, la vreun prieten?... Nu! Oamenii umblă în costume impermeabile. Şi nu există mijloc de a ajunge şi de a cunoaşte conţinutul lor. În sănătatea burlacilor! Bea!

Ciocni paharul său de paharul lui Wilczur şi îl bău.

— Dacă doreşti, maestro, să afli cum arată cu adevărat o damă elegantă, poţi s-o vezi în baie pe gaura cheii. Constaţi, să zicem, dacă are sânii uzaţi şi coapsele subţiri. Afli ceva nou despre ea. Dar despre esenţa ei tot nu ştii nimic. Chiar şi atunci când e singură şi îşi scoate costumul pe care l-a îmbrăcat totdeauna pentru tine, sub el mai are unul, pe care nu-l scoate niciodată, care rămâne şi pentru ea impenetrabil. Nu-i aşa? Fireşte, sunt clipe când poţi privi pe cineva prin mânecă sau pe sub guler. Acestea sunt momentele catastrofale. Costumul se rupe, plesneşte, apar fisuri şi crăpături. Iată... iată, spre exemplu, situaţia în care te afli tu acum! A trecut peste tine ceva greu.

Se aplecă peste măsuţă şi îşi înfipse în Wilczur privirile

ochilor lui albaştri şi înroşiţi.

— E adevărat? întrebă apăsat.

— Da, dădu din cap profesorul.

— Sigur că da! strigă furios Obiedzinski. Sigur că da! Un om ca mine, care caută liniştea, nu poate să scape de prostia omenească! Pentru că la capătul fiecărei tragedii stă prostia!… Şi atunci ce e? Balon sau piedestal?… Ai dat faliment, te-au azvârlit dintr-un fotoliu ministerial sau ai avut o decepţie? Cum?… O femeie?… Te-a înşelat?…

Wilczur lăsă capul în jos şi răspunse surd:

— M-a părăsit…

Ochii lui Obiedzinski străfulgerară furios.

— Ei, şi ce!? urlă el. Şi ce-i cu asta?!

— Ce este? Wilczur îl apucă de mână. Ce este?… Asta-i tot. Tot!

În vocea lui trebuie să fi fost ceva ce răsuna ca cel mai puternic argument, fiindcă Obiedzinski se linişti numaidecât, se încovoie şi tăcu. Abia după câteva minute începu să vorbească încet, pe un ton plângăreţ:

— Viaţa e abjectă, iar eu sunt un ghinionist. Detest sentimentalismele, iar soarta îmi scoate în cale tot felul de victime ale sentimentelor. Se vede că diavolii… Nu există nici o îndoială că totul e relativ. Pe unul nu-l doboară nici o lovitură de măciucă, altul alunecă pe un sâmbure de vişină şi îşi sfărâmă ţeasta. Nu există nici o măsură, nici un criteriu. Bea, frate. Votca e un lucru bun. Sapristi!

Turnă în pahare.

— Bea, repetă vârând paharul între degetele lui Wilczur. Hai, Drozdzyk, mai adă una!

Gazda se târî din bârlogul lui şi aduse altă sticlă, apoi stinse lumina. Nu mai era nevoie de ea. Din curtea murdară bătea în fereastră lumina unei zile înnorate şi ploioase. Cei din colţ ieşiseră în stradă, lăsându-şi amicul sforăind.

Obiedzinski se sprijini în coate şi într-o meditare de beţiv spuse:

— Aşa e cu femeile… Una se lipeşte de tine şi-ţi stoarce toată vlaga, alta te jupoaie de tot ce ai, a treia te înşeală la

orice pas şi se mai găseşte şi câte una care te bagă în mizerie. În noroiul ăsta de fiecare zi… Spălat, măturat, scutece şi alte asemenea lucruri. Şi asta-i viaţa… Dar nu-i adevărat, totul depinde de bărbat. De cum e el! Unuia nici nu-i pasă, altul se zvârcoleşte ca un motan rănit, miorlăie şi crapă, dar unul ca tine, amigo?… Tu trebuie să fii puternic. Ca un copac uriaş. Dacă ţi s-ar jupui scoarţa, ţi-ar creşte alta, dacă ţi s-ar tăia ramurile, ţi-ar creşte altele… Pe tine însă, te-au smuls din pământ cu rădăcini cu tot… Şi te-au azvârlit în pustiu…

Wilczur se aplecă spre el şi bolborosi:

— Cu rădăcini cu tot… aşa e…

— Ei vezi. Iar dacă n-ai sprijin, puterea nu te mai ajută. Pământul s-a înmuiat, s-a risipit, a încetat să mai existe. Arhimede spunea… Ce spunea el?… A, să-i fie de bine… Aha!… Despre ce vorbeam? Că rădăcinile! Nici cele mai puternice rădăcini nu ajută dacă n-au de ce se ţine. Ei! … viaţa-i ca aţa…

Limba i se împleticea tot mai rău. În cele din urmă se clătină, se sprijini de perete şi adormi.

Cu ultimele străfulgerări de conştiinţă, Wilczur repeta în gând:

— Ca un copac smuls cu rădăcini cu tot… Ca un copac smuls cu rădăcini cu tot…

Se vede că nu a dormit mult, fiindcă trezit de ghiontiri brutale, deschise cu greu ochii şi se clătină. Alcoolul nu dispăruse încă. Pe masă stătea altă sticla cu votcă, iar în afară de companionul nocturn mai erau trei necunoscuţi. Profesorul Wilczur cu greu îşi dădu seama unde se afla, şi deodată se trezi în el dureros amintirea Beatei. Se ridică şi trântind scaunele ce-i stăteau în cale, porni spre uşă.

— Hei, stimate domn, strigă cârciumarul în urma lui.

— Ce-i?

— Nu binevoiţi să plătiţi?… Patruzeci şi şase de zloţi.

Wilczur scoase automat portofelul din buzunar şi-i întinse o bancnotă.

— Ce de bănet! Fiu, fiu, fluieră uluit unul dintru comeseni.

— Leagă căţeaua, mormăi altul.

— Drozdzyk! strigă al treilea. De ce faci pe prostul! Dă-i omului restul! Ia te uită la el!

Cârciumarul se uită cu ură la client, numără banii şi-i dădu lui Wilczur.

— Iar tu, puşlama, vezi-ţi de treburile tale.

Wilczur nu dădu nici o atenţie incidentului şi ieşi în stradă. Cădea o zăpadă deasă şi moale, dar caldarâmul şi trotuarele rămăseseră negre, fiindcă zăpada se topea numaidecât. Pe mijlocul străzii treceau căruţe încărcate cu cărbune.

— M-a părăsit… m-a părăsit… repeta Wilczur. Mergea împleticindu-se. Ca un copac smuls cu rădăcini cu tot…

— Stimate domn, mergeţi spre cartierul Grochow? auzi alături vocea cuiva. Poate-i mai bine să ocoliţi prin strada Rawska. E mai puţin noroi.

Îl recunoscu pe unul dintre comeseni.

— Mi-e totuna, răspunse Wilczur şi făcu un semn cu mâna.

— Atunci e bine. E-n drumul meu şi mergem împreună. E mai vesel. Se pare că aţi avut un necaz.

Wilczur nu răspunse.

— Necazurile umblă printre oameni. Iar eu vă spun că la necaz nu-i decât un leac: să-l îneci în băutură. Sigur, nu într-o vizuină ca a lui Drozdzyk, care-i un pungaş şi dă oamenilor mezeluri cu stricnină. Dar aici aproape, pe Rawska, e o cârciumă ca lumea. Te poţi şi distra. Servesc nişte chelneriţe… Iar preţurile sunt aceleaşi.

Mergeau din nou în tăcere. Însoţitorul, mult mai scund şi mai subţire decât Wilczur, îl luase de braţ şi tot înălţa capul uitându-se la el pe sub cozorocul şepcii de ciclist. Trecuseră de câteva intersecţii, când îl trase într-o parte:

— Ei, mergem, sau?… Cel mai bine-i să-l îneci. Aici. Unul singur.

— Fie! căzu de acord Wilczur şi intrară în cârciumă.

Prima înghiţitură de votcă nu i-a adus uşurare. Dimpotrivă, parcă-i limpezise mintea înceţoşată, următoarele şi-au făcut însă efectul.

Într-o încăpere alăturată cânta hârâit o orchestră. S-au aprins luminile. După un timp s-au lipit la masa lor doi bărbaţi, muncitori după înfăţişare. A venit şi o chelneriţă grasă şi fardată strident. Erau la a treia sticlă, când dintr-o cămăruţă alăturată se auzi un râs zgomotos de femeie.

Profesorul Wilczur sări în picioare. Tot sângele i se urcă la cap şi o secundă rămase încremenit. Ar fi jurat că recunoscuse vocea Beatei. Cu o mişcare violentă îl dădu la o parte pe comeseanul care-i stătea în cale şi dintr-o săritură ajunse în pragul încăperii.

Două lămpi cu gaz luminau cămăruţa. La masă stătea un bărbat îndesat, burtos, şi o fată pistruiată cu pălărie verde.

Se întoarse încet, se lăsă greoi pe scaun şi izbucni în plâns.

— Mai toarnă-i! mormăi cel cu şapcă de ciclist. Ţine la votcă.

Îl scutură pe Wilczur de umăr.

— Bea, frăţioare! Lasă!

La unsprezece, când se închidea cârciuma, comesenii au trebuit să-l sprijine pe Wilczur, fiindcă nu se mai putea ţine pe picioare. Şi aşa, clătinându-se cu trupul lui mare, îi legăna în toate părţile. Gâfâiau de atâta efort. Din fericire nu aveau mult de mers. După colţ, pe o străduţă întunecoasă, aştepta o trăsură cu coviltir. Îl urcară tăcuţi pe Wilczur şi se înghesuiră şi ei o dată cu el. Vizitiul dădu bice calului.

După vreun sfert de oră, casele începură să se răărească. De o parte şi de alta, ici şi colo printre garduri, licărea luminiţa câte unei lămpi cu petrol. În cele din urmă dispărură şi ele. În schimb te izbea duhoarea gropilor de gunoaie. Trăsura coti şi tropotul copitelor de cai încetă. Pământul era moale şi nu se mai auzeau. Ajunseră la prima groapă.

— Stai, aici e cel mai bine! se auzi o voce şoptită.

Ascultară o clipă. În depărtare oraşul vuia uniform. Aici, în jur, era linişte deplină.

— Varsă-l! căzu un ordin scurt.

Trei perechi de braţe înşfăcară trupul vlăguit al profesorului. L-au buzunărit cât ai clipi. I-au scos fără greutate paltonul, haina şi vesta. Deodată, probabil din cauza frigului, Wilczur se dezmetici şi strigă:

— Ce-i asta, ce faceţi?…

În acelaşi timp încercă să se ridice de la pământ. Când reuşi să ajungă în picioare, primi o lovitură groaznică în ceafă. Căzu ca un trunchi. Cum însă în cădere se rostogoli, pe marginea unei gropi adânci, în care erau aruncate gunoaiele, alunecă până în fundul ei.

— Fir-ar să fie! spuse unul. Nu l-ai putut ţine?

— De ce?

— Mucos prost ce eşti! De ce? Acum coboară în groapă după ghete şi după pantaloni.

— Coboară tu dacă eşti atât de şmecher.

— Ce-ai spus? Primul se apropie de el ameninţător. Se anunţa o păruială, când se auzi vocea potolită a vizitiului, care îşi fuma în tăcere ţigara.

— Iar eu vă spun: valea. Vreţi să ne găsească cineva aici?…

Bărbaţii se potoliră şi săriră în trăsură. Calul o luă din loc. Înainte de a ieşi în şosea se opriră, vizitiul scoase de sub capră un sac vechi şi şterse cu grijă gunoiul de pe toate roţile, apoi urcă, ţmocăi la mârţoagă şi pe câmp se aşternu, iar liniştea.

Ziua nu venea nimeni pe aici şi cu atât mai puţin noaptea. Dimineaţa însă era forfotă în jurul gropilor. Ţăranii din satele aşezate pe o rază de câţiva kilometri de oraş, care se ocupau cu căratul gunoaielor, veneau cu încărcătura lor duhnitoare. Veneau, aruncau gunoiul din căruţe şi se întorceau acasă cu cei câţiva zloţi câştigaţi. Cei mai conştiincioşi răsturnau murdăria chiar în groapă, aşa cum erau dispoziţiile, alţii, folosindu-se de lipsa de control, o azvârleau pe câmp.

Bătrânului Pawel Bankowski, gospodar din Brzozowa Wolka îi plăcea însă munca cinstită. Da aceea trăsese chiar pe marginea gropii şi îşi descărca liniştit căruţa. Nu se grăbea, pentru că şi iapa trebuia să se odihnească înainte

de a porni la drum, dar şi el suferea de astm, lucru de înţeles la vârsta Iui.

Tocmai terminase şi îşi întindea pe capră sacul cu resturile de fân, când auzi clar un geamăt venind din groapă. Îşi făcu repede semnul crucii şi îşi ascuţi auzul. Geamătul se auzi şi mai puternic.

— Hei! strigă el. Cine naiba-i acolo?

— Apă! gemu o voce slabă.

Vocea i se păru cunoscută lui Pawel Bankowski. Aseară, în drum spre oraş, îl văzuse pe Mateusz Piotrowski din Byczyniec, care venea şi el la cărat de gunoi. Ceva îi spunea că acesta-i Piotrowski. Şi vocea e aceeaşi şi întotdeauna trăgea la groapa asta. Apoi îi plăcea să şi bea. O fi căzut în groapă, poate că şi-a rupt ceva şi zace acolo.

Se uită împrejur. Era încă întuneric. La răsărit abia se crăpa de ziuă. Dacă Piotrowski şi-a lăsat căruţa aici, atunci calul s-a-ntors cu siguranţă la Byczyniec.

— Dumneata eşti, Piotrowski? întrebă. Ai căzut ori ce s-a-ntâmplat?

Singurul răspuns fu un geamăt încet.

— Poate că i-au făcut-o orăşenii? De la cei din oraş se aştepta la orice.

Încercă marginea gropii cu piciorul, apoi se răzgândi, se întoarse la cal, dezlegă frânghia care ţinea loc de hăţuri, o legă strâns de osie şi, ţinându-se de ea, coborî în groapă.

— Mateusz, răspunde, că-i întuneric, strigă. Unde eşti?

— Apă!… auzi o voce chiar lângă el.

Se aplecă şi-i atinse umărul.

— N-am apă, de unde apă? Trebuie să ieşi de aici. Dar unde ţi-e calul?… S-o fi dus singur acasă… Hai, că nu te pot lua pe sus, încearcă să te ridici.

Bătători gunoiul cu tălpile, îşi înţepeni zdravăn picioarele şi trase de corpul lipsit de vlagă.

— Mişcă-te. Hai! Singur n-am să reuşesc.

— Nu pot.

— Eee! Nu pot! Sforţează-te. Că n-o să mori aici.

Mâinile lui Bankowski dădură de ceva umed şi lipicios.

Îşi mirosi degetele şi întrebă:

— Te-or omorât?

— Nu ştiu.

Ţăranul căzu pe gânduri.

— Orice-o fi, n-o să-ţi dai duhul aici. Ptiu!… Uite, am aici o frânghie, dacă ai putea să te ridici, te-ai trage cumva sus.

Se vede că victima îşi recăpăta puterile, fiindcă se mişcă o dată, a doua oară, dar se prăbuşi din nou, cu toate că Bankowski îl sprijinea cum putea.

— N-avem ce face, spuse, trebuie mers după ajutoare. Cred că au mai venit şi alţii.

S-a căţărat afară şi s-a întors după câteva minute cu încă doi oameni, explicându-le că nişte lepădături de varşovieni l-au omorât pe Piotrowski din Byczyniec. Ţăranii s-au apucat, fără vorbă, de lucru, şi în curând scoaseră rănitul şi-l întinseră în căruţa bătrânului. De fapt cel salvat se simţea mai bine, fiindcă se ridică singur în capul oaselor şi începu să se plângă de frig.

— L-au lăsat numai în nădragi, neamul lor de câini, blestemă unul dintre ţărani.

— Ar trebui dus la comisariat, spuse celălalt.

Bankowski ridică din umeri.

— Nu-i treaba mea. Eu îl duc la Byczyniec, că tot mi-i în drum, şi acolo copiii lui să facă ce-or vrea. Să se ducă la post, treaba lor.

— Sigur că da, făcură cei doi. Treaba lor.

Bătrânul împinse sacul cu fân sub capul victimei, iar el se aşeză pe scândura goală şi trase de hăţuri. Când au ieşit în şosea, s-a aşezat mai comod şi a tras un pui de somn. Iapa cunoştea bine drumul.

Se trezi abia când cerul era luminat. Se uită împrejur şi se frecă la ochi. În spatele lui, zăcea în căruţă, acoperit cu ţolul, un necunoscut, o faţă latră, tumefiată, păr negru năclăit de sânge în creştetul capului. Bankowski ar fi jurat că nu-l mai văzuse în viaţa lui. Iar cu Piotrowski din Byczyniec nu semăna deloc. Doar la înălţime şi la corpolenţă pentru că şi el era un bărbat zdravăn. De sub ţolul scurt şi găurit se zărea o cămaşă subţire, sfâşiată, pantaloni murdăriţi de noroi şi ghete orăşeneşti.

— Ce dracu! blestemă şi căzu pe gânduri. Ce să fac eu cu treaba asta?

Socoti ce socoti şi în cele din urmă se aplecă în spate şi îşi scutură pasagerul de umăr.

— Hei, domnule, trezeşte-te! Naiba mi l-a scos în cale. Omul şi-o face cu mâna lui… Trezeşte-te!

Pasagerul deschise încet ochii şi se ridică într-un cot.

— Cine eşti dumneata? întrebă furios ţăranul.

— Unde sunt, ce-i asta? răspunse printr-o întrebare pasagerul.

— În căruţa mea. Nu vezi?

— Văd, mormăi omul şi se ridică cu greu în capul oaselor, trăgându-şi picioarele.

— Ei?

— Şi cum am ajuns eu aici?

Bankowski se întoarse şi scuipă. Trebuia să se gândească.

— Ştiu eu? Şi ridică din umeri. Se vede că eu am dormit, iar tu te-ai urcat în căruţă. Eşti din Varşovia, nu?

— Ce anume?

— Întreb dacă eşti varşovian?… Dacă e aşa, atunci n-ai de ce merge cu mine la Wolka, şi nici la Byczniec. Eu mă duc acasă. Iar dumneata n-ai ce căuta la Wolka. O, eu trebuie să cotesc după moara aia de vânt… Cobori sau ce faci?… Şi aşa până la barieră sunt vreo zece kilometri…

— Până unde? întrebă omul, iar în ochii lui se vedea uimirea.

— Doar îţi spun că până la barieră, la Varşovia. Dumneata eşti din Varşovia?

Omul căscă ochii, îşi şterse fruntea şi spuse:

— Nu ştiu.

Bankowski fierbea. Acum îi era limpede că are de-a face cu o lichea. Îşi pipăi cu băgare de seamă punga cu bani ascunsă la piept şi îşi roti privirile. La o distanţă de vreo jumătate de kilometru se zărea un şir de căruţe.

— Ce faci pe prostul, se răsti ţăranul, nu ştii de unde eşti?

— Nu ştiu, repetă omul.

— Atunci te-ai ţicnit. Şi nu ştii nici cine ţi-a spart capul?

Celălalt îşi pipăi capul şi mormăi:

— Nu ştiu.

— Atunci coboară din căruţă, strigă ţăranul înfuriat la culme. Hai, coboară!

Trase de hăţuri şi iapa se opri. Necunoscutul coborî docil în şosea. Coborâse şi stătea uitându-se năucit în toate părţile. Văzând că omul nu are nici un gând rău, Bankowski se hotărî să-i vorbească cu blândeţe.

— Eu îţi vorbesc ca unui om, ca unui creştin, iar tu ca unui câine. Ptiu, lepădătură orăşenească! Îl întreb dacă-i din Varşovia, el zice că nu ştie. Poate nu ştii nici că te-a născut mama ta?... Poate nu ştii nici cine eşti şi cum te cheamă?...

Necunoscutul se uita la el cu ochii larg deschişi.

— Cum... mă cheamă?... Cum?... Nnnu... nu ştiu...

Şi chipul lui se schimonosi parcă de frică.

— Ptiu! scuipă Bankowski şi hotărându-se brusc, şfichiui cu biciul greabănul calului. Căruţa porni.

Îndepărtându-se vreo câteva postate se uită în urmă: necunoscutul venea după el pe marginea şoselei.

— Ptiu! făcu din nou şi biciui mârţoaga de o luă la trap.

Capitolul II

Dispariţia profesorului Rafał Wilczur tulburase întreg oraşul. În primul rând, toată problema era învăluită în mister. Toţi cei care veniseră de ani de zile în contact cu profesorul şi-l cunoşteau bine, dădeau asigurări că orice bănuială de sinucidere ar fi o absurditate. Wilczur se remarca printr-o vitalitate de-a dreptul stihinică, îşi iubea munca, îşi iubea familia, iubea viaţa. Situaţia lui materială era excelentă. Reputaţia lui creştea necontenit. În lumea medicală era socotit o somitate.

Crima era şi ea exclusă din simplul motiv că profesorul nu avea duşmani. Singurul mobil acceptabil al unei crime putea fi jaful. Dar şi de astă dată apăreau serioase îndoieli. S-a dovedit cu uşurinţă că în ziua critică, profesorul nu avea asupra lui cu mult peste o mie de zloţi, se ştia că avea un ceas obişnuit şi nu purta nici măcar verighetă. Prin urmare, ideea unui jaf premeditat şi în consecinţă o crimă păreau neverosimile. În cazul unui accident sau al unei crime întâmplătoare, ar fi fost găsit imediat cadavrul.

Mai rămânea o posibilitate: pierderea memoriei. Cum anul trecut poliţia reuşise să descopere cinci persoane dispărute ca urmare a pierderii memoriei, în notele din majoritatea cotidienelor se avansa exact această eventualitate.

Că în aceste note se vorbea cu jumătate de gură, iar în convorbirile particulare se discuta deschis despre dispariţia profesorului Wilczur în împrejurări misterioase, se datora cu totul altor cauze.

În zadar asaltau ziariştii vila profesorului din Aleea cu lilieci. Ce-i drept, aflaseră fără dificultate că soţia profesorului, împreună cu fetiţa de şapte ani, nu se află la Varşovia, în rest însă servitorii erau muţi şi refuzau să dea orice informaţie. Cei mai insistenţi erau îndrumaţi spre vărul dispărutului, Zygmunt Wilczur, preşedintele Curţii de Apel. Iar acesta repeta imperturbabil:

— Căsnicia vărului meu a fost întotdeauna foarte

fericită. Numeroşi prieteni o considerau o căsnicie model. Prin urmare asocierea dispariţiei profesorului, care m-a afectat profund, cu situaţia lui familială este, şi rămâne, sublinia el, o stupiditate.

— Dar puteţi să ne spuneţi, domnule preşedinte, unde se află în prezent doamna Beata Wilczur? întrebau ziariştii.

— Sigur că da. Sunt gata să vă repet ce am auzit de la vărul meu chiar în ziua în care a ieşit ultima oară din casă. Mi-a declarat că şi-a trimis soţia şi copilul în străinătate.

— Cu ce scop?

Preşedintele, zâmbind, făcea cu mâna un semn nedefinit.

— Recunosc că asta nu l-am întrebat. Probabil că era vorba de un tratament. Din câte îmi amintesc, soţia vărului meu suporta cu greu ploile noastre autumnale. De altfel, ea călătorea destul de des în străinătate.

— Şi totuşi, o plecare atât de inopinată, chiar în ziua sau cu câteva zile înaintea balului pentru care au fost trimise şi invitaţii…

— Domnii mei, treburile oamenilor iau asemenea întorsături… Şi apoi nu eram în relaţii chiar atât de apropiate încât să le cunosc toate planurile. Dacă însă pot să vă rog ceva, v-aş fi foarte recunoscător, din motive familiale, dacă această chestiune nu ar lua amploarea unei acuzaţii nesănătoase. Şi mai ales sper să nu găsesc în presă nici o aluzie la viaţa familială a vărului meu. V-aş fi foarte recunoscător. În schimb, sunt gata să vă împărtăşesc opiniile mele personale cu privire la acest caz. Nu este exclus că profesorul a intenţionat să plece împreună cu soţia. L-a reţinut la Varşovia o operaţie deosebit de importantă, despre care au scris toate ziarele. În clipa în care operaţia a reuşit, vărul meu putea să plece liniştit pe urmele soţiei.

— Au trecut atâtea zile, observă unul dintre reporteri, şi e imposibil să nu fi ajuns la profesor alarma declanşată de presă. Ar fi dat un semn de viaţă.

— Cu siguranţă. Dacă ar fi ajuns. În străinătate sunt însă multe colţişoare, pensiuni montane liniştite, staţiuni

de odihnă retrase, în care presa varşoviană nu ajunge.

— Ştirea despre dispariţia profesorului a fost reluată de toată presa din străinătate şi chiar de radio, se încăpăţâna ziaristul.

— Se poate să nu asculţi radioul. Eu personal nu suport radioul. Şi apoi câte persoane nici nu pun mâna pe ziare în timpul concediului. Nu toţi au chef de aşa ceva undeva în Tirol sau în Dalmaţia.

— Da, domnule preşedinte, dar mai există o împrejurare. Profesorul nu-i nici în Tirol, nici în Dalmaţia şi nicăieri în străinătate.

— Cum aţi reuşit să aflaţi aşa ceva? întrebă zâmbind preşedintele.

— N-a fost deloc greu. Pur şi simplu am constatat la prefectură că paşaportul profesorului Wilczur a fost eliberat pentru un an de zile. Termenul valabilităţii a expirat exact acum două luni şi nu a fost prelungit.

S-a aşternut liniştea. În cele din urmă preşedintele desfăcu braţele.

— Ei, fără îndoială, lucrurile nu sunt clare. Vă rog însă să mă credeţi că voi depune toate eforturile ca să le lămuresc. Se ocupă de asta şi poliţia. În orice caz vă reamintesc rugămintea mea.

Datorită rugăminţii exprimate de un om care ocupa o poziţie respectabilă în viaţa publică, precum şi simpatiei de care se bucura profesorul dispărut, presa a renunţat la tentaţia de a răscoli viaţa lui particulară. Asta nu stăvilea, firește, şuvoiul de bârfe care circulau printre cunoscuţi şi necunoscuţi, dar cum nu erau întreţinute de ştiri noi, treptat au început să se stingă.

Poliţia, în schimb, nu abandonase cazul. Comisarul Gorny, căruia i-a fost încredinţat, reuşise să stabilească unele amănunte. Investigarea personalului din spital scosese la iveală faptul că în ziua fatală, plecând acasă, profesorul Wilczur era într-o excelentă dispoziţie şi ducea o blană de zibelină, pe care tocmai o cumpărase şi care trebuia să fie cadoul lui pentru soţie cu ocazia celei de a opta aniversări a căsătoriei. Nimic nu indica faptul că soţia

lui urma să plece atât de repede în străinătate. Din declaraţiile servitorilor rezulta că profesorul a aflat de plecare abia din scrisoarea lăsată de ea. Scrisoarea aceea a făcut asupra lui o impresie zguduitoare. Părea năucit şi n-a mâncat nimic. Stătea în cabinet pe întuneric.

Scrisoarea nu a fost găsită, dar nu era greu de presupus că îl anunţa hotărârea ruperii relaţiilor dintre ei. O asemenea bănuială exprimase şi preşedintele Wilczur, care nu ascundea anchetatorului nici cele mai mici amănunte şi relatase întocmai vizita făcută vărului său.

Din celelalte declaraţii ale servitorilor nu mai rezulta nimic sigur. Doamna Beata pleca în fiecare dimineaţă cu maşina într-o plimbare mai lungă, în parcul Lazienki. Şoferul rămânea în maşină în faţa porţii şi nu a văzut niciodată pe nimeni care s-o însoţească. În schimb, paznicii parcului au recunoscut-o imediat, după fotografia arătată, pe doamna care se întâlnea în fiecare zi cu un tânăr blond şi firav, îmbrăcat într-un costum destul de uzat. Descrierea acelui blond nu evidenţia nici un amănunt caracteristic.

Cercetarea scrisorilor şi hârtiilor doamnei nu a furnizat nici o urmă. S-a constatat că a lăsat o sumă mare de bani şi bijuteriile. Nu şi-a luat nici blănurile, nici alte lucruri scumpe care ar fi putut fi uşor vândute.

În biroul profesorului, comisarul Gorny a găsit un revolver încărcat.

— Aceasta îmi permite să trag concluzia, îi spunea preşedintelui Wilczur, că profesorul categoric nu avea intenţii sinucigaşe. În caz contrar ar fi luat arma cu el. Ar fi luat-o şi în cazul în care ar fi intenţionat să se răzbune pe seducătorul soţiei.

— Credeţi, domnule comisar, că putea şti unde trebuia să-l caute?

— Nu. Cred că nici măcar nu bănuia existenţa lui. Nici un servilor din Aleea cu lilieci n-a văzut vreun tânăr cu o asemenea înfăţişare. Sunt însă convins că descoperirea acestei perechi ne va da răspuns la întrebarea: ce s-a întâmplat cu profesorul Wilczur?

Potrivit acestei concepţii, comisarul a îndrumat ancheta

spre căutarea Beatei. În urma unor investigaţii îndelungate a fost adus la el şoferul taximetrului cu care a plecat soţia profesorului în ziua respectivă. Nici acesta însă nu avea prea multe de spus. Ţinea minte că a dus din Alee cu lilieci la Gara Centrală o femeie tânără şi plăcută, împreună cu o fetiţă de câţiva ani. A plătit, şi-a luat singură valizele şi a dispărut în mulţime. Cercetarea mersului trenurilor nu a adus nimic nou. Între douăsprezece şi două la amiază, din Gara Centrală pleca o duzină de trenuri în cele mai diferite direcţii.

Comisarul Gorny se gândea să trimită scrisori de urmărire pe numele Beatei Wilczur, când o nouă descoperire i-a împins ancheta pe o altă pistă.

În timpul unei percheziţii de rutină, întreprinsă la unul dintre samsarii din strada Karmelicka, printre numeroasele lucruri provenite din furt sau din jaf, au fost găsite un palton, o haină şi o vestă de dimensiuni neobişnuit de mari. Deşi etichetele croitorului fuseseră scoase, a fost identificat cu uşurinţă atelierul de croitorie care le confecţionase şi în felul acesta s-a constatat că aparţineau profesorului dispărut. Strâns cu uşa, samsarul a declarat că le-a cumpărat de la un anume Feliks Zubrowski.

Contrar aşteptărilor comisarului, Zubrowski nu fusese niciodată înregistrat pentru vreo infracţiune. Locuia pe strada Przywislna, împreună cu soţia şi cu cei patru copii ai săi, era cărăuş de nisip şi a declarat că a găsit hainele pe malul apei în dimineaţa zilei respective, când se întorcea de la o petrecere. Câţiva martori, poate nu prea demni de încredere, confirmau alibiul. În orice caz nu i se putea dovedi nimic şi după trei zile de arest, Zubrowski a fost pus în libertate. În favoarea nevinovăţiei lui pleda şi faptul că în locul acela Vistula era adâncă, iar sinuciderea profesorului Wilczur foarte posibilă.

În zilele următoare a fost cercetată albia fluviului pe o distanţă de câţiva kilometri, dar fără rezultat. Servitorii şi preşedintele Wilczur au fost invitaţi de şase ori la prefectură pentru recunoaşterea unor cadavre neidentificate, dar de prisos, fiindcă profesorul dispărut

avea o statură care sărea în ochi; în jur de un metru nouăzeci înălţime şi o greutate de aproape o sută de kilograme.

— Încă n-am găsit cadavrul, spunea cu o voce resemnată comisarul Gorny –, poate îl scoate apa la primăvară. Vistula are numeroase cotloane şi, cum se întâmplă adeseori, cadavrele ies la suprafaţă abia după câteva luni.

— Prin urmare, dumneavoastră îmi confirmaţi temerile? întrebă preşedintele.

— Foarte multe împrejurări pledează pentru sinucidere. Pentru orice eventualitate am trimis cópii după fotografia profesorului la toate posturile de poliţie.

— Atunci luaţi în considerare şi eventualitatea unei amnezii?

— Ca să fiu sincer nu cred în aşa ceva. Atâta vreme însă cât nu apare cadavrul, nu am voie să neglijez această eventualitate. Din acelaşi motiv n-am abandonat nici ipoteza crimei. Deşi am aproape certitudinea că aici poate fi vorba numai de sinucidere. Asta-i sigur. A plecat de acasă năucit de nenorocirea care s-a abătut asupra lui şi de aceea nu a luat nici o hotărâre. A umblat, cu siguranţă, mult prin oraş, poate a şi băut ca să-şi înece necazul…

— Nu a băut niciodată, l-a întrerupt preşedintele.

— Oricum, a hotărât să-şi pună capăt vieţii. Pentru că cine putea să-l ucidă?… Tâlharii?… Ar fi trebuit să fie cel puţin trei sau patru, ca să-l lichideze fără zgomot. Doar era un om cu o forţă fizică deosebită. Să fi fost împuşcat?… Nu-i exclus, dar împuşcăturile pot atrage pe cineva şi trebuie să te grăbeşti ca să scapi de cadavru. Pe palton şi pe haină nu există nici urmă de sânge. Mai rămâne atragerea într-o cursă şi uciderea într-un loc închis. Prin urmare crimă cu premeditare. Cine putea avea un asemenea interes, cine avea de câştigat?… Nimeni. Profesorul nu a lăsat un testament. După lege tot ce avea ar fi revenit fiicei şi soţiei. Dumneavoastră afirmaţi însă că văduva e cea mai dezinteresată femeie din lume. Mai rămâne amantul care, după înfăţişare, nu o ducea prea

bine. Dar şi asta e mai mult decât îndoielnic. Dacă ar fi vrut să obţină bani, ar fi putut s-o convingă pe doamna profesoară să-şi ia banii, blănurile şi bijuteriile, ceea ce ar fi reprezentat o sumă frumuşică. Socotind cu aproximaţie, vreo şaptezeci de mii, iar un şmecher poate îndemna la orice o femeie îndrăgostită.

— Mă îndoiesc. Beata avea principii…

— Domnule preşedinte, ca judecător cu experienţă, ştiţi mai bine decât mine că pentru o femeie acolo unde începe dragostea se termină toate principiile. Dar în favoarea nevinovăţiei acestei perechi pledează şi alte lucruri. Primo: n-ar fi fugit, pentru că ar fi atras suspiciunile asupra lor. Secundo: s-ar fi prezentat după dispariţia profesorului. Doar a trâmbiţat toată presa. Şi ar fi cei din urmă proşti socotind că poliţia nu i-ar găsi mai devreme sau mai târziu, dacă i-ar considera autorii crimei. Fiind vorba de o asemenea moştenire ca a profesorului, ar fi apărut în câteva zile, şi iată că trec două luni. Trebuie să aibă conştiinţa curată.

— Şi eu cred la fel.

— Şi încă ceva. Ştiu din experienţă că un criminal nu are niciodată răbdare. Toţi se grăbesc să obţină ceea ce i-a împins la crimă. Şi întotdeauna încep să se învârtă sub nasul poliţiei. Se simt mai siguri la vedere decât în umbră, unde pot atrage bănuiala asupra lor.

— Asta e adevărat.

— E cert. Am analizat încă o posibilitate. Crimă din întâmplare. Să zicem că profesorul a dat de ei şi în timpul disputei a fost ucis. În acest caz din nou trebuie să avem în vedere faptul că profesorul era un om puternic şi că pe hainele lui nu s-a găsit nici sânge, nici urme de eventuale pete. Este de neconceput ca acel tânăr firav şi destul de sfrijit să fi putut ucide un uriaş fără folosirea unei arme. De aceea nu mă fac luntre şi punte ca să-i caut.

Preşedintele încuviinţă.

— Poate ar fi mai bine dacă nu i-am găsi. Cel puţin câtă vreme cazul nu-i elucidat.

— Poate ar fi mai bine, recunoscu comisarul.

De fapt nici nu putea spune altceva, fiindcă până acum poliţia nu dăduse nici de cea mai vagă urmă a Beatei Wilczur, a fiicei ei şi a bărbatului necunoscut.

Lunile treceau iar în acest carusel, care e viaţa tuturor oraşelor mari, încet, încet lumea uita de profesorul Rafał Wilczur şi de misterioasa lui dispariţie. În dulapurile poliţiei praful se aşeza peste filele dosarelor de anchetă. Pe urmă, peste ele a crescut vraful dosarelor cu alte cazuri, iar după un an au fost împachetate în lăzi şi transportate la arhivă.

Conform legii, tribunalul a stabilit un curator care să îngrijească de averea celui dispărut, iar avocatul Szrenk căruia i-a fost încredinţată această funcţie, nu avea motive să se plângă. Salariul mergea regulat, iar muncă era puţină. Vila din Aleea cu lilieci a închiriat-o, banii i-a investit în acţiuni ale orfelinatelor, conducerea spitalului a încredinţat-o doctorului Dobraniecki, cel mai apropiat colaborator al profesorului, un om foarte dotat şi care se bucura de toată încrederea.

În spital, de altfel, totul mergea după sistemul stabilit încă de profesorul Wilczur. În câteva luni a fost terminat pavilionul cel nou, iar afluenţa pacienţilor, care la început scăzuse vizibil, a revenit la normal. Schimbările aduse de doctorul Dobraniecki erau neînsemnate. Atâta doar că au fost desfiinţate locurile gratuite pentru copiii săraci, iar câteva persoane au plecat, de altfel fără pierderi pentru instituţie. Primul care şi-a prezentat demisia, în urma unui conflict destul de neplăcut cu şeful, din cauza acelor copii, a fost asistentul doctor Skórzen, iar după el au fost eliberaţi contabilul Michalak şi domnişoara Janowiczówna, care făcea totul de capul ei şi îşi permitea să se amestece în dispoziţiile doctorului Dobraniecki, iritându-l cu felul ei de a fi, lipsit de respectul cuvenit.

Comportarea ei era cu atât mai supărătoare cu cât noul şef mai înăsprise întrucâtva disciplina în spital, unde domnise până acum o atmosferă excesiv de patriarhală. În acelaşi timp, poziţia doctorului Dobraniecki se întărise nu numai în spitalul pe care îl conducea. Noile alegeri în

Cercul Chirurgilor i-au adus funcţia de preşedinte, iar un an mai târziu i-a fost încredinţată şi catedra celui dispărut, împreună cu titlul de profesor. Fiind un medic foarte înzestrat şi un om curajos, treptat, dar constant, îi sporea şi averea şi reputaţia.

O dată cu scurgerea anilor, denumirea „Spitalul profesorului dr. Wilczur" devenea un anacronism tot mai evident. Aşa că nimeni nu s-a mirat când, în cele din urmă, cu acordul curatorului, denumirea a fost schimbată „*Spitalul prof. dr. Wilczur*". Cu această ocazie a fost publicată o biografie destul de întinsă, scrisă de prof. dr. J. Dobraniecki şi intitulată: „*Prof. dr. Rafał Wilczur – un chirurg genial*".

Lucrarea se încheia cu următoarele cuvinte: „*Cinstind memoria celui mai bun om, Profesor înţelept şi mare învăţat, lumea medicală poloneză rămâne îndoliată după tragica lui dispariţie, acoperită din nefericire, de negura unui dureros mister*".

Capitolul III

Şeful postului de poliţie din Chotymów, Wiktor Kania, stătea plictisit la masa din cancelarie, acoperită cu o hârtie verde, curată, şi căsca din când în când aruncându-şi privirile pe fereastră. Postul de poliţie se adăpostea în ultima căsuţă de la marginea orăşelului, iar de la ferestrele lui se vedea timpul întins, acoperit cu verdeaţă densă, malul lacului, pe care fuseseră întinse năvoadele, linia neagră a pădurii, la poalele căreia fumega coşul joagărului lui Hasfeld, şi drumul spre joagăr, pe care tocmai venea locţiitorul lui Kania, poliţistul Sobczak, împreună cu un bărbat înalt şi slab.

Sobczak păşea cu picioarele răşchirate, se bălăbănea ca o raţă şi ducea sub braţ o foaie mare de placaj pentru traforare. Bărbosul părea să fie muncitor la joagăr, dar nu de multă vreme. Kania îl vedea pentru întâia oară şi doar îi ştia pe toţi din Chotymów şi de pe o rază de câţiva zeci de kilometri. Apoi, faptul că Sobczak îşi ducea singur placajul dădea de gândit. Se vede că nu socotea indicat să facă uz de serviciile însoţitorului său, prin urmare ceva nu era în regulă cu el: omul nu-l însoţea pe Sobczak de bunăvoie.

La postul de poliţie din Chotymów erau aduşi diferiţi indivizi. Unii pentru bătăile de prin sate, alţii pentru furturi mărunte de prin pădure şi de pe câmp, alţii pentru braconaj. Uneori se întâmpla să pună mâna şi pe ceva mai gras, pe câte un bandit sau pe un delapidator care evita şoselele circulate şi încerca să ajungă la graniţa cu Germania pe drumuri lăturalnice.

Se vede că bărbosul condus de Sobczak, cu toată statura lui de uriaş, nu trezea temerile poliţistului şi era cu siguranţă vorba de ceva mărunt.

Puţin mai târziu uşa se deschise şi intrară amândoi. Bărbosul îşi scoase şapca şi se opri lângă uşă. Sobczak salută şi raportă:

— Acest om s-a prezentat la joagărul lui Hasfeld, cerând de lucru. A fost angajat, dar s-a constatat că nu are nici un

act şi nu ştie cum îl cheamă şi de unde e.

— O să vedem noi imediat, mormăi şeful de post Kania şi îi făcu bărbosului semn cu mâna. Ai vreun act?

— Nu am.

— Sobczak, percheziţionează-l!

Poliţistul îi descheie surtucul gros şi uzat, îl scotoci prin buzunare şi puse pe masă tot ce găsise: un briceag mic şi ieftin, câţiva zeci de groşi, o bucată de şnur, doi nasturi şi o lingură de metal. I-a pipăit şi turetcii, dar nici acolo n-a găsit nimic.

— Cum ai ajuns aici? întrebă majurul.

— Am venit de la Czumka din judeţul Sursk.

— De la Czumka?… Dar de ce ai venit?

— Caut de lucru. La Czumka am lucrat la un joagăr. Joagărul a fost închis. Oamenii ziceau că găsesc de lucru aici, la Chotymów.

— Şi cum îl chema pe proprietarul joagărului din Czumka?

— Fibich.

— Ai lucrat multă vreme acolo?

— O jumătate de an.

— Şi te-ai născut tot în judeţul Sursk?

Bărbosul ridică din umeri.

— Nu ştiu. Nu ţin minte.

Şeful de post îl privi ameninţător.

— Ei, ei! Nu mă duci dumneata pe mine. Ştii să scrii?

— Da.

— Unde ai făcut şcoala?

— Nu ştiu.

— Numele şi pronumele? strigă nerăbdător Kania.

Bărbosul tăcea.

— Eşti surd?

— Nu, domnule majur, şi vă rog să nu vă supăraţi pe mine. Eu nu am făcut nici un rău.

— Ei, atunci spune adevărul!

— Acesta-i adevărul. Nu ştiu cum mă cheamă. Poate că nici nu mă cheamă în vreun fel. Toţi mă întreabă, iar eu nu ştiu.

— Şi cum? N-ai avut niciodată acte?

— Niciodată.

— Atunci cum te-au angajat? Fără acte?

— În oraşe îmi cereau peste tot actele şi nu voiau să mă primească. Prin sate, lumea nu se uită la asta. Îţi spune fiecare cum îi place şi gata. Aici, la joagăr le-am dat numele cu care m-au poreclit cei de la Czumka: Jozef Broda[6]. Dumneavoastră însă v-am spus că nu-i decât o poreclă. Eu n-am făcut nici un rău şi am conştiinţa curată.

— Asta o să vedem noi.

— Puteţi să le scrieţi celor la care am lucrat. N-am furat de la nimeni nimic.

Şeful de post căzu pe gânduri. În cariera lui a avut de-a face cu diferiţi indivizi care-şi tăinuiau numele adevărat, dar întotdeauna dădeau un nume fictiv. Acesta însă susţinea cu încăpăţânare că nu are nume.

— Dar unde-i familia dumitale?

— Nu ştiu. Nu am familie, răspunse resemnat bărbosul.

— Dar ai fost condamnat?

— Da.

Şeful de post deschise larg ochii.

— Unde?

— Anul trecut la Radom, iar acum trei ani la Bydgoszcz. O dată la o lună şi o dată la două săptămâni.

— Pentru ce?

— Pentru vagabondaj. Dar pe nedrept. Dacă cineva caută de lucru, înseamnă că e vagabond?… De fapt pentru că nu aveam acte. Eu am cerut şi la tribunal, şi la poliţie, şi în închisoare să-mi elibereze un act. N-au vrut. Spuneau că nu există asemenea lege. Şi atunci ce să fac?

Tuşi şi desfăcu braţele.

— Daţi-mi drumul, domn majur. Eu nu fac rău nimănui.

— Să-ţi dau drumul?… Nu-mi dă voie legea. Te trimit la prefectură, şi acolo să facă ce vor ei. Poţi să iei loc şi nu mă deranja. Trebuie să închei un proces-verbal.

Scoase din sertar o coală de hârtie şi începu să scrie. Stătu mult pe gânduri, fiindcă lipsa numelui şi a locului de

[6] Broda – barbă (trad. din lb. polonă).

naştere a individului reţinut îi dădea peste cap schema procesului-verbal. În cele din urmă termină şi se uită la bărbos. Barba şi părul cărunt îl făceau cam de cincizeci de ani. Stătea nemişcat, cu privirile aţintite în perete, iar trupul lui uscat şi obrajii scofâlciţi îi dădeau înfăţişarea unui schelet. Numai mâinile uriaşe şi muncite se mişcau într-un fel ciudat şi nervos.

— Dormi aici, spuse Kania, iar mâine te trimit la judeţ.

Se ridică şi adăugă:

— Nu-ţi fac nimic acolo. Cel mult o să stai o vreme pentru vagabondaj şi-ţi dau drumul.

— Dacă altfel nu se poate, n-am ce face, mormăi posomorât bărbosul.

— Şi acum vino încoace.

Deschise uşa unei cămări cu ferestruica prevăzută cu gratii. Pe jos era întins un străjac bine umplut cu paie. Uşa era din scânduri zdravene.

Când uşa s-a închis, bărbosul se întinse pe străjac şi începu să se gândească. Atât majurul cât şi celălalt poliţist nu erau oameni răi, dar se vede că legea le impunea să fie răi. De ce îl privau iar de libertate, de ce-l privesc mereu ca pe un infractor?... E chiar atât de important să ai nişte acte, să te cheme cumva?... În felul acesta un om devine altul?...

I-au explicat de atâtea ori că e imposibil să nu-l cheme cumva. Şi în cele din urmă a trebuit să le dea dreptate. Dar îi era teamă să se gândească la asta. Când încerca s-o facă, îl cuprindea o senzaţie ciudată: parcă ar fi uitat ceva, ceva nespus de important. Şi deodată gândurile, cuprinse de o nelinişte febrilă, începeau să alerge în toate părţile, se vânzoleau, se sfâşiau cu desperare, ca nişte animale cuprinse de o panică sălbatică; se învârteau tot mai repede, fără sens, fără scop, apoi se rupeau în bucăţi, în ghemotoace ciudate, ce semănau cu nişte monştri, fără forme, fără conţinut, se uneau într-un pachet mare de vată care-i umplea tot craniul.

În asemenea momente simţea cea mai mare frică. I se părea că înnebuneşte, că-şi pierde minţile, că e neputincios

şi părăsit în faţa unei catastrofe iminente. Şi în tot haosul acesta infernal el nu-şi pierdea nici o clipă cunoştinţa. Undeva în interiorul creierului un aparat de precizie înregistra cu calm fiecare manifestare, fiecare frază. Şi acesta era cel mai mare chin.

În zadar se străduia cu toate puterile lui să se smulgă din mocirla care-l înghiţea. Să nu se mai gândească, să-şi concentreze atenţia asupra unui obiect, să se salveze. Numai durerea fizică îi aducea puţină uşurare. Îşi înfigea dinţii până la sânge în trup, îşi muşca degetele, se izbea cu capul de pereţi până se istovea, până leşina.

Atunci rămânea nemişcat şi epuizat, aproape mort.

De aceea simţea o teamă, o teamă abjectă de animal în faţa propriei memorii. Se temea de tot ce l-ar fi putut determina să arunce o privire imprudentă în ceaţa trecutului, în întunericul acela de coşmar, pe care nu-l poţi pătrunde, dar care te atrage ca un abis.

Aşa că interogatoriul de la poliţie a reprezentat pentru el o tortură cumplită, iar când a rămas singur şi a constatat că primejdia unui atac trecuse, aproape că se bucura de arestare.

Cu toate acestea, noua reţinere la poliţie, calvarul anchetei şi primejdia unui alt atac îl făceau să se gândească în ce fel s-ar putea pune la adăpost în viitor. Exista o singură modalitate: actele. Cum însă pe cale legală era imposibil să le obţină, nu-i rămânea decât să le fure, să le ia cuiva.

Încă nu ştia cum o să procedeze, dar decizia fusese luată.

A doua zi dis-de-dimineaţă a fost transferat la prefectura dintr-un orăşel mai mare, situat la o distanţă de vreo zece, cincisprezece kilometri. Prefectura era într-o clădire mare, zidită. Poliţistul l-a lăsat pe bărbos jos, la parter, în grija unui alt poliţist, care mai supraveghea vreo câţiva arestaţi. După o aşteptare îndelungată, au început să-i cheme pe rând la etajul întâi, în sala de judecată.

Un funcţionar tânăr şi grăsuţ stătea la o masă acoperită cu postav verde şi încărcată cu hârtii. Judeca repede. Când

a venit însă rândul bărbosului, se vede că i s-au trezit anumite bănuieli, fiindcă i-a cerut să mai aştepte. Poliţistul l-a dus într-o cameră alăturată. Aici, la masă, stătea un bătrânel şi scria cu înverşunare. Camera era mică. Bărbosul s-a aşezat pe banca de lângă fereastră şi din plictiseală începu să urmărească munca bătrânului. Pe birou era un vraf de hârtii. Erau cereri cu timbre ştampilate, avize colorate şi… bărbosul tresări: aproape de el era un pachet de hârtii prinse cu o agrafă iar deasupra un act. Un certificat de naştere. Se trase mai aproape şi citi. Era eliberat pe numele de Antoni Kosiba, născut la Kalisz. Socoti vârsta: 52. Dedesubt se vedeau ştampilele…

Bărbosul se uită la poliţist: stătea cu spatele şi citea nişte anunţuri lipite pe uşă. Nu-i rămânea decât să pună şapca pe birou, în aşa fel încât să acopere hârtiile.

— Te rog să-ţi iei şapca, se stropşi bătrânelul. Şi-a găsit locul.

— Vă rog să mă iertaţi, bolborosi bărbosul şi o luă împreună cu maldărul de hârtii, pe care îl răsuci şi îl ascunse în buzunar.

Firește, de data aceasta nu se putea folosi de actele astfel dobândite, aşa că a fost condamnat la trei săptămâni de arest pentru vagabondaj repetat.

După trei săptămâni însă a ieşit din închisoarea judeţeană şi a pornit în lume ca Antoni Kosiba.

Capitolul IV

Chiar în Odryny, pe moşie, nu era nimic demn de a fi văzut. Palatul mare, ars în timpul războiului, năpădit de urzici, de brusturi şi de măcrişul-calului, an de an se acoperea cu tot mai mult muşchi şi mucegai, şi se ruina. Proprietăreasa, prinţesa Dubanţeva, văduvă după un demnitar al curţii din Petersburg, se stabilise în Franţa şi nu venea niciodată pe aici. Administratorul, domnul Poleszkiewicz, un bătrân ciudat, ocupa la fermă două cămăruţe într-o anexă de lemn, purtând şi ea semnele neglijenţei şi paraginii.

În schimb, în jur se întindeau superbi, Codrii Odrynului, mii de hectare de pini, brazi, stejari şi mesteceni înalţi, de aluni şi ienuperi, străbătuţi de poteci înguste şi întortocheate, pe care întâlneai mai des urme de mistreţ şi de cerb decât de cal sau de om. De sus, toată această întindere uriaşă arăta ca o catifea verde, scânteietoare, bătută des cu rubine. Pentru că nici apele nu lipseau de aici. Lacuri mai mari sau mai mici, unite între ele de pârâiaşe ascunse printre sălcii şi arini, făceau mai uşoară înconjurarea codrilor cu barca decât cu piciorul. De bărci se slujeau şi cei câţiva pădurari.

Numai la conacul din mijlocul codrilor trebuiau să meargă pe jos. Conacul era situat pe o măgură, într-o poieniţă înconjurată din toate părţile de zidul codrilor. În conac locuia conductorul silvic Jan Oksza, fiul bătrânului Filip Oksza, care vreme de peste patruzeci de ani îngrijise Codrii Odrynului, iar după moartea lui lăsase fiului său slujba şi tot ce avea. Tânărul făcuse şcoala întâi la Vilnius, pe urmă studiase la Varşovia, iar după ani de zile s-a întors cu diploma în buzunar, cu soţie şi cu o fiică, s-a instalat la conac şi de cinci ani deţinea puteri depline asupra Codrilor. Depline, pentru că domnul Poleszkiewicz, superiorul lui, avea încredere în el, nu se amesteca în treburile lui şi dacă trecea pe la canton, n-o făcea ca să controleze registrele, ci să stea de vorbă cu doamna Beata

Oksza, să joace o partidă de şah cu domnul Jan sau s-o aşeze pe micuţa Marysia în şa în faţa lui şi s-o ducă în poiană. De fapt era singurul oaspete care mai trecea pe la canton.

Se vede că domnul Oksza moştenise de la tatăl său o fire retrasă, nu se lipea de vecini, pe care, de altfel, trebuia să-i cauţi la distanţe mari, dar nici ei nu-l asaltau. Era un om de casă, cu toată vârsta lui tânără, ceea ce nu trebuia să mire pe nimeni, fiindcă avea o soţie frumoasă şi – cum spunea pădurarul Barczuk – „foarte de treabă”, o copilă ca un înger şi fericire în cămin.

De aceea nu-i plăcea nici să călătorească. De câte ori trebuia să meargă până la Braslaw, ori, ferească sfântul, până la Vilnius, amâna plecarea de pe o zi pe alta, poate şi pentru că era cam bolnăvicios, iar călătoria îl obosea. Se întâmpla să răcească puţin şi îndată scuipa sânge şi cădea la pat… Dar cum era bun, omenos şi drept, toţi subalternii se uitau la el cu părere de rău cum se stingea văzând cu ochii. De două ori a trebuit să vină doctorul, lucru dificil şi scump, pentru că opt mile nu-i o joacă. Oamenii ziceau că tânărul conductor n-o mai duce mult şi cam aşa stăteau lucrurile.

Vara e frumos în codru. Răşina miroase puternic, aerul e cald ca în cuptor şi îţi vâjâie urechile de atâtea musculiţe. Vârfurile pinilor zvelţi se leagănă, vântul vuieşte în coroanele bătrânilor stejari, muşchiul e pufos ca un covor, peste tot e plin de afine şi de ciuperci, încât să tot trăieşti. Iar când vine toamna, peste codri se aşterne o linişte ca într-o biserică în timpul sfinţirii. Copacii stau îngânduraţi şi nici nu simt cum le cad frunzele aurii şi roşietice. Iarna, zăpada acoperă totul. Înalt, adânc, se aşează în straturi groase pe crengi, iar când respiri, când tragi în piept aerul rece şi sănătos, simţi că te cuprinde fericirea.

După iarnă, vine însă primăvara. Din pământul dezgheţat al codrilor, din lacuri şi mlaştini se ridică aburi încărcaţi de umezeală, sporind suferinţele celor bolnavi de tuberculoză.

Aşa a fost şi cu domnul conductor Oksza. A trecut cu bine iarna, dar în martie, când au început zăpezile să se topească, sănătatea lui s-a înrăutăţit. Iar dacă s-a înrăutăţit, iată că de patru săptămâni zăcea în pat şi primea rapoartele pădurarilor în dormitor. A slăbit de nu-l mai puteai recunoaşte, iar când îl apuca tusea, când începea să-l scuture, îi pierea şi vocea câte un sfert de oră sau mai bine. Atunci pe frunte i se iveau broboane mari de sudoare şi respira greu.

Sâmbătă, doamna nici nu i-a lăsat pe pădurari să intre. A ieşit la ei în bucătărie, palidă şi istovită, şi le-a spus în şoaptă:

— Soţul se simte atât de rău încât… încât nu trebuie obosit.

Şi a izbucnit în plâns.

— Poate ar trebui să aducem doctorul, spuse unul dintre ei. Ar avea o moarte mai uşoară.

— Nu vrea nici un doctor, scutură ea din cap. Şi eu l-am rugat, nu vrea şi pace.

— M-aş duce eu după doctor, se oferi altul. Iar domnului conductor îi puteţi spune că doctorul s-a oprit aici în trecere.

Aşa a rămas, iar doamna Oksza îşi şterse lacrimile şi se întoarse în dormitor. După atâtea nopţi nedormite abia îşi mai trăgea picioarele. Când se apropia însă de patul bolnavului se străduia să zâmbească şi să pară bine dispusă. Se temea ca privirile lui Janek să nu-i citească adevăratele, groaznicele şi dureroasele gânduri care îi chinuiau sărmanul suflet. Când el adormea, ea îngenunchea şi se ruga cu înflăcărare.

— Doamne, iartă-mă, nu mă pedepsi, nu te răzbuna pe mine! Nu mi-l lua. Am păcătuit, am făcut mult rău, dar iartă-mă! Iartă-mă! N-am putut altfel!

Şi lacrimile îi şiroiau pe faţa străvezie, iar buzele îi tremurau şoptind cuvinte neînţelese.

Janek se trezea însă repede. Venea un nou acces de tuse, iar pe prosop apărea o altă pată de sânge. Trebuia să-i dea gheaţa şi medicamentele.

Surprinzător, spre seară starea lui s-a ameliorat. Febra i-a scăzut. A cerut să fie ridicat mai sus şi s-a aşezat în capul oaselor. A băut fără împotrivire un pahar cu smântână şi a spus:

— Mi se pare că voi trăi!

— Sigur, sigur, Janek. Criza a trecut, asta-i limpede. Te simţi mai puternic. Ai să vezi că într-o lună te însănătoşeşti complet.

— Aşa cred şi eu. Mariola nu doarme?

Niciodată nu i-a pronunţat acest nume. Nu-i plăcea şi de la început i-a spus simplu Marysia. Până la urmă s-a obişnuit şi Beata.

— Nu, încă nu doarme. Îşi face lecţiile.

— Tu mai ai timp şi pentru lecţii cu ea?…

Tăcu, apoi adăugă:

— Doamne, cât rău v-am făcut eu vouă!

— Janek! Cum poţi spune nişte lucruri atât de îngrozitoare?! se sperie Beata.

— Acesta-i adevărul.

— Nici tu nu crezi ce spui. Ne-ai dat atâta fericire, atâta fericire nemaiîntâlnită!…

Închise ochii şi şopti:

— Te iubesc, Beata. Cu fiecare zi te iubesc mai mult. Şi această dragoste nu mă lasă să mor.

— N-o să mori, nu poţi să mori. Fără tine viaţa mea ar fi mai rea decât moartea. Dar să nu mai vorbim de asta. Acum a trecut. Ştii ceva? O chem şi pe Marysia. Nu te-a mai văzut de atâta vreme. Dă-mi voie!

— N-ar trebui. Aici e un aer plin de microbi. Mă nelinişteşte şi faptul că tu îl inspiri tot timpul. Pentru plămânii ei tineri e o adevărată otravă.

— Atunci o să stea în prag. Schimbă cu ea măcar câteva cuvinte. Tu nici nu ştii cât şi-o doreşte.

— Bine, încuviinţă el.

Beata deschise uşa şi strigă:

— Marysia, tata îţi dă voie să intri.

— Tăticule! din casă se auzi un strigăt fericit, apoi zgomot de paşi grăbiţi.

Fata intră în fugă şi se opri încremenită. Nu-l mai văzuse pe bolnav de două săptămâni şi pesemne că schimbarea lui o speriase.

— Tăticul se simte astăzi mai bine, spuse repede Beata, şi îţi dă voie să stai în prag. În curând o să se scoale şi o să mergeţi iar împreună în pădure.

— Cum îţi merge, draga mea? întrebă Oksza.

— Mulţumesc, tăticule. Ştii, tăticule, că apa a săpat sub mesteacănul acela strâmb de la Pârâul Cărunt?

— A săpat?

— Da. Mikola spune că o să cadă. Şi mai spune că fiul lui, Gryszka, a văzut ieri patru elani lângă Vadul Huminsk. Mergeau unul după altul.

— Sunt cei din Pădurea Roşie.

— Aha, şi Mikola crede la fel.

— Dar n-ai uitat ce-ai învăţat la botanică şi la fizică? întrebă zâmbind.

— N-am uitat, tăticule! îl asigură fetiţa şi ca argument începu să-i spună ce a învăţat singură. După această scurtă convorbire, Oksza îşi luă rămas bun trimiţându-i un sărut cu mâna.

Avea o mână firavă şi incredibil de albă.

După ce Marysia ieşi, spuse:

— Cum creşte fata asta. N-are decât doisprezece ani şi-i aproape cât tine. La anul trebuie s-o dăm la şcoală. Sper că până la urmă prinţesa să primească aprobarea pentru tăierea pădurii şi atunci ne vom pune şi noi pe picioare.

— Numai să te însănătoşeşti cât mai repede.

— Da, da – confirmă energic, trebuie să mă însănătoşesc şi să-mi văd de afaceri. Dacă nu iese nimic din afacerea cu pădurea, m-am hotărât să-mi caut altă slujbă. E greu să te desparţi de Codrii Odrynului, dar Marysia creşte. Şi asta-i mai important.

Căzu pe gânduri, apoi întrebă:

— Ai cheltuit mult pe medicamente?

— Nu-ţi face griji.

— Ştii, mă gândeam că dacă aş muri acum, nu ţi-ar rămâne prea mult după acoperirea cheltuielilor de

înmormântare. Asta mă chinuie cel mai mult... Banii de pe mobilă ţi-ar ajunge pentru vreun an. Iar tapiseriile acelea vechi... Se pare că sunt preţioase.

— Janek! Ce tot vorbeşti! îi reproşă Beata.

— Nimic, repet şi eu la ce m-am gândit. M-am mai gândit că în caz de ceva ai dreptul să ceri pensie pentru Marysia. Nu cred că Wilczur să fi apărut. Ar fi scris în ziare. Cineva însă trebuie să-i administreze averea, iar Marysia are drepturi asupra ei.

— Şi asta o spui tu, Janek? întrebă Beata fără să-şi ascundă revolta.

Până acum, în cei cinci ani, nu s-a adus niciodată vorba de profesor. De cinci ani, de când i-a spus să trimită unui orfelinat până şi lenjeria şi hăinuţele Mariolei.

Oksza îşi coborî privirile.

— Nu am dreptul s-o condamn la mizerie.

— Iar eu nu am dreptul să întind mâna după banii lui. De o sută de ori, de o mie de ori prefer moartea. Niciodată, auzi, Janek, niciodată!

— Bine. Să nu mai vorbim despre asta. Dar vezi, dacă eu n-aş mai fi... Când credeam că o să mor, mă cuprindea teama la gândul ce se va întâmpla cu voi...

— Ştiu să cos, ştiu să brodez, pot să dau lecţii... Orice, numai asta nu! Gândeşte-te, cu ce obraz m-aş putea duce la moştenitorii lui eu, pe care ei... au dreptul să mă socotească vinovată de moartea lui. În definitiv, Janek, de ce vorbim noi despre toate astea? Te simţi sănătos şi, slavă Domnului, totul merge cât se poate de bine.

— Sigur că da, draga mea, sigur că da. Îşi lipi faţa de mâna ei.

— Ei, vezi! se lumină. Iar acum trebuie să încerci să adormi. E târziu.

— Bine. Simt că mi-e cam somn.

— Noapte bună, scumpul meu, noapte bună. Somnul o să-ţi dea putere.

— Noapte bună, fericirea mea.

Beata acoperi lampa, se înveli cu pledul şi se culcă pe canapea. După un sfert de oră însă îşi aminti că trebuie să-

i mai dea picăturile înainte de culcare.

Se scula, numără douăzeci de picături dintr-un medicament cu miros de creozot, adăugă apă şi se aplecă asupra bolnavului.

— Janek, spuse în şoaptă, trebuie să-ţi iei medicamentul.

Nu se trezi. Îi atinse delicat umărul şi se aplecă deasupra lui.

Atunci văzu că are ochii deschişi.

Nu mai trăia.

Capitolul V

Chiar la mijlocul drumului dintre Radoliszki şi Nieskupa se ridica o moară de apă, care cu multă vreme în urmă fusese proprietatea călugărilor bazilieni de la mănăstirea din Wickuny, şi pe care ei o construiseră în timpul regelui Batory, iar acum aparţinea lui Prokop Szapiel, căruia i se spunea Prokop Mielnik[7].

Pământul pe aici nu era nici prea bogat, nici prea roditor, era bun pentru cultura secarei şi a cartofilor, şi aparţinea ţăranilor şi unor boiernaşi mărunţi. Prokop însă nu ducea lipsă de secară pentru măcinat, mai ales că nu avea nici un fel de concurenţă primprejur. În afară de o moară de vânt situată la vreo cinci kilometri, într-un sătuc de lituanieni, Bierwinty. Aceasta însă nu făcea faţă nici la cele optzeci de case, fiindcă lituanienii erau gospodari neîntrecuţi şi scoteau de pe cinci hectare mai mult decât un ţăran bielorus de pe şapte sau opt.

Aşa era şi în Nieskupa. Nieskupa era locuită de ruşii de rit vechi, veniţi aici cu multă vreme în urmă din Rusia. Toţi bărbaţi înalţi, sănătoşi, harnici, pentru care era o nimica toată să umble cât e ziua de lungă în urma plugului şi să are atât de adânc, cum nici cei din Bierwinty nu arau.

În Radoliszki, în schimb, ca prin târguri, erau mulţi evrei, care se ocupau, la scară mai redusă, cu achiziţionarea de grâne prin satele mai îndepărtate, atât pentru nevoile orăşelului, cât şi pentru vânzare. Ei îl aprovizionau pe Prokop Mielnik. Aşa că nu se plângea. Dacă nu venea vreo secetă, dacă nu lipsea apa în iazuri – nici nu avea motive. Seceta venea însă rar prin părţile acestea şi trebuia să dureze nu ştiu cât, ca apa să nu mai învârtească roata, fiindcă iazurile, cu toate că au fost săpate cu vreo câteva sute de ani în urmă, erau solide, adânci şi, curăţate tot la zece ani, nu se colmatau.

Erau trei iazuri. Două sus şi unul jos. Toate erau înconjurate cu sălcii. Căderea apei în cel de jos era mare,

[7] Morar (trad. din bielorusă).

de vreo doi stânjeni, şi în afară de scocul[8] ce ducea la roată, mai erau două stăvilare pentru cazuri de inundaţie. În iazuri era plin de peşte: ocheane, mihalţi, bibani, dar în primul rând porcuşori. Nu lipseau nici racii. În scorburile adânci, printre rădăcinile spălate de apă, colcăiau cu sutele. Cei doi argaţi al lui Prokop, şi mai ales cel tânăr, Kaziuk, se pricepeau grozav să-i prindă. Stătea în apă până la genunchi şi cum se apleca şi băga mâna până la cot ori mai adânc în bortă, cum scotea racul.

La moară nu-i mânca nimeni, pentru că îi socoteau nişte viermi, dar în orăşel, la Radoliszki, aveau căutare: şi părintele catolic, şi popa ortodox şi doctorul, mai ales doctorul era mare amator. Prefera să ia pentru o consultaţie treizeci de raci decât, douăzeci de ouă sau trei zloţi.

Amatori erau şi la fabrică, la vreo douăsprezece verste dincolo de orăşel, dar până acolo trebuia să nimereşti vreo ocazie. Pe jos era prea departe, iar bătrânul Prokop nu dădea calul pentru aşa ceva, cu toate că era stătut şi gras ca un porc. Ovăzul nu-i lipsea. Stătea cât era ziua de lungă, bătea din copite şi fornăia de răsuna grajdul. Grajdul era mare, solid, construit din bârne groase. În afară de cal mai erau acolo două vaci şi, într-un ţarc – porcii. Sub acoperiş mai era loc pentru căruţă şi pentru sanie. Casa era lipită de moară. Avea trei odăi în care locuia Prokop cu familia lui şi cu argaţii. Mai ridicase el o aripă nouă, pentru Albin, băiatul cel mare, când trebuia să se însoare, dar de la moartea lui Albin, aripa cea nouă stătea pustie fiindcă nenorocirea a dat şi peste al doilea băiat, chiar a doua zi după ce s-a mutat în ea. Oamenii ziceau că cineva trebuie să-i fi făcut farmece, ori s-o fi deocheat. Dacă era adevărat sau nu, cine ştie, destul că nimeni nu voia să stea în ea, cu toate că unii vorbeau în şoaptă că nu căsuţa ar fi fost blestemată, ci copiii lui Prokop Mielnik erau pedepsiţi pentru că bătrânul s-a judecat cu frate-su şi l-a lăsat cerşetor.

---

[8] Canal, jgheab prin care curge apa pentru a pune în mişcare roata morii sau a joagărului.

Grozav îl mai supărau pe Prokop asemenea vorbe. Nu putea să le sufere şi mulţi au păţit-o pentru bănuielile lor.

Şi totuşi trebuia să fie ceva la mijloc. Bătrânul Mielnik avea trei băieţi. Cel mijlociu a murit pe front, cel mare s-a îmbătat şi a mers pe gheaţă, chiar înainte de a se însura. Gheaţa s-a spart şi el s-a înecat. Cel mic, vrând să bată o pană la un stâlp, a căzut de sus şi era cât pe-aci să-şi piardă viaţa. S-a ales cu amândouă picioarele rupte. În zadar au adus doctorul, în zadar i-a pus doctorul atele. Avea să rămână schilod pentru toată viaţa; nu putea merge. De cinci luni de zile ba zăcea, ba se mai ridica, dar nu mai era bun de nimic, aşa că la optsprezece ani devenise o povară pe capul lui taică-su.

Nici cu fata n-a avut noroc Mielnik. S-a măritat cu un maistru de la ţiglărie, dar maistrul a murit în timpul unui incendiu, iar ea fiind însărcinată a născut un copil bolnav de epilepsie.

Iată de ce umbla bătrânul Prokop întunecat ca noaptea şi se uita încruntat, cu toate că oamenii îi invidiau bogăţia, moara nu stătea deloc, iar el nu se putea plânge de sănătate.

Anul acesta, toamna, mai căzu pe capul lui un necaz: l-au luat la armată pe argatul cel tânăr, pe Kaziuk. Prokop nu voia să ia pe oricine în locul lui. La moară e muncă de răspundere, cere chibzuială şi putere. Nu mergea orice cioban. S-a gândit bătrânul ce s-a gândit până a pus ochii pe Nikitka Romaniuk din Poberczie. Tatăl lui Nikitka şi aşa avea doi fii însuraţi, iar cel mai mic căutase de lucru şi la oraş. Băiatul era sănătos, chibzuit, ba chiar făcuse şi ceva şcoală.

Luând această hotărâre, Prokop porni la drum, într-o joi, când era zi de târg la Radoliszki. De la moară până la joagăr era aproape, nici o verstă de drum. Ţăranii se duceau la târg. Briştile şi căruţele treceau una după alta. Toţi îl salutau pe Mielnik, fiindcă toţi îl cunoşteau. Câte unii se uitau la el, fără să-şi strunească mârţoaga, să vadă cum a primit bătrânul nenorocirea care i-a schilodit şi pe cel din urmă fiu, pe Wasilko. Dar pe chipul lui Prokop nu se

putea citi nimic. Avea, ca întotdeauna, sprâncenele încruntate şi dădea din barba lui sură şi mare ca o lopată.

În sfârşit, îl ajunse şi Romaniuk. Mergea după cumpărături, pentru că avea căruţa goală, numai muierea lui stătea în spate.

Prokop îi făcu semn cu mâna şi porni pe lângă căruţă. Şi-au strâns mâinile.

— Ei, ce mai e? întrebă Romaniuk. Huzureşti, frăţioare?!

— Trăiesc şi eu cu ajutorul Domnului. Dar am un necaz.

— Am auzit.

— Nu asta. Mi-l iau pe Kaziuk la armată.

— Îl iau?

— Îl iau!

— Atunci?…

— Aha. Ştii că la mine se câştigă bine. Argatul nu face foame, ba mai pune şi ceva deoparte.

— Ştiu, recunoscu Romaniuk.

— Eu m-am gândit că Nikitka al tău s-ar potrivi la o treabă ca asta.

— De ce nu?

— Atunci cum rămâne?

— Cu ce?

— Ei, cu Nikitka.

— Adică, să vină la tine la lucru?

— Aha.

Romaniuk se scărpină în cap iar în ochii lui mici şi căprui licări bucuria. Spuse însă pe un ton nepăsător:

— De, băiatu-i sănătos…

— Slavă cerului, mormăi repede Prokop de teamă ca lui Romaniuk să nu-i vină în minte să întrebe de sănătatea lui Wasil. Numai să vină vinerea viitoare, pentru că atunci mi-l iau pe Kaziuk.

— E bine că mi-ai spus, fiindcă el nu-i acasă. S-a dus, hăt, la Oszmiana.

— Să caute de lucru?

— Sigur că da.

— Dar se-ntoarce?

— Cum să nu se-ntoarcă? Îi trimit eu numaidecât din Radoliszki o carte poştală.

— Atunci bine. Pe vineri…

— Am înţeles.

— E mult de lucru acum. Nu mă descurc fără doi argaţi, adăugă Prokop.

— Vine la vreme.

— Atunci cu bine!

— Cu bine!

Romaniuk scutură hăţurile, dar căluţul sur şi burtos nici nu-l luă în seamă, şi ţăranul căzu pe gânduri, mulţumit. Mare cinste că dintre atâţia, Prokop îl alesese tocmai pe fiul lui.

Se întoarse şi se uită la nevastă. Dintre broboadele, groase care-i înfăşurau strâns capul, nu se vedeau decât ochii şi nasul.

— Mielnik îl ia pe Nikitka al nostru, spuse.

Muierea oftă:

— Doamne Dumnezeule!…

Şi nu se ştia dacă se bucură ori se amărăşte. De fapt Romaniuk nici nu s-a gândit vreodată la asta. Aşa era vocea ei, plângăreaţă.

Se bucura şi Prokop. Nu-i plăceau schimbările şi frământările. Acum treaba era rezolvată. Cel puţin aşa i se părea lui. Şi i s-a părut până vineri seara.

În ziua aceea s-a apucat să încuie moara mai târziu decât de obicei. Tot aştepta ceva. Ai casei nici nu bănuiau de ce-i atât de supărat, fiindcă nu spusese nimănui nimic, în schimb el fierbea. Şi i-a spus clar să vină vineri. Kaziuk plecase. De a doua zi avea să fie de lucru până peste cap, iar el n-avea ce face.

— Aşteaptă tu, câine blestemat, mârâia şi îşi răsucea barba.

Şi s-a jurat că nu-l mai primeşte, chiar de-ar veni dis-de-dimineaţă. Sâmbătă nu înseamnă vineri. Mai bine ia unul de pe drum, fie el şi hoţ. numai pe Nikitka – nu.

Dar Nikitka n-a apărut nici a doua zi. A trebuit să-l ia ca ajutor pe un ţăran care adusese nişte secară la măcinat.

În ziua următoare, cum era duminică şi moara închisă, după ce-şi făcuse rugăciunea, deşi supărarea îl tot încurca, Prokop ieşi în faţa casei şi se aşeză pe bancă. A trăit el mult, dar nu i s-a mai întâmplat ca cineva să-l dezamăgească chiar aşa. A vrut să-i facă băiatului un bine, iar el n-a venit. Fireşte, trebuie să fi găsit de lucru la Oszmiana, dar asta nu-l dezvinovăţea.

— Are să vadă el, şi tot neamul lui, mormăia trăgând din lulea.

Soarele lumina puternic. Era o zi caldă şi liniştită. Deasupra iazurilor zburau sloiuri de păsări căutând omizi. Deodată pe drum se auzi un huruit. Bătrânul îşi duse mâna streaşină la ochi. Pe drum gonea o motocicletă.

— În sfânta zi de duminică… scuipă. Nu se tem de Dumnezeu.

Ştia el de cine vorbeşte. Tot ţinutul ştia de astă-primăvară că acesta-i tânărul Czyński, fiul proprietarului fabricii din Ludwikowo. Studia ingineria în străinătate şi acum venise la odihnă la părinţi. Oamenii ziceau că trebuia să preia conducerea fabricii de la taică-său, dar în capul lui nu era decât motocicleta, maşinăria asta drăcească, ce nu lăsa oamenii să doarmă noaptea şi speria caii pe drum.

De aceea bătrânul se uita cu greaţă la norul de praf ce dispărea pe drum. Tot uitându-se într-acolo, zări un om venind spre moară. Omul mergea încet, cu pas măsurat şi ducea în spinare o bocceluţă în vârful băţului. La început lui Prokop i se păruse că e Nikitka şi tot sângele i se urcase în cap, dar când drumeţul s-a mai apropiat, a văzut că nu mai e tânăr şi barba neagră îi încărunţise.

S-a apropiat, a făcut o plecăciune, a dat bineţe ca orice creştin şi a întrebat:

— Îmi dai voie să mă aşez şi eu şi să cer puţină apă? E arşiţă şi ţi se face sete.

Morarul îl scrută din priviri, se trase mai într-o parte şi-i făcu semn cu capul.

— Oricine poate să se aşeze, iar de apă, mulţumim cerului, nu ducem lipsă. Uite colo în tindă e o găleată, îi arătă în spate.

Drumeţul i se părea simpatic. Avea o faţă tristă, dar Prokop trecuse prin prea multe necazuri ca să-i mai placă feţele vesele. Apoi mai avea şi o căutătură omenoasă. Omul poate învăţa câte ceva de la orice călător. Iar acesta se vede că venea de departe, pentru că vorbea altfel.

— Dar de unde vii? îl întrebă Prokop, când necunoscutul se întoarse şi se aşeză ştergându-şi cu dosul palmei picăturile de apă de pe barbă şi de pe mustăţi.

— De departe. Acum însă de lângă Grodno. Caut de lucru.

— Şi de la Grodno pân-aici n-ai găsit nimic?

— Ba da. Am lucrat o lună la un fierar din Mickuny, dar lucrul s-a terminat şi am pornit mai departe.

— Din Mickuny?

— Da.

— Îl cunosc pe fierarul de acolo. Nu-l cheamă Wotowik?

— Wotowik, Jozef. N-are decât un ochi.

— Aşa e. I-a sărit o scânteie în ochi. Înseamnă că şi tu eşti fierar?

Drumeţul zâmbi:

— Sunt şi nu sunt. Mă pricep la de toate…

— Cum aşa?

— Umblu prin lume de vreo douăzeci de ani, aşa că am învăţat multe lucruri.

Bătrânul îi aruncă o privire pe sub sprâncenele stufoase.

— Ai lucrat şi în morărit?

— Nu, nu mi s-a-ntâmplat. Dar să-ţi spun drept, domnule Mielnik, am înnoptat la Poberezie, la familia Romaniuk. Oameni buni. Am auzit că băiatul lor s-a tocmit să lucreze la tine. El însă şi-a găsit de lucru la Oszmiana, la cooperativă, şi nu vrea să se întoarcă.

Prokop se întunecă.

— Înseamnă că ei te-au trimis.

— Da de unde. Când am auzit, mi-am zis să încerc. Să mergi şi să întrebi, nu-i păcat. Dacă vrei mă iei, dacă nu vrei, nu.

Prokop ridică din umeri.

— Cum pot să te iau, să bag în casă un om străin?

— Eu nu te silesc.

— Şi bine faci. Nu te cunosc şi nimeni nu te cunoaşte pe aici. Înţelegi şi tu… Poate că tu eşti un om bun, fără gânduri rele, dar poţi fi şi rău. Nu ştiu nici cum te cheamă, nici de unde eşti.

— Mă cheamă Antoni Kosiba şi sunt din Kalisz.

— Cine ştie unde mai e şi Kaliszul ăsta.

— Apoi departe.

— Lumea-i mare, oftă Prokop, şi oamenii de tot felul.

Se lăsase tăcerea, dar după un timp morarul îl întrebă din nou:

— Da de ce umbli atâta şi nu-ţi găseşti şi tu un loc? Tu n-ai casă?

— N-am.

— Şi n-ai nevastă?

— Nu.

— Da’ de ce?

— Nu ştiu. Muierea n-aduce nimic bun pe lume.

— Ce-i drept e drept, încuviinţă Prokop, din pricina ei e atâta stricăciune şi necaz. Dar omul trebuie să se-nsoare. Aşa-i legea.

Şi bătrânul Prokop se gândi că legea asta a fost pentru el cumplită. Ce-i drept nevasta i-a născut trei fii şi o fiică, dar nu ca să se bucure de ei, ci ca să sufere.

Călătorul îi întrerupse gândurile:

— Sigur că nu mă cunoşti, dar eu am lucrat la oameni, am şi certificate. Poţi să le citeşti.

— N-am de gând să le citesc. Din citit şi din scris nu iese nimic bun.

— Am şi acte-n regulă. Dacă aş fi hoţ, n-aş căuta de lucru ci de furat. Şi apoi m-ar fi băgat demult la puşcărie. Iar eu umblu de doisprezece ani. N-aş avea nici la cine să mă ascund, pentru că n-am pe nimeni apropiat.

— Dar de ce n-ai?

— Dar tu ai? întrebă călătorul.

Asta-l puse pe gânduri pe morar.

— Cum să nu? Am familie.

— Dar dacă, ferească Dumnezeu, ţi-ar muri?… Ai găsi pe cineva apropiat, binevoitor, care să te ajute la nenorocire?…

Necunoscutul vorbea cu un fel de amărăciune şi-l privea în ochi pe Prokop.

— Nimeni n-are pe cineva apropiat, încheie el, iar Mielnik nu răspunse nimic.

Pentru întâia oară în viaţă cineva îi strecura un asemenea gând şi i se părea adevărat. Aşa că privi mai prietenos la drumeţ.

— Nu mă priveşte, spuse, ce gândesc şi ce vorbesc oamenii despre mine. Ştiu eu singur cum trebuie să trăiesc. Nu vreau răul şi necazul nimănui. Dacă vine cineva la mine, nu pleacă flămând. Dumnezeu mi-e martor. Asta-ţi spun şi ţie: de pâine nu duc lipsă, te saturi şi tu. Sigur că n-o să te las să dormi în şanţ. Se găseşte un colţ şi pentru tine. Dar de lucru nu am. Îţi spun aşa: mi se pare că eşti cinstit şi nici prost nu eşti, dar eu am nevoie de un muncitor sănătos, puternic, tânăr. Iar tu ai vârsta ta.

Drumeţul se ridică fără să scoată o vorbă. La câţiva paşi de casă zăcea în iarbă o piatră de moară, crăpată în două. Se aplecă asupra ei, îşi băgă mâinile sub una dintre jumătăţi, îşi propti picioarele şi o ridică. O ţinu un timp, privindu-l în tăcere pe Mielnik, apoi o azvârli de dudui pământul.

Prokop îşi umplea încet luleaua. Drumeţul se aşeză alături, scoase o ţigară din buzunar şi o aprinse. Morarul spuse:

— Se apropie amiaza.

— Se apropie, încuviinţă drumeţul uitându-se la soare.

— E vremea prânzului. Ce fac muierile astea, nu respectă şi ele rânduiala în zi de sărbătoare?

Muierile însă respectau rânduiala, fiindcă tocmai atunci se auzi în tindă o voce subţire de fetiţă:

— Bunicule! Prânzul!

— Hai, mănânci şi tu cu noi ce s-o nimeri, mormăi Prokop ridicându-se.

— Mulţumesc, răspunse drumeţul şi porni în urma lui.

Din tinda cu pământ pe jos, în dreapta, se trecea peste un prag înalt şi se intra în odăi, iar în stânga, se trecea peste un prag şi mai înalt şi se intra într-o încăpere mare, adică în bucătărie, în care oamenii luau masa şi stăteau toată ziua. Aproape un sfert din încăpere îl ocupa un cuptor uriaş, albit cu var. Prin uşa lui mare răbufnea dogoarea. Pe plita roşie se zăreau nişte oale negre, burtoase, care sâsâiau şi bolboroseau umplând aerul cu un miros plăcut de mâncare. Pe cuptor şi pe laviţele pe care iarna dormeau bătrânii şi copiii erau acum întinse numai nişte vechituri acoperite cu un chilim[9] vărgat.

Pereţii netencuiţi, dar căptuşiţi cu scânduri erau acoperiţi cu sute de ilustraţii colorate. Într-un colţ era agăţat un iconostas aurit, împodobit cu hârtie de diferite culori, iar în faţa lui ardea o candelă atârnată în lănţişoare de aramă.

În acelaşi colţ stătea o masă mare, acoperită duminica cu o pânză groasă şi curată. Pe faţa de masă era o pâine enormă şi turtită, erau linguri de lemn şi de aluminiu, furculiţe, cuţite şi sare într-o untieră verde, al cărei capac imagina o oaie cu miei. De-a lungul pereţilor erau laviţe late, iar deasupra lor poliţe aşternute cu ziare tăiate în colţuri. Pe poliţe erau străchini, ulcioare, căni, talere, oale emailate şi ceainice, iar la loc de cinste şase tigăi de aramă străluceau de un roşu metalic.

În încăpere erau şase persoane. O femeie bătrână, gârbovită, două femei încă tinere şi o fetiţă de vreo treisprezece ani, cu ochi negri frumoşi. Şi doi bărbaţi: unul roşcat, zdravăn, lat în umeri, care şedea smerit lângă uşă, şi un brunet tânăr, zvelt, în care drumeţul recunoscu numaidecât pe fiul gazdei – Wasil. Wasil şedea pe laviţă, după masă, sprijinindu-se într-un cot, şi privea pe fereastră. Intrarea tatălui şi a străinului nu-i întrerupse gândurile triste.

În schimb femeile începură să forfotească şi să se învârtă prin încăpere. Imediat apărură pe masă două

[9] Covor cu două feţe; broderie lucrată cu lână sau mătase pe etamină sau canava.

străchini învăluite în aburi: una cu borş gras, cealaltă cu cartofi fierţi.

Pentru Prokop şi pentru Wasil erau pregătite farfurii adânci de faianţă. Ceilalţi trebuiau să mănânce din aceeaşi strachină. Bătrânul se aşează la locul de cinste, de sub tablouri, se închină cu mişcări largi, ceilalţi îi urmară pilda, apoi în încăpere se auzi numai sorbitul îmbietor. Prezenţa unui necunoscut nu mira pe nimeni aici. Nu era întâia oară. Aşa că nimeni nu-i acorda vreo atenţie deosebită, între ei schimbau rar frânturi de fraze, când poloneze, când bieloruse, ca toţi cei de prin părţile locului. Străchinile se goliră repede şi bătrâna, căreia i se spunea „mama Agata”, se adresă uneia dintre femei:

— Hai, Zonia! Ce, ai adormit? Mişcă-te!

Zonia, o femeie înaltă, lată-n şolduri, sări în picioare, luă străchinile şi alergă la cuptor. Apucă un cârlig cu coada lungă, ce stătea în colţ, îl vârî repede în cuptorul aprins şi scoase din el o oală. Obrajii ei sănătoşi şi bucălaţi se înroşiră de la foc. În vreme ce aducea strachina plină, ţinând-o cu mâinile întinse, se vedea că are sâni nespus de mari şi de plini.

După borş a urmat carnea, carne de porc fiartă şi tăiată în bucăţi mari cât pumnul.

— Olga! strigă nerăbdătoare mama Agata, adresându-se celeilalte femei. Taie-i fratelui tău pâine! Nu vezi?!

Olga zveltă şi sprintenă, luă pâinea, o ridică uşor, o sprijini de piept şi croi o felie lungă şi subţire.

— Şi eu vreau pâine, mamă, spuse fetiţa pe care o chema Natalka.

— Nici de om să nu uiţi, mormăi Prokop.

Olga aruncă oaspetelui o privire şi puse dinaintea lui o felie la fel de frumos croită.

— Mulţumesc, spuse el, iar ea îi zâmbi şi dădu din cap.

— N-ai de ce.

— De departe eşti?

— De departe, din Kalisz.

— Ai fost şi la Vilnius?

— Am fost!…

— Ai văzut şi Ostra Brama?

— Am văzut-o. E acolo o icoană a Maicii Domnului, făcătoare de minuni.

Prokop îşi privi fiul pe sub sprâncene şi iar îşi coborî ochii.

— Toată lumea ştie că e, mormăi el.

— Ai văzut chiar tu vreo minune? întrebă Wasil.

— De văzut n-am văzut, dar oamenii povesteau fel de fel de minuni.

— De pildă. Fii bun şi povesteşte.

— Eu nu mă pricep la astfel de lucruri continuă oaspetele, dar am să vă spun, cum oi putea, ce-am auzit.

— Spune, spune!

Micuţa Natalka se mută mai aproape de el.

Începu să vorbească despre o mamă care a născut doi gemeni morţi, despre un negustor căruia hoţii i-au furat marfa, despre un clevetitor căruia i s-a uscat limba, despre un soldat care şi-a pierdut amândouă braţele la război, iar madona i-a ajutat pe toţi.

Tocmai terminaseră de mâncat şi femeile voiau să se apuce de strâns masa, dar se opriseră, ascultând cuvintele povestitorului. El însă, tăcut de felul lui, vorbea încet şi scurt.

— Am auzit eu şi alte minuni, dar nu le ţin pe toate minte, încheie.

— Dar asta-i icoană catolică? întrebă Zonia.

— Catolică.

— Aş vrea să ştiu, interveni iar Wasil, dacă ajută şi oamenilor de altă credinţă, să zicem ortodocşi.

— Asta nu ştiu, ridică din umeri oaspetele, dar cred că oricui numai să fie om bun.

— Numai să fie creştin, îl corectă supărată mama Agata. Doar nu vrei să spui că i-ar ajuta şi pe ovrei!

— Pe ovrei? se auzi vocea de bas a argatului cel roşcat, care tăcuse până atunci. Lor le-ar trimite numai boli. Asta e!

Râse zgomotos şi se lovi cu palmele peste genunchi.

Bătrânul Prokop se ridică şi se închină. Era semnalul şi

pentru ceilalţi. Femeile se apucară de spălat vasele. Bărbaţii ieşiră în faţa casei, în afară de Wasil, care rămase la masă. Mielnik îşi fumă luleaua, apoi îşi aduse cojocul, îl întinse pe iarbă sub arţar şi se culcă, să aţipească puţin după un prânz îndestulat.

— Eu sunt aici muncitor, începu vorba roşcatul adresându-se călătorului ce şedea alături. Al şaselea an. Bună moară. Dar tu în ce meserie o să lucrezi?

— Eu n-am meserie. Mă pricep la tot felul de lucruri…

— Dacă rămâi peste noapte aici şi dacă mâine dimineaţă o să ai chef şi te pricepi la lăcătuşerie, repară-mi şi mie revolverul. S-a înţepenit şi nu se ridică deloc cocoşul. Parcă a intrat diavolul în el.

— I-am rugat să mă lase să înnoptez aici; m-au lăsat, aşa că o să înnoptez. Iar dimineaţă o să mă uit bucuros. Mă pricep puţin la lăcătuşerie.

— Îţi mulţumesc.

— Nu-i nevoie. Şi aşa trebuie să plătesc cumva pentru ospitalitate. Oameni buni.

Argatul încuviinţă.

— Oameni deschişi, nimic de zis. Bătrânul e pretenţios şi aspru, dar drept. Nu ia omului ultimul bănuţ şi nu stoarce din el ultima picătură de sudoare. Chiar dacă oamenii zic că şi-a lăsat fratele pe drumuri iar acela i-a blestemat copiii. Cine ştie cum a fost, fiindcă asta a fost demult. Cu peste patruzeci de ani în urmă. În ce priveşte blestemul, poate a şi fost, pentru că Prokop n-a avut noroc de copii. Cel mare s-a înecat, cel mijlociu a pierit în război. A rămas după el numai văduva, Zonia aceea, şi cum era din oameni săraci n-a mai plecat de la socri. Femeie sănătoasă şi încă tânără. Puţine fete o întrec. Bătrânei Agata nu-i place. Se ia de ea. Au fost fel de fel de motive, dar acum… S-a împăcat şi cu Olga, fata lui Prokop. Bătrâna însă e mai înverşunată. Şi Olga e muiere bună. Nu doreşte nimănui rău…

— Ieri duc eu fân în grajd, iar ea mulge vaca. Şi zice: Ascultă, Witalis, ţi-a venit şi ţie cam de mult vremea să te însori. Pe mine mă pufneşte râsul. Ce să mă însor. Şi-i

spun: Poate cu tine, Olga. Iar ea, ştiu că se uită după învăţătorul din Biernaty. Atunci îşi arată dinţii şi zice: Ţie, Witalis, nu ţi-e gândul la mine. Pentru tine, zice, Zonia, văduva, e mai bună decât mine.

Argatul se porni pe râs, scuipă şi adăugă:

— Aşa glumeşte ea. Ei, treburi muiereşti.

În vremea asta au ieşit şi femeile afară. Olga şi Zonia gătite. Se duceau la Biernaty, la serată. Micuţa Natalka se învârti ce se învârti şi se opri lângă oaspete.

— Tu l-ai văzut pe Wanka al nostru?

— Nu, dar cine-i Wanka?

— E cal. Şi-i gras ca un porc. Dar pe tine cum te cheamă.

— Antoni.

— Pe mine Natalka Szuminska. Tatăl meu a fost maistru la fabrica din Ludwikowo. Tu cunoşti fabrica din Ludwikowo?

— Nu, n-o cunosc.

— E tare frumos acolo. E un palat mare. Iar domnişorul merge cu motocicleta. Şi în hală sunt cuptoare mari, unul lângă altul. În ele se arde cărămidă. Sunt şi cuptoare pentru faianţă şi pentru porţelan. Foarte interesant. Dar iazurile noastre le-ai văzut?

— Nu, nu le-am văzut.

— Atunci hai să-ţi arăt unde poţi să te scalzi. Acolo, lângă pădure. Aici, jos, e primejdios. Sunt gropi mari şi vârtejuri. Bunicul Prokop nu lasă pe nimeni de când s-a spart gheaţa de s-a-necat unchiul Albin.

— Bine, mergem, căzu de acord.

Natalka, cu vocea ei subţire, îl copleşea cu poveştile ei. Mergeau pe mal, pe o cărare îngustă şi bătătorită. Aşa au înconjurat iazul şi au ajuns la pădure. Atenţia fetei fu atrasă de ciuperci.

— Doamne, strigă ea, ce de bureţi galbeni! Au crescut de vineri până acum, fiindcă vineri i-am cules pe toţi împreună cu mătuşa Zonia. Vrei să adunăm?... E drept că astăzi e duminecă, dar dacă faci ceva de plăcere, nu-i păcat. Şi bunica zice...

Au stat toată după-amiaza să adune bureţi galbeni din iarba-neagră cu care era înţesată pădurea. S-au mai odihnit puţin şi s-au întors acasă pe înserate. S-au întors tocmai la timp, pentru că era vremea cinei. Mama şi mătuşa Natalkăi nu veniseră de la dans, aşa că a trebuit s-o ajute ea pe bunica Agata. Adunaseră un şorţ de ciuperci. Ca să nu se strice, trebuiau alese şi puse în apă. După cină şi după ce s-a strâns tot de pe masă, Prokop, iar după el şi bătrâna, s-au dus să se culce în odăile de pe cealaltă parte a tindei. Witalis l-a luat în braţe pe fiul lor, pe infirmul Wasil şi l-a dus tot în odăi, apoi s-a-ntors, a scos de după cuptor două străjace, le-a întins pe laviţa de lângă perete şi a spus:

— Culcă-te. Dormi noaptea asta cum poţi. Nu mai sunt multe muşte.

A închis uşa, a stins lampa şi s-a culcat. Oaspetele a făcut la fel. În încăpere s-a lăsat liniştea. La început se mai auzea bâzâitul muştelor, până nu s-au cuibărit şi ele, pe urmă răzbătea numai susurul liniştit şi uniform al apei de la moară. Era linişte, cald şi bine. Iar somnul venea uşor.

Era încă întuneric când i-a trezit scârţiitul roţilor, tropotul copitelor şi nişte strigăte: oamenii aduceau secară la măcinat. În tindă se auzi tuşitul lui Prokop. Witalis sări în picioare şi oaspetele la fel. Înghesuiră strajacele după cuptor.

Prokop Mielnik intră şi mormăi:

— Lăudat fie…

— În veci… răspunseră, ei.

— Ce staţi? Mişcă, diavole, îi spuse lui Witalis. Ridică stăvilarul!

Se uită încruntat la oaspete şi adăugă:

— Da’ cu tine ce-i? Apucă-te de lucru! N-auzi? Oamenii au adus secară!…

— Înseamnă că-mi dai de lucru? întrebă bucuros.

— Fie! Îţi dau.

Capitolul VI

Din ziua aceea Antoni Kosiba a rămas la moara lui Prokop Mielnik. Şi cu toate că nu râdea niciodată, iar de zâmbit zâmbea rar, se simţea aici mai bine decât oriunde în altă parte. De muncă nu se temea, şalele şi mâinile nu şi le cruţa, vorbăreţ nu era, aşa că Prokop nu avea ce să-i reproşeze. Dimpotrivă, era chiar mulţumit de argatul cel nou. Dacă însă n-o arăta, asta se datora felului său de a fi.

Antoni Kosiba îndeplinea toate treburile care-i reveneau. La stăvilare, la turnat secară, la cântar sau la măcinat. Când se strica ceva, se apuca repede de reparat şi, fiind priceput, era de mare folos. Adeseori se rupea catarama sau aluneca roata dinţată pe osie, el imediat ştia ce trebuie făcut, o făcea şi numai era nevoie de fierar sau de rotar.

— Eşti priceput, Antoni, spunea Witalis. Se vede că eşti umblat prin lume.

Iar altădată:

— Nu eşti încă bătrân. Dacă-l slujeşti cum trebuie pe Prokop o să vezi că-ţi găseşti şi nevastă. Ţi-o dă pe Olga, văduva.

— Vorbeşti şi tu să te afli-n treabă, ridica din umeri Antoni Kosiba. Nici lor nu le trece prin cap aşa ceva şi nici mie. Ce-mi trebuie?

Roata morii duduia, şuvoiul de apă vuia, pietrele huruiau. Făina se ridica în văzduh şi-l umplea cu gust de pâine. Avea de lucru de dimineaţa până seara. Nici nu-i ajungea timpul. În schimb duminica se putea odihni şi îşi putea îndrepta ciolanele. Dar nici atunci Antoni nu căuta să se apropie nici de Zonia cea veselă, nici de mama Natalkăi, cu toate că amândouă îl îndrăgiseră şi erau binevoitoare cu el. În timpul lui liber stătea mai mult cu Natalka.

Toate zilele semănau una cu alta şi lui i se părea că aşa va fi mereu, până când se întâmplă un lucru care schimbă totul, iar pentru familia lui Prokop Mielnik avea să fie un

mare eveniment.

S-a întâmplat aşa: într-o sâmbătă, chiar înainte de a opri moara, a plesnit butucul de stejar al roţii. Trebuia cât mai repede strâns cu un cerc de fier. Prokop adusese în goană uneltele iar Antoni se chinui vreo trei ceasuri până îl repară. Cum bătrânul ţinea la unelte mai mult ca la orice şi le păstra lângă patul lui, îi porunci lui Antoni să le ducă înapoi. Antoni a luat cutia pe umăr şi a plecat. Până atunci nu intrase niciodată în odăi, pentru că nu era un curios de felul lui şi nici nu avusese ce căuta acolo.

Aici era nespus de curat. La ferestre erau perdele albe, scrobite, şi ghivece cu muşcate. Pe paturile înalte se ridicau până aproape de tavan piramide de perne pufoase, duşumeaua era vopsită în roşu.

Antoni se întoarse ca să-şi şteargă mai bine picioarele şi intră. În cealaltă odaie îl zări pe Wasilko. Stătea întins în pat şi plângea. Când Wasilko îl zări pe Antoni, se mai linişti, dar îl strigă.

— Ascultă, Antoni, eu nu mai pot să rabd. Mai bine mor, decât să trăiesc aşa. Eu îmi pun capăt zilelor. Aşa mi-a fost scris.

— Nu vorbi aşa, îi răspunse liniştit Antoni. Multe nenorociri cad asupra oamenilor şi totuşi trăiesc…

— Trăiesc?… Atunci?… Să putrezesc aşa ca un butuc?

— De ce să putrezeşti?

— Dar ce rost mai am eu? N-am pentru cine trăi. Şi aşa va fi. Zac şi mă socotesc. Şi am socotit: Altă ieşire nu-i.

— Lasă prostiile, mormăi Antoni, ascunzându-şi emoţia. Eşti tânăr.

— Şi ce-i dacă sunt tânăr? Ce mi-e tinereţea, dacă nu mă pot ţine singur pe picioare? Dacă aş fi bătrân, atunci… Asta-i pedeapsă pentru păcatele tatei! Dar de ce trebuie să sufăr eu? De ce eu?… Eu i-am luat unchiului partea lui?… Nu eu! Nu eu! Tata! Atunci de ce sunt eu schilod?…

Antoni îşi plecă privirile. Nici nu se putea uita la băiatul ăsta frumos ca o fată, care se căina aşa.

— Gândeşte-te la altceva.

— La ce mă pot eu gândi, la ce? Numai când mă uit la

picioarele astea ale mele, îmi zic că mai bine nu m-aş fi născut! Uită-te şi tu!

Trase de plapumă şi se descoperi.

Picioarele uscate, neînchipuit de subţiri erau pline de umflături noduroase şi de dungi roşietice, care nu apucaseră să albească. Wasil spunea ceva, dar Antoni Kosiba nu auzea nimic, nu desluşea cuvintele. Se uita ca fermecat. Simţea că se petrece ceva ciudat în el. Se uita de parcă ar mai fi văzut cândva aşa ceva, de parcă aşa ar fi trebuit să fie. O forţă irezistibilă îl făcea să se aplece asupra băiatului, întinse mâinile şi începu să-i palpeze genunchii şi tibia. Apăsând musculatura atrofiată, degetele lui butucănoase, acoperite cu piele îngroşată, descopereau cu o îndemânare desăvârşită locurile în care oasele se sudaseră greşit.

Respira greu, de parcă era după un mare efort. Se lupta cu gândurile. Da, sigur că da: înţelegea cu o limpezime extraordinară. Oasele s-au sudat greşit. Asta trebuie să fie. Şi aici la fel. Asta e!

Se îndreptă şi îşi şterse cu mâneca sudoarea de pe frunte. Ochii îi scânteiau şi era atât de palid, încât Wasil îl întrebă:

— Ce ai?

— Stai aşa, Wasil, îi spuse Antoni cu vocea răguşită, când ai căzut de ţi-ai rupt picioarele?

— Acum cinci luni… Dar…

— Cinci? Dar ţi le-au pus la loc?

— Mi le-au pus. Doctorul din orăşel, din Radoliszki.

— Şi?

— Şi zicea că voi fi sănătos. Mi-a bandajat picioarele în nişte scândurele. Am zăcut două luni, dar când mi le-a scos…

— Atunci?

— Atunci mi-a spus că nu mai e nimic de făcut. Că nu mai ajută nimic.

— Nimic?

— Aha. Tata a vrut să mă ducă la spital, la Vilnius. Doctorul spunea însă că n-are de ce, fiindcă nici Dumnezeu

nu mai poate face nimic.

Antoni râse.

— Nu-i adevărat.

— Cum nu-i adevărat? întrebă cu vocea tremurândă Wasil.

— Uite aşa, nu-i adevărat. Ia… mişcă degetele… Ei vezi? … nu-i adevărat. Dacă nu le-ai putea mişca, atunci totul ar fi în zadar. Dar tălpile?

— Nu pot, se strâmbă Wasil, mă dor.

— Te dor?… Aşa şi trebuie. Înseamnă că e bine.

Îşi încruntă sprâncenele şi se părea că se gândeşte la ceva. În cele din urmă spuse cu hotărâre:

— Picioarele tale trebuie rupte încă o dată şi puse corect. Aşa cum trebuie să fie. Dacă n-ai putea mişca degetele, atunci n-ar mai fi nimic de făcut, dar aşa se poate.

Wasil se uita la el uluit.

— Dar tu de unde ştii, Antoni?

— De unde?… Antoni ezită. Nu ştiu de unde. Dar asta nu-i deloc greu. Uite, aici s-a sudat strâmb, şi aici, iar la piciorul ăsta e şi mai rău. Aici osul e plesnit până la genunchi.

Apăsă şi întrebă:

— Doare?

— Doare rău.

— Ei, vezi. Şi aici trebuie să fie la fel!…

Băiatul gemu la apăsarea cu degetul.

Antoni zâmbi.

— Vezi?… Aici trebuie tăiată pielea… şi muşchiul. Pe urmă cu un ciocănel… sau cu un ferăstrău. Aşezate la locul lor.

Antoni, de obicei liniştit şi chiar flegmatic, era de nerecunoscut. Îi explica lui Wasil cu înflăcărare că nu mai e timp de pierdut şi că trebuie făcut repede.

— Doctorul Pawlicki n-o să vrea… Wasil scutură din cap. El dacă zice ceva, pe urmă nici nu mai vrea să audă. Poate să merg la Vilnius?

Tremura tot, răscolit de speranţa pe care o trezise în el

Antoni, şi-l privea nelinişstit.

— Nu trebuie să mergi la Vilnius! îi răspunse furios Antoni. Nu-i nevoie de nimeni. Eu ţi-o fac. Eu singur!

— Tu? strigă neîncrezător Wasil.

— Da, eu. Şi ai să vezi că o să fie ca înainte.

— De unde poţi şti tu una ca asta? Asta-i operaţie. Trebuie să ai învăţătură ca să faci aşa ceva. Ai mai făcut vreodată?

Antoni se întunecă. Nu-şi putea învinge această ciudată dorinţă, ceva îl obliga să stăruie în intenţia lui. În acelaşi timp înţelegea că nu-l vor lăsa, că nu-i vor da voie, că nu-l vor crede. Până acum nu se ocupase niciodată cu vindecarea bolilor şi cu atât mai puţin cu tratarea picioarelor rupte. Printre numeroasele meserii, pe care le practicase în îndelungatul său pelerinaj, ştia cu siguranţă că nu tratase pe nimeni. Se mira singur de el, cum putea susţine cu atâta certitudine, cu atâta convingere că infirmitatea lui Wasil putea fi înlăturată. Se mira, dar asta nu-i schimba câtuşi de puţin convingerea şi nici hotărârea.

Lui Antoni Kosiba nu-i plăcea minciuna. De data aceasta însă, hotărî să nu renunţe la ea, dacă astfel nu îşi putea atinge scopul.

— Dacă am făcut? ridică din umeri. Am făcut de multe ori. Am să-ţi fac şi ţie şi o să te însănătoşeşti. Tu nu eşti băiat prost şi o să fii de acord.

Uşa se deschise şi micuţa Natalka strigă:

— Antoni, vino la cină! Dar ţie, Wasilko, să-ţi aduc în pat?

— Nu mănânc, se răsti iritat şi supărat Wasilko, fiindcă îi întrerupeau discuţia atât de importantă. Cară-te, Natalka!

Începu să-l întrebe iar pe Antoni şi-l lăsă să plece abia când se auzi în tindă vocea mamei.

Două zile mai târziu, bătrânul Prokop îl chemă pe Antoni la el, în faţa morii. Şedea şi pufăia din luleaua lui.

— Antoni ce i-ai trăncănit tu lui Wasilko al meu? întrebă după ce stătu o vreme pe gânduri. Adică în problema aia cu operaţia.

— I-am spus adevărul.

— Care adevăr?

— Că eu pot să-l scap.

— Cum poţi tu?

— Trebuie deschis, oasele trebuie rupte din nou şi puse la loc. Nu s-au sudat bine.

Bătrânul scuipă, îşi mângâie barba sură şi dădu din mână.

— Termină. Chiar doctorul a spus că nu mai e nimic de făcut, iar tu, un prost, fără învăţătură, vrei?… E drept că te pricepi la felurite lucruri. Nu zic ba. Ar fi şi păcat… dar cu trupul omului nu-i aşa uşor. Trebuie să ştii unde-i locul fiecărui osişor, al fiecărei vinişoare, care cu care se potriveşte, ce rost are. Am mai tăiat şi eu câte un porc, câte un viţel. Câte sunt acolo, pe care nu le pricepi. Şi la urma urmei, ce-i?… Un animal. La om însă toate-s delicate. Trebuie să te pricepi la aşa ceva. Asta nu-i maşină de tocat paie, pe care o desfaci, îi întinzi şuruburile şi altele pe pământ şi pe urmă o pui la loc, o ungi şi taie mai bine decât înainte. Trebuie să ai priceperea asta, şcoli, carte.

— Cum vrei! Antoni dădu din mână. Te silesc eu, sau ce? Îţi spun că pot, fiindcă am scăpat atâţia oameni de necazuri ca acesta, şi pot. Ţi s-a întâmplat să mă auzi pe mine vorbind în vânt?

Bătrânul tăcea.

— S-a întâmplat să spun că mă pricep la ceva şi să stric?

Mielnik dădu din cap.

— Asta-i drept! Ar fi păcat să spun altfel! Eşti priceput şi nu mă plâng. Dar aici e vorba de fiul meu. Înţelegi? Ultimul care mi-a mai rămas.

— Tu vrei să rămână pentru totdeauna schilod? Fiindcă îţi spun că nu-i va fi mai bine, ci tot mai rău. La el au sărit bucăţi din os. Le pipăi şi tu cu mâna. Spui că-i nevoie de carte. Ai avut carte. Doctorul din orăşel e om cu carte. Şi ce-a făcut?

— Dacă unul cu carte nu poate, unul fără carte nici n-are de ce să se apuce. Doar – şi ezită – să-l duc la Vilnius, la spital. Cheltuielile sunt însă mari şi nu se ştie dacă

ajută…

— Nu-i nevoie de cheltuieli. Mie nu-mi dai nici un ban. Nu te silesc, Prokop, îţi repet, nu te silesc. Am vrut s-o fac din inimă, pentru că ţin la voi. Dacă ţi-e teamă că Wasil poate să moară din asta, sau poate să se îmbolnăvească şi mai rău, atunci bagă de seamă la două lucruri. Întâi, e dreptul tău să mă şi omori. N-am să mă apăr. Iar dacă vrei, îţi slujesc cât trăiesc pe degeaba. Al doilea lucru, Prokop: tu n-ai auzit ce gânduri îi umblă lui prin cap?

— Ce gânduri?

— Din astea… că vrea să-şi ia viaţa.

— Ptiu, să nu vorbeşti într-un ceas rău.

Mielnik se scutură.

— Eu nu vorbesc. El însă numai la asta se gândeşte. Mi-a spus-o şi mie, şi altora. Întreab-o pe Zonia ori pe Agata.

— În numele Tatălui…

— Iar tu, Prokop, lasă-l pe Dumnezeu, spuse supărat Antoni, fiindcă toată lumea zice că nefericirea copiilor tăi e pedeapsă pentru nedreptatea care i-ai făcut-o fratelui tău…

— Cine spune aşa?! sări bătrânul.

— Cine?… Cine?… Toţi. Toată lumea. Dacă vrei să ştii şi fiul tău spune la fel. De ce, zice, trebuie să sufăr eu, să fiu schilod toată viaţa pentru păcatul tatei?…

Se aşternu tăcerea. Prokop îşi lăsă capul în jos şi stătea încremenit. Părul lui lung, cărunt şi barba i se mişcau uşor în bătaia vântului.

— Ai milă, Doamne. Ai milă, Doamne, şoptea.

Şi deodată lui Antoni i se făcu milă de el. Iată, i-a aruncat în faţă acestui nefericit cea mai dureroasă acuzaţie. Simţi nevoia să îndulcească ceea ce i-a spus şi-i zise cu blândeţe:

— Ce vorbesc oamenii e neîndoielnic o minciună… Nimeni nu poate cunoaşte soarta omului. Iar Wasil e tânăr şi-i încă prost. Eu nu cred în alde astea.

Bătrânul se foi.

— Eu nu cred, continuă Antoni. Şi cea mai bună dovadă e faptul că fiul tău poate fi vindecat şi eu îl vindec.

Gândeşte-te, Prokop, eu nu-ţi vreau decât binele, aşa cum ştiu că nici tu nu-mi doreşti rău. Gândeşte-te ce-o să fie când în pofida tuturor vorbelor, Wasil se va înzdrăveni şi va începe să meargă, aşa cum merg toţi oamenii, şi se va apuca de lucru? O să ai cui lăsa moara, iar la bătrâneţe o să-ţi găseşti sprijin şi grijă chiar la fiul tău. Gândeşte-te dacă asta nu va închide gura bârfitorilor când o să-l vadă pe Wasil sănătos?

Mielnik se ridică greu de pe butuc şi se uită la Antoni. Ochii îi scânteiau neliniştiţi.

— Ascultă, Antoni, dar juri că nu-mi va muri copilul?

— Jur, se auzi răspunsul.

— Atunci vino!

Porni înainte tăcut. Aruncă o privire în odăi. Nu era nimeni. În colţ, în faţa icoanei pâlpâia flăcăruia candelei.

Prokop luă icoana din cui, o ridică solemn deasupra capului şi spuse:

— Pe sfânta şi preacurata…

— Pe sfânta şi preacurata, repetă Antoni.

— Pe Cristos izbăvitorul…

— Pe Cristos izbăvitorul…

— Jur.

— Jur.

— Jur – repetă Antoni şi sărută icoana pe care i-o întinse Prokop.

Totul trebuia făcut în mare taină. Prokop Mielnik nu voia să se audă şi să înceapă iar să se vorbească de fratele cel alungat şi de pedeapsa care ar fi căzut asupra copiilor lui. Cu tot jurământul lui Antoni Kosiba, cu toată încrederea deosebită pe care o avea în el, luase totuşi în seamă şi eventualitatea morţii fiului.

De aceea nu le-a spus nimic precis nici celor mai apropiaţi.

În ziua următoare, conform planului lui Antoni, muierile au trebuit să deretice în aripa pustie. Au aprins focul în sobă, au adus un ciubăr cu apă, două dintre cele mai mari cratiţe şi aşternutul lui Wasil şi al lui Antoni.

Muierilor şi celuilalt argat le-a spus numai atât:

— Antoni ştie cum să-l vindece pe Wasil, şi-l va vindeca acolo.

În acest timp, Antoni a luat dintre unelte, un ciocan, un ferăstrău mic, le-a curăţat până s-au albit cu praf de cărămidă şi le-a făcut mânere. Pe urmă a căutat o daltă şi două cuţite. Le-a ascuţit îndelung, dar cum a făcut-o în magazie, nimeni nu l-a putut vedea. Nimeni nu ştia cum a scobit scândurelele. Bătrânul Prokop a plecat la oraş dis-de-dimineaţă şi la întoarcere i-a dus lui Antoni în căsuţă nişte pachete. Era vată şi tinctură de iod. Bandaje şi-a făcut Antoni singur din două cearşafuri.

Seara l-au culcat acolo pe Wasil şi au rămas împreună în anexă. Acolo era o odaie mare cu trei ferestre şi o nişă întunecoasă. Lui Wasil i-au pus patul în odaie. Nişa a ocupat-o Antoni. Ca şi în odăile din casa mare, pe lângă pereţi erau laviţe, iar într-un colţ, o masă mare.

Wasil nu putea adormi. Mereu îl întreba pe Antoni fel de fel de amănunte.

— Mai bine ai dormi, îl repezi Antoni. Ce, ţi-e frică de durere, ca unei muieri?

— Nu mi-e frică de durere. Da’ de unde. Ai să vezi. Nici n-am să gem. Şi te rog tu nici nu te gândi la durere. Am să suport. Numai să fie bine.

— Va fi bine.

În zori, moara a pornit ca de obicei. Doar că amândouă femeile au trebuit să se ducă în locul lui Antoni.

— Ce-i asta, Prokop, glumeau ţăranii, macini cu muierile?

Prokop însă nu răspundea la glume. Altceva avea el în cap. Îşi vedea de lucru, dar în sufletul lui se ruga neîncetat.

În vremea asta soarele ieşise din ceaţa ce atârna deasupra orizontului şi inundase pământul cu o lumină caldă. În căsuţă se luminase de-a binelea.

Antoni, care trebăluia de mult, mormăia ceva pe sub mustaţă. Wasil îl urmărea cu privirile şi nu spunea nimic. Uriaşul acesta bărbos i se părea un om extraordinar, misterios şi primejdios. În purtarea lui, în graba şi în

clipele scurte în care cădea pe gânduri, în zâmbetele şi în încruntarea sprâncenelor era ceva ce te umplea de o spaimă superstiţioasă. Wasil ştia că acum nu va veni nimeni aici şi că el e în mâinile lui. Mai ştia că nu ajută nici o rugăminte, fiindcă Antoni nu renunţa pentru nimic în lume la planul lui. Poate ar fi strigat după ajutor, dar nici de asta nu mai era în stare. Se uita ca fermecat la lucrurile de neînţeles pe care le făcea Antoni, cum arunca felurite instrumente în apă clocotită, cum se înfăşură în cearşaf, cum aşeza pe scăunel sulurile de bandaje… Cum scotea de undeva nişte frânghii…

Wasilko îşi spuse că aşa trebuie să arate un călău care se pregăteşte să tortureze pe cineva. Şi deodată îl cuprinse uimirea când auzi la capul lui o voce caldă şi domoală, atât de deosebită de tonul obişnuit al lui Antoni.

Antoni se aplecase asupra lui şi vorbea senin şi blând:

— Ei, curaj, prietene, fii bărbat! Trebuie să suferi puţin, dacă vrei să fii iar un flăcău vioi şi semeţ. Totul va merge bine. Hai, sprijină-te de mine.

L-a luat pe braţe şi l-a lungit pe masă.

— Vezi, spunea, eu ştiu că tu eşti curajos, că o să strângi din dinţi şi n-o să scoţi nici un cuvânt. Dar fără voia ta, s-ar putea să tresari, aşa că trebuie să te leg. Fiindcă orice tresărire ar putea să-mi strice treburile. Bine?

— Leagă, şopti Wasil.

— Şi nu te uita aici. Uită-te în tavan sau pe fereastră, la norii de pe cer.

Vocea aceasta domoală îi liniştea nervii. Simţea cât de tare îl strâng frânghiile. Acum era atât de strâns legat de masă, încât nici nu se putea mişca. Trăgând cu coada ochiului mai văzuse că Antoni îşi suflecase până sus mânecile şi îşi spălase îndelung mâinile în apă fierbinte.

Pe urmă s-a auzit zornăitul instrumentelor, încă o secundă şi pe piciorul drept simţi două atingeri repezi de sârmă înroşită în foc. Încă două!… Durerea devenea tot mai puternică. Wasil încleştă fălcile cât putu de tare, în ochi îi apărură lacrimile. I se părea că se scurg ceasuri în şir, iar durerea creştea mereu… În cele din urmă printre

dinţii strânşi îi scăpă un strigăt prelung şi înăbuşit:

— Aaaaa…

În piciorul dureros simţi deodată o lovitură puternică. Durerea fusese atât de mare încât parcă-i turnase foc în măduva oaselor şi-i smulsese muşchii într-o strânsoare ucigătoare. În ochi i se roteau puncte argintii.

— Mor, îşi spuse şi leşină.

Când şi-a revenit, primul lucru pe care l-a simţit a fost un gust de rachiu în gură. Era complet vlăguit. Nu-şi putea ridica pleoapele, nu-şi dădea seama unde e şi ce s-a-ntâmplat cu el. Pe urmă a simţit miros de tutun şi a început să desluşească şoapte. Vorbeau doi bărbaţi. Da, recunoştea vocea tatălui şi a lui Antoni.

Deschise cu greu ochii. Se obişnui cu lumina. Pe laviţa din faţa lui stătea Prokop şi se uita la el. Alături, Antoni.

— A deschis ochii, spuse tatăl. Băiatul meu, Wasilko! S-a-ndurat cerul de noi, păcătoşii! Slavă lui. Băiatul meu, trăieşti? Trăieşti?…

— Cum să nu trăiască? Antoni se apropie de pat. Trăieşte şi ar trebui să se însănătoşească.

— Mi-ai pus la loc oasele picioarelor? întrebă în şoaptă Wasil.

— Păi, cum?! Şi am reuşit! Tare rău mai erau rupte, iar doctorul acela ţi-a făcut şi mai mult rău. Acum stai liniştit. Ar trebui să se sudeze bine.

— Şi… şi voi merge?

— Vei merge.

— Ca toţi oamenii?

— Ca ei.

Pleoapele lui Wasil căzură din nou.

— A adormit, spuse Antoni. Să-l lăsăm să doarmă. Somnul îi dă puteri.

Capitolul VII

O săptămână mai târziu, lui Wasil i-a trecut febra şi i-a revenit pofta de mâncare. Odată cu speranţa îi revenea şi buna dispoziţie. În timpul pansării se schimonosea de durere, dar glumea. Îl îngrijea Antoni însuşi, iar când era mai mult de lucru la moară, atunci femeile aveau grijă de bolnav.

N-a fost chip să se păstreze taina faţă de ele şi se vede că de aceea vestea despre operaţie s-a răspândit prin împrejurimi. Câte un prieten sau coleg al lui Wasil se abătea din drum ca să mai schimbe o vorbă cu el. Şi femeile curioase veneau să spioneze, ca să aibă ce bârfi. Numai de Antoni se fereau şi dacă cineva vedea că e în odaie, pleca numaidecât.

Aşa au trecut octombrie, noiembrie, decembrie. În ziua de ajun, Wasil a început să-l roage pe Antoni să-l lase să-şi încerce puterile. Antoni însă, mârâi ameninţător:

— Stai acolo şi să nu mişti vreo atelă! Îţi spun eu când!

Abia spre sfârşitul lui ianuarie hotărî că-i timpul să scoată bandajul. Toată familia ar fi vrut să fie de faţă, dar Antoni n-a lăsat pe nimeni. El însuşi era foarte emoţionat şi-i tremurau mâinile când desfăşura bandajul.

Picioarele lui Wasil se subţiaseră şi mai mult, muşchii se atrofiaseră şi mai rău. Dar rănile se vindecaseră bine şi, ce-i mai important, dispăruseră nodurile şi strâmbăturile de pe picioare.

Antoni pipăia cu băgare de seamă prin pielea subţire centimetru cu centimetru de os. Ţinea ochii închişi, de parcă privirea l-ar fi încurcat. În cele din urmă răsuflă uşurat şi mormăi:

— Mişcă degetele… Acum uşor tălpile… Doare?…

— Nu, nu doare, răspunse Wasil cu vocea sugrumată de emoţie.

— Acum încearcă să îndoi genunchii…

— Mi-e frică.

— Hai, curaj!

Wasil îi îndeplini porunca şi se uita cu lacrimi în ochi la Antoni.

— Pot să-i îndoi! Pot!

— Ai răbdare. Nu prea mult. Acum ridică uşor piciorul ăsta… aşaa, acum pe ăsta…

Wasil făcea eforturi ca să-i îndeplinească indicaţiile şi tremura din tot trupul de emoţie.

— Iar acum acoperă-te şi stai acolo. Mai stai vreo săptămână. Pe urmă începi să te ridici.

— Antoni!

— Ce-i?

— Asta înseamnă… asta înseamnă că… voi putea umbla? …

— La fel ca mine. Nu dintr-o dată. Trebuie să înveţi. La început, ca un copil mic, n-ai să te poţi ţine pe picioare.

Şi acesta era adevărul. Abia după două săptămâni de la scoaterea bandajelor a reuşit Wasil să înconjoare odaia fără ajutorul cârjei. Atunci Antoni a chemat toată familia. A venit Prokop şi Agata, şi amândouă femeile tinere, şi micuţa Natalka.

Wasil stătea pe pat, complet îmbrăcat şi aştepta. Când s-au adunat toţi, s-a ridicat şi a înconjurat odaia încet, slăbit, dar cu pas sigur. S-a oprit în mijlocul odăii şi a izbucnit în râs.

Atunci femeile s-au pornit pe plâns de parcă s-ar fi întâmplat o mare nenorocire. Mama Agata îşi luase fiul în braţe şi se cutremura de plâns. Numai bătrânul Prokop stătea nemişcat, dar şi lui îi curgeau lacrimile pe mustăţi şi pe barbă.

Când s-au mai potolit plânsetele şi râsetele femeilor, Prokop îi făcu semn lui Antoni.

— Vino cu mine.

Au ieşit amândoi din aripa cea nouă, au înconjurat casa şi au intrat în tindă.

— Dă-mi căciula ta, îi porunci Prokop. A luat-o şi a dispărut cu ea în odaie. A stat acolo vreo zece minute. Deodată uşa se deschise. Ţinea căciula cu amândouă mâinile. I-o întinse lui Antoni.

— Ţine, ia! Numai imperiali. Îţi ajung pentru tot restul vieţii. Binele pe care mi l-ai făcut tu, nu se poate plăti cu bani, dar dau tot ce pot! Ia-i!

Antoni se uită întâi la el, apoi la căciulă; era aproape plină cu monezi mici de aur.

— Ce-i cu tine, Prokop? Antoni făcu un pas îndărăt. Ce-i cu tine? Tu ţi-ai pierdut minţile.

— Ia-i! repetă Mielnik.

— Ce să fac cu ei? Eu n-am nevoie. Astâmpără-te, Prokop. Pentru bani am făcut eu asta?... Pentru că ţin la voi, pentru că eşti un om de treabă! Şi-mi părea rău de băiat.

— Ia-i!

— Nu-i iau! îi răspunse hotărât Antoni.

— De ce?

— N-am ce să fac cu ei. Nu-i iau!

— Ţi-i dau din inimă, cerul mi-e martor, că ţi-i dau din inimă. Şi nu-mi pare rău.

— Iar eu îţi mulţumesc din inimă. Îţi mulţumesc, Prokop, pentru gândul tău curat, dar eu n-am nevoie de bani. O bucată de pâine am, pentru tutun şi îmbrăcăminte câştig, ce să fac cu ei?

Mielnik rămase pe gânduri.

— Eu ţi-i dau, spuse în sfârşit, iar tu nu-i iei. Treaba ta, Antoni. Cu forţa nu ţi-i pot da. Dar nici tu nu ai dreptul aşa! Tu, Antoni, nu vrei să-mi primeşti recunoştinţa. Ce vrei, să-mi scoată oamenii ochii că pentru aşa lucru eu nu te-am răsplătit cu nimic?... N-ai dreptul să te porţi cu mine aşa necreştineşte, neomeneşte. Nu vrei aur, atunci primeşte altceva. Fii oaspetele meu. Trăieşte cu noi ca unul de-al familiei. Vrei câteodată să dai o mână de ajutor la moară sau în gospodărie, dă, nu vrei, nu da. Trăieşte ca la tatăl tău.

Antoni încuviinţă dând din cap.

— Mă simt bine la tine, Prokop, şi rămân. Dar n-am de gând să-ţi mănânc pâinea pe degeaba. Cât mai sunt sănătos şi mă mai ţin puterile, nu mă las de muncă, fiindcă ce viaţă ar fi aia fără muncă? Iar ţie îţi mulţumesc pentru

inima ta bună.

Mai mult n-au vorbit despre asta. Şi totul a rămas ca mai înainte. Doar la masă, mama Agata îi punea lui Antoni farfurie separată, şi-i alegea chiar ea cele mai grase bucăţi de carne.

În prima vineri, când se adunase o mulţime de lume la moară, Wasil a ieşit în ogradă îmbrăcat într-un cojoc scurt, nou, cu căciulă înaltă de astrahan şi cizme cu carâmbi de lac. Mergea de faţă cu toţi, de parcă n-ar fi avut niciodată nimic. Oamenii căscau larg gurile şi îşi dădeau coate, pentru că nimănui nu-i venea să creadă ce spuneau femeile, că argatul lui Prokop Mielnik, Antoni Kosiba, venit de pe meleaguri îndepărtate, l-a vindecat ca prin minune pe Wasil.

Pe cât de cunoscută fusese înainte nenorocirea lui Wasil, pe atât de răsunătoare devenise acum însănătoşirea lui. Se vorbea la Biernaty şi la Radoliszki, la Wieckuny şi la Nieskupa, la Poberezie şi la Guminskie. Iar de acolo vestea a mers şi mai departe, până la moşia lui Romejko şi a lui Kuncewicz, până în satele întinse de pe Ruczejnica, ba chiar şi mai departe. Pe acolo oamenii se ocupau mai puţin de asta, dar aici, aproape, toţi ţineau minte însănătoşirea nemaipomenită de la moară.

Aşa că pe la sfârşitul lui februarie, când în răsura din pădurea din Czumsk un mesteacăn a căzut peste Fedorczuk, un ţăran din Nieskupa, vecinii au hotărât să-l ducă la moară, la Antoni Kosiba. L-au adus aproape fără suflare. Sângele îi ţâşnea pe gură, iar omul nici nu mai gemea.

Când sania trasă de un căluţ mic şi umflat s-a oprit în faţa morii, Antoni tocmai ducea un sac de tărâţe în magazie.

— Ajutor, frate, i se adresă unul dintre ei. Un copac ne-a strivit vecinul. Patru copii rămân orfani, fiindcă pe mama lor am îngropat-o anul trecut.

A ieşit şi Prokop, iar ei de îndată s-au întors spre el să-l convingă pe Antoni.

— L-a vindecat pe băiatul tău, să-l ajute şi pe

Fedorczuk.

— Nu-i treaba mea, oameni buni, le-a răspuns Prokop aşezat. Nu pot nici să-i poruncesc, nici să-l opresc. E treaba lui.

În vremea asta, Antoni îşi scuturase mâinile de făină şi îngenunchease pe zăpadă lângă sanie.

— Luaţi-l cu grijă, spuse, şi veniţi după mine.

După însănătoşirea lui Wasil, Antoni rămăsese definitiv în aripa cea nouă. Acolo se simţea mai bine şi apoi tot stătea ea goală. Acolo l-au dus şi pe Fedorczuk.

Antoni s-a ocupat de el până seara târziu, apoi s-a dus în odaia în care aşteptau ţăranii din Nieskupa.

— Slavă cerului, spuse, vecinul vostru e un bărbat zdravăn. Şira spinării e-ntreagă. I-a frânt numai şase coaste şi furca gâtului. Duceţi-l acasă şi să stea culcat până nu mai scuipă sânge. Cum îl apucă tusea daţi-i câte o bucată de gheaţă. Nu-i daţi nimic fierbinte. Şi nici mâna stângă să n-o mişte. Se vindecă. Peste zece zile trimiteţi pe cineva după mine, să văd cum îi merge.

— Şi n-o să moară?

— Eu nu-s proroc, ridică Antoni din umeri, dar cred că dacă faceţi tot ce vă spun eu, scapă.

L-au luat pe Fedorczuk şi au plecat. N-au trecut însă zece zile şi tot din Nieskupa au adus un nou pacient. Un argat a alunecat când făcea o copcă în gheaţă şi şi-a despicat laba piciorului cu securea, aproape până la os. Nu se ştie dacă securea era ruginită sau i-a intrat în rană mizeria din papuc, destul că piciorul se înnegrea văzând cu ochii. Până şi bolnavul îşi dădea seama că e cangrenă.

Antoni clătină din cap şi mormăi:

— Eu nu mai am ce face. Piciorul e pierdut.

— Salvează-mi măcar viaţa! se ruga nefericitul.

— Trebuie tăiat piciorul de aici, din locul ăsta. Antoni arătă deasupra genunchiului. O să rămâi schilod pe toată viaţa şi o să mă blestemi. O să spui că se mai putea face ceva.

— Îţi jur, frate, salvează-mi viaţa, că văd şi eu petele negre. Cangrenă.

— Cum vrei, căzu de acord Antoni după o clipă de gândire.

Operaţia a fost foarte dureroasă şi într-atât l-a sleit pe bolnav, încât nici nu l-au putut lua acasă vreo câteva zile. Viaţa lui însă nu mai era în primejdie.

După aceste cazuri, faima lui Antoni Kosiba a crescut şi mai mult. Aproape că nu era zi să nu vină bolnavi cu fel de fel de suferinţe. Unuia îi puroiau ochii de nu mai vedea nimic pe lume, pe altul îl dureau oasele, al treilea se plângea de crampe, altul se sufoca de tuse. Erau şi dintre cei care nu ştiau ce au: boleau şi gata.

Antoni nu-i ajuta pe toţi. Pe unii îi trimitea imediat înapoi, spunându-le că pentru boala lor nu-i nici un leac. Altora le spunea fel de fel de lucruri: să pună pe pântece un sac cu nisip fierbinte, să nu pună sare în mâncare, şi să nu mănânce carne, să bea felurite fierturi din plante. Şi aşa se întâmpla, că cine pleca de la el cu vreun sfat întotdeauna se însănătoşea, iar dacă nu se însănătoşea de tot, cel puţin îi mai alina suferinţa.

În împrejurimi erau câţiva vraci. La Pieczki, la contele Zantoft, un baci bătrân ştia să descânte bolile de piele şi durerea de dinţi, dar se pricepea şi la alte boli. O babă, Bielakowa, din colonia Nowe Osiedle, avea leac pentru pecingine şi pentru naşteri norocoase; un ţârcovnic din Radoliszki gonea viermii şi oprea sângerările. Dar toţi îi puneau pe bolnavi să spună nişte rugăciuni sau nişte cuvinte misterioase, făceau nişte semne deasupra bolnavilor sau le dădeau amulete.

În schimb vraciul cel nou, Antoni de la moară, nu făcea aşa ceva. El întreba, se uita, pipăia, pe urmă umbla ca rătăcit prin odaie, îşi freca violent fruntea, îşi dădea ochii peste cap şi spunea numaidecât cum trebuie vindecată suferinţa.

Prin sate oamenii discutau mult despre metodele lor de vindecare. Dintr-un punct de vedere Antoni Kosiba îi întrecea pe toţi: nu lua bani. Dacă bolnavii aduceau un boţ de unt, un pui, un săculeţ cu bob, un sul de pânză de casă ori un scul de lână, le primea mulţumind cu un mormăit

scurt, dacă nu aduceau nimic îi îngrijea şi aşa. Unora mai săraci le mai dădea şi de la el, iar ce rămânea intra în cămara lui Mielnik. Antoni n-avea nevoie de nimic pentru el, lui îi era de-ajuns să aibă de tutun, de o pereche de bocanci neargăsiţi şi de ceva îmbrăcăminte. Pentru atâta îi ajungea câştigul de la moară, fiindcă nu se lăsase de lucru, cu toate că Prokop îl îndemnase la aceasta din recunoştinţă pentru băiat, şi pentru tot ce le dădea lor Antoni.

În vremea asta numărul pacienţilor creştea. Erau şi zile în care lui Antoni nu-i mai rămânea nici un ceas pentru munca lui. Afară stăteau câte zece sau şi mai mult căruţe cu bolnavi, dacă veneau de departe. Fiindcă şi dintre aceştia erau mulţi. Altfel, cei care mai aveau putere, veneau pe jos. În cămară, în tindă şi chiar în odaie, prin colţuri, se ridicau grămezi cu daruri, fiindcă mama Agata nu voia să primească decât hrană, în schimb pânza, lâna, inul, pieile de miel şi de viţel, penele şi în primul rând plantele la care se lăcomea Antoni, zăceau grămadă unele peste altele.

— Acuşi ajunge gunoiul până-n grindă, spunea Zonia cea lată-n şolduri. Te dă afară bogăţia din casă. Dacă mi-ai spune, ţi-aş mătura… Şi podeaua ar trebui frecată…

— Lasă… făcea el cu mâna. Mie mi-e bine şi aşa.

— Ar trebui spălate ferestrele, adăuga ea.

— Merge şi aşa.

— Bărbatul fără-ngrijire e ca livada fără-ngrădire.

Antoni tăcea crezând că dacă nu răspunde, Zonia o să stea, ce o să stea, şi o să plece. El de fapt o îndrăgea, preţuia bunătatea ei, dar prefera să fie singur.

De data asta Zonia însă nu se dădea bătută.

— Tu, Antoni, eşti un bărbat descurcăreţ. Dar nu ştii să-ţi vezi interesul. Ehe, ce bogăţii ai putea tu strânge dacă ai vrea. Atâta popor vine la tine. Să-i ajuţi pe suferinzi, e un lucru creştinesc. Dacă-i sărac, şi pe degeaba, dar mi sentorceau măruntaiele pe dos când am văzut că n-ai luat de la un bogătan ca Dulejko din Bierwinty decât un cojocel. El ţi-ar fi dat şi o vacă dacă i-ai fi cerut. Mulţi bani ai putea

strânge.

— N-am nevoie de bani, ridica el din umeri. Eu nu sufăr de foame şi nu am pentru cine strânge.

— Asta-i vina ta.

— Care?

— Că n-ai pentru cine strânge. Ar trebui să ai şi tu femeia ta. Şi copii.

— Eu sunt bătrân de-acum, mormăi.

Zonia îşi arătă dinţii.

— Tu, bătrân… Câte nu te-ar lua!…

— Nu-i nevoie.

— Şi eu te-aş lua. Zău că te-aş lua.

Antoni se întoarse repede cu spatele şi mormăi:

— Lasă prostiile astea.

— Dar de ce-s prostii?… Nu te teme. Nu trece lună să nu mă peţească cineva. Sunt eu văduvă, dar nu sunt cea din urmă muiere. Duminica trecută, ai văzut şi tu, au venit din Wickuny bătrânul Baran şi grădinarul Siwek. M-au cerut pentru Miszczonek cel tânăr. Eu însă nimic, cu toate că-i mai tânăr decât mine şi-i lasă tat-său treizeci de jugăre de pământ. Eu însă nici gând. Nu aşa bărbat îmi trebuie mie. Pe tine te-aş lua, numai o vorbă de-ai zice. Şi află că şi Prokop ar fi…

— Nu mi-e mie de-nsurat, Zonia…

— Nu-ţi plac?

— Ce să-mi placi?… Mie nu-mi place nici una, fiindcă nu mi-e gândul la însurătoare…

— Adică, de ce?

— De aia.

— Ai şi tu nevoie de femeie. Ori poate că n-ai?

— Nu.

— Atunci, du-te dracului! răbufni pe neaşteptate Zonia. Să stai pe deal şi să nu vezi soarele! Scutura-te-ar frigurile! Să stai în apă şi să nu-ţi poţi astâmpăra setea. Uită-te la el! Aşa eşti tu de ţanţoş. Aşa eşti de duşmănos?… Bine, bine. Am să ţin eu minte. Ptiu!

Şi a ţâşnit afară trântind uşile, roşie de furie. A doua zi însă nu mai rămăsese nimic din supărarea ei. Îi turna iar

grijulie supă, ceai mai tare decât altora şi îşi arăta dinţii frumoşi şi albi.

În afară de Zonia şi micuţa Natalka, în cămăruţa lui Antoni nu mai intra nimeni din familia morarului. Dacă ar fi putut, Natalka, ar fi stat zi şi noapte aci. Se legase mult de Antoni.

Într-o zi îi spuse:

— Mătuşa Zonia se găteşte tot mai frumos. Ieri şi-a cumpărat la iarmaroc o bluză roşie. Şi ghete cu toc înalt…

— Asta-i bine.

— Dar eu ştiu de ce se găteşte ea aşa.

— Pentru că-i muiere, iar muierilor le place să se gătească.

— Nu, Natalka clătină din cap. Pentru că ea vrea să se mărite cu tine.

— Nu vorbi prostii, o repezi el.

— Nu eu, Witalis vorbeşte. Şi bunica la fel.

— Prostii.

Fetiţa bătu din palme.

— E adevărat?… E adevărat?…

— Sigur că-s prostii. Dar tu de ce te bucuri aşa?

— Pentru că eu ştiu de ce n-o vrei pe mătuşa Zonia. Tu te-nsori cu mine, când o să fiu mare.

— Sigur că da, sigur că da. O mângâia pe păr zâmbind.

— Te-nsori cu mine?

— Numai să creşti.

Numai cu ea îi plăcea să stea de vorbă, numai ei îi zâmbea uneori. O îndrăgise pe Natalka din toată inima. Aşa că de câte ori fata avea vreun atac de epilepsie, se amăra rău de tot şi îşi spunea că numai să vină primăvara şi se duce în pădure să caute ierburile care o pot lecui. Pe aici, unde oamenii strângeau pentru vânzare ori pentru folosul lor muşeţel, valeriană, mentă, floare de tei, bujorel, albăstrele, frunză de mesteacăn, măciulii de mac sălbatic, angelică, mătrăgună, cimbrişor, ruje şi multe alte ierburi, numai de una nu putea afla nimic. Nu-şi putea aminti cu nici un chip numele ei şi cu toate că o descria cum arată iarba asta cu frunzuliţe mici şi ascuţite, nimeni nu-i putea

spune cum se cheamă şi dacă se găseşte prin pădurile de primprejur.

Odată s-a dus şi la farmacia din Radoliszki cu speranţa că o găseşte acolo. Farmacistul însă, enervat de explicaţiile lungi şi de faptul că el nu cunoştea această plantă, l-a dat afară pe Antoni. L-a dat afară cu atât mai bucuros, cu cât înmulţirea vracilor în jurul orăşelului îi stătea ca sarea-n ochi şi lui şi doctorului Pawlicki. Faima lor era prea mare ca să nu le ia chiar şi pacienţii din orăşel.

În timpul dezgheţului din martie, când oamenii au început să se îmbolnăvească mai des, dar doctorului Pawlicki nu-i sporea numărul pacienţilor, acesta se sfătui cu farmacistul şi se hotărî să acţioneze. Scrise o amplă sesizare prefectului şi medicului şef din judeţ, plângându-se de adevărata plagă a vracilor, cerând adoptarea unor măsuri oficiale în scopul etc. Măsurile oficiale mergeau încet şi nu venea nici un răspuns. Între timp s-a întâmplat un lucru care l-a înfuriat la culme pe doctorul Pawlicki. Într-o zi a venit după el trăsura din Kluczewo. Domnul Kijakovicz, boierul din Kluczewo suferea de pietre la rinichi şi chema deseori medicul. Brişca din Kluczewo îşi făcea apariţia de obicei dis-de-dimineaţă. Aceasta era urmarea unor cauze bine determinate. Domnul Kijakowicz avea seara oaspeţi la bridge şi cum nu se putea abţine să nu bea câteva păhărele, noaptea îl apucau crizele, iar în zori vizitiul Ignacy pornea cu o pereche de murgi iuţi după doctor.

De data aceasta a venit abia după-amiază. Aşezându-se în brişcă, doctorul Pawlicki începu să-l întrebe ce s-a-ntâmplat. Ignacy, cinstit cum era, se vede că nu-şi dădea seama de ceea ce spune şi cu cine vorbeşte, ori poate că o făcea anume ca să-l necăjească pe doctor, care mereu uita de bacşiş, i-a povestit totul deschis. Stăpânul îl trimisese ca de obicei dis-de-dimineaţă, dar nu după domnul doctor, ci după vraciul acela, Antoni Kosiba, care locuia la Mielnik, la marginea orăşelului.

— Cum aşa? se înfurie doctorul. Te-au trimis după vraci?

— După vraci.

— Se vede că domnul Kijakowicz se grăbeşte să ajungă pe lumea cealaltă.

— De grăbit nu se grăbeşte. Dar lumea zice că vraciul ăla dacă lecuieşte pe cineva, apoi parcă-i ia boala cu mâna.

Doctorul izbucni.

— Câtă prostie! Câtă prostie! Dumneata nu înţelegi că un neghiob, care habar n-are de medicină, de anatomie e un pericol pentru viaţa omului?

— Eu înţeleg, răspunse vizitiul.

— Te lămuresc eu îndată. Să zicem că ţi se îmbolnăveşte cel mai bun cal. La cine te duci? La veterinar sau la un neisprăvit care nu ştie unde-i coada şi unde-i capul calului?

Ignacy se porni pe râs.

— Cine să nu ştie aşa ceva?!… Dar de ce să zic eu că mi se îmbolnăveşte calul?… Dacă omul îngrijeşte de cal, şi-i un cal bun, de ce să zic de boală, să nu fie într-un ceas rău.

Doctorul Pawlicki dădu din mână, dar adăugă:

— Vezi însă că dumneata ai avut atâta minte să nu te duci după vraciul acela, ci să vii după mine.

— Dar ce era să fac? Dacă m-aş întoarce cu brişca goală, boierul m-ar lua la palme. Mă gândesc eu şi-mi zic: dacă ăla nu vrea, atunci mă duc după domnul doctor.

— Cine nu vrea?

— Ăla… Vraciul de la Mielnik.

— Cum nu vrea?

— Aşa, n-a vrut. Eu, zice n-am vreme să umblu pe la boierii voştri, zice. Nu vezi, zice, câţi bolnavi aşteaptă?… Aşa zice, iar eu mă uit, e adevărat: popor mult ca joia la iarmaroc. Atunci eu îi zic: boierul, zic, îţi plăteşte mai mult decât toţi ăştia la un loc, numai să-l ajuţi. Atunci el zice: Dacă boierul e bolnav, să vină aici şi el ca ceilalţi. Mie bani nu-mi trebuie… Ce era să fac?… Am întors şi gata. Ştiu şi eu că el nu ia bani.

— Dar produse ia, strigă Pawlicki.

— Nu, nici produse nu ia! Ceva unt, ouă, cârnaţi. Nu-i lacom.

Doctorul strânse din dinţi. Ajuns la conac, nu i-a mai

făcut reproşuri domnului Kijakowicz, dar la întoarcere i-a poruncit însă lui Ignacy să se abată pe la moară.

În faţa morii, sau mai degrabă în bătătura din faţa căsuţei, erau vreo duzină de căruţe. Caii deshămaţi mâncau liniştiţi fân. În căruţe zăceau bolnavi. Vreo şapte, opt ţărani şedeau pe grinzile de lângă grajd, trăgând din ţigară.

— Unde-i… vraciul acela? întrebă doctorul Pawlicki.

Unul dintre ţărani se ridică şi-i arătă cu mâna spre uşă.

— În odaie, domnişorule!…

Doctorul sări din brişcă şi împinse uşa. Chiar în tindă îl lovi duhoarea de piele neargăsită, de catran şi de varză acră. În odaie era o putoare insuportabilă. Grămezile de zdrenţe şi murdăria de pe duşumea, de pe geamuri şi de pe lucruri… Era aşa cum îşi închipuise doctorul. Lângă perete şedea o femeie cu simptome clare de icter. Un uriaş lat în umeri, cu părul încărunţit, stătea aplecat deasupra mesei şi amesteca nişte ierburi uscate într-o basma murdară.

— Dumneata eşti vraciul? întrebă cu o voce aspră doctorul Pawlicki.

— Eu sunt muncitor la moară, răspunse scurt Antoni, aruncând o privire neprietenoasă spre noul venit.

— Dar îndrăzneşti să tratezi bolnavii! Otrăveşti oamenii! Ştii dumneata că pentru asta te mănâncă puşcăria?

— Ce doriţi, cine sunteţi dumneavoastră? întrebă liniştit vraciul.

— Eu sunt medic, doctor în medicină. Şi să nu-ţi închipui că am să închid ochii la modul în care otrăveşti dumneata populaţia.

Vraciul sfârşi cu ierburile, legă basmaua şi dându-i femeii legătura, spuse:

— Cât iei de două ori între degete la o litră de apă, aşa cum ţi-am spus. O bei fierbinte. Jumătate pe stomacul gol şi jumătate seara. Înţelegi?

— Înţeleg.

— Cu bine.

Băbuţa mulţumi şi ieşi văitându-se. Vraciul se aşeză pe laviţă şi se adresă doctorului.

— Pe cine am otrăvit eu, domnule?

— Pe toţi îi otrăveşti!

— Nu-i adevărat, domnule. Nu a murit nici unul.

— Nu a murit? Dar vor muri! Dumneata otrăveşti organismul încetul cu încetul. Asta-i crimă! Înţelegi? Crimă! Iar eu n-am să permit! N-am dreptul să tolerez aşa ceva! În murdăria asta, în putoarea asta! Numai pe mâinile dumitale sunt mai mulţi microbi decât într-un spital de boli infecţioase.

Îşi roti scârbit privirile prin încăpere.

— Ţine minte ce-ţi spun: dacă nu încetezi practica dumitale criminală, ai să ajungi la puşcărie!

Vraciul ridică uşor din umeri.

— Ce să fac? Eu nu fac nici un rău. Puşcăria? Şi puşcăria e pentru oameni, nu pentru câini. Dar vă rog să nu vă supăraţi pe mine.

— Eu te previn! Şi te sfătuiesc să încetezi. Te sfătuiesc!

Îl ameninţă cu degetul şi ieşi. Afară respiră cu plăcere aerul proaspăt. De pe capră, Ignacy îi aruncă o privire ironică. Doctorul Pawlicki se şi instalase în trăsură, când îl zări în prag pe Wasil, fostul lui pacient. Wasil trebuie să-l fi aşteptat, pentru că l-a salutat şi s-a apropiat de brişcă.

— Bună ziua, domnule doctor.

Mersese cu pas sigur, iar acum stătea drept. Stătea şi se uita chiar în ochii doctorului.

— Vedeţi, domnule doctor, că m-am însănătoşit, spuse mândru. Slavă Domnului, m-am însănătoşit. Antoni m-a vindecat. Iar dumneavoastră ziceaţi că pentru mine nu mai e nici o nădejde. Aţi vrut să mă lăsaţi schilod pentru toată viaţa.

— Şi cum te-a vindecat? întrebă doctorul fără să-şi ascundă furia.

— Şi-a dat numaidecât seama că oasele n-au fost puse cum trebuie. Le-a rupt şi le-a pus din nou. Acum pot să şi joc.

— Ei… ei, felicitări, mormăi doctorul şi strigă la vizitiu: Dă-i bătaie!

Cât a ţinut drumul, doctorul Pawlicki nu a putut scăpa

de nişte gânduri negre. Când a ajuns acasă era trecut de ora prânzului. Familia s-a aşezat din nou la masă, ca să-i ţină tovărăşie. Înghiţea repede friptura uscată, străduindu-se să nu se observe că nu-i place. Bătrâna Marcysia, care cu treizeci de ani în urmă îl învăţase să meargă pe picioare, umbla preocupată de ceva, tatăl se uita cu nostalgie la ziarul pe care Kamila începuse să i-l citească. Acum trei săptămâni îşi spărsese ochelarii şi nu avea bani să-şi cumpere alţii. Kamila avea pe ea o rochiţă cărămizie, în care arăta jalnic şi îmbătrânită, mama, zâmbind delicat, încerca să ascundă expresia de suferinţă care i se întipărise pe faţă. O lună de băi cu nămol i-ar reda sănătatea pentru o vreme îndelungată.

— Doamne, Doamne, îşi spunea doctorul Pawlicki, în timp ce îşi servea compotul de mere. Îi iubesc, sunt gata să fac orice pentru ei, dar e peste puterile mele să mă uit în fiecare zi şi în fiecare ceas la mizeria în care trăiesc.

I se părea că fiecare gest al lor, fiecare cuvânt, fiecare colţişor al locuinţei sărace, îi adresează reproşuri amare. Câte speranţe nu şi-au legat ei de viitorul lui, de practica, de veniturile lui. Şi iată că stau de aproape un an în acest târg uitat de lume şi abia le poate asigura o existenţă modestă.

Dacă ar putea să plece de aici! Nu se temea de greutăţi. El ar fi plecat şi în Africa, şi în Groenlanda. Ei însă ar muri aici de foame. Simţea, ştia că în lumea largă ar avea succes, ar face carieră, bani, ştia însă tot atât de bine că nu avea curajul să facă un pas hotărât. Era robul sentimentelor sale, sincere şi profunde. Aceste sentimente l-au legat de ei, de părinţi, de soră, ba chiar şi de bătrâna Marcysia, l-au legat ca nişte lanţuri, de căsuţa mică de lemn, de târgul acesta mizer…

Cu cât se scufunda mai adânc în mocirla unei vegetări fără perspective, cu atât mai duios, mai grijuliu îşi ascundea desperarea în faţa celor mai apropiaţi. Cât le era de îndatorat că nici ei nu-şi trădau dezamăgirea. Îl dureau însă gândurile lor, gândurile care trebuiau să trăiască în ei. Ele pătrundeau într-un fel misterios tot ce era în casa

lor, umpleau văzduhul cu o tristeţe neţărmurită, pe care n-o putea împrăştia nici cel mai bine simulat râs, nici cea mai zgomotoasă manifestare de satisfacţie.

— Am fost la vraciul acela, începu Pawlicki. I-am spus câteva adevăruri şi l-am sfătuit să abandoneze practica atât cât mai e timp.

— E adevărat, interveni Kamila, că are atâţia pacienţi?

— Atâţia? izbucni în râs. Dacă eu aş avea a zecea parte, dacă aş avea…

Se opri şi îşi muşcă buzele.

Mama începu să vorbească repede, foarte repede, despre pisica Basiei, care a dispărut undeva, despre onomastica lui Kozlicki, despre vaca preotului, care dă nespus de mult lapte.

Pawlicki însă nu auzea. Ceva îl rodea, sângele îi zvâcnea în tâmple. Pe neaşteptate îndepărtă paharul cu ceai şi sări în picioare.

— Pentru că el ştie să trateze, iar eu nu ştiu!

— Jurek! spuse îndurerată mama.

— Da! Da! Nu ştiu.

— Ce tot vorbeşti!

— Vă amintiţi de fiul morarului, care şi-a rupt picioarele? Vă amintiţi?… Ei, eu i-am pus greşit oasele. Da, greşit. N-am ştiut cum se face, iar vraciul acela a făcut-o!

Tatăl îi puse mâna pe umăr.

— Linişteşte-te, Jurek. N-are de ce să-ţi fie ruşine, tu nu eşti chirurg. Iar ca internist nu eşti obligat să te pricepi la… altă specialitate.

Doctorul Pawlicki râse.

— Sigur că da! Nu sunt chirurg. Dar vraciul acela, fir-ar să fie, nici el nu e chirurg. E un simplu ţăran! E un simplu argat al morarului! Dar m-am săturat! Mi-e totuna. Nu dau voie nimănui să mă lase muritor de foame! O să vedeţi voi! O să vedeţi că ştiu să lupt!

Ieşi, trântind uşa.

Capitolul VIII

În orăşelul Radoliszki, acolo unde o străduţă îngustă, care poarta numele lui Napoleon, dă în Piaţa Mică, botezată Piaţa Independenţei, e o clădire cu etaj, construită din cărămidă roşie. În ea sunt patru prăvălii. Cea mai mare şi cea mai arătoasă dintre ele e cea de pe colţ, proprietatea doamnei Michalina Szkopkowa. În prăvălie sunt de vânzare articole de papetărie, timbre fiscale şi poştale, aţă, panglici, nasturi, pe scurt: un adevărat bazar care mai avea şi tutun şi ţigări.

De câte ori venea Antoni Kosiba la Radoliszki, tocmai în prăvălia doamnei Szkopkowa îşi cumpăra tutun, ţigări şi chibrituri şi tot de aici mai cumpăra şi aţă de mătase.

Doamna Szkopkowa servea rar în prăvălie. Mai mult joia, când era zi de târg. De obicei avea de lucru până peste cap acasă, pe lângă cei patru copii şi în gospodăria ei frumuşică. La prăvălie se ajuta cu o fată tânără, orfană, care îşi îndeplinea cinstit şi conştiincios obligaţiile de vânzătoare, pentru locuinţă, masă şi zece zloţi pe lună.

Doamna Szkopkowa ştia să preţuiască şi alte calităţi ale fetei, în primul rând faptul că pe Marysia o simpatizau clienţii. O simpatizau pentru că era politicoasă, zâmbitoare, binevoitoare şi cum se spune, frumoasă. Mulţi dintre clienţii mai răsăriţi, ce să mai ascundem, intrau special în prăvălia doamnei Szkopkowa ca să mai stea de vorbă cu Marysia, să mai glumească cu ea şi să-i facă curte. Domnul farmacist, notarul, nepotul preotului paroh, moşierii din împrejurimi, inginerii din fabrică – nici unul nu pierdea ocazia să treacă după un pachet de ţigări sau după o carte poştală.

— Tu, Marynka, să ai grijă, spunea doamna Szkopkowa. Tu nu te uita la oricine şi nici la oameni însuraţi, dar dacă se nimereşte un flăcău cu situaţie, care îţi place, du şi tu o politică înţeleaptă. Cine ştie, poate ieşi chiar o căsătorie.

Marysia râdea.

— Mai am timp.

— În asemenea treburi, noi femeile n-avem niciodată timp. Iar tu cred că împlineşti în curând douăzeci de ani. E vremea. La vârsta ta eu aveam un fiu de trei ani. Să nu pierzi vremea cu oricine, şi nici prea sus să nu ţinteşti, că te frigi. Asta ţi-o spun eu!... De pildă cu domnişorul acela de pe motocicletă! Vine el, vine, dar să se-nsoare cu tine nici nu-i trece prin cap. Îi cunosc eu pe ăştia. Îi cunosc bine! Îşi dau ochii peste cap, te prind de mână, oftează, şi pe urmă... ruşinea de pe lume! Nu-ţi căuta nenorocirea cu lumânarea.

— Ce spuneţi, doamnă! râdea Marysia. Nici prin minte nu mi-a trecut aşa ceva.

— Bine, bine! Tatăl lui e mare bogătaş. Proprietar de moşie şi de fabrică. Îşi însoară fiul cu vreo contesă... Să ţii minte asta.

— Fireşte. Eu nici nu mă gândesc. Ce aţi văzut la el? Dacă-i fac vreunui client ochii dulci, adăugă în glumă, atunci bătrânului vraci de la moară.

Era adevărat. Marysia îl îndrăgise pe Antoni Kosiba. În primul rând o atrăgea meseria lui. În orăşel se spuneau tot felul de minuni despre el. Ziceau că pe cine atinge el cu mâna, îl însănătoşeşte, chiar de-ar fi pe moarte, că şi-a vândut sufletul diavolului, alţii spuneau că i-a dat puteri Maica Domnului de la Ostra Brama, ziceau că lecuieşte pe gratis, că ştie şi ierburi, care-i de ajuns să le bei ca să-l iubeşti pe cel care ţi le-a dat.

Şi apoi era tot timpul trist, tăcut şi avea nişte ochi atât de buni.

Şi se purta altfel decât oamenii simpli. Nu scuipa pe duşumea, nu înjura, nu alegea marfa. Venea, îşi scotea căciula, spunea pe scurt ce vrea, plătea şi mormăia:

— Mulţumesc, domnişoară.

Şi pleca. Aşa a fost până într-o zi de martie, când pe neaşteptate s-a pornit o ploaie. Vraciul tocmai era în prăvălie, iar afară ploua cu găleata.

S-a uitat pe fereastră şi a întrebat:

— Îmi daţi voie, domnişoară, să mai rămân până trece ploaia?...

— Dar, vă rog. Sigur că da. Luaţi loc.

A ieşit de după tejghea şi i-a oferit un scaun.

— Cum să plecaţi pe o ploaie ca asta, adăugă ea. E departe. V-ar uda tot până aţi ajunge la moară.

Atunci a zâmbit.

— Înseamnă că ştiţi că sunt de la moară?

— Ştiu, încuviinţă cu o mişcare a capului. Sunteţi vraci. Toată lumea vă cunoaşte. Dar nu sunteţi de prin părţile acestea, fiindcă vorbiţi altfel, cu alt accent.

— Sunt de departe, din Regat.

— Şi mama era tot din Regat.

— Doamna Szkopkowa?

— Nu, mama mea.

— Dumneavoastră nu sunteţi fiica proprietăresei?

— Nu. Eu lucrez aici.

— Dar mama unde e?

— A murit. Acum patru ani… de tuberculoză.

În ochii ei se iviră lacrimi, apoi adăugă:

— Dacă dumneavoastră aţi fi fost atunci pe aici, poate că aţi fi vindecat-o… Sărmana de ea. Altceva visa ea pentru mine. Dar să nu credeţi că mă plâng. Nici vorbă. Doamna Szkopkowa este foarte bună cu mine. Şi nu-mi lipseşte nimic… Poate cărţile… şi pianina.

— Dar tatăl dumneavoastră?

— Tata a fost conductor silvic pe moşia prinţesei Dubanţeva, în codrii Odrynului. Ah, ce frumos era acolo. Eram pe atunci o fetiţă mică. Am rămas numai cu mama. Săraca de ea, a trebuit să lucreze din greu. Câştiga cosând, dând lecţii de muzică. Întâi am locuit la Braslaw, pe urmă la Swieciany, spre sfârşit aici, la Radoliszki. Aici a murit mama şi eu am rămas singură pe lume. S-a îngrijit de mine preotul de dinainte, iar când a plecat în altă parohie, m-a lăsat în grija doamnei Szkopkowa. Mai sunt şi oameni buni pe lume. Dar e greu să n-ai pe nimeni cu adevărat apropiat.

Vraciul dădu din cap.

— Ştiu şi eu ce înseamnă asta.

— Nici dumneavoastră n-aveţi familie?

— Nici eu.

— Pe nimeni?

— Pe nimeni.

— Dumneavoastră aveţi cel puţin bucuria că vă iubesc oamenii, pentru că îi salvaţi. Ajutorarea aproapelui, alinarea suferinţelor trebuie să vă dea o mare satisfacţie. Omul se simte util. Să nu râdeţi de mine, dar eu din copilărie visam să fiu medic. Dacă trăia mama… Mă şi pregătisem pentru examenul de clasa a şasea şi trebuia să urmez gimnaziul la Vilnius.

Zâmbi trist şi dădu din mână.

— Ah, ce să-i faci?!

— Dumneavoastră, sunteţi o domnişoară cu carte?…

— Aş vrea să fiu. Acum e prea târziu. Bine că am ce mânca.

Pe tejghea era întins un lucru de mână: o faţă de masă cu flori colorate. Fata o luă şi începu să brodeze.

— Pot câştiga şi cu rochiţe şi cu alte mărunţişuri de îmbrăcăminte. Vedeţi, brodez. Asta-i pentru doamna Hermanowiczowa din Piaski.

— Brodaţi frumos.

— Mama m-a învăţat.

Au mai stat de vorbă vreo jumătate de oră. Când s-a oprit ploaia, vraciul şi-a luat rămas bun şi a plecat. Din ziua aceea însă trecea tot mai des pe la prăvălia doamnei Szkopkowa şi stătea mai mult de vorbă. O îndrăgise mult pe domnişoara Marysia. Îi făcea o mare plăcere numai să se uite la ea, la chipul ei vioi, la mâinile ei delicate, la părul ei auriu şi pieptănat lins. Avea o voce clară şi sonoră, ochii ei mari şi albaştri priveau cu căldură şi simţea limpede că şi ea îl îndrăgeşte.

La moară, ca de obicei înainte de strângerea recoltei, era puţin de lucru. Începuseră lucrările de primăvară în câmp, iar oamenii n-aveau timp să bolească şi să se lecuiască. Aşa că nu mai veneau atât de mulţi pacienţi, iar Antoni tot a doua, a treia zi se ducea la orăşel. Nu mai ruga pe nimeni să-i facă cumpărături, ceea ce atrase atenţia familiei lui Prokop Mielnik.

— Ceva te trage pe tine la Radoliszki, spunea înţepător Zonia.

— Ce să-l tragă, glumea Wasil. Se duce la vreo muiere.

— Du-te de-aci, deşteptule! mormăia Antoni îmbufnat.

Cum însă în sat nu se poate ascunde nimic, în curând toţi ştiau că Antoni stă în prăvălia doamnei Szkopkowa.

— Ei, şi – ridicase din umeri Prokop, când i-a spus Zonia – e bărbat, Szkopkowa e o femeie ca lumea, nu-i nici bătrână şi are bani. Şi-i comerciantă. Dar tu ce-ţi bagi nasul unde nu-ţi fierbe oala.

Într-o zi a trecut pe la moară un negustor ambulant. Şi-a desfăcut desagii şi toată familia s-a adunat să-i admire marfa. Ce nu era acolo! Pânzeturi subţiri de fabrică şi percaluri colorate, şi poşete orăşeneşti din piele, şi brăţări, şi fel de fel de mărgele. O avere.

Manifestându-şi zgomotos admiraţia, femeile se uitau la fiecare lucru, îl măsurau, îl pipăiau. Şi se târguiau cu înverşunare, iar târguiala era anevoioasă, fiindcă negustorul primea nu numai bani, ci şi in, lână, ciuperci uscate.

Antoni stătea deoparte, dar când femeile s-au liniştit, s-a apropiat şi el de desagi. N-a cotrobăit mult în ei. A luat un cupon de mătase pentru rochie şi o brăţară de argint, lată, încrustată cu pietre verzi. A trebuit să-i dea negustorului multe sculuri de in şi un sul mare de lână.

Zonia se-mbujorase toată văzând acest schimb. Nu se îndoia că-i pentru ea. În schimb Olga era convinsă că Antoni cumpărase lucrurile pentru micuţa Natalka.

Se înşelaseră însă amândouă. A doua zi pe la prânz, vraciul a pornit spre orăşel cu o legătură sub braţ. Amândouă îl vedeau pe fereastră, iar Zonia, mai explozivă, începu să blesteme:

— Pentru broasca aia bătrână, pentru vaca aia! Frânge-i-s-ar picioarele pe drum!

Antoni a ajuns în orăşel întreg şi nevătămat. Cum a văzut pe fereastră că în prăvălie era o doamnă, a aşteptat până a ieşit, apoi a intrat şi el. Domnişoara Marysia l-a întâmpinat, ca de obicei, cu căldură:

— Frumoasă vreme, unchiule! E cald de parcă ar fi vara.

Nu se ştie de ce, îi spunea unchi. Aşa i-a venit ei în minte. Alte fete tinere se temeau de Antoni, ea nu simţea nici o teamă. Dimpotrivă, credea în bunătatea lui şi se revolta ori de câte ori cineva dădea de înţeles că vraciul de la moară era slujit de diavol.

— Cine are de-a face cu necuratul, spunea ea, acela face rău oamenilor şi trăieşte necinstit. Cât despre el nimeni nu poate spune nimic rău.

Nu există nici o cauză care să determine o fiinţă omenească să simpatizeze altă fiinţă omenească. Simpatia vine de undeva, din văzduh sau din afară. Nici Marysia nu ştia, de ce l-a îndrăgit pe vraci. Ajunge că se bucura ori de câte ori trecea pe la prăvălie. În ziua aceea se bucura cu atât mai mult, cu cât avea să-l roage ceva.

— Ce bine că ai venit, unchiule Antoni – îi spuse zâmbind. Am nevoie de dumneata, unchiule…

— Ce nevoie ai, domnişoară?

— Te rog să-mi promiţi că-mi îndeplineşti orice rugăminte.

Îşi mângâie barba şi o privi în ochi.

— Tot ce stă în puterile mele.

— Mulţumesc frumos! Aici pe strada Bisericii, stă o bătrână. Tare necăjită. În ultima vreme aşa i s-au umflat picioarele, încât nu mai poate merge. M-a implorat să te rog, unchiule, să treci pe la ea şi să-i dai un sfat.

— Fie! zâmbi. Trec pe la ea, cu toate că eu nu mă duc la oameni acasă. Dar nu e nimic pe gratis.

— Ea e tare săracă… începu Marysia cam încurcată.

— Nu despre asta-i vorba, o întrerupse el, dar ca răsplată trebuie să-mi faceţi plăcerea şi să primiţi acest dar.

Spunând asta puse pachetul pe tejghea.

— Ce-i asta? se miră ea.

— Uitaţi-vă. Nu-i mare lucru, dar vă prinde bine.

Marysia desfăcu pachetul şi se înroşi.

— Material… Şi brăţara…

— Vă rog să le purtaţi spre sănătate şi podoabă.

Marysia scutură din cap.

— Eu nu pot primi aşa ceva. Nu, nu! De ce?… De ce îmi faceţi asemenea cadouri?

— Mă refuzaţi? întrebă în şoaptă.

— Păi, cum pot eu!… Şi de ce?

— Fă-mi plăcerea asta, domnişoară. Primeşte. Dumitale rochiţa şi podoabele astea îţi prind bine, şi apoi e o mare bucurie pentru mine. Parcă ţi-aş da o parte din inima mea. Nu se cuvine să le refuzi. E un semn de recunoştinţă. De recunoştinţă, că de când viu pe aici, mi-e mai uşor.

— Dar astea trebuie să fi costat scump!

— Ce să coste. Dădu din mână. Dumneata ştii, domnişoară, că eu n-am nevoie de nimic pentru mine… adică… aşa am crezut până acum că nu am nevoie, dar iată că am şi eu aiurelile mele, toanele mele… Şi mi-am zis că trebuie să ai pe cineva pe lume, – un sufleţel bun, să ai la cine să te gândeşti şi să-ţi fie mai uşor să trăieşti. Eu îmbătrânesc. Iar la bătrâneţe omul începe să tânjească după căldură. Te-am îndrăgit sincer, domnişoară. Ia-le, te rog! Nu-i un dar scump, e însă din inimă. Ia-l! Şi dumneata eşti singură şi eu sunt singur, dar singurătatea mea e grea, fiindcă sunt bătrân. Dă-mi voie, domnişoară, ca măcar din când în când să-ţi arăt că-ţi doresc numai binele.

Fata era emoţionată. A întins mâinile şi i-a strâns puternic palmele mari şi muncite.

— Mulţumesc, mulţumesc mult de tot, unchiule Antoni. Nu le merit, dar îţi mulţumesc.

Seara, când s-a întors acasă, i-a arătat doamnei Szkopkowa darurile primite.

— Cât e el de bun, doamnă, spunea. Ce sunt eu pentru el? O fată străină. Mi-a fost ruşine să le primesc, dar ştiam că l-ar durea refuzul meu.

— Ia te uită. Doamna Szkopkowa clătina din cap. Ai grijă să nu ţi se-mplinească prezicerea.

— Care prezicere?

— Că se-nsoară cu tine.

Marysia izbucni în râs.

— Ce spuneţi! Dumneavoastră se vede că nu-l

cunoaşteţi! E bătrân şi nici nu-i trec asemenea gânduri prin cap. Şi apoi, adăugă semeaţă, e mai bun decât mulţi tineri.

Şi era aproape sinceră în ceea ce spunea. Aproape, căci cunoştea ea un tânăr care îi plăcea foarte mult. S-au cunoscut tot în prăvălie, dar de mult, cu doi ani în urmă. Era tânărul Czyński, fiul proprietarului de la Ludwikowo. Un an întreg n-a fost pe acasă. Studia ingineria. Dar vara şi-o petrecea la Ludwikowo, de unde venea deseori prin Radoliszki. Uneori cu părinţii, în automobil sau într-o trăsură frumoasă, şi atunci doar trecea pe la prăvălia doamnei Szkopkowa, alteori venea singur, călare sau cu motocicleta. Atunci stătea ore-n şir în prăvălie.

Băiatul era vioi, înflăcărat şi atât de frumos, cum nu mai văzuse Marysia în viaţa ei. Înalt, zvelt, negru ca smoala, bronzat. Numai ochii îi avea albaştri ca ea, altfel ar fi semănat cu un ţigan. Şi era plin de viaţă, vesel, zgomotos încât atunci când trecea pe acolo părea că umple singur toată prăvălia. Râdea, cânta melodii noi (cânta foarte frumos!), făcea diferite scamatorii. O dată a sărit cu picioarele pe tejghea spre dezolarea şoferului care tocmai venise după el.

Dar cel mai mult îi plăcea cum povestea. Era tânăr, numai cu şapte ani mai în vârstă decât ea, dar, Doamne Dumnezeule, ce nu văzuse el, unde nu fusese! A străbătut toată Europa, a fost în America şi în diferite insule exotice. Şi cum povestea! Avea ce povesti, pentru că natura lui exuberantă îl băga în fel de fel de aventuri. Le înşira, parcă le scotea din mânecă.

Poate că l-ar fi socotit un mincinos, dacă n-ar fi vorbit toată lumea de scandalurile lui şi n-ar fi ştiut câte necazuri are domnul Czyński cu fiul. Odată, la Radoliszki, când era iarmaroc, a intrat călare în cârciumă şi s-a certat cu tânărul Zarnowski din Wieliszkowo, iar mai târziu s-a ajuns şi la duel. Altădată a aprins un foc mare pe calea ferată şi a oprit trenul. Multe anecdote circulau pe seama lui prin judeţ. Nu erau însă dintre acelea care să-l compromită ori să-l facă de ruşine.

Poate doar cele cu femeile. Se spunea că nu-i scapă nici una, că le curtează pe toate şi multe au vărsat lacrimi din cauza lui.

Marysia însă nu credea în bârfe. Şi nu credea din două motive. Domnul Leszek nici nu se uita la femei. Constatase chiar ea. De câte ori stătea mai mult în prăvălie, toate frumuseţile târgului alergau în fuga mare. Dacă vreuna vedea calul sau motocicleta în faţa prăvăliei, gonea ca nebună acasă, se gătea cu cea mai frumoasă rochie, îşi făcea părul cârlionţi, îşi punea cea mai bună pălărie şi venea, chipurile, după o carte poştală sau după hârtie de scrisori.

Iar Marysia râdea, fiindcă tânărul Czyński nici nu se uita la ele.

— Dumneata, domnule Leszek, îmi atragi clienţii, îi spunea când rămâneau iar singuri. Doamna Szkopkowa ar trebui să-ţi fie recunoscătoare.

— Dacă mai vine una, îi arăt limba! ameninţa el, prefăcându-se iritat.

Întâmplarea a făcut ca cinci minute mai târziu să intre doamna farmacistă. Era gătită ca de bal şi atât de parfumată încât cu greu se mai putea respira în prăvălie. Czyński, fără să stea mult pe gânduri, deşi nu i-a arătat limba, a făcut ceva mult mai grav: s-a prefăcut că strănută. Şi dacă a început, a tot strănutat până când doamna parfumată a plecat ca din puşcă din prăvălie, roşie şi ameţită de furie.

De atunci o ura pe Marysia şi de câte ori o întâlnea pe doamna Szkopkowa o asigura că nu va mai cumpăra de la ea nici de un bănuţ, câtă vreme va mai fi în prăvălie fata aceea oribilă.

Doamna Szkopkowa era necăjită pentru că pierdea o clientă, a şi certat-o pe Marysia, cu toate că nici ea nu ştia de ce, aşa pentru orice eventualitate, dar n-a dat-o afară.

Farmacista poate că nu mai era tânără, dar era neîndoielnic frumoasă. Domnul Leszek nu se uita însă nici la altele mai tinere, nici chiar la cele care se îmbrăcau elegant ori proveneau din familii bune, ca nepoata de frate

a preotului, ca fiica inginerului de drumuri sau ca domnişoara Pawlicka, sora doctorului. Fireşte, asta o măgulea pe Marysia. O măgulea cu atât mai mult, cu cât Leszek era îngrozitor de încrezut, ceea ce Marysia considera un mare defect. În timp ce faţă de ea era simplu şi vesel, faţă de alţi oameni se purta rigid şi-i privea de sus. Vorbea de la egal la egal numai cu moşierii mai înstăriţi din împrejurimi, pe ceilalţi îi dispreţuia. Repeta adesea că mama lui e din familie de conţi, iar tatăl provenea dintr-o familie de magnaţi, de senatori, şi că în tot voivodatul, în afară de neamul Radziwill şi Tyszkiewicz, nimeni n-are dreptul să ridice nasul mai sus decât Czyński.

Odată, Marysia n-a mai putut răbda şi i-a spus cu un zâmbet ironic:

— E foarte amuzant să vezi un tânăr bogat umblând cu nasul pe sus ca să se impună unei fete sărace, vânzătoare într-o prăvălie.

El s-a fâstâcit şi a jurat că n-a avut asemenea intenţie.

— Te rog să nu crezi, domnişoară Marysia, că sunt atât de snob şi de prost.

— Eu nu cred aşa ceva, i-a răspuns rece. Cred însă că dumneata subliniezi cu foarte mult tact diferenţa socială dintre noi…

— Domnişoară Marysia!

— … şi favoarea pe care mi-o faci binevoind să-ţi răpeşti din timpul dumitale preţios pentru a sta de vorbă cu o vânzătoare prostuţă şi săracă dintr-un orăşel prăpădit…

— Domnişoară Marysia! Dumneata mă scoţi din minţi!

— Nu am această intenţie, domnule. Obligaţia mea este să fiu politicoasă cu clienţii. Şi de aceea vreau să vă cer iertare că trebuie să mătur în prăvălie, iar praful ar putea să dăuneze preţioasei dumneavoastră sănătăţi, fără să mai vorbim de costumul londonez.

— Aşa vorbiţi? se ridică palid.

— Da, domnule.

— Domnişoară Marysia!

— Mai doriţi să vă împachetez ceva?

Se aplecă peste tejghea silindu-se să zâmbească.

Czyński lovi din toate puterile cu cravaşa peste tureacul cizmei.

— Mă împachetez eu singur şi mă duc la dracul! Adio, domnişoară! N-o să mă mai vedeţi curând!

— Drum bun!…

— Fir-ar să fie!

A ţâşnit din prăvălie, a sărit în şa şi a pornit în galop. Vedea pe fereastră cum goneşte ca un nebun prin piaţa nepavată a Independenţei, ridicând nori de praf.

Se aşează şi căzu pe gânduri. Era convinsă că a procedat cum se cuvine, că trebuia să-i dea o lecţie acestui încrezut, şi totuşi îi părea rău.

— N-o să-l mai văd curând… Poate niciodată, oftă. Ce să fac? Poate că-i mai bine aşa.

A doua zi, la opt, când a venit să deschidă prăvălia, în faţa uşii aştepta pădurarul din Ludwikowo. Adusese o scrisoare. Czyński scria că din cauza ei şi-a stricat vacanţa, că nu se aştepta la aşa ceva de la ea, că a înţeles cu totul pe dos intenţiile lui, că l-a nedreptăţit şi l-a jignit, dar pentru că şi el s-a purtat nepoliticos, consideră că e de datoria lui de gentelman să-i ceară scuze.

„Pentru ca să-mi înec aceste amare amintiri, scria la sfârşit, plec la Vilnius, şi voi bea până mă va lua dracul, aşa cum v-aţi dorit.”

— Aştept răspuns, domnişoară? întrebă pădurarul.

S-a gândit o clipă. Nu, de ce să-i scrie? Ce rost are?

— Nu am nici un răspuns, spuse. Te rog să-i transmiţi domnului că-i doresc numai bine.

Trecuseră trei săptămâni şi Czyński nu apăruse. Îi era puţin dor de el, ba chiar şi-a ghicit dacă va veni şi dacă va intra în prăvălie. În a treia săptămână a primit o telegramă. Nu-i venea să-şi creadă ochilor: era prima telegramă pe care o primea în viaţa ei. Era trimisă din Krynica şi suna astfel:

„Lumea e plictisitoare stop, viaţa e lipsită de sens stop,

oare farmacista se mai parfumează stop, dumneata eşti cea mai frumoasă fată din Europa centrală, stop, păcat stop, Lech”.

Trei zile mai târziu, în Radoliszki se auzi iar huruitul motocicletei, dând de ştire întregului orăşel că tânărul Czyński s-a întors pe meleagurile natale. Marysia abia reuşi să ajungă la oglindă şi să-şi aranjeze părul, că el şi dăduse buzna în prăvălie.

În fond îi era foarte recunoscătoare pentru această vizită, dar nu voia să se trădeze. Se temea să nu-şi închipuie că ţine atât de mult la prezenţa lui. Asta însă îl supără şi-i strică întâmpinarea cordială la care se aştepta.

După câteva fraze convenţionale, Czyński spuse:

— Dumneata condamni snobismul meu, dar snobii au măcar această calitate că ştiu să facă efortul de a fi politicoşi chiar şi atunci când nu au chef de aşa ceva.

Marysia ar fi vrut să-l asigure că faţă de ea nu trebuia să facă eforturi, că întoarcerea lui şi faptul că s-a gândit la ea acolo, în Krynica, i-a făcut o mare plăcere… Dar în loc de aşa ceva s-a auzit spunând:

— Ştiu că aceasta este politeţea dumitale.

A străfulgerat-o cu o privire plină de ură.

— Da, da! Aveţi dreptate!…

— Nu mă-ndoiesc.

— Cu atât mai bine.

— Mă mir doar că faceţi atâtea eforturi.

Izbucni într-un râs care i se păru sarcastic.

— O, câtuşi de puţin. E un automatism. Vedeţi dumneavoastră, educaţia mi-a inoculat automatismul unor forme cuviincioase în relaţiile cu oamenii…

Fata îşi plecă privirile.

— Admir acest lucru.

Czyński se întoarse brusc. Nu-i vedea faţa, dar era convinsă că strângea din dinţi.

Încă o dată ar fi vrut să facă pace. Înţelegea că trebuie să spună ceva împăciuitor, că îl tratează nedrept, că el nu se va mai întoarce dacă nu aude de la ea nici un cuvânt

amabil. Înţelegea, dar nu reuşea să facă acest pas spre capitulare.

— Adio, domnişoară! spuse şi ieşi repede, fără să mai aştepte răspuns.

Numai pentru că a intrat o clientă nu s-a pornit pe plâns.

Asta s-a-ntâmplat în urmă cu un an. Până la sfârşitul vacanţei, Czyński nu s-a mai arătat niciodată în Radoliszki. Pe urmă a venit iarna, o iarnă lungă, pe urmă primăvara. Despre tânărul Czyński se mai bârfea, ca de obicei, iar la urechile Marysiei ajungeau din când în când diferite ştiri. Se spunea că a fost la practică în străinătate, că avea să se căsătorească cu o baroneasă din Poznan, că prinţii baronesei veniseră chiar în vizită la Ludwikowo.

Marysia primea totul cu indiferenţă. Niciodată nu-şi făcuse iluzii în ceea ce-l privea pe tânărul Czyński. Şi apoi îi făcea reproşuri neîntemeiate.

În timpul iernii a trecut pe la Radoliszki caravana cinematografică. Instalat în hangarul pompierilor cu tot frigul pătrunzător de acolo, trei seri la rând, cinematograful n-a dus lipsă de public. Rulau nişte filme americane, iar doamna Szkopkowa, cu toate că ascultase atâtea cazanii care încriminau desfrâul arătat pe ecrane, s-a hotărât, în sfârşit, să vadă cu ochii ei acel desfrâu şi să-i aprecieze gradul de nocivitate. Dar pentru că se temea că nu va înţelege multe lucruri, a luat-o cu ea pe Marysia, atât din consideraţie pentru educaţia ei, cât şi pentru faptul cu Marysia mai fusese la cinematograf.

Într-adevăr, Marysia fusese la cinematograf în oraşe mari ca Braslaw şi Swieciany, dar pe atunci era încă un copil. Acum se gândea la filmele acelea şi îi plăcea mai cu seamă unul dintre ele. Era povestea unei fete de la ţară, pe care nimeni nu o băga de seamă prin părţile ei. Toţi o socoteau o sărăntoacă. Când a ajuns însă într-un oraş mare, într-un magazin uriaş, prin care se perindă zilnic mii de cumpărători, a cunoscut-o şi s-a îndrăgostit de ea un pictor celebru şi bogat, care a ştiut să vadă în ea şi frumuseţe, şi farmec, şi caracter…

— Da, se gândea cu melancolie Marysia. Poate că într-un oraş mare e posibil, dar dacă rămânea la ţară, tristă ar fi fost soarta ei.

În ceea ce o privea, ştia că nu va pleca niciodată de aici. Iar aici… ce bărbat s-ar putea îndrăgosti de ea şi ar putea s-o ia în căsătorie… Avea destulă minte ca să nu se gândească nici o clipă la fiul proprietarului de la Ludwikowo. Nici părinţii lui n-ar fi de acord, nici lui nu i-a trecut prin cap aşa ceva şi nici ea nu-şi dorea să fie soţia unui asemenea bogătaş. Ea căra rudelor şi cunoştinţelor lui pachetele din prăvălie până la trăsură, cum ar putea deci s-o trateze ca pe o egală cu ele.

Cu totul altfel şi-ar închipui ea viitorul dacă domnul Leszek ar fi un funcţionar obişnuit, fără avere, un meşteşugar sau chiar şi un gospodar.

Atunci ar fi cu totul altfel!

Îl socotea culmea frumuseţii bărbăteşti. În nici o fotografie din filme, în nici o ilustrată din prăvălie (şi erau atâtea) n-a văzut un băiat mai atrăgător decât el. Îi plăcea din toate punctele de vedere. Chiar şi mândria, îngâmfarea asta a lui, nu era un defect la care să nu poţi închide ochii. De altfel dacă ar fi un modest om al muncii, n-ar fi atât de încrezut.

A venit şi primăvara iar Marysia dacă se mai gândea la tânărul Czyński, apoi se gândea ca la un personaj din visurile ei şi nu ca la viitorul proprietar al moşiei din Ludowikowo.

Personajul acesta poate că nu ocupa în imaginaţia ei un loc prea important, dar permanent şi de neclintit. De neclintit pentru că nu mai exista spaţiu pentru alţii. În împrejurimi nu lipseau tinerii care îi acordau atenţie Marysiei, fără să-şi ascundă sentimentele, dar nu făceau nici o impresie deosebită asupra ei.

A venit şi iunie, un iunie călduros şi exuberant. Orăşelul înconjurat de marea vălurită a grânelor verzi, semăna cu un mănunchi uriaş de tei şi mesteceni, sub care se ascundeau, ca nişte flori modeste, căsuţele albe şi roşii, abia vizibile, printre tufele de iasomie, liliac şi floarea-

miresei. În zilele de sărbătoare, când te întorceai dintr-o plimbare mai lungă, ţi se părea că nu există pe lume un colţişor mai liniştit şi mai frumos decât acesta. De departe nu se vedeau uliţele nepavate, pline de hârtoape, nici grămezile de gunoi din curţi sau porcii tolăniţi în băltoace.

Soarele strălucea pe cerul senin, peste câmp trecea o boare blândă, înmiresmată, iar sufletul îţi era uşor şi fericit.

În zilele de lucru Marysia pleca de la prăvălie abia după şapte. Iar în prăvălie era o zăpuşeală insuportabilă. Pomii săditi de curând în jurul pieţei dădeau încă prea puţină umbră sau aproape deloc, iar zidurile se încălzeau, aşa de tare încât produsele de tutun trebuiau duse ziua în pivniţă, de teamă să nu se prefacă în pulbere. În schimb seara, Marysia închidea cât mai repede prăvălia şi înainte de a se întoarce acasă alerga la Zwirowka. Zwirowka era un pârâiaş, pe care vara îl trecea şi o găină fără să-şi ude penele, dar care în două locuri, lângă şosea şi după biserică, se revărsa în două iazuri late şi destul de adânci. Lângă şosea se scăldau bărbaţii, iar după biserică femeile, de obicei fetele tinere.

După baie îi mai rămânea destul timp ca s-o ajute pe doamna Szkopkowa în gospodărie iar pe urmă să ia o carte în mână. Marysia citise de mult toate cărţile din biblioteca parohială, le citise şi pe cele din mica bibliotecă a şcolii generale din localitate. I se mai întâmpla să împrumute câte un roman sau un volum de versuri de la puţinii intelectuali ai locului. Şi era avidă de cărţi. Multe le ştia aproape pe de rost, printre ele două franţuzeşti şi una germană, pe care le citea mai des, ca să nu uite limba.

Cea franceză era un volum vechi şi uzat din versurile lui Musset, proprietatea fostului preot. Odată, la prăvălie, era cu ea în mână, când a intrat bătrânul şi dragul ei oaspete, vraciul de la moară.

— Dar ce citeşti dumneata, domnişoară? întrebă, aşa într-o doară.

— Nişte poezii, foarte frumoase poezii… Versuri. Dar sunt în franceză.

— În franceză?

— Da, unchiule. Le-a scris Musset.

Vraciul întoarse cartea spre el, se aplecă asupra ei şi Marysiei i se păru că încearcă să citească. Buzele lui se mişcară încet, dar se ridică imediat.

Era palid iar ochii lui parcă se tulburaseră.

— Ce ai, unchiule Antoni? întrebă uimită şi uşor speriată.

— Nimic, nimic…

Clătină din cap şi îşi strânse tâmplele.

— Ia loc, unchiule. Ieşi de după tejghea şi îi oferi un scaun. Astăzi e o căldură groaznică, cred că ţi-a făcut rău.

— Nu, fii liniştită, domnişoară. Mi-a şi trecut.

— Slavă Domnului. M-am speriat… În ceea ce priveşte cartea, ascultă ce limbă frumoasă. Cred că poţi să n-o cunoşti, dar tot simţi frumuseţea ei, mai ales în poezie.

Întoarse câteva pagini şi începu să citească. Dacă şi-ar fi ridicat pentru o clipă ochii de pe carte, ar fi văzut imediat că ceva se întâmplă cu Antoni Kosiba. Dar Marysia citea pentru ea. O delectau fluiditatea şi sonoritatea strofelor, vioiciunea rimei şi sentimentele poetului care trăia disperarea a două inimi despărţite fără milă de capriciile sorţii şi în care dorul arde, cu o flacără tot mai potolită, dorul care devenise singura lor raţiune de a exista.

Când sfârşi îşi ridică ochii: întâlni privirile buimăcite ale vraciului aţintite asupra ei.

— Ce s-a-ntâmplat?

Sări de la locul ei. Şi atunci auzi cum repetă, cât se poate de exact, ultima strofă. Nu se putea înşela, cu toate că şoptea cu o voce hârâită.

— Dumneata… dumneata… începu, dar el, parcă ar fi încercat să-şi amintească ceva, spuse:

— Da… capriciile sorţii. Precum copacul smuls cu rădăcini cu tot… Ce-i asta?… Ce-i asta?…

Se ridică împleticindu-se.

— Doamne! Unchiule Antoni! Unchiule! strigă ea.

— Mi se-ntunecă mintea, spuse respirând greu. Mi se-ntunecă de parcă aş înnebuni… Ce cai trec pe acolo?… De

ce am venit eu aici?... După tutun... Spune ceva, domnişoară... Vorbeşte-mi...

Marysia mai degrabă simţi decât înţelese ce vrea. Începu să vorbească repede că sunt caii din Piaski, că probabil doamna Hermanowiczowa venise după cumpărături, ori să plătească o slujbă pentru sufletul bărbatului ei, că în fiecare lună dă...

Debita tot ce-i venea ei în minte şi îl ţinea pe vraci de mâinile lui mari.

Se liniştea încetul cu încetul. Se aşezase, dar tot mai respira greu. Marysia i-a adus un pahar cu apă, pe urmă a dat o fugă până în pivniţă după tutun şi l-a împachetat. Cum se apropia şapte, şi-a zis că nu-l poate lăsa singur.

— Mai aşteaptă, unchiule, un sfert de ceas, pe urmă închid şi te conduc o bucată de drum. Bine?

— De ce, domnişoară? Mă duc singur.

— Dar dacă eu vreau să fac o plimbare.

— Bine, se învoi resemnat.

— Poate vrei să aprinzi o ţigară?... Ţi-o răsucesc eu.

— Aprind, încuviinţă dând din cap.

Când au ajuns în şosea, a început să-şi revină.

— Se întâmplă să mi se facă rău, spuse. Cred că e ceva la creier. Înainte, cu mult înainte, nu mi se întâmpla.

— Dă, Doamne, să nu se mai repete, spuse Marysia şi-i zâmbi afectuos. Asta-i de la soare.

Vraciul scutură din cap.

— Nu, dragă domnişoară! Nu-i de la soare.

— Atunci de la ce?

Tăcu vreme îndelungată, apoi oftă:

— Nici eu nu ştiu.

Pe urmă mai adăugă:

— Şi nu mă mai întreba de asta, fiindcă deîndată ce încep să mă gândesc, să-mi forţez memoria s-ar putea să se dezlănţuie iar răul acela în mine.

— Bine, unchiule Antoni. Să vorbim despre altceva.

— Nu, nu trebuie, domnişoară. Întoarce-te. Prea lung drum pentru picioruşele dumitale micuţe.

— Eee, nu-s deloc micuţe. Dar dacă dumneata vrei să

rămâi singur, eu mă întorc.

Se opri, zâmbi, o strânse uşor la pieptul lui şi o sărută cu blândeţe pe frunte.

— Dumnezeu să te răsplătească, domnişoară, spuse şi se îndepărtă.

Marysia porni spre orăşel. Gestul şi sărutul neaşteptat al acestui om nu numai că nu-i pricinuiseră vreo supărare, dar parcă o mai liniştiseră după toate cele întâmplate. Acum înţelegea şi mai clar că în acest vraci bătrân găsise o fiinţă cu inimă de aur şi apropiată de a ei. Era convinsă că nimeni pe lume nu nutreşte pentru ea sentimente mai nobile şi mai fierbinţi, că în caz de vreo nenorocire el e singurul care i-ar sări în ajutor.

Dar mai înţelegea că acest prieten bun are şi el nevoie de ajutor, că asupra lui trebuie să se fi abătut o mare nenorocire, că în sufletul lui se petrece ceva misterios şi de nepătruns.

Criza la care asistase în prăvălie, îi sugera mii de ipoteze fantastice. Pentru o minte sănătoasă fiecare dintre ele era o aberaţie, dar având de ales între banal şi neverosimil, Marysia alegea, prefera să aleagă întotdeauna neverosimilul. De aceea i se părea că Antoni Kosiba, vraciul de la moară, este un personaj romantic, misterios, poate că sub sumanul lui se ascunde un prinţ sau un nefericit care a comis cândva o crimă – fireşte fără să vrea sau într-un moment de furie – şi s-a autocondamnat să trăiască simplu şi să se sacrifice pentru binele altora.

Nu, nu se înşela, nu se putea înşela, doar auzise limpede cum recitase poezia în limba franceză. Un ţăran simplu nu putea s-o repete aşa. Şi apoi înţelesese conţinutul poeziei!… Cum s-ar putea explica una ca asta?…

— Să presupunem, se gândea ea, că în peregrinajul său a ajuns cândva în Franţa sau în Belgia. E posibil. Mulţi ţărani emigrează şi pe urmă se întorc.

Dar un asemenea raţionament şi o astfel de dezlegare a misterului erau prea prozaice. Iar dacă era aşa, atunci de ce a fost atât de şocat?… Oare nu se ascunde aci o tragedie?… Fără îndoială că poezia i-a adus aminte de

ceva, a trezit în el amintiri dureroase.

— Trebuie să fie un om neobişnuit, îşi spunea cu convingere.

Convingerea aceasta devenea cu atât mai puternică, cu cât îşi amintea mai multe amănunte care-i confirmau supoziţia. Felul de a fi al acestui om, aparent, dar numai aparent şi superficial, asemănător cu felul de a fi al oamenilor simpli. Delicateţea lui, altruismul…

Era sigură că a dat de urma unui mare şi captivant mister şi s-a hotărât să-l dezlege. Încă nu ştia cum va proceda, ştia însă că nu va cunoaşte odihna până nu va descoperi miezul acestei taine.

Între timp s-au întâmplat lucruri care i-au canalizat gândurile şi preocupările în cu totul altă direcţie.

Capitolul IX

Pe la mijlocul lunii iunie, într-o dimineaţă devreme, în piaţă s-a oprit un automobil mare albastru. În Radoliszki toţi îl cunoşteau şi ştiau că e al moşierului din Ludwikowo. Automobilul s-a oprit în faţa prăvăliei de coloniale a Mordkăi Rabinowa. De la fereastra prăvăliei doamnei Michalina Szkopkowa se vedea ca-n palmă cum coboară întâi domnul Czyński, pe urmă doamna Czynska şi, la sfârşit, fiul lor, Leszek.

Marysia se retrase repede de la fereastră. Reuşise doar să vadă că tânărul inginer mai slăbise şi că avea pe el un costum gri deschis, în care arăta şi mai bine decât de obicei.

Era convinsă că din clipă în clipă uşa se va deschide şi el va intra în prăvălie. Constată cu uimire că inima îi bate tot mai repede. Îşi spuse că s-ar putea să fie îmbujorată, iar el ar putea crede că din cauza lui.

De atâtea ori îşi imaginase cum îl va primi. Acum, când era atât de aproape, nu-şi mai amintea nimic din planurile făcute. Ştia doar că se bucură, că se bucură copilăreşte de venirea lui.

— Cel mai bine e să nu-mi fac nici un plan, hotărî ea, şi să mă port potrivit cu purtarea lui. S-ar putea să intre şi să ceară doar un pachet de ţigări… Ca orice client.

Asta ar fi fost urât din partea lui şi numai la gândul acesta Marysia se întristă, mai cu seamă că acum, mai mult ca oricând, era convinsă că toamna trecută a fost nepoliticoasă şi nedreaptă cu el.

— Chiar de-ar cere numai ţigări, îşi spuse, eu tot trebuie să fiu amabilă. De-ar veni mai repede.

El însă nu veni deloc.

După un sfert de oră de aşteptare, Marysia se apropie cu băgare de seamă de fereastră şi văzu că familia Czyński se urcă în automobil. Maşina întoarse şi porni spre Ludwikowo.

— A plecat, spuse ea cu voce tare şi în prima clipă îi

păru nespus de rău.

Abia seara, stând în pat, începu să se gândească la toate cele întâmplate şi ajunse la concluzia că asta încă nu înseamnă nimic. Chiar dacă ar fi vrut să treacă pe la ea, n-a făcut-o pentru că părinţii se grăbeau, iar el nu voia să le atragă atenţia asupra faptului că se cunosc, ceea ce sigur nu le-ar fi fost pe plac. A adormit liniştită.

A doua zi însă pe la prânz a electrizat-o huruitul cunoscut al motocicletei. Se auzea de departe. Spre surprinderea ei, huruitul nu slăbea. Într-adevăr, motocicleta a trecut vâjâind prin piaţă, prin faţa ferestrelor şi s-a dus mai departe.

Devenise clar că uitase de ea, că nici nu se gândea s-o mai vadă.

— Aşa?… îşi spuse. E mai bine…

Dar nu era mai bine. Nu putea nici să brodeze. Îi tremurau mâinile. De câteva ori s-a înţepat dureros în deget. Nu se putea gândi la altceva. Dacă s-a dus pe şosea, înseamnă că s-a dus la familia Zenowicz. Familia Zenowicz era foarte bogată şi avea două fete de măritat. De multă vreme lumea îl şi potrivise pe tânărul Czyński cu una dintre ele. Dar atunci cât de adevărat era zvonul despre baroana din Poznan?…

— În definitiv, se gândi ea cu amărăciune, ce mă priveşte pe mine? Însoară-se cu cine vrea. Îi urez să-şi găsească cea mai potrivită şi mai frumoasă soţie. Dar e oribil din partea lui că nu trece să schimbe măcar o vorbă. Doar nu-l muşc. Eu nu vreau nimic de la el.

Czyński s-a întors chiar înainte de şapte. Uşa prăvăliei (cu totul întâmplător) era deschisă, iar Marysia (tot întâmplător) stătea în prag.

A trecut. Nici n-a întors capul. Nici nu s-a uitat.

— Poate că-i mai bine aşa, se consola Marysia. Doamna Szkopkowa are dreptate că n-ar trebui să mă gândesc la el.

În aceeaşi seară, dirigintele poştei locale, domnul Sobek, a avut o plăcută surpriză. A întâlnit-o pe domnişoara Marysia în drum spre casă şi când i-a propus să facă o plimbare cu el până la Trei Peri, ea a acceptat

fără să stea pe gânduri. N-ar fi însemnat nimic deosebit dacă ar fi fost vorba de oricare altă fată din Radoliszki. Sobek se putea socoti liniştit printre bărbaţii care se bucurau de succes la femei. Era tânăr, prezentabil, funcţionar cu perspectiva unei frumoase cariere, fiindcă toţi ştiau că unchiul lui era o persoană importantă în direcţia judeţeană. În afară de aceasta cânta dumnezeieşte la mandolină, o mandolină frumoasă, încrustată cu sidef, de care nu se despărţea decât la serviciu.

Mandolina, ca şi celelalte calităţi ale domnului Sobek, atrăgeau tinerele fete. Pe toate, aproape pe toate, cu o singură excepţie, foarte dureroasă pentru domnul Sobek. Ce-i drept, domnişoara Marysia a fost întotdeauna amabilă cu el, dar nu şi-a manifestat niciodată dorinţa de a se cunoaşte mai bine. De fiecare dată evita să meargă cu el la patinoar, la plimbare sau la dans.

Dacă domnul Sobek ar fi fost un tânăr vanitos, de mult ar fi încetat să se mai învârtă în jurul Marysiei. El era însă un tânăr cinstit, realist, fără capricii, răbdător şi cum se remarca printr-o mare stabilitate a gusturilor, din când în când îşi reînnoia propunerile.

Şi iată că în ziua aceasta se convinse că alesese tactica cea mai potrivită.

Mergeau alături pe drumul spre Trei Peri, cunoscut tuturor tinerilor şi bătrânilor din Radoliszki, pe care bătrânii cândva, iar acum tinerii mergeau perechi, şi pe care doamna farmacistă îl poreclise cu răutate Promenada Vacilor, fiindcă vacile tot pe drumul acesta erau scoase la păşune.

De la ferestrele casei parohiale, de unde preotul, grijuliu cu morala oiţelor lui, vedea drumul ca-n palmă, putea să spună cu o anumită precizie câte cununii va oficia în anul viitor. Şi ale cui. Era de-ajuns să constate că un tânăr sau altul „participă” la promenadă cu una şi aceeaşi domnişoară. În limbaj colocvial se spunea că „el umblă cu ea”, iar asta însemna preludiul căsătoriei; în cel mai rău caz o manifestare certă a dragostei. De ce o găseau tocmai în plimbare şi nu în statul pe loc, în şedere sau în altă

poziţie a corpului omenesc, la asta nimeni nu s-a gândit în Radoliszki. Şi cu siguranţă nu s-a gândit nici domnul Sobek în timpul plimbării lui cu domnişoara Marysia la Trei Peri.

El se gândea numai şi numai la domnişoara Marysia, la faptul că e săracă, dar mai instruită şi mai educată decât altele, că e şi mai frumoasă, iar cu o asemenea soţie nu s-ar ruşina nici un funcţionar de stat, chiar de ar avea un rang ameţitor de înalt. Domnul Sobek îşi exprima gândurile zdrăngănind uşor la instrument (aşa îi plăcea să-i spună mandolinei sale) melodia unui tango la modă: „Ai să mă iubeşti, Lolita?…”

Din păcate, deşi înţelegea aluzia subtilă a tangoului, deşi bănuia intenţiile virtuosului cântăreţ, deşi simţea o anumită recunoştinţă pentru atenţia care i-o acorda, domnişoara Marysia nu putea împărtăşi starea de spirit a partenerului ei. Acceptase să meargă cu el la plimbare ca să mai uite, să se convingă ea singură că Sobek este un băiat cinstit, că n-ar trebui să se ferească de el, că ar fi un soţ potrivit pentru ea. Chiar ideal. Nu bea, nu făcea scandaluri, nu gonea cu motocicleta, şi ce-i mai important: se remarca printr-o statornicie nemaiîntâlnită. Nu aşa ca alţii. Şi ce-i dacă nu-i prea inteligent, dacă are maniere de om simplu. Asta nu-i ceva ruşinos…

Zadarnice au fost însă toate argumentele de necontestat, toată bunăvoinţa ei, plimbarea care a luat sfârşit la lumina lunii, atmosfera romantică, înfrumuseţată cu muzică şi discuţii. Marysia s-a întors acasă dezamăgită, tristă şi hotărâtă să nu mai meargă niciodată la Trei Peri, nici cu domnul Sobek, nici cu altcineva.

Noaptea a avut un vis îngrozitor. Se vedea pe ea şi pe tânărul Czyński. Goneau pe motocicletă cu o viteză demenţială, fugind de un incendiu, care mereu îi ajungea. Deodată, în faţa lor s-a deschis o prăpastie şi ei au căzut pe fundul ei stâncos… Şi era mult sânge, iar el i-a spus:

— Din cauza ta mor.

Simţea şi ea că moare, şi a început să strige după ajutor.

Când a deschis ochii şi s-a dezmeticit din somn, o văzu

pe doamna Szkopkowa aplecată deasupra ei.

— Ferească Dumnezeu de visul rău! o auzi spunând. Ce ai visat de ai ţipat aşa?

În prima clipă Marysia ar fi vrut să-i povestească visul, dar amintindu-şi că doamna Szkopkowa se pricepe la tălmăcit visele, preferă să tacă. Poate că însemna ceva neplăcut pentru domnul Czyński, pe care doamna Szkopkowa şi aşa nu-l iubea. Putea să-i spună vreo răutate.

— Am ţipat?… Nu ştiu de ce, spuse Marysia. Poate că am visat ceva. Visele se uită atât de uşor.

Marysia însă nu uitase. A doua zi când a zărit caii din Ludwikowo şi pe domnul Lech în brişcă, a tresărit. Era convinsă că de data aceasta nu o va ocoli.

S-a înşelat din nou. A trimis vizitiul după ţigări! Vizitiul!

Se vede că o evita cu îndârjire. Evenimentele ulterioare au confirmat în întregime această opinie. Nu era zi în care să nu vină la Radoliszki. Uneori în brişcă, alteori călare, dar cel mai des cu motocicleta. Anul trecut nu venea atât de des. Acum însă parcă îi făcea în necaz Marysiei, sau poate că avea alte motive, pe care ea nu le putea desluşi.

De câte ori era fără ochelari de motociclist, Marysia putea observa că era tras la chip, slab şi avea înfăţişarea unui om posomorât şi îndârjit.

— Poate că i s-a întâmplat ceva? se nelinişti ea, dar se mustră repede pentru gândurile negre atât de pripite: cu ce drept şi de ce mă neliniştesc eu?!…

În cele din urmă o cuprinse apatia. Nu mai alerga la fereastră la ropotul copitelor, la huruitul trăsurii sau al motocicletei, ba se străduia nici să nu le mai audă.

Când îşi pierduse şi ultimele speranţe, s-a-ntâmplat.

Era în douăzeci şi patru iunie. În prăvălie forfota începuse încă de cu dimineaţă. Ca de obicei, cu ocazia onomasticii preotului, copiii de la orfelinat, surorile de caritate şi alţi localnici cumpărau multe felicitări. Abia pe la nouă s-a mai liniştit, şi a avut şi Marysia timp să coboare în pivniţă după tutun, ca să expună măcar câteva pachete în vitrină. Le-a luat în şorţ şi a urcat pe scară. S-a întors şi parcă tot sângele i s-a adunat în inimă: la doi paşi de ea

stătea el.

Nu mai ştia dacă a scos vreun ţipăt, nu ştia că pachetele de ţigări i-au căzut din şorţ. Ştia doar că pământul se învârteşte cu o viteză nebună, şi că s-ar fi prăbuşit cu siguranţă, dacă el n-ar fi prins-o-n braţe şi n-ar fi ţinut-o puternic, lipită de pieptul lui.

De câte ori a încercat mai târziu, niciodată n-a reuşit să-şi aducă aminte pas cu pas, clipă cu clipă acea întâmplare minunată şi extraordinară. Ţinea minte doar privirea lui aspră, supărată parcă, şi cuvintele învălmăşite pe care nu le înţelesese atunci, dar care păreau să se reverse în sângele ei.

Pe urmă cineva a intrat în prăvălie şi s-au îndepărtat.

Cu siguranţă clientului i s-a părut ameţită sau lipsită de simţul orientării. Nu putea înţelege ce vrea, nu reuşea să-i spună cât costă. După ce clientul a plecat cu pachetele, Marysia a izbucnit în râs.

— M-am prostit de tot! Ce i-am putut eu da în loc de hârtie de scris! Doamne! Uită-te şi dumneata!

Arătă cele mai diferite lucruri întinse pe tejghea şi râdea, fără să-şi poată stăpâni râsul fericit. Ceva tresărise în ea. Ceva se trezise la viaţă, ceva nou, minunat, luminos, înaripat, ca o pasăre mare şi albă.

Czyński stătea nemişcat şi o privea încântat. Cândva îi scrisese într-o telegramă că o consideră cea mai frumoasă fată… Acum însă era atât de frumoasă, cum n-o mai văzuse niciodată.

— Frumos! Foarte frumos, spunea Marysia. Să veniţi de atâtea ori în oraş şi să nu treceţi pe la mine! Credeam că v-aţi supărat.

— Că m-am supărat? Glumiţi! Eu v-am urât!

— De ce?

— Pentru că nu vă puteam uita, domnişoară Marysia. Pentru că nu puteam nici să mă distrez, nici să lucrez.

— Şi de aceea când treceaţi prin faţa prăvăliei, întorceaţi capul în altă parte?

— Da! De aceea. Ştiam că nu vă plac, că mă dispreţuiţi! … Până acum nici o femeie nu m-a dispreţuit. Şi mi-am dat

cuvântul de onoare că n-am să vă mai văd niciodată.

— Aţi săvârşit două lucruri urâte: întâi când v-aţi dat cuvântul, apoi când l-aţi călcat.

Czyński scutură din cap.

— Domnişoară Marysia, nu m-aţi condamna dacă aţi şti ce înseamnă dorul.

— Cum se poate! se revoltă ea. De ce să nu ştiu ce înseamnă dorul? Poate că ştiu mai bine decât dumneavoastră.

— Nu! făcu un semn cu mâna. E imposibil. Dumneavoastră nu puteţi avea nici cea mai mică idee despre dor. Dumneavoastră ştiţi că uneori mi se părea că m-am scrântit?… Da! Că m-am scrântit!… Nu mă credeţi? Atunci uitaţi-vă.

Scoase din buzunar o broşurică subţire, roz.

— Ştiţi ce-i asta?

— Nu.

— E un bilet de vapor pentru Brazilia. Cu un sfert de oră înainte de ridicarea ancorei, a trebuit să-mi iau lucrurile şi în loc să plec în Brazilia am venit la Ludwikowo. N-am putut, pur şi simplu n-am putut! Pe urmă a venit cel mai mare chin! Mă străduiam să-mi respect cuvântul dat, dar nu puteam renunţa la Radoliszki. Nu puteam provoca o întâlnire cu dumneavoastră, dar ea putea avea loc întâmplător. Nu-i aşa?… Atunci nu mi-aş fi călcat cuvântul.

Marysia se întunecă brusc.

— Se pare că aţi procedat greşit călcându-vă cuvântul.

— De ce? se revoltă el.

— Fiindcă… aţi avut dreptate să nu mă mai vedeţi.

— Am fost un idiot! strigă convins.

— Nu, aţi fost un om rezonabil. Pentru amândoi… Fiindcă nu are nici un sens.

— Ah, da?… Chiar atât mă dispreţuiţi, încât nu vreţi nici să mă vedeţi?

L-a privit drept în ochi.

— Nu! Ca să fiu sinceră, şi mie mi-a fost foarte dor de dumneavoastră, poate…

— Marysienka! Întinse braţele spre ea.

Clătină din cap.

— O clipă, să vă spun tot. Aşteptaţi. Mi-a fost foarte dor. Mi-a fost rău… Atât de rău… Am… plâns…

— Draga mea! Minunea mea!

— Dar, continuă ea, am ajuns la convingerea că am să vă uit mai uşor dacă nu ne vedem. La ce poate duce cunoştinţa noastră? Dumneavoastră sunteţi destul de rezonabil ca să ştiţi mai bine decât mine.

— Nu, o întrerupse, sunt destul de rezonabil ca să ştiu că nu aveţi dreptate. Eu vă iubesc. Fireşte, dumneavoastră nu puteţi şti ce înseamnă dragostea. Dar dumneavoastră mă simpatizaţi. Ar fi o nebunie să ne condamnăm în continuare la despărţire. Întrebaţi la ce poate duce?! Oare nu-s frumoase, nu-s îndeajuns de convingătoare şi de importante întrevederile noastre, discuţiile, prietenia noastră? Ce vă deranjează să vă vedeţi cu mine?… Vă rog să mă ascultaţi!…

Asculta atentă şi nu putea să nu-i dea dreptate, nu putea fiindcă voia să fie convinsă. Iar el ştia să fie convingător.

De fapt, nici nu putea să-i interzică să intre într-o prăvălie în care avea acces orice client. Iar cu clienţii trebuia să vorbească politicos.

Aşa că, din ziua aceea, domnul Loch Czyński venea zilnic, iar calul sau motocicleta lui din faţa prăvăliei stârneau senzaţie în tot orăşelul, fel de fel de comentarii şi invidie care, prin firea lucrurilor, s-au transformat în ceea ce se numea scandal public.

Ce-i drept, în sensul strict al cuvântului, nimeni nu avea cunoştinţă de vreun act scandalos. Vizitele tânărului inginer într-o prăvălie în care uşa era deschisă oricui, nu puteau sugera nimănui bănuieli care s-o compromită pe domnişoara Marysia. Invidia oamenilor nu ţine însă seama de evidenţă. Aproape fiecare fată din Radoliszki se putea lăuda cu câte un admirator, nici unul însă nu se putea compara cu tânărul Czyński. Atunci de ce acest frumos brunet a ales-o tocmai pe venetica asta de la Szkopkowa? Dacă tot a vrut să-şi găsească o domnişoară din orăşelul

acesta, putea să-şi găsească una şi mai frumoasă, şi mai înstărită, şi mai demnă de el din toate punctele de vedere. Fireşte, părinţii acestor fete mai demne, împărtăşeau indignarea copilelor, o împărtăşeau şi tinerii care se plimbau cu ele la Trei Peri. Iar asta însemna opinia publică din Radoliszki.

Dacă în pofida sensibilităţii sale înnăscute, Marysia nu a sesizat modificarea opiniei publice din Radoliszki, asta se datora faptului că era prea absorbită de propriile-i trăiri. Iar trăirile acestea erau atât de noi şi atât de tulburătoare, încât toată lumea înconjurătoare i se părea înceţoşată, ireală, întâmplătoare şi lipsită de însemnătate.

Marysia abia acum îşi dădea seama că iubeşte. Cu fiecare zi această convingere devenea tot mai clară, tot mai profundă. În zadar încerca ea să lupte împotriva ei. Sau mai degrabă nu în zadar, pentru că tocmai datorită acestei lupte, datorită nevoii de a ceda în faţa forţei sentimentelor se realiza o potenţare a acelei ciudate şi tulburătoare vrăji, a acelei ameţeli ce o prindea ca un vârtej care-ţi taie respiraţia, te ameţeşte şi te învăluie din toate părţile cu atingeri nevăzute, transparente, te imobilizează, te răpeşte şi te duce…

— Iubesc, iubesc, iubesc, îşi spunea de mii de ori pe zi, iar în spusele ei era şi uimire, şi bucurie, şi teamă, şi fericire, şi admiraţie pentru marea descoperire din sufletul ei, care nu ştiuse până acum că poartă în el un giuvaier atât de preţios.

Şi totul era cu atât mai ciudat, cu cât, de fapt, nu se petrecea nimic nou. Dacă nişte martori străini ar fi vrut şi ar fi putut asculta discuţiile dintre cei doi tineri în prăvălia doamnei Szkopkowa, ar fi rămas dezamăgiţi. Czyński venea, îi săruta Marysiei mâna, pe urmă îi povestea despre călătoriile şi aventurile lui sau citeau împreună cărţile aduse de el. De obicei erau versuri. Uneori povestea şi Marysia despre copilăria ei, despre mama ei, despre planurile ei, din păcate nerealizate. S-a schimbat poate numai faptul că ea îi spunea lui: domnule Leszek, iar el pur şi simplu: Marysia. Fireşte, când nu-i auzea nimeni.

Poate că s-ar fi schimbat mai multe dacă Marysia ar fi fost de acord. Domnul Leszek încercase de multe ori să o sărute, dar ea a protestat întotdeauna cu atâta vehemenţă şi cu atâta teamă, încât lui nu-i rămânea decât să se resemneze.

Pe urmă el pleca, iar ea se gândea tot restul zilei la ceasurile trecute şi la cele care vor veni mâine.

După închiderea prăvăliei se întorcea acasă, gânditoare, contemplându-şi bucuroasă propria fericire, plină de înţelegere pentru căsuţele din jur, pentru copacii verzi, pentru întregul univers, pentru toţi oamenii pe care îi întâmpina cu un zâmbet deschis.

De aceea nu vedea privirile lor neprietenoase, chipurile lor dispreţuitoare, invidia şi răutatea lor. Şi iată că într-o zi s-a întâmplat ceva care avea să lase urmări foarte neplăcute.

În Radoliszki locuia de ani de zile o familie de curelari, vestită în tot judeţul. Familia Wojdyllo provenea din nobilimea scăpătată, dar cu vechi tradiţii, şi acesta era primul argument pentru stima şi preţuirea de care se bucura în orăşel; al doilea era faptul că din moşi-strămoşi erau cunoscuţi ca cei mai buni curelari. O şa, un căpăstru sau un harnaşament de la Wojdyllo din Radoliszki aveau mare căutare, cu toate că adesea erau mai scumpe decât cele din Vilnius. Capul acestei familii înstărite şi respectate era în vremea aceea Pankracy Wojdyllo, pe care lumea îl poreclise Domnia-sa, fiindcă îi plăcea să repete acest cuvânt, iar lui trebuiau să-i urmeze în meserie Jozef şi Kalikst, în timp ce al treilea fiu, Zenon, era socotit, atât de familie, cât şi de tot orăşelul, un vlăstar nereuşit!

Tatăl său voia să-l facă preot. L-a trecut cu greu pe flăcăul cel leneş prin cele şase clase de gimnaziu şi l-a înscris la seminar. Toate necazurile şi cheltuielile n-au folosit însă la nimic. În zadar îi creştea inima bătrânului când, spre uimirea târgului, i-a venit fiul în sutană de seminarist. N-a trecut nici un an şi l-au dat afară de la seminar. Zenon spunea că a plecat el de bună voie, fiindcă nu avea înclinaţie, dar oamenii povesteau că înclinaţiile lui

spre votcă şi femei l-au dus la eliminarea din rândurile viitorilor păstori de suflete. În favoarea acestor zvonuri părea să pledeze comportarea de mai târziu a ex-seminaristului. Mai mult stătea în cârciumă decât în biserică şi la ce femei de pe strada Kramna se ducea, mai bine să nu vorbim.

Cum ştia latineşte, ar fi putut lucra la farmacie. Cel puţin aşa credea tatăl lui. Dar şi de data aceasta s-a înşelat. Zenon a abandonat repede farmacia. Şi în problema asta circulau diverse poveşti, care nu puteau fi verificate, fiindcă domnul Niemira, farmacistul din Radoliszki, nu făcea parte dintre oamenii vorbăreţi şi apoi era prieten cu bătrânul Wojdyllo.

Şi iată că acest Zenon Wojdyllo, trecând într-o zi împreună cu câţiva tineri, pe lângă prăvălia doamnei Szkopkowa, tocmai când Marysia închidea prăvălia, a oprit-o şi i-a vorbit aparent, pe tonul cel mai prietenos din lume.

— Bună seara, domnişoară Marysia, ce lucruri bune se mai aud?

— Bună seara, i-a răspuns ea zâmbind. Mulţumesc de întrebare.

— E cam incomod la dumneavoastră…

— De ce-i incomod? se miră ea.

— Ei, o fi doamna Szkopkowa femeie de treabă, dar să nu se gândească ea la atâta lucru, îi spuse cu compătimire.

— La ce?

— La canapea.

— La o canapea? făcu ea ochii mari.

— Sigur că da. În prăvălie nu-i decât tejgheaua aceea îngustă şi tare. Nu e loc pentru doi, mai ales cu Czyński.

Tinerii izbucniră în râs.

Marysia încă nu înţelegea unde bate, dar presimţind o mârşăvie, ridică din umeri.

— Nu ştiu ce vreţi să spuneţi…

— Suzana cea virtuoasă nu ştie ce spun, se adresă Zenon camarazilor. Dar ştie cum se face.

Urmă altă explozie de râsete.

Tremurând din tot trupul, Marysia scoase cheia din uşă, coborî repede scările şi porni în fugă spre casă. Genunchii i se înmuiaseră, capul îi vâjâia, iar inima îi bătea, mai să-i sară din piept.

Nimeni, până atunci, n-o jignise atât de brutal şi de murdar. Nu făcuse nimănui nici un rău, nu spusese nimănui un cuvânt urât. Nici măcar în gând. Şi deodată…

Se simţea aşa, de parcă cineva ar fi aruncat pe ea o găleată cu lături. Alerga, dar în urechi îi răsunau strigăte, râsete şi fluierături.

— Doamne, Doamne… şoptea cu buzele tremurânde. Cât e de groaznic, de josnic…

Se străduia să-şi revină, să-şi stăpânească hohotele de plâns ce se adunau în ea, dar nu reuşea. Ajunse până la gardul casei parohiale, se sprijini în el şi izbucni în hohote.

Străduţa din spatele grădinilor era una dintre cele mai puţin umblate. Trebuia o coincidenţă nemaipomenită, ca tocmai atunci domnul Sobek, dirigintele poştei din Radoliszki, să se ducă la grădinarul preotului după căpşuni. Văzând-o pe Marysia plângând, întâi s-a mirat, pe urmă s-a îndoioşat şi, în sfârşit, s-a hotărât s-o consoleze.

Bănuia care poate fi cauza lacrimilor. Ştia şi el că tânărul Czyński stă toată ziua în prăvălie.

I-a sucit fetei capul, a făcut-o să se îndrăgostească, iar acum a părăsit-o, îi trecu prin minte domnului Sobek.

Îi atinse Marysiei braţul şi începu să-i vorbească:

— Nu merită să plângeţi, domnişoară Marysia. V-o spun din inimă şi din raţiune. Nu merită. Timpul trece, durerea se vindecă. Păcat de ochi. Dumneavoastră sunteţi de o mie de ori mai de preţ decât el. Să-i pară lui rău. V-a nedreptăţit, o să-şi primească el pedeapsa. În lume nu se pierde nimic. Aşa-i legea. Nimic nu se pierde. Cum e şi cu grebla. Calci pe ea, şi când nici nu te aştepţi, grebla se ridică şi buf cu coada în frunte… Aşa-i legea. Hai, nu mai plângeţi, domnişoară Marysia…

Îl înduioşau plânsul ei şi neputinţa lui de a o consola. Era şi el gata să izbucnească în lacrimi. O mângâia uşor pe spatele cutremurat de hohote.

— Liniştiţi-vă, domnişoară Marysia, liniştiţi-vă. Nu trebuie, nu merită. V-a nedreptăţit… v-a nedreptăţit. E un om rău. Fără conştiinţă.

— Dar de ce, de ce?!… Ce-i drept, nu mi-a plăcut… niciodată… Dar nu i-am făcut nici un rău.

Sobek stătu pe gânduri.

— De cine vorbiţi?

— De el, de Wojdyllo…

— De bătrân? se miră Sobek.

— Nu, de… ex-seminarist.

— De Zenon?… Dar ce v-a făcut huliganul acela?

— M-a împroşcat cu injurii oribile… În faţa oamenilor. Aşa ruşine!… Aşa ruşine!… Cum mai ies eu acum în lume?

Îşi frângea mâinile.

Sobek simţi că tot sângele i se urcă în cap. Câtă vreme crezuse că Czyński o nedreptăţise pe Marysia, privise totul cu resemnare, ca pe o acţiune a unor forţe superioare, împotriva cărora nu ai ce face. Dar când a aflat că e vorba de tânărul Wojdyllo, l-a cuprins furia.

— Şi ce v-a spus? întrebă el, străduindu-se să fie calm.

Dacă n-ar fi fost atât de deznădăjduită şi atât de iritată, cu siguranţă că Marysia nu s-ar fi încumetat să se destăinuie. Dacă ar fi avut timp să mediteze, şi-ar fi dat seama că nu avea nici un rost să-i spună domnului Sobek şi nici altcuiva toate cele întâmplate. Acum însă îşi dorea prea mult să simtă compasiunea cuiva. Aşa că i-a povestit cum a putut, cu întreruperi, toată povestea acelei groaznice întâmplări.

Ascultând, Sobek s-a liniştit, ba chiar a şi râs.

— Iar dumneavoastră vă uitaţi la un prost ca ăsta, spuse. Ori vorbeşte el, ori latră un câine, totuna e. N-aveţi de ce vă necăji.

— Dumneavoastră vă e uşor să vorbiţi aşa…

— Uşor sau nu, n-are importanţă, iar Zenon nu-i de luat în seamă. Ce-i el pentru dumneavoastră?… Să-l scuipi şi atât…

— Chiar şi atât. Şi-a şters lacrimile. Oamenii au auzit, se răspândeşte prin oraş. Ce am să mă fac eu?

— Ei, domnişoară Marysia, ce să faceţi? Important e că aveţi conştiinţa curată.

— N-o să creadă toţi că e curată.

— Cine-i cinstit, crede, cine-i rău găseşte murdărie şi-n biserică. Pe cei răi nu trebuie să-i iei în seamă. A fost, a trecut, s-a dus. Vedeţi, îi arătă coşuleţul, mă duc la grădinar după căpşuni. Nu veniţi cu mine? Sunt nişte căpşuni bune, mari. Şi dulci…

Marysia zâmbi.

— Mulţumesc, mă grăbesc să ajung acasă… La revedere!

— La revedere, domnişoară Marysia. Şi n-aveţi de ce vă necăji.

S-a oprit şi i-a spus:

— Dumneavoastră sunteţi atât de bun cu mine. N-am să uit asta niciodată.

Sobek făcu o grimasă şi dădu din mână.

— Ce bunătate. O nimica toată. La revedere.

A intrat în grădină fredonând un tangou. Şi-a ales căpşunile, s-a târguit, a plătit şi a plecat acasă. Le-a pus în două farfurii adânci, a pisat în piuliţă nişte zahăr, le-a presărat cu multă pudră, ca să intre zahărul în ele. Îi plăcea să facă totul sistematic.

Între timp a fiert apa pentru ceai, a scos din dulap pâinea, untul. Aceasta era cina lui. Astăzi, pentru că era sâmbătă, o încheia cu un desert excelent: o farfurie cu căpşuni zemoase şi aromate. A doua farfurie o păstra pentru prânzul de a doua zi.

Pe urmă şi-a spălat tacâmurile, le-a şters, le-a pus la locul lor, şi-a luat din cui frumoasa lui mandolină şi a ieşit.

Vara, sâmbătă seara, tot tineretul era pe străzi, mai cu seamă pe Promenada Vacilor. Domnul Sobek întâlnea la tot pasul cunoscuţi. Cu unii se oprea, stătea de vorbă, glumea, pe alţii doar îi saluta de departe. A mers pe strada Wilenska, pe strada Napoleon, pe urmă s-a dus la Trei Peri şi s-a-ntors. Fetele încercau să-l atragă, fiecare în grupul ei. Întotdeauna e plăcut să asculţi ceva muzică. El însă se scuza şi se plimba singur, zdrăngănind din când în când

strunele mandolinei.

Când a ajuns în strada Oszmianska, a zărit în pridvor la Lejzor câţiva tineri. Stăteau şi fumau.

— Hei, domnule Sobek, strigă unul dintre ei. Ia vino şi cântă-ne ceva.

— Nu prea am chef.

Sobek se opri.

— Lasă cheful, se auzi altă voce. Ia loc aici cu noi, şi-ţi vine cheful.

— Eu cu voi nu iau loc, răspunse Sobek.

— Dar de ce?

— Fiindcă printre voi e o scârbă, iar eu nu vreau să am de-a face cu scârbele.

O clipă s-a aşternut tăcerea, apoi a treia voce întrebă:

— La cine te gândeşti, dacă nu ţi-e cu supărare?

— Eu la el nu mă gândesc, spuse liniştit Sobek. Eu îl dispreţuiesc. Iar dacă eşti curios să afli despre cine-i vorba, domnule Wojdyllo, apoi să ştii că despre dumneata.

— Despre mine?

— Da, despre dumneata, domnule ex-seminarist! Dumneata eşti pentru mine o scârbă şi nu vreau să fiu în societatea dumitale.

— De ce jigneşti un om, domnule Sobek? se auzi o altă voce împăciuitoare.

— Nu un om, ci o vită. Mai rău, un huligan.

— E beat sau ce-i cu el?!… strigă Zenon.

— Beat?… Nu, domnule Wojdyllo, eu nu sunt băutor. Sunt complet treaz. Nu ca dumneata, care dormi prin şanţuri. Care te porţi neruşinat cu fetele. Numai un porc beat, să-mi fie cu iertare, poate arunca unei fete nevinovate şi lipsite de apărare cuvinte atât de murdare în plină stradă. Asta e.

Şi zdrăngăni câteva măsuri din valsul Manevrele toamnei.

— El vorbeşte despre Maryska aia de la Szkopkowa, observă unul dintre ei.

— Sigur că despre ea, confirmă Sobek. Despre ea, pe care o scârbă ca stimatul domn Wojdyllo…

— Termină, odată, strigă Wojdyllo. Ajunge!

— Dumitale îţi ajunge, mie nu!...

— Vezi-ţi de nasul dumitale!

— Şi dumneata ai putea să-ţi vezi de al dumitale. Numai că-i întuneric. Nu se vede de la distanţă. Iar până aici nu cobori, pentru că ţi-e frică.

— De ce, de ce să-mi fie frică, prostule?

— Ţi-e frică să nu-ţi pocesc mutra!...

— Liniştiţi-vă, nu merită, îi sfătui cineva cu blândeţe din pridvor.

— Sigur că nu merită să-mi murdăresc mâinile, conveni Sobek pe acelaşi ton.

— O să-ţi pocesc eu mutra! urlă Zenon.

Şi înainte ca ceilalţi să-l fi putut opri, sări din pridvor. În întuneric se produse învălmăşeală. Se auziră câteva lovituri surde, apoi un trosnet puternic. Frumoasa mandolină a domnului Sobek se făcuse ţăndări în atingere cu ţeasta ex-seminaristului. Adversarii se înşfăcară şi se prăbuşiră sub gard.

— Dă-mi drumul, se auzi vocea sugrumată a lui Zenon.

— Ţine, huligane, ţine, ţine, ca să nu uiţi!

Vocea lui Sobek era însoţită de bufnetele loviturilor.

— La mine sari tu!... Ţine! Ţine! Te mai legi de fete? Ai?

— Nu!

— Atunci ţine, ca să nu uiţi!

— Nu mă mai leg, jur!

— Atunci mai ţine, ca să nu-ţi uiţi jurământul! Na! Mai na!

— Ajutor, fraţilor! se miorlăia Zenon.

În jur se adunaseră mai multe persoane atrase de bătaie, dar nimeni nu-i sări în ajutor. Sobek se bucura de stima tuturor, aşa că până şi cei care nu ştiau despre ce fusese vorba, preferau să creadă că dreptatea este de partea lui, cu atât mai mult, cu cât adversarul era un scandalagiu detestat. Nici camarazii lui Zenon nu se simţeau obligaţi la solidaritate. În adâncul sufletelor fuseseră de la început de partea lui Sobek. De altfel, Zenon sărise la bătaie.

— Domnilor, se auzi o voce din mulţime, ajunge, ajunge!

— Terminaţi, adăugă alta.

Sobek se ridică. Lejzor ieşi din casă cu o lampă cu gaz în mână. La lumina ei se vedea tot dezastrul săvârşit pe învelişul exterior al lui Zenon. Hainele sfâşiate, ochii învineţiţi, nasul spart. O vreme îşi plimbă limba prin gură, apoi scuipă câţiva dinţi.

Sobek îşi scutură hainele, îşi adună de pe jos resturile cutiei de la mandolină, ce se legănau jalnic atârnate de strune, îşi drese glasul şi se îndepărtă tăcut.

Începură să se împrăştie şi alţii, fără să spună şi fără să întrebe nimic. A doua zi însă orăşelul vuia ca un stup. După slujbă, în faţa bisericii, nu se vorbea de nimic altceva. Toată lumea cunoştea exact cauzele şi desfăşurarea conflictului. În general i se dădea dreptate lui Sobek şi oamenii se bucurau de pedepsirea lui Zenon. Pe de altă parte însă era condamnată şi Marysia. O dată, că ea a fost cauza, a doua oară că vizitele lungi ale tânărului Czyński în prăvălie nu pledau în favoarea moralităţii tinerei domnişoare.

Şi apoi nu se făcea ca pentru o venetică, o vânzătoare de prăvălie, să se bată doi oameni din societatea orăşelului, un funcţionar şi fiul unei familii bogate şi respectate.

Toată lumea era curioasă să afle cum va reacţiona familia Wojdyllo. Unii îi întrebau, aşa în treacăt, pe fraţii lui Zenon, dar ei ridicau doar din umeri.

— Nu-i treaba noastră. Se-ntoarce tata, ştie el ce face. Într-adevăr, Domnia-sa nu era în Radoliszki. Plecase după cumpărături la curelarii din Vilnius.

Marysia a aflat de bătaia pe care a primit-o Zenon, dis-de-dimineaţă. Au venit două vecine şi au povestit totul, cu lux de amănunte. Dacă doamna Szkopkowa a primit ştirea cu satisfacţie, ca pe o pedeapsă a divinităţii fiindcă Zenon părăsise sfânta slujbă duhovnicească, Marysia era desperată. Îşi făcea reproşuri că fusese atât de guralivă. De ce s-a plâns ea acestui mărinimos domn Sobek?! I-a făcut atâtea necazuri. Cine ştie ce urmări va avea.

Bătrânul Wojdyllo nu va trece cu vederea molestarea fiului său. Cu siguranţă se vor adresa tribunalului, îl vor reclama la direcţia poştelor. Domnul Sobek poate să-şi piardă postul din cauza gestului său nobil…

Fără îndoială, Marysia îi era recunoscătoare, dar simţea un anumit regret. S-a sacrificat pentru ea, s-a expus, a intrat de bunăvoie în toată bârfa asta care se va hrăni multă vreme cu numele lui. Şi datorită acestui fapt a devenit creditorul ei, al Marysiei. Chiar dacă n-ar scoate nici o vorbă, fiecare privire a lui îi va spune:

— Ţi-am apărat onoarea, demnitatea şi bunul renume, şi nu mi se cuvine nici o răsplată?

Şi mai era ceva. Marysia îşi dădea seama că din cauza scandalului, va deveni obiectul tuturor bârfelor, care îi vor otrăvi viaţa.

Aşa că n-a minţit când s-a scuzat că nu poate merge la slujbă fiindcă o doare capul. Într-adevăr, se simţea bolnavă, nefericită şi deprimată. Toată duminica a stat în casă, a plâns şi s-a gândit ce o să fie de acum încolo. Dacă ar fi putut să fugă de aici, să plece cât mai departe… Chiar şi la Vilnius. S-ar apuca de orice muncă, s-ar face slujnică… Nu avea însă bani de drum şi nu-şi făcea iluzii că doamna Szkopkowa i-ar putea împrumuta. Nici doamna Szkopkowa şi nici altcineva din orăşel. Poate… doar…

Aşa şi-a adus aminte de vraciul de la moară. Unchiul Antoni nu i-ar refuza nimic. Iată un om, singurul om care i-a mai rămas.

Începu să-şi alcătuiască în grabă un plan. Seara, când se lasă întunericul, o ia prin spatele grădinilor şi se duce la joagăr, iar de acolo la moară!… Pe drum închiriază o căruţă şi în zori ajunge la gară. De acolo îi trimite o scrisoare doamnei Szkopkowa… Şi lui, domnului Leszek.

Inima Marysiei se strânse. Dar ce se va întâmpla dacă el nu va voi să vină la Vilnius?…

Şi toate proiectele s-au năruit…

Nu, de o sută de ori prefera să suporte aici, zilnic, bârfa, batjocura, ponegririle şi chiar ruşinea, decât să renunţe la posibilitatea de-a vedea ochii şi gura lui, şi părul lui, de-a

asculta vocea lui gravă şi dragă, de-a simţi atingerea mâinilor lui puternice şi frumoase.

— Fie ce-o fi, s-a hotărât ea.

Mai era o soluţie: să-i destăinuie totul. Doar e mult mai învăţat decât ea, şi cu siguranţă găseşte cea mai bună soluţie.

Aşa ceva n-ar face însă niciodată. Ştia că nimeni din orăşel nu va îndrăzni să-i spună motivul conflictului dintre domnul Sobek şi fiul lui Wojdyllo. De altfel, domnul Leszek nu intra în vorbă cu nimeni de aici. Dacă însă ar afla de scandal, ar fi gata să intre la bănuieli şi să creadă să Sobek avea anumite drepturi ca să-i ia apărarea Marysiei, iar atunci…

— Nu, nu-i spun nimic, nimic! hotărî ea. Aşa e cel mai înţelept.

Dimineaţa a pornit de acasă cu capul aplecat şi mergea atât de repede de parcă ar fi alergat-o cineva. A răsuflat uşurată abia când a intrat în prăvălie. S-a privit în oglindă şi a constatat cu părere de rău că ultimele întâmplări şi cele două nopţi nedormite lăsaseră urme pe chipul ei. Era palidă şi avea cearcăne la ochi. Asta a descumpănit-o şi mai mult.

— Dacă mă vede cum arăt, îşi spunea, i se face silă de mine. Ar fi mai bine să nu vină.

Era ora unsprezece şi Marysia devenea tot mai neliniştită.

— M-am gândit într-un ceas rău să nu vină! îşi reproşă.

Clopotul bisericii bătea de amiază, când Marysia zări caii din Ludwikowo. Domnul Leszek nu era însă în brişcă. Vizitiul şedea pe capră căscând. Doamna Michalewska cea grasă, menajera de la Ludwikovo, coborî şi se duse după cumpărături. Marysia ar fi vrut să alerge până la brişcă şi să întrebe de domnul Leszek, dar s-a abţinut şi bine a făcut, fiindcă n-a trecut nici un ceas şi pe stradă se auzi huruitul motocicletei.

Era gata să izbucnească în plâns de fericire. Domnul Leszek n-a observat însă nici paloarea ei, nici lacrimile din ochi. A intrat ca un uragan, a făcut câteva sărituri ca într-

un *mazur*[10] şi a strigat:

— Vivat genialul mecanic! Trăiască! Felicită-mă, Marysienka! Am crezut că mă iau toţi dracii pe căldura asta, dar m-am încăpăţânat.

A început să-i povestească cum i s-a stricat motocicleta pe drum, cu câtă greutate a reparat singur defecţiunea, cu toate că putea veni cu brişca odată cu doamna Michalewska.

Era atât de mulţumit de el, încât radia de fericire.

— *Pân' la mândra când te duci, toate drumurile-s dulci!* strigă el.

— Ce te-ai murdărit, domnule Leszek! Îţi aduc imediat nişte apă.

Tocmai turna apă în lighean, când intră doamna Szkopkowa cu prânzul. Le aruncă o privire aspră, dar nu spuse nimic.

— Domnul Czyński a trebuit să-şi repare motocicleta, îi explică Marysia. S-a mânjit cu unsoare şi a vrut să se spele.

— N-am să stropesc prea mult, adăugă Czyński.

— Nu face nimic, răspunse rece doamna Szkopkowa şi ieşi.

Inginerul nu luă deloc în seamă răceala proprietăresei prăvăliei. Îi explica vesel Marysiei ce defecţiune avusese la motor şi cât de ingenios a reuşit s-o repare. Treptat fata îşi recapătă şi ea naturaleţea.

— Ce frumos râzi tu! îi spunea Czyński.

— Obişnuit.

— Tocmai că nu obişnuit! Îţi jur, Marysia, că din toate punctele de vedere, dar absolut din toate punctele de vedere, tu eşti neobişnuită. Iar dacă-i vorba de râs… fiecare om râde altfel.

Şi începu să dea monstre din râsul diferitelor persoane. Era atât de hazliu şi făcea nişte grimase, încât ar fi mişcat şi un mort. Cel mai mult şi cel mai bine o imita pe menajera cea grasă, pe doamna Michalewska.

Nu ştia că exact în clipa aceea, doamnei Michalewska îi

[10] Dans popular polonez.

venea mai degrabă să plângă decât să râdă, şi asta tocmai din cauza lui.

Vizitiul observase că în timp ce se cocoţa în brişcă, menajera era îmbujorată, de parcă abia venise de lângă plită. Tot drumul o auzea cum bombănea ceva în spatele lui, cum ofta şi gemea.

— Trebuie să se fi întâmplat ceva, şi-a spus vizitiul.

Şi se întâmplase. Doamna Michalewska aflase în orăşel nişte lucruri atât de groaznice, încât nici nu-i venea să creadă şi n-ar fi crezut dacă n-ar fi fost mărturia mai multor persoane şi dacă n-ar fi văzut cu ochii ei unde şi-a lăsat domnul Leszek motocicleta şi unde a stat două ceasuri bătute pe muchie.

Cei doi murgi mărunţi, dar bine hrăniţi, alergau la trap, dar doamnei Michalewska i se părea că brişca abia se mişcă. Mereu se uita înainte, socotind câţi kilometri mai erau până la Ludwikowo.

În sfârşit, dincolo de pădure peisajul se deschidea. Câmpul înclinat cobora spre linia albastră a lacului ce se zărea la orizont. Pe malul lacului erau aşezate în rânduri simetrice cubuleţele caselor din cărămidă roşie. Pe o colină, în mijlocul unor buchete de verdeaţă, se albea un palat înalt şi zvelt, socotit în tot judeţul a opta minune, dacă nu a lumii, atunci cel puţin a ţinuturilor din nord-est. Numai doamna Michalewska nu împărtăşea această euforie. Prefera vechiul palat de lemn, mai întins şi mai intim decât cel nou, în care s-a născut, a crescut şi a muncit de copilă.

Nu putea să-i ierte stăpânului de-un leat cu ea, bătrânului Czyński, că în loc să reconstruiască exact casa arsă în timpul invaziei, a ridicat un palat modern, şi cu două etaje, de parcă ar fi ţinut cu tot dinadinsul ca bătrânele picioare ale menajerei să aibă cât mai multe trepte de urcat şi de coborât.

Cu toate că era absorbită de alte gânduri, doamna Michalewska sacrifică şi de astă dată un oftat acestei bizare inovaţii, cu care, în pofida anilor scurşi, nu reuşise să se obişnuiască.

Intrând pe poartă, trăsura coti pe o alee laterală a parcului şi se opri la scara de serviciu. Doamna Michalewska era prea iritată ca să se mai ocupe personal de descărcatul şi depozitarea în cămară a rezervelor aduse. Se avântă ca locomotiva unui accelerat prin bucătărie, prin oficiu şi prin sufragerie, gâfâind poate ceva mai puternic decât o cerea oboseala şi viteza ei de deplasare.

Ştia unde îi poate găsi la ora asta pe doamna şi pe domnul Czyński, şi nu s-a înşelat. Erau pe terasa dinspre miazănoapte. Doamna Eleonora, ţeapănă şi dreaptă în corsetul ei, stătea pe un scaun tare, netapisat (de altele nici nu voia să audă) şi era cufundată în lectura unor registre ale fabricii. În spatele ei stătea contabilul, domnul Slupek, cu o mutră de nefericit, care parcă dintr-o clipă în alta urma să fie supus la cazne. Capul lui chel, asemănător unei gogoşi mari, roşietice, era acoperit cu broboane dese de sudoare. La celălalt capăt al terasei, într-un fotoliu mare de trestie, şedea domnul Stanislaw Czyński, înconjurat de vrafuri incredibile de ziare.

Michalewska s-a oprit tăcută în mijlocul terasei ca un monument al groazei.

Domnul Czyński îşi coborî ochelarii şi întrebă:

— Ce s-a întâmplat Michalesia?

— Nenorocire! gemu ea.

— N-ai găsit lămâi?

— Ah, ce lămâi!… Com-pro-mi-te-re!

— Ce s-a-ntâmplat? întrebă domnul Czyński, liniştit, dar cu mai mult interes, lăsând deoparte ziarul.

— Ce s-a-ntâmplat?… Un adevărat scandal!… Credeam că mor de ruşine. Tot târgul nu vorbeşte decât de asta! Numai de el!

— De cine?

— Ei, de iubitul nostru Leszek.

— De Leszek?

Doamna Czynska îşi ridică privirile şi spuse:

— Ţine minte, domnule Slupek. Întrerupem la poziţia asta, 1482 zloţi şi 24 de groşi.

— Da, doamnă. Contabilul răsuflă uşurat. Douăzeci şi patru de groşi. Pot să plec?

— Nu, rămâi. Ce spui, Michalesia?

— Despre domnul Leszek! Ruşine pentru întreaga familie! Am aflat nişte lucruri, încât…

— Atunci te rog să le repeţi. Cu siguranţă nişte bârfe, spuse cu o linişte deplină doamna Czynska.

— În Radoliszki se bat, se omoară din cauza domnului Leszek al nostru. Dirigintele poştei şi-a spart ghitara în capul lui şi s-au tăvălit prin toată piaţa. I-a spart nasul! I-a rupt dinţii…

— Cui? sări domnul Czyński. Lui Leszek?

— Nu, băiatului Domniei-sale, curelarul.

— Şi ce ne priveşte pe noi?

— Fiindcă-i din cauza fetei pe care o curtează domnul Leszek.

Doamna Czynska îşi încruntă sprâncenele.

— Nu înţeleg. Te rog, Michalesia, povesteşte totul pe rând.

— Asta şi fac. Din cauza fetei. Din cauza Marysiei de la Szkopkowa. De mult mi-am dat eu seama că trebuie să fie ceva la mijloc. Am eu ochi bătrâni, dar văd bine. N-am zis eu săptămâna trecută: Ei, ei, cam prea des se duce domnul Leszek la Radoliszki!… N-am zis?… Spuneţi, n-am zis?…

— Lasă asta! Şi ce-i cu fata aceea?

— Pentru fată. Frumoasă, frumoasă, dar eu nu văd nimic special la ea. Ca să te baţi pentru ea?… Asta-i una, domnul Leszek – alta. Toată ziua fuga la oraş. Mă gândesc eu: Ce-l tot trage pe el acolo? Şi ce se dovedeşte? Abia acuma.

— Ei, ce se dovedeşte?

— Că la ea merge, la Marysia aceea. Unde stă motocicleta zile întregi?… În faţa prăvăliei doamnei Szkopkowa. Dar domnul Leszek unde stă?… Păi, în prăvălie. Numai ei doi! Da! El şi ea. Szkopkowa nu stă în prăvălie. Doamna farmacistă zice că-i de mirare că până acuma părintele n-a probozit din amvon acest scandal. Şi, zice, dacă n-o face, se vede că din respect şi din stimă

pentru părinţii acestui, zice, cavaler întreprinzător.

Domnul Czyński făcu o grimasă cumplită.

— Şi, mai departe?

— Ei, fiul curelarului, ex-seminaristul, sâmbătă… Nu, nu, vineri… Nu, bine zic, sâmbătă, o întreabă în public pe Marysia aceea de ce n-a pus în prăvălie şi o canapea… Marysia nimic. Atunci el a început să-şi bată joc de domnul Leszek al nostru şi de ea, cu asemenea cuvinte, de se ţineau toţi cu mâinile de burtă de atâta râs.

— Cum toţi? întrebă calm doamna Eleonora.

— Ei, lumea. Asta se petrecea pe uliţă şi auzea fiecare. Se vede că fata s-a ruşinat, fiindcă n-a suflat o vorbă, şi a rupt-o la fugă. Dar trebuie să se fi plâns ăluia de la poştă, lui Sobek. Ori poate că el a aflat de la altcineva. Destul că de îndată ce l-a întâlnit pe ex-seminarist, a tăbărât şi aşa l-a burduşit, încât abia a scăpat cu viaţă. Iar astăzi am văzut cu ochii mei că motocicleta domnului Leszek era din nou în faţa prăvăliei. Îşi mai atrage vreo belea. Sobek acela poate să-i facă vreun rău, fiindcă…

— Bine, bine, o întrerupse doamna Czynska. Îţi mulţumim, Michalesia, pentru informaţii. Am să mă ocup eu de problema asta.

Vorbea pe un ton total indiferent, dar menajera ştia ce înseamnă asta. Acum îi trecu prin minte că a procedat prea în grabă şi nechibzuit. Ce-i drept era revoltată împotriva vizitelor imorale făcute de Leszek, dar îl iubea mai mult decât pe propriii ei copii şi acum îi părea rău de fapta săvârşită.

— Dar, eu, începu, nu zic nimic de domnul Leszek al nostru, fiindcă se-nţelege…

Doamna şi domnul Czyński vorbeau însă în franceză, ceea ce însemna că prezenţa Michalesiei, era de prisos. A plecat, dar şovăind, şi gândindu-se dacă n-ar fi bine să iasă în întimpinarea lui Leszek şi să-l prevină în legătură cu tărăboiul pe care chiar ea îl dezlănţuise. După ce s-a mai gândit însă, a ajuns la convingerea că nu-i strică tânărului o săpuneală zdravănă, pe care o merită, ba chiar o să-i prindă bine, aşa că a renunţat.

Oricum, merita un blam. Dacă a sedus o fată cinstită, a procedat urât, dacă Marysia aceea nu era o fată cinstită, atunci s-a făcut de ruşine pe el şi familia.

Aşa judeca Michalesia, şi de aceeaşi părere erau şi părinţii lui Leszek.

Întorcându-se acasă spre uimirea şi neliniştea sa, Leszek observase privirile reci cu care a fost întâmpinat. La început a fost îngrozit de bănuiala că nemernicul acela de Bauer, directorul hotelului din Vilnius, trimisese nota de plată.

— Asta-i o porcărie, se gândea luând cina în tăcere. N-a mai putut aştepta câteva săptămâni cu nota de plată? Dacă Leszek mai ţinea minte – erau trecute acolo lucruri pe care pentru nimic în lume n-ar fi vrut să le afle părinţii. Mai ales oglinzile sparte şi mult prea multe sticle de şampanie…

— Ai putea să ne sacrifici o jumătate de oră? îl întrebă doamna Czynska ridicându-se de la masă. Am vrea să stăm de vorbă.

— Chiar o jumătate de oră? replică bănuitor Leszek.

— Crezi că e prea mult pentru părinţi?

— Da de unde, mamă. Sunt la dispoziţia voastră.

— Să trecem în cabinet.

— Oho! mormăi Leszek. Înseamnă că e ceva serios. În cabinet se desfăşurau de obicei cele mai oficiale şi mai puţin plăcute conferinţe cu părinţii.

Domnul Czyński se aşează pe locul prezidenţial şi tuşind de două ori, începu:

— Dragă Leszek! Am fost încunoştinţaţi că prin comportarea ta uşuratică împingi până dincolo de limitele admise nu numai bunele moravuri, dar şi noţiunea de demnitate personală, pe care eu şi cu mama ne-am străduit să ţi le insuflăm.

— Nu ştiu despre ce-i vorba, tată, răspunse Leszek pe un ton rece şi defensiv.

— E vorba de gâlcevile oribile dintre… cavalerii… din târg, de gâlcevile provocate de tine.

Leszek răsuflă uşurat:

— Deci nu-i nota de plată! Slavă cerului! şi zâmbi

deconectat. Iubiţii mei părinţi! Văd că aţi fost induşi în eroare, sau, vorbind mai simplu, v-au dus cu nişte poveşti. Eu nu ştiu de nici o gâlceavă. Şi cu atât mai mult nu am putut-o provoca.

— Şi nu ştii nimic despre o anume Marysia? întrebă calm mama. Despre o vânzătoare în prăvălia Szkopkowei?

Leszek se înroşi uşor.

— Ce are a face asta?

— Are, dragul meu.

— Da. O cunosc pe această Marysia. Drăguţă fată. Leszek tuşi, apoi adăugă: Trec destul de des pe la prăvălia aceea după ţigări.

— În fiecare zi, sublinie mama.

— Posibil, îşi încruntă sprâncenele. Şi ce-i cu asta?

— Eşti acolo în fiecare zi şi stai ore-n şir.

— Chiar dacă… Nu crezi, mamă, că am trecut de vârsta la care mai trebuie să fiu controlat?…

— Fără îndoială. Dacă e vorba de controlul nostru. Dar până şi cel mai matur şi mai independent om este supus şi unui alt control şi încă mult mai puţin înţelegător. Mă gândesc la controlul opiniei publice.

Leszek se ofuscă:

— Iartă-mă, mamă, dar nu am comis nici o crimă.

— Nimeni nu te acuză de crimă.

— Atunci despre ce-i vorba?

— Despre tact şi demnitate, spuse apăsat doamna Czynska.

— Cred că nu m-am abătut nici de la una, nici de la alta.

Domnul Czyński se foi nerăbdător în fotoliu.

— Dragul meu, începu. Trebuie să înţelegi şi tu că desele tale vizite, vizitele demonstrative în prăvălia aceea nu puteau să nu trezească comentarii…

— Nimeni n-are nici un drept. Prăvălia… prăvălia e un loc public. Oricine are dreptul să intre într-o prăvălie.

— Scuză-mă, interveni mama, dar asemenea explicaţii sunt mai prejos de nivelul tău. În primul rând, stai acolo zile-ntregi, ceea ce atrage atenţia şi stârneşte comentarii. Doar nu-ţi închipui că e cineva atât de naiv încât să creadă

că-ţi petreci timpul studiind metodele comerţului cu amănuntul. Stai acolo pentru vânzătoarea aceea.

— Se poate. Şi ce-i cu asta?

— Din asta ar rezulta că socoteşti societatea ei deosebit de interesantă.

— Într-adevăr.

— Şi de potrivită pentru tine?… Da?… Potrivită pentru domnul Czyński sub aspect distractiv, intelectual, social?

Leszek ridică din umeri.

— Asta-i o problemă de concepţii, de opinii…

— Ei, dă-ne voie să-ţi spunem că, după părerea noastră, aici nu-i nici o problemă. Şi cea mai bună dovadă este faptul că vizitele tale au dat naştere la tot felul de bârfe.

— Nu-mi pasă de bârfe! strigă iritat.

— Şi nu numai la bârfe. Fata aceea a fost jignită în public de unul dintre… concurenţii tăi mai puţin norocoşi, drept urmare… alt adorator al acestei domnişoare atât de populare, a socotit potrivit să sară în apărarea onoarei ei provocând o bătaie în plină stradă. Datorită acestui fapt, aventurile tale galante şi… persoana ta au devenit celebre prin împrejurimi.

Leszek făcu ochii mari.

— Eu nu ştiu nimic de toate astea! E imposibil!

Sări în picioare şi strigă:

— Astea sunt nişte bârfe ordinare, în care nu e nimic adevărat!

— Din păcate, fiule, spuse domnul Czyński, avem ştiri sigure.

— Nu cred! răbufni Leszek. Mi-ar fi spus. Iar dumneata, mamă, vorbind despre o fată pe care nici n-o cunoşti, despre cea mai cinstită fată, n-ar trebui să foloseşti astfel de… astfel de… aluzii echivoce! Asta-i… asta-i oribil!

Domnul şi doamna Czyński se priviră repede unul pe celălalt. Erau surprinşi de revolta fiului lor, care până acum se exprimase mult prea uşor despre femei.

— Observ că domnişoara aceea te interesează foarte mult.

— E firesc să mă intereseze, de vreme ce din cauza mea

este expusă la asemenea… asemenea…

Îşi muşcă buzele şi tăcu.

Doamna Czynska povesti calm tot ce aflase de la menajeră. Leszek reuşise să se stăpânească într-atât încât n-o întrerupse niciodată. După ce a terminat, spuse sec:

— Şi ce măsuri vreţi să luaţi?

— Ce măsuri? se miră domnul Czyński. Singura măsură e aceea că te rugăm să reflectezi la comportarea ta. Asta-i tot.

Leszek scutură din cap.

— Asta nu-i tot. Puteţi să credeţi sau nu, dar eu nu văd în comportarea mea nimic ce v-ar prejudicia vouă, mie sau oricui altcuiva. Nu am nimic să-mi reproşez. Absolut nimic! În schimb nici eu şi cred că nici părinţii mei nu putem lăsa nepedepsit un mitocan care, servindu-se de numele meu, terfeleşte reputaţia unei fete, ce-i drept sărace, dar demne de toată stima.

Doamna Eleonora îşi măsură fiul cu o privire ironică.

— Eşti prea sigur, dragul meu, de stima de care este, demnă, chipurile, domnişoara aceea. Nu te bănuiesc de naivitate! Dar cum ai de gând să reacţionezi?… Sunt foarte curioasă. Poate că urmând exemplul acelui funcţionar de la poştă, ai de gând să te iei la bătaie cu fiul curelarului?

— Nu, dar am să-l dau în judecată!

— N-ar fi o dovadă de înţelepciune. Un proces nu ameliorează reputaţia acelei domnişoare.

— Atunci îl pun pe vizitiu să-l bată cu biciul! strigă pierzându-şi răbdarea. Şi în orice caz… De azi înainte nu mai luăm nimic de la tatăl lui, nici pentru fabrică, nici pentru moşie!

— Tatăl lui nu are nici o vină, observă domnul Czyński.

— Sigur că nu, îl susţinu doamna Eleonora. Şi apoi dă-mi voie să-mi exprim uimirea în legătură cu tonul tău atât de apodictic, de parcă fabrica şi moşia ar fi proprietatea ta iar problema comenzilor ar depinde numai de tine.

Leszek avea însă nervii prea surescitaţi. A făcut un pas îndărăt şi a întrebat:

— Da?… Prin urmare intenţionezi să te aprovizionezi în

continuare de la curelarul acela?

— Nu văd nici un motiv de schimbare.

— Dar eu văd! strigă el.

— Din fericire asta nu ne obligă şi pe noi.

— Da? Atunci ascultaţi! Cer categoric. Aveţi de ales. Ori sunteţi de acord, ori nu mă mai vedeţi niciodată!

S-a întors pe călcâi şi a ieşit din cabinet. Era revoltat la culme, atât de revoltat, încă n-ar fi ezitat să-şi pună în aplicare ameninţarea şi să plece numaidecât.

Nu voia şi nici nu putea să se gândească acum dacă procedează bine. Numai gândul că un mucos dintr-un târg oarecare a îndrăznit în public să facă glume pe seama lui îl ducea la exasperare, îi întuneca mintea şi-l obliga să reacţioneze imediat. Acum cel mai important lucru era: să-l pedepsească, să se răzbune, chiar de s-ar opune părinţii! De s-ar opune! Aproape că dorea acest lucru. Le-ar arăta el că e în stare să nu dea înapoi de la nimic, şi-i va pedepsi şi pe ei.

Ieşi în parc şi, furios, începu să lovească frunzele şi cactuşii cu bastonul tatălui, pe care-l luase din antreu.

Fireşte, plecarea de acasă echivala cu sărăcia. Avea, ce-i drept, pregătire de inginer ceramist, putea primi un post la Cmielowo sau în altă fabrică, dar asta i-ar fi limitat bugetul la o sumă mizeră de câteva sute de zloţi pe lună.

— Asta este, încerca să se convingă singur. Va trebui să rezist.

Şi deodată se ivi o întrebare:

— Ce anume a determinat conflictul, conflictul care avea să se răsfrângă asupra întregii lui vieţi? Răspunsul veni uşor: Marysia…

Da. În fond aici era vorba de Marysia, de fata aceasta delicioasă, pentru care era gata să facă orice. Iar dacă, să zicem, nu chiar orice, atunci foarte multe…

— Foarte multe, se asigura el însuşi.

Imediat însă apărură îndoielile. Ruperea relaţiilor cu părinţii, renunţarea la situaţia lui şi la bunăstare, n-ar reprezenta un preţ prea ridicat?…

Alungă acest gând cu indignare. Lucrurile erau limpezi:

cineva a îndrăznit s-o jignească pe Marysia şi pe el, aşa că acela trebuie să-şi primească pedeapsa. Dacă însă părinţii refuză unicului lor fiu această măruntă satisfacţie, atunci dovedesc că nu merită nici o milă. Să sufere.

Dar Marysia?… Cu Marysia e cu totul altă problemă. În cazul ei nu trebuie să se pună întrebarea dacă ea merită sau nu milă. Fiindcă judecând la rece, cu Marysia ceva nu e în ordine. Categoric – nu. Se vede că fiul curelarului pretindea o anumită intimitate în relaţiile cu ea, ori a acţionat sub impulsul geloziei. Dar poştaşul acela, Sobek? … De ce i-a luat apărarea Marysiei?… Fără nici un motiv?

Un asemenea raţionament ar fi expresia celei mai tâmpite naivităţi. Fără îndoială că între el şi fată trebuie să fie ceva.

Era cumplit de iritat. Chiar şi numai bănuiala sugerată de mama că oamenii aceia ar fi… rivalii lui i se părea o insultă, cea mai gravă insultă.

— Iată consecinţele apropierii de persoane din acest mediu, gândea cu amărăciune.

Mama este, fără îndoială, o femeie cu experienţă. Ştie să privească viaţa cu realism. Dacă bănuielile ei sunt măcar în parte adevărate…

— Frumos mai arăt! M-am făcut de râs ca un mucos. Fata asta în faţa mea se preface în floare, dar cine ştie ce face ea cu unul ca Sobek?…

E adevărat că bănuiala era hidoasă, dar cine poate garanta că viaţa, că realitatea nu e tot atât de hidoasă?

Şi Leszek fu cuprins de o totală apatie. Se aşeză pe banca de piatră, umezită de rouă, iar lumea i se părea dizgraţioasă, plictisitoare, nevrednică de nici un efort, de nici o luptă, de nici un sacrificiu…

…Dacă Marysia ar fi fost o fată cinstită, sinceră, nu i-ar fi tăinuit scandalul acela. Dimpotrivă. I-ar fi spus totul, l-ar fi rugat pe el s-o apere, nu pe un oarecare Sobek…

De după copaci se ridică luna rotundă. Lui Leszek nu-i plăcea luna. De data aceasta descoperi în fizionomia ei dezagreabilă un zâmbet evident ironic.

— Sunt încă îngrozitor de prost, îşi spuse, îngrozitor de

prost.

Şi se gândi ce vor spune părinţii despre toată povestea asta şi despre comportarea lui.

Dacă ar fi putut auzi discuţia lor, s-ar fi convins că nu se deosebea de ei în privinţa aprecierii înţelepciunii sale.

După plecarea lui, domnul şi doamna Czyński au rămas multă vreme tăcuţi. În cele din urmă doamna Eleonora a oftat:

— Mă îngrijorează foarte mult prostia lui Leszek.

— Nici pe mine nu mă bucură, adăugă domnul Stanislaw ridicându-se. E târziu. Să mergem la culcare.

Ca de obicei i-a sărutat soţiei mâna, apoi a sărutat-o pe frunte şi s-a dus în camera sa. După un sfert de oră era în pat şi auzi o bătaie în uşă tocmai când începuse să citească Potopul, care reprezenta pentru el cel mai sigur mijloc de liniştire a nervilor înainte de culcare, de uitare a problemelor zilnice şi care-i legăna îmbătător imaginaţia.

— Tu eşti? se miră zărindu-şi soţia. De mulţi ani se dezobişnuise de vizitele ei în capot şi la această oră.

— Eu sunt, Stasio. Am vrut să-ţi cer părerea într-o problemă. Nici eu nu ştiu cum e mai bine să procedăm. Crezi că ameninţarea lui Leszek ar trebui luată în serios?

— E un băiat lipsit de echilibru, spuse evaziv domnul Czyński.

— Fiindcă, vezi tu… Ar fi foarte nepedagogic să cedăm sub presiunea ameninţării. De pe altă parte trebuie să avem în vedere şi vârsta lui. Dacă n-am reuşit să-l educăm până acum, atunci pedagogia nu mai ajută la nimic.

Domnul Stanislaw privi cu regret spre volumul gros deschis pe plapumă. Zagloba tocmai preluase comanda şi trecuse la aprovizionarea taberei. Un fragment deosebit de senin, când colo, iar cazul lui Leszek.

— Cred, Ela, că l-am refuzat prea categoric.

— Dar corect.

— Fără îndoială. Pe de altă parte însă a fost lezată ambiţia băiatului. Sunt de părere că în cele din urmă…

Gândul la ce urma, la aprovizionarea cu arme şi cu muniţie din Bialystok, la sosirea prinţului Sapieha (Un cap

prostesc, e din Witebsk!), totul îi crea domnului Czyński o dispoziţie paşnică şi conciliantă.

— … în cele din urmă curelarul acela ar trebui să-şi înveţe odrasla să se poarte. Nu i se poate nega lui Leszek o anumită doză de dreptate.

— Prin urmare, stărui să acceptăm condiţia impusă de Leszek? reluă doamna Eleonora.

— Eu stărui? se miră sincer domnul Stanislaw.

— Doar nu eu, ridică nerăbdătoare din umeri doamna Eleonora. Întotdeauna am fost de părere că tu eşti prea moale şi prea îngăduitor cu el. Numai de nu ne-ar costa prea scump moleşeala ta.

— Scuză-mă, Ela… începu domnul Czyński, dar soţia îl întrerupse:

— Poftim, am să fac cum vrei tu. Cu toate că, subliniez încă o dată, o fac împotriva convingerii mele.

— Dar… încerca să se împotrivească domnul Stanislaw. Dar eu…

— Tu? Tu l-ai educat greşit, dragul meu! Noapte bună!

Şi doamna Eleonora ieşi. Ieşi cu un sentiment de ruşine în suflet. Conştiinţa nu putea fi înşelată, aruncând răspunderea pentru concesie în spinarea soţului. Firea ei despotică se revolta împotriva acestui ultimatum dat de Leszek şi dacă domnul Stanislaw ar fi încurajat-o măcar cu un cuvânt în rezistenţa ei, în fermitatea ei, atunci nu şi-ar fi schimbat hotărârea. Mergând însă spre dormitorul soţului era absolut sigură că nu va auzi de la el o asemenea încurajare.

Ar greşi cel care ar crede că doamna Eleonora Czynska putea să se împace cu o totală înfrângere. Ce-i drept, tremura la gândul că fiul şi-ar putea pune în aplicare ameninţarea şi ar pleca undeva la capătul pământului, dar nu putea concepe ca propria-i capitulare să echivaleze cu renunţarea la toate avantajele.

A doua zi şi-a chemat fiul şi i-a comunicat scurt că la insistenţele tatălui şi nicidecum sub presiunile lui Leszek, a decis să renunţe la comenzile făcute curelarului Wojdyllo, dar cu o condiţie. Leszek pleacă chiar astăzi,

pentru o perioadă mai îndelungată, la unchiul Eustachy, lângă Varşovia.

Intenţionat nu precizase perioada, de teamă că un timp prea îndelungat ar fi fost respins de Leszek. Temerile ei erau însă de prisos. După o noapte nedormită, după multe serii de gânduri sceptice, ba chiar cinice, Leszek era complet resemnat. Chiar şi el se gândise, dacă n-ar fi mai bine să plece undeva, aşa că primi proiectul mamei fără cea mai mică împotrivire.

Plecarea elimina automat tentaţia vizitelor în orăşel. În casa gălăgioasă şi veselă a unchiului Eustachy, plină întotdeauna de fete şi de femei tinere, îşi va petrece timpul mai plăcut decât în ţinutul acesta oribil, în băltoaca asta înnămolită, printre treburi mărunte, murdare şi terne.

Aşa gândea până când prin faţa ferestrelor vagonului nu au început să alerge clădirile gării. Când însă roţile trenului au intrat în hurducăitul ritmic şi monoton, gândurile lui se tulburară, se vânzoliră şi porniră brusc în altă direcţie.

Dar asta-i altă poveste.

Capitolul X

La moara lui Prokop Szapiel, poreclit Prokop Mielnik, viaţa se scurgea liniştit. Cerul senin şi albastru se răsfrângea în oglinda întinsă şi tăcută a iazurilor, teii răspândeau în jur o mireasmă de miere, apa – dătătoare de viaţă, strălucitoare ca o panglică – aluneca pe roata mare a morii ca o necurmată fâşie de oglindă, spărgându-se între zbaturi în cioburi verzui, străvezii, din ce în ce mai mărunte, din ce în ce mai albe, până când răbufneau de jos într-o spumă învolburată, în stropi de vuiet.

Jos se auzea vuiet, sus mormăia monoton râşniţa mulţumită şi sătulă de pâinea mestecată, iar pe jgheaburi curgea făina pufoasă şi preţioasă. Numai să ţii sacii sub şuvoiul acela de făină.

Fiind în ajunul secerişului, moara nu avea prea mult de lucru. Pe la trei după-amiază, Witalis închidea stăvilarul şi, eliberată de greutatea apei, roata se mai învârtea o dată, de două ori din inerţie, osiile de stejar scârţâiau, angrenajul metalic trosnea, râşniţa huruia, apoi se aşternea liniştea. Numai pulberea de făină cădea fără zgomot, de la înălţimea acoperişului, pe pământ, pe sacii înşiraţi, pe cântare, şi se aşternea până dimineaţa în straturi groase de o jumătate de deget.

Alţi morari, necinstiţi, vindeau oamenilor şi făina asta, dar bătrânul Prokop o strângea pentru hrana animalelor şi a altor vieţuitoare, aşa că vacile, calul, dar şi porcii, raţele, gâştele şi găinile mamei Agata umblau hrănite boiereşte.

După trei, nu mai era nimic de lucru la moară iar vraciul Antoni Kosiba pleca de obicei în orăşel. Se scutura de făină, îşi punea o cămaşă curată, îşi spăla faţa şi mâinile pe malul iazului şi pornea spre Radoliszki.

Vara veneau puţini bolnavi şi asta mai ales seara, după apusul soarelui, când, aşa cum se ştie, oamenii sunt mai liberi.

În ultima vreme toţi ai casei, dar mai cu seamă femeile, observaseră mari schimbări în comportarea vraciului.

Parcă începuse să se îngrijească mai mult. Îşi lustruia ghetele cu cremă neagră, îşi cumpărase două cămăşi colorate, îşi tundea barba şi părul care înainte îi cădea pe umeri, făcându-l să semene cu un popă.

Zonia nu avea nici o îndoială în ceea ce priveşte cauzele acestei eleganţe. Instinctul femeiesc, infailibil în asemenea probleme, îi spusese mai de mult că Antoni Kosiba, indiferent până atunci la farmecele femeieşti, şi-a găsit vreo muiere în orăşel. La început bănuielile cădeau asupra Szkopkowei, proprietăreasa prăvăliei, dar după o scurtă investigaţie s-au dovedit neîntemeiate. Ce-i drept, Antoni îi vizita prăvălia, dar acolo o vedea numai pe fata care lucra la Szkopkowa.

Zonia o vedea deseori şi o apuca râsul şi furia când se gândea la stăruinţele lui Antoni.

— Ei, bătrâne, spunea uitându-se la vraci. Ce ţi-a venit? Nu-i ea pentru tine!… Bagă-ţi minţile-n cap! Asta e! De ce-i ea bună? Umbli după ea şi la ce ajungi? Tu ai nevoie de muiere sănătoasă, de lucru, nu de una cu mănuşiţe albe.

— De una ca tine, râdea Olga.

— De ce nu?! De ce nu?! Zonia îşi punea mâinile în şolduri, luând o poziţie agresivă. Nu că mă laud, dar cu ce-s eu mai prejos de aia?… Că nu-s aşa de tânără?… Şi ce? Gândeşte-te, Antoni, ce nevoie ai tu de una aşa de tânără? … Şi încă de la oraş! Cu fandoseli. Cu pălărie. Îţi faci numai păcate!

— Taci, proasto! răspundea în cele din urmă vraciul pierzându-şi răbdarea.

Şi pleca mormăind:

— Ce-i poate trece proastei prin cap!…

Antoni socotea pălăvrăgeala Zoniei o pierdere de vreme. Nici nu-i trecea prin minte să se însoare. Simţea faţă de femei o repulsie, pe care nici nu încerca să şi-o explice. Se temea de ele, dar le şi dispreţuia. Dacă era vorba însă de Marysia din Radoliszki, asta era cu totul altceva. Marysia era altfel decât toate celelalte. Atât de altfel, încât i se părea o absurditate să o compari cu femeile în general. Până şi ideea Zoniei despre o căsătorie a lui cu Marysia

era atât de stupidă, încât nici nu merita să te gândeşti la ea. Dacă totuşi se gândea, o făcea numai ca să-şi dea seama cum a apărut aşa ceva în mintea ei îngustă.

Că se ducea la prăvălie?... Se ducea, şi ce-i cu asta? Că uneori îi ducea Marysiei câte un dar?... Şi nu avea voie?... Că-i plăcea să tăifăsuiască cu ea?... Sigur că-i plăcea mai mult cu ea decât cu altcineva, dar nu ca să toarne prostii... Sărăcuţa de fată. E un copil aproape, şi singură, orfană. Ce e rău în faptul că-i arăţi puţină bunătate?... Cu atât mai mult cu cât e sinceră, dezinteresată, lipsită de orice calcule. De altfel simţea că şi ea se legase de el, că îl îndrăgise sincer. Dacă ar fi altfel nu l-ar întâmpina întotdeauna cu atâta bucurie, nu l-ar ţine cât mai mult în prăvălie, nu i-ar destăinui toate tristeţile şi necazurile ei.

Iar în ultimele zile Marysia nu ducea lipsă de ele. Încă de luni părea abătută. Joi, când a venit, a observat imediat că plânsese.

— Ce-i, fetiţa mea, o întrebă el, iar nu te lasă oamenii să trăieşti?

Ea scutură din cap.

— Nu, unchiule Antoni! Nu-i asta! Dar din cauza scandalului s-a abătut o mare nenorocire.

— Asupra cui? se nelinişti el.

— Asupra lui Wojdyllo, curelarul.

— Ce nenorocire?

— Se vede că domnul Czyński cel tânăr a aflat de la cineva de bătaia aceea, şi că ex-seminaristul m-a jignit, iar ieri, când curelarul a trimis la Ludwikowo căruţa cu marfă, nu i-au mai dat altă comandă. Domnia-sa n-a fost în oraş. A fost la Vilnius şi a venit abia ieri. Când s-a întors căruţa goală, a întrebat:

— Şi unde-i materialul?

Căruţaşul i-a răspuns:

— Doamna mi-a poruncit să-ţi repet că nu mai are de lucru pentru noi.

— De ce nu mai are? Închide fabrica?

— Fabrica n-o închide, zice căruţaşul, dar nu mai vor să-ţi dea de lucru pentru că fiul dumitale l-a jignit pe

domnişorul.

Vraciul tuşi.

— Asta-i nedrept. De ce să răspundă tatăl pentru fiu? Fiul e o puşlama, dar tatăl e om cumsecade şi n-a făcut nici un rău.

— Sigur că da, recunoscu Marysia. Şi eu i-am spus la fel.

— Adică cui?

— Domniei-sale. El abia când a auzit acele lucruri de la căruţaş a început să se intereseze şi a aflat ce s-a întâmplat. S-a dus întâi la domnul Sobek, i-a întins mâna şi l-a felicitat că bine i-a făcut fiului său, apoi a venit la mine.

— Şi ce-a vrut?

— Întâi m-a privit aspru şi mi-a spus: Am venit să cer iertare pentru purtarea lui Zenon al meu. E un băiat prost şi rău. Merita o pedeapsă, derbedeul, dar ce a primit de la domnul Sobek e prea puţin. Înţeleg, zice, că nu avea dreptul să vă jignească, adică pe mine. Nu-i treaba lui ce faceţi dumneavoastră. De dumneavoastră se îngrijeşte doamna Szkopkowa, e dreptul ei, nu al unui linge-blide. Dacă dumneavoastră mi-aţi fi spus mie, ar fi primit el ce merita. Dar, zice, v-aţi plâns boierului cel tânăr din Ludwikowo, iar acum asupra mea, om bătrân, s-a abătut pe nedrept o mare nenorocire, fiindcă mi-au retras comenzile, iar asta înseamnă mai mult de o jumătate din câştig.

Vraciul se miră.

— Dar dumneata nu te-ai plâns boierului cel tânăr?!

— Întocmai. Aşa că i-am spus asta domnului Wojdyllo, dar el se pare că nu m-a crezut.

— Ei, încă nu văd nici o nenorocire.

— Nenorocirea-i alta. Azi-dimineaţă bătrânul Wojdyllo şi-a alungat fiul de acasă.

— L-a alungat?… Cum l-a alungat? se miră vraciul.

— Aşa e el, aspru. Tot târgul nu vorbeşte decât de asta. Şi toată lumea spune că din cauza mea… Dar cu ce-s eu vinovată?… Ce rău am făcut eu?…

Vocea Marysiei tremura, iar în ochi i se iviră lacrimi.

— Am vrut să alerg la domnul Wojdyllo şi să-l implor să-l

ierte pe Zenon, dar mi-a fost frică… Şi nici n-ar lua în seamă rugămintea mea. Preotul a intervenit pentru Zenon spunându-i că băiatu-i stricat, dar alungat din casă, apucă pe drumuri şi mai rele… N-a ajutat. Bătrânul i-a răspuns că să putrezească şi în închisoare şi pe el tot nu-l înduplecă, fiindcă, zice, nu-i numai leneş, derbedeu şi o haimana, dar îşi mai lasă şi tatăl şi fraţii fără pâine.

Vraciul dădu din cap.

— Neplăcută treabă, dar tu n-ai nici o vină, domnişoară.

— Şi ce-i dacă n-am! îşi frângea mâinile Marysia, dacă toată lumea mă arată cu degetul ca pe o ucigaşă… se uită chiorâş la mine… O întărită împotriva mea şi pe doamna Szkopkowa. L-am auzit pe un dulgher spunându-i doamnei Szkopkowa: O ţineţi pe venetica asta s-aducă numai pagubă oamenilor şi mânia lui Dumnezeu.

Marysia îşi acoperi faţa cu palmele şi se porni pe plâns.

— Ştiu, ştiu, hohotea, cum o să se sfârşească. Or să mă sfâşie… mă lasă fără lucru… Şi eu am vrut, am vrut să fie cât mai bine… Dacă ar veni domnul Leszek l-aş ruga în genunchi să-l ierte pe Zenon… Dar el… nu vine… Nu dă nici un semn de viaţă. Asta îmi mai lipsea, nefericita de mine… asta… O, Doamne!…

Antoni Kosiba şedea cu mâinile atârnând fără vlagă. Chipul îi pălise de emoţie. Şi-ar fi dat şi sufletul numai să o scape pe fata asta de suferinţe şi de necazuri. Se simţea cuprins când de furie, de dorinţa de a acţiona imediat, când de sentimentul propriei neputinţe.

Nu existau cuvinte cu care ar fi putut s-o îmbărbăteze. Aşa că se ridică, o îmbrăţişă şi mângâind-o pe păr cu mâna lui aspră, muncită, repeta:

— Linişteşte-te, porumbiţa mea, linişteşte-te, porumbiţa mea!…

S-a lipit de el zguduită de plâns. Şi l-a cuprins atâta jale gândindu-se la ea şi la el, la singurătatea şi la neputinţa lor, încât începură să-i curgă şi lui lacrimi pe faţă, pe barba încărunţită, pe degetele ce alunecau cu cea mai mare dragoste pe capul bălai al fetei.

— Linişteşte-te, porumbiţa mea, linişteşte-te, linişteşte-

te… spunea abia şoptit.

— Numai pe tine, unchiule Antoni… numai pe tine te am pe lume… venetică…

— Amândoi suntem străini printre oameni, amândoi suntem, venetici, porumbiţa mea! Şi nu te mai necăji, nu-ţi mai plânge ochii. Nu-i las eu să te năpăstuiască. Sunt bătrân, dar mai am putere… Câtă vreme nu sufăr eu de foame şi de mizerie, atâta vreme o să ai şi tu de toate, porumbiţa mea. Linişteşte-te, linişteşte-te, fetiţa mea, scumpa mea, linişteşte-te… Dacă te-or necăji oamenii prea tare, vii la mine la moară. Nu-i frumos acolo la mine şi nici bogăţie nu-i, dar de foame şi de frig n-o să suferi şi nici căldura sufletească n-o să-ţi lipsească… Sunt acolo păduri mari, lunci întinse, o să adunăm ierburi, o să m-ajuţi, porumbiţo, să tămăduim oamenii… N-o să se lege de tine nici o limbă rea, n-o să auzi o vorbă de ocară… O să ne fie bine împreună, nouă veneticilor… Linişteşte-te, porumbiţo, linişteşte-te…

— Cât eşti tu de bun, unchiule Antoni, cât eşti de bun. Marysia se liniştea încetul cu încetul. Nici un tată adevărat nu putea fi mai bun… Ce am făcut eu să merit atâta bunătate?…

— Ce-ai făcut? vraciul căzu pe gânduri. Cine poate şti? Dar ce-am făcut eu că iată tu, porumbiţa mea, te lipeşti de mine, că mi-ai încălzit ca un soare inima bătrână, care bătea doar din obişnuinţă şi nu din vreo nevoie… Dumnezeu ştie, iar eu, cu toate că nu ştiu, am să-i mulţumesc cât voi trăi…

În faţa prăvăliei se opri o brişcă şi îndată intră un domn. Cumpăra hârtie colorată pentru lampioane, probabil pentru sărbătoarea recoltei, ce se apropia. Alegea pe îndelete, se târguia şi se plângea de preţurile ridicate.

Când, în sfârşit, a ieşit cu pachetele, vraciul spuse:

— Îmi dai voie, porumbiţo, să-ţi spun deschis ce gândesc?

— Te rog.

Zâmbi cam îngrijorată că după o asemenea introducere nu va auzi lucruri plăcute.

Şi nu se înşela: vraciul începu să-i vorbească despre domnul Leszek.

— De la el ţi se trag toate grijile şi necazurile. Ce nevoie ai tu de el porumbiţo?... Nu spun că ar fi rău sau primejdios, n-are nici căutătură rea, da-i încă tinerel, fără cumpătare, un vânturatic. Nu o dată m-am uitat la el, nu o dată şi nu numai de zece ori l-am văzut venind şi stând aici... Oamenii vorbeau şi ei... Şi cum e tânăr şi uşuratic, nu-i de mirare că-l bănuiesc de gânduri nu prea curate. Eu unul, cerul mi-e martor, nu cred! Pun capul că tot ce se zice nu-s decât vorbe-n vânt. Dar vezi tu, de ce să vorbească?... Limba oamenilor n-o poţi lega, ochii nu-i acoperi. Se uită şi vorbesc. Eşti tânără, ai văzut puţine, uşor poţi crede în orice făgăduială.

— Dar el nu-mi făgăduieşte nimic, îl întrerupse Marysia îmbujorată şi uluită.

— Nu-ţi făgăduieşte nimic?... Atunci ce vrea?... Ţine minte că el e mare boier, bogat, umblat. Ce eşti tu pentru el?... O jucărie. Inima se obişnuieşte. Iată şi acum: lipseşte şi ţi-e greu.

— Din alte motive...

— Poate şi din altele, poate şi din acesta. Clătină blând din cap. De căsătorit cu tine nu se căsătoreşte. Atunci de ce!...

Marysia îşi plecă privirile.

— Eu nici nu m-am gândit la asta. E plăcut să stai de vorbă cu el. A călătorit mult, a văzut multe. Povesteşte frumos...

— Să-i povestească alteia. De ce te-a ales tocmai pe tine?

— Fiindcă... zice... că-i plac.

— Cum să nu-i placi? Că doar nu-i orb.

— N-am crezut că şi tu, unchiule, o să vezi ceva rău în asta.

Vraciul se apără cu mâinile.

— Ferească sfântul! Nu-i nici un rău, dar n-are rost. Pe tine te pune rău cu oamenii, se face multă tevatură şi nu foloseşte nimănui. Nu-s împotriva lui. Nu. Dar dacă ar fi

chiar om de treabă, porumbiţo, nu te-ar arunca el aşa, în gura lumii, nu ţi-ar suci capul, n-ar sta aici ca o stană de piatră.

— Eu… eu nu-l pot pofti afară, încerca să se apere Marysia.

— Nici nu trebuie. Dacă vrei să asculţi de un sfat bun, sincer, nu te mai întinde cu el la vorbă. Şi n-o să mai stea pe capul tău. Nu vrei să asculţi, eu n-am ce face.

Marysia căzu pe gânduri. Înţelegea foarte bine că sfatul vraciului e şi binevoitor şi înţelept. În fond, mai devreme sau mai târziu, într-un fel sau altul, cunoştinţa ei cu domnul Leszek tot ar trebui să ia sfârşit. Ori îi vine alt capriciu, ori se însoară. Şi gata. Tărăgănarea nu duce la nimic. Cu cât va dura mai mult, cu atât îi va fi mai greu să se despartă, cu atât mai dureros va fi dorul. Iată, n-a venit câteva zile şi viaţa ei a devenit un coşmar… Pe de altă parte, oare n-ar prefera ani de suferinţă în schimbul fericirii pe care i-o oferă cele câteva luni în care îl poate vedea, îl poate privi în ochi şi-i poate asculta vocea?…

Amintirea celei mai scurte fericiri rămâne în suflet pentru totdeauna, până la moarte. Are ea dreptul să renunţe la această comoară? E mai bine să renunţe de teama suferinţei şi să trăiască cu pustiul acela searbăd şi sterp în suflet?…

Vraciul e un om bun şi înţelept, dar dacă se înşeală de data aceasta?

— Am să mă gândesc la sfatul tău, unchiule Antoni, spuse în cele din urmă pe un ton grav. Am să mă gândesc, deşi poate n-o să mai fie nevoie, fiindcă nu cred să mai vină pe aici.

Şi într-adevăr, zilele treceau, dar pe tânărul Czyński nu-l mai văzuse nimeni prin împrejurimi.

În schimb bârfa era în floare. Asprimea Domniei-sale era dezaprobată de unii şi lăudată de alţii. Toate opiniile însă coincideau în două puncte: primul era convingerea că Zenon Wojdyllo va sfârşi rău, al doilea – credinţa că principala vinovată este Marysia.

Chiar şi cei care până nu de mult o întâmpinau cu

căldură acum încercau să treacă pe lângă ea, prefăcându-se că n-o văd. Alţii, în schimb, îşi spuneau opiniile cu voce tare, în orice împrejurare, fără să facă economie de cuvinte pipărate. Şi nici măcar nu erau oameni răi sau înăcriţi. Pur şi simplu se obişnuiseră cu anumite norme ale vieţii din orăşel şi orice se depărta de la aceste norme devenea în ochii lor demn de condamnat. O fată sărmană care umblă cu un tânăr bogat nu poate spera să se căsătorească cu el, atunci ce speră?…

Această logică era împărtăşită cu precădere de cei care-l lăudau mai cu zel pe curelar pentru izgonirea din casa părintească a fiului trândav şi scandalagiu. Dacă până la vârsta asta nu s-a făcut om, atunci nimic nu-l mai ajută. Nu şi-a ascultat tatăl şi mama, să simtă acum pe pielea lui. Să plece în lume şi să nu mai facă de ruşine o familie cumsecade.

Se vede însă că Zenon nu avea de gând să plece. Ce-i drept dispăruse undeva în prima zi, dar a doua zi s-a întors, confirmând prin purtarea sa cele mai pesimiste bănuieli şi previziuni. S-a îmbătat criţă la cârciuma lui Judka, a băut toţi banii pe care-i dăduse taică-su de drum, pe urmă, până noaptea târziu, a făcut scandal pe uliţă strigând că dă foc casei părinteşti, că-i împuşcă pe toţi Czyńskii şi-i sfărâmă capul dezmăţatei ăleia de Marysia.

Ca urmare, s-a luat de un poliţist, sfâşiindu-i buzunarul, şi dus cu forţa la post, a spart geamurile şi a stricat mobilierul. I-au pus cătuşe şi l-au ţinut o zi şi o noapte la arest, pe urmă i-au încheiat proces-verbal, care trebuia să-l trimită în judecată şi să-i dea o pedeapsă de vreo două luni.

Eliberat temporar, Zenon a dispărut din nou din orăşel, dar se spunea că se învârte pe undeva prin apropiere.

Evenimentele acestea n-au zguduit numai opinia publică din orăşel. S-a aflat de ele şi la Ludwikowo. Doamna Czynska a trimis imediat un flăcău la curelar şi i-a comunicat că deşi consideră dreaptă pedeapsa aplicată lui Zenon, din dorinţa de a împiedica rostogolirea lui în mocirlă, a hotărât să reînnoiască vechile comenzi şi speră

că domnul Wojdyllo îşi va ierta fiul.

Curelarul era însă un om aspru. A mulţumit pentru comenzi, dar a declarat că el nu-şi schimbă hotărârea şi că nu mai vrea să-l vadă în faţa ochilor pe fiul denaturat. Nu s-a lăsat convins.

— Uite, îi spunea doamna Czynska soţului. Uite care-i atitudinea unui tată faţă de copii, dacă tatăl are principii şi caracter.

Domnul Stanislaw s-a prefăcut că n-a înţeles aluzia şi a mormăit ceva pe sub mustaţă, adâncindu-se în lectură. În schimb, doamna Eleonora a ajuns la convingerea că din toată afacerea aceasta putea trage anumite foloase pedagogice în ceea ce-l privea pe Leszek şi s-a apucat să redacteze o amplă scrisoare adresată unicului său fiu, relatându-i exact lucrurile şi însoţindu-le cu numeroase apostrofe didacticiste.

Dacă ar fi primit-o, scrisoarea aceasta ar fi avut o influenţă moralizatoare asupra lui Leszek. Din păcate, în timp ce această capodoperă a vocaţiei pedagogice a mamei se afla în vagonul poştal al trenului ce gonea spre Varşovia, destinatarul se întorcea de pe o parte pe alta în vagonul de dormit al unui tren cu direcţia Ludwikowo.

Se întorcea de pe o parte, pe alta şi nu putea adormi fiindcă avea mustrări de conştiinţă care nu puteau fi înşelate de nici un pretext şi de nici un subterfugiu. Fireşte, la unchiul său se plictisea ca un mops în şifonier, dar nu din motive obiective. Societatea era numeroasă, plăcută şi veselă, distracţiile variate şi nesfârşite, femeile frumoase, bucătăria excelentă, vremea superbă. Cauza plictiselii era în el însuşi. Pur şi simplu îi era dor.

Era o prostie şi o neseriozitate ca lui, om matur, cu judecată sănătoasă, să-i fie dor de blonda aceea din prăvălie ca unui licean după o domnişoară de pension, să-i fie dor în pofida celei mai insistente autopersuasiuni, a celei mai irezistibile argumentări, în pofida voinţei şi hotărârilor sale. Plecase cu hotărârea nestrămutată de a scăpa de sentimentele acelea nesăbuite, de a se smulge din hăţişul de treburi mărunte şi dezgustătoare, rezultate din

aceste sentimente. Dar abia îşi începuse călătoria că l-au şi năpădit alte gânduri, l-au încolţit, l-au asaltat şi n-a mai avut linişte şi odihnă.

În loc să simtă repulsie, căzuse într-o stare de tristeţe, de sentimentalism, de duioşie. Imaginaţia îi oferea numai scene fantastice, în care o vedea pe Marysia plângând în braţele acelui cavaler impostor, Sobek, altădată o vedea batjocorită şi umilită de gloată, sau plecând într-o direcţie necunoscută… într-un paltonaş ponosit, cu o pălărioară ridicolă de provincie şi cu tot avutul ei adunat într-o valijoară jerpelită.

Imaginea fusese atât de clară, încât se speriase. A sărit din pat, s-a îmbrăcat, şi-a împachetat lucrurile, a poruncit să fie trezit şoferul ca să-l ducă la Varşovia. Unchiului i-a lăsat o scrisoare cu explicaţia că şi-a adus aminte de o afacere deosebit de importantă şi de urgentă.

La Varşovia, până la plecarea trenului mai avea două ore. Mergând fără nici un rost pe Marszalkowska, s-a oprit în faţa vitrinei unui giuvaiergiu. Fără să vrea privirile i s-au oprit asupra unui inel superb de platină cu safire de un albastru deschis.

Aceasta e culoarea ochilor ei, constată cu duioşie şi, fără să mai stea pe gânduri, intră în magazin.

Inelul nu era prea scump, dar îl costă tot restul de bani care-i mai rămăsese după cumpărarea biletului de tren.

Cum nu putea să adoarmă, scoase cutia din buzunarul pardesiului şi privi inelul. Până acum nu-i făcuse Marysiei nici cel mai neînsemnat cadou. Era îndoielnic dacă ea ar fi primit ceva.

— Ar fi primit, îl străfulgeră un gând, dacă ar fi fost un inel de logodnă.

Şi deodată simţi că inima îşi grăbise pulsaţiile. Întinse mâna în care ţinea inelul privind scânteierile nestematelor.

— Acesta este inelul meu de logodnă, spuse cu voce tare.

Îşi înălţă capul şi privi ameninţător prin compartiment, de parcă ar fi aşteptat împotrivirea cuiva. Compartimentul era însă gol, pereţii tăceau, numai perdelele se legănau

uşor în ritmul trenului.

Îl cuprinse o linişte plăcută, asemănătoare somnului. Acum ştia, acum nu mai exista nici o îndoială. Da, se va căsători cu ea. Va fi a lui, va fi alături de el pentru totdeauna. S-a sfârşit cu dorul, s-a sfârşit cu neliniştea, cu îndoielile şi suferinţele.

Să-i spună nebunie cine o vrea! Dar îi vor spune aşa numai cei care nu ştiu ce nebunie, ce nebunie disperată e lupta împotriva iubirii!

Ce crimă e! Are omul dreptul să-şi smulgă din piept cel mai bun, cel mai nobil şi cel mai frumos sentiment? Cine ştie, poate singurul sentiment care ne justifică existenţa, care reprezintă bogăţia sufletului nostru?... Să-l calci în picioare, să-l distrugi, să te lepezi de el?... În numele cărei raţiuni?... Ca să obţii preţuirea oamenilor? Ce prostie! Să renunţi pentru alţii la tine, să renunţi la ce-i mai important în tine, la propria-ţi fericire?!

Era perfect conştient de greutăţile şi piedicile care se vor ridica în calea lui. Nu se amăgea nici o clipă că va obţine acordul părinţilor pentru această căsătorie. Nu se îndoia că vor face totul ca să-i zădărnicească planurile. Opinia publică, toate cunoştinţele şi rudele se vor mobiliza împotriva Marysiei. Trebuie să fie pregătit pentru o luptă îndârjită.

Nu se temea însă de luptă. Dimpotrivă. Îl incita gândul că se va ridica singur împotriva tuturor în apărarea fericirii lui şi a Marysiei, că va înlătura toate piedicile, va rezista tuturor atacurilor, că va învinge, fiindcă trebuie să învingă.

În mintea lui se şi contura planul bătăliei. Îşi imagina tot arsenalul de arme şi de şiretlicuri pe care-l vor folosi împotriva lui. Vor fi ameninţări cu ruperea relaţiilor, avertizări că va fi dezmoştenit sau chiar va fi dezmoştenit, glume răutăcioase şi calomnii josnice, scene şi scandaluri, crize şi leşinuri, rugăminţi şi presiuni. Şi totul va începe cu tăierea fondurilor. Cu relaţiile lor, părinţii lui îl vor pune uşor în imposibilitatea de a-şi găsi vreo slujbă.

Asta trebuie avut în vedere, îşi spuse.

Nu-i nimic mai uşor decât să te arunci în luptă cu

viziera ridicată şi să pierzi. Aici nu e vorba numai de a lupta, ci de a câştiga. Trebuie să rămână în picioare. Ce-i drept, ar putea să-şi vândă pe ascuns lucrurile personale şi să fugă cu Marysia undeva la capătul pământului. Ea e obişnuită cu sărăcia. Iar el se va obişnui. E tânăr, va găsi undeva de lucru. Dar o asemenea fugă nu i-ar da nici o satisfacţie, dimpotrivă, i-ar ştirbi din fericirea cucerită. De aceea trebuia exclusă de la bun început.

Avea suficient simţ practic ca să excludă donchişotismul care-l ispitea adeseori, când era vorba de lucruri importante. De acea se hotărî şi acum să acţioneze prudent, prevăzător şi în cea mai mare taină.

Deocamdată nu voia să-şi bată capul cu strategia pe care urma s-o adopte. Era atât de încântat de descoperirea adevăratelor sale dorinţe, atât de fericit de hotărârea luată, încât toate celelalte probleme trebuiau să scadă, să se micşoreze, să-şi piardă însemnătatea.

Apariţia lui Leszek radios, plin de bună dispoziţie a stârnit senzaţie la Ludwikowo. În primul rând nu se aşteptau să vină, în al doilea rând, prea vizibilă era schimbarea lui. Dispăruseră fără urmă iritarea lui, violenţa reacţiilor, indiferenţa faţă de treburile casei şi ale averii, plictiseala.

— Ce s-a întâmplat cu tine, Leszek? întreba mulţumită doamna Eleonora.

— M-am schimbat, mamă. Sunt pur şi simplu alt om.

— Sunt curioasă dacă această fază prielnică e şi de durată.

— Da, sigur. Zâmbea misterios. Am impresia că e ultima fază a evoluţiei mele. Vedeţi, am meditat îndelung şi am ajuns la concluzia că e timpul să mă stabilizez, să mă apuc de lucru, de ordonarea vieţii mele şi aşa mai departe.

Uimit, domnul Czyński îşi ridică privirile de pe ziar.

— Asta înseamnă că intenţionezi să te ocupi de fabrică?

— Şi nu te înşeli, tată.

— Atunci trebuie să-i trimit unchiului o depeşă de mulţumire. Ai întâlnit la el pe cineva care te-a schimbat într-atât? Se pare că erau acolo multe persoane.

— Ah, da, foarte multe. Adevărată aglomeraţie. Dădu afirmativ din cap şi adăugă după o clipă: iar în aglomeraţia aceea m-am întâlnit… pe mine.

— A… Şi, ce impresie ţi-a făcut această întâlnire?

— La început destul de neplăcută. Am auzit multe observaţii critice pertinente. În cele din urmă m-am convins că am de-a face cu un om care ştie ce vrea. Amândoi am fost foarte mulţumiţi de această constatare.

Doamna Eleonora s-a aplecat şi l-a sărutat pe frunte.

— Vă felicităm pe amândoi şi cu această ocazie şi pe noi.

— Mulţumesc, mamă. Merit aceste felicitări mai mult decât îţi închipui tu, răspunse grav.

Această convorbire a avut loc seara după cină şi-i umpluse pe doamna şi pe domnul Czyński cu cele mai roze speranţe. Nu mică le-a fost însă mirarea când, a doua zi dimineaţa, întrebat dacă domnişorul mai doarme, servitorul le-a comunicat:

— Domnişorul a poruncit să i se aducă motocicleta a plecat în direcţia Radoliszki.

Capitolul XI

Părintele Pelka era un bărbat în vârstă. Dormea puţin şi se trezea devreme. Anumite tulburări ale aparatului digestiv îl făceau să se simtă groaznic pe nemâncate. De aceea, în zilele de lucru clopotul anunţa slujba de dimineaţă înainte de şapte, iar la şapte părintele Pelka ieşea în faţa altarului.

Ca să ajungă la slujbă, Marysia trebuia să se trezească la şase şi din cauza aceasta era cam nedormită. Reculegerea în biserică îi aducea însă alinare, aşa că de câteva zile nu lipsise de la nici o slujbă. Îngenunchea într-un colţ după amvon şi se ruga fierbinte să i se ierte păcatele, să scape de tristeţea şi de necazurile care s-au abătut asupra ei, să cunoască şi ea bucuria iar omul pe care-l iubeşte – fericirea.

Orga cânta acele ciudate melodii bisericeşti în care nu era nici tristeţe, nici veselie, ci doar liniştea neobişnuită şi atotputernică a lucrurilor veşnice, o linişte cum pare să se reverse din cer în nopţile înstelate.

Liniştea aceasta umplea toată biserica, încremenea în statuile albe ale apostolilor şi prorocilor, se risipea în contururile şterse ale icoanelor înnegrite, răsuna în cuvintele de marmură ale rugilor latine, ce veneau dinspre altar, şi umplea sufletele chinuite ale credincioşilor care căutau aici liniştea.

Marysia ieşea din biserică ameţită parcă de această seninătate nepământeană, liniştită şi împăcată cu soarta. Nu îndrăznea să pătrundă cu gândul revelările din ceasurile de contemplare. Nici n-ar fi putut. Dar cât de clar simţea acea adiere a veşniciei, care-i insufla ei, o fată mică şi sărmană, uitată de toţi şi de care nimeni nu avea nevoie, încrederea că undeva are un ocrotitor mare şi puternic şi un aliat ai cărui ochi buni o privesc nevăzuţi, dar văd totul.

În fiecare zi ieşea cu impresia ciudată că în curând se va întâmpla ceva, că totul se va schimba, că o fericire neaşteptată se va revărsa asupra ei. Iar convingerea

aceasta era atât de puternică, încât în dimineaţa aceea, când, întorcându-se de la biserică, l-a zărit pe domnul Leszek în faţa prăvăliei, nici măcar nu s-a mirat. Numai că nu-şi putuse stăpâni bucuria.

— Aţi venit, repeta cu vocea tremurândă, aţi venit… Dacă mai era capabilă să observe ceva în stare aceea de surescitare, atunci domnul Leszek i se părea grav de concentrat. S-a ruşinat când i-a sărutat, mâna în plină stradă, de faţă cu oamenii.

Abia au ajuns înăuntru că i-a luat mâna şi privind-o în ochi i-a spus:

— Niciodată n-am iubit pe cineva cum te iubesc pe tine. Nu pot trăi fără tine. Vrei să fii soţia mea?

Marysia simţi că i se înmoaie genunchii şi i se învârteşte capul.

— Ce… ce… spuneţi?… se bâlbâi.

— Te rog, Marysia, să accepţi să-mi fii soţie.

— Dar… e imposibil! ţipă aproape.

— De ce-i imposibil?

— Vă rog să vă gândiţi! Şi-a smuls mâinile din strânsoarea lui. Dumneavoastră glumiţi!

Leszek îşi încruntă sprâncenele.

— Nu mă crezi?

— Nu, nu! Vă cred, dar v-aţi gândit… O, Doamne! Ce s-ar întâmpla! Părinţii dumneavoastră… Oamenii din orăşel… V-ar ponegri, v-ar otrăvi viaţa… Iar pe mine m-ar sfâşia…

Czyński confirmă cu o mişcare a capului.

— De acord. Am prevăzut totul. Ştiu că ne aşteaptă multe, poate foarte multe neplăceri, şicane, insulte. Dar având de ales între toate acestea şi renunţarea la tine, sunt gata de orice. Dintr-un motiv foarte simplu: te iubesc. Iar dacă tu nu înţelegi acest lucru, atunci se vede că m-am înşelat în privinţa sentimentelor tale, iar tu nu mă iubeşti deloc.

L-a privit cu reproş.

— Eu?… Eu nu vă iubesc?…

— Marysia!

A luat-o în braţe şi a acoperit-o cu sărutări. Vigoarea şi forţa cu care o strângea o imobilizaseră pe Marysia. Nu putea şi nici nu voia să se apere. În clipa aceea era nespus de fericită. Ar fi jurat că de la începutul lumii, nici o fată nu cunoscuse atâta fericire.

Dacă a existat vreodată în gândul ei şi cel mai mărunt reproş la adresa lui Leszek, acum nu mai rămăsese nici urmă din el. Fireşte, nu credea că proiectul căsătoriei se va realiza. Era imposibil. Dar chiar şi numai hotărârea lui, fără îndoială sinceră, chiar şi numai dorinţa lui, faptul că s-a învins pe el însuşi şi a făcut aşa ceva pentru ea, demonstra nobleţea lui, profunzimea sentimentelor, generozitatea firii lui. Dacă ar fi fost întrebată acum dacă poate exista un om mai presus decât el, ar fi negat cu conştiinţa curată.

S-a înfrânt pe el însuşi, pentru că trebuia să-şi înfrângă mândria, convingerea că cele mai bogate şi mai frumoase fete oftează după el, că cele mai bune case îl vor de ginere, că puţini îi sunt deopotrivă sub aspectul numelui, averii, instruirii. Doar atâta îi plăcea să se laude, în treacăt parcă, cu numele unor prieteni cu titluri şi vorbea cu atâta dispreţ despre oamenii din orăşel.

Şi deodată vrea s-o ia de soţie. Pe ea care în acest orăşel ridiculizat era o venetică, o orfană săracă, fără familie, fără prieteni, în afara vraciului de la moară, fără un bănuţ. E drept că în comparaţie cu alte fete din Radoliszki e mai instruită şi poate altfel educată datorită mamei ei. Dar educaţia, instruirea şi comportarea ei n-ar distona în mediul lui?…

Tatăl ei, pe care îl pierduse când avea numai câţiva ani, se pare că fusese medic, tatăl vitreg, pe care-l iubise ca pe un tată adevărat şi-i spunea tata, fusese doar conductor silvic, slujbaş modest pe o moşie, iar mama se trăgea, ce-i drept, dintr-o familie cunoscută, dar aici lumea o ştia învăţătoare săracă, de muzică şi de limbi străine, apoi doar croitoreasă.

Oare asemenea oameni ca familia Czyński, oamenii din sferele în care se acordă mai multă atenţie originii şi

genealogiei decât în sferele aristocraţiei veritabile, ar putea să se împace cu gândul că fiul lor încheie o asemenea căsătorie?…

Revenindu-şi după primele emoţii, Marysia începu să-i vorbească lui Leszek exact despre aceste lucruri. El o asculta atent, n-a întrerupt-o, dar când a terminat, a întrebat-o:

— Şi ce-i cu asta?… Schimbă cu ceva faptul că ne iubim?…

— Nu, nu-l pot schimba. Eu vă voi iubi întotdeauna, numai pe dumneavoastră, până la moarte! şopti.

— Dar se vede că pentru tine asta nu-i suficient ca să lupţi, să suporţi neplăceri şi necazuri.

Scutură din cap.

— O, nu! Nu-i vorba de mine! Eu aş suporta orice sacrificiu, orice înjosire. Dar tu…

— Ce-i cu mine? întrebă aproape furios.

— Tu… Te va face nefericit, te va dezgusta, te va doborî…

Sări în picioare, disperat.

— Maryska! Maryska! Cum nu ţi-e ruşine?! Mă jigneşti! Cum poţi să nu crezi în forţele mele?!…

— Nu-i asta, se împotrivi Marysia. Eu cred, dar nu am dreptul să te expun la toate acestea. Nu vreau să-ţi fiu povară. Şi aşa sunt foarte, foarte fericită…

— O, asta-i foarte frumos. Eşti fericită. La mine însă nu te gândeşti! Poftim?… Eu pot să rămân nefericit, pentru că ţie ţi s-a năzărit că-mi poţi fi povară! Ar trebui să-ţi fie ruşine! O fată atât de inteligentă şi atât de chibzuită să spună asemenea absurdităţi! Şi în definitiv cine te-a împuternicit să-mi hotărăşti tu soarta?… Ea nu are dreptul să mă expună! Dar eu cred că am acest drept!… Eu vreau, eu trebuie, şi gata! Tu crezi că sunt chiar atât de neajutorat, că trebuie neapărat să fiu dependent de părinţi? Nu-i lumea destul de mare ca să încăpem şi noi? Crezi că în caz de război cu familia, dacă ne-am sătura de război, n-am putea pleca în altă parte?… Nu-ţi fie teamă! Nu mă cunoşti îndeajuns. Nu sunt dintre cei cărora să le

sufle cineva în ciorbă. Ai să vezi! De altfel n-avem despre ce vorbi. Hotărârea a fost luată şi gata!

Zâmbi şi o strânse din nou la pieptul lui.

— Cel puţin nu-mi îngreuna tu lupta, lupta pentru fericirea mea şi a ta, pentru fericirea noastră… Altfel înnebunesc şi-mi trag un glonte în cap!

— Leszek! Scumpul, iubitul meu. Îşi strângea braţele în jurul gâtului lui.

— Ai să vezi, Marysienka mea, că vom fi cea mai fericită pereche din lume.

— Da, da.

Se lipea de el. Nu mai era în stare să gândească, să protesteze, să se împotrivească. Îl credea. Îi spulberase îndoielile cu înflăcărarea şi voinţa lui.

Leszek scoase din buzunar cutiuţa şi îi arătă inelul cu safire.

— Iată semnul meu ocrotitor, spuse vesel punându-i inelul pe deget. Să ţii minte că eşti proprietatea mea indivizibilă.

— Cât e de frumos!

— Pietrele acestea au culoarea ochilor tăi.

Privi îndelung inelul, apoi spuse cu uimire şi cu solemnitate în voce:

— Înseamnă că sunt… logodită?

— Da, iubito, eşti logodnica mea.

— Logodnică… repetă şi adăugă cu tristeţe: Dar eu nu-ţi pot oferi un inel… Nu am. Ultimul inel, al mamei, a fost vândut pentru a acoperi… cheltuielile de înmormântare. Era tot cu safire, dar mama ţinea foarte mult la el, cu toate că era ieftin şi mult mai modest decât acesta. În ochii ei se iviră lacrimi.

— Nu te mai gândi la lucruri triste, îi spuse. Iar eu şi fără inel de logodnă nu voi putea uita că sunt de-acum sclav, cel mai fericit sclav, care nu-şi doreşte deloc eliberarea.

— Doamne! Doamne! şoptea. Mi se-nvârte capul. Totul a venit atât de repede…

Leszek izbucni în râs.

— O, nu cred că atât de repede. Ne cunoaştem de doi ani.

— Da, dar puteam eu să-mi închipui că se va termina în felul acesta!

— Se termină în cel mai bun fel care poate fi imaginat.

— Nu mă pot convinge că nu e vis, că e realitate. Şi… serios… mi-e frică.

— De ce ţi-e frică, Marysienka?

— Că… ştiu eu, că totul se va spulbera, va dispărea, că ceva ne va despărţi.

O luă de mână.

— Se-nţelege, comoara mea, că deocamdată trebuie păstrat maximum de prudenţă, trebuie preîntâmpinată orice intrigă. Trebuie să păstrăm totul în secret. Nimeni dar absolut nimeni nu trebuie să afle de logodna noastră. Mi-am făcut un plan. Când voi finaliza acest plan atunci ţac-pac, ne cununăm, faptul e împlinit şi nu ne mai pot face nimic, chiar de s-ar da peste cap. Dar ţine minte tăcere!

Marysia se porni pe râs.

— Eu şi aşa n-aş spune nimănui. Ar râde toţi de mine, nu m-ar crede. Şi apoi îţi închipui că eu am cui să mă destăinui?… Poate numai unchiului Antoni…

— Vraciului de la moară?… Nu, nu-i spune nici lui. Bine?

— Promit.

Şi Marysia şi-a ţinut promisiunea, cu toate că în aceeaşi zi dezvăluirea adevărului ar fi scutit-o de multe neplăceri.

Neplăcerile au început odată cu venirea doamnei Szkopkowa la prăvălie. Femeie cumsecade, doamna Szkopkowa s-a lăsat antrenată de atmosfera ce domnea în Radoliszki. Găsindu-l pe Leszek în prăvălie, s-a aşezat demonstrativ în spatele tejghelei lăsând să se înţeleagă că nu va pleca atât de repede. Îndată ce tânărul Czyński a plecat, a început supărată:

— N-ai pic de măsură! Ţi-ai pierdut minţile, fetiţo! Asta ţi-e mulţumirea pentru grija şi pentru pâinea care ţi-am dat-o!

— Doamne sfinte! Marysia o privea rugător. Dar ce rău v-am făcut?

— Ce rău? răbufni doamna Szkopkowa. Tot orăşelul începe să mă arate cu degetul că permit asemenea lucruri! Ce rău?... În prăvălia mea să se întâmple aşa ceva!...

— Ce se întâmplă?!

— Scandal public! Da, da, scandal! Ruşine! De asta te-am crescut eu? De asta te-am îngrijit, ca să mă bălăcărească lumea?!... Ce caută domnişorul ăsta aici, donjuanul ăsta, craiul ăsta?...

Marysia tăcea. Doamna Szkopkowa făcu o pauză şi îşi răspunse singură la întrebare:

— Îţi spun eu ce caută! Îţi spun eu! Umblă după cinstea ta! Asta e! Vrea să facă din tine ibovnica lui! Iar tu, proasto, îţi mai dai ochii peste cap şi-l ademeneşti pe împieliţatul ăsta spre pierzania ta, spre dezonoarea ta. Ştii ce te-aşteaptă dacă te laşi ispitită?... Viaţă amarnică şi moarte groaznică, iar după moarte osândă veşnică!... Dacă n-ai minte, ascultă-mă pe mine, femeie bătrână! Ce crezi tu că eu dau aşa din meliţă? Pentru plăcerea mea?... Nici duşmanilor mei nu le doresc aşa plăcere. Mie mi se rupe inima. Vine la mine una cum e Kropidlowska şi mă ia, că eu n-am ochi, că eu nu văd, că aia, cum îi zice, motocicleta-i în faţa prăvăliei. Că de ce-o îndemn eu pe fată la dezmăţ şi la păcat?... Eu atunci îi zic: Să am iertare, dragă doamnă Kropidlowska, dar nu-i treaba matale ce şi cum! Iar dacă vrei să ştii adevărul, uite că aluatul creşte în blid, se revarsă, şi dumneata vrei să mă duc la prăvălie?... Atunci ea: Ai grijă, stimată doamnă Szkopek, să nu-ţi crească aluatul prea mult că poate-i creşte şi fetei altceva!... Când am auzit asta am crezut că m-apucă damblaua. Din cauza ta! Aşa-mi răsplăteşti tu bunătatea şi bunăvoinţa... Orice flendură îmi scoate ochii cu tine... La bătrâneţe...

Doamna Szkopkowa se înduioşă şi începu să se smiorcăie.

Marysia îi luă mâna şi vru să i-o sărute, dar se vede că femeia era supărată de-a binelea, fiindcă îşi smulse mâna şi spuse:

— N-ajunge să-ţi ceri iertare!

— Doamnă, dar de ce trebuie să-mi cer iertare? îndrăzni

Marysia.

— De… de ce? Doamna Szkopkowa era uluită.

— Da. Oamenii, sau una ca doamna Kropidlowska, văd în fiecare lucru ceva rău. Iar aici nu e nimic rău. Îl judecaţi greşit pe domnul Czyński. El nu are deloc asemenea intenţii. E un om foarte generos şi cinstit.

— Nu bagă mâna în buzunarul nimănui, o întrerupse supărată doamna Szkopkowa, dar dacă-i vorba de o fată, toţi bărbaţii sunt porci.

— Tocmai că nu-i aşa. Poate alţii. Nu ştiu, dar el nu-i aşa.

— Ai caş la gură, asta e! Iar eu îţi spun: Dă-l pe uşă afară, dacă ţii la cinstea ta. La cinstea ta şi la ocrotirea mea, accentuă ea.

— Cum să-l dau afară? Să-i spun că-i interzic să mai vină la prăvălie?

— Chiar aşa.

— Atunci el ar putea răspunde că nu e prăvălia mea, că în prăvălie poate intra oricine.

— Poate intra dar nu poate şedea la taifas.

— Şi ce se va întâmpla dacă se va supăra? Dacă familia Czyński va înceta să se mai aprovizioneze de la noi, cum au făcut cu Domnia-sa?

Doamna Szkopkowa se întunecă. De asta se temea şi ea, iar argumentul oferit de Marysia, deşi nu era sincer, venise la timp şi îşi făcu efectul.

— Ei, murmură. Aşa nu se poate. De ce încerci să mă îmbrobodeşti? Ştii tu cum să scapi de el!

— Învăţaţi-mă cum, se încăpăţână Marysia.

— Atunci o să te-nvăţ, încheie discuţia doamna Szkopkowa, hotărându-se să ceară sfatul părintelui.

Între timp, zilele treceau, dar nu era nici una fără ca tânărul inginer să nu treacă măcar pentru o jumătate de oră pe la Marysia. Doar că stătea mai puţin în prăvălie decât înainte. Mai puţin, pentru că avea mai puţin timp liber. Spre satisfacţia părinţilor se apucase de lucru la fabrică. Făcuse cunoştinţă cu contabilitatea, cu administraţia, cu producţia, cu modul de obţinere a

materiei prime şi cu desfacerea. Socotea, îşi lua notiţe, în discuţiile cu părinţii oferi în trecere câteva proiecte de reorganizare pertinente şi rezonabile.

Tatăl îl lauda deschis, iar mama tăcea, ceea ce la ea însemna şi mai mult. Într-o după-amiază îl întrebă:

— Leszek, tu chiar ai de gând să ne oferi un ajutor sistematic în conducerea fabricii?

— Da, mamă. Dădu afirmativ din cap. Dar cu anumite condiţii.

— Ce condiţii?

— Mamă, eu vreau să mă stabilizez.

— În ce fel?

— Simplu. Vreau să cunosc cadrul muncii mele, al competenţei mele, într-un cuvânt să am o funcţie bine delimitată.

Doamna Eleonora îl privi cu o oarecare uimire.

— Eşti fiul nostru.

— E o fericire pentru mine – zâmbi făcând o plecăciune – dar asta nu-mi precizează atribuţiile. Vezi, mamă, mie îmi plac situaţiile clare. Foarte clare. Chiar şi sub aspect juridic. Până acum am luat din buzunarul vostru mai mult decât am câştigat. De aici înainte vreau să lucrez şi să am un salariu. Un salariu permanent. Nu vă cer să-mi daţi conducerea deplină, dar, să zicem, încredinţaţi-mi conducerea producţiei.

— Nici acum nu te împiedică nimic să…

— Ba da. Puteţi să mă socotiţi un om ciudat, dar eu nu pot, nu vreau şi… nu voi lucra altfel. Ştiu foarte bine ce-mi vei spune, mamă. Îmi vei spune că sunt urmaşul vostru, că toate vor fi cândva ale mele şi că ar fi ridicol să mă angajez la firma părinţilor mei. Vedeţi însă că pentru fericirea mea, pentru liniştea sufletului meu şi pentru a fi satisfăcut de mine însumi am nevoie de independenţă. Trebuie să am munca mea, funcţia mea şi banii mei. Aceasta este condiţia mea!

Domnul Czyński făcu un semn nelămurit cu mâna.

— O condiţie cam ciudată, dar în definitiv nu văd nici un motiv pentru a o socoti absurdă.

— Ce nevoie ai de aşa ceva? întrebă scurt doamna Eleonora privind scrutător în ochii fiului.

— Nu-ţi ajunge, mamă, dacă-ţi spun că e vorba de aspiraţia spre independenţă?

— Independenţa poate fi foarte rău folosită.

— Fireşte. Dar puteţi să vă luaţi măsuri de securitate. Spre exemplu, dacă se constată că nu-mi îndeplinesc bine obligaţiile, că scade calitatea sau cantitatea producţiei, că apar deficienţe în organizare, că se înregistrează pierderi din vina mea, aveţi dreptul să mă concediaţi.

Domnul Czyński râse.

— Vorbeşti de parcă ar trebui să încheiem un contract.

— De ce nu? Leszek se prefăcu mirat. Situaţiile clare uşurează relaţiile. Vreau să fiu un simplu angajat, aşa ca domnul Gawlicki sau Slupek. Ei au contracte. În aceste contracte sunt prevăzute salariile, locuinţa şi primele. Nu văd raţiunea pentru care mi-aţi refuza un astfel de contract.

Se lăsă tăcere. Leszek simţea că îndată o să audă din gura mamei întrebarea: Ce nevoie ai de aşa ceva?... Tuşi şi continuă:

— Pot fi un lucrător corect şi cinstit numai în cazul în care ştiu că mi-am asumat nişte obligaţii prin contract. Altfel îmi va fi uşor să-mi aduc aminte că sunt fiul proprietarilor şi că în cele din urmă îmi vor trece cu vederea neglijenţa sau indolenţa. Ar trebui să vă bucuraţi că doresc să mă înham benevol.

— Bine, răspunse doamna Eleonora gânditoare. O să medităm asupra acestei chestiuni.

— Vă mulţumesc. Leszek se ridică, îi sărută mamei mâna îşi sărută tatăl pe frunte şi ieşi.

Părea destins, vesel, dar în sufletul lui tremura la gândul că mama îi va ghici intenţiile şi se va opune categoric. De aceea, ca să înlăture orice suspiciune, a început să viziteze conacele din împrejurimi, ba chiar vecinii mai îndepărtaţi, iar la întoarcere povestea noutăţi, bârfe, acordând o atenţie deosebită descrierii laudative a diferitelor domnişoare. Asta trebuia să facă asupra

părinţilor impresia că stabilizarea pe care o dorea era legată de nişte planuri matrimoniale şi că vizitele acelea au ca scop găsirea unei candidate pentru a-i fi soţie.

De la Ludwikowo la Radoliszki ducea un drum bătut. Adăugând însă vreo zece kilometri, se putea ajunge la orăşel mergând spre Bozyszki şi Wickuny. Împingând cât mai departe măsurile de precauţie, Leszek folosea acum numai acest drum. Doar când avea de făcut anumite cumpărături pornea direct spre Radoliszki. Iar atunci gonea ca un nebun ca să mai smulgă un sfert de oră pentru a sta mai mult de vorbă cu Marysia.

Din cauza ocupaţiilor sale din fabrică, acum dispunea de timp mai mult după-amiază. De aceea se întâlnea deseori în prăvălie cu vraciul Antoni Kosiba de la moară. Îi era cam teamă de bărbosul acela cu ochi trişti şi cu umeri uriaşi. Era convins că vraciul îl priveşte cu neîncredere sau chiar ameninţător, cu toate că Marysia îl asigura că e cel mai bun om sub soare.

— Poate că nu prea are încredere în tine, spunea. Dar e vina ta. Dacă mi-ai permite să-i spun de logodna noastră, sunt convinsă că te-ar îndrăgi imediat.

— Prefer prudenţa. Zâmbi. Iar pentru manifestările lui de simpatie mai am răbdare. Atâta pagubă!

Marysia îl privi cu reproş.

— Leszek, nu-i frumos să râzi de cel mai generos om şi de un mare prieten al meu.

— Iartă-mă, iubito, dar mi se pare că nu-i cel mai bun loc în care să-ţi depozitezi sentimentele. Poate că acest vraci este întruchiparea onestităţii, poate că ştie şi vindecă, ceea ce nu prea cred, dar e un simplu ţăran. La ce-ţi foloseşte prietenia cu un astfel de om simplu?

Marysia scutură din cap.

— La ce-mi foloseşte?… Vezi, Leszek, tu ai părinţi şi nu ştii ce înseamnă să fii orfan. Să nu ai pe nimeni, absolut pe nimeni. Atunci orice mână întinsă spre noi, fie ea oricât de muncită, acoperită cu cea mai bătătorită piele, e o comoară, o mare comoară. O comoară de nepreţuit. Tu asta nu înţelegi!

— Ba înţeleg, Marysienka, înţeleg. Leszek se ruşina. Şi să mă ia toţi dracii dacă n-o să-l răsplătesc... Doar eu îl simpatizez.

Marysia i-a povestit ce i-a promis vraciul când se temea că-şi pierde slujba la doamna Szkopkowa.

— Acum vezi ce suflet are? încheie.

Leszek era emoţionat.

— Da. O bunătate ieşită din comun! Dar nici noi nu vom fi mai prejos. Numai să reuşesc eu, şi omul acesta va primi la Ludwikowo o casă ca lumea, şi o rentă viageră. Iar la prima întâlnire îi dau ceva bani.

Marysia izbucni în râs.

— Tu nu-l cunoşti. El nu primeşte bani. În general vindecă pe gratis. Apoi spuneai că e un simplu ţăran. Uite, închipuie-ţi că eu am serioase îndoieli.

— Şi de ce?

— Ştii că se pare că el cunoaşte franceza?

— Ei, poate a fost emigrant. Mulţi ţărani se duc după lucru în Franţa.

— Nu! îl contrazise ea. Dacă ar fi aşa, ar şti să vorbească franţuzeşte. Dar el a citit, şi încă versuri. Numai, te rog, să nu te trădezi că ştii.

— De ce?

— Pentru că numai amintirea acestui lucru face asupra lui o impresie teribilă.

— Adică tu crezi că e un intelectual, care se ascunde sub haine ţărăneşti?

— Nu ştiu dacă se ascunde. Aş jura că un om ca el nu putea săvârşi nimic condamnabil, care să-l oblige să se ascundă. Dar este inteligent. Fii atent la expresia ochilor lui, la anumite mişcări, la felul de a vorbi. Poate că nu-i decât o părere, dar când stau de vorbă cu el am impresia că din punct de vedere intelectual e mult mai presus decât mine.

— Există şi ţărani inteligenţi, observă Leszek şi căzu pe gânduri. Apoi strigă: Ştiu! E o metodă foarte simplă. Putem verifica foarte uşor şi constatăm dacă e intelectual sau ţăran. Numai să-l încolţim cu abilitate.

— Leszek, pentru nimic în lume eu nu vreau…

— Ştiu, ştiu! Nici eu nu am asemenea intenţii. Nici nu mă gândesc să mă amestec în taina lui, dacă există vreuna. E vorba numai de a constata. Te asigur că nici nu-şi va da seama.

— Totuna. Marysia luă o înfăţişare nemulţumită. Nu-i frumos.

— Cum vrei. Eu pot trăi şi fără asta, căzu de acord Leszek.

Căzu de acord doar aparent, fiindcă el se hotărâse să încerce cu prima ocazie. Avea o fire pasionată după dezlegarea misterelor. Când era mic îl citise pe Karl May, apoi citise povestirile senzaţionale ale lui Conan Doyle. Chiar şi simplele rebusuri îl captivau.

Modul care-i venise în minte, într-adevăr, nu era complicat. În discuţia cu el trebuiau folosite cuvinte, pe care un simplu ţăran nu le poate înţelege. Dacă va înţelege sensul frazei sau al întrebării, aceasta va fi o dovadă evidentă că nu este ceea ce vrea să pară. Abia atunci ar putea avansa în cercetarea cauzelor…

Într-una din zilele următoare, mergând la Radoliszki pe drumul ocolit, l-a întâlnit pe vraci. A oprit motocicleta, l-a salutat şi arătând spre mănunchiul de ierburi adunate de prin şanţurile de la marginea drumului, l-a întrebat:

— La ce boli ajută, domnule Kosiba?

— Asta-i angelică, ajută la inimă, a răspuns vraciul politicos dar rece.

Ca să-i creeze o dispoziţie mai bună şi să-l atragă într-o discuţie mai lungă, Leszek glumi:

— Dar nu ştiţi care-i cel mai bun leac în dragoste?

Vraciul îşi ridică privirile şi spuse apăsat:

— În dragoste cel mai bun leac, domnule, e cinstea.

Şi-a scos căciula şi a pornit mai departe.

Leszek a rămas o clipă nemişcat, surprins de răspunsul la care nu se aşteptase, apoi, bănuind ce voise să spună vraciul, mormăi:

— Nu i se poate nega *l’esprit d’apropos*.

Când a ajuns în orăşel, i-a povestit Marysiei de întâlnire

şi a adăugat:

— Trebuie să recunosc că m-a pus în încurcătură, deşi nu meritam un asemenea tratament.

— Dar el nu ştie asta, observă ea.

— Exact. Şi al dracului m-am chinuit să nu-i trântesc tot adevărul. În general secretul acesta mă chinuie. Cu multă plăcere aş trâmbiţa peste tot ştirea logodnei noastre. Dar încă n-am voie. N-am voie. Graba mi-ar încurca rău planurile.

De aceea se străduia să nu trezească curiozitatea nimănui, nici la Ludwikowo, nici la Radoliszki, cu vizitele sale. Uneori lăsa motocicleta în faţa cârciumii sau în curte la negustorul de cai Glazer, iar la prăvălie se ducea pe jos. Nu atrăgea chiar aşa atenţia.

Se vede că la Ludwikowo nu mai ajungeau alte bârfe, fiindcă părinţii nu ziceau nimic, dimpotrivă, priveau cu ochi buni munca fiului lor la fabrică. Nu reveneau la discuţia hotărâtoare, nu insista nici Leszek, de teamă ca părinţii să nu vadă în nerăbdarea lui alte impulsuri.

Într-o vineri s-a întâlnit din nou cu vraciul Kosiba. De astă dată în prăvălie. Bătrânul vorbea cu Marysia iar când a intrat Leszek, pe faţa lui mare şi bărboasă mai stăruiau urmele unui zâmbet. Se vede că era bine dispus şi Leszek se hotărî să folosească prilejul pentru experienţa lui. L-a salutat cu căldură şi l-a întrebat în treacăt:

— Dumneavoastră sunteţi din Regat, nu vă e dor după locurile acelea?

— N-am lăsat pe nimeni acolo, aşa că nu mi-e dor.

— Ciudat. Eu sunt încă prea tânăr şi nu am experienţă, dar am auzit de la cei mai în vârstă că în străinătate sufereau de nostalgie. Dumneavoastră nu?

— De ce? Vraciul clipi din gene.

— De nostalgie, repetă dezinvolt Leszek.

— Nu. Scutură din cap. Doar e acelaşi pământ, nu e străinătate.

Leszek nu era încă edificat şi observă:

— Ei, da, însă oamenii sunt alţii, alte obiceiuri. Nu-i aşa de uşor să te aclimatizezi.

Vraciul ridică din umeri.

— Am umblat prin toată ţara. Casa mea e peste tot şi nicăieri.

Nici asta nu-l mulţumi însă pe Leszek. Vraciul putea să deducă sensul cuvântului din context. Întrebarea trebuia construită cu mai multă precizie.

— Şi aici sunt oameni care ţin la dumneavoastră, spuse. Am auzit de multe ori. Aveţi clientelă numeroasă?

Kosiba confirmă cu o mişcare a capului.

— Da. Mai ales primăvara şi iarna. Vara se îmbolnăvesc mai puţini.

Lui Leszek inima îi bătu mai puternic. Acum era aproape sigur că bănuielile Marysiei erau întemeiate. Totuşi mai adăugă:

— Aţi face avere, dacă nu aţi avea aspiraţii filantropice.

Vraciul însă ori nu-şi dădea seama că e examinat, ori îi era indiferent că i se întind capcane, fiindcă zâmbi blajin.

— Asta nu-i filantropie, spuse. Îmi place să ajut oamenii suferinzi, iar de avere… n-am nevoie. Dumneavoastră, om bogat, vă vine greu să înţelegeţi.

— De ce?

— Fiindcă bogăţia e înşelătoare. Bogăţia se câştigă pentru a sluji la ceva. Când însă ai obţinut-o, ea înăbuşă totul şi-l pune pe om să-i slujească.

— Adică din mijloc devine scop?

— Da, da.

— Pornind de la acest principiu e primejdios să posezi ceva, fiindcă poţi deveni sclavul propriei proprietăţi.

— Sigur că da, conveni cu blândeţe vraciul, dar numai dacă omul nu înţelege acest lucru, dacă se lasă înşelat.

Marysia asculta tăcută convorbirea şi ghicise că Leszek o începuse pentru a-şi verifica bănuielile. Acum nu se mai îndoia că avea dreptate. Vraciul Antoni Kosiba nu era un simplu ţăran. Trebuie să fi obţinut la vremea lui o educaţie aleasă, ori să fi fost în societatea unor oameni instruiţi. La aceeaşi concluzie ajunsese şi Leszek.

După plecarea vraciului i-a spus:

— Ştii că dă de gândit?! Omul acesta gândeşte abstract,

raţionează logic şi cunoaşte sensul unor cuvinte pe care oamenii simpli nu le folosesc niciodată. Pun capul că la mijloc e un mister.

— Ei, vezi?!

— Nu despre asta e vorba acum, continuă Leszek. Cel mai mult mă uimeşte alt aspect al problemei. Omul acesta este înzestrat, fără îndoială, cu o mare inteligenţă. Să presupunem că din motive necunoscute s-a hotărât să ia înfăţişarea unui simplu ţăran. Trebuie să fi ţinut la acest lucru, de vreme ce trăieşte consecvent ca un ţăran, se îmbracă şi se exprimă ca un ţăran. Şi deodată se lasă atras într-o conversaţie în care îmi permite să constat că e un om instruit!… Asta e de neînţeles! Cum se poate? A făcut atâtea ca să fie luat drept un om simplu, a făcut totul, şi se lasă atras într-o cursă atât de vizibilă! Ceva nu se leagă. S-ar părea că nu-l mai preocupă continuarea mascaradei. Fir-ar să fie! Mă pasionează taina asta.

Marysia îl luă de mână.

— Vezi cât eşti de rău? Doar mi-ai promis că nu te vei ocupa de asta. Nu te-aş ierta niciodată dacă din cauza ta şi, bineînţeles, şi a mea, unchiul Antoni ar avea neplăceri.

— Fii liniştită, iubito! La aşa ceva nu se va ajunge. Chiar dacă descopăr ceva, va fi taina noastră. Şi apoi avem noi timp să ne ocupăm de treburile altora? Iubito! Cum rămâne cu jurnalul tău?

Îi promisese că-i aduce jurnalul ei, abandonat, ce-i drept, de trei ani, dar care reprezenta cronica vieţii ei încă din copilărie.

I-a dat un volum gros, legat în pânză.

— Vreau să-l citeşti, îi spuse îmbujorându-se. Dar te rog să nu râzi de mine. Am fost cândva foarte prostuţă şi… nu ştiu dacă cu vremea am devenit mai deşteaptă.

— Eşti cea mai deşteaptă fată pe care am văzut-o, o asigură el patetic. Cea mai bună dovadă că m-ai ales pe mine.

— Dacă aceasta-i măsura deşteptăciunii, apoi tu ţi-ai dat un prost certificat alegând un nimic ca mine.

— Acest nimic este totul pentru mine.

În aceeaşi seară, culcându-se în pat, Leszek deschise jurnalul la pagina întâi şi citi:

— „Mă cheamă Maria Jolanta Wilczur. Am zece ani. Primul meu tată nu mai trăieşte, iar cu cel de-al doilea tată şi cu mama locuim în cantonul nostru drag, chiar în mijlocul uriaşilor Codri ai Odrynului…”

Scrisul strâmb şi neformat se înlănţuia în cuvinte obişnuite; cuvinte simple, cuvinte modeste, se aşterneau în linii vălurite, acopereau pagină după pagină.

Fără voie, zâmbetul îi apărea pe buze şi ochii i se umezeau citind aceste file, cele mai dragi de pe lume, care îi destăinuiau, zi de zi, lună de lună, an de an, bucurii mărunte, dar atât de emoţionante, sufletul luminos, atât de curat, de simţitor, de sensibil, file care-i permiteau să-i însoţească copilăria, adolescenţa, să şi le apropie şi să dorească şi mai mult ca nimic să nu-i despartă.

Capitolul XII

Începuseră să cadă primele frunze roşii de arţar. Era început de toamnă, o toamnă caldă, liniştită, însorită. În zilele de lucru, plugurile ieşeau la câmp, iar pe drum treceau căruţe încărcate cu saci grei, dar duminica era pustiu peste tot. Numai greierii cântau şi câte o pasăre se ridica de pe mirişte într-un zbor lin, ori vreun iepure bine hrănit trecea drumul în fugă.

Huruitul puternic al motorului sfâşia liniştea după-amiezii. Motocicleta trecu de drumul ce ducea la moară şi coti pe un drumeag lateral mărginit de tufişuri. Tânărul Czyński mergea repede, dar era un şofer excelent şi Marysia, care se cam temuse la primele excursii, acum se simţea în siguranţă pe şaua din spate. Doar la cotituri se ţinea mai strâns de însoţitorul ei.

Drumul ducea spre pădurea de pe lângă Wickuny. De obicei, după masă, Marysia ieşea pe şosea, în afara oraşului, şi se întâlneau departe de ochii lumii. Rareori întâlneau pe cineva pe aici, dar nici atunci Marysia nu trebuia să se teamă că ar putea fi recunoscută. Salopeta verde şi ochelarii o făceau de nerecunoscut. Până la pădure erau vreo şase kilometri şi acolo îşi petreceau ei timpul până seara, când Leszek o ducea pe Marysia la Radoliszki, apoi se întorcea pe ocolite la Ludwikowo.

Prudenţa era necesară, fiindcă gurile rele ar fi sfâşiat-o dacă s-ar fi aflat că se duce în pădure numai cu tânărul inginer.

În duminica aceea, ajutând-o să-şi încheie salopeta, Leszek îi spuse:

— Aceasta e ultima noastră zi conspirativă.

În vocea lui era ceva ciudat.

— De ce ultima? întrebă Marysia.

— Pentru că mâine anunţăm tuturor logodna noastră.

Marysia încremeni.

— Ce spui tu, Leszek?! şopti.

O cuprinse spaima la gândul ce avea să se întâmple.

Fireşte, avea încredere în logodnicul său. O încredere nemărginită. Cu toate acestea, undeva în adâncuri, în subconştient, mai stăruia o îndoială potolită şi tristă. Prefera să nu se gândească la viitor. Prezentul era atât de frumos, încât i se părea că orice s-ar întâmpla ar fi mai rău.

— Urcă, iubito, o zorea Leszek, astăzi avem nevoie de mult timp ca să plănuim totul.

Se urcă tăcută în şa. Întotdeauna adierea aerului o ameţea puţin, dar astăzi se simţea aproape năucită. Nu bănuia că s-ar putea întâmpla atât de repede, nu ştiuse de ce depindea deconspirarea logodnei lor. Nu ştiuse şi nu putuse afla, fiindcă Leszek, după o analiză profundă a situaţiei, hotărâse să nu-i împărtăşească nici ei planurile lui.

Ieri însă încheiase pregătirile şi acum avea în buzunar cel mai legal contract posibil. Documentul conţinea un acord pe trei ani între părinţi şi fiu. În baza contractului, tânărul Czyński devenea şeful producţiei la fabrică, cu un salariu, ce-i drept, nu prea mare, dar absolut suficient.

Obţinerea acestui acord al părinţilor, nu era un gest prea frumos. A trebuit să facă uz de un vicleşug, dar tocmai pentru că nu era un vicleşug cu care putea să se laude, preferase să nu-i vorbească Marysiei de el. Se temea, şi nu fără motive, că fata ar fi fost gata să se împotrivească şi să refuze să beneficieze de avantajele astfel obţinute.

Personal, Leszek nu era încântat de maşinaţiile sale, dar nici nu-şi făcea prea multe scrupule. În fond era o luptă pentru existenţă, o luptă pentru propria-i fericire şi pentru fericirea fetei iubite. Trebuia să-şi asigure atuurile necesare, aşa că şi le-a asigurat. Trebuia să-şi lipsească părinţii de mijloace agresive şi i-a lipsit.

Luni, aşa şi plănuise, îi va înştiinţa că a hotărât irevocabil, să se căsătorească cu Marysia. Atunci, fireşte, vor înţelege de ce a ţinut atât de mult la acest contract.

— Da, le va spune, e adevărat. Am prevăzut că veţi încerca să-mi împiedicaţi căsătoria, am prevăzut că

punând prejudecăţile voastre de castă mai presus de fericirea fiului vostru, veţi încerca să mă determinaţi să-mi schimb hotărârea. De aceea nu văd raţiunea pentru care eu ar fi trebuit să renunţ de la bun început la mijloacele mele de apărare, în fond nu am săvârşit nici un abuz. Va trebui să-mi plătiţi salariul timp de trei ani, dar nu degeaba. În schimbul unei munci cinstite şi conştiincioase. Iar acum aveţi de ales: ori vă împăcaţi cu situaţia, o cunoaşteţi pe viitoarea mea soţie şi o acceptaţi ca pe un nou membru al familiei, ori mă scoateţi şi pe mine din familie.

Ştia foarte bine că părinţii nu vor ceda imediat. Ştia că va ploua cu rugăminţi şi cu ameninţări, că vor fi lacrimi şi supărări, că se putea ajunge într-adevăr la ruperea relaţiilor şi la un război deschis. Dar în acest caz nu mai avea ce face.

În adâncul sufletului nutrea încă speranţa că în cele din urmă va reuşi să obţină acordul lor. Numai dacă ar vrea s-o cunoască pe Marysia. Era convins că farmecul ei, inteligenţa ei, bunătatea ei şi toate calităţile pe care nu le-a întâlnit la atâtea alte fete vor reuşi să-i convingă pe părinţi.

În orice caz era pregătit pentru orice şi în funcţie de felul în care părinţii vor primi ştirea de mâine, îşi făcea şi el planurile de viitor.

În orice situaţie, de mâine Marysia trebuia să renunţe la slujba de la prăvălie. Dacă părinţii vor fi de acord cu hotărârea fiului, se va muta imediat la Ludwikowo. Dacă nu, până la cununie va trebui să plece la Vilnius. Leszek pregătise şi acolo totul. Ar locui o lună la familia lui Wacek Korczyński. Wacek fusese coleg de şcoală cu Leszek, iar doamna Korczynska, care ţinea foarte mult la Leszek, ar fi primit-o cu toată căldura pe logodnica lui.

Mai rămânea de discutat cu Marysia problemele privitoare la plecarea ei şi la despărţirea de tutorele de până acum. Orice s-ar zice, Marysia era încă minoră, iar una ca Szkopkowa, cu toate că Leszek nu lua în serios o asemenea eventualitate, putea să le facă greutăţi. În afară

de aceasta, în cazul plecării la Vilnius, apărea şi problema delicată a banilor. Nu ştia dacă Marysia, care sigur nu avea bani, va fi de acord să primească suma necesară de la el. Nu ar fi de fapt o sumă mare. Doamna Korczynska s-ar ocupa personal de completarea garderobei Marysiei. Problemele financiare le-ar reglementa mai târziu. Din fericire, pentru Wacek, un avocat care câştiga foarte bine, asemenea cheltuieli mărunte nici nu contau.

Leszek se gândea la toate acestea pe drum. Marysia, care şedea în spatele lui, era şi ea dusă pe gânduri. Ca de obicei duminica, drumul era pustiu. Abia lângă pod au întâlnit o căruţă trasă de un căluţ. Calul s-a speriat de motocicletă şi a sărit într-o parte. Căruţaşul, probabil beat, în loc să strângă hăţurile, a sărit în şanţ. Pasagerul s-a luat după el. Norii de praf au învăluit această imagine, pe care n-au admirat-o decât o secundă. Leszek nici n-a oprit, numai Marysiei i se păruse o clipă că pasagerul din căruţă era cineva cunoscut.

Şi nu se înşelase: pasagerul era Zenon Wojdyllo. Când motocicleta dispăru la cotitură în norii de praf, Zenon se ridică din şanţ şi, ameninţând cu pumnul, bolborosi câteva înjurături suculente, cu atât mai suculente, cu cât era într-adevăr beat.

Dar nici Marysia, nici Leszek nu-l auziră. Drumul se lărgea şi intra într-o pădure bătrână cu copaci înalţi.

Au ajuns într-o poieniţă unde şi-au întins mica lor tabără. Tot banchetul consta din nişte fructe şi câteva pachete de ciocolată. Au lăsat totul lângă motocicleta ascunsă în tufişuri şi, prinzându-se de mâini, au pornit spre marginea unei zănoage. Aici se aşezau întotdeauna. Zănoaga era adâncă, cu pereţii abrupţi, jos curgea un pârâiaş întunecat. Adeseori, şezând aici tăcuţi, vedeau cum vin căprioarele la adăpat. Astăzi însă vorbeau, iar ecoul vocilor, trebuie să le fi speriat.

— Iubita mea, îi spunea Leszek, s-a terminat cu necazurile noastre. Peste o lună ne cununăm. Îmi închipui ce mină va face preotul când ne vom duce să dăm ştirile! Ei, el şi alţii! O să fie o adevărată senzaţie!

Îşi frecă palmele, dar rămase mirat uitându-se la Marysia.

— Te îngrijorează ceva?

— Vezi tu, oftă ea, pentru mine nu va fi un lucru prea plăcut. Îţi poţi uşor închipui ce vor spune oamenii.

— Ce pot să spună?

— Că mă mărit cu tine pentru carieră… pentru bani, pentru poziţia ta, că fac o afacere bună, că am reuşit să pun mâna pe un asemenea soţ…

Leszek se înroşi.

— Astea sunt prostii! Cum poţi să crezi aşa ceva?

— Ştii şi tu foarte bine că aşa vor spune.

— Atunci am să le spun, izbucni el, că sunt nişte proşti. Vor să măsoare totul cu măsura lor mizeră. Dar să se ţină departe de tine! Departe! N-ai teamă, sunt în stare să-mi apăr soţia. Chiar de-ar veni diavolul în persoană! Dacă îşi are locul aici un cuvânt atât de urât ca afacere, atunci numai eu fac o afacere bună căsătorindu-mă cu tine. Da, pentru că fără tine, n-aş putea trăi. Şi nici n-aş vrea. Iar tu te-ai căsători cu mine chiar de n-aş avea un ban, chiar dacă m-ar chema Pârţolină şi aş fi un simplu muncitor. Sunt gata să jur!

Marysia se lipi de el.

— Şi n-ai jura strâmb. Cu siguranţă că aş prefera să fii sărac.

— Dar eu, iubito, sunt sărac. Nu am nimic. Totul aparţine părinţilor mei şi depinde de fantezia lor. Eu nu am decât o slujbă la Ludwikowo. Un salariu şi un mic apartament. Asta-i tot. Aşa că vezi, nu faci nici o carieră. Cea mai mare comoară a mea vei fi tu… O comoară pe care n-o voi da nimănui…

Se uita cu încântare la capul ei aplecat, la strălucirile aurii ale soarelui în părul ei lins, la profilul ei delicat.

— Tu nici nu ştii, îi spunea, cât eşti de frumoasă. Doar am văzut mii de femei. Mii. Am văzut frumuseţile acelea celebre după care lumea e înnebunită, diferite stele de cinema şi altele. Nici una nu s-ar putea compara cu tine. Şi în orice caz nici una nu are atâta farmec. Tu nu ştii că

fiecare mişcare a ta, fiecare zâmbet, fiecare privire e o operă de artă. Au ştiut să te preţuiască până şi în acest târg păcătos! Dar să vezi când am să te introduc în înalta societate! O să-şi piardă toţi minţile! Ascultă-mă! Cei mai renumiţi pictori se vor întrece să-ţi facă portretul. Revistele ilustrate îţi vor publica fotografiile…

— O, Doamne! râse ea. Cum poţi să exagerezi.

— Nu exagerez deloc! Ai să vezi şi tu. Iar eu voi umbla mândru ca un rege. Ştiu că e vanitate, dar se pare că toţi bărbaţii au acest defect. Se bucură şi sunt plini de mândrie că au femei pentru care sunt invidiaţi.

Marysia scutură din cap.

— Chiar dacă s-ar găsi unii care să vadă în mine vreo frumuseţe, tot ar fi prea puţin ca să te poată invidia. Mă cuprinde frica la gândul că mă voi compromite prin lipsa de maniere, de educaţie, prin prostie.

— Maryska!

— Aşa este. Îţi închipui că cunoştinţele tale vor uita că am fost fată în prăvălia doamnei Szkopkowa? Vor fi cu toţi cu ochii pe mine, pentru că sunt o cenuşăreasă, o gâsculiţă provincială. Nu reuşesc să mă mişc printre ai tăi, să vorbesc cu ei. Sunt lipsită de instruire. Ce-i drept, mama avea intenţii să mă pregătească pentru bacalaureat, dar după câte ştii eu nu am bacalaureatul. Te însori cu o fată simplă.

În vocea ei răsuna tristeţea. Leszek o prinse delicat de mână şi o întrebă:

— Spune-mi, Marysia, tu chiar mă consideri un găgăuţă naiv şi lipsit de simţ critic?

— Dar de unde! protestă ea.

— Consideri că sunt mai prejos decât rudele şi cunoştinţele mele sub aspectul pretenţiilor şi al calităţii criteriilor? Pentru că aşa s-ar putea înţelege din cele spuse de tine. Eu, cel din urmă prost, te iau de soţie, văzând în tine nişte calităţi pe care tu nu le ai, şi abia ei îmi pot deschide ochii.

— Nu, Leszek, negă ea hotărâtă. Tu priveşti însă lacunele mele cu îngăduinţă pentru că mă iubeşti.

— Te vor iubi şi ei.

— Să dea Domnul.

— Iar lacunele tale sunt închipuiri. Le-aş dori tuturor fetelor să fie atât de distinse ca tine, să aibă atâta inteligenţă nativă şi atâta delicateţe a simţirilor. În ceea ce priveşte manierele, sunt convins că ţi le vei însuşi fără cea mai mică greutate, iar de instruit te vei putea instrui cât doreşti. Dar nu prea mult, fiindcă n-aş vrea să am o soţie mult mai deşteaptă decât mine.

— De asta să nu te temi, râse Marysia.

— De asta mă tem cel mai mult. Luă o înfăţişare gravă. Ştii când m-am convins că Marysienka mea e o înţeleaptă?

— Nu ştiu.

— Atunci când nu mi-ai spus nici un cuvânt despre toate scandalurile acelea din târg. Doar puteam să bănuiesc că acel Sobek care ţi-a luat apărarea avea nişte drepturi asupra ta. Tu însă ai judecat corect: N-am să mă explic în faţa lui Leszek, fiindcă dacă a fost în stare de o bănuială atât de josnică, nu merită nici o explicaţie.

Marysia nu-şi amintea să fi judecat atunci în felul acesta, dar nu l-a contrazis.

— N-am vrut să te amestec în treburile acelea neplăcute, spuse ea.

— Asta-i rău. Cine să te apere dacă nu eu?

Stătu o clipă pe gânduri apoi adăugă:

— Trebuie să trec într-o zi pe la poştă, să-i strâng mâna acelui Sobek. E drept, e o obrăznicie din partea lui că îndrăzneşte să te iubească, dar a procedat ca un bărbat cinstit.

Soarele coborâse mult. De obicei la vremea asta se pregăteau de întoarcere, astăzi însă mai aveau multe lucruri de discutat. Au stabilit că a doua zi Marysia o va înştiinţa pe doamna Szkopkowa despre logodna sa şi că nu va mai lucra în prăvălia ei.

— Mai spune-i, propuse Leszek, că dacă se consideră frustrată, îi înapoiezi cheltuielile pe care le pretinde.

— Tu n-o cunoşti – răspunse Marysia. Ea nu pretinde nimic, pentru că i-am muncit. S-ar supăra de moarte numai

dacă aş aminti de aşa ceva. E o femeie foarte generoasă. Mă tem însă de altceva: nu va crede că ne-am logodit.

— Eu cred că am să vin în jurul prânzului aşa că va auzi şi de la mine. Oricum, să ai lucrurile împachetate.

— Leszek, iubitul meu, ce am făcut eu să merit atâta fericire?!

Leszek o cuprinse şi o îmbrăţişă cu dragoste. Simţea o bucurie nemărginită pentru această fată, pentru această fată minunată, care nu are pe nimeni apropiat pe lume, el este şi va fi totul. Şi se mira de el însuşi. Doar de atâtea ori ţinuse în braţe diferite femei, dar nu simţise pentru ele nimic în afară de dorinţa de posedare. Atunci de ce faţă de această fetiţă, pe care o dorea mai mult decât orice pe lume, chiar şi dorinţa era altfel, plină de dragoste statornică, de evlavie parcă. Cândva, în primele luni după ce se cunoscuseră, o privea şi pe ea ca pe toate celelalte. Dacă atunci ar fi fost singură cu el... Nimic nu l-ar fi împiedicat să săvârşească o greşeală cumplită.

— Slavă cerului că nu s-a întâmplat aşa, îşi spuse.

S-au plimbat încă multă vreme prin pădure şi aproape se întunecase, când s-au hotărât să se întoarcă. O bucată de drum, plină de hârtoape şi de rădăcini, au mers încet. De altfel n-aveau de ce se teme, Leszek cunoştea drumul ca pe propriul buzunar, cunoştea fiecare şleau, fiecare piatră, fiecare cotitură. Ar fi ajuns la şosea şi cu ochii închişi, la lumina farului puteau goni însă zdravăn. Cel puţin aşa credeau ei.

În clipa în care motocicleta ieşea din pădure, iar huruitul ei umplea câmpul adormit până la şosea, la una dintre cotiturile drumeagului se zări umbra unui bărbat.

Ex-seminaristul aştepta de mult. Dormise câteva ore în şanţ şi-i era teamă că în vremea asta motocicleta trecuse înapoi spre şosea. Din fericire neliniştea lui era lipsită de temei. Dinspre pădure se apropia huruitul motorului. Uneori, în locurile mai ridicate ale drumului, lumina farului desprindea din tufişurile negre străfulgerări de verdeaţă stridentă.

— Acum nu-mi mai scapă ei, mormăia Zenon.

De o săptămână bea de stingea. Cerşise de la o mătuşă din Swiciany câteva zeci de zloţi, şi întorcându-se la Radoliszki, mai pe jos, mai cu vreo căruţă de ocazie, nu scăpa nici o cârciumă, nici o bodegă. Se întorcea ca să-i mai ceară o dată iertare tatălui, dar cum nu credea că o va obţine, de disperare, bea până îşi pierdea cunoştinţa. Când a văzut după-amiază motocicleta lui Czyński şi i-a recunoscut pe cei doi, pe autorii izgonirii lui din casă, în mintea lui de beţiv s-a înfiripat brutal ura şi dorinţa de răzbunare.

— Acum or să-mi plătească pentru toate necazurile, îşi spunea.

Ştia că trebuiau să se întoarcă pe aici, că nu exista alt drum. S-a aşezat în şanţ, după cotitură, şi a aşteptat.

Capul îi mai vâjâia şi se mai clătina, dar de îndată ce auzi motocicleta apropiindu-se începu să acţioneze repede şi organizat. Calculase totul exact. Chiar după această cotitură, drumul urca într-o pantă destul de accentuată, iar Czyński trebuia să accelereze şi o va face cu îndrăzneală, fiindcă urma o curbă destul de lină.

Când va zări obstacolul neaşteptat, imediat după curbă, va fi prea târziu să mai frâneze şi nu va avea cum să evite accidentul.

Zenon îşi pregătise din timp materialul pentru obstacol. Două trunchiuri putrezite, destul de groase, pe care le găsise în tufişuri şi o grămadă de pietre, de care nu era lipsă prin şanţuri.

Acum le urcă în drum şi le aşează de-a curmezişul. Trecerea era complet blocată şi nici nu putea fi vorba de a ocoli obstacolul. Pe ambele părţi ale drumului erau şanţuri adânci, iar marginile lor exterioare erau mult mai înalte decât cele interioare. Acoperite cu tufişuri dese, formau parcă doi pereţi de o parte şi de alta a drumului.

Nu era încă întuneric de tot, aşa că Zenon îşi mai privi o dată opera cu o satisfacţie sumbră. Tocmai voia să plece spre şosea, când îi trecu prin minte că ascunzându-se în tufişuri, lângă baricadă, putea urmări fără teamă rezultatul răzbunării sale.

— Cel puţin să văd cum îşi frâng gâtul, spuse zâmbind. Alunecă de câteva ori pe marginea şanţului, dar în cele din urmă ajunse sus, depărtă crengile tufişurilor şi se cuibări comod sub ele. Punctul de observaţie era excelent ales. Nu-i rămânea decât să stea liniştit şi să aştepte, iar după ce se vor răsturna să iasă în şosea şi să pornească spre oraş. Nimeni nu va putea dovedi că el a pus obstacolul, nimeni nu l-a văzut pe aici, iar ţăranul cu care venise s-a dus spre Oszmiana. Şi nici nu ştia pe cine a dus. Iar pe cei doi îi pot găsi abia dimineaţa. Pe drumul ăsta nu trecea nimeni noaptea, nu era ca pe şosea, pe unde trec căruţele la trenul de dimineaţă sau după cărămidă la Ludwikowo.

— Sigur, pot să apară unele bănuieli, îşi spunea Zenon. Nu o dată i-am ameninţat. Dar nu vor găsi dovezi împotriva mea. Iar eu am să mă răzbun… Şi o să mai am şi spectacol… Aşa ceva nu se întâmpla în orice zi!…

Minutele se scurgeau şi lui i se păreau ore. Huruitul motorului se apropia, devenea tot mai puternic. Nu-i despărţea mai mult de trei kilometri de accidentul iminent.

— Doar dacă-l previne vreun diavol, îi trecu lui Zenon prin cap.

Dar nimic nu l-a prevenit pe Czyński. Dimpotrivă. A constatat că se face destul de frig şi că Marysia poate răci. Cum după pod drumul era mult mai bun a accelerat zdravăn.

Snopul de lumină albă se înfigea în întuneric, îl despica în două făcându-i drum. Încă două curbe, după a doua, un deal destul de înclinat şi ajung în şosea. Leszek se gândea la ziua de mâine, la discuţia decisivă cu părinţii, la felul în care le-o va prezenta pe Marysia, la marea lui fericire, la serile pe care le vor petrece împreună, la dimineţile în care se vor trezi pentru a se convinge a mia oară că fericirea lor nu este un vis, ci realitate… Se gândea la o masă cu două tacâmuri, la ea, veselă, radioasă şi luminoasă umblând prin casa lui, prin casa lor…

Şi deodată zări…

Înainte ca gândul să poată străbate creierul, înainte de a înţelege că aceasta înseamnă moarte, a frânat instinctiv,

şi-a coborât fulgerător picioarele şi a înfipt călcâiele în drumul ce alerga sub roţi. Cauciucurile au scârţâit, pe ambele părţi au ţâşnit două fântâni de pietriş şi răsună bubuitul surd al unei lovituri puternice.

Pe urmă totul a amuţit.

Spectacolul fusese într-adevăr nemaipomenit, iar lui Zenon nu-i scăpase nici o fărâmă, nici o fracţiune de secundă. A văzut motocicleta ieşind de după cotitură, a văzut efortul disperat al motociclistului, a văzut clipa în care motocicleta a izbit obstacolul şi cele două trupuri azvârlite înalt în văzduh.

Pe urmă s-a aşternut liniştea.

Înţelegea cu o claritate ciudată tot ce se întâmplase. Era atât de treaz, de parcă n-ar fi pus niciodată o picătură de alcool în gură. S-a răzbunat. Zac acolo în drum, morţi, ori răniţi mortal. S-a răzbunat şi nu simţea nimic, sau mai degrabă simţea în el un gol imens. Şi liniştea aceasta ciudată şi surdă.

Coborî în drum. În partea stângă, departe de obstacol, zăcea motocicleta. Zenon aprinse un chibrit. Era o grămadă de fier încolăcit. Porni mai departe şi aprinse alt chibrit.

Zăceau aproape unul lângă altul. Ea fusese aruncată mai departe. Zenon se aplecă asupra lui. Avea mâinile şi picioarele răsfirate în dezordine, capul aplecat pe umăr. Arăta ca un manechin moale. Partea de jos a feţei era zdrobită, din gura larg deschisă îi curgea sânge. Avea ochii închişi.

Doi paşi mai încolo zăcea ea. Zăcea cu faţa la pământ, cu braţele adunate, parcă plângea, parcă s-ar fi întins singură aci, ca să plângă în linişte, parcă se întinsese cum se întind toate femeile când plâng. Pe ea nu se cunoştea nimic. Zenon mai aprinse un chibrit şi se aplecă asupra Marysiei, ca să-i privească faţa dintr-o parte. Atunci a zărit o pată de sânge în păr.

Se uită în urmă. I se păruse că Czyński gemea. Trebuie să fi fost o iluzie. Băgă chibriturile în buzunar şi porni înainte.

Fără să-şi dea seama, mergea tot mai repede. În capul lui se petrecea ceva ciudat. Simţea că încolţeşte în el un sentiment nou, necunoscut, un sentiment îngrozitor. Da, se temea, se temea cumplit, dar nu de cei rămaşi în drum, ci de el însuşi, de el însuşi în acest pustiu, în întuneric, în conştiinţa că alături de el, în urma lui, aproape în el mai este cineva, monstruos, înfiorător, groaznic…

— Ucigaşul!

Şi deodată începu să alerge. Din pieptul sufocat i se smulse un strigăt:

— Ajutor! Ajutor! Ajutor!

Pe şosea se auzea un hurducăit. O să găsească acolo oameni.

— Ajutor! Ajutor! Ucigaşul!…

Strigătul se prefăcea în urlet, într-un urlet sălbatic, animalic, într-un schelălăit nearticulat, în care nu mai puteai desluşi cuvinte, ci doar o teamă dementială şi o rugăminte disperată.

Capitolul XIII

La moară se culcau seara devreme. Până şi femeile, cărora, cu toată truda din timpul zilei, le plăcea să trăncănească până târziu, de le apuca uneori miezul nopţii în faţa casei, plecaseră la culcare, fiindcă începuseră nopţile răcoroase.

Bătrânul Prokop îşi spunea rugăciunile în faţa icoanelor şi bătea cu fruntea în duşumea, cu atât mai zelos cu cât era zi de duminică. Argatul Witalis sforăia de mult în cuhnie. Tânărul Wasil stătea la Antoni Kosiba în căsuţă şi cânta încet dar iscusit la muzicuţă. Cânta şi se uita la vraci, care amesteca tăcut, într-o strachină micuţă, seu, doftorie şi fiere de porc. Prepara o alifie bună împotriva degerăturilor.

Deodată, în liniştea aceea, începu să latre câinele. Gâştele trezite se porniră pe gâgâit.

— Vine cineva la noi, spuse Wasil.

— Vezi cine e, mormăi vraciul.

Wasil şterse muzicuţa cu mâneca, o ascunse în buzunar şi fără să se grăbească ieşi afară. Auzi limpede hurducăit de căruţă şi vocile amestecate ale unor oameni. Voci multe, să fi fost vreo opt sau zece oameni. Unul alerga înainte, gâfâind de efort. Când ajunse lângă Wasil şi se opri în lumina ce cădea pe fereastră, Wasil făcu un pas înapoi.

— Ce diavol mai e şi ăsta?! întrebă ameninţător, ca să-şi dea curaj.

Omul cu faţa şi mâinile pline de sânge şi cu o înfăţişare de nebun bolborosi răguşit:

— Vraciul… Ajutor… Mai trăiesc…

— Cine?

— Mai repede, mai repede! gemu omul. Vraciul! Vraciul!

— Ce s-a-ntâmplat? se auzi din tindă vocea lui Antoni Kosiba.

— Salvează-i! Salvează-i! Salvează-mi şi mie sufletul

blestemat! Alergă spre el. Mai trăiesc!

Wasil îl privi în ochi şi spuse:

— E Zenon al curelarului Wojdyllo.

— Ce s-a-ntâmplat? se auzi alături vocea lui Prokop.

— S-au răsturnat cu motocicleta! spuse Zenon scuturat parcă de febră. Mai trăiesc!

Vraciul îl prinse de umeri.

— Cine? Cine omule?!…

În vocea lui răsună disperarea.

Nu mai era nevoie de răspuns. Tocmai se apropia căruţa, în ea zăceau întinse două trupuri nemişcate. Din odaie veni în fugă Witalis, veniră şi femeile şi aduseră lumină.

Faţa tânărului Czyński, acoperită cu cheaguri de sânge, făcea o impresie groaznică, dar avea ochii deschişi şi parcă lucizi. În schimb faţa Marysiei, palidă ca o coală de hârtie, semăna cu faţa unei moarte. Din părul auriu, de deasupra tâmplei curgea sânge. Aplecat deasupra căruţei, vraciul le luă pulsul.

Ţăranii povesteau de-a valma:

— Tocmai treceam pe lângă drumul spre Wickuny, când a ieşit ăsta strigând după ajutor. Alergăm noi să vedem ce e, când colo, Doamne iartă, ei zac în drum…

— Nici nu mai suflau.

— Cu motocicleta asta s-au răsturnat. Cineva a lăsat un trunchi în drum, iar ei s-au lovit de el, şi…

— Noi ne sfătuiam ce să facem, iar ăsta cade în genunchi şi ne sărută mâinile. Ajutaţi-i, zice, duceţi-i în târg la doctor, zice, fiţi creştini…

— Noi gata, că doar oameni suntem, dar cum să-i duci până în târg. Că-şi dau sufletul, chiar dacă mai trăiesc. Aşa că ne-am hotărât să-i aducem aici, la vraci…

— Măcar că şi aici e nevoie mai mult de preot…

Antoni Kosiba se întoarse spre ei. Chipul lui aşa împietrise, încât semăna mai mult a cadavru decât a om. Numai ochii îi ardeau.

— Singur n-o scot la capăt, spuse. Să alerge cineva după doctor.

— Witalis! strigă Prokop, înhamă calul.

— Nu mai e timp de înhămat, strigă vraciul.

— Daţi-mi un cal, mă duc eu, spuse Zenon.

— Scoate-i calul Witalis, încuviinţă Prokop, iar tu dă de ştire şi la Ludwikowo că feciorul lor zace aici.

Vraciul şi ajunsese în odaie. Cu o mişcare a mâinii mătură toate lucrurile de pe masa cea mare, cu alta curăţă laviţa. Mâinile îi tremurau, iar pe frunte îi apăruseră broboane de sudoare.

Ieşi din nou. Acum dădea dispoziţii. Răniţii au fost transportaţi cu băgare de seamă pe braţe în odaia în care Wasil mai aprinsese două lămpi. Olga aţâţă focul în sobă. Natalka turna apă în oale. Zonia tăia cu foarfecele mari pânză pentru bandaje.

Afară răsună un tropot violent. Zenon gonea deşelatelea spre orăşel.

— Îşi rupe şi ăsta gâtul, mormăi Witalis în urma lui. Mai omoară şi calul pe întuneric.

— Ce să omoare! răspunse Mielnik neliniştit de prevestirea sumbră. Drumu-i drept, bun.

— Doamne, Doamne, ce nenorocire! repeta bătrâna Agata.

— A trebuit să ispitească duhul rău în zi de sărbătoare, mormăi sentenţios un ţăran. Să meargă pe motocicletă.

— Asta nu-i păcat, ce păcat să fie? se împotrivi unul mai tânăr.

— Poate că nu-i păcat, dar nici bine nu-i.

— Oameni buni, povestiţi tot, aşa cum s-a întâmplat, spuse Prokop.

S-au adunat toţi în jurul căruţei. Au ieşit din odaie şi cei ai casei, pesemne poftiţi afară de Antoni. Au început să povestească amănunţit. Din când în când, câte unul dintre ascultători se rupea de grup şi se uita pe fereastră, împotriva obiceiului său, vraciul uitase să tragă perdelele.

De fapt vraciul nu uitase. Ştia însă că nu mai poate pierde nici o clipă. Întâi s-a apucat să-i facă un control Marysiei. Respiraţia slabă şi pulsul abia simţit păreau să indice agonia. Trebuia stabilit cât mai repede despre ce

contuzii era vorba. Rana de deasupra tâmplei nu putea fi cauza unei stări atât de grave. Era superficială şi provenea probabil din contactul, în timpul căderii, cu o piatră ascuţită, care i-a despicat pielea şi a alunecat pe suprafaţa osoasă. Osul nu era atins. Şi pielea de pe mâini şi de pe picioare era jupuită în multe locuri, dar oasele erau întregi.

Degetele vraciului palpau repede, dar sistematic, trupul nemişcat al fetei, coastele, claviculele, coloana vertebrală şi au revenit la cap. Abia atinse locul în care capul se unea cu gâtul şi Marysia tresări o dată, de două, de trei ori…

Acum ştia: baza craniului era înfundată.

Dacă n-a fost afectat creierul, o operaţie imediată o mai putea ajuta. Mai putea… era o speranţă neînsemnată… dar era.

Vraciul îşi şterse cu dosul palmei sudoarea de pe frunte. Privirea lui se opri asupra instrumentelor primitive pe care le folosise până acum. Îşi dădea perfect seama că nu va putea face o operaţie atât de primejdioasă şi de grea cu ajutorul lor.

— Toată speranţa e în doctor, se gândi cu febrilitate. Să dea Domnul să ajungă la timp.

Între timp, vraciul spăla şi pansa rănile Marysiei, apoi se ocupă de Czyński. Tânărul îşi recăpătase cunoştinţa şi gemea tare. După ce-i spălă faţa şi-l curăţă de sânge, constată că are maxilarul fracturat. Mai neplăcută era fractura complicată a braţului stâng. Osul fracturat străpunsese muşchiul şi pielea.

Cu câteva tăieturi de cuţit, vraciul înlătură mâneca şi se apucă de operaţie. Din fericire accidentatul leşină de durere. În douăzeci de minute operaţia era terminată. În orice caz viaţa lui Czyński nu era în primejdie.

În acest timp Zenon gonea ca un nebun spre oraş. Era cât pe-aci să calce nişte femei în faţa bisericii şi în cele din urmă descălecă în faţa casei doctorului Pawlicki.

Medicul nu se culcase încă şi îşi dădu seama imediat ce trebuia să facă. Îşi trimise sora să telefoneze de la poştă la Ludwikowo, iar el scoase repede din dulap valiza cu instrumente chirurgicale, controlă dacă nu lipseşte ceva,

mai împachetă diferite medicamente, seringa pentru injecţii şi bandaje.

Sora se întoarse cu ştirea că domnul şi doamna Czyński pleacă imediat cu maşina şi în cinci minute vor fi în Radoliszki.

— Plec cu ei, hotărî medicul.

— Plecaţi imediat, luaţi calul, îl zorea Zenon.

— Ai înnebunit! se revoltă Pawlicki. Să merg călare şi încă fără şa? Cu maşina ajung mai repede.

Şi avea dreptate. Maşina sosi neaşteptat de repede. Speriată, familia Czyński voia să-l întrebe pe Zenon ce şi cum s-a întâmplat, dar medicul declară că pentru asta mai au timp.

În mai puţin de cinci minute erau în faţa morii. Când au intrat în odaie, vraciul tocmai termina bandajarea capului celui accidentat.

— Trăieşte? Fiul meu trăieşte?! strigă doamna Czynska.

— Trăieşte, doamnă, şi n-o să aibă nimic, răspunse vraciul.

— Ce poate şti omul acesta, doctore? Salvează-mi fiul!

— Imediat îi scot zdrenţele acestea şi-l consult, spuse medicul.

— N-are rost să-l chinuiţi. Vă spun eu ce are. Are fractură de maxilar, aici, şi fractură a braţului, aici. I-am pus osul la loc.

— Te rog să nu mă deranjezi! strigă doctorul. Cred că ştiu eu mai bine decât dumneata ce trebuie să fac!

— Aici nu mai e nimic de făcut! susţinea cu îndărătnicie vraciul. Ea, domnişoara, trebuie salvată imediat.

— Ce are? întrebă doctorul.

— Osul e înfundat în creier.

— Domnule doctor! gemu doamna Czynska.

Pulsul era absolut mulţumitor.

— Îi fac doar o injecţie antitetanos şi trebuie dus la spital. Trebuie cât mai repede făcută o radiografie. Şi acum s-o consult pe fata aceasta.

Se aplecă asupra Marysiei şi încercă să-i găsească pulsul. După o clipă întoarse capul.

— E în agonie, declară.

— Salvaţi-o, domnule doctor, spuse cu vocea răguşită vraciul.

Medicul ridică din umeri.

— Aici nu se mai poate face nimic. Să-i controlez contuzia… Hâm!… Da… Fractură a bazei craniene.

Trupul nemişcat începu să tresară.

— A fost atinsă şi scoarţa cerebrală, adăugă. Dovadă tresăririle… Da… Aici nu mai ajută nici o minune. Aveţi o oglindă?

Vraciul îi oferi un ciob de oglindă. Doctorul o apropie de gura întredeschisă a accidentatei. Se acoperi cu o ceaţă uşoară.

— Ei, asta e. Îşi depărta braţele. Singurul lucru pe care pot să-l fac e să-i administrez o injecţie pentru întărirea inimii. Starea ei însă e disperată.

Deschise valiza plină cu instrumente chirurgicale strălucitoare. Vraciul se uita la ele vrăjit, nu-şi putea lua privirile de la ele.

Între timp medicul umplu seringa cu un lichid dens, incolor, extras dintr-o fiolă şi-l injectă fetei în antebraţ, sub piele.

— Păcat de muncă, mormăi. În orice clipă poate avea loc deznodământul.

Şi reveni la Czyński, apucându-se de desfăşurarea bandajelor. Vraciul îi atinse braţul.

— Domnule doctor! Salvaţi-o!

— Om prost ce eşti! Pawlicki se întoarse spre el iritat. Cum s-o salvez?

— E obligaţia dumneavoastră, îi răspunse Kosiba.

— N-o să mă înveţi dumneata care-mi sunt obligaţiile. Şi-ţi mai spun ceva: dacă acest rănit va face o infecţie din cauza bandajelor dumitale, intri la zdup. Înţelegi? Dumneata nu ai dreptul să tratezi bolnavi.

Vraciul părea că nu aude nimic.

— Vă rog să-i faceţi operaţie, spuse. Dar dacă reuşeşte?!

— Mai lasă-mă naibii! Ce dracu de operaţie?!

Şi întorcându-se spre domnul şi doamna Czyński,

luându-i parcă martori, strigă:

— Să operez un cadavru?!… E fractură a bazei craniene. Cu siguranţă bucăţile de os au atins creierul. Nici cel mai mare geniu al chirurgiei n-ar putea face nimic. Şi apoi să faci o trepanaţie în aceste condiţii de igienă…

Făcu un semn rotund cu mâna, arătând spre mănunchiurile de ierburi prăfuite atârnate de tavan, la lămpile fumegânde şi la gunoiul de pe podea.

— De-aş avea instrumente ca dumneavoastră, continuă cu îndărătnicie vraciul, aş încerca chiar eu…

— Tot norocul că nu le ai. Ai ajunge mai repede la puşcărie, răspunse mai liniştit medicul, ocupat cu palparea maxilarului tânărului Czyński. Hâm… într-adevăr – fractură. Se pare că nu-i ceva grav… Fără radiografie nu e nimic sigur… Răni superficiale…

Dezinfectă cu îndemânare rănile şi puse bandajul său. Apoi îi controlă mâna şi văzând cele două incizii, izbucni furios:

— Cum ai îndrăznit să faci aşa ceva!… Cum ai îndrăznit?!… Şi asta cu vreun briceag murdar!…

— Ieşea osul, îi explică Antoni Kosiba, iar cuţitul l-am băgat în apă fiartă…

— Am să te învăţ eu… O să răspunzi pentru asta…

— Am să răspund, mormăi resemnat vraciul. Şi ce era să fac?

— Să mă aştepţi pe mine!

— Am trimis după dumneavoastră. Noroc că v-au găsit acasă, dar ce ar fi fost dacă nu v-ar fi găsit?! Trebuia să las rănitul fără ajutor?…

— Şi îţi suntem recunoscători, spuse domnul Czyński. Omul acesta are dreptate, doctore.

— Fără îndoială, conveni nemulţumit medicul. Într-adevăr, puteam să nu fiu acasă. Acum, fereşte-ne, Doamne, de vreo infecţie.

Domnul Czyński scoase din portofel o bancnotă şi o întinse vraciului.

— Ia asta pentru ajutorul dumitale.

Kosiba scutură din cap.

— Nu-mi trebuiesc bani.

— Ia! Că-i ajuţi pe săraci fără bani, e bine, dar de la noi poţi să iei.

— Eu nu-i ajut pe săraci sau pe bogaţi, ci pe oameni. Iar pe acest domnişor, dacă mă lăsa cugetul, nu-l ajutam deloc. Mai degrabă el ar fi trebuit să piară, decât nefericita asta de fată… Moare din pricina lui…

Doamna Czynska se adresă medicului în franceză:

— Acum poate fi transportat în maşină?

— Da!… răspunse. Imediat chem nişte oameni. Numai să-mi strâng lucrurile.

Îşi adună în grabă instrumentele de pansat, închise valiza şi ieşi cu ea în faţa casei. Antoni Kosiba văzu că doctorul puse valiza în maşină. Atunci s-a hotărât:

— Trebuie s-o iau.

Folosindu-se de confuzia creată în timpul transportării tânărului Czyński, vraciul ieşi afară. Portiera maşinii era deschisă, iar şoferul stătea de cealaltă parte. Era suficientă o mişcare, urmată de revenirea în căsuţă.

Nimeni nu observase dispariţia valizei. Două minute mai târziu, maşina porni spre Radoliszki.

Vraciul nu pierdu timpul. Se închise în odaie, înşiră cu febrilitate instrumentele obţinute pe masă, la capul Marysiei, îşi potrivit lămpile cât putu mai aproape, aşeză cu cea mai mare băgare de seamă trupul fără vlagă în poziţia convenabilă. Se închină şi trecu la operaţie.

Întâi a trebuit să-i radă părul la ceafă. În locul ras se zări o pată mică, vânătă. Inflamaţia era neînsemnată.

Îşi mai lipi odată urechea de pieptul fetei. Inima abia tresărea. Întinse mâna, luă un cuţitaş îngust şi ascuţit, cu mâner lung. Din prima incizie ţâşni un sânge de culoare închisă şi pătrunse în fâşiile de pânză. A doua incizie, a treia şi a patra… Mişcările repezi şi sigure ale mâinilor lui dezveleau locul de prindere a muşchilor. Se zări osul albrozaliu al craniului.

Da, doctorul Pawlicki nu se înşelase, osul era înfundat, fisurat, iar câteva bucăţele mici se deplasaseră apăsând asupra creierului.

Trebuiau extrase cu cea mai mare atenţie pentru a nu leza membrana care acoperă creierul. Era nespus de greu şi de obositor, mai cu seamă pentru că trupul pacientei începuse să tremure. Deodată tremurul se opri.

— Acesta-i sfârşitul, se gândi vraciul.

N-a întrerupt însă operaţia. Nu avea timp nici să-i ia pulsul. Nu-şi lua ochii de la rană, nu vedea că afară, turtindu-şi nasurile de geamuri, oameni urmăreau cu îndărătnicie eforturile lui disperate.

Când a sfârşit şi a cusut rana, era pe la întâiul cântat al cocoşilor. Se închină iar şi din nou îşi lipi urechea de pieptul fetei: nu desluşea nimic.

— Injecţia! îl străfulgeră un gând.

Găsi uşor în valiză cutia cu fiole şi seringa.

— Asta i-a injectat şi doctorul, constată.

După injecţie inima începu să bată perceptibil. Atunci Antoni Kosiba se prăbuşi greu pe laviţă, îşi lăsă capul în palme şi izbucni în plâns.

Şi a rămas aşa nemişcat o oră sau poate mai mult, complet epuizat, aproape fără cunoştinţă. Pe urmă s-a ridicat să controleze dacă inima Marysiei mai bate. Pulsul abia simţit nu-şi revenise, dar nici nu slăbise. Abia târându-şi picioarele, vraciul adună instrumentele, le spălă, le aşeză în valiză şi după o clipă de gândire duse valiza în şură, înlătură fânul dintr-un colţ şi o ascunse cât mai adânc. Aici era în siguranţă, n-o vor găsi şi nu i-o vor lua. Posedând această comoară, va fi mai uşor să facă mai bine şi mai repede operaţiile, chiar şi pe cele grele, ca cea de astăzi.

— Cum i-a spus doctorul? se gândi. Trepanaţie… Da, trepanaţie… E clar. Doar cunosc acest cuvânt. Cum mi-a putut zbura din minte?…

Se întoarse în odaie, controlă pulsul Marysiei, stinse lampa şi se culcă în apropiere, ca să fie gata la orice mişcare a pacientei. Nu se aştepta însă la aşa ceva.

Când s-a trezit, soarele era sus. Cineva bătu în uşă. Ieşi şi-l zări pe şeful de post din Radoliszki, pe majurul Ziomek. Alături stăteau Mielnik şi Wasil.

— Ce face fata, domnule Kosiba? întrebă majurul. Mai trăieşte?

— Trăieşte, domnule majur, dar cine ştie dacă scapă.

— Trebuie s-o văd.

Intrară în odaie. Poliţistul se uită o clipă la fata în stare de inconştienţă şi constată:

— De interogatoriu nici nu poate fi vorba. Dar de la dumneavoastră tot trebuie să iau declaraţii. Hâm. Doctorul Pawlicki a comunicat că se întoarce astă-seară şi-i va elibera certificatul de deces. El credea că încă ieri…

— Doctorul a plecat? întrebă vraciul.

— A plecat cu Czyński cel tânăr ca să-l ducă la oraş la spital. Se zice că n-o să aibă nimic, dar acum nu poate vorbi. Una dintre victime e fără cunoştinţă, cealaltă, este lipsită de posibilitatea de a vorbi!… Şi când te gândeşti că dacă nu s-ar fi prezentat singur, criminalul ar fi putut fugi liniştit.

— Criminalul? Ce crimă? A fost un accident, se miră Wasil.

— Aşa crezi? Dar a fost vreunul dintre voi acolo, la cotitura aceea?

— Nu.

— Eu am fost în zori. Şi ce-aţi zice dacă într-o bună zi trunchiurile de copaci dintr-o curătură veche ar ieşi singure în drum şi s-ar aşeza de-a curmezişul? Şi ar mai ieşi şi pietrele singure?… Aşa minuni nu s-au mai văzut. A fost un atentat criminal.

— Şi cine-i criminalul?

— Cine?… Păi, individul acela, Zenon, fiul curelarului Wojdyllo.

Cei prezenţi se priviră uimiţi.

— Trebuie să fie o greşeală, domnule majur, spuse în cele din urmă bătrânul Prokop. Zenon a fost primul care i-a ajutat, a chemat oamenii, i-a adus aici la moară, şi s-a dus după doctor!

— Ia te uită! Poliţistul clătină din cap. Deci e adevărat ce-a spus. El a spus, dar eu nu l-am crezut. Mă gândeam că vrea să iasă basma curată, să obţină circumstanţe

atenuante. Se vede că într-adevăr l-a mustrat conştiinţa.

— Şi s-a prezentat singur.

— Sigur. Zicea că diavolul l-a pus, că era beat… Ei, dar să mă apuc de scris.

Prokop l-a poftit pe poliţist în odaie, unde a avut loc audierea tuturor celor din casă în calitate de martori. A dat declaraţie şi Antoni Kosiba, dar el a spus puţine lucruri. A adăugat la cele spuse de ceilalţi că a dat victimelor primul ajutor. Pe urmă femeile au servit micul dejun, în timpul căruia majurul l-a rugat pe vraci să-i spună ce să facă cu durerile pe care le simte de câteva luni în partea dreaptă. A primit nişte ierburi, a mulţumit, a dat dispoziţie ca în cazul în care fata ar deceda, să fie anunţat la post, şi-a luat rămas bun şi a plecat.

Marysia însă nu murea. Zilele treceau una după alta, iar ea zăcea nemişcată şi inconştientă. Singura modificare în starea ei era febra care părea să crească cu fiecare oră. Faţa ei albă ca varul devenea tot mai aprinsă, respiraţia abia simţită devenise rapidă, violentă şi sacadată.

De trei ori pe zi vraciul îi turna în gura încleştată o fiertură brună, zi şi noapte îi punea comprese proaspete de cârpe muiate în apă rece de fântână pe fruntea înfierbântată şi pe inima agitată.

Vraciul slăbise şi încărunţise şi mai mult. Chipul lui semăna cu chipul unui cadavru, numai în ochi îi ardea desperarea, îşi pierduse orice speranţă. Zadarnice toate strădaniile, zadarnice toate eforturile, zadarnică îngrijirea. Vedea cum îi scapă din mâini această viaţă tânără, viaţa singurei fiinţe de pe lume pentru care era gata, fără şovăire, să-şi dea propria-i viaţă.

A treia zi l-a rugat pe Wasil să se ducă în oraş după doctor.

— Poate că face el ceva, spunea.

Wasil s-a dus şi s-a întors fără nimic. Doctorul se oprise mai multă vreme la Vilnius şi se pare că nu avea să se întoarcă prea repede, fiindcă trebuia să-l însoţească pe Czyński cel tânăr în străinătate.

Seara, Antoni Kosiba a trimis la Pieczki după baciul de

acolo. Nu credea deloc în eficienţa „descântecelor” lui, dar înecatul se agaţă şi de un fir de pai.

Baciul a venit în pofida aversiunii faţă de concurent. Vedea în asta o mare victorie pentru el. S-a uitat la muribundă, i-a atins mâna, pe urmă i-a ridicat o pleoapă, i-a ridicat a doua, i-a răsfrânt buza de jos, cercetând atent suprafaţa interioară, zâmbi uşor şi începu să mormăie ceva pe sub mustaţă, ţinând în acelaşi timp mâinile deasupra capului ei.

Degetele lui bătrâne, noduroase, se strângeau încet, de parcă adunau ceva, pe urmă coborau până la tălpi şi aici se întindeau iar, de parcă scuturau ceva nevăzut. Repetă aceste mişcări de şapte ori mormăind fără-ncetare un descântec, din care numai cuvintele de la sfârşit le pronunţa cu voce tare:

— … pe ape întinse, în zări necuprinse, în soare fierbinte, în neguri negrite, la lumina lunii, la trei sute de ani, ieşi pe fereastră!

La ultimele cuvinte alergă repede la fereastră, o deschise, scoase mâinile afară şi porunci:

— Turnaţi-mi repede apă într-o găleată de lemn.

Unul dintre cei prezenţi îi îndeplini porunca. Atunci baciul adună pe un capac de oală câţiva tăciuni aprinşi, turnă peste ei un pumn de ierburi scoase dintr-un sac din pânză de cânepă, ce-i atârna peste umăr şi se îndreptă încet spre fiecare colţ al odăii. În colţ se oprea, sufla în tăciuni până se ridica un nor de fum, spunea Tatăl nostru şi se întorcea la căpătâiul muribundei, pentru ca apoi să se îndrepte spre alt colţ.

Toată ceremonia a durat vreo oră. În cele din urmă baciul se apropie de Marysia, îi cercetă din nou pleoapele şi dădu din cap.

— O să trăiască, spuse cu convingere. Am descântat moartea. Dar moartea e puternică. Ea nu ascultă nici de cel mai puternic descântec. Dacă se încăpăţânează, nu pleacă cu mâinile goale. De aceea alegeţi o găină şi tăiaţi-o chiar la miezul nopţii, aici, sub fereastră. Bolnava e fată ori e măritată?

— Fată, răspunse Kosiba.

— Atunci trebuie o găină albă. Aveţi o găină albă?

— Avem. Olga dădu din cap profund impresionată.

— Atunci tăiaţi-o. Pe urmă fierbeţi-o şi vreme de patru zile daţi-i-o bolnavei să mănânce. Ferească sfântul, nimic altceva, numai găina şi supa de la ea. Şi acum nu-mi mulţumiţi, că nu-i bine, iar eu mă duc. Lăudat fie!

— În vecii vecilor, răspunseră cei de faţă.

În urma baciului ieşiră toţi din odaie, a rămas numai Zonia. Îl înghionti pe vraciul dus pe gânduri şi întrebă:

— Cum e, Antoni, ajută ori n-ajută?

— Nu ştiu.

Ridică din umeri.

— Fiindcă, vezi tu, eu cred că toate astea sunt aiureli. Cum să ajute bolnavului tămâierea şi mormăiala aia?… Vorbăria şi tămâierea nu sunt leacuri. Tu vindeci altfel şi atunci de ce l-ai mai chemat pe baci?! De-acum o să spună tuturor, că acolo unde tu n-ai mai putut face nimic, a ajutat el. Iar Marysia asta dacă avea să se însănătoşească, s-ar fi însănătoşit şi aşa. Acum însă, pentru tine, ar fi mai bine să moară, fiindcă…

Când văzu privirile lui Antoni tăcu şi se lipi de perete.

— Ce-i cu tine, ce-i cu tine, Antoni?! spuse repede. Eu nimic rău… Din bunăvoinţă pentru tine… Zău. Nu doresc moartea nimănui… Iar tu imediat… Dumnezeu ştie ce-ţi închipui. Hai, nu te supăra, uite, la miezul nopţii am să tai eu găina sub fereastră. Am să aleg una albă, albă de tot…

— Du-te, Zonia, du-te, lasă-mă singur, şopti vraciul.

— Mă duc. Noapte bună. Iar tu, Antoni, culcă-te şi te odihneşte, că te istoveşti de tot. În ce priveşte găina, fii liniştit. Am să fac cum a zis baciul. Noapte bună.

A ieşit şi în urma ei s-a lăsat liniştea. Numai respiraţia şuierătoare a Marysiei amintea că în această linişte se întâmpla ceva, că ceva se grăbeşte, se grăbeşte spre un sfârşit implacabil.

Antoni îşi apropie scăunelul, îşi sprijini cotul de marginea mesei şi se uită la vinişoarele vineţii de pe pleoapele închise ale fetei.

Făcuse tot ce-i îngăduise priceperea, ce-i spusese mintea, ba chiar împotriva ei, împotriva convingerii, făcuse ce-i dictase desperarea şi un instinct ascuns undeva în vreun colţ al sufletului căutând ajutorul şi salvarea în puterea neînţeleasă şi poate inexistentă a vrăjilor.

Timpul se scurgea, afară noaptea era tot mai adâncă. Antoni Kosiba se gândea la el, la soarta lui, la viaţa lui, atât de pustie până acum, atât de searbădă şi fără nici o legătură cu oamenii, cu lumea din jurul lui. Da, fără nici o legătură. Fiindcă numai simţirea leagă. Nu pâinea, nu viaţa, nu bunătatea şi bunăvoinţa altora, nici măcar convingerea că-i eşti de folos, cuiva, numai simţirea ta. Şi a fost de-ajuns să îndrăgească pe cineva din tot sufletul şi iată că soarta i-l ia, i-l smulge, i-l răpeşte.

Şi iar, ca atunci, se trezi ceva în el şi îşi şterse fruntea.

Şi brusc înţelese că odată, tare demult, parcă în altă viaţă, trăise ceva asemănător. Era sigur. Soarta îi luase pe cineva pe care-l iubise, fără de care nu putea trăi…

Simţea zvâcniri în tâmple, în cap gândurile se zvârcoleau într-un vârtej ameţitor.

— Cum s-a întâmplat?… Când?… Unde?… Că doar s-a întâmplat…

Strânse dinţii şi degetele până simţi cum i se înfig dureros unghiile în palme.

— Să-mi amintesc… să-mi amintesc… Trebuie să-mi amintesc…

Nervii lui chinuiţi păreau că tremură de încordare. Gândurile i se risipeau în frânturi imperceptibile, într-o spumă albă, informă, ca apa pe roata morii şi o imagine tulbure, înceţoşată începu să prindă contururi… Ovalul delicat al unui chip… Un zâmbet discret împodobeşte buzele, părul auriu şi… ochii. Negri, adânci, de nepătruns.

Din gâtlejul uscat şi sugrumat al lui Antoni Kosiba se smulse un cuvânt necunoscut şi totuşi cel mai familiar, un nume neauzit niciodată şi totuşi cel mai apropiat:

— Beata…

Îl repetă uimit, speriat şi cu speranţă. Simţea că în el se petrece ceva, că descoperă ceva nespus de important, că

încă o clipă şi în faţa lui se va deschide o mare taină.

Se strânse în el, se încrâncenă…

Deodată în liniştea de afară se auzi un ţipăt strident de pasăre. O dată, de două ori, de trei ori…

Antoni Kosiba sări în picioare şi în prima clipă nu ştiu ce s-a întâmplat. Abia după un timp înţelese.

Zonia tăia găina… Găina albă… E miezul nopţii…

Se apropie în grabă de Marysia. Cum a putut s-o lase atâta timp… îi atinse mâna, obrajii, fruntea… îi controlă pulsul, îi ascultă respiraţia.

Nu exista nici o îndoială: febra scăzuse, scăzuse brusc. Obrajii şi mâinile abia dacă erau călduţe.

— Se… răceşte, acesta-i sfârşitul – îşi spuse.

Fără să piardă timpul, aprinse focul în sobă, puse un pumn de ierburi într-o oală mică. În câteva minute băutura pentru întărirea inimii era gata. Turnă în gura bolnavei trei linguriţe, iar după o jumătate de oră pulsul părea mai puternic. Repetă doza.

Mai trecu un sfert de oră şi Marysia deschise ochii, închise pleoapele şi le deschise din nou. Buzele ei se mişcară şi parcă zâmbiră. Ochii priveau cu luciditate.

Vraciul se aplecă asupra ei şi-i şopti:

— Porumbiţa mea, fericirea mea… Mă recunoşti?… Mă recunoşti?…

Buzele Marysiei se mişcară şi cu toate că nu se putea auzi nici un cuvânt, ştia, îşi dădea seama după mişcarea lor că spunea aceleaşi cuvinte, pe care i le spunea întotdeauna:

— Unchiul Antoni…

Pe urmă respiră mai adânc, pleoapele i se închiseră şi o respiraţie ritmică şi egală începu să-i ridice pieptul.

Adormise.

Vraciul căzu cu faţa la pământ şi plângând de fericite repeta:

— Mulţumescu-ţi ţie, Doamne… Mulţumescu-ţi ţie, Doamne…

Se lumina de ziuă. Cei de la moară se sculaseră. Witalis s-a dus să ridice stăvilarele, Wasil s-a dus la grajd. Agata şi

Olga se învârteau prin cuhnie iar Zonia şedea pe prag şi jumulea găina albă.

Capitolul XIV

După două săptămâni, doctorul Pawlicki s-a întors la Radoliszki şi chiar a doua zi a fost chemat la moşia Rajewszczyna, care aparţinea familiei Skirwoynilor unde maşina de tocat paie îi prinsese braţul unui argat.

Atunci a ieşit la iveală lipsa trusei chirurgicale. Doctorul susţinea că în noaptea aceea adusese valiza acasă, servitoarea însă afirma iar bătrâna Marcysia se şi jura că n-a adus-o… Au răscolit casa, din pivniţă până în pod, dar fără nici un rezultat, aşa că doctorul s-a dus la locul accidentului numai cu instrumentele din cabinet. Întorcându-se însă din Rajewszczyna a trecut pe la Ludwikowo, ca să-l întrebe pe şofer.

Şoferul ţinea foarte bine minte că domnul doctor ieşise cu valiza din casă şi o pusese în maşină, ţinea minte că la întoarcere valiza n-a fost scoasă nici în oraş, nici la Ludwikowo şi nici la gară. Îşi mai amintea că atunci când îl scoteau pe domnişor din casă, vraciul dădea târcoale maşinii…

— Dacă cineva a luat-o, atunci numai el, îşi dădu cu părerea şoferul.

— Sigur că da. Doctorul se plesni peste frunte. Cum nu m-am gândit de la început?! Fireşte. E limpede, doar spunea că dacă ar avea instrumente, ar încerca să-i facă fetei operaţie. Ei, acum am pus mâna pe el. Nu ştii dacă Marysia aceea, care s-a răsturnat cu domnul inginer, mai trăieşte?

Şoferul nu ştia, dar în Radoliszki lumea nu vorbea decât de asta şi spre mirarea lui sinceră, doctorul Pawlicki află imediat că fata trăieşte şi se pare că se însănătoşeşte. Unii socoteau că e meritul vraciului de la moară, alţii că e al baciului din Pieczki, dar toţi subliniau cu satisfacţia proprie oamenilor simpli în astfel de cazuri, că puterea tainică a vrăjilor ajutase acolo unde medicina se declarase neputincioasă.

Indiferent de iritarea pe care i-o stârniseră aceste

relatări, doctorul îşi întări convingerea în justeţea bănuielilor sale. Doar o consultase pe fata aceea şi constatase fără nici un dubiu fractura bazei craniului. Chiar dacă ar fi fost chirurg, tot nu s-ar fi încumetat la o asemenea operaţie, pe care o considera inutilă. Nu excludea însă complet nici o întâmplare excepţională (o şansă la o mie) în care operaţia putea reuşi. În schimb excludea categoric eventualitatea ca accidentata să poată trăi măcar câteva ore fără trepanaţie şi fără extragerea fragmentelor de os. Cu atât mai mult excludea posibilitatea realizării unei operaţii reuşite fără instrumente chirurgicale de precizie.

Din acest raţionament rezulta că instrumentele lui au fost furate de vraciul Antoni Kosiba.

Aceste argumente le-a expus a doua zi dimineaţa la postul de poliţie în faţa majurului Ziomek, cerându-i iniţierea unei anchete, efectuarea percheziţiei şi arestarea vraciului sub acuzaţia de furt şi de practicare ilegală a medicinii.

Majurul Ziomek ascultă cu atenţie şi răspunse:

— Obligaţia mea este să închei un proces-verbal în legătură cu sesizarea dumneavoastră. Personal cred că aveţi dreptate. Numai Kosiba putea să ia valiza cu instrumente. Sigur că nu are dreptul să practice medicina şi pentru asta ar trebui să fie tras la răspundere. Pe de altă parte, dacă şi dumneavoastră spuneţi că fără aceste instrumente n-ar fi putut face nimic, iar cu ajutorul lor a salvat viaţa unui om, cu toate că nu avea dreptul, pentru asta vreţi să-l distrugeţi?…

Medicul îşi încruntă sprâncenele.

— Domnule comandant! Nu ştiu dacă dumneavoastră ca funcţionar al poliţiei aveţi calitatea să apreciaţi infracţiunile. Eu, ca cetăţean, ştiu că intră în competenţa tribunalelor. Disocierea intenţiilor bune de cele rele ale infractorului nu sunt de competenţa noastră. De aceea, făcând această sesizare, am dreptul să sper că îi veţi da curs conform procedurii. Cer percheziţia şi arestarea hoţul.

Poliţistul dădu din cap afirmativ.

— Bine, domnule doctor, voi face ce-mi cere datoria.

— Dar eu, ca parte vătămată, am posibilitatea să asist la percheziţie?

— Fireşte, răspunse sec Ziomek.

— Şi când intenţionaţi s-o faceţi?

Ziomek privi ceasul.

— Imediat. Nu vreau să mă bănuiască cineva de delăsare.

— Acum trebuie să merg la masă, spuse medicul. Poate ne ducem la moară peste vreo două ore?

— Nu, domnule doctor. Percheziţia va avea loc imediat. Dacă vreţi să fiţi de faţă…

— Ce să fac?! Merg cu dumneavoastră.

Ziomek chemă pe unul dintre cei doi subalterni ai săi şi-i ordonă să caute o căruţă.

La moară nu se aştepta nimeni la oaspeţi. Aici viaţa se scurgea după obiceiurile statornicite, cu singura deosebire că Antoni Kosiba aproape că nu mai lucra la moară şi că primea mai puţini bolnavi decât înainte, dar şi pe aceştia îi vedea afară, iar în zilele ploioase în tindă, fără să-i primească în odaie.

În odaie, pe un pat cu aşternut curat, zăcea Marysia. Fata îşi recăpăta sănătatea neaşteptat de repede. Vitalitatea organismului său tânăr îşi spunea cuvântul. Rana postoperatorie se vindeca normal, pofta de mâncare creştea. Temerile iniţiale ale vraciului că urmările accidentului ar putea afecta anumite funcţii ale organismului s-au dovedit, din fericire, neîntemeiate. Îşi mişca liber braţele, degetele şi picioarele. Creierul nu suferise nici o leziune durabilă, fiindcă vederea şi auzul funcţionau fără reproş şi vorbea cu aceeaşi voce cristalină, discutând ore întregi cu îngrijitorul său.

Prima ei grijă după recăpătarea cunoştinţei a fost: ce se întâmpla cu Leszek? Când a auzit că nu a suferit nici o contuzie primejdioasă şi că părinţii l-au trimis la tratament în străinătate, a răsuflat uşurată.

— Numai să se însănătoşească!

Nu-şi amintea cum s-a petrecut accidentul. Nu observase nimic pe drum. Ştia doar că mergeau destul de repede şi că deodată a zburat în aer. Atâta. Nu simţise nici durerile, nici febra de mai târziu. Când şi-a revenit, a fost mirată că se află într-o încăpere necunoscută şi nu pe motocicletă, între tufişuri. Nu-şi dădea seama că s-a aflat cu un picior în groapă. Antoni Kosiba nu-i spusese nici un cuvânt despre lupta tragică pe care o dusese pentru viaţa ei, nu-i spusese cât de grave şi de serioase erau leziunile.

— Porumbiţo, ai la ceafă un oscior rupt şi de aceea ţi-am pus pansamentul acela incomod. Ferească sfântul să mişti cumva capul, că nu se mai lipeşte osul cum trebuie.

I-a făgăduit ascultare, dar chiar a doua zi a început să întrebe când se poate scula din pat.

— Trebuie să stai o vreme în pat, îi răspundea evaziv vraciul. El ştia că o să dureze vreo două luni, dar nu voia să o întristeze. De aceea, când se căina că îşi va pierde slujba la doamna Szkopkowa dacă va mai sta mult în pat, când se încăpăţâna că vrea să se ridice, o repezea:

— Nu ispiti Providenţa! Fii mulţumită că eşti în viaţă. Şi ascultă ce-ţi spun eu, că mai dai de vreun necaz!

— Bine, bine, unchiule Antoni. Îi zâmbea împreunându-şi mâinile. Nu te supăra!

— Cum să mă supăr?! radia vraciul. Cum aş putea eu să mă supăr pe tine, soarele meu!

— Atâtea necazuri îţi fac…

— Ce necazuri! se revolta el. Pentru mine e cea mai mare bucurie. Iar în ce o priveşte pe doamna Szkopkowa, nu te mai gândi la întoarcere.

— Cum se poate?

— Ce nevoie ai, porumbiţo?… Te însănătoşeşti şi rămâi aici la mine…

Zâmbi şi adăugă:

— Dacă vrei.

Antoni nu amintea de necazurile de care vorbea Marysia, pentru că nimic din ce făcea pentru ea nu socotea a fi necaz. Şi făcea multe. În fiecare zi o lua pe braţe şi o muta pe patul lui în nişă şi îi scutura cu grijă aşternutul, în

fiecare zi îi ştergea faţa şi mâinile cu un prosop muiat în apă caldă şi o hrănea cu lingura, ca pe un sugar.

Pentru alte treburi chema pe câte una dintre femei, de cele mai multe ori pe micuţa Natalia, care o adora pe Marysia, dar trebuia să dea şi el o mână de ajutor, pentru că ele nu aveau atâta putere încât să o ridice. La început fata se ruşina de el, dar în curând s-a obişnuit socotindu-l pe „unchiul Antoni” ocrotitorul ei, tatăl ei aproape.

Vorbea cu el sincer despre orice, fără să atingă însă o singură temă. Observase că de fiecare dată când venea vorba de tânărul Czyński chipul lui se posomora. Îşi dădea seama că el îl consideră pe Leszek vinovat de accident şi că din cauza accidentului a aflat de excursiile lor în pădure, pentru care nu-l poate ierta. Dacă ar fi putut să-i spună deschis:

— Nu fi supărat pe el, unchiule Antoni, fiindcă e băiat cinstit, mă iubeşte şi se însoară cu mine.

Dar nu avea dreptul să-i spună. Trebuia să aştepte vreo ştire de la logodnic. De aceea, din când în când, întreba dacă nu-i vreo scrisoare pentru ea.

Vraciul ghicise ce scrisoare aşteaptă ea şi de fiecare dată răspundea scurt şi morocănos:

— Nu-i.

Îi răspundea pe un asemenea ton, de parcă ar fi vrut să adauge:

— Şi nici nu va fi.

În adâncul sufletului său era sigur de asta, tot atât de sigur pe cât era Marysia de contrariu.

Tânărul acela uşuratic i-a sucit fetei capul, era cât pe-aci s-o trimită pe lumea cealaltă, a schilodit-o, iar acum o să-şi găsească alta în străinătate. N-o să scrie nici un cuvinţel.

Bănuielile lui Kosiba păreau întemeiate. Din ziua accidentului trecuse o jumătate de lună şi nici o scrisoare, nici măcar n-a venit cineva din partea lui Czyński să întrebe de sănătatea fetei.

Marysia însă nu-şi pierdea speranţa şi aştepta.

De câte ori se auzea câte un huruit şi îşi dădea seama

că e o brişcă şi nu o căruţă ţărănească, inima începea să-i bată mai tare.

— Dar dacă-i brişca din Ludwikowo?!

Aşa a fost şi în ziua aceea. Nu era însă brişca din Ludwikowo, ci una împrumutată de postul de poliţie. În brişcă şedeau majurul Ziomek, încă un poliţist şi doctorul Pawlicki.

Când se deschise uşa, vraciul tocmai îşi hrănea pacienta şi aruncând o privire pe fereastră băgă iar lingura în strachină.

— Bună ziua, spuse majurul din prag. Avem o treabă cu dumneata, domnule Kosiba. Cum se mai simte domnişoara Marysia?

— Mulţumesc, domnule majur! Mă simt mai bine, răspunse veselă fata.

— Slavă Domnului.

— Daţi-i voie, vă rog, să termine masa, interveni morocănos vraciul.

— Ei, să termine. Noi aşteptăm, încuviinţă Ziomek şi se aşează pe laviţă.

Doctorul Pawlicki se apropie de pat şi se uita tăcut la Marysia.

— N-are febră? întrebă în cele din urmă.

— A avut, dar nu mai are, răspunse Kosiba.

— Picioarele şi mâinile n-au fost afectate?… Nu a apărut nicăieri paralizie?

— Dar, domnule doctor, interveni Marysia, eu sunt complet sănătoasă. Dacă n-ar fi osciorul acesta de la ceafă, care trebuie să se sudeze, m-aş ridica imediat.

Medicul râse sec.

— Oscior?… Ăsta-i oscior! Nu te pricepi la asta, domnişoară. A fost o fractură a bazei craniene…

Vraciul îl întrerupse:

— Sunt gata. Ce doriţi, vă rog?

Puse deoparte strachina goală şi se postă în aşa fel încât îl despărţi pe doctor de patul Marysiei.

— Domnule Kosiba, spuse majurul, dumneata ai făcut operaţia după accident?… Trepanaţia?…

Vraciul îşi înfipse picioarele în pământ.

— Şi dacă-i aşa?

— Dumneata nu eşti licenţiat în medicină. Ştii că legea interzice aşa ceva?

— Ştiu. Dar mai ştiu că un licenţiat în medicină, care după lege are obligaţia să salveze un om, în acest caz a refuzat să-l salveze.

— Nu-i adevărat, interveni doctorul Pawlicki. Am vrut şi am consultat accidentata. Am considerat că starea ei era disperată. Era în agonie.

Vraciul zări ochii larg deschişi a Marysiei şi faţa care-i pălise brusc.

— Nicidecum, îl contrazise. Nu exista nici o primejdie.

Medicului i se ridicase tot sângele în cap de revoltă.

— Cum aşa? Dar ce ai spus chiar dumneata atunci?

— N-am spus nimic.

— Asta-i minciună!

Vraciul tăcea.

— N-are importanţă, se amestecă majurul. Şi într-un caz şi în altul, dumneata eşti răspunzător, domnule Kosiba. Deşi trebuie să-ţi spun că răspunderea nu este mare, fiindcă nu există nici o parte vătămată. Nu numai că nu există cineva care să fi avut de suferit în urma infracţiunii dumitale, dimpotrivă, există cineva căruia i-a fost salvată viaţa. Mai importantă însă e a doua chestiune: cu ajutorul căror instrumente ai făcut operaţia?

— Nu-i totuna?…

— Nu. Fiindcă domnul doctor Pawlicki te acuză de însuşirea instrumentelor dumisale.

— Nu de însuşire, ci de furt, sublinie dur medicul.

— De furt, repetă majurul. Recunoşti, domnule Kosiba?

Vraciul îşi plecase capul şi tăcea.

— Domnule comandat! strigă medicul. Treceţi la percheziţie. Valiza trebuie să fie aici sau ascunsă undeva prin acareturi.

— Scuzaţi-mă, domnule doctor, replică poliţistul, dar vă rog să nu-mi dictaţi dumneavoastră ce trebuie să fac. Asta e treaba mea.

Făcu o pauză şi se adresă iar vraciului:

— Recunoşti?

După o clipă de ezitare, dădu din cap.

— Da.

— De ce ai făcut-o?... Pentru profit sau pentru că fără aceste instrumente nu puteai salva victima accidentului.

— Aceasta nu e întrebare, strigă doctorul Pawlicki. E o sugestie! De altfel forţată, pentru că dacă acest... vraci ar fi avut o asemenea intenţie, mi-ar fi înapoiat valiza pe care a furat-o.

— Mai aveţi valiza aceea? întrebă poliţistul.

— O am.

— Şi o înapoiezi de bunăvoie?

— Da.

— Unde este?

— O aduc imediat.

Trecu încet pe lângă el şi deschise uşa. Îi vedeau pe fereastră statura înaltă, aplecată. În odaie se aşternuse tăcerea. După câteva minute, Kosiba se întoarse cu valiza.

— Aceasta este? se adresă majurul medicului.

— Da, e valiza mea.

— Vă rog să verificaţi dacă nu lipseşte ceva.

Pawlicki deschise valiza şi verifică superficial conţinutul.

— Nu, se pare că nu lipseşte nimic.

— Eu nu mă pot baza pe „se pare” – spuse pe un ton oficial Ziomek. Vă rog să constataţi cu toată certitudinea sau să indicaţi obiectele care au dispărut.

— Nu lipseşte nimic, se corectă medicul.

— Atunci încheiem procesul-verbal.

Ziomek scoase din servietă nişte hârtii şi începu să scrie. În odaie se lăsă tăcerea.

Doctorul Pawlicki era destul de sensibil ca să sesizeze ostilitatea cu care îl priveau toţi cei de faţă, inclusiv tăcutul şef de post. Ostilitatea şi dezaprobarea. Să aibă ei dreptate? El nu avea ce să-şi reproşeze. Proceda în deplin acord cu conştiinţa lui, proceda aşa cum îi poruncea datoria de cetăţean şi de medic. Dacă îndeplinindu-şi

această datorie avea de câştigat prin înlăturarea unui concurent, totul era în ordine… În definitiv, are tot dreptul să lupte pentru existenţă şi încă prin mijloace legale. Legea şi moralitatea publică sunt de partea lui. Chiar dacă n-ar fi medic, chiar dacă acest vraci nu i-ar lua clienţii, tot ar trebui să ceară neutralizarea acestui om.

Statul ocroteşte sănătatea cetăţenilor săi prin sute de legi şi dispoziţii. Unui medic i se cer ani lungi de studii, o practică istovitoare, cunoştinţe şi etică profesională. Iar aici un ţăran simplu, primitiv, încalcă legea. Nu are nici o importanţă că i-au putut reuşi câteva operaţii. În alte mii de cazuri se poate dovedi un ucigaş. Atunci de ce un doctor în medicină, care a cheltuit atâţia bani pentru a se instrui şi şi-a sacrificat atâţia ani, să renunţe benevol la drepturile ce-i revin, să privească nepăsător la activitatea nocivă şi primejdioasă a unui om simplu şi să moară de foame?

— De ce?

Pentru că atitudinea lui nu e pe placul acestor oameni cinstiţi, fără îndoială, dar care totuşi nu sunt intelectuali? Or, tocmai ca intelectual, ca singurul om cu studii superioare, ar trebui să-i înveţe, ar trebui să le explice că el procedează just şi corect, că practica vrăjitorească reprezintă o primejdie publică, că legile trebuie să fie respectate, că furtul e furt, indiferent de mobilul acţiunii. Că o societate civilizată, statul şi toţi cetăţenii conştienţi au obligaţia să respecte în orice împrejurare ordinea existentă.

Fireşte, în mobilurile acţiunii lui Kosiba sunt numeroase motive pentru o sentinţă blândă. Dar asta intră în atribuţiile tribunalului…

Nu, doctorul Pawlicki nu avea ce să-şi reproşeze în acest caz. Poate doar faptul că orgoliul înnăscut nu-i permitea să se coboare până acolo încât să se dezvinovăţească în faţa acestor oameni, ceea ce însă tot n-ar folosi, la nimic.

Stătea tăcut, cu capul ridicat, cu buzele strânse, prefăcându-se că nu observă privirile ostile.

Majurul Ziomek încheie procesul-verbal, îl citi şi cei

prezenţi îl semnară.

— Mai trebuie să semnezi o declaraţie că nu vei părăsi locul de domiciliu, se adresă el lui Kosiba. Aici. Nu ai dreptul să pleci nicăieri fără înştiinţarea poliţiei.

— Cum se poate? se miră doctorul. Nu-l arestaţi?

— Nu văd nici un motiv. Majurul ridică din umeri.

— Cred că furtul e dovedit?…

— Şi ce-i cu asta?… Se arestează atunci când există temeri că acuzatul poate fugi, ori eu sunt sigur că nu va fugi.

— Această siguranţă se poate dovedi înşelătoare.

— Pentru asta eu voi fi tras la răspundere, domnule doctor. De altfel voi preda cazul judecătorului de instrucţie. Poate că la solicitarea dumneavoastră, el va dispune arestarea, dar mă îndoiesc. După pronunţarea sentinţei, îl vor închide, fireşte, dacă va fi condamnat. Ei, aici nu mai avem ce face. La revedere, domnule Kosiba! Multă sănătate, domnişoară Marysia!

Au ieşit şi imediat se auzi huruitul trăsurii, semn că plecaseră.

Vraciul stătea nemişcat în uşă. Când se întoarse, o zări pe Marysia în lacrimi.

— Ce-i cu tine, porumbiţo, ce-i cu tine? se nelinişti el.

— Unchiule, unchiule iubit, câte necazuri ţi-am adus eu pe cap. Eu sunt vinovată de toate!

— Liniştеşte-te, porumbiţo, şi nu mai plânge. Ce necazuri? N-o să-mi facă nimic.

— Dacă te bagă la închisoare, eu mor de desperare!

— Nu mă bagă, nu mă bagă!… Iar dacă mă bagă, ce-i? Nu-mi cade coroana de pe cap.

— Nu vorbi aşa, unchiule. Ar fi o nedreptate cumplită.

— Sufleţelul meu, pe lume e mai multă nedreptate decât dreptate. Iar eu, la drept vorbind, merit să fiu pedepsit. Am furat.

— Ca să mă salvezi pe mine!

— Asta aşa e, dar tot furt se cheamă. Altă poveste că nu-mi pare rău. Ce era să fac?… Nu merită să mai vorbim de asta. Chiar şi majurul e de partea mea.

— Numai omul acela rău, doctorul acela…

— Ştiu eu dacă-i rău, porumbiţo?… Nu ştiu. E neînduplecat. Iar pentru asta nu poţi învinovăţi pe nimeni. Aşa-i caracterul lui. Poate că nu a simţit niciodată o inimă bună, şi atunci s-a împietrit şi a lui. Şi mai ţine minte, porumbiţo, că-i e greu să se împace cu gândul că el ţi-a pus cruce, iar eu, cu ajutorul cerului, te-am salvat. Cu bună ştiinţă nu ţi-am spus până acum cât de grav a fost. Bolnavilor nu trebuie să le spui asemenea lucruri, fiindcă îşi fac griji şi asta împiedică însănătoşirea.

— Cum să te răsplătesc eu, unchiule Antoni, pentru bunătatea ta, pentru tot ce faci pentru mine!

Îşi împreună mâinile privindu-l în ochi printre lacrimi. Vraciul zâmbi şi spuse:

— Cum?… Să mă iubeşti puţin.

— Să te iubesc? strigă. Dar eu, unchiule, te iubesc cum numai pe mama am iubit-o!

— Îţi mulţumesc, porumbiţo, răspunse el cu vocea tremurândă.

Capitolul XV

Procesul lui Zenon Wojdyllo a avut loc la jumătatea lui octombrie, la Vilnius. La Radoliszki s-a aflat abia a doua zi după pronunţarea sentinţei, fiindcă, datorită faptului că acuzatul şi-a recunoscut vina, n-au mai fost chemaţi şi martorii, în afară de victimele accidentului, care, din cauza sănătăţii, nu s-au putut prezenta.

Dacă în ziare s-a făcut mare vâlvă în jurul acestui proces, aceasta se datora faptului că acuzatul a cerut singur cea mai aspră pedeapsă. Văzând însă în cererea lui Zenon o manifestare a remuşcării şi luând în considerare multe alte circumstanţe atenuante, şi fiind convins de intenţia sinceră a acuzatului de a se îndrepta, tribunalul l-a condamnat la numai doi ani de închisoare.

La moară, ştirea a adus-o Wasil, care fusese la Vilnius cu nişte treburi ale tatălui său şi, folosindu-se de acest prilej, a asistat la proces. De la el a aflat Marysia că Czyński cel tânăr nu s-a prezentat la proces fiindcă e la tratament în străinătate. Deşi auzise în sală numele localităţii respective, Wasil nu putea să o indice, pentru că fiind un nume străin, nu-l ţinea minte.

Marysia se gândea dacă n-ar trebui să-l roage pe el sau pe altcineva să afle adresa lui Leszek. Cu siguranţă că la Ludwikowo numai părinţii îi cunoşteau adresa. Se temea totuşi că dintr-o asemenea încercare s-ar putea ivi complicaţii, aşa că s-a hotărât să aştepte cu răbdare scrisoarea lui.

Luarea hotărârii era simplă, mai greu îi era să se înarmeze cu răbdare. Săptămânile se scurgeau una după alta, iar Leszek nu scria. Prin cap îi treceau gânduri tot mai triste şi tot mai puţine speranţe îi rămâneau.

Starea sănătăţii Marysiei se îndrepta neaşteptat de repede. Şedea acum în pat, iar în primele zile ale lui noiembrie, vraciul i-a dat voie să părăsească patul.

Rănile de deasupra tâmplei şi cele postoperatorii se vindecaseră complet. În locurile în care i se luase pielea de

pe mâini şi de pe picioare nu mai rămăseseră decât nişte urme vagi. Puterile îi reveneau treptat, dar constant. Imediat, a doua zi după ce s-a ridicat din pat, a început să deretice prin gospodăria vraciului. După o săptămână odaia şi alcovul arătau cu totul altfel.

— Nu te obosi, porumbiţo, încerca vraciul să-i tempereze elanul. Ce ne trebuie?…

— Nu-i mai curat şi mai frumos aşa, unchiule Antoni?

— Păcat de puterile tale.

De fapt nu prea era timp pentru dereticat, frecat şi şters praful. Răcoarea toamnei îi sporise vraciului pacienţii. Erau zile când se adunau şi peste treizeci de persoane. Toţi ştiau că Antoni Kosiba a fost chemat la judecătorul de instrucţie şi că va avea proces la Vilnius. Se spunea că o să-l închidă, aşa că trebuiau să se grăbească pentru a-i cere sfatul.

Până şi Antoni se aştepta la condamnare şi voia să o pregătească pe Marysia, dar ea se revolta şi-l asigura că nici nu poate fi vorba de aşa ceva.

— Doar eu voi fi martorul căruia i-ai salvat viaţa. Asta nu-i de ajuns?

La drept vorbind şi vraciul îşi puncta puţin nădejdea în ea, ca şi în mulţi alţi pacienţi ai săi care veneau în masă, oferindu-se să depună mărturie.

Data procesului fusese stabilită pentru sfârşitul lui noiembrie şi totul părea să decurgă bine, când, deodată, Marysia se îmbolnăvi. Organismul ei slăbit de lunga şedere în pat, cedă uşor bolii. Răcise dereticând în tinda răcoroasă. Ventuzele şi ierburile pentru transpiraţie n-au dat rezultate. Trebuia să stea în pat.

Nici gând să mai meargă la proces, aşa că Antoni Kosiba plecă singur.

Cum ajunse la Vilnius, se prezentă la avocatul Maklaj, pe care i-l recomandase Judka din Radoliszki. După ce se orientă asupra situaţiei, avocatul stabili onorariul, din fericire nu prea ridicat, dar îi spuse de la început să nu se aştepte că va fi declarat nevinovat.

— Am să mă străduiesc să obţin o condamnare cât mai

uşoară.

A venit şi ziua procesului. Intrând în clădirea tribunalului, Antoni îl zări pe doctorul Pawlicki şi asta îl umplu de presimţiri rele.

Într-adevăr, depunând ca martor, doctorul Pawlicki, deşi a spus adevărul curat, i-a adus acuzaţii foarte grave. A vorbit despre murdăria din odaia lui, despre duhoarea de acolo, despre faptul că personal l-a avertizat în legătură cu această practică primejdioasă şi, în sfârşit, despre furtul valizei cu instrumente chirurgicale. A recunoscut că lui Kosiba i-au reuşit câteva operaţii grele, dar le-a pus pe seama întâmplării.

Al doilea martor al acuzării, delegatul Camerei Medicale, a prezentat tribunalului date statistice referitoare la practica vracilor în regiunile din răsărit. Datele acestea confirmau faptul că uriaşul procent de mortalitate în rândurile populaţiei săteşti era urmarea tratamentelor aplicate de vracii localnici. În continuare a adus numeroase exemple de metode de „tratament" aplicate de aceştia, exemple care au stârnit în rândul auditoriului groază, repulsie şi revoltă.

Martorii chemaţi de apărare, peste douăzeci la număr, toţi bolnavi vindecaţi de Antoni Kosiba, prin depoziţiile lor au înclinat însă balanţa în favoarea acuzatului.

Şi totul s-ar fi terminat altfel, dacă la acest proces acuzatorul n-ar fi fost un tânăr procuror, doctor în drept, Zgierski, care apărea pentru întâia oară într-un proces. Procurorul Zgierski îşi pregătise actul acuzării cu conştiinciozitatea şi pasiunea unui novice. Abordase problema din punct de vedere social şi etic.

— Câtă vreme vom mai permite, striga el, ca în ţara noastră să prolifereze monstruoasele superstiţii medievale? Câtă vreme vom mai permite să prolifereze obscurantismul şi crimele odioase ale practicilor vrăjitoreşti?... Sentinţa de astăzi trebuie să răspundă la întrebarea dacă suntem un stat civilizat, dacă facem parte din Europa, nu numai sub aspect geografic, ci şi cultural,

ori vrem să tolerăm, în continuare, barbaria.

A vorbit mult şi frumos despre misiunea civilizatoare în aceste regiuni, despre obscurantismul din rândul populaţiei bieloruse, despre miile de detaşamente de medici tineri gata să vină în ajutorul celor suferinzi, dar care sunt condamnaţi la şomaj, despre eugenetică, despre armata care are nevoie de recruţi sănătoşi, în sfârşit despre obiectivele educative ale sentinţelor judecătoreşti şi despre faptul că această sentinţă trebuie să fie un avertisment dat altor hiene care trăiesc pe seama ignoranţei maselor.

La sfârşit a mai atins şi coarda patriotismului local, subliniind că o sentinţă blândă în asemenea infracţiuni ar sugera opiniei publice din alte ţinuturi ale Poloniei că braţul dreptăţii în regiunile din răsărit tolerează înapoierea şi urmările ei nocive.

Avocatul Maklaj nu dispunea nici de a zecea parte din darul oratoric al adversarului său. Aşa că alocuţiunea lui, deşi argumentată, nu a reuşit să şteargă impresia lăsată de cuvântarea fulminantă a procurorului. Nici nu a încercat să-i respingă argumentele construindu-şi apărarea în jurul persoanei acuzatului, un om dezinteresat, care, ce-i drept, şi-a însuşit instrumentele chirurgicale, dar numai în scopul salvării unei fete muribunde.

— Nu a fost adus aici nici unul, a încheiat el, căruia să-i fi dăunat ajutorul medical al lui Antoni Kosiba, nu a fost dat numele nici unui pacient care să-şi fi pierdut viaţa din cauza lui. În schimb am văzut un întreg cortegiu de oameni recunoscători, vindecaţi de el. De aceea cer achitarea lui.

Dacă în această clipă în Antoni renăscuseră unele speranţe, ele dispărură foarte repede sub loviturile replicii procurorului.

— Mă uimeşte, mă uimeşte şi mă umple de ruşine, începu el, poziţia adoptată de apărător. Mă umple de ruşine fiindcă în cuvântul apărării am auzit reproşul că m-am ocupat de problemă şi am uitat de om. Într-adevăr, onorată instanţă, aceasta-i o neglijenţă gravă din partea acuzatorului public. Dar mă uimeşte faptul că tocmai

apărătorul aduce în discuţie această chestiune. Da! Cercetând însă profilul moral al lui Antoni Kosiba putem să nu considerăm, cu conştiinţa împăcată, că abaterile lui sunt şi mai condamnabile?... Acest aşa-zis binefăcător al omenirii s-a săturat într-o bună zi de munca fizică cinstită şi i s-a făcut dor după o pâine uşor câştigată. Din argat la moară a devenit un şarlatan. Fără îndoială, e mai uşor să spui unui ţăran năucit descântece aiurite, să-i dai să bea fiertură de ierburi decât să cari saci cu făină. Şi acuzatul a optat pentru ce-i mai uşor. Legenda despre dezinteresul lui este spulberată de martori, care declară că deşi nu i-au plătit pentru sfaturi, i-au adus... benevol daruri. Chiar şi Kosiba a declarat, la întrebarea domnului preşedinte, că trăieşte îndestulat. Faptul este edificator pentru vremurile crizei de astăzi şi ale mizeriei ţăranilor. Astăzi trăiesc bine la ţară numai cei care jupoaie sărăcimea, cei care prin înşelăciuni dau celorlalţi şi ultimele rezerve de hrană. Procurorul zâmbi.

— Da, onorată instanţă, acesta este un aspect al profilului moral al acuzatului, e trecutul lui. Dar care-i va fi viitorul? Ce va face el dacă va ieşi liber din această sală?... În privinţa aceasta nu există îndoieli. Însuşi acuzatul le-a risipit definitiv, răspunzând în timpul procesului la întrebarea mea. A recunoscut că şi-a continuat practicile până în ultima clipă şi că în caz de achitare, va continua să „trateze" oameni. Prin urmare, nu simte nici o remuşcare. Nu promite să se îndrepte. Dar în problema furtului? Şi-a recunoscut fapta, dar spune deschis că dacă s-ar ivi o situaţie asemănătoare ar fura din nou. Acesta e un infractor care nu poate, sau mai degrabă nu vrea să-şi înţeleagă vina, un infractor înrăit în recalcitranţa lui. Acesta este omul de care a trebuit să mă ocup la cererea domnului apărător. Omul acesta, surd la toate avertismentele, care reprezintă un pericol public, ar trebui să fie izolat imediat şi neutralizat printr-o aspră pedeapsă cu închisoare.

După o nouă replică a avocatului Maklaj, instanţa s-a retras să delibereze.

O jumătate de oră după aceea, seara târziu, s-a pronunţat sentinţa.

Trei ani de închisoare.

Procurorul Zgierski primea pe culoare felicitările rudelor şi cunoscuţilor. Antoni Kosiba a fost pus sub stare de arest în sală şi dus la închisoare. Avocatul a anunţat că va face recurs.

Ştirea despre condamnarea şi închiderea lui Antoni Kosiba a fost adusă la moară de ţăranii care s-au întors de la proces.

În primul moment nimănui nu-i venea să creadă, iar Marysia a şi râs.

— Oameni buni! Aţi încurcat ceva! E imposibil!

— Poate trei luni? întrebă Wasil.

— Nu, trei ani, se încăpăţânau ţăranii. Şi asta pentru că procurorul era pornit rău împotriva lui.

Şi au povestit, cum se pricepeau, toată desfăşurarea procesului.

— Fie-vă milă! strigă bătrânul Prokop. Asta înseamnă că cel care i-a schilodit şi era cât pe-aci să-i omoare, a fost închis pe doi ani, iar cel care i-a salvat – pe trei. Cum se poate?

— Aşa e…

Marysia se porni pe plâns. Chiar în ziua aceea se ridicase din pat, cu toate că tusea o mai chinuia.

— Ce-i de făcut, domnule Mielnik, ce-i de făcut? îl întreba ea pe Prokop.

— Dar eu de unde să ştiu?…

— Trebuie mers la Vilnius, să-l ajutăm cumva.

— Cum să-l ajutăm? Nu poţi dărâma închisoarea.

Wasil interveni cu chibzuinţă:

— Vă spun eu, domnişoară Marysia: acum n-avem cum să-l ajutăm, dar la recurs, da. Se vede că avocatul acela e slab. Avocatul face mult… înseamnă că trebuie altul. Trebuie aflat care e mai mare acolo la oraş, şi mergem la el.

Toţi lăudară sfatul lui Wasil.

— Dar când poate avea loc recursul?

— Nu prea repede, spuse unul dintre ţărani. Când am avut eu procesul pentru brazii aceia din pădurea de la Wickuny, recursul a venit după patru luni.

— Şi aşa-i repede! observă altul. Uneori trebuie să aştepţi şi un an.

Marysia a plâns toată noaptea. A doua zi a făcut un pachet. A pus acolo lenjeria unchiului Antoni, cojocelul, tot tutunul care l-a găsit, cârnaţi, slănină.

Tocmai când făcea pachetul a venit şi Zonia.

— Ce faci? întrebă. Pachet pentru Antoni?

— Da.

— Şi prin cine-l trimiţi?

— Am să întreb. De atâtea ori trece pe aici câte unul care se duce la Vilnius.

Zonia căzu pe gânduri, pe urmă îşi scoase basmaua, îi dezlegă nodul şi scoase două monezi de câte cinci zloţi.

— Ţine, trimite-i şi banii ăştia.

— Ce bună eşti tu, Zonia! spuse Marysia. Dar Zonia se burzului.

— Pentru unii bună, pentru alţii nu. Lui îi dau, nu ţie!

Marysia observase de mult că Zonia nu o vede cu ochi buni. Îi spuse totuşi împăciuitoare:

— Atunci îţi mulţumesc în numele lui.

Zonia ridică din umeri.

— Ce eşti tu pentru el, sunt şi eu. De ce să-mi mulţumeşti tu?! O să-mi mulţumească el, când s-o-ntoarce. Şi pentru asta, şi pentru că am grijă de lucrurile lui să nu se prăpădească.

— De ce să te ocupi tu de asta, Zonia?

— Dar cine?

— Eu.

— Tu?… Şi de ce?… Ai de gând să stai trei ani la socrumeu?…

Marysia se înroşi.

— De ce trei ani?… La recurs îl achită pe unchiul Antoni.

— Îl achită ori nu-l achită. Iar el nu ţi-e nici un unchi. Cum ai de gând să trăieşti aici?… Din ce?…

Zări lacrimi în ochii Marysiei şi adăugă:

— Ei, nu plânge. Că nu te-alungă nimeni de aici. Acoperişul ajunge pentru toţi… Şi mâncarea. Am spus şi eu aşa o trăsnaie. Nu plânge, proasto. Îi pare cuiva rău de ceva? Hai…

Cu toate asigurările Zoniei, Marysia înţelese acum situaţia ei.

Într-adevăr, dacă nu mai era unchiul Antoni, nu mai avea ce căuta aici. I s-a dat de înţeles, cu mai multă delicateţe decât se obişnuieşte la oamenii simpli, dar limpede.

Aşa că atunci când a auzit chemarea la masă, nici nu s-a mişcat de la locul ei. Tremura la gândul că toată familia Mielnik se va uita la ea în timpul mesei, îi va număra lingurile de mâncare, de mâncare dăruită, şi fiecare bucată dusă la gură… Între ei îi vor spune pe ascuns venetica, linge-blide, până nu încep să-i spună în faţă.

— Trebuie să plec de aici, trebuie… Dar unde?…

Ştia de la oameni că în prăvălia doamnei Szkopkowa lucra acum altă fată. Aici nu putea găsi nici o slujbă. Nimeni nu ştia că a fost logodită cu Leszek, nimeni n-ar fi crezut-o chiar dacă ar fi avut curajul să o spună cu voce tare. În schimb toţi ştiau, mai ales după accident, că se întâlnea cu el, că se duceau numai ei doi în pădure… Cu o asemenea reputaţie nu putea spera să găsească vreo slujbă.

Şi să plece… încotro?

S-a aruncat pe pat plângând. Îşi plângea soarta nemiloasă, marea şi unica iubire, care nu i-a oferit decât suferinţă, ruşine şi nefericire…

— Leszek, Leszek, de ce m-ai uitat? repeta cu lacrimile şiroind.

— Hai, domnişoară Marysia, masa! se auzi de afară vocea lui Wasil.

Nu s-a mişcat de la locul ei, dar el intră imediat în odaie.

— De ce plângi, domnişoară Marysia? întrebă.

— Nu ştiu! răspunse printre hohote.

— Cum se poate?… Te-a supărat cineva?… Hai, spune, te rog!…

— Nu, nu…

— Atunci de ce plângi?… Nu trebuie…

Se mişca pe loc, neputincios, şi adăugă:

— Eu nu pot să te văd plângând. Hai, ajunge… ajunge… Ţi-a spus cineva ceva?

— Nu, nu…

Flăcăul îşi aminti că ceva mai devreme o văzuse pe Zonia ieşind din căsuţă. L-a cuprins furia.

— Bine, mormăi şi ieşi.

Toată familia era la masă. Wasil se opri în pragul cuhniei şi întrebă liniştit:

— De ce nu-i şi Marysia?

— Am chemat-o, nu ştiu de ce n-a venit.

Olga ridică din umeri.

— Nu ştii?…

— Nu ştiu.

— Atunci poate ştie Zonia?

Zonia îi întoarse spatele.

— De ce eu?…

Wasil urlă deodată:

— Ştiu eu, boală ce eşti!

— Ce-i, Wasil, ce-i cu tine? se miră sincer bătrânul Prokop.

— Asta e că ea plânge acolo! Şi cine a făcut-o să plângă dacă nu vrăjitoarea asta?… Ce i-ai spus?!

Zonia îşi puse mâinile în şolduri şi îşi ridică voinicește capul.

— Ce-am vrut, aia i-am spus. Înţelegi?!

— Liniştiţi-vă! îşi pierdu Prokop răbdarea.

— Ce vrea de la mine?… Nu i-am spus mai nimic şi chiar dacă i-aş fi spus, ce-ar fi?… Trăieşte din mila noastră, atunci să nu mai fie atât de mândră.

— Nu din mila ta! urlă Wasil fără să se mai poată stăpâni.

— Atunci să plece unde vede cu ochii! strigă Zonia înfierbântată.

— Ea?... şi Wasil râse rău prevestitor. Ea?... mai degrabă pleci tu. Nu se ştie dacă ea n-o să fie aici mai mare stăpână decât tine. Nu uita că tata-i bătrân şi vine rândul meu. Eu pe tine te alung unde vezi cu ochii, pe tine! Iar dacă o să vrei să-mi mănânci pâinea, atunci o să-i faci ghetele!

S-a aşternut liniştea. Bănuiseră ei mai de mult că lui Wasil îi place de Marysia. Acum însă o auzeau chiar din gura lui. Şi se vede că nu-i plăcea oricum de vreme ce un flăcău de obicei liniştit s-a înfuriat într-atât încât a ameninţat că o alungă pe cumnată-sa, la care el ţinea de fapt.

Stătea palid, cu chipul încruntat şi arunca celorlalţi priviri furioase.

— Linişte! spuse Prokop, cu toate că în odaie şi aşa domnea liniştea. Linişte, zic! Tu, Wasil, scoate-ţi asta din cap. Nu fi prost. Nu-i ea de tine şi nici tu de ea. Gândeşte-te singur, şi o să-ţi dai seama. Iar tu, Zonia, du-te la ea şi roag-o să vină. Şi ai grijă, o ameninţă cu degetul, ai grijă să vrea să vină. Şi-ţi mai spun ceva, Zonia, e rău să năpăstuieşti aşa o orfană, o sărmană! Te pedepseşte Dumnezeu.

— Eu n-o năpăstuiesc, cerul mi-e martor, spuse Zonia lovindu-se cu pumnul în piept.

— Hai, du-te. Şi să mai ştii că Antoni ţine la ea ca la fata lui. Şi atunci?... A dat-nenorocirea peste el, iar eu să nu-i dau fetei adăpost şi hrană?... E păcat, Zonia. Du-te... du-te! ...

— De ce să nu mă duc? Mă duc.

Zonia se duse în fugă la anexă. Îi trecuse supărarea. Poate şi gândul că domnişoara asta nu-i va fi rivală, pentru că dacă are de ales între Antoni, bătrân, şi Wasil, tânăr şi bogat, o să-l aleagă pe ultimul, poate că şi acest gând a făcut-o să-i ceară iertare cu duioşie, s-o îmbrăţişeze şi s-o sărute.

— Hai, hai, nu mai plânge. Fac orice pentru tine, numai să nu te văd plângând. Vrei basmaua asta cu flori? Dacă o vrei, ţi-o dau ţie... Hai, nu plânge, nu plânge...

A mângâiat-o pe spinare, pe faţa udă de lacrimi, pe mâini, până când Marysia s-a liniştit. Când s-au întors în cuhnie, nu s-a mai vorbit de asta.

Cu toate acestea, cu toată căldura cu care familia morarului o înconjura pe Marysia, sensibilitatea ei odată pusă la încercare nu-i mai dădea pace. O chinuia sentimentul că e o povară pentru aceşti oameni, că se foloseşte de bunătatea lor, fără să-i răsplătească în vreun fel. De atâtea ori se oferise să ajute în casă, dar aici erau femei destule şi nici una nu se lăsa înlocuită.

O rodea gândul că trebuie să facă ceva, dar vedea tot mai clar că e neputincioasă. Cum era fără nici un ban, nici nu putea fi vorba de plecare. Îi mai rămânea speranţa ca doamna Szkopkowa s-o primească înapoi.

Cu puţin înainte de Crăciun, Marysia s-a dus în oraş. A plecat destul de târziu, ca să nu ajungă pe lumină în Radoliszki. Nu voia s-o vadă oamenii.

Când a ajuns în faţa casei doamnei Szkopkowa se înserase.

Doamna Szkopkowa tocmai venise.

— O, Marysia! o întâmpină ea cu prefăcută afecţiune. Ce mai faci, draga mea?

Marysia îi sărută mâna.

— Mulţumesc, acum bine, dar era cât pe ce să mor.

— Da, da… Trebuie aprinsă lampa…

— Imediat o aprind. Marysia se grăbi, dar doamna Szkopkowa luă chibriturile.

— Nu, lasă. În casă la mine… spuse cu un înţeles anume. Ştiu că ai fost pe moarte. Ce să-ţi fac, vina ta. Eu mi-am făcut datoria. Te-am prevenit că din asta nu iese nimic bun. N-ai ascultat-o pe bătrâna Szkopkowa. Ba… da… Ai venit după lucruri?

— După lucruri, confirmă Marysia şi întoarse capul ca să-şi ascundă lacrimile.

— Poţi să le iei. N-o să-ţi fie greu. Le-am împachetat de mult şi am vrut să ţi le trimit la moară, numai că n-am avut prin cine.

S-a lăsat tăcerea.

— Cum o duci acolo? întrebă Szkopkowa făcându-şi de lucru în jurul scrinului.

— Aşa şi aşa.

— Ei, cred că nu-ţi pare rău că eşti la ei.

— Aş fi preferat să fie ca înainte, spuse Marysia.

— Şi eu aş fi preferat, accentuă Szkopkowa. Ce să fac dacă tu ai ales alt drum. Ai preferat să-ţi primejduieşti viaţa şi să te faci de ocară, iar pe mine să mă faci de ruşine. Mama ta s-o fi răsucit în mormânt... Am fost la cimitir, am fost şi am pus pe mormântul ei o lumânare şi o cununiţă de imortele, ca s-o mai îmbunez, sărăcuţa de ea. Ce să fac, zic, dragă doamnă Oksza, nu mă învinovăţi pe mine, pentru că eu nu o dată i-am spus fetei dumitale, dar tinereţea nu crede în experienţa celor bătrâni. Roagă-te acolo pentru îndreptarea copilului dumitale... M-am rugat şi eu ca să găseşti ocrotitori mai buni ca mine... Şi aşa...

Marysiei îi curgeau lacrimile pe obraji.

— Doamnă, vă jur că n-am făcut nimic rău, vă jur!

— Copila mea. Aş vrea să te cred. Dar la ce ajută. Toţi au văzut că ai umblat cu uşuraticul acela, pe care Dumnezeu în marea lui milostivire nu l-a pedepsit încă. Toţi ştiu că era cât pe aci să te omoare şi pe urmă te-a lăsat... Şi dacă vrei un sfat de la mine, ţi-l dau: Pleacă cât mai departe de aici, între străini, şi altă dată fereşte-te de spilcuiţi şi nebuni din ăştia. Şi ca să ai cu ce pleca şi să nu-ţi aminteşti de mine cu inima grea, cum îmi amintesc eu de tine, ai să găseşti în coşuleţul acela câţiva zloţi... Pentru început îţi ajung. Cel mai bine ar fi să pleci la Varşovia. Du-te acolo la un preot şi roagă-l să te sfătuiască, într-un oraş mare e mai uşor să găseşti de lucru.

Îşi şterse nasul şi adăugă:

— Aşa m-am gândit eu. Dar cred că iar e prea târziu. N-o să-mi asculţi sfatul.

Marysia îi luă mâna şi o sărută.

— Aşa am să fac. Mulţumesc, doamnă, mulţumesc... N-am să uit niciodată...

— Ei, du-te, fata mea, du-te cu Dumnezeu. Sfânta Fecioară să te blagoslovească şi să te ocrotească.

O îmbrăţişă şi trecând-o pragul, strigă în urma ei:

— Şi să-mi scrii!

— Am să vă scriu.

Coşuleţul de răchită nu era greu, nici conţinutul lui sărăcăcios, dar mâna îi amorţea şi tot mai des trebuia să treacă coşul dintr-o mână în alta.

De câteva zile gerul se mai îmblânzise, iar acum începuse să ningă cu nişte fulgi mari care cădeau încet, lenevos, dar atât de des, încât nu se vedea nimic la câţiva paşi. Din fericire, copacii înalţi de pe marginea şoselei nu te lăsau să te rătăceşti. Dacă Marysia mergea însă tot mai încet, aceasta nu se datora pierderii drumului. Atâtea gânduri îi treceau prin cap, atâtea sentimente îi sfâşiau inima, îi da dreptate fostei sale ocrotitoare. Într-adevăr, ar trebui să plece, să plece cât mai departe, chiar şi la Varşovia. Acum avea bani şi fiecare zi amânată era lipsită de sens…

Dar să părăsească locurile acestea, să renunţe pentru totdeauna la speranţa de a-l mai vedea măcar de departe pe Leszek… Să-l lase aşa pe unchiul Antoni?!… Doar el se va întoarce aici… I-a arătat atâta bunătate, a trezit atâtea sentimente comune… Sigur că trebuie să plece. Dar mai degrabă la Vilnius. O să-i dea voie să-l vadă la închisoare… Se vor sfătui ce-i de făcut… Da, acesta-i cel mai important lucru, singurul lucru important. Ce-i rămânea altceva de făcut?…

Găsi cu greu drumul spre moară. Ningea atât de des, încât dacă n-ar fi fost vuietul apei ce cădea pe roata morii şi fornăitul cailor, nici n-ar fi zărit moara. Luminile le-a văzut abia când a ajuns aproape şi s-a mirat că şi ferestrele căsuţei lui Antoni erau luminate.

— Se vede că Natalka a venit să-şi facă lecţiile, îşi spuse Marysia.

În tindă îşi scutură ghetele de zăpadă, deschise uşa şi se opri înlemnită.

Odaia începuse să se învârtească cu ea cu tot, inima îi bătea de să-i sară din piept, scoase un ţipăt şi leşină.

Capitolul XVI

La începutul lunii decembrie, în sanatoriul doctorului Du Chateau din Arcachon se deschidea sezonul de iarnă provocând o afluenţă masivă de parizieni suferinzi de artrită. Aşa că pe la mijlocul lui decembrie când a venit domnul Stanislaw Czyński şi i-a comunicat doctorului că vrea să-şi ia fiul în ţară, medicul nu s-a împotrivit deloc.

— De acord, i-a spus. Fiul dumneavoastră este de fapt complet sănătos. Deocamdată nu i-aş recomanda nici un sport care solicită eforturi, dar oasele s-au sudat ireproşabil, sub influenţa masajelor musculatura s-a fortificat suficient, în ceea ce priveşte starea lui de spirit, cred că este manifestarea unei nostalgii. Întoarcerea în ţară, la familie îl va înviora şi-l va pune pe picioare.

— Aşa sper şi eu.

Domnul Czyński îi scutură mâna.

Acum, stând în vagon, în faţa fiului, nu-i mai rămăsese nimic din speranţa aceea. După ce se sfătuise cu soţia, intenţionat plecase singur la Arcachon, ca să-l aducă pe Leszek de sărbători. Erau speriaţi de scrisorile lui. După un lung bombardament de misive din partea lor, le-a trimis şi el două scrisori şi acestea scurte, deprimante, reci.

Pe tatăl său l-a întâmpinat cu aceeaşi răceală şi a fost de acord să se întoarcă.

— Mi-e totuna. Atât a spus.

Stătea tăcut, cu o ţigară stinsă de mult în mână şi părea să nu audă ce-i spunea tatăl său despre politică, despre îmbunătăţirea conjuncturii, despre noile comenzi. Se părea că nu-l interesează nimic, că nimic nu-l poate preocupa, nimic nu-l poate emoţiona. Oare şocul nervos pe care l-a făcut în timpul acelui accident nefericit avea să facă pentru totdeauna, dintr-un băiat vesel un melancolic apatic?…

În zadar se străduia domnul Czyński să-i capteze atenţia cu ceva. Leszek se rezuma la răspunsuri scurte, se uita pierdut la vârfurile ghetelor sale şi era stăpânit de o linişte stinsă, vlăguită.

Noaptea, domnul Czyński nu putea adormi şi aruncă o privire în compartimentul fiului. Avea o presimţire rea şi nu se înşelase prea mult: cu toată noaptea geroasă, Leszek deschisese fereastra şi, îmbrăcat numai într-o pijama subţire, stătea aplecat cu capul afară. Când s-a deschis uşa, un vânt rece ca gheaţa năvăli în compartiment.

— Ce faci, fiule! se sperie domnul Czyński. Te îmbolnăveşti de pneumonie.

Leszek se întoarse.

— Se poate, tată.

— Te rog, închide fereastra!

— Mi-e cald.

— Vreau să vorbesc cu tine.

— Bine.

Închise fereastra şi se aşeză.

— Eşti foarte imprudent, Leszek, începu domnul Czyński. Nu numai că nu ai grijă de sănătatea ta, dar te şi expui cu bună ştiinţă.

Tăcerea a fost singurul răspuns.

— De ce nu te-ai culcat?

— Nu mi-e somn.

— Ar trebui, totuşi. Starea sănătăţii tale necesită încă multă grijă.

— De ce? Leszek îl privi în ochi.

— Cum, de ce?!

— Aşa, de ce? Crezi că ţin la asta?

— Ar trebui să ţii.

— Aha! Şi făcu un semn cu mâna.

— Leszek!

— Tată! Dumneata chiar crezi că viaţa merită îngrijire, nelinişte, preocupare?… Crede-mă că personal nu ţin deloc la viaţă.

Domnul Czyński făcu un efort să zâmbească.

— Când eram de vârsta ta, minţi, aveam şi eu asemenea depresiuni, dar am avut destulă minte ca să le socotesc stări trecătoare.

— Şi aici ne deosebim, tată, dădu Leszek din cap. Eu ştiu că nu e o depresiune trecătoare.

— Eu te asigur că aşa e. Ai încredere în experienţa mea. Fireşte, şocul fizic şi cel psihic lasă urme. Dar trec. Şi trec cu atât mai repede cu cât vei privi mai realist actuala ta stare de spirit. Conştientizarea cauzelor depresiunii este cel mai eficient mijloc de combatere a ei.

Domnul Czyński nu avu impresia că argumentarea lui convingătoare ar fi ajuns la fiul său, aşa că adăugă:

— Şi încă ceva. Nu ai voie să uiţi de noi, de părinţii tăi, pentru care tu eşti totul. Dacă raţiunea nu acţionează asupra ta, atunci mă adresez sentimentelor tale.

Leszek tresări şi după o pauză întrebă:

— Tată, dumneata chiar crezi că sentimentele sunt o forţă atât de mare şi vrednică de stimă încât să le iei în seamă când se naşte în noi întrebarea hamletiană: a fi sau a nu fi?…

— Sigur că da, Leszek.

— Îţi mulţumesc, tată. Sunt de aceeaşi părere.

— Ei, vezi, fiule. Acum culcă-te şi încearcă să adormi. Spre dimineaţă vom fi acasă. Da… Nu-ţi poţi închipui cât îi e de dor mamei după tine. Ea întotdeauna se străduieşte să pară o fire puternică… Dar tu ştii câtă duioşie se ascunde sub acest înveliş. Hai, dormi, fiule. Noapte bună.

— Noapte bună, tată, răspunse Leszek cu o voce uscată.

Stinse lumina, dar nu se culcă. Hurducăitul ritmic al roţilor, legănatul vagonului, fâşiile de scântei pe geamul întunecat… Aşa era şi atunci când se întorcea. Numai că atunci ar fi vrut să grăbească goana trenului. Ei îi ducea inelul de logodnă, iar lui fericirea.

În sera de la Ludwikowo o fi înflorit liliacul?… Da, liliacul şi heliotropii înmiresmaţi… O să pună să taie tot. Şi poate… Acolo sigur e totul acoperit cu zăpadă înaltă şi albă. Iar pe zăpadă nu-i nici o urmă. O ridicătură mică şi uitată…

Va păşi pe întinderea aceea albă, imaculată… Primul şi ultimul… Acolo e ţinta lui. De acolo nici un drum nu mai duce nicăieri… Va aşeza florile, va acoperi mormântul cu flori… va ajunge până la ea mireasma liliacului şi a heliotropului prin zăpadă, prin stratul de pământ şi prin

capacul de lemn?… Vor ajunge şoaptele lui repetând cel mai drag nume, cele mai duioase chemări şi cele mai desperate jurăminte?… Va auzi ea bătaia tot mai slabă a inimii lui muribunde între florile ce mor, se va pregăti să-l întâmpine, îşi va petrece braţele în jurul gâtului lui şi-l va lăsa, ca mai înainte, să o privească, până se satură, în ochii ei radioşi?… Pentru totdeauna, pentru veşnicie…

Ce sentiment plăcut îl cuprindea când gândea astfel. Ce linişte coborâse peste el de când se împăcase cu acest gând. De câte ori rămânea singur se cufunda în întinderile nesfârşite ale morţii, lipsite de pasiune, uriaşe şi necuprinse ca spaţiul cosmic. De-acum făcea parte din ele.

Cât de grea şi de dureroasă a fost prima perioadă! De cum a putut articula câteva silabe, a întrebat:

— Ce-i cu ea?

Mama a tresărit atunci şi i-a răspuns scurt:

— Nu mai trăieşte, dar nu te gândi la asta.

Iar doctorul Pawlicki a adăugat:

— Fractură a bazei craniene. Cu aşa ceva nu se poate trăi mai mult de câteva zeci de minute.

Atunci şi-a pierdut cunoştinţa. Şi de câte ori şi-a recăpătat-o, conştiinţa morţii Marysiei i se părea că neagă propria lui existenţă. Zăcând cu ochii închişi, auzea convorbirea purtată în şoaptă. Doctorul îi făcea reproşuri doamnei Czynska:

— Nu trebuia să-i spuneţi de moartea fetei. A fost o imprudenţă. Ar putea să-i înrăutăţească starea psihică.

Iar mama i-a răspuns:

— Nu ştiu să mint, doctore. În ceea ce mă priveşte am preferat întotdeauna adevărul neplăcut unor iluzii. De altfel, fiul meu nu este răspunzător de accident.

— Mă gândeam, ezită medicul, la altceva. Putea să simtă ceva pentru Marysia aceea…

— Exclus! îl întrerupse doamna Czynska cu atâta hotărâre, de parcă până şi simpla bănuială ar fi fost o jignire pentru ea.

Starea fizică a lui Leszek se ameliora cu fiecare zi. La spitalul din Vilnius i-au făcut radiografii, rănile şi contuziile

se vindecau normal. În schimb starea psihică a bolnavului trezea temeri tot mai mari. De aceea, de îndată ce viaţa lui era în afara oricărei primejdii, a fost transportat întâi la o clinică de chirurgie din Viena, apoi la Arcachon, pentru convalescenţă. La Arcachon societatea internaţională, veselă, trebuia să-i influenţeze pozitiv starea de spirit. Din păcate Leszek evita oamenii. Nu participa la distracţii, la excursii, şi cu toate că se supunea automat tratamentului prescris, starea lui de spirit nu se modifica deloc.

Cel puţin aparent. În realitate, fără să-şi dea seama cei din jur, în el se maturiza o hotărâre definitivă. Se maturiza şi-i aducea alinare…

Fireşte, îşi iubea părinţii şi era conştient de durerea pe care le-o va provoca. Era dispus la mari sacrificii, dar gândul că se va condamna pentru toată viaţa la suferinţe, pe care nimic nu le putea alina, i se părea monstruos, peste puterile lui.

Şi apoi prea mult îşi dorea moartea, tocmai o asemenea moarte. Şi-o dorea ca pe o expiere. Intrase în viaţa liniştită şi fericită a celei mai minunate fiinţe nepoftit, nechemat, intrase aproape cu forţa. Dacă n-ar fi fost el, ar fi dus şi astăzi o existenţă poate simplă şi săracă, dar senină. El i-a tulburat liniştea, din cauza lui a murit, iar după moarte i-a rămas memoria pătată. Din cauza lui. N-a avut suficient curaj pentru a se împotrivi tuturor adversităţilor. A fost prea meschin. A vrut să-şi asigure o existenţă confortabilă ascunzându-şi intenţiile. Cu preţul cinstei ei!

Asta cerea o pedeapsă! Şi trebuia să şi-o administreze singur, pentru că numai astfel putea spăla pata de pe memoria fiinţei iubite mai presus de orice…

Trenul s-a oprit în staţia aceea mică şi atât de cunoscută. Pe peron aşteptau doamna Czynska, Tita Zenowiczowna, Anielka, sora ei, vărul Karol, soţia lui, Zulka, şi încă câteva persoane din familie, care se adunau de obicei la Ludwikowo de sărbători.

Zâmbetul reţinut cu care Leszek îi salută pe toţi, nu-i putea induce în eroare: abia dacă era un zâmbet convenţional. Intenţionat veniseră să-l întâmpine cu ovaţii

şi cu veselie, ca să-l dezmorţească din capul locului, să-l înveselească şi să-l atragă în treburile lor zilnice, lipsite de griji. Numai Anielka îl privea tăcută şi parcă-l compătimea.

— Cum a slăbit şi cât e de trist, îi spuse în şoaptă doamnei Czynska.

— Încearcă să-l înveseleşti şi prefă-te că nu vezi la el nici o schimbare. Doamna Czynska o strânse de mână. El întotdeauna a ţinut la tine.

Patru sănii cu clopoţei traseră în faţa palatului de la Ludwikowo, ca în timpul carnavalului. Toată ziua, Leszek n-a rămas nici o clipă singur. În salon radioul se întrecea cu gramofonul.

După cină s-a retras, în sfârşit, în camera lui. Aici nu se schimbase nimic. Privi neliniştit spre birou. Jurnalul Marysiei era la locul lui.

Toată noaptea a citit, a răsfoit de câteva ori aceleaşi pagini, pe care le ştia atât de bine, aproape cuvânt cu cuvânt. A adormit abia spre dimineaţă şi s-a trezit târziu. Servitorul i-a adus micul dejun şi i-a comunicat:

— Domnul este la fabrică şi a poruncit să vă întreb dacă nu vreţi să treceţi şi dumneavoastră pe acolo.

— Nu, scutură din cap. Dar te rog să chemi grădinarul.

— Vă ascult!

— În seră sunt multe flori?

— Ca de obicei de sărbători. Anul acesta trandafirii au crescut foarte frumos.

După micul dejun şi-a făcut apariţia grădinarul şi au trecut împreună în seră. Leszek îi arăta grădinarului, ce părea cam uimit, mereu alte flori iar la sfârşit i-a spus:

— Te rog să le tai pe toate pe care ţi le-am arătat.

— Să le tai?

— Da. Şi să le înveleşti în ceva.

— Unde vreţi să le trimiteţi, vă rog?

— Le iau eu personal.

— Plecaţi, domnule inginer?

Leszek nu-i răspunse nimic şi se îndreptă spre ieşire.

— Domnule inginer, îl opri grădinarul. Mi-aţi poruncit să tai aproape toate florile. Nu e treaba mea, dar nu ştiu dacă

doamna…

— Bine. Te rog să-i comunici doamnei şi s-o întrebi dacă nu are nimic împotrivă.

— Doamna a plecat cu maşina la gară şi revine abia după masă.

— Atunci o întrebi după masă. Şi eu plec tot după masă.

Leszek nu se îndoia că mama va fi de acord şi cu devastarea serei. Sigur că va înţelege imediat pentru ce are nevoie.

S-a întors în camera lui şi s-a apucat de redactat, scrisori. Cea mai lungă era destinată părinţilor. Câteva mai scurte – unor prieteni apropiaţi, una, oficială, poliţiei şi, în sfârşit, una doamnei Szkopkowa. La ultima ţinea foarte mult. Ea trebuia să constituie reabilitarea Marysiei în ochii opiniei publice din orăşel.

Tocmai terminase de scris, când la uşă bătu menajera, doamna Michalewska. Ieri nu reuşise să-l vadă pe Leszek. Era tare ocupată, cum se întâmpla de sărbători. Acum însă aflase că Leszek pleacă imediat după masă, aşa că a lăsat prăjiturile în seama bucătarului, ca să-l poată vedea pe domnul Leszek şi să-i exprime bucuria ei că mulţumită cerului îl vede iar sănătos. A început să-i povestească cum întrebau toţi de el, ce au spus şi ce au făcut…

Leszek asculta pălăvrăgeala ei şi-i trecu prin minte că această femeie, această cronică vie a judeţului trebuie să ştie exact ceea ce n-ar vrea să întrebe în orăşel.

— Michalesia dragă, i se adresă. Am o rugăminte.

— O rugăminte?

— Da. Nu ştii cumva… vocea i se frânse, n-ai putea să-mi spui… unde… a fost înmormântată…

— Cine?

— Unde a fost înmormântată… fata care a murit atunci în accident?…

Femeia căscă gura mare.

— În ce accident?

— Ei, atunci cu mine! îşi pierdu el răbdarea.

— Doamne sfinte! strigă. Ce tot spuneţi! Cum s-o îngroape?!… Pe Marysia aceea?… De la Szkopkowa?… Păi

ea trăieşte!

Tot sângele i se urcă în obraji. Sări de pe scaun şi era cât pe aci să cadă.

— Cum?… Cum?… întrebă şoptind înfricoşător, încât, speriată, Michalewska se trase spre uşă.

— Mă jur! strigă ea. Cum s-o îngroape? S-a însănătoşit. A vindecat-o vraciul acela, iar pe el l-au băgat în puşcărie. Ea stă acolo la moară. Ştiu de la oameni. Iar Pawelek al nostru, cel de la bucătărie, a văzut-o cu ochii lui… Doamne! Ajutor!…

Leszek se clătină, se împletici şi căzu la pământ. Speriată, menajera crezuse că a leşinat, dar a auzit un hohot de plâns şi nişte cuvinte răzleţe. Cum nu înţelegea despre ce-i vorba şi simţindu-se răspunzătoare pentru tot ce s-a întâmplat, a ieşit în fugă strigând după ajutor.

Toţi erau adunaţi în hol. Michalewska a dat buzna şi le-a spus cu vocea sugrumată că domnul Leszek a păţit ceva.

Înainte însă de a sfârşi, Leszek trecu în fugă prin hol şi lăsând uşa deschisă ieşi pe terasă.

— Mai şi răceşte! gemu Michalesia. Fără palton. Ce-am făcut!…

Între timp Leszek alerga spre grajduri.

— Înhamă repede! strigă primului rândaş întâlnit. Repede! Repede!

S-a apucat şi el să dea o mână de ajutor. S-a stârnit vânzoleală. Din palat venea în fugă valetul cu paltonul şi cu căciula. Cinci minute mai târziu, sania gonea spre Radoliszki, gonea ca nebună, fiindcă Leszek luase vizitiului hăţurile şi mâna el singur.

I se învârtea capul, inima îi bătea ca un ciocan. Şi gândurile îi alergau într-un galop demenţial. Îl sfâşiau sentimente contradictorii. Simţea o fericire imensă, în acelaşi timp însă o furie tot atât de mare parcă smulgea carnea de pe el. Era dispus să-i ierte pe toţi, să se arunce în braţele celui mai înverşunat duşman al său şi deodată furia îi încleştă maxilarele. L-au minţit! Au folosit un vicleşug atât de ieftin, atât de ruşinos! I-au ascuns atâta timp că ea trăieşte. Se va răzbuna, se va răzbuna fără nici

o milă!

Şi deodată îl cuprindea duioşia: dar cât a trebuit să sufere ea! Cu siguranţă a aşteptat o ştire de la el, o scrisoare, un semn de viaţă. Treptat şi-a pierdut orice speranţă, singură, părăsită, uitată în nefericirea ei de omul care i-a jurat dragoste.

— Nu mă crede cumva un nemernic?… Scrâşni din dinţi.

Şi asta din cauza lor! O, nu le-o iartă el. Doctorului acela, Pawlicki, îi va da câteva palme, îi va tăia urechile în duel. Să ţină minte toată viaţa că a procedat ca un ticălos. Dar mama?… Ea va suferi şi mai mult pentru fapta ei abjectă. Îi va spune aşa:

— Din cauza minciunii tale mârşave fiul tău era să se sinucidă. Minciuna a ieşit la iveală împotriva voinţei tale. Prin urmare poţi considera că ţi-ai ucis fiul. În orice caz ai ucis toate sentimentele lui filiale. Pentru tine voi fi de-acum un străin.

Iar de acum încolo nu-i va mai adresa nici un cuvânt. Va pleca, va pleca de aici imediat şi pentru totdeauna. Nici pe tatăl său nu vrea să-l mai vadă. Cum a putut el să tăinuiască minciuna mamei?!

— Aceasta-i dragostea părintească, mânca-o-ar iadul! Şi când te gândeşti cât de aproape a fost nenorocirea: acolo, în Franţa, de mult voise să sfârşească totul. L-a reţinut doar dorinţa de a-şi împlini ultima datorie faţă de Marysia. De aceea a aşteptat, de aceea s-a întors aici…

— Se vede că cerul mi-a călăuzit paşii.

Şi deodată i se păru că întrezăreşte taina destinului său, că-i era destinată o mare şi nemăsurată fericire şi că imensitatea acestei fericiri n-ar fi putut-o preţui niciodată cum se cuvine dacă n-ar fi fost această suferinţă, această desperare neţărmurită, care i-a mistuit sufletul.

Şi se gândi: de-atâtea ori a întâlnit în viaţă bucuria, succesul, izbânda. Primise totul ca pe ceva natural, obişnuit, care i se cuvenea. Nu-şi amintea ca măcar într-un singur caz să se fi trezit în el dorinţa de a adăuga la rugăciunile spuse din obişnuinţă măcar un suspin de recunoştinţă. A fost nevoie chiar de asemenea încercări

grele, ca să înveţe să preţuiască aceste mari daruri?… Să le înţeleagă valoarea ca să le merite?… Să se maturizeze pentru a primi o asemenea fericire?…

Aşa gândea, dar cum la el gândul trebuia întotdeauna să-şi găsească imediat exprimarea în faptă, la prima răscruce strânse hăţurile, încât caii îşi înfipseră picioarele de dinapoi în zăpadă, le aruncă vizitiului şi coborând îngenunche cu capul descoperit în faţa unei troiţe, privi la figura tăiată în tinichea şi înnegrită de rugină.

— Mulţumescu-ţi ţie, Doamne! Mulţumescu-ţi ţie, Doamne! – repetă.

Întotdeauna s-a considerat un om credincios, cu atât mai mult cu cât nu l-a frământat niciodată vreo îndoială fundamentală. Educat de mic în spirit religios, nu s-a remarcat niciodată printr-o râvnă deosebită, dar nici nu a neglijat practicile impuse de biserică, în limitele unui minimum admis. De aceea rugăciunea aceasta din faţa troiţei de la răscruci era şi pentru el o revelaţie. Până acum nu ştiuse ce e o rugăciune şi ce trăiri profunde poate oferi.

Când a urcat din nou în sanie, simţea că ceva s-a liniştit în el, s-a înseninat, s-a luminat. I s-au îmblânzit şi gândurile privitoare la vicleşugul mamei, a început să reflecteze. În acelaşi timp parcă sporise conştiinţa fericirii care-l aşteaptă.

Au trecut în goană prin Radoliszki şi au cotit pe drumul ce ducea la moara lui Prokop. Când s-au oprit în faţa morii, era un amurg timpuriu de iarnă.

În uşă stătea argatul Witalis.

— Aici locuieşte domnişoara Wilczurowna? îl întrebă Leszek.

— Cine?

— Domnişoara Wilczurowna.

— Nu ştiu. Nu locuieşte aici. Poate că e domnişoara Marysia?

— Da, da! Sări din sanie. Unde-i domnişoara Marysia?

— S-a dus în târg. Trebuia s-o întâlniţi în drum spre Radoliszki.

— N-am întâlnit-o. Dar se întoarce repede?

— Cred că repede.

— Atunci aştept.

În uşă se ivi capul Zoniei.

— Dacă sunteţi bun să aşteptaţi, atunci mai bine ar fi în odaie. Ori poate în anexă, la Marysia… Vă rog, poftiţi aici.

Îşi şterse mâinile în şorţ şi-l conduse pe Leszek în odaia din anexă. Găsi chibriturile pe sobă şi aprinse lampa. Leszek îşi roti privirile prin încăpere. Era sărăcăcioasă, dar curată.

— Marysia trebuie să vină îndată. S-a dus până în târg, încerca Zonia să lege vorba. Dumneavoastră văd că v-aţi însănătoşit.

— M-am însănătoşit.

— Mare noroc. Când v-au adus aici pe dumneavoastră şi pe Marysia, mi-era şi frică să mă uit. Atâta sânge, că Doamne fereşte! Ne-am şi rugat pentru sufletele dumneavoastră. Dacă n-ar fi fost Antoni!… Ce să mai vorbim! Făcu un semn cu mâna.

— Care Antoni? întrebă Leszek.

— Antoni Kosiba, vraciul care stă aici.

— Aici stă?

— Da’ unde? Acuma e la închisoare. Dar aici stă, aici sentoarce. Aici, pe laviţa asta v-a ajutat, v-a pus oasele la loc, v-a cusut, chicoti Zonia. Am ras cu cioburi petele de sânge. Nu ieşeau. Cu dumneavoastră a fost rău, dar cu ea… nu mai era nici o nădejde. Nici nu mai sufla. I-au intrat oasele în creier. Când v-a dus la automobil, doctorul zicea că ea e caput. Sărmana asta, zicea, n-are nevoie decât de sicriu, zicea, şi-i păcat, că-i frumoasă. Şi la drept vorbind, vreme de o săptămână nimeni nu credea că mai învie. Antoni a furat cufărul cu instrumentele doctorului ca s-o scape. A îngrijit-o zi şi noapte. Nici el nu mai ştia ce să facă. L-a chemat şi pe baciul din Pieczki s-o descânte. Ea însă tot parcă era moartă. Abia când am tăiat eu o găină albă sub fereastră, i-a ajutat.

Leszek asculta cu cea mai mare atenţie şi-i veni în minte că poate pe nedrept o bănuise pe mama sa şi pe doctorul

Pawlicki de minciună premeditată. Probabil că amândoi erau convinşi că Marysia, muribundă la plecarea lor, nu avea să-şi mai recapete sănătatea. Povestirea acestei femei tinere părea să pledeze în favoarea lor. Pe urmă însă mama a aflat, cu siguranţă, că Marysia trăieşte. De ce nu i-a scris atunci nici un cuvânt despre asta?... De ce nu i-a spus nimic tata, de ce a aflat abia la Ludwikowo, şi asta întâmplător?!... Aici era vina lor şi asta le reproşa. Reproşul era însă atenuat de sentimentul propriei vinovăţii. Prea aspru şi prea pripit şi-a condamnat părinţii şi pe doctorul Pawlicki.

— Dar acum domnişoara Marysia e complet sănătoasă? întrebă.

— Nu-i lipseşte nimic. Ba s-a făcut frumoasă ca mai înainte, râse Zonia. Numai că are mari necazuri, fiindcă o văd că umblă plânsă.

— Ce necazuri?

— Eu nu ştiu, dar cred că de necazuri nu duce lipsă, întâi că şi-a pierdut slujba din pricina bolii. Doamna Szkopkowa a luat pe altcineva la prăvălie. Se zice că pe o rudă de-a ei.

— Asta nu-i nimic! Ce altceva?...

— Cu Antoni. L-au băgat pe trei ani la închisoare pentru furtul acela şi pentru că vindecă fără să aibă dreptul.

— Asta nu se poate!

— Ba se poate, pentru că l-au închis.

Şi Zonia i-a povestit lui Czyński pe larg ce şi cum s-a întâmplat.

— Ne-am sfătuit cum să-l ajutăm, dar ce ajutor îi putem da noi?! încheie Zonia. Şi acum iertaţi-mă, fiindcă trebuie să văd de gospodărie. Marysia trebuie să sosească dintr-o clipă în alta.

A ieşit, iar Leszek începu să cerceteze cu duioşie încăperea. Peste tot se vedea înclinaţia Maysiei spre curăţenie, spre estetic. Cât au trebuit să muncească mănuşiţele ei.

— Acum totul va lua sfârşit! îşi spunea şi simţea cum îl cuprinde o mare bucurie.

Afară ningea cu fulgi mari, tot mai deşi.

— Numai să nu se rătăcească! se nelinişti Leszek. Deodată auzi un bocănit în tindă. Era sigur că e ea.

Se opri în mijlocul încăperii şi aştepta. Se deschise uşa. Marysia se opri în prag, ţipă şi s-ar fi prăbuşit dacă n-ar fi prins-o la timp în braţe. Îi acoperea cu sărutări buzele, ochii; sub atingerea mâinilor lui se topea zăpada de pe palton.

Încet îşi recăpăta cunoştinţa.

— Iubita mea, îi şoptea el. Fericirea mea… În sfârşit, eşti lângă mine vie şi sănătoasă, şi a mea… Toate s-au ridicat împotriva noastră, dar acum nu ne mai desparte nimic… Ai crezut despre mine că sunt rău, că te-am uitat… Dar nu-i adevărat! Îţi jur că nu-i adevărat! Spune-mi că mă crezi!

Marysia se lipea de el…

— Cred, cred, cred…

— Şi mă mai iubeşti?…

— Te iubesc. Te iubesc mai mult decât te-am iubit vreodată.

— Soarele meu! Minunea mea! Spune, ai gândit ceva rău despre mine?…

În ochii ei zări o clipă de şovăială.

— Rău n-am gândit, răspunse în cele din urmă. Dar am fost tare tristă. Atâta am aşteptat. Atât de mult am aşteptat… Atâtea zile…

— Crede-mă, Leszek deveni grav, că şi aşa ai fost mai fericită decât mine. Şi eu am trăit tot atâtea zile, dar au fost de o sută, de un milion de ori mai grele decât ale tale. Pentru că eu nu mai aşteptam nimic.

Tăcu, apoi adăugă:

— Am fost indus în eroare.

Marysia scutură din cap.

— Nu înţeleg.

Lui însă îi era greu să spună adevărul. În cele din urmă se învinse:

— Mi s-a ascuns că trăieşti. Nu cred că au făcut-o din rea voinţă. La început starea ta era desperată, pe urmă…

Nimeni nu ştia că tu eşti totul pentru mine. Aşa că nu m-au anunţat.

Dădu din cap şi în ochi îi străluciră lacrimile.

— Acum ştiu, acum înţeleg… Şi… ţi-a părut rău că nu mai trăiesc?…

— Dacă mi-a părut rău? întrebă el. Marysia, iată dovezile! Iată-le!…

Căută într-un buzunar, în al doilea, căută în toate.

— Am lăsat scrisorile la Ludwikowo pe birou. Dar ai să le citeşti mâine.

— Mi-ai scris, Leszek? se miră.

— Nu ţie, fericirea mea! negă muşcându-şi buzele. Erau scrisori de adio. Către părinţi, către prieteni. Am sosit ieri şi le-am scris azi-dimineaţă. Iar seara…

Se uită la ferestrele întunecate, acoperite până la jumătate cu zăpadă.

— Iar la vremea asta… nu mai trebuia să fiu în viaţă.

— Leszek! strigă îngrozită.

— Ce rost avea să mai trăiesc fără tine!

S-au îmbrăţişat, dar pe obraji le curgeau şiroaie de lacrimi. Îşi plângeau trecutul vitreg, îşi plângeau tristeţea, desperarea care se mistuise în ei până la sfârşit, îşi plângeau fericirea, atât de mare, de necuprins, pe care o trăiau, încât se simţeau pierduţi, mici şi sfioşi în nemărginirea ei.

Capitolul XVII

Leszek nu se înşelase. Plecând năucit de acasă, lăsase scrisorile şi plicurile neadresate pe birou. După plecarea lui, la Ludwikowo s-a stârnit un adevărat haos. De atâtea emoţii, menajera, doamna Michalewska, a făcut o criză, după care, adusă la un anumit echilibru a început să relateze convorbirea ei cu Leszek atât de încâlcit, încât a trebuit să treacă mult timp până să se afle ce s-a întâmplat de fapt.

Chemat imediat de la fabrică, domnul Czyński are meritul de a fi stabilit situaţia reală. El nu s-a limitat la informaţiile Michalewskăi; a aflat de la servitori că Leszek a chemat grădinarul, de la grădinar că i-a poruncit să taie toate florile mai frumoase din seră…

Se înţelege că domnul Czyński nu a neglijat nici afirmaţia menajerei că l-a găsit redactând nişte scrisori. Era însă atât de prudent, încât, cu toate insistenţele familiei nu a permis nimănui să intre în camera fiului. De aceea a putut citi în linişte scrisorile.

Liniştea aceasta nu excludea însă faptul că în timpul lecturii, domnului Czyński au început să-i tremure mâinile iar pe frunte să-i apară broboane mari de sudoare. Conţinutul scrisorilor confruntat cu relatările menajerei nu lăsa nici o îndoială asupra cauzelor apatiei lui Leszek şi ale plecării lui inopinate.

Aşa că de îndată ce se întoarse doamna Czynska, iar domnul Stanislaw o invită în cabinet, el putu să-i relateze numai evenimentele şi să-i înfăţişeze întreaga situaţie.

— Azi-dimineaţă Leszek a chemat grădinarul şi i-a poruncit să taie aproape toate florile din seră. Pe urmă s-a aşezat la birou să scrie nişte scrisori. Înainte de a ţi le da să le citeşti, dragă Ela, trebuie să te informez că ele nu mai sunt actuale şi că primejdia a trecut.

— Ce primejdie? întrebă pe bună dreptate doamna Czynska.

— Intenţia de sinucidere a lui Leszek.

Doamna Eleonora îngălbeni.

— E o absurditate! îşi încruntă ea sprâncenele.

— Citeşte! îi răspunse soţul, oferindu-i colile scrise.

Citea repede şi numai respiraţia precipitată îi trăda emoţia profundă. După ce a terminat lectura a rămas tăcută, cu ochii închişi.

— Unde este? întrebă în şoaptă.

— Ascultă mai departe. Scrisorile au rămas aici fiindcă în cameră a intrat Michalewska. Leszek a întrebat-o în care cimitir a fost înmormântată fata aceea despre care scrie cu atâta desperare în scrisorile sale. Fireşte, Michalewska a fost uimită şi i-a explicat că fata trăieşte. I-a spus şi unde o poate găsi. Îţi poţi închipui ce impresie a făcut această veste asupra lui. A suferit un şoc nervos sau ceva în genul acesta. Pe urmă a alergat ca ieşit din minţi la grajduri ca să înhame caii. Înainte de a pleca, servitorul abia a reuşit să-i aducă paltonul şi căciula. A plecat spre Radoliszki, fireşte, la nefericita aceea de moară, unde, după câte ştii, locuieşte Marysia aceea.

— Ai trimis pe cineva după el?

Domnul Czyński ridică din umeri.

— Ar fi de prisos. De fapt e vizitiul cu el. Aşteptându-te pe tine, nu am luat nici o hotărâre. M-am gândit însă la toată această situaţie şi am ajuns la anumite concluzii. Dacă-mi dai voie…

— Te ascult.

— În primul rând ştim acum că sentimentele lui Leszek pentru fata aceea nu sunt deloc un amuzament trecător, ci o dragoste profundă.

— E absurd!

— Personal sunt de acord cu tine, dar trebuie să luăm în considerare faptele obiective. Este cert că el o iubeşte. Nimeni nu-şi ia viaţa pentru cineva pe care-l simpatizează doar. Asta-i una. Acum află că ea trăieşte. Suferă un asemenea şoc încât îi sperie pe toţi din casă. Nu-i de mirare. Un om care de câteva luni se află într-o depresiune teribilă şi se gândeşte numai la modalitatea prin care să-şi curme viaţa, recâştigând deodată tot ce pierduse. Atunci

îşi aminteşte că tocmai tu, propria lui mamă, i-ai vorbit de moartea acelei fete. Îmi dau de asemenea seama că noi amândoi nu l-am înştiinţat de însănătoşirea ei. Şi acum gândeşte-te, cum ne judecă el pe noi, cum ne poate judeca?!

Doamna Czynska şopti:

— Eu nu l-am minţit. Eram convinsă că spun adevărul.

— Dar când te-ai convins că nu era adevărat, ai hotărât să-i tăinuieşti acest lucru.

— Nu să-i tăinuiesc. Pur şi simplu nu am considerat că e o problemă atât de importantă pentru el încât să-i scriu.

Domnul Czyński făcu cu mâna un gest nedefinit.

— Te înşeli, dragă Ela. Mi-ai spus limpede atunci că Leszek nu trebuie să afle de însănătoşirea Marysiei.

— Pentru binele lui.

— Asta-i altă chestiune.

— Pentru binele lui. Am vrut să uite de această aventură.

Domnul Czyński se mişcă nerăbdător în fotoliu.

— Mai poţi numi acum aşa ceva aventură?… Acum, după ce ai citit scrisoarea?…

— Nu am pus nici un accent pe acest cuvânt.

— Apoi, mai scrie că a fost logodit cu ea. Îi spune logodnică, ne asigură că în scurt timp trebuiau să se cunune.

— Nu aş fi fost niciodată de acord cu aşa ceva, răbufni doamna Eleonora. Nu le-aş fi dat niciodată binecuvântarea mea!…

Domnul Czyński se ridică.

— Acum mă îndoiesc că el, fiul nostru… ne-ar mai primi binecuvântarea, chiar dacă l-am ruga! Chiar dacă l-am ruga. Ela, tu chiar nu înţelegi ce s-a întâmplat şi ce se putea întâmpla? Tu nu-ţi dai seama că era cât pe aci să ne ucidem propriul copil?… Bine ar fi să nu-l fi pierdut şi aşa pentru totdeauna!…

Liniştea lui dispăruse complet. Se luă cu mâinile de cap şi repetă măsurând camera.

— Eu îl cunosc. El nu ne va ierta niciodată! Eu îl cunosc.

Nu ne va ierta!

— Stăpâneşte-te, Stas, îi spuse doamna Czynska cu vocea uşor tremurătoare. Îţi înţeleg neliniştea şi poate chiar îţi împărtăşesc temerile. Vreau însă să subliniez că nu am să-mi reproşez nimic. Consider, în continuare, că datoria părinţilor e de a se îngriji de viitorul copilului…

— Are treizeci de ani.

— Exact. Cu atât mai mult dacă la cei treizeci de ani ai săi nu ştie să-şi organizeze viaţa. Ar fi o dovadă de slăbiciune şi de oportunism să renunţăm la principii pentru satisfacţia egoistă de a obţine acordul unui fiu care vrea să-şi croiască prost viitorul.

— Cu alte cuvinte, zise domnul Czyński, preferi să-ţi pierzi fiul decât să renunţi la propria-ţi concepţie asupra fericirii lui?…

— N-am spus asta.

— Atunci ce-ai spus?!

— Că trebuie să ţin la principii… dar…

— Ce dar?…

— Dar singură nu am destulă putere. Din păcate nu o găsesc nici în tine.

Doamna Eleonora îşi lăsă capul în jos.

— E absurd, draga mea, spuse cu convingere soţul. Să zicem, că suntem puternici, că nu ne abatem de la principiile noastre. Ce ar fi atunci viaţa noastră?… Săpăm o prăpastie între noi şi fiinţa care este singurul scop al existenţei noastre, singurul rod, singurul argument.

Puse mâna pe umărul soţiei.

— Spune, Ela, cine ne mai rămâne?… Ce ne mai rămâne?… Îţi poţi închipui cum va arăta viaţa noastră?…

Doamna Czynska dădu din cap.

— Ai dreptate.

— Negreşit. Şi mai ia în seamă un lucru: noi nu o cunoaştem pe fata aceea. Ne bazăm resentimentele numai pe poziţia ei socială. Nu ştim nimic despre ea decât că a fost vânzătoare într-o prăvălie, dar ştim totuşi că fiul nostru a îndrăgit-o. Crezi că ar putea îndrăgi o fiinţă vulgară, lipsită de inteligenţă, obtuză – într-un cuvânt

lipsită de orice calităţi? Nu-ţi aduci aminte că tu însăţi ai sesizat spiritul lui de observaţie, aprecierile lui oportune la adresa cunoscuţilor noştri, atitudinea critică faţă de femei? … De ce să ne închipuim lucrurile cele mai rele despre o fată pe care nu o cunoaştem şi pe care el şi-a ales-o? Tot atât de bine am putea să ne închipuim că este un fenomen supraomenesc. Şi sunt convins, iar tu ştii că mie nu-mi place să arunc vorbe în vânt, că cele mai multe dintre prejudecăţile noastre se vor risipi când o vom cunoaşte.

Doamna Czynska şedea tăcută, cu capul sprijinit în mână şi părea că priveşte covorul.

— Dacă rezervele noastre vor creşte cu acest prilej, atunci, crede-mă, continuă domnul Stanislaw, că şi Leszek le va împărtăşi cu timpul când o va putea vedea pe fundalul nostru, în mijlocul nostru.

— Ce vrei să spui?

— Cred că cel mai bine ar fi s-o luăm pe această Marysia la noi.

— La noi?… La Ludwikowo?…

— Fireşte. Şi mai adaug că trebuie să ne grăbim cu această invitaţie.

— De ce?

— Pentru că dacă nu-i arătăm lui Leszek imediat cât mai multă bunăvoinţă, dacă se va gândi măcar o clipă că am acţionat cu premeditare şi vrem, în continuare, să-l despărţim de Marysia… Atunci va fi prea târziu. Cine ştie dacă nu a luat-o de la moară şi nu a dus-o la vreun prieten de-al lui?

— Atunci ce-i de făcut?

Doamna Czynska strânse pumnii.

— Să mergem cât mai repede acolo.

— Unde?… La moară?

— Da. Dacă nu-i prea târziu.

Doamna Czynska se ridică repede.

— Bine. Trimite după şofer, să tragă maşina.

Domnul Czyński o strânse la piept.

— Îţi mulţumesc, Ela. Nu vom regreta. Îmbătrânim, draga mea, şi avem nevoie de tot mai multă căldură.

Când Czyński ieşi din cameră, doamna Eleonora îşi ştergea lacrimile.

Zece minute mai târziu, limuzina mare şi neagră demară din faţa cerdacului. Cufundaţi în gândurile lor, doamna şi domnul Czyński nu scoteau nici un cuvânt, ba uitaseră să-i spună şoferului unde merg.

Şoferul însă ştia singur. La Ludwikowo toţi ştiau unde şi pentru ce se duc. Şi cum putea fi altfel? Sunt lucruri care mişcă toate inimile la fel, le simt toţi şi le înţeleg toţi.

Maşina lungă şi grea coti de pe şoseaua întinsă pe un drum lateral. Aici săniile încărcate cu cereale văluriseră drumul şi trebuia mers încet, atent. Lumina puternică a farurilor urca şi cobora, scoţând la iveală, ca prin farmec, siluetele surprinzătoare ale afinilor înveşmântaţi în zăpadă, măciucile negre ale sălciilor cu crăcile lor subţiri şi în cele din urmă acoperişurile ţuguiate ale acareturilor lui Prokop şi stalactitele ţurţurilor de gheaţă, atârnând ca o cascadă îngheţată.

Ninsoarea încetase şi şoferul zări de departe sania de la Ludwikowo în faţa morii.

— Caii noştri sunt în faţa morii, spuse fără să se întoarcă.

— Slavă Domnului că mai sunt aici, îşi spuseră doamna şi domnul Czyński.

Lumina farurilor scoase din casă vizitiul, care, după ce acoperise caii cu ţoale, se încălzea în cuhnie lângă sobă, şi pe bătrânul Mielnik, care socotea de datoria lui să-i întâmpine pe boierii din Ludwikowo.

— Fiul dumneavoastră, îi înştiinţă el, e în căsuţă la domnişoara Marysia. Daţi-mi voie să vă conduc.

— Mulţumesc, Prokop! spuse domnul Czyński, şi luând-o de braţ pe doamna Eleonora, şopti: Ţine minte, Ela, că dacă vrei să câştigi inima cuiva, trebuie să-i oferi inima ta.

— Ştiu, bunul meu prieten. Îl strânse de braţ. Şi nu-ţi fie teamă.

În adâncul sufletului se împăcase cu ceea ce nu prea demult i se părea ceva degradant. Iată, pentru a doua oară în viaţă, soarta a silit-o să treacă acest prag. O fatalitate

învârtise roata şi o oprise iar într-un moment critic, într-un moment de nelinişte şi de nesiguranţă, în faţa acestei căsuţe cu ferestre mici şi pătrate.

La bătaia în uşă, Leszek răspunse cu o voce puternică, sigură, poate chiar provocatoare:

— Intraţi!

Cu câteva minute în urmă, luminile farurilor îl înştiinţaseră de venirea părinţilor. Ştia că sunt ei. Dar nu ştia cu ce vin. Aşa că sări în picioare şi se postă în faţa Marysiei, parcă ar fi vrut s-o apere de o primejdie ce se apropia. Faţa i se alungi şi se îngălbeni. Îşi încleşta dinţii, fiindcă pe limbă îi veneau o sumedenie de cuvinte aspre, violente, neîndurătoare. Aştepta.

Uşa se deschise. Intrară. Se opriră în prag şi poate că totul nu a durat mai mult de o secundă, dar suficient ca să-i înţeleagă. Pe chipul tatălui se vedea un zâmbet bun, liniştit, ochii mamei erau înroşiţi de plâns, iar buzele îi tremurau.

— Băiatul meu! abia şopti mama.

Leszek îi prinse mâinile şi i le sărută nestăpânit.

— Mamă! Mamă!…

În aceste cuvinte înăbuşite de emoţie se concentra totul, şi durerile, şi reproşurile, şi speranţele, şi regretul, rugămintea de iertare şi iertarea însăşi. Toată istoria suferinţei lor, a luptei interioare, a acuzaţiilor reciproce şi grijilor înduioşătoare, a hotărârilor nemiloase şi a celor mai sensibile duioşii se concentrau în aceste două cuvinte: băiat, mamă, în aceste expresii, cu care sunt scrise cele mai trainice tratate, cele mai intangibile alianţe, cele mai sfinte concordate.

S-au îmbrăţişat fără să-şi mai spună nimic, fără să mai gândească nimic, fără să mai dorească nimic decât ca ceea ce a reînviat în ei aureolat de un adevăr atât de strălucitor să nu se întunece niciodată.

Doamna Czynska îşi reveni prima şi spuse cu căldură:

— Dă-mi voie, Leszek, să-ţi cunosc viitoarea soţie.

— Mamă! Priveşte-o pe cea mai iubită fată de pe lume… Nu atât de iubită pe cât merită.

Marysia stătea cu ochii plecaţi, stânjenită şi timidă.

— Eu şi tata, spuse doamna Eleonora, alăturăm sentimentelor tale pe ale noastre şi poate că atunci se echilibrează.

Se apropie de Marysia, o îmbrăţişă şi o sărută cu căldură.

— Eşti superbă, copila mea, şi sunt convinsă că tânărul tău suflet e tot atât de frumos. Sper că ne vom împrieteni şi că nu mă vei considera rivala ta, deşi amândouă iubim acelaşi băiat.

Râse şi mângâie obrajii îmbujoraţi ai fetei.

— Uită-te în ochii mei, vreau să văd dacă-l iubeşti foarte mult.

— Ah, cât de mult, doamnă! spuse în şoaptă Marysia.

— Eu nu sunt pentru tine doamnă, copilă dragă. Vreau să fiu mama ta.

Marysia se aplecă şi îşi lipi buzele de mâna acestei doamne mândre, care până nu demult îi fusese străină, ameninţătoare şi inabordabilă, şi căreia acum avea dreptul să-i spună mamă.

— Dă-mi voie şi mie, domnul Czyński întinse amândouă mâinile spre Marysia, să-ţi mulţumesc pentru fericirea fiului nostru.

— Eu sunt fericită datorită lui! zâmbi cu mai mult curaj Marysia.

— Uitaţi-vă la ea, cât e de frumoasă! spuse cu exaltare Leszek, care până atunci privea toată scena cu o uluire plină de fericire.

— Te felicit, băiete! îl bătu pe umăr tatăl.

— Am pentru ce, nu-i aşa? Leszek îşi scutură mândru capul. Dar voi încă nu o cunoaşteţi. Când o veţi cunoaşte, aşa cum o cunosc eu, o să vedeţi că e un adevărat giuvaier, că e minunea întruchipată!

— Leszek! spuse Marysia râzând, cum nu ţi-e ruşine să exagerezi aşa?! După o asemenea reclamă, părinţii tăi vor căuta măcar ceva să-ţi confirme laudele. Cu atât mai amară va fi dezamăgirea lor când vor constata că nu sunt decât o fată simplă şi prostuţă.

— Modestia ta, o întrerupse doamna Czynska, este o mare calitate.

— Nu e modestie, doamnă. Marysia scutură din cap. Vă rog să nu credeţi că eu nu-mi dau seama cine sunt şi cât îmi va fi de greu, câte eforturi şi câtă muncă mă va costa ca să mă apropii măcar într-atât de nivelul lui Leszek, al dumneavoastră şi al societăţii dumneavoastră, încât să nu-l fac de ruşine pe Leszek, cu lacunele în instruirea şi educaţia mea. Recunosc deschis că mi-e teamă de asta şi nu ştiu dacă am să reuşesc. Iar dacă am îndrăznit totuşi, dacă m-am hotărât să suport... toate dezamăgirile... toate umilinţele... e numai pentru că îl iubesc atât de mult...

Vorbea repede, fără să-i privească, iar respiraţia ei precipitată mărturisea că spune lucruri care o frământau în cel mai înalt grad.

Leszek îşi trecu privirile peste chipurile părinţilor şi parcă spunea:

— Vedeţi ce fată mi-am ales?!

— Iar astăzi sunt atât de fericită şi atât de mândră că voi fi soţia lui, continuă Marysia, nu pentru că fiecare fată săracă, vânzătoare într-o prăvălie, visează să se căsătorească cu un bărbat bogat şi elegant. Ce-i drept, mă bucur că deşi a cunoscut atâtea fete minunate şi bogate şi cu poziţie socială, m-a ales pe mine, o orfană de care nu are nimeni nevoie, dar sunt fericită şi mândră numai pentru ca m-a ales tocmai el, cel mai nobil şi mai bun om pe care-l cunosc.

Doamna Czynska o îmbrăţişă.

— Te înţelegem, copilă dragă. Şi cu atât mai mult suntem gata să te asigurăm că am putut să apreciem cinstea intenţiilor tale. Fii, de asemenea, convinsă că în mijlocul nostru nu vei avea neplăceri, ci vei găsi inimi deschise şi cel mai binevoitor ajutor în toate. Şi să nu mai spui că eşti orfană, fiindcă începând de astăzi ne ai pe noi, copilă dragă, şi casa noastră, care a devenit şi casa ta.

Marysia se aplecă din nou să-i sărute mâinile şi să-şi ascundă lacrimile care i se iviseră în ochi.

— Sunteţi atât de bună, şopti Marysia. Nici nu mi-am

închipuit că sunteţi atât de bună… mamă!

Domnul Czyński, cu toate că era şi el emoţionat, zâmbi pe sub mustaţă şi tuşi:

— Ei, iar acum dacă tot am amintit de casa noastră, cred că cel mai bine ar fi să mergem acasă. O ajutăm pe Marysia să-şi împacheteze averea şi o luăm la Ludwikowo.

— Sigur că da! încuviinţă doamna Eleonora. Nu mai are de ce rămâne aici.

Marysia se îmbujoră din nou, iar Leszek spuse:

— Vezi, mamă… Mi-e teamă că Marysienka mea s-ar simţi puţin jenată. La Ludwikowo sunt atâţia oaspeţi, oameni încă străini pentru ea…

— Atunci vrei s-o laşi să rămână aici? se miră doamna Czynska.

— Ferească sfântul! Dar am o idee. Aş vrea să plec cu Marysia la Vilnius.

— Acum?… De sărbători?

— Până la sărbători mai avem cinci zile. Trebuie să mergem din două motive: în primul rând pentru că îi datorăm recunoştinţă acelui om cinstit, Kosiba, care a fost aruncat în închisoare pentru că ne-a salvat viaţa. Vreau să-i încredinţez acest caz lui Wacek Korczyński. Un avocat ca el poate orice. Şi nu mi-aş ierta nici cea mai măruntă neglijenţă faţă de omul căruia îi datorez atâta şi care i-a arătat Marysiei un ataşament neţărmurit.

— Ai perfectă dreptate, recunoscu doamna Eleonora.

— Al doilea motiv e legat de anumite completări pe care le impune garderoba reginei mele. Eu personal nu acord nici o însemnătate acestui lucru, dar nu aş vrea să se simtă stânjenită în mijlocul oaspeţilor de la Ludwikowo. De aceea sper că ajutaţi de soţia lui Wacek vom rezolva şi asta.

— Şi de data aceasta îţi dau dreptate. Doamna Czynska înclină capul. Dar nu total. Fiindcă nu accept fără rezerve gusturile doamnei Korczynska. Aşa că merg şi eu cu voi, ca să mă ocup personal de problema asta.

— Mamă! Eşti un înger, exclamă Leszek.

Şi într-adevăr, îi era recunoscător mamei sale pentru hotărârea ei. Voia ca înainte de a veni la Ludwikowo,

Marysia să se apropie de cineva din familie ca să se poată obişnui cu noua ei situaţie. Cunoscând talentul înnăscut al mamei în relaţiile cu oamenii, nu se îndoia că sub influenţa ei o fată atât de inteligentă şi atât de sensibilă ca Marysia va câştiga mult, în primul rând va câştiga acea naturaleţe care lipseşte multora într-un mediu nou.

O jumătate de oră mai târziu, doamna şi domnul Czyński au plecat, fiindcă doamna Eleonora trebuia să se pregătească de călătorie. Leszek şi Marysia au rămas şi aveau să plece peste două ore, ca să se întâlnească cu mama la gară. Între timp, în căsuţă îşi făcu apariţia bătrânul Prokop şi îi invită la cină. Faptul că boierul din Ludwikowo îşi ia soţie pe cineva de sub acoperişul lui era o onoare care merita sărbătorită, îi asigura el. Aşa că pe masă apăru o sticlă cu vişinată iar în cinstea logodnicilor gospodarul ţinu o cuvântare lungă împănată cu maxime din Sfânta Scriptură şi din propriile-i cugetări filozofice.

Cu trenul de noapte călătoreau de obicei puţini pasageri, în ziua aceea, fiind în preajma sărbătorilor. În sala de aşteptare erau numeroşi negustori din orăşel, care se duceau la Vilnius pentru a-şi completa cumpărăturile. Apariţia lui Leszek şi a Marysiei împreună cu doamna Czynska a stârnit, firește, senzaţie. Şeful staţiei a socotit de datoria lui să o întâmpine personal pe doamna Czynska şi s-o întrebe:

— Stimată doamnă, părăsiţi locurile noastre de sărbători?

— Nu. Ne întoarcem peste câteva zile, a răspuns doamna Czynska. Mă duc cu fiul meu şi cu viitoarea noră să facem unele cumpărături.

Şeful staţiei a rămas cu gura căscată de mirare. Leszek în schimb a zâmbit, spunându-şi satisfăcut:

— Ei, mâine o să aibă ce discuta în Radoliszki şi în împrejurimi.

Capitolul XVIII

În spatele brutăriei închisorii se spărsese o ţeava de canalizare. Deţinuţii ale căror condamnări nu erau definitive nu aveau obligaţia de a ieşi la muncă, Antoni Kosiba s-a cerut însă voluntar. Prefera munca fizică, grea, inactivităţii dintr-o celulă cu aer închis, în care trebuia să asculte povestirile celorlalţi despre loviturile date, despre încăierări şi despre proiectele lor de viitor. După astfel de zile pustii veneau cele mai chinuitoare nopţi cu insomnii. Aşa că se cerea la orice fel de muncă. Când era de descărcat cărbune, de curăţat curtea sau acoperişul de zăpadă, de cărat cartofi la bucătărie – el se anunţa primul. Pe urmă, obosit, adormea buştean şi nu mai avea timp să se gândească nici la el, nici la Marysia şi nici la altceva.

Primise condamnarea cu resemnare. Deşi socotea pedeapsa o nedreptate strigătoare la cer, nu se revolta împotriva ei. Se obişnuise de mult cu nedreptatea. Nu îl revolta, nu îl mira şi nici măcar nu îl întrista. Ştia că un om amărât trebuie să se obişnuiască cu ea, cum se obişnuieşte cu ploile şi cu gerurile. Acelaşi Dumnezeu i-a creat şi pe oamenii răi, înverşunaţi, aspri, insensibili.

Nici de la recurs nu se aştepta la cine ştie ce. Un singur lucru îl frământa, un singur lucru nu-l lăsa noaptea să doarmă: cum se descurcă Marysia?

Cunoscându-l pe Prokop Mielnik nu se aştepta să i se întâmple ceva în casa lui, dar singurătatea într-un loc atât de retras nu însemna prea mult pentru o fată ca ea?... Şi atâtea planuri îşi făcuse! Atât de frumos îşi închipuise viaţa lor sub acelaşi acoperiş. Fireşte, ar fi început să ia bani de la bolnavii lui, mai ales de la cei bogaţi, ca să aibă Marysia pentru cărţile la care ţinea atât de mult, pentru rochii frumoase, care se potrivesc mai bine cu frumuseţea ei delicată decât fustele obişnuite din percal. Dimineaţa ar lucra la moară, după-amiaza, cu ajutorul ei, ar primi bolnavii, iar seara Marysia cu vocea ei cristalină i-ar citi poezii şi romane.

Şi iată că totul s-a prăbuşit. Trei ani e o bună bucată de vreme. În trei ani multe se pot schimba, ba chiar multe trebuie să se schimbe. După expirarea pedepsei se va întoarce la moară, dar ea nu va mai fi acolo.

— Şi atunci?…

Atunci va începe iar o viaţă pustie, o viaţă lipsită de un ţel anume. Nici pentru el, nici pentru oameni, nici pentru Dumnezeu, pentru că el nu şi-o doreşte, oamenii îl condamnă, iar Dumnezeu, de undeva din înălţimi, priveşte indiferent viaţa pe care o duce.

— Şi atunci?…

Atâţia ani a bătut lumea, ca un animal rătăcit, care nu avea alt scop decât să-şi câştige hrana şi un colţ în care să doarmă. Iar când în acest pustiu s-a aprins o singură lumină, când a început să desluşească în piept bătaia vioaie a inimii, iar în inimă un sentiment cald, omenesc, când şi-a dat seama că e şi el om, că şi-a găsit un ţel şi nevoia de a exista, a venit acea lovitură care l-a zdrobit.

Cât de vie era amintirea clipelor în care Marysia se afla între viaţă şi moarte, când, sfârşit de desperarea aceea neputincioasă, stătea lângă ea incapabil de nici un efort, de nici o speranţă, nici măcar de o rugăciune. Acum, în timpul nopţilor din închisoare, simţea acelaşi lucru. Gândurile lui se roteau iar cu îndărătnicie deasupra acelui vârtej care trăgea în abis tot ce iubea el, pentru care voia să trăiască şi pentru care putea să trăiască.

Şi pentru a doua oară s-a înfiripat în el o amintire înceţoşată, vagă, că odată, foarte de mult, mai trăise o asemenea nefericire, mai pierduse o dată totul. În zadar îşi chinuia memoria. Un singur lucru se contura cu claritate: acel nume ciudat, nemaiauzit vreodată şi totuşi atât de cunoscut: Beata.

De ce revenea acest nume cu atâta insistenţă, de ce numai pronunţarea lui trezea în el nelinişte? Ce însemna asta?…

Stătea întins pe salteaua tare, cu privirile aţintite în întuneric, de parcă ar fi vrut să-l pătrundă. Memoria lui se oprea însă mereu în acelaşi loc, se oprea în faţa unui

perete înalt până la cer, dincolo de care nu putea trece.

… Era toamnă, un drum noroios şi o căruţă obişnuită trasă de o mârţoagă burtoasă… Stătea întins în căruţă şi dormea, iar capul i se lovea puternic, dureros, de scânduri. L-a trezit durerea.

Dar ce a fost mai înainte?…

Da, aici se ridica acel perete înalt până la cer, iar în spatele lui se ascundea o taină de nepătruns. O viaţă necunoscută, uitată, ştearsă, smulsă din realitate. Un singur lucru ştia: viaţa aceea fusese altfel decât cea de astăzi. Trebuia să fi avut vreo legătură cu viaţa oamenilor bogaţi şi cu acel nume misterios: Beata.

În primii ani ai pribegiei încercase să străbată acel baraj care se ridica între memoria lui şi trecut. Doar îşi dădea seama că trebuie să fi avut şi el o perioadă a adolescenţei şi a copilăriei. Din discuţiile prudente purtate cu oameni întâlniţi întâmplător aflase că toţi îşi aduc aminte de anii copilăriei. Nu a mărturisit însă nimănui ciudata infirmitate de care suferea, fiindcă nimeni nu voia să-l creadă. Râdeau de el şi ziceau că trebuie să aibă motivele lui pentru care nu vrea să-şi aducă aminte trecutul, el însă continua să-şi muncească creierul, să reia atacurile împotriva acelui perete, pentru că de fiecare dată, obosit, istovit până la capătul puterilor, cu mintea rătăcită, să se întoarcă la realitate şi să-şi jure că nu va mai face nici o încercare.

Anii treceau. El se obişnuise, se împăcase cu situaţia lui şi nici nu mai trebuia să jure. Doar uneori, împotriva voinţei lui, câte o întâmplare trezea în el acea nelinişte, acea teamă, pe care o simte orice om în faţa unor forţe pe care nu le înţelege şi care acţionează în adâncul lui.

Cel mai bun mijloc de a nu se mai gândi la aceste lucruri era pentru el munca şi de aceea Antoni Kosiba recurgea la ea cât mai des cu putinţă.

În ziua aceea, de cu dimineaţa, era ocupat, împreună cu alţi deţinuţi, cu dezgroparea ţevii de canalizare, care plesnise. În urma dezgheţului care dura de câteva zile, pământul de la suprafaţă se prefăcuse într-o masă noroioasă, în timp ce straturile adânci mai ţineau minte

gerurile, iar ei trebuiau să lucreze din greu cu cazmaua şi cu târnăcopul.

În jurul orei zece, dinspre cancelarie se apropie de el gardianul-şef Jurczak.

— Oho, cheamă pe cineva la „vorbitor”, îşi dădu cu părerea unul dintre deţinuţii mai experimentaţi.

Şi nu s-a înşelat. Îl chemau pe Antoni Kosiba.

— Te caută un domn şi o doamnă tânără, îi spuse gardianul.

— Pe mine?… Cred că-i o greşeală…

— Lasă vorba şi vino la vorbitor.

Antoni nu mai fusese la vorbitor. Nu-l vizitase nimeni, aşa că acum îşi spărgea capul cine poate fi. Dacă ar fi fost Wasil cu Zonia, gardianul nu ar fi spus „un domn şi o doamnă”.

În prima clipă, din cauza întunericului din sala despărţită de gratii, nu o putuse recunoaşte pe Marysia, mai ales că nu era îmbrăcată în paltonaşul ei şi cu beretă, ci într-o blană elegantă şi cu pălărie. Lângă ea îl zări pe Czyński cel tânăr.

Cu o mişcare bruscă, Antoni Kosiba vru să se întoarcă. O presimţire îi spunea că îl aşteaptă ceva neplăcut, o veste rea, o lovitură neaşteptată. De ce sunt împreună şi ce-i cu îmbrăcămintea Marysiei?…

— Unchiule Antoni! îl strigă fata. Nu mă recunoşti, unchiule?…

— Bună ziua, domnule Kosiba! strigă Leszek.

— Bună ziua, răspunse Antoni încet.

— Ei, vedeţi, nu aveţi de ce să vă neliniştiţi, îi spuse vesel Czyński. De-acum totul o să fie bine. Dacă aş fi aflat mai devreme de necazurile pe care le aveţi din cauza noastră, m-aş fi ocupat de procesul dumneavoastră. Acum nu o să mai staţi mult aici. Vom face tot ce ne stă în putinţă ca să grăbim recursul, iar după recurs, sunt convins că veţi fi eliberat. Cum vă simţiţi?

— Mulţumesc, ca la închisoare…

— Aşa tare ai slăbit, unchiule dragă, spuse Marysia.

— Tu însă te-ai întremat, porumbiţo, îi spuse zâmbind.

Marysia dădu din cap.

— De fericire.

— De fericire?…

— Da, de marea fericire pe care am întâlnit-o.

— Ce fericire? întrebă Kosiba.

Marysia îl luă pe Leszek de mână şi spuse:

— S-a întors la mine şi nu ne mai despărţim niciodată.

— Marysia a acceptat să-mi fie soţie, adăugă Czyński.

Vraciul se agăţă cu amândouă mâinile de gratiile care îl despărţeau de ei, parcă s-ar fi temut să nu se clatine şi să cadă.

— Cum aşa? întrebă cu vocea înăbuşită.

— Da, unchiule, spuse zâmbind Marysia. Leszek s-a însănătoşit şi s-a întors. Vezi că l-ai condamnat pe nedrept. El mă iubeşte tare mult, aproape tot atât de mult ca mine…

— Dimpotrivă, o întrerupse vesel Leszek, eu o iubesc mult mai mult!

— Asta nu se poate. O să ne căsătorim în curând. Am venit aici împreună cu mama lui Leszek. Şi mama mi-a cumpărat toate minunăţiile acestea. Cum îţi plac în ele?

Abia acum observă ciudata întristare a bătrânului prieten.

— Unchiule, nu te bucuri de fericirea mea? îl întrebă şi deodată înţelese. E foarte urât din partea noastră, câtă vreme tu eşti aici. Nu te supăra.

Vraciul ridică din umeri.

— Dar cine se supără?… Ei… nu m-am aşteptat… Să fiţi fericiţi.

— Mulţumim, mulţumim din toată inima, reluă Leszek. Vă rog să nu fiţi îngrijorat. Am încredinţat cazul celui mai bun avocat de aici, lui Korczyński. El afirmă că vă poate elibera. Şi putem avea încredere în el.

Kosiba dădu din mână a lehamite.

— A, păcat de timp!…

— Ce spui, unchiule! se revoltă Marysia.

— Nu-i păcat de nimic, îl asigură Leszek. Dumneavoastră sunteţi cel mai mare binefăcător al nostru. Cât vom trăi nu vom reuşi să vă răsplătim… Şi credeţi-mă

că am să mă dau şi peste cap ca să vă recăpătaţi libertatea, domnule Kosiba.

Pe chipul vraciului se ivi un zâmbet trist.

— Libertatea?… Dar… ce să fac cu libertatea?…

Uimiţi, tinerii se uitară unul la celălalt, dar Leszek scutură din cap.

— E o depresiune trecătoare. Să nu gândiţi aşa…

— De ce vorbeşti aşa, unchiule?

— Sigur că da, porumbiţo, oftă Antoni, nu trebuie. De ce să vorbim. Să ai parte de bucurie şi de linişte, porumbiţo… Ei, e timpul, rămâneţi cu bine. Iar de mine nu vă faceţi griji…

Se înclină încet, şi se întoarse spre uşă.

— Domnule Kosiba! strigă Leszek.

El însă grăbi pasul şi era de-acum în coridor. Mergea tot mai repede, încât gardianul nu se putea ţine după el şi se înfurie:

— Ce alergi aşa! Mai încet! Îmi rup picioarele alergând după tine.

Vraciul încetini pasul şi mergea cu capul lăsat în jos.

— Ce-i domnişoara aceea pentru tine? întrebă gardianul. Rudă sau o cunoştinţă apropiată…

— Ea? Vraciul îl privea pierdut. Ea?… Ştiu eu…

— Adică cum nu ştii?

— Păi, într-o zi un om poate fi pentru celălalt totul, iar în alta… nimic.

— Ţi-a spus unchi.

— Îţi poate spune oricum. Asta nu înseamnă nimic.

Gardianul gâfâia de furie.

— Tu eşti prea mare filozof pentru mine… Ptiu!

Îşi putea el închipui ce se petrece în sufletul acestui om? Putea el bănui că deţinutul Antoni Kosiba trece prin cel mai greu moment al vieţii lui sărace?… Atât el cât şi cei din celulă au observat doar că parcă ceva îl lovise pe vraci, parcă îl doborâse şi îl strivise. Amuţise cu totul, toată noaptea s-a zvârcolit pe salteaua lui, iar dimineaţa nu s-a mai prezentat voluntar şi a rămas singur în celulă.

Şi nu minţise când i-a spus lui Czyński că nu-şi doreşte

libertatea. Acum nu-şi dorea nimic.

După atâţia ani de singurătate printre oameni străini, găsise şi el o inimă apropiată pe care avea să o piardă din nou. Când a cunoscut-o pe Marysia, când a simţit simpatia pe care a trezit-o în ea, când a înţeles că fata aceasta este pentru el mai scumpă decât orice – a început să creadă că a găsit, în sfârşit, un scop în viaţă.

Nu, niciodată nu şi-a făcut alte planuri. Bănuielile Zoniei privind proiectele lui de căsătorie i se păreau bizare. Pur şi simplu voia s-o aibă pe Marysia lângă el. Fireşte, dacă ar fi vrut să-i fie soţie, dacă în felul acesta ar fi putut să-i asigure o existenţă liniştită şi o anumită bunăstare, ocrotire şi apărare împotriva gurilor rele, s-ar fi însurat cu ea. Dar parcă ar fi preferat să rămână aşa cu el. Chiar dacă l-ar fi luat pe unul ca Wasilko…

Ar locui împreună, nu s-ar despărţi niciodată, în fiecare zi i-ar vedea ochii albaştri, i-ar auzi vocea de cristal, şi-ar încălzi inima bătrână la zâmbetul ei primăvăratic. Atunci fiecare zi ar avea un sens, seara ar şti pentru ce munceşte şi pentru ce câştigă…

Şi deodată toate planurile s-au spulberat. Antoni Kosiba nu vedea fericirea Marysiei în faptul că va fi o mare doamnă, că va avea un soţ bogat. Nu-i plăcea bogăţia, deşi nu ştia de ce nu avea încredere în ea. Nu avea încredere nici în Czyński cel tânăr. Nu era nimic curios în faptul că acest domnişor a îndrăgit-o pe Marysia. Ce om care ar cunoaşte-o, ar trece nepăsător pe lângă ea? De aceea toţi tinerii din Radoliszki o curtau. Iar faptul că Czyński s-a hotărât să se însoare… Poftă boierească. N-a putut-o cuceri altfel, dar va putea, va voi el să-i asigure fericirea?… E în stare să înţeleagă ce comoară posedă, e în stare să preţuiască cum se cuvine această comoară şi să n-o risipească?…

Cât a fost Marysia la moară, Antoni Kosiba nici n-a adus vorba de Czyński. A tăcut intenţionat, cu toate că văzuse amărăciunea fetei, cu toate că nu-i scăpase nerăbdarea cu care aştepta scrisoarea. În adâncul sufletului se bucura când treceau lunile şi nu venea nici o scrisoare.

— O să sufere, porumbiţa, o vreme, gândea el, şi o să-l uite. Aşa o să fie mai bine pentru ea.

Dar lui Czyński nu putea să-i ierte tăcerea. Îl condamna cât putea de aspru. Nici acum nu putea. Îşi închipuia că Leszek s-a întors după însănătoşire, a întâlnit-o întâmplător pe Marysia de care uitase atâta vreme, şi a reînviat în el vechiul capriciu. Dar cât durează capriciile unor uşuratici ca el?…

De altfel acestea nu erau singurele temeri care-l rodeau pe Antoni Kosiba. Îl chinuia propria-i înfrângere. Cum o să trăiască şi pentru ce?… Devenind doamnă, Marysia nu va mai avea nevoie nici de ocrotirea lui, nici de ajutorul lui, va pătrunde în alte sfere, de o sută de ori mai îndepărtate decât cea dinainte, decât palatul din Ludwikowo, de moara lui Prokop Mielnik!

— Nici n-o s-o mai văd, gândea.

Cu cât chibzuia mai mult, cu atât mai amare îi erau gândurile, cu atât mai puţin voia să trăiască, să se zbată ca să obţină schimbarea sentinţei, să se întoarcă în odaia din anexă, în care viitorul începuse să se orânduiască atât de frumos, de luminos, de binefăcător, în care fiecare obiect i-ar aminti de Marysia din clipa în care a smuls-o morţii…

— A fost a mea, numai a mea, iar acum mi-au furat-o…

Stătea zile întregi chircit şi tăcut într-un colţ al celulei. Nu-l interesau nici pachetele cu hrană şi cu tutun care îi veneau acum des. Le dădea fără nici o împotrivire celorlalţi să şi le împartă între ei.

Aşa au trecut sărbătorile.

După sărbători, Antoni a fost chemat la cancelarie. Venise noul lui apărător, avocatul Korczyński. Era un brunet încă tânăr, înalt, dar corpolent, cu o figură serioasă şi cu priviri vii, pătrunzătoare.

— Ei, domnule Kosiba, îi întinse mâna, am făcut cunoştinţă cu cazul dumitale. M-am văzut şi cu colegul Maklaj, am cercetat atent dosarul. În prima instanţă procesul nu a fost condus cum trebuie şi sunt de părere că avem multe de făcut. Dacă nu obţinem achitarea, deşi eu cred în acest lucru, atunci reducem condamnarea la cel

mult câteva luni. Am depus toate strădaniile pentru ca să fii eliberat…

— Nu ţin la asta, mormăi Kosiba.

— Şi cred că ai dreptate, mai ales că recursul a fost stabilit pentru întâi februarie. Prin urmare nu a mai rămas nici o lună. Pentru un timp atât de scurt, nu merita să facem toate formalităţile pentru cauţiune…

— Eu nu am nimic, de unde cauţiune?…

— Domnul Czyński s-a oferit s-o depună el pentru dumneata.

— Prea mare favoare. Nu am nevoie de ajutorul domnului Czyński.

— Dar de ce?… El este foarte bine intenţionat. În definitiv e de înţeles. Ai salvat viaţa logodnicei lui şi poate chiar şi a lui. Meritau amândoi. Dar să revenim la cazul nostru. Am şi adunat ceva material care îmi va servi la apărare. Nu prea am timp şi am să fiu scurt. În primul rând am cerut să i se facă radiografii lui Leszek şi logodnicei lui. Le-am arătat multor medici. Toţi au fost unanimi în părerea că operaţiile dumitale nu numai că sunt corecte, dar dovedesc cunoştinţe excepţionale. Mai cu seamă cea cu baza craniului. Toţi spun că a fost fenomenală. Aşa că trebuie să ştiu unde şi de la cine ai învăţat…

Vraciul ridică din umeri.

— N-am învăţat.

— Te rog să nu-mi ascunzi asta, domnule Kosiba, spuse blând avocatul. Dacă doreşti, pot s-o păstrez pentru mine, dar trebuie să ştiu. Poate ai lucrat cândva ca îngrijitor în vreun spital? Sau poate ai fost sanitar în timpul războiului? …

— Nu.

— Dar de când tratezi oameni?… Unde ai fost înainte de a te stabili la moara de lângă Radoliszki?

— N-am mai tratat. Numai aici.

— Hm… Doar nu vrei să mă convingi că ai putut să aşezi oase fracturate, să faci amputaţii cu nişte instrumente primitive şi alte asemenea lucruri fără nici o practică.

— Eu nu vreau să vă conving de nimic.

— Lipsa dumitale de sinceritate îmi îngreunează apărarea.

— V-am rugat eu să mă apăraţi? Nu am nevoie de nici o apărare.

Avocatul îl privi cu interes.

— Preferi să stai la închisoare.

— Mi-e totuna, răspunse posomorât vraciul.

Avocatul se înfurie.

— Dar mie nu mi-e totuna. M-am hotărât şi am promis prietenului meu că te scot de aici. Şi să ştii că n-am să neglijez nimic. Nu vrei să vorbeşti, am să aflu de la alţii.

— Nu merită atâta osteneală. Vraciul dădu din mână. Eu n-am nevoie de libertate, aşa că ce nevoie ar avea altcineva?... Nimeni n-are de câştigat dacă sunt în închisoare sau dacă sunt în libertate.

— Spui prostii. Dar chiar dacă ai avea dreptate, în interesul dreptăţii...

— Nu există dreptate, îl întrerupse Kosiba. De unde v-a venit ideea că există dreptate?

Avocatul încuviinţă cu o mişcare a capului.

— Fireşte, nu vorbesc de libertatea absolută. Poate că ea există, dar în gândirea noastră, noi nu posedam nici un mijloc de a verifica existenţa ei. Vorbeam de dreptatea relativă, omenească.

Vraciul râse răutăcios.

— Nu există nici una. Omenească?... Iată, mă vedeţi pe mine aici, condamnat, la trei ani. Iar cea absolută? Dumneavoastră nu veţi găsi în gândire nici un mijloc de verificare a existenţei ei. Dar nu trebuie să o căutaţi în gândire, ci în simţire, în conştiinţă. Dar dacă cineva găseşte în conştiinţa lui numai nedreptate, dacă constată că toată viaţa lui nu-i decât o nesfârşită nedreptate, atunci unde-i libertatea aceea absolută? Că doar nu e pedeapsa! Pedeapsa se aplică în caz de vinovăţie. Asta e nedreptate. Nemeritată!

Ochii îi străluceau, iar degetele i se strângeau nervos. Avocatul tăcu o clipă, apoi întrebă pe neaşteptate:

— Ce pregătire ai dumneata?

— Nu am nici o pregătire.

— În hârtiile dumitale scrie că ai terminat două clase la şcoala populară din judeţul Kalisz. Dumneata vorbeşti însă ca un intelectual.

Vraciul se ridică.

— Viaţa îl învaţă multe lucruri pe om… Pot să plec?

— Imediat, o clipă. Prin urmare nu vrei să vorbeşti cu mine deschis.

— Nu am despre ce vorbi.

— Cum vrei. Nu te pot sili. Iar acum… poate ai nevoie de ceva?… Rufe călduroase, cărţi?…

— Nu am nevoie de nimic, spuse apăsat vraciul. Dar dacă totuşi vreau ceva, e să mă lase oamenii în pace.

Avocatul zâmbi şi îi întinse mâna împăciuitor.

— Bine, bine. La revedere, domnule Kosiba.

Părăsind închisoarea, avocatul Korczyński luase deja hotărârea: trebuia să meargă la Radoliszki, la moară, în satele din împrejurimi, să caute martori, foşti pacienţi ai vraciului şi apoi să-i aducă la tribunal, la proces.

— Cu această ocazie am să trec şi pe la Ludwikowo pentru o zi, două, îşi spuse, şi o să fac din cazul acesta un caz de amploare, iar dacă nu-l câştig, sunt un prăpădit.

Korczyński era un avocat tânăr, dar calităţile lui native, hărnicia, cunoştinţele juridice solide, ei, şi relaţiile pe care le avea i-au asigurat repede avansarea. Iar ambiţia îl făcea să urce tot mai sus, pentru ca să se remarce nu numai în baroul de aici, ci să-şi facă un nume în întreaga ţară.

Luase cazul lui Antoni Kosiba nu numai din prietenie pentru Leszek Czyński, nu numai pentru onorariul bun, pe care nu-l putea refuza, ci, în principal, şi în primul rând pentru că l-a interesat foarte mult cazul în sine şi simţea elementele de efect, care oferă unor procese o popularitate deosebită, iar avocatului, în caz de reuşită, o glorie răsunătoare.

Cum de fiecare dată când îşi asuma apărarea într-un proces nu neglija nimic, a doua zi a şi plecat la Radoliszki. I-au trebuit două zile să bată împrejurimile, să poarte discuţii dificile cu oamenii, să adune material. De aceea a

trebuit să-şi scurteze vizita la familia Czyński.

A fost primit cu braţele deschise. Oaspeţii plecaseră, iar acasă nu erau decât doamna şi domnul Czyński, Leszek şi Marysia.

Korczyński le povestea amănunţit ce reuşise să adune şi îşi freca palmele.

— Sunt tot mai puternic. O să vedeţi, când îmi amplasez eu toată artileria şi deschid un foc concentrat, nu mai rămân din acuzare decât ruine şi cenuşă. Kosiba acesta este un medic excelent! Nici un caz mortal. În schimb aduc în faţa tribunalului câteva zeci de cazuri tratate de el. Dintre acestea aproape jumătate nu numai că nu au plătit pentru tratament, dar au şi fost ajutaţi de el. Mobilul câştigului cade complet. O să vedeţi! Principalul accent am să-l pun însă pe cunoştinţele lui. De aceea mi-a venit o idee.

— Anume? întrebă Leszek.

— Iată, cu o zi înainte de proces trebuie să-i am la Vilnius pe toţi martorii, şi în primul rând pe tine şi pe fermecătoarea ta logodnică. Nu ştiu dacă tribunalul va accepta propunerea mea şi dacă va fi de acord să cheme experţi. De aceea am în rezervă un argument tot atât de puternic, dacă nu şi mai puternic. Mi-a venit în minte ca un chirurg celebru să-i consulte pe toţi pacienţii lui Kosiba înainte de proces. Sigur, trebuie să fie o autoritate, care, atunci când apare ca martor al apărării, să determine tribunalul să admită opinia lui ca pe cea mai autorizată. Trebuie să fie o stea a chirurgiei.

Doamna Czynska încuviinţă cu o mişcare a capului.

— În Polonia e unul singur. Profesorul Dobraniecki din Varşovia.

— Aţi ghicit! Avocatul bătu din palme.

— Ei, nu era greu, spuse domnul Czyński râzând. Cred că mai greu va fi să-l convingeţi pe Dobraniecki să vină.

— Dacă e vorba de onorariu, interveni Leszek, te rog, Wacek, să nu-ţi faci probleme.

— Ei nici onorariul nu va fi mic, răspunse râzând Korczyński, dar mai am şi alte argumente. Soţia lui

Dobraniecki e verişoară cu soţia mea. Rezolvăm noi. Trebuie să rezolvăm, pentru că trebuie să câştig.

Marysia îi zâmbi sincer.

— Vă sunt atât de recunoscătoare pentru această înflăcărare şi încurajare. Nici nu vă închipuiţi cât sunt de legată de acest om, cel mai bun de pe lume, şi cât îl iubesc. Nici nu ştiţi ce inimă are.

— Asta nu ştiu, dar vă cred pe cuvânt. În schimb Kosiba m-a uimit cu inteligenţa lui. Vorbeşte ca un om instruit, ceea ce nu se potriveşte cu înfăţişarea lui, cu şcoala aceea populară neterminată, cu ocupaţia lui de argat la moară sau cu cea de vraci!

— Vezi! se adresă Marysia lui Leszek.

— Da, da, recunoscu Leszek. Închipuie-ţi, Wacek, că Marysia a observat demult acest lucru. Iar eu am făcut o experienţă care ne-a confirmat bănuielile.

— Ce experienţă?! întrebă curios Korczyński.

— Destul de naivă, de fapt. Am început să discut cu el folosind multe cuvinte, al căror sens nu-l poate cunoaşte un ţăran simplu şi nici un semidoct.

— Şi?…

— A înţeles tot. Şi asta încă nu-i nimic. Odată a găsit-o pe Marysia citind versuri de Musset, în original. Şi a citit corect o strofă întreagă.

— Nu numai că a citit, dar pun capul că a şi înţeles, adăugă Marysia.

Avocatul căzu pe gânduri.

— Da. Asta e într-adevăr ciudat… Există însă autodidacţi… Şi teza aceasta s-ar putea să-mi prindă bine, dacă Kosiba ar vrea să deschidă gura.

— Cum aşa?

— Tace cu încăpăţânare. Nu a vrut să-mi furnizeze nici o informaţie. A căzut într-un fel de pesimism, de mizantropie, dracu’ ştie ce.

— Sărmanul! Marysia oftă. Şi eu cu Leszek am fost surprinşi. De aceea nu am vrut să mai insistăm. Ne-a primit ursuz. Nici nu mă mir. Să treci prin atâtea…

— O să-i treacă de îndată ce va fi iar liber, spuse cu

convingere Leszek.

— Am să fac tot ce-mi stă în puteri, îi asigură avocatul.

— Ce bun sunteţi! spuse Marysia.

— Eu?… Bun?… Domnişoară! Aici nu încape bunătatea! Eu câştig bani…

— Ei, să nu exagerăm, interveni Leszek râzând.

— …dacă eu câştig un asemenea proces devin şi mai cunoscut, şi mai popular, capăt renume şi… imediat bani.

— Tfu, se revoltă doamna Czynska, ar trebui să vă fie ruşine să pozaţi în carierist.

— Nu, eu nu pozez. Eu sunt carierist. Şi nici nu neg. Dimpotrivă. Mă laud de câte ori am ocazia. Când eram încă student mi-am propus să fac carieră şi – fac consecvent. La noi, în mod ciudat, toată lumea îi condamnă pe carierişti. Cuvântul acesta a căpătat un sens peiorativ. În fond ce înseamnă să faci carieră? Înseamnă să foloseşti toate atuurile cu care te-a înzestrat natura, mediul, educaţia, instruirea, pentru a aplica în practică toate aptitudinile, inteligenţa, energia, priceperea de a întreţine relaţii cu oamenii. Cine nu ştie să facă uz de condiţiile pe care le are, acela le iroseşte. E un risipitor şi un nătăfleţ. Fireşte, sunt şi carierişti necinstiţi, aşa cum sunt şi boxeri necinstiţi, care folosesc în luptă mijloace nepermise. Dar asta e altă chestiune. Eu, spre exemplu, am cea mai mare încredere în carierişti, fiindcă ştiu că nu mă dezamăgesc, pentru că au ambiţie, au vigoare, pentru că vrând să-şi asigure condiţiile cele mai favorabile, le asigură şi cauzei pe care o slujesc.

Korczyński râse şi adăugă:

— Dacă aş fi dictator, toate funcţiile de demnitari le-aş ocupa cu carierişti.

Domnul Czyński scutură din cap.

— Raţionamentul dumitale mi se pare prea simplist.

— De ce?

— Pentru că la un carierist dorinţa de a face carieră e uneori atât de puternică, încât intrând în conflict cu simţul datoriei, ea trebuie să învingă.

— Uneori? reluă avocatul. Sunt de acord cu

dumneavoastră. Dar nu înregistrăm cumva pierderi mai mari din cauza incapacităţii şi indolenţei unor înfometaţi, a unor paria benevoli?… Cred că tocmai de aceea suntem un popor de oameni săraci, fiindcă la noi domină psihoza dispreţului pentru toţi cei care s-au îmbogăţit ori şi-au asigurat o poziţie socială. Avem respect numai pentru cei care au primit totul fără nici un merit personal, fără nici un efort, adică prin moştenire.

— Văd că eşti partizanul cultului american pentru milionari.

— Nu toate lucrurile sunt proaste în America, zâmbi Korczyński.

Doamna Eleonora întrerupse discuţia, revenind la procesul vraciului. Pe urmă s-a servit masa, iar seara Korczyński a plecat la gară.

— Face impresia unui om care nu ştie să cedeze, îşi dădu cu părerea doamna Czynska după plecarea lui.

— Da, confirmă Leszek. De aceea am mari speranţe în privinţa procesului. Şi cred că ar trebui să grăbim renovarea căsuţei în care îl vom instala pe Kosiba.

La casă se lucra de o săptămână sub supravegherea atentă a celor doi logodnici, cărora nici prin minte nu le trecea că truda lor este zadarnică şi că viitorul va arăta cu totul altfel decât îl planificaseră ei.

Capitolul XIX

Mica sală a Curţii de Apel s-a umplut repede cu un public ciudat. Cojoacele cărămizii ale ţăranilor din zona Radoliszki se amestecau cu paltoanele elegante de blană ale orăşenilor. Procesul trezise mare interes nu numai în cercurile juriştilor, unde demult circulau zvonuri excitante despre senzaţionala apărare pe care o pregătea Korczyński, dar făcuse vâlvă şi în lumea medicilor, atât din cauza aspectului general al problemei, cât şi datorită faptului că la proces avea să apară ca martor profesorul doctor Dobraniecki, cel mai de seamă chirurg polonez, care se bucura de consideraţie generală, de respect şi celebritate.

Printre medicii veniţi la tribunal nu lipseau foştii elevi ai celebrului profesor şi nu era nimeni care să nu aştepte cu cel mai mare interes opinia lui cu privire la practicile vrăjitoreşti. Dacă se mira cineva, apoi se mira că profesorul a fost chemat în calitate de martor al apărării şi nu al acuzării şi de aceea toţi se aşteptau să audă lucruri senzaţionale.

Că aşa avea să se întâmple într-adevăr, se putea constata şi după înfăţişarea avocatului Korczyński. Vesel şi comunicativ, şedea pe marginea mesei sale, cu toga descheiată, cu mâinile în buzunarele pantalonilor şi discuta cu câţiva colegi din barou. Alături, pe masă, stăteau vrafuri de acte şi note, la care însă nici nu se uita. Asta însemna că stăpânea perfect materialul şi că avea apărarea pregătită în amănunţime.

Şi într-adevăr era sigur pe el, mai cu seamă începând de ieri. Ieri dis-de-dimineaţă l-a întâmpinat la gară pe profesorul Dobraniecki şi l-a condus la o clinică particulară unde fuseseră aduşi foştii pacienţi ai vraciului Kosiba. Cu mici pauze, profesorul şi-a petrecut aproape toată ziua consultând pacienţii, studiind radiografiile şi dictând stenografei concluziile sale.

Avocatul Korczyński nu neglijase nimic ce putea asigura

câştigarea procesului. A avut grijă să verifice prezenţa tuturor martorilor de care avea nevoie, a cercetat temeinic dosarul şi acum putea aştepta liniştit procesul.

În sală a fost adus acuzatul, care şi-a ocupat apatic locul sub supravegherea poliţistului. Înfăţişarea lui Antoni Kosiba părea să fie în cel mai strident contrast cu satisfacţia volubilă a apărătorului. S-a aşezat gârbovit, şi-a aplecat capul şi privea nemişcat la duşumea. Barba îi încărunţise şi mai mult, pielea de pe faţă se îngălbenise. Sub ochi i se conturau clar pungi vineţii. Nici nu se uita prin sală, de parcă nu auzea vocile binevoitoare ale cunoscuţilor care îi spuneau pe nume, ori poate că într-adevăr nu le auzea, fiindcă nu a reacţionat nici la întrebarea pusă de apărător. Abia sunetul pătrunzător al clopoţelului şi ordinul poliţistului, care i-a poruncit să se ridice, l-au trezit pe Kosiba. S-a ridicat greoi şi s-a aşezat din nou adâncit în gândurile sale.

În sala aceasta el era singurul om pe care nu-l interesa câtuşi de puţin desfăşurarea şi rezultatul procesului.

A răspuns ca un automat la întrebările puse în scopul stabilirii identităţii, apoi s-a cufundat iar în imobilitatea lui apatică.

— Dacă aş avea de-a face cu curtea, cu juraţi, se gândi zâmbind Korczyński, numai înfăţişarea acestui sărman mi-ar fi suficientă pentru a obţine graţierea.

Între timp începuse audierea martorilor. Depunea majurul Ziomek. La întrebările construite cu precizie de acuzator, Ziomek era obligat să ofere răspunsuri care îl învinuiau pe acuzat. Kosiba a recunoscut furtul valizei cu instrumente, nu a înapoiat valiza, a ascuns-o şi a ţinut-o câteva săptămâni, a înapoiat-o sub ameninţarea cu percheziţia, care tot ar fi dus la descoperirea obiectului sustras.

Au urmat întrebările apărării:

— În calitatea sa de comandant al postului de poliţie din Radoliszki, martorul a avut vreo reclamaţie împotriva lui Kosiba?

— Nu, nici una.

— Înainte de momentul însuşirii instrumentelor, aţi fi considerat posibilă eliberarea unui certificat de moralitate lui Antoni Kosiba?

— Sigur că da. Era un om foarte cumsecade.

— De ce nu l-aţi arestat pe Kosiba după dovedirea furtului?

— Pentru că, după părerea mea nu exista teama că ar putea fugi. Era suficient angajamentul lui Kosiba că nu va părăsi domiciliul.

— Dumneavoastră ştiaţi că Antoni Kosiba a venit nu de mult în regiunea dumneavoastră şi că vreme de mulţi ani şi-a schimbat foarte des domiciliul?

— Ştiam.

— Şi cu toate acestea aţi avut încredere în el că îşi va respecta angajamentul?

— Da. Şi nu m-am înşelat, fiindcă nu a fugit.

— Mulţumesc. Nu mai am alte întrebări.

Următorul martor a fost doctorul Pawlicki. La început a declarat indispus că nu mai poate adăuga nimic la declaraţiile sale anterioare, dar presat de procuror a început să povestească.

— Am fost de trei ori în încăperea în care locuia acuzatul.

— În ce scop?

— Întâi ca să-l previn împotriva practicării ilegale a medicinii, pe urmă chemat la un accident şi ultima dată pentru a-mi recupera instrumentele chirurgicale furate.

— Ce condiţii igienice aţi găsit acolo?

— De-a dreptul deplorabile. Hainele acuzatului erau jegoase, mâinile foarte murdare. În multe locuri tavanul era acoperit cu pânze de păianjen. Am observat că vasele în care fierbea plantele erau acoperite de o murdărie plină de grăsime. Probabil că serveau şi la pregătirea hranei. Făceau impresia că n-au fost spălate niciodată. Duşumeaua era plină de gunoi şi de tot felul de vechituri. Era o duhoare insuportabilă.

— Unde făcea Kosiba operaţiile?

— Chiar în încăperea aceea.

— În asemenea condiţii, în cazul unor intervenţii mai serioase, pacientul era ameninţat de infecţie?

— Fireşte, nu numai în cazurile mai serioase. Chiar şi în cazul celei mai neînsemnate răni. Dacă la rană ajunge murdărie, praf sau ceva asemănător, există primejdia unei infecţii sau a unui tetanos.

— Cum a reacţionat acuzatul la avertismentele dumneavoastră?

— Le-a ignorat total.

— Aţi văzut instrumentele chirurgicale pe care le utiliza vraciul la operaţiile sale?

— Le-am văzut, dar acestea nu erau instrumente chirurgicale. Am văzut simple unelte de lăcătuş: ciocane, dălţi, cleşte şi altele. Precum şi un simplu cuţit de bucătărie şi un ferăstrău de grădinar.

— În ce stare erau acele unelte?

— Unele erau ruginite. Pe o daltă am văzut pete de sânge. Toate miroseau a petrol sau a benzină, pe care se vede că deţinutul le utiliza ca dezinfectant.

— Petrolul sau benzina sunt dezinfectante?

— Da, însă într-o măsură neînsemnată.

— În zona Radoliszki sunt mulţi vraci activi?

— În apropiere zece, douăzeci. În judeţ sunt însă vreo câteva zeci. Sunt o adevărată plagă.

— Cum explicaţi acest lucru?

— Prin înapoierea populaţiei.

— Mortalitatea în rândul populaţiei e mare?

— Foarte mare.

— Aţi fost chemat la cazuri în care moartea a survenit ca urmare a practicilor vrăjitoreşti?

— Foarte des. La dosar se află o copie a memoriului meu înaintat autorităţilor, în care dau şi cifre. Personal am notat şaptezeci şi două de cazuri în decurs de doi ani. După datele oferite de toţi medicii, în întreg judeţul practicile vrăjitoreşti au determinat moartea a peste două sute de persoane.

Apoi martorului i s-a adresat apărarea:

— Domnul doctor a afirmat adineauri că este chemat

foarte des la victime ale practicilor vrăjitoreşti?

— Aşa este.

— De câte ori aţi avut de-a face cu victime ale lui Antoni Kosiba?

— Nu-mi amintesc.

— Ah, da?! Dar atunci vă amintiţi măcar un caz de acest fel?

— Nu.

— Ciudat. Kosiba vindeca în imediata apropiere a orăşelului Radoliszki, vindeca în condiţii igienice îngrozitoare, folosea cele mai primitive unelte la operaţii, şi cu toate acestea dumneavoastră nu aţi auzit de nici un caz mortal din vina lui?… Poate că totuşi aţi auzit?

— Nu, răspunse medicul după o clipă de gândire.

— Cum se poate explica aşa ceva? Avea Kosiba puţini clienţi?

— Nu i-am numărat pacienţii.

— Vă înşelaţi, domnule doctor. Depoziţiile dumneavoastră în prima instanţă, afirmă că i-aţi numărat. Onorată instanţă, cer să se dea citire fragmentului respectiv din depoziţia martorului. Volumul doi, pagina treizeci şi trei, aliniatul unu.

Preşedintele făcu o grimasă.

— Nu e important pentru caz.

— Vreau să dovedesc că, după calculele martorului, doctor Pawlicki, Kosiba avea până la treizeci de pacienţi pe zi.

S-a citit pasajul indicat, după care apărarea s-a adresat din nou martorului:

— La întrebarea domnului procuror aţi declarat că aţi fost de trei ori în încăperea lui Kosiba, între care o dată – chemat?

— Exact.

— De ce aţi fost chemat?

— La doi grav răniţi într-un accident de motocicletă.

— Cine v-a chemat?

— Unul Wojdyllo, după cum am aflat mai târziu, chiar cel care provocase accidentul.

— La indicaţia cui aţi fost chemat?

— Se pare că la indicaţia lui Kosiba.

— Nu vă amintiţi cumva dacă Antoni Kosiba v-a explicat de ce v-a chemat?

— Ba da. Erau doi grav răniţi şi spunea că nu se poate descurca singur.

— V-a rugat să salvaţi fata rănită?

— Da, dar am considerat starea ei lipsită de orice şansă. I-am administrat doar o injecţie pentru fortificarea inimii.

— Kosiba v-a rugat să-i permiteţi să folosească instrumentele dumneavoastră chirurgicale în scopul operării rănitei?

— Da, dar nici un medic în locul meu nu i-ar fi îndeplinit o asemenea rugăminte.

— Şi tot aşa nici un medic nu s-ar fi oferit să opereze o muribundă numai pentru că o consultare superficială i-a sugerat bănuiala că operaţia nu poate salva pacienta?

Doctorul Pawlicki se înroşi.

— Nu aveţi dreptul să mă jigniţi!

— Resping întrebarea, interveni preşedintele.

Avocatul înclină capul.

— Ce v-a determinat să credeţi că accidentata este irecuperabilă?

— Era o fractură a bazei craniului! Pulsul dispăruse aproape complet.

— Dar ştiţi că Antoni Kosiba a efectuat operaţia şi a salvat pacienta?

— Ştiu.

— Cum vă explicaţi?

Medicul ridică din umeri.

— Cel mai uimitor caz din cariera mea. Cred că e vorba de o întâmplare ieşită din comun.

— Când aţi sosit la moară, vraciul v-a comunicat diagnosticul lui?

— Da.

— Şi coincidea cu al dumneavoastră?

— Da.

— Prin urmare, nu vi se pare că stabilind corect

diagnosticul şi executând cu succes o operaţie deosebit de primejdioasă, Antoni Kosiba a demonstrat un mare talent chirurgical?

Medicul ezită.

— Negreşit. Trebuie să recunosc cinstit că în multe cazuri m-a pus pe gânduri.

— Mulţumesc. Nu mai am alte întrebări. Avocatul înclină capul şi privi zâmbind spre procuror.

Pe urmă s-au citit depoziţiile câtorva martori ai acuzării la procesul anterior, după care au început să se perinde, unul după altul, martorii apărării. Prin urmare au făcut depoziţie bătrânul morar cu fiul lui, familia Czyński, în sfârşit o serie întreagă de foşti pacienţi ai lui Antoni Kosiba.

Emoţionantă a fost depoziţia lui Prokop Mielnik, care a încheiat astfel:

— Cerul l-a adus în casa mea, blagoslovindu-mă pe mine, păcătosul, familia mea şi pe oamenii din împrejurimi. L-a trimis cerul şi nu duhul rău pentru că niciodată nu s-a ferit de sfânta muncă. Putea cere de la mine orice, putea sta fără să facă nimic, numai să mănânce şi să doarmă, dar el era cel dintâi şi la muncile uşoare şi la cele grele. Şi aşa până la proces. Cu toate că nu mai e om tânăr. Aşa că noi rugăm onorata instanţă să-i dea drumul spre slava cerului şi folosul oamenilor.

Capul cărunt al bătrânului se plecă adânc, procurorul îşi încruntă sprâncenele, iar toţi cei prezenţi îşi îndreptară privirile spre acuzat.

Antoni Kosiba şedea însă tot indiferent, cu capul aplecat. Nu auzea nici întrebările abile ale procurorului, nici contraatacurile apărării, nici depoziţiile martorilor. Pentru scurt timp l-a trezit vocea sfioasă şi tremurătoare a Marysiei. Atunci şi-a ridicat privirile şi a mişcat buzele, apoi iar a căzut în apatie.

— Nu mi-a mai rămas nimic, îşi spunea, nu mă mai aşteaptă nimic…

Între timp, la bară şi-a făcut apariţia cel mai important martor; depoziţiile căruia avocatul Korczyński le acorda

cea mai mare însemnătate. Nu numai el de altfel. Îl aşteptau cu nerăbdare atât judecătorii, cât şi publicul. Urma să ia cuvântul luceafărul ştiinţei, chirurgul excepţional, cel dintâi în lumea medicală, *persona gratissima*, într-un fel reprezentantul ei oficial, preşedintele şi ocrotitorul ei.

Cine nu-l cunoştea personal, cine nu l-a văzut niciodată, tocmai aşa şi-l închipuia pe profesorul Dobraniecki. Un bărbat înalt, în puterea vârstei, uşor corpolent, cu un profil acvilin superb şi cu fruntea înaltă. Fiecare mişcare a lui, sonoritatea vocii, privirea gravă demonstrau o siguranţă pe care o dă numai sentimentul propriei valori, a valorii general recunoscute şi susţinute de poziţiile cucerite în viaţă.

— Mai multe persoane, a început el, mi s-au adresat, în calitate de chirurg, rugându-mă să le controlez starea sănătăţii. Toate suferiseră diferite traumatisme sau afecţiuni grave, în urma cărora s-au supus unor intervenţii chirurgicale făcute de un vraci de ţară pe numele de Kosiba. Auscultaţia şi radioscopiile făcute cu ajutorul aparatului Roentgen au indicat cele ce urmează:

Aici profesorul a început să enumere numele martorilor audiaţi puţin mai înainte, adăugând descrierea afecţiunilor, gradul lor de periculozitate, aprecierea asupra intervenţiilor chirurgicale şi a rezultatelor tratamentului. Ploua cu denumiri latineşti, cu termeni medicali, cu expresii de specialitate.

— Rezumând, încheie profesorul, trebuie să constat că în toate cazurile enumerate mai sus operaţiile au fost realizate absolut corect, fără îndoială cu solide cunoştinţe de anatomie şi au salvat victimele de la moarte sau de la infirmităţi iremediabile.

Preşedintele înclină capul.

— Cum explicaţi faptul că un om lipsit de orice pregătire a putut efectua intervenţii atât de riscante cu rezultate pozitive?

— Şi eu mi-am pus această întrebare, răspunse profesorul Dobraniecki. Chirurgia este prin natura ei o

ştiinţă empirică, bazată pe experienţa şi observaţia a mii de generaţii. Începuturile intervenţiilor chirurgicale datează din îndepărtatele timpuri preistorice. Arheologii cunosc descoperirile din epoca de bronz, ba chiar şi a pietrei şlefuite care permit să se afirme că încă pe atunci oamenii ştiau să potrivească oasele fracturate, să amputeze membre etc. Cred că printre oamenii de la sate, familiarizaţi cu anatomia animalelor domestice, se găsesc unii cu un excepţional spirit de observaţie, care uneori vin în ajutorul oamenilor, câştigând o bună practică în cazurile mai mărunte şi mai puţin complicate.

— Aici însă, interveni preşedintele, dumneavoastră aţi calificat marea majoritate a cazurilor ca fiind afecţiuni complicate şi primejdioase.

— Într-adevăr. De aceea şi recunosc că am fost uimit. Acest vraci trebuie să posede nu numai experienţă dar şi un talent de-a dreptul fenomenal… Se gândi o clipă şi adăugă:

— Intuiţie… Da, intuiţie chirurgicală, lucru foarte rar întâlnit. Personal am cunoscut cândva un singur chirurg cu o asemenea siguranţă a mâinii şi cu o asemenea intuiţie.

— Dar ce înseamnă siguranţă a mâinii?

— Siguranţă a mâinii? În primul rând precizia inciziilor.

— Mulţumesc, spuse preşedintele. Părţile au întrebări?

Procurorul scutură negativ din cap, dar avocatul Korczyński strigă:

— Eu am. Domnule profesor, aţi întâlnit la vreunul dintre pacienţii lui Kosiba, pe care i-aţi consultat, vreo urmă de infecţie?

— Nu.

— Mulţumesc. Nu mai am alte întrebări.

Profesorul se înclină şi se aşeză în primul rând de scaune, alături de familia Czyński. Acum, pentru întâia oară îşi aruncă privirile spre banca acuzaţilor. Zări un bărbos lat în umeri, slăbit, care arăta de vreo şaizeci de ani.

— Deci aşa arată vraciul, îşi spuse. Tocmai era gata să-şi întoarcă privirile, când îl puse pe gânduri comportarea

ciudată a acuzatului. Antoni Kosiba îşi aţintise asupra lui privirea parcă inconştientă.

Pe buzele lui se ivise un zâmbet indescifrabil, şovăielnic şi interogativ.

— Ce om ciudat, constată în gând profesorul şi se întoarse. După o pauză mai lungă se văzu nevoit să-şi abată din nou privirile spre vraci. Expresia feţei lui osoase nu se schimbase, dar acum îl sfredelea de-a dreptul cu privirea.

Dobraniecki se foi nervos pe scaun şi îşi îndreptă privirile spre procuror, care tocmai îşi începuse pledoaria. Vorbea cu o voce destul de monotonă, şi poate că de aceasta îi lipsea argumentele de sugestivitate, iar frazele scurte dar concrete, stăpânite şi logice – de plasticitate.

Procurorul recunoştea că sentinţa din prima instanţa poate fi considerată prea aspră de oamenii care se conduc după sentimente. Recunoştea că acuzatul Kosiba nu face parte din specia cea mai înrăită de şarlatani. Recunoştea chiar că putea fi împins spre practicile sale de porniri nobile.

— Dar, continuă el, noi nu facem acte de caritate. Suntem reprezentanţi ai legii. Şi nu avem voie să uităm că acuzatul a încălcat legea.

Profesorul Dobraniecki se străduia să-şi concentreze atenţia asupra argumentării procurorului, dar nu-l lăsa în pace acea senzaţie insuportabilă; pur şi simplu simţea, în ceafă privirea acestui Kosiba.

— Ce vrea de la mine? se irita în sine. Dacă în acest fel îşi exprimă recunoştinţa pentru depoziţia mea…

— … Fără îndoială există şi circumstanţe atenuante, continuă procurorul. Dar nu putem ignora faptele. Furtul rămâne furt. Dosirea obiectului furat…

Nu. În asemenea condiţii îi era cu neputinţă să se concentreze. Ochii acestui om aveau o forţă magnetică. Dobraniecki se întoarse spre el aproape furios, dar rămase uimit: vraciul stătea cu capul plecat. Mâinile mari îi atârnau fără vlagă peste balustradă.

Deodată în mintea profesorului încolţi o bănuială

năstruşnică:

— Trebuie să-l fi văzut undeva pe acest om. Memoria începu să lucreze. Profesorul avea încredere în memoria lui. Nu-l înşelase niciodată. Iar acum, după un timp, ajunse la concluzia că a fost o clipă când îl amăgise o asemănare lipsită de importanţă. Probabil un pacient întâmplător de acum câţiva ani… De altfel, nici nu avea timp să se mai gândească la asta, fiindcă tocmai se ridicase avocatul Korczyński şi vocea lui baritonală cu sonorităţi metalice răsună electrizant:

— Onorată instanţă! Numai destinul orb şi o regretabilă neînţelegere au făcut ca acest om să se găsească în această sală în faţa tribunalului. Nu aici este locul lui, şi nu acest areopag[11] este îndreptăţit să-i judece faptele. Antoni Kosiba ar trebui să se afle acum în aula Universităţii noastre, ar trebui să se afle în faţa senatului universităţii şi nu să-şi aştepte sentinţa, ci înmânarea diplomei de doctor honoris causa al Facultăţii de Medicină! O, nu, domnilor judecători, nu am fost furat de fantezie! Nu alerg după efecte oratorice şi nici nu visez imposibilul. Dar dacă astăzi este imposibil să se acorde unui vraci titlul de doctor, aceasta se datorează numai faptului că în legislaţia noastră există o lacună. Că în diverse meserii răspunderea este diferit apreciată. Onorată instanţă! Nu putem fi de acord să încredinţăm viaţa oamenilor unui medic ale cărui cunoştinţe şi pricepere nu sunt garantate de absolvirea medicinii. Dar o încredinţăm fără şovăire unui inginer, constructor de maşini sau de poduri. Iar titlul de inginer ca şi toate drepturile ce decurg de aci le poate obţine oricine dovedeşte prin munca sa că posedă suficiente cunoştinţe şi aptitudini profesionale, chiar dacă nu a studiat politehnica. Doriţi să citez aici numele cunoscute ale unor învăţaţi care împărtăşesc ştiinţa lor miilor de audienţi la politehnică, fără să se poată lăuda cu diploma de absolvire a unei şcoli generale? Din păcate, legiuitorul nu a prevăzut aceste posibilităţi şi pentru profesiunea de medic. Dacă ar fi fost aşa, stenograma procesului de astăzi i-ar fi fost suficientă

[11] Tribunal suprem în Atena antică.

lui Antoni Kosiba pentru a obţine titlul de doctor. Ce dovezi mai bune, mai elocvente privind cunoştinţele şi aptitudinile lui ar putea fi adunate decât cele oferite de desfăşurarea procesului, de depoziţiile martorilor, care de fapt au venit aici nu ca martori, ci ca mărturii concrete, ca dovezi vii ale cunoştinţelor medicale ale acuzatului. Au venit aici ca nişte Lazări, cărora el le-a spus: Sculaţi-vă!… şi au venit să mărturisească adevărul, au venit să-l arate cu degetul pe binefăcătorul lor şi să spună: Acesta este! Am fost infirmi, iar el ne-a făcut să umblăm, am fost bolnavi, iar el ne-a vindecat, am fost cu un picior în groapă, iar el ne-a poruncit să trăim! Dar domnul procuror îl găseşte vinovat pe Antoni Kosiba că a îndrăznit să salveze oamenii fără să aibă diplomă. Dar dacă s-ar fi aruncat în apă ca să salveze oameni de la înec, ar fi trebuit să aibă certificat de absolvire a şcolii de înot? Eu nu sunt demagog şi nici nu apăr vrăjitoria. Dar cu atât mai vehement trebuie să protestez împotriva procedeului folosit de acuzare. Au fost alăturate aici două adevăruri aparent întâmplătoare: primul, că Antoni Kosiba e vraci, şi al doilea, că vracii sunt şarlatani care operează cu un întreg arsenal de trucuri şi artificii, de farmece şi descântece şi alte nimicuri. Să-mi fie cu iertare! O astfel de alăturare e perfidă, fiindcă după câte ştim din desfăşurarea procesului, acuzatul nu a făcut niciodată uz de trucuri. În desfăşurarea procesului a căzut cu brio şi acuzaţia conform căreia Kosiba ar fi acţionat în scopul obţinerii unor profituri. De vreme ce actul de acuzare găseşte în activitatea lui o infracţiune, singurul motiv al infracţiunii se spulberă, fiindcă unicul motiv plauzibil poate fi mania. Da, Înaltă instanţă! Acest om este un maniac. Este robul maniei ajutorării oamenilor suferinzi, al ajutorării gratuite ba, mai mult, cu preţul pierderii propriei libertăţi, cu preţul stigmatizării, cu preţul priciului închisorii şi al locului ruşinos din această boxă. N-am să mă opresc mai mult asupra faptului dacă Antoni Kosiba a fost un medic bun sau nu. M-au scutit de acest lucru martorii, m-a scutit în primul rând luceafărul chirurgiei noastre, a cărui opinie reprezintă cel mai

autorizat atestat. Nu am de gând să fac uz de argumentul facil că doctorul în medicină Pawlicki nu a avut, cum a declarat el însuşi, nici un singur pacient al acestui vraci care să-i fi cerut ajutorul, în schimb acest vraci a prevenit infirmitatea într-un caz, iar în două a salvat de la moarte două persoane în faţa cărora doctorul Pawlicki s-a arătat neputincios. Domnilor judecători, vreau să vorbesc despre cea mai mare vină a lui Antoni Kosiba, vreau să vorbesc despre ceea ce acuzarea a adus în prim plan, vreau să vorbesc despre condiţiile neigienice din încăperea în care făcea operaţiile. Am fost în acea încăpere şi trebuie să-i mărturisesc domnului procuror că martorii pe care i-a chemat, au caracterizat cu multă indulgenţă condiţiile neigienice de acolo. Au uitat să adauge că la ferestre sunt crăpături prin care suflă vântul, că în duşumea sunt spărturi prin care trage umezeală, că picură din tavan, că soba scoate fum, că în încăpere nu numai că nu lipseau murdăria, păienjenişul şi praful, dar era şi plin de gândaci! … Am văzut şi instrumentele cu ajutorul cărora Kosiba făcea operaţii. Sunt nişte fiare vechi, ruginite, ştirbite şi strâmbe, legate cu sârmă şi cu sfoară. Într-o asemenea încăpere şi cu asemenea instrumente opera Kosiba oamenii. Dar, pentru numele lui Dumnezeu… Nici unul operat de el nu a murit! Nici unul nu a făcut infecţie! Văd aici în sală numeroşi medici remarcabili şi experimentaţi şi-i întreb: aceasta este meritul sau vina lui Kosiba?!… Îi întreb: dacă faptul că cineva face atâtea operaţii dificile în asemenea condiţii îngrozitoare pledează împotriva sau în favoarea lui?!… Dacă pentru asta trebuie să fie aruncat între cei patru pereţi ai închisorii, sau merită o sală de operaţii cu porţelan şi sticlă?!…

Prin sală trecu un murmur, iar când murmurul încetă, avocatul Korczyński continuă:

— Şi încă o acuzaţie apasă asupra acestui bătrân, a cărui viaţă nu a cunoscut până acum nici o pată, în care a avut deplină încredere până şi poliţia, altfel atât de circumspectă: a săvârşit un furt. Da. L-a ispitit luciul instrumentelor chirurgicale de precizie, atât de

strălucitoare, şi le-a furat. Ce-i drept înainte a încercat să împrumute aceste instrumente, dar, refuzat categoric, le-a furat. Dar de ce a făcut-o?… Ce l-a împins pe acest om cinstit la infracţiune?… În ce situaţie şi din ce motive a râvnit la bunul altuia?… În încăperea aceea, tocmai atunci era pe moarte o fată, o viaţă în floare se cufunda în abisul morţii, iar el, Antoni Kosiba, ştia, simţea, înţelegea că fără acele instrumente strălucitoare nu-i poate oferi un ajutor eficient. Întreb: cum trebuia să procedeze Antoni Kosiba?…

Avocatul îşi plimbă privirile arzătoare prin sală.

— Cum trebuia să procedeze?! strigă el. Cum ar fi procedat fiecare dintre noi în locul lui?… Eu găsesc un singur răspuns: fiecare dintre noi ar fi făcut ce a făcut şi Antoni Kosiba, fiecare dintre noi ar fi furat acele instrumente! Fiecăruia dintre noi conştiinţa ne-ar fi spus că aceasta este datoria, datoria noastră morală!

Izbi cu pumnul în masă şi tăcu o clipă.

— În vechea Austrie, continuă el, există un ordin militar deosebit. Se dădea pentru fapte curioase, pentru nesubordonare, pentru încălcarea disciplinei, pentru refuzul de a îndeplini un ordin. Era unul dintre cele mai importante şi mai rar atribuite ordine, dar reprezenta cea mai râvnită distincţie. Dacă tribunalele poloneze ar avea dreptul să dea nu numai pedepse, ci şi distincţii, un astfel de ordin pentru încălcarea legii ar trebui să strălucească pe pieptul lui Antoni Kosiba la ieşirea din această sală. Cum, din păcate, un asemenea ordin nu există, primească dar ca recompensă faptul că fiecare om cinstit va socoti o onoare pentru el să strângă această mână trudită şi murdară, ca pe cea mai curată mână de pe lume.

Korczyński se înclină şi se aşeză.

Profesorul Dobraniecki observă cu surprindere pe faţa lui şi pe pleoapele lăsate expresia unei emoţii. Emoţionat era şi el, ca şi publicul. Unul dintre judecători îşi ştergea uşor cu degetul îndoit colţurile gurii. Altul stătea cu ochii aţintiţi în hârtii.

Sentinţa de achitare părea o formalitate, cu atât mai mult cu cât procurorul renunţase la replică.

— Acuzatul are dreptul la cuvânt, spuse preşedintele.

Antoni Kosiba nu se mişcă.

— Ai dreptul la ultimul cuvânt.

Avocatul Korczyński îl scutură de cot.

— Eu nu… am nimic de spus. Mi-e totuna…

Şi se aşeză.

Dacă în clipa aceea cineva s-ar fi uitat la profesorul Dobraniecki, ar fi rămas foarte surprins. Profesorul se îngălbenise brusc, făcuse o mişcare de parcă ar fi vrut să se ridice de pe scaun şi deschisese gura…

Nimeni însă nu observase nimic. Oamenii tocmai se ridicau, fiindcă instanţa se retrăgea să delibereze. Discuţiile umpluseră sala, mulţi îl înconjuraseră pe Korczyński felicitându-l pentru excelenta apărare. Alţii ieşiseră pe coridor la o ţigară.

Profesorul Dobraniecki porni după cei din urmă. Mâinile îi tremurau în timp ce îşi scotea portţigaretul. Găsi o bancă liberă într-un colţ îndepărtat şi se lăsă greu pe ea.

Da. Îl recunoscuse. Acum ştia sigur: Vraciul Antoni Kosiba fusese cândva profesorul Rafał Wilczur.

— Vocea aceea!

O, n-a uitat nici o clipă vocea aceea. Doar îi ascultase ani de-a rândul sonoritatea. Întâi ca tânăr student la medicină, apoi ca asistent al lui, în cele din urmă ca medic începător, sprijinit de marele om de ştiinţă… Cum nu i-a recunoscut imediat trăsăturile?! Cum nu l-a putut distinge sub barba aceea căruntă!

Mai mult! Cât de prost a putut fi mai devreme când nici nu-l văzuse pe Antoni Kosiba, dar privea uimit urmele; operaţiilor făcute de el! Nu putea concepe ca un vraci de la ţară să poată realiza atât de fantastic intervenţii atât de complicate, în faţa cărora ar ezita chiar şi el, profesorul Dobraniecki!

— Ar fi trebuit să-i recunosc imediat mâna! Ce prost am fost!

Apoi mai avea şi alte indicii. Printre cei consultaţi era şi domnişoara aceea operată de fractură a bazei craniene. Ce-i drept, pe Dobraniecki îl frapase numele ei:

Wilczurowna, dar în graba aceea uitase s-o întrebe pe fată. Numele era destul de frecvent, chiar el avusese câţiva pacienţi Wilczur. Totuşi trebuia să-i dea de gândit. Vârsta acestei Wilczurowna părea să corespundă vârstei fiicei profesorului Wilczur… Când a dispărut împreună cu mama sa din Varşovia, avea… şapte ani. Da. E clar…

— Nu putea fi o întâmplare! Vraciul Kosiba… şi ea…

Profesorul aruncă ţigara neterminată şi îşi şterse fruntea. Era transpirată.

— Prin urmare nu a murit, nu a fost ucis! S-a ascuns aici în haine ţărăneşti şi sub nume străin, s-a ascuns împreună cu fiica, dar de ce nu i-a schimbat şi ei numele?…

De ce tatăl şi fiica lăsau să se creadă că sunt străini unul de celălalt?

Acum şi-a amintit cuvintele pe care i le spusese fata în timpul consultaţiei:

— Unchiul Antoni a făcut pentru mine mai mult decât m-aş fi putut aştepta de la un unchi adevărat.

Ce rost avea comedia asta?… Ei, şi tatăl ei! Ar fi fost suficient să se ridice şi să spună:

— Aveam dreptul să operez şi să tratez. Nu sunt vraciul Kosiba. Sunt profesorul Rafał Wilczur.

Ar fi fost eliberat.

— Atunci de ce ţine cu atâta îndărătnicie la masca lui? Putea să-şi dezvăluie adevăratul nume în faţa primei instanţe, dar a preferat o condamnare de trei ani.

Dacă profesorul Dobraniecki nu şi-ar fi cunoscut atât de bine fostul şef şi magistru, poate ar fi crezut că Wilczur ascundea o infracţiune sau o crimă. Dar şi acum n-ar face decât să dea din umeri dacă cineva i-ar fi sugerat o asemenea idee.

Nu, aici trebuia să se ascundă o taină mai adâncă.

În mintea lui Dobraniecki reînviară primele zile de după dispariţia profesorului. Să fi fost fuga doamnei Beata cu fiica sa, urmată de dispariţia profesorului Rafał, o comedie bine regizată?… Şi care puteau fi motivele?… Au abandonat avere, poziţie socială, glorie – totul, şi au fugit. Dar cu ce scop?

Gândirea raţională a lui Dobraniecki nu admitea nici o explicaţie care nu putea fi susţinută de nişte premise logice, care nu avea la bază un impuls raţional, uman.

Acum însă nu avea timp să se ocupe de dezlegarea enigmelor. Din clipă în clipă trebuia să se pronunţe sentinţa. Fireşte, va fi o sentinţă de achitare, dar s-ar putea să fie şi de condamnare.

— Este de datoria mea să-l anunţ imediat pe avocat şi să cer reluarea procesului; să declar pe cine am recunoscut în persoana vraciului Kosiba.

Dobraniecki îşi muşcă buzele şi repetă:

— Da, e de datoria mea.

Totuşi, nu s-a mişcat din loc. Prea repede-i alergau gândurile, prea violent pătrundeau în imaginaţia lui urmările acestui pas.

Înainte de a lua o hotărâre trebuia să ordoneze totul, să filtreze, să judece lucid şi calm… Şi să prevadă consecinţele. Nu-i plăcea şi nici nu putea să acţioneze la întâmplare, sub influenţa impulsurilor.

— În primul rând trebuie să mă liniştesc… îşi spuse pe un ton pe care îl folosea când îşi admonesta pacienţii nervoşi.

Scoase o ţigară şi o aprinse cu băgare de seamă. Constată că tutunul este prea uscat, că astăzi a fumat mai puţin ca de obicei şi că ar trebui să limiteze fumatul la douăzeci de ţigări pe zi. Aceste preocupări simple şi reflecţii secundare îi redară echilibrul, iar consecinţa se văzu imediat: îşi aminti un amănunt nespus de important, un amănunt pe care până acum nu-l luase în considerare şi care în fond schimba întreaga situaţie. În timpul procesului vraciul Kosiba îi zâmbea, în modul cel mai evident îi zâmbea!

— Mă privea ca pe un cunoscut, pe care nu-l poţi identifica. Şi nici nu ascundea faptul că încerca să mă recunoască!… Ce poate să însemne asta?

Putea să însemne un singur lucru: profesorului Wilczur nu-i era teamă că ar putea fi identificat în persoana vraciului. Profesorului Wilczur nu-i era teamă! Atunci de ce

nu a întrerupt procesul printr-o simplă declaraţie că el este Wilczur? Şi în acest caz nu putea exista decât un singur răspuns:

— Nu ştie nici el cine este…

Izbit de această descoperire, Dobraniecki sări în picioare.

— Amnezie. Pierderea memoriei. Doamne! Atâţia ani a rătăcit… A coborât până la nivelul unui simplu salahor… Pierderea memoriei…

Profesorul Dobraniecki ştia foarte bine ce trebuia făcut, pentru a-l vindeca pe nefericit. Era suficient să i se spună cine este, să i se amintească unele amănunte, să i se arate vreun obiect cunoscut.

Desigur, poate suferi un şoc psihic, dar oricât de puternic ar fi fost acest şoc, el nu ar fi fost primejdios.

După câteva ore sau după câteva zile, Wilczur şi-ar recâştiga complet memoria…

— Şi ce ar urma?…

În faţa ochilor lui Dobraniecki se conturau clar consecinţele inevitabile. În primul rând ştirea despre această tragedie şi despre sfârşitul ei fericit se va răspândi în toată ţara. Profesorul Wilczur se va întoarce în capitală. Se va întoarce în vila sa, în funcţiile sale, îşi va relua poziţia de frunte în lumea medicală. Se va întoarce şi mai celebru, mai adorat şi mai vestit, aureolat de nedreptăţile şi umilinţele suferite pe nedrept, cu aureola de vraci-făcător de minuni, care a putut fi un chirurg genial şi fără sală de operaţii, şi fără o liotă de asistenţi, şi fără instrumente…

— Se va întoarce… Şi ce se va întâmpla atunci cu mine? …

Profesorul Dobraniecki simţi în gură un gust amar. Ce se va întâmpla cu el?… Cu el, care a urcat până în vârf, şi-a câştigat întâietatea, a atins cea mai înaltă treaptă printr-o muncă anevoioasă de peste zece ani?

Fără îndoială că toţi vor primi cu aplauze descoperirea lui. Va mai trăi o zi de triumf. Dar mai târziu?… Mai târziu, prin forţa lucrurilor, va fi trecut pe planul al doilea, prin

forţa lucrurilor se va găsi în umbra gloriei lui Wilczur. Ce-i drept, nimeni nu-i va lua catedra, dar sub presiunea opiniei publice va trebui să renunţe benevol la ea. Conducerea clinicii… cabinetul directorului… Toate inovaţiile aduse în aceşti ani… Preşedinţia diferitelor societăţi şi asociaţii…

Da, să intre acolo în sala tribunalului şi să spună că acest vraci este profesorul Rafał Wilczur, înseamnă să renunţe la propriile-i realizări, la propriile-i cuceriri, la propriile-i poziţii. Înseamnă să şteargă cu buretele cea mai strălucită perioadă a carierei sale şi să renunţe de bună voie la tot ce a îndrăgit atât de mult…

Şi încă un lucru: în biografia profesorului Wilczur exista un mic fragment pe care Dobraniecki nu reuşise să-l uite de atâţia ani, pe care nu şi-l putea ierta, ca pe un exces de vanitate. Minţise scriind despre un caz din clinica universităţii, despre un diagnostic îndrăzneţ şi exact, al cărui merit şi-l atribuise singur. Şi acum se mai roşea când îşi amintea de minciuna aceea idioată şi gratuită.

Iar minciuna aceea, mică şi neînsemnată într-un context mai larg, putea fi divulgată de un singur om, de profesorul Wilczur.

Putea fi divulgată… numai în cazul în care Wilczur şi-ar recăpăta memoria…

Mâinile şi picioarele profesorului Dobraniecki parcă erau de gheaţă, dar în tâmple sângele îi zvâcnea violent.

— Cum să procedeze?…

Ar face el o mârşăvie, dacă nu ar spune nimic?… Ar fi o tragedie pentru Wilczur dacă ar rămâne în condiţiile în care a trăit până acum şi cu care a ajuns să se obişnuiască?…

— Doar e o simplă întâmplare faptul că avocatul Korczyński m-a chemat ca martor! E o întâmplare fir-ar să fie, că am fost de acord! Altfel… Antoni Kosiba ar fi rămas până la sfârşitul vieţii Antoni Kosiba şi nu aş avea nici o remuşcare.

Exact! Acesta trebuie să fie criteriul. Dacă cineva nu ştie că e nedreptăţit, nedreptate nu există. Wilczur nu-şi dă seama că a fost altcineva. Îşi consideră destinul un lucru

normal. Nu există fericire fără conştientizarea existenţei ei şi nu există nefericire…

Pe culoare răsună sunetul strident al clopoţelului.

— Vă rugăm să vă ridicaţi! Curtea! ajunse la urechile lui Dobraniecki vocea aprodului din pragul sălii.

Nu se mişcă din loc. Înăuntru se dădea citire sentinţei.

— Şi ce va fi dacă-l vor condamna? îi trecu prin mintea înfierbântată un gând insistent.

Îşi strânse pumnii:

— Nu va fi, nu poate fi condamnat, îşi spunea.

O clipă mai târziu, în sală se stârni rumoare, se auzi târşâitul scaunelor şi strigăte. Uşa se deschise. Publicul se revărsa pe coridoare.

După înfăţişarea oamenilor, nu era greu de ghicit că s-a dat o sentinţă de achitare. Dobraniecki răsuflă uşurat. I se părea că i se luase de pe inimă toată greutatea răspunderii.

Oamenii treceau pe lângă el gesticulând şi vociferând. Ţărani în cojoace cărămizii, medici, avocaţi, morarul cu fiul său, domnul şi doamna Czyński. La sfârşit, înconjurat de cel mai mare grup, venea vraciul Kosiba împreună cu apărătorul său, cu Czyński cel tânăr şi cu logodnica lui.

Avocatul Korczyński îi opri pe toţi lângă profesorul Dobraniecki. Spunea ceva vesel, mulţumea pentru ceva.

Profesorul se străduia să zâmbească, la atingerea mâinilor, dar avea privirile lăsate în jos. Când le ridică o clipă, întâlni privirile lui Antoni Kosiba. Trebui să facă un mare efort ca să nu strige. Privirea lui Kosiba era agitată, insistentă, năucită.

În cele din urmă au plecat, iar Dobraniecki, complet epuizat, se lăsă într-o parte pe bancă. Korczyński, recunoscător, îi rezervase cel mai bun apartament în cel mai bun hotel. Aici avea linişte şi confort. Cu toate astea nu putea dormi. Spre dimineaţă, istovit de nesomn, apăsă pe butonul soneriei: ceru să i se aducă un ceai tare şi coniac.

Abia după ce a băut o sticlă întreagă de coniac a simţit efectul aşteptat şi a adormit.

S-a trezit târziu cu dureri de cap. Primise nişte telegrame de la Varşovia. Într-una, un asistent de la clinică îi amintea data unei conferinţe de la Zakopane, pe care profesorul urma să o prezideze, cealaltă era de la soţie, şi cerea să-şi grăbească întoarcerea.

— Au mai fost şi câţiva domni, îi comunică băiatul din hotel. Au întrebat când puteţi să-i primiţi.

— Nu primesc pe nimeni. Sunt bolnav. Aşa să le spui.

— Am înţeles, domnule profesor. Şi domnului avocat Korczyński?

— Tuturor.

S-a sculat abia seara târziu. Ar fi trebuit să-şi facă valiza şi să se întoarcă acasă. Dar nu putea face nici un efort. A bătut câteva ore străzile oraşului, apoi şi-a cumpărat toate cotidienele apărute şi s-a întors la hotel. În ziare a găsit relatări ample despre desfăşurarea procesului şi motivarea sentinţei de achitare.

— Ei, totul e în ordine, îşi spunea. Sunt eu excesiv de sensibilizat. Trebuie să mă adun.

Această hotărâre nu-l ajută însă prea mult. Când a început să împacheteze se simţi iar cuprins de o lehamite şi de o iritare atât de mare încât ceru din nou coniac în cameră. Cu toate acestea a mai avut o noapte albă.

Dimineaţa devreme se sculă cu hotărârea luată. Ieşi înainte de a lua micul dejun, se urcă în primul taxi întâlnit şi dădu adresa lui Korczyński.

L-a găsit încă în halat.

— Respectele mele, domnule profesor, îl întâmpină avocatul. Am fost ieri de două ori la dumneavoastră, dar mi s-a spus că nu vă simţiţi bine…

— Da, da… Putem vorbi între patru ochi?

— Vă rog! Korczyński se ridică şi închise uşa de la cabinet. Despre ce este vorba, domnule profesor?

— Cum o cheamă pe domnişoara aceea?… pe logodnica lui Czyński?

— Wilczurowna.

— Maria Jolanta?

— Maria ştiu sigur, dar să verificăm dacă mai era un

nume.

Scoase din sertar un dosar cu hârtii. Căută un timp şi găsi.

— Da. Maria Jolanta Wilczurowna, fiica lui Rafał Wilczur şi a Beatei, născută Gontynski.

Îşi ridică privirile. Profesorul Dobraniecki stătea palid, cu ochii închişi.

— Domnule avocat, spuse parcă făcând un mare efort. Trebuie să vă comunic că este… că ea este… fiica lui.

— A cui? se miră avocatul.

— Fiica lui Antoni Kosiba.

— Nu înţeleg, domnule profesor.

— Kosiba nu ştia asta?… Nici ea nu ştia?…

Korczyński îl privi bănuitor.

— Domnule profesor, începu el, trebuie să fie o neînţelegere. Ce-i drept, Kosiba a îngrijit-o pe această domnişoară, ea nutreşte pentru el o simpatie deosebită, dar vă asigur că nu poate fi vorba de nici o înrudire…

Dobraniecki scutură din cap.

— Iar eu vă asigur că sunt tată şi fiică. Antoni Kosiba este… Rafał Wilczur.

Smulse din el această mărturisire respirând greu.

— Cum aşa?

Profesorul tăcu îndelung.

— Da, începu să vorbească parcă pentru el. Eu l-am cunoscut. Nu pot să mă înşel şi nu m-am înşelat. Acest vraci este profesorul Wilczur, dispărut acum treisprezece ani…

Se ridică brusc.

— Unde este? Conduceţi-mă la el.

Avocatul se temea că Dobraniecki a suferit un şoc nervos.

— Vă rog să luaţi loc, stimate domnule profesor, spuse cu blândeţe, mi se pare că e o neînţelegere la mijloc.

— Nici o neînţelegere. Acesta este Wilczur. Aţi auzit vreodată de eminentul chirurg varşovian cu acest nume?

— Sigur că da. Doar dumneavoastră conduceţi spitalul ce-i poartă numele.

— Da. Acum treisprezece ani Wilczur a dispărut. Toţi credeau că s-a sinucis... A avut o tragedie în familie. Cadavrul nu a fost găsit... Am fost asistentul lui, mâna lui dreaptă. Am preluat după el catedra, conducerea spitalului... Da... El este.

— Extraordinar! spuse cu mai multă încredere Korczyński. Totuşi cred că vă înşelaţi, domnule profesor. Ar însemna că vreme de treisprezece ani s-a ascuns sub un nume străin?... De ce?

— Amnezie. Pierderea memoriei.

— Cred că e... imposibil. Treisprezece ani?...

— Sigur.

— Mă iertaţi, domnule profesor. De fapt, auzind acest lucru de la dumneavoastră, nu ar trebui să am nici o îndoială, dar din punct de vedere ştiinţific, e posibil aşa ceva?

— Absolut. Amnezie regresivă. Medicina cunoaşte numeroase cazuri de acest fel.

— E urmarea vreunui şoc psihic?

— Cauza nu are nici o importanţă. De obicei amnezia este consecinţa pierderii cunoştinţei pe un timp mai scurt sau mai lung.

— Şi este incurabilă?

— Există şi asemenea cazuri. În general însă... Dar să nu pierdem timpul. Unde este?

— Kosiba?... A plecat împreună cu familia Czyński. L-au luat cu ei. Dar asta e o adevărată revelaţie! Şi dumneavoastră sunteţi absolut sigur?

— Absolut!

— Fir-ar să fie! Dacă aş fi ştiut la proces! I-aş fi aruncat în aer şi pe procuror şi pe judecători! Vă daţi seama ce senzaţie?!...

Dobraniecki nu era însă dispus să se intereseze de această latură a problemei.

— Mi-am dat seama mai târziu, spuse evaziv. Acum însă... Puteţi să-mi daţi adresa familiei Czyński?...

— Cu plăcere. Intenţionaţi să plecaţi acolo?

— Fireşte.

— Şi speraţi să-l trataţi pe Kosiba sau mai bine zis pe Wilczur?

— Nu-i nevoie de nici un tratament. E suficient să i se amintească cine este. Dacă asta nu-l ajută… nu mai e nimic de făcut.

— Interesant! Totuşi ceva trebuie să ţină el minte, de vreme ce nu a uitat cunoştinţele medicale?

— Da. De aceea am mari speranţe, îi spuse Dobraniecki ridicându-se.

Capitolul XX

Trenul s-a oprit, gâfâind, într-o staţie micuţă. Era o dimineaţă senină, însorită. Pe acoperişul caselor se aşternuse un strat gros de zăpadă, crengile copacilor se plecau sub greutatea omătului. Tabloul care se înfăţişa privirii de pe peron părea sărbătoresc în albul şi în lumina lui, părea că zâmbeşte cochet şi ispititor cu liniştea lui pufoasă şi intimă.

Profesorul stătea şi privea această întindere imaculată. De atâta vreme nu mai fusese la ţară. În prima clipă, peisajul acesta i se părea ceva artificial, un decor exagerat de realist, pretenţios şi frumos până la ireal. S-au scurs câteva minute până când a redescoperit în memoria sa vechile senzaţii, vechile contacte cu acest univers, vechile legături… Doar s-a născut la ţară, şi-a petrecut la ţară copilăria şi primii ani ai tinereţii.

— Şi aceasta e o amnezie, îşi spuse. Trăind în oraş, omul uită acest univers. Intră în ritmul bolnăvicios al carierei, al muncii, al cursei… Şi nu mai ştie că există o asemenea vreme, o asemenea linişte… un alt pământ, unde adevărul comunică cu omul direct, nu prin intermediul difuzoarelor radioului, al literelor negre ale tiparului… Se uită…

Dobraniecki auzi în spate scârţiit de paşi şi o voce:

— Dumneavoastră mergeţi la Radoliszki, nu?

— Nu, la Ludwikowo. Se poate găsi aici o căruţă?

— De ce nu? Se poate. Dacă porunciţi, dau o fugă până la Pawlak şi înhamă cât ai clipi.

— Te rog toarte mult.

Acel „cât ai clipi” dură însă aproape o oră. Drumul până la Ludwikowo, altă jumătate de oră. Când sania s-a oprit, în cele din urmă, în faţa palatului, se făcuse amiază.

Atrasă de lătratul câinilor, în uşă îşi făcu apariţia Michalesia şi ferindu-şi ochii cu mâna, fiindcă soarele strălucea puternic, se uita la necunoscut.

— Aţi venit în legătură cu fabrica? întrebă.

— Nu. Aş vrea să vorbesc cu domnul Czyński.

— Vă rog să poftiţi. Domnul Czyński însă nu este acasă.

— Nu-i nimic. De fapt aş vrea să o văd pe logodnica domnului Czyński, domnişoara Wilczurowna.

— Nici dânsa nu este.

— Nu este?

— Nu. Au plecat toţi la Radoliszki.

Profesorul Dobraniecki ezită.

— Dar se întorc repede?

— Nu se ştie. S-au dus să dea strigările. Ei, şi părintele nu-i lasă aşa repede. Îi opreşte la masă.

— Da?… Asta nu-i bine. Dar puteţi să-mi spuneţi?… Avocatul Korczyński din Vilnius m-a informat că familia Czyński l-a luat la ea pe un anume Antoni Kosiba, un vraci?

— Cum să nu, aşa e, l-au luat. Numai că el n-a vrut să rămână la noi.

— Nu înţeleg…

— Aşa, n-a vrut. I-au pregătit o căsuţă aşa de frumoasă… acolo, dincolo de grădină. Şi n-a vrut.

— Şi unde este?

— Unde să fie? A plecat la moară, la Prokop Mielnik. Zicea că acolo se simte cel mai bine. S-a scrântit bătrânul. Eu însă vă ţin în frig, deşi astăzi nu-i ger mare, şi nu v-am poftit înăuntru. Vă rog…

Dobraniecki rămase pe gânduri.

— Nu, mulţumesc. Trebuie să plec la Radoliszki. Am foarte puţin timp la dispoziţie şi nu pot aştepta.

— Cum doriţi. Iar dacă doriţi să-l vedeţi pe domnul Czyński, vă rog să treceţi pe la părintele paroh.

— Bine. Mulţumesc.

Surugiul atinse calul cu biciul, profesorul îşi înveli picioarele în blană şi sania porni.

Se vede însă că în ziua aceea îl urmărea ghinionul. Când a tras în faţa casei parohiale, a aflat că aici nu sunt decât domnul şi doamna Czyński, cu care nu avea nici o treabă. Vizitiul lor l-a informat pe profesor că domnul Leszek a plecat împreună cu logodnica sa la cimitir, unde este înmormântată mama ei, iar pe drum trebuiau să treacă pe la moară să-l vadă pe vraci.

— Îi găsiţi ori acolo, ori acolo, încheie vizitiul şi adresându-se surugiului care-l ducea pe profesor, întrebă: Dar tu, Pawlak, cunoşti caii bălţaţi de la Ludwikowo?

— Cum să nu-i cunosc.

— Atunci, uită-te bine. Domnişorul a plecat cu caii bălţaţi. Dacă-i vezi, înseamnă că şi domnişorul e acolo.

— Se-nţelege.

Surugiul dădu din cap şi ţocăi.

Spre cimitirul din Radoliszki duceau două drumuri. Cel mai scurt, pe care mergeau întotdeauna înmormântările, trecea pe la Trei Peri. Adăugând cam o verstă, se putea trece pe lângă moara lui Prokop Mielnik. Drumul acesta îl alesese şi Leszek, nu pentru că era bine bătătorit, ci pentru a-l vizita cu această ocazie şi pe vraci.

În adâncul sufletului, Leszek era puţin dezamăgit. Nu putea înţelege de ce nu a primit Kosiba oferta de a se instala la Ludwikowo, de ce nu a vrut să locuiască în căsuţa din spatele grădinii, pentru a cărei restaurare el şi Marysia şi-au făcut atâtea griji. Ştia cât de mult îl iubea Marysia pe „unchiul Antoni” şi cât de mult ţinea să-l aibă alături. Refuzul vraciului a fost pentru amândoi o surpriză neplăcută.

Aşa că de îndată ce au dat strigările s-au sfătuit să-l mai asalteze o dată cu rugăminţi. Ce-i drept, cunoscându-i firea, Marysia avea slabe speranţe. Leszek însă, îndărătnic de felul lui, o asigura că-l poate convinge să se mute.

L-au întâlnit pe vraci în faţa morii, cu un sac de făină în spinare. Tocmai încărca o sanie.

Îi întâmpină pe tineri fără să zâmbească, îşi scuturâ mâinile de făină şi îi invită la el în căsuţă.

— Nu-i o zi friguroasă, spuse, dar încălzesc îndată samovarul. Un ceai fierbinte nu strică.

— Cu plăcere, răspunse Leszek. Noi aici nu ne ruşinăm… Ne simţim ca la noi acasă.

— Mulţumesc pentru bunăvoinţă.

— Ce-i drept, noi avem multă bunăvoinţă. Dumneata ai tratat cu dispreţ invitaţia noastră la Ludwikowo, în schimb noi o acceptăm pe a dumitale.

Vraciul nu răspunse. Scoase de după sobă o gheată veche, trase tureacul pe burlanul samovarului şi se porni să sufle în jeraticul ce mocnea înăuntru până începu să iasă pe dedesubt cenuşă şi scântei.

— Dumneata, domnule Antoni, reluă Leszek, ne produci multă tristeţe. Şi la Ludwikowo şi în împrejurimi sunt bolnavi care au nevoie de ajutorul dumitale. Iar noi trebuie să-ţi ducem dorul?…

Kosiba zâmbi palid.

— Glume, domnule! Ce nevoie aveţi voi de mine?…

— N-ar trebui să vorbeşti aşa, spuse Leszek prefăcându-se revoltat. Să nu vorbim de mine, dar nu poţi spune că Marysia nu-i ataşată de dumneata!

— Dumnezeu s-o aibă-n pază!

— Şi atunci?

— Ei, ataşamentu-i ataşament, dar viaţa-i viaţă. Altă viaţă, alte ataşamente…

— Frumos! făcu Leszek. Vezi, Marysia?… Domnul Antoni ne dă de înţeles că s-a săturat de noi, că acum se ataşează de alţi oameni.

— Unchiule Antoni, spuse Marysia luându-l de braţ, eu te rog, aşa de mult te rog…

Vraciul întinse mâna şi o mângâie pe umăr.

— Porumbiţă dragă… Pentru tine fac orice, dar eu nu-s de voi, nu-s de voi. Sunt bătrân şi trist. Numai înfăţişarea mea v-ar strica fericirea. Nu trebuie, nu. Nu trebuie. Dacă vreţi să mă vedeţi câteodată treceţi pe aici, pe la moară… Să nu mai vorbim de asta.

Se întoarse spre samovarul care începuse să bolborosească.

Leszek desfăcu braţele.

— Ei, păcat. Şi eu care îmi făcusem planuri ca în ziua în care te muţi la Ludwikowo, în casă nouă, să-ţi ofer o trusă cu instrumente chirurgicale…

Leszek aştepta efectul, dar vraciul se prefăcea că nu auzise ispita. Luă paharele de pe poliţă, le privi la lumină şi se apucă să toarne ceaiul.

Când s-au aşezat la masă, Marysia spuse:

— Am fost astăzi să facem strigările. Peste patru săptămâni ne cununăm.

— Dar la nuntă trebuie să vii la noi, adăugă Leszek.

— Se poate şi fără mine. Nu mă potrivesc eu cu domnii care vor fi acolo. Apoi şi de aici vă doresc tot atât de mult bine ca şi de aproape.

— Nu vrei să fii martor la bucuria noastră, la sărbătoarea noastră?!

— Unchiule Antoni!

— De ce nu? încuviinţă vraciul. Vin la biserică, iar martor… Eu sunt de la început martorul tuturor necazurilor şi bucuriilor voastre. Slavă Domnului că totul se sfârşeşte aşa cum aţi vrut voi.

— O, domnule Antoni, îl corectă Leszek, de-abia începe. E de-abia începutul marii noastre fericiri, pe care am câştigat-o împotriva atâtor piedici, cu preţul atâtor lacrimi şi tristeţi, şi desperări… E de mirare când te gândeşti cât a trebuit să suferim…

— Cu atât mai bine pentru voi, spuse grav vraciul.

— De ce cu atât mai bine?

— Fiindcă fericirea durează atât cât omul ştie s-o preţuiască cum se cuvine. Iar omul preţuieşte numai ce se obţine greu.

Toţi trei au căzut pe gânduri. Tinerii se gândeau la viitorul fericit care se deschidea înaintea lor, Antoni Kosiba la singurătatea în care va trebui să trăiască până la moarte. Şi el trecuse prin multe, a suferit mult şi nu a câştigat nimic pentru el. Ar cârti împotriva conştiinţei lui dacă ar regreta că le-a oferit lor acea puţină fericire pe care şi-a dorit-o pentru el, că a adăugat la marea lor comoară un dar atât de nevoiaş… Nu, nu regreta, dar îi era sufletul greu, cum trebuie să-i fie oricui, care nu mai aşteaptă nimic, nu mai speră nimic, nu mai doreşte nimic…

Se auzi o bătaie în uşă. Vizitiul intră cu o cutie în braţe.

— Mi-e teamă că îngheaţă florile. Au stat prea mult în ger.

— Bine. Lasă-le aici, spuse Leszek, cu toate că trebuie să plecăm în curând.

— Unde vă duceţi cu florile? se interesă vraciul.

— Ne ducem la cimitir, la mormântul mamei Marysiei. Vrem să împărţim cu ea bucuria noastră şi să-i cerem binecuvântarea, răspunse grav Leszek.

— Al mamei tale, porumbiţo?

— Da.

— Asta-i frumos… Foarte frumos… Mi-ai spus odată că se odihneşte aici în cimitirul din Radoliszki. Da, da… Când zăceai aici, în odaia asta, între viaţă şi moarte, am vrut să mă duc şi eu la mormântul ei, să mă rog pentru sănătatea ta… Cuvântul mamei înseamnă mult nu numai în faţa oamenilor… Grele clipe au fost… Numai că nu ştiam unde-i mormântul ei.

Se posomorî, pe urmă îşi şterse fruntea şi se ridică. Dintr-un colţ al alcovului aduse un buchet mare de imortele.

— Ţineţi şi asta. Duceţi-le ei. Florile astea nu îngheaţă. Sunt florile morţilor. Puneţi-le din partea mea.

Marysia, cu lacrimi în ochi, îl cuprinse cu braţele, pe după gât.

— Dragul meu unchi, dragul meu unchi…

— Poate mergi şi dumneata cu noi. I-ai duce dumneata personal florile, îi propuse Leszek.

Vraciul se uită în ochii Marysiei, se gândi şi încuviinţă cu o mişcare a capului.

— Bine, merg cu voi. De aici până la cimitir nu-i departe, dacă o să ştiu unde-i mormântul, o să mă duc din când în când să mai smulg buruienile, să mai pun nişte flori.

Antoni Kosiba ştia cât suferă Marysia că nu a primit să se mute la Ludwikowo şi acum dorea să-i dea o dovadă că nimic din ce o interesează pe ea, nu încetează să-l intereseze şi pe el.

Un sfert de oră mai târziu toţi trei stăteau în sanie. Caii porniră uşor la trap şi îndată ajunseră la cotitură, de unde se vedea ca în palmă capela şi toată măgura pe cate se întindea Cimitirul nou. Nou rămăsese numai cu numele, fiindcă gardul i se prăvălea, crucile erau înclinate, iar

zidurile capelei sfântului Stanislaw Kostka îşi arătau în multe locuri cărămida roşie.

Cimitirul cel vechi, aşezat în spatele bisericii, aproape în centrul oraşului, era atât de înghesuit, încât de mai bine de treizeci de ani nu mai rămăsese nici un metru liber. În schimb aici, pe o măgură cândva golaşă, acum acoperită cu copaci, morţii din Radoliszki şi din împrejurimi erau îngropaţi de-a lungul unor alei. Între alei mai erau locuri libere, fără morminte şi fără copaci. Nici copacii nu voiau să crească în nisipul acela.

Drumul trecea pe lângă cimitir şi sania s-a oprit în faţa porţii. De aici trebuia mers prin zăpada albă neatinsă, care ajungea în unele locuri până la genunchi. Troienise aici peste măsură. De îndată însă ce trecură de vârful măgurii, putură merge fără nici o greutate. Numai lângă morminte se mai adunase ceva zăpadă.

Marysia se opri la mormântul mamei sale, îngenunche şi începu să se roage. Leszek îi urmă exemplul. Vraciul îşi scoase căciula şi stătea tăcut în spatele lor.

Era un mormânt simplu, cum se face la ţară, cu o cruce mică, neagră, cu coroniţe de flori uscate, şi pe jumătate acoperită de zăpadă. Tinerii tocmai îşi încheiau rugăciunea. Leszek scoase florile din cutie, iar Marysia începu să cureţe crucea de omăt. Atunci se zări tăbliţa cu inscripţia…

Antoni îşi trecu privirile peste ea şi citi:

„Beata născută Gontynski…”

Făcu un pas înainte, întinse mâinile…

— Ce s-a-ntâmplat, ce s-a-ntâmplat? strigă speriat Leszek.

— Unchiule!…

— Doamne! gemu vraciul.

În mintea lui reînvie totul cu o claritate înfricoşătoare.

Tremura din tot trupul, iar din gâtlejul lui ieşea un geamăt surd, inuman. Nu mai avea nici un strop de putere şi s-ar fi prăbuşit la pământ dacă nu l-ar fi prins în braţe Leszek şi cu Marysia.

— Ce ai, ce ai, unchiule? şoptea speriată Marysia.

— Mariola, fetiţa mea… fetiţa mea, repeta cu vocea tremurândă şi izbucni în plâns.

Nu puteau ţine greutatea aceea lipsită de vlagă şi cu cea mai mare băgare de seamă l-au lăsat în zăpadă. Cuvintele lui îi uimi, mai cu seamă pe Marysia, fiindcă îi spusese pe numele pe care de mult, şi foarte rar, în clipele de mare tandreţe îl folosea mama ei. Nu aveau însă timp de pierdut. Se vede că Antoni Kosiba suferise un şoc nervos. Ghemuit în genunchi, cu palmele lipite de obraji nu-şi putea stăpâni hohotele de plâns.

— Trebuie să-l ducem în sanie, spuse Leszek. Mă duc după vizitiu, pentru că singuri nu reuşim.

Tocmai voia să plece, când pe alee apăru profesorul Dobraniecki. Apariţia lui neaşteptată îi surprinse, dar îi şi bucură.

— Respectele mele, domnule profesor, începu Leszek. A suferit un şoc nervos. Ce-i de făcut?…

Dobraniecki stătea însă nemişcat privind tăbliţa de pe cruce.

— Trebuie să-l ducem în sanie, interveni Marysia.

Dobraniecki scutură din cap.

— Nu, lăsaţi-l pe tatăl dumneavoastră să plângă.

Şi văzând ochii larg deschişi ai celor doi tineri, adăugă:

— Acesta este tatăl dumneavoastră, profesorul Rafał Wilczur… Slavă Domnului, şi-a redobândit memoria… Veniţi, să mergem mai departe… Să-l lăsăm să plângă.

Stăteau în apropiere şi Dobraniecki, în frânturi de fraze, le povesti totul.

Între timp se vede că lacrimile i-au adus uşurare vraciului. Se ridică anevoios, dar nu se îndepărtă. Marysia alergă spre el şi îşi lipi faţa de braţul lui. Nu vedea nimic, fiindcă lacrimile îi umpleau ochii, dar auzea vocea lui şoptită:

— Odihnească-se-n pace…

Soarele asfinţea, cerul la orizont era scăldat în roşu şi auriu, iar pe zăpadă se întindeau umbre albăstrui, primele semne ale unui amurg de iarnă timpuriu.

Sfârşitul părţii întâi

Tadeusz Dołęga-Mostowicz

Profesorul Wilczur

adeusz Dołęga-Mostowicz

Profesorul Wilczur

Volumul 2

Tadeusz Dołęga-Mostowicz
ZNACHOR; PROFESOR WILCZUR
Wydawnictwo Lódzkie
Lódź, 1985

Traducere, prefaţă şi note
de ION PETRICĂ

Partea a doua
Profesorul Wilczur

Capitolul I

Profesorul Jerzy Dobraniecki aşează receptorul cu o mişcare înceată şi fără să-şi privească soţia, spuse pe un ton aparent detaşat:

— Sâmbătă avem adunarea generală a Uniunii Medicilor.

Doamna Nina întrebă fără să-şi ia ochii de la el:

— Şi ce a mai vrut Biernacki? El a telefonat, nu-i aşa?

— Ah, o nimica toată. Nişte aranjamente organizatorice, spuse Dobraniecki şi dădu din mână.

Doamna Nina îşi cunoştea prea bine soţul, pentru ca masca indiferenţei de pe faţa lui să rămână impenetrabilă pentru ea. Presimţea că o nouă lovitură se abătuse asupra lui, că avusese loc un nou dezastru, sau cel puţin suportase o înfrângere dureroasă, că, iată, suferise un eşec pe care voia să i-l ascundă.

Ah, omul acesta slab, omul acesta care nu ştie să lupte, care cedează altora, rând pe rând, toate poziţiile pe care le deţine, şi este mereu împins în umbră, în masa cenuşie a medicilor. Îl ura în asemenea clipe.

— Ce a vrut Biernacki? întrebă apăsat.

Dobraniecki se ridică şi plimbându-se prin cameră începu să vorbească pe un ton condescendent persuasiv:

— Fără îndoială… Au dreptate… Wilczur merită… Apoi şi eu merit puţină odihnă. Atâţia ani am fost preşedintele Uniunii… Şi nu putem uita că Wilczur are dreptul la o anumită recompensă morală pentru toate nenorocirile prin care a trecut…

Doamna Nina izbucni într-un râs scurt şi tăios. Din ochii ei mari şi verzi fulgera o ironie dispreţuitoare. Un rictus al buzelor, al frumoaselor ei buze, de imaginea cărora nu putea scăpa nici atunci când lucra, desena acum o linie plină de repulsie.

— Recompensă?… A primit-o demult cu vârf şi îndesat! Cred că tu eşti orb! Îţi ia funcţiile una după alta. Ţi-a luat conducerea spitalului, studenţii, pacienţii, veniturile…

Recompensă!

Dobraniecki îşi încruntă sprâncenele şi spuse pe un ton care nu admitea împotrivire:

— Pe toate le merită. Wilczur este un mare învăţat, un chirurg genial.

— Da? Atunci tu ce eşti? Acum şase ani, când m-am căsătorit cu tine, te credeam convins că eşti cel mai bun chirurg şi o celebritate în ştiinţă.

Dobraniecki schimbă tonul. Se sprijini de marginea biroului, se aplecă asupra soţiei şi începu blând:

— Dragă Nina, trebuie să înţelegi că există o anumită scară, o anumită ierarhie, că sunt diferite grade ale capacităţi şi valorii umane... Cum poţi să-mi reproşezi faptul că am tăria să fiu atât de lucid încât să apreciez singur că, din multe puncte de vedere, sunt inferior lui Wilczur?... De fapt...

— De fapt, îi luă ea vorba, nu avem despre ce discuta. Tu-mi cunoşti părerea în această problemă. Dacă ţie îţi lipseşte ambiţia şi voinţa de a învinge, află că mie îmi prisoseşte. Nu mă pot împăca defel cu rolul de soţie a unei nulităţi. Şi te avertizez că dacă în cele din urmă vei fi nevoit să profesezi în vreo văgăună, eu nu merg cu tine.

— Nina, nu exagera.

— Ah, aşa se va sfârşi. Crezi că eu nu ştiu. Wilczur îl favorizează acum pe docentul Biernacki. Te vor împinge pe treapta cea mai de jos! Eu nu am cu ce-mi scoate haina de blană! Pe tine însă asta nu te interesează, dar eu nu pot să suport, nu sunt făcută pentru ca să fiu nevasta unui calic. Şi te previn...

S-a oprit, dar în vocea ei răsunase o ameninţare mult prea evidentă.

Profesorul Dobraniecki spuse încet:

— Nu mă iubeşti. Nina, nu m-ai iubit niciodată...

Ea scutură din cap:

— Te înşeli. Dar eu pot iubi numai un bărbat adevărat. Unul adevărat, înseamnă unul care luptă, care învinge, unul care nu cunoaşte hotarele sacrificiului pentru femeia sa.

— Nina, îi reproşă, nu fac eu tot ce-mi stă în putere?

— Nu faci nimic. Suntem tot mai săraci, tot mai puţin se uită lumea la noi, suntem împinşi în umbră. Iar eu nu sunt făcută să trăiesc în umbră, şi ţine minte că te-am avertizat!

Se ridică şi se îndreptă spre ieşire. Când era cu mâna pe clanţă, Dobraniecki o strigă:

— Nina!

Întoarse capul. În ochii ei, care cu o clipă mai înainte scânteiau de furie, nu zări decât o răceală înspăimântătoare.

— Ce mai vrei să-mi spui? întrebă ea.

— Ce-mi ceri?… Cum să procedez?

— Ce?… Făcu trei paşi spre el şi spuse apăsat: Distruge-l! Dă-l la o parte! Fii tot atât de necruţător ca şi el şi vei reuşi să-ţi păstrezi poziţia!

După o clipă adăugă:

— Şi pe mine… Dacă ţii la asta.

Rămas singur, se lăsă greu în fotoliu şi căzu pe gânduri. Nina nu vorbea în vânt. Şi îşi dădea atât de bine seama că o iubeşte, că fără ea, viaţa ar fi pentru el lipsită de farmec şi de sens. Cu şase ani în urmă, când i-a cerut mâna, putea socoti că nu-i cerşeşte dragostea. Ce-i drept era mult mai în vârstă decât ea, dar era în culmea succesului, a celebrităţii şi gloriei. Şi a sănătăţii.

Din acest punct de vedere, ultimii trei ani au fost îngrozitori. Insuccesele profesionale şi băneşti i-au zdruncinat sistemul nervos. Ascundea de Nina crizele hepatice tot mai dese, dar nu-i putea ascunde urmările lor. Se îngrăşa, dormea rău, pe faţa tumefiată îi apăruseră pungi verzui sub ochi.

Nina nici nu-şi închipuia câtă suferinţă îi produceau înfrângerile. Îi reproşa lipsa de ambiţie, tocmai lui, care a fost condus toată viaţa de ambiţie, pe care ambiţia l-a ridicat pe culmi!

Căderea lui a început în ziua aceea nenorocită, când a fost regăsit, sau mai bine zis, când el l-a regăsit pe dispărutul profesor Rafał Wilczur. Cât de bine îşi amintea ziua aceea. O sală de tribunal întunecată, iar pe banca

acuzaţilor un ţăran bărbos, într-un suman jerpelit, un vraci, un vraci dintr-un sat de la marginea ţării, judecat pentru practici interzise, pentru operaţii efectuate cu instrumente de lăcătuşerie, primitive, ruginite, pentru operaţii care au salvat viaţa multor oameni necăjiţi din nişte sate urgisite…

Vraci…

Profesorul Jerzy Dobraniecki a fost primul care a recunoscut în el pe fostul lui şef şi mentor, pe profesorul Rafał Wilczur, după a cărui dispariţie, în mai bine de zece ani i-a luat, i-a ocupat, i-a cucerit pe rând toate poziţiile în ştiinţă, în practică, în viaţă.

Prin urmare, avea el dreptul să tăinuiască descoperirea făcută, avea el dreptul să-l condamne pe Wilczur la o nesfârşită vegetare în mizerie şi în necunoaşterea propriei personalităţi, a numelui, a titlurilor, a originii?… Astăzi profesorul Dobraniecki nu voia să se gândească la toate acestea. Ştia un singur lucru: ziua aceea de neuitat de acum trei ani devenise un blestem al vieţii lui.

Rafał Wilczur şi-a revenit repede din amnezia îndelungată. Şi-a redobândit memoria tot atât de repede pe cât de repede o pierduse cândva, şi o dată cu memoria şi-a redobândit tot universul în care trăise până la acel tragic accident. A revenit la catedră, Dobraniecki primind alta, secundară, a preluat conducerea spitalului şi a clinicii chirurgicale universitare, iar regăsirea zgomotoasă i-a sporit şi mai mult celebritatea. Celebritatea, banii şi onorurile.

Iată, chiar astăzi i se cerea lui Dobraniecki să renunţe benevol la preşedinţia Uniunii şi să avanseze candidatura lui Wilczur, care va fi primită cu aclamaţii. Da, ei toţi consideră acest lucru normal. Ei toţi, cu alte cuvinte colegii, ei, adică pacienţii, ei, adică studenţii facultăţii de medicină. Pentru ei toţi este evident că Wilczur merită întâietate. Şi chiar el, doctorul Jerzy Dobraniecki, îi spusese adineaori soţiei că şi el consideră la fel.

Dar nu era adevărat.

În el totul se revolta împotriva realităţii, împotriva

imperativului de a renunţa la poziţiile dobândite. Cu cât îl încovoiau mai mult insuccesele, cu atât mai violente şi mai puternice deveneau în el furia, disperarea şi ura. De aceea se temea de discuţiile cu Nina pe această temă. Se temea ca din firea ei pătimaşă şi nestăpânită să nu sară o scânteie pe revolta adunată în el.

Iar revolta sporea necontenit. Astăzi Nina îi spusese pentru întâia oară limpede, fără nici un menajament, că nu are bani să-şi scoată haina de blană. Ce-i drept avea o mulţime de blănuri şi putea foarte bine să se lipsească de una nouă, cu toate acestea recepţionase cuvintele ei ca pe o palmă pe obraz. Era mândru că până acum nu-i refuzase nimic, că o acoperea cu cadouri scumpe, că pentru ea cumpărase acel mic palat din strada Frascati, că pentru ea ţinea atâţia servitori şi limuzine luxoase, că pentru ea dădea recepţii fastuoase. Poate că nu numai pentru ea, ci şi pentru el, dar în toată bogăţia aceasta cea mai mare plăcere o simţea atunci când în ochii ei întâlnea strălucirea mândriei, a mândriei provocate de puterea, de întâietatea pe care i-o asigura în societate poziţia şi celebritatea soţului.

Nina… S-o piardă… Aşa ceva i se părea lui Dobraniecki de neimaginat, dar ştia că dacă nu se va întâmpla vreo minune, dezastrul e inevitabil. De trei ani veniturile îi scădeau continuu, dar nu se putea hotărî să mai limiteze luxul în care trăia. Dacă lipsa banilor îl silea să limiteze ceva, îşi limita propriile cheltuieli, străduindu-se să ascundă acest lucru în faţa soţiei. Lucra tot mai mult, îşi asuma tot mai multe operaţii, fără să dispreţuiască nici micile onorarii, care-i picurau adeseori în rate de la pacienţii aproape săraci. În acelaşi timp, datoriile îi sporeau. Ca să-şi plătească datoriile pentru care ipotecase vila, a trebuit să facă un împrumut important, dar nu-şi putea plăti dobânzile.

— Asta-i o nimica toată, îşi spunea posomorât. Eu aş reuşi să mă împac şi cu asta, să mă mut într-o casă mai modestă, dacă Nina n-ar face din asta o tragedie.

Dobraniecki însuşi suferea mai mult din cauza pierderii

poziţiei sale în societate, pe care i se părea că o dobândise o dată pentru totdeauna în timpul absenţei lui Wilczur.

Nu mai departe decât ieri suferise o nouă umilinţă. La curs nu-i venise nici un student. A fugit din aulă de parcă l-ar fi urmărit privirile batjocoritoare ale pereţilor goi. Era în pragul sinuciderii. Totul s-a terminat însă cu o criză dureroasă de ficat, apoi, o zi întreagă, cu un vâjâit în urechi, provocat de dozele exagerate de beladonă. Din fericire în ziua aceea a avut o serie de operaţii simple, uşoare, care nu impuneau o concentrare deosebită şi inventivitate, aşa că i-au reuşit în totalitate.

— Distruge-l…

Aşa spusese Nina. Dobraniecki râse scurt şi trist. Cum să-l distrugă el pe Wilczur!… Să ia studenţii de mânecă şi să-i ducă la cursurile lui, să se răzbune pe tinerii medici care preferau să asiste la operaţii în spitalul lui Wilczur, sau să-i racoleze pacienţii bogaţi, fiindcă aici nu putea fi vorba de nici o concurenţă, cu toate că toţi ştiau că Dobraniecki ia mult mai puţin pentru o operaţie şi, mai mare ruşinea, a ajuns să se şi târguiască.

Se uită la ceas. Se apropia ora cinci. Astăzi e ziua de primire a Ninei. În curând vor începe să se adune oaspeţii. Tot mai puţini oaspeţi. Salonul lor devenea tot mai puţin atractiv. Erau mulţi numai când se răspândea ştirea că vine şi profesorul Wilczur…

— Distruge-l, spusese Nina.

Să-l distrugi pe Wilczur însemna să-i distrugi celebritatea, să distrugi încrederea pacienţilor în infailibilitatea diagnozelor lui, în siguranţa mâinii lui.

Se ridică şi începu să umble prin cameră. Mai erau şi alte mijloace. O muncă de furnică, sau mai degrabă de cârtiţă, care să ducă la subminarea, la erodarea acelei încrederi cu ajutorul slăbiciunilor care-i rămăseseră lui Wilczur din perioada amneziei. Dar lui Dobraniecki îi repugnau asemenea mijloace de luptă. Ştia că Wilczur păstrase din practica lui de vraci o înclinaţie deosebită pentru anumite plante şi alifii de valoare îndoielnică, dar mai ştia că acele mijloace primitive nu puteau face nici un

rău bolnavilor şi de aceea nu elogia comportarea Ninei, care nu scăpa nici un prilej să ia în derâdere această practică şi să facă uz de toate farmecele sale ca să transmită ironia ei şi tinerilor medici care-i vizitau.

Agitaţia împotriva lui Wilczur dădea totuşi anumite rezultate. Prin spitale şi prin clinici începuseră să circule numeroase anecdote, în care Dobraniecki recunoştea umorul răutăcios al soţiei sale. Cea mai proaspătă promoţie de medici prelua aceste note ironice cu plăcerea izvorâtă din resentimentul propriu acestei vârste faţă de tot ce nu e modern, pentru că subminând prestigiul unui maestru reputat să şi-l sporească pe al lor. Se întâmpla ca unii dintre ei să se împotrivească categoric dorinţei pacienţilor lor de a-l convoca pe Wilczur la consult. Acestea erau însă cazuri rare.

Cu vreo câteva săptămâni în urmă, în unele cotidiene varşoviene apăruseră nişte note şi foiletonaşe care făceau uz de materialul acela anecdotic. Ce-i drept, Wilczur nu era vizat nominal, dar toţi îşi puteau închipui despre cine e vorba. Dobraniecki bănuia, şi nu fără dreptate, că autoarea lor e Nina. În ultima vreme întâlnise în casa lor câţiva ziarişti, pe care nu-i mai văzuse până atunci. Interesul neaşteptat al Ninei pentru oamenii presei nu putea scăpa atenţiei lui Dobraniecki.

Toată acţiunea Ninei trezea în el nu numai dezgust, ci şi trista convingere că toate aceste jumătăţi de măsură în lupta pentru existenţă sunt ineficiente.

— Distruge-l, îi spusese Nina, dacă ţii la mine…

Dobraniecki îşi muşcă buzele şi se opri la fereastră. Printre crengile copacilor, despuiate de toamnă, licăreau luminile dese şi albe ale felinarelor, tot mai puternice pe măsură ce se înserа. Oraşul îndepărtat mormăia într-o forfotă uniformă. În apropiere, pe asfaltul umed, scârţâiră pneurile unui automobil care se opri în faţa vilei.

Soseau primii oaspeţi. Trebuia să se îmbrace.

Capitolul II

Profesorul Wilczur se întrerupse o clipă. Privirile lui alunecau prin aula plină până la refuz. Era o linişte deplină. Simţea că fiecare cuvânt al lui ajunge drept la inima studenţilor, că fiecare inimă îi răspunde cu un ecou viu.

— Chemarea medicului, răsună iar vocea lui, este creaţia celei mai mari şi mai nobile iubiri, a iubirii faţă de aproapele nostru, sădită în inimile noastre secătuite. Chemarea medicului înseamnă credinţă în frăţie. Înseamnă dovada cea mai înaltă a comuniunii umane. Iar când veţi porni în lume, ca să vă îndepliniţi menirea, ţineţi minte în primul rând un lucru: iubiţi oamenii.

A mai rămas o clipă nemişcat şi tăcut, apoi a zâmbit, şi-a înclinat uşor capul şi a părăsit aula cu pasul lui greoi, dar energic.

De câte ori, de câte sute de ori n-a străbătut el acest coridor lat, la sfârşitul cursului, urmărit de larma care răbufnea în aulă după ieşirea lui. Astăzi însă nu fusese un curs ca toate celelalte, iar profesorul Wilczur nu vorbise studenţilor săi despre lucruri obişnuite. El însuşi nu era într-o dispoziţie obişnuită.

În ultimele săptămâni ajunseseră la el ştiri tot mai ciudate şi mai dureroase. La început l-au surprins într-atât încât l-au uluit. I se părea ceva cu totul întâmplător, de neînţeles, de-a dreptul absurd. Nu pentru că se refereau la el: dacă s-ar fi spus asemenea lucruri calomnioase la adresa profesorului Dobraniecki, a doctorului Rancewicz, Biernacki sau a tânărului Kolski, Wilczur ar fi fost la fel de zguduit.

Până în ziua de astăzi nu voia şi nu putea să creadă că toată această campanie calomnioasă îndreptată împotriva lui ar fi o acţiune organizată şi că ar avea aceeaşi sursă. Nu credea pentru că nu avea duşmani. Nu a dorit rău nimănui, nu a făcut rău nimănui. Toată viaţa a rămas credincios principiilor pe care le-a expus la sfârşitul

cursului de astăzi.

— E imposibil, repeta străbătând coridorul luminos. Abia în faţa decanatului privi ceasul. Era unsprezece.

Spre uimirea lui, în prima încăpere zări câţiva bărbaţi pe care nu-i cunoştea. La intrarea lui, s-au ridicat, iar secretarul îi explică:

— Domnii sunt de la presă. Vă roagă să le acordaţi un interviu.

Wilczur zâmbi.

— Tot nu v-ajunge? Credeam că după trei ani, aţi reuşit să satisfaceţi curiozitatea cititorilor dumneavoastră. O să-i plictisiţi cu persoana mea şi cu avatarurile mele.

— Nu, domnule profesor, interveni unul dintre ziarişti. De data aceasta ne interesează noul dumneavoastră pacient.

— Pacient? Care pacient?

— Leon Donat.

Wilczur desfăcu braţele.

— Ce pot eu să vă spun… Nu-i nimic grav. După câte ştiu din relatările colegilor mei din Milano, operaţia va fi uşoară şi nu va avea nici un fel de consecinţe.

— Totuşi, domnule profesor, e vorba de operarea unui laringe, a unui laringe care aduce câteva milioane de zloţi pe an. Şi apoi mai e şi popularitatea lui Donat. Dumneavoastră înţelegeţi că această operaţie este evenimentul care interesează astăzi, în cel mai înalt grad, nu numai Varşovia, ci întreaga Europă, ba chiar întreaga lume. Orice aţi vrea să ne spuneţi, va fi ceva senzaţional.

— Ei, bine, căzu de acord Wilczur. Totuşi, trebuie să plec la spital, aşa că pe drum vă stau la dispoziţie cu orice informaţie.

Jos aştepta limuzina mare şi neagră a profesorului. Ziariştii s-au instalat în limuzină, şi în timp ce străbăteau străzile aglomerate notau cu scrupulozitate argumentele profesorului Wilczur.

Copleşit de activităţi, Wilczur abia acum îşi dădu seama că într-adevăr astăzi ochii a milioane de admiratori ai marelui cântăreţ vor fi aţintiţi asupra spitalului său.

Doctoriţa Lucia Kańska îi spusese încă de ieri că toată presa poloneză înregistrase cu multă satisfacţie ştirea că Donat, neavând încredere în chirurgii italieni, francezi şi germani, se hotărâse să-i încredinţeze operarea laringelui său tocmai lui, profesorului Wilczur, şi de aceea făcuse o călătorie atât de lungă până la Varşovia.

Cu toate că din descrieri şi din fotografii rezulta, că operaţia e într-adevăr banală şi simplă, Wilczur nu se mira de teama cântăreţului, pentru care vocea reprezenta întreaga raţiune a existenţei sale, iar un mic tremur al mâinii chirurgului în timpul intervenţiei îl putea lipsi de voce şi de venituri colosale.

Sosind la clinică, Wilczur observă că aici domneşte o încordare generală. În primul rând, în faţa porţii se adunase o mare mulţime în aşteptarea cântăreţului. În hol şi pe coridoare era o mişcare permanentă. Wilczur s-a despărţit de ziarişti şi în drum spre cabinetul său aruncă o privire în cabinetul internistului de serviciu. O zări pe soră şi întrebă:

— Cine e de serviciu astăzi?

— Doctoriţa Lucia Kańska, domnule profesor.

Dădu din cap. Bine!

În cabinetul lui îl găsi pe profesorul Dobraniecki discutând ceva cu tânărul Kolski. Amândoi erau înfierbântaţi de discuţie, dar când Wilczur intră, îşi întrerupseră discuţia. L-au salutat în tăcere, apoi Kolski îi prezentă, scurt şi la obiect, starea câtorva pacienţi şi încheie:

— Pe inginerul Lignis aţi promis că-l consultaţi dumneavoastră personal. Doamna Laskowska şi domnul Rzymski v-au rugat să-i vizitaţi personal. Asta-i tot la etajul al treilea. Sărmanul acela care a fost adus aseară cu fractură de bazin, a avut spre dimineaţă o hemoragie internă şi este în agonie. Se pare că nu se mai poate face nimic.

— Îţi mulţumesc, colega, îi răspunse Wilczur şi aruncându-şi o privire spre ceas, adăugă: Trebuie să văd, în primul rând, laringele lui Donat. Sala mică de operaţii

este pregătită?

— Da, domnule profesor.

— De cea mare ai nevoie dumneata cel puţin vreo patru ore, nu-i aşa? se adresă Wilczur lui Dobraniecki. Aş fi bucuros dacă ai reuşi să-l salvezi.

Dobraniecki ridică din umeri.

— E o situaţie disperată. O şansă la o sută.

În timp ce Wilczur îşi îmbrăca halatul, sub ferestre se auzeau vociferări tot mai puternice. Medicii zâmbeau. Se înţelegeau fără cuvinte. Kolski remarcă:

— Oamenii apreciază mai mult arta decât sănătatea! Nici unul dintre noi nu s-ar bucura de asemenea ovaţii.

— Dumneata, colega, uiţi de profesorul Wilczur şi de popularitatea lui, aruncă în treacăt Dobraniecki.

— Popularitatea mea nu se datorează faptului că sunt medic, ci faptului că am fost pacient, răspunse Wilczur şi părăsi cabinetul. Imediat în urma lui ieşi Kolski.

Dobraniecki se lăsă greu în fotoliu. Chipul lui parcă încremenise de încordare. Apoi apăsă pe sonerie. În cabinet intră o soră medicală.

— În ce salon a fost instalat Donat? întrebă scurt Dobraniecki.

— În patrusprezece, domnule profesor.

— Operaţia mea e la ora unu?… Te rog să ai grijă să fie anunţat doctorul Biernacki. Mulţumesc.

După ce a ieşit sora, s-a ridicat şi a aruncat o privire spre ceas. Mai aşteptă o jumătate de oră, apoi ieşi. O scară largă de marmură ducea la etajul întâi. Numărul patrusprezece era chiar lângă scară. Bătu şi intră. Donat tocmai se îmbrăca, ajutat de o soră. Zărindu-l pe Dobraniecki, strigă vesel:

— O, profesore! Mă bucur că te văd. Aveţi de gând să mă tăiaţi astăzi.

— Bună ziua, maestre. Arăţi excelent, spuse Dobraniecki şi reţinu mâna cântăreţului între palmele sale. Dar de ce foloseşti pluralul? Doar ai cerut categoric să te opereze Wilczur. Dragă maestre, nu ai încredere în vechiul dumitale medic.

— Am deplină încredere în dumneata, profesore.

Donat făcea eforturi să râdă.

— Să lăsăm asta, răspunse pe un ton degajat Dobraniecki. Spune-mi ce mai e nou la dumneata? Fireşte, nu mă refer la succesele artistice, pentru că despre ele e plină presa, dar cum mai stai cu treburile personale. Tot atât de nestăpânit te foloseşti de succesele dumitale amoroase?

Donat izbucni într-un râs sincer:

— Ah, de asta nu se satură omul niciodată!

Ochii îi scânteiau.

— Ar trebui să mai cruţi inimile femeilor, metaforic vorbind, iar pe a dumitale fără nici o metaforă, glumi Dobraniecki.

Şi nu vorbea lipsit de temei. Cu toată înfăţişarea lui înfloritoare, a unei construcţii aproape atletice şi a unui temperament dezlănţuit, încă din adolescenţă, Donat nu avea o inimă prea rezistentă. Mama lui folosindu-se de relaţiile apropiate cu Dobraniecki, îi cerea adeseori sfaturi pentru fiu.

Donat tocmai povestea cu însufleţire despre o nouă aventură, când se auzi o bătaie în uşă. Era doctoriţa Lucia Kańska. Conform regulamentului, trebuia să-l consulte pe pacient înaintea operaţiei. Găsindu-l însă aici pe profesor şi pe pacient pregătit pentru masa de operaţii, se opri în prag.

— Pe mine mă cauţi? întrebă Dobraniecki. Foarte bine că te văd. Fii amabilă, te rog, şi consultă-mi bătrânelul de la 62. În curând intră pe masa de operaţie. Nu i-ar strica, dacă socoteşti indicat, câteva injecţii de întărire. Îţi mulţumesc, domnişoară, şi grăbeşte-te.

Doctoriţa Lucia voia să întrebe ceva, dar Dobraniecki se şi întorsese spre Donat, întrebându-l:

— Şi mai departe, maestre?

— Foarte frumoasă fată, îşi exprimă Donat interesul. E medic?

— Da, e o tânără internistă de la noi, îi explică Dobraniecki.

Câteva minute mai târziu îşi făcu apariţia doctorul Kolski, însoţit de un infirmier.

— Maestre, e timpul să mergeţi în sala de operaţii.

Operaţia a început punctual.

Intervenţia nu era nici dintre cele primejdioase, nici dintre cele dificile. Dar din grijă pentru laringele pacientului anestezia locală era contraindicată, aşa că lui Donat i s-a făcut anestezie generală.

La operaţie asistau doctorii Januszewski şi Kolski. Lumina puternică a proiectorului se răsfrângea în oglindă şi, multiplicată, lumina interiorul laringelui supus operaţiei. În partea dreaptă, lângă ganglion, apăruse o excrescenţă cât o jumătate de alună şi de o culoare mai întunecată decât mucoasa care o înconjura. Ce-i drept, deocamdată ea nu-i periclita vocea lui Donat şi fiind o neoformaţie benignă nu i-ar fi periclitat niciodată viaţa, totuşi, în ultima vreme începuse să crească şi era mai indicat să fie extirpată. Cu această ocazie mai trebuiau rezolvate nişte aderenţe, urmarea unei laringite de anul trecut. După aprecierea profesorului Wilczur, toate aceste operaţii nu trebuiau să depăşească douăzeci şi cinci, treizeci de minute.

În sala de operaţii, ceasul electric măsura cu exactitate secundele. Minutarul tocmai se apropia de minutul al unsprezecelea, când doctorul Kolski, care urmărea pulsul pacientului se întoarse repede spre sora medicală ce stătea în spatele lui şi făcu un semn nerăbdător cu mâna.

Nu era nevoie de cuvinte.

Degetele îndemânatice ale surorii medicale umpluseră seringa, iar o clipă mai târziu acul pătrunse sub pielea pacientului. Mai trecură câteva minute şi operaţia a trebuit repetată.

După optsprezece minute, profesorul Wilczur a fost nevoit să întrerupă operaţia.

Sala răsună de zgomotul paşilor grăbiţi. Căruciorul cu aparatul cu oxigen. Respiraţie artificială. Alte injecţii.

În minutul al douăzeci şi cincilea, pacientul nu mai trăia.

Cauza decesului nu mai necesita nici o explicaţie. Era

clar pentru toţi: inima pacientului nu suportase narcoza. Profesorul Wilczur îşi scoase mănuşile şi masca, chipul lui încremenise. Nu avea ce să-şi reproşeze, cu toate acestea moartea unui om în spitalul lui, în timpul unei intervenţii chirurgicale efectuate de el şi încă a unei intervenţii atât de banale, reprezenta pentru el o adevărată lovitură.

Nu se gândea încă la ecoul pe care-l va avea acest tragic accident, la consecinţele lui, pentru el personal era ceva îngrozitor că din cauza unei neglijenţe de neînţeles, din cauza greşelii sau lipsei de conştiinciozitate a cuiva, în spitalul pe care îl conducea şi-a pierdut viaţa un om care cu numai o jumătate de oră în urmă îi încredinţase zâmbitor şi plin de optimism sănătatea şi viaţa sa.

În privirile personalului, Wilczur descoperi reflectarea propriilor gânduri. Părăsi sala de operaţii în tăcere, în garderobă îşi scoase încet halatul, strivit parcă de o uriaşă oboseală.

Când a intrat în cabinetul său, găsi acolo aproape tot personalul superior al spitalului: doctorul Rancewicz, conferenţiarul Biernacki, căruia îi revenise ticul nervos, Dobraniecki care trăgea tăcut din ţigară, Kolski, palid, cu faţa posomorâtă, Zuk, doctoriţa Lucia Kańska şi încă vreo câteva persoane. Domnea o linişte deplină. Profesorul Wilczur se apropie de fereastră şi după o tăcere îndelungată, întrebă fără să-i privească:

— Care dintre colegii internişti a fost de serviciu astăzi?

După o pauză scurtă, se auzi vocea incitată şi tremurândă a doctoriţei Kańska.

— Eu, domnule profesor.

— Dumneata? întrebă Wilczur parcă uşor surprins. L-ai consultat înainte de operaţie?

Acum se întoarse şi o privi cu reproş. Tocmai ea, pentru care nutrea cea mai mare simpatie, în care avea cea mai mare încredere, căruia îi prevestea un viitor strălucit, tocmai ea săvârşise această cumplită neglijenţă…

— Ai uitat să-l consulţi?

Doctoriţa Lucia scutură din cap.

— Nu am uitat, domnule profesor, dar când m-am dus în

salonul lui, l-am găsit acolo pe domnul profesor Dobraniecki. Domnul profesor Dobraniecki mi-a cerut să consult un alt pacient… şi am crezut că l-a consultat dânsul pe Donat… Aşa am înţeles, aşa am avut impresia.

Privirile celor prezenţi se îndreptară spre Dobraniecki, care se înroşi puţin şi ridică din umeri.

— L-ai consultat dumneata? întrebă Wilczur.

În plivirile lui Dobraniecki licări furia.

— Eu? De ce? Aceasta-i obligaţia internistului de serviciu.

Capul lui ridicat cu semeţie şi trăsăturile încruntate exprimau indignare.

— Mi s-a părut… începu doctoriţa Lucia cu vocea înecată de lacrimi, am avut impresia…

— Şi ce-i cu asta? întrebă ironic Dobraniecki. Dumneata îţi îndeplineşti obligaţiile, obligaţiile de care depinde viaţa pacientului numai atunci când nu ţi se pare nimic, când nu ai impresii?…

Doctoriţa Lucia îşi muşcă buzele pentru a nu izbucni în plâns. În tăcerea aceea se auzi vocea revoltată a doctorului Kolski:

— Am întâlnit-o pe colega noastră pe coridor şi mi-a spus că dumneavoastră aţi rezolvat… că îl cunoaşteţi personal pe Donat…

Dobraniecki îşi încruntă sprâncenele.

— Tocmai am trecut pe la el, ca pe la o veche cunoştinţă, ca să schimbăm câteva cuvinte. Fireşte, i-aş fi controlat inima, dacă mi-ar fi putut trece prin minte că domnişoara îşi va neglija cu atâta uşurinţă obligaţiile.

Pe faţa Luciei şiroiau lacrimile. Buzele îi tremurau.

— Nu le-am neglijat… Am fost convinsă că… Nu pot să jur, dar sunt aproape sigură că mi-aţi dat de înţeles că vă ocupaţi personal, fiindcă… Eu… niciodată…

Ultimele cuvinte se pierdură printre sughiţuri.

— Dacă e cineva vinovat, izbucni Kolski, în nici un caz domnişoara Lucia!

Pe chipul profesorului Dobraniecki apărură pete întunecate. Făcu un pas îndărăt şi strigă:

— Ah, da? Acestea-s metodele? Văd că se pune la cale o intrigă împotriva mea! Vreţi să aruncaţi vina asupra mea! Eu trebuia să răspund pentru indisciplina din spital, pentru iresponsabilitatea unor persoane privilegiate din rândul personalului?... Ar fi revoltător dacă absurditatea n-ar fi prea evidentă. O, nu, dragii mei! Nu mi-e teamă de intrigi şi de minciuni. Nu fug de răspundere, atunci când, într-adevăr, îmi revine mie, dar acum, când mă siliţi, nu mai am de gând să tac. Da, vă spun deschis. Ani de zile am condus această instituţie şi la mine asemenea accidente erau cu totul excluse. La mine domnea o disciplină absolută, la mine nimeni nu se bucura de privilegii, la mine fiecare trebuia să-şi asume întreaga responsabilitate pentru îndatoririle stabilite cu minuţiozitate. Poate că din această cauză am fost considerat un conducător prea aspru, exigent, intransigent, în schimb atunci nu se juca nimeni cu viaţa oamenilor!... Donat este victima dezordinii care domneşte acum aici. Ea l-a ucis pe Donat, şi, pe Dumnezeul meu, nu eu sunt răspunzător pentru asta!...

Nu numai cuvintele, dar întreaga atitudine, privire şi expresia feţei lui Dobraniecki păreau pline de acuzaţii, de acuzaţii îndreptate împotriva tuturor celor de faţă.

În liniştea care a urmat s-a auzit vocea profesorului Wilczur:

— Ţi-aş rămâne îndatorat, colega, dacă ai dovedi mai multă stăpânire de sine şi dacă nu ai pronunţa sentinţe. Nimeni nu ţese intrigi împotriva dumitale, nimeni nu-ţi pune la îndoială meritele, nimeni nu te învinovăţeşte. De tot ce se întâmplă în spital, răspund eu, eu port răspunderea.

— Exact. Şi eu socotesc la fel, răspunse cu un zâmbet ironic Dobraniecki, salută cu o mişcare a capului şi ieşi din cameră.

Ştirea morţii lui Donat pe masa de operaţie a aruncat întreg spitalul într-o stare de deprimare. Fireşte, ştirea a ajuns repede în oraş şi în mai puţin de o oră holul spitalului era plin de ziarişti şi de fotografi.

Moartea lui Leon Donat, tenor aflat în culmea gloriei,

trebuia să facă în întreaga lume o impresie zguduitoare. Dar cum decesul s-a produs în împrejurări atât de neobişnuite, cazul căpăta trăsăturile unei mari senzaţii. Condeiele reporterilor s-au pus pe lucru adunând frânturi de informaţii de la medici, de la sanitari, ba chiar şi de la oamenii de serviciu. Numai profesorul Wilczur nu a vrut să primească nici un reporter, declarând că nu are nimic de spus. În schimb adjunctul lui, profesorul Dobraniecki, a acordat bucuros un interviu.

În interviu a subliniat cu toată loialitatea respectul şi preţuirea lui faţă de profesorul Wilczur, eminent chirurg, şi a adăugat că operaţia făcută de el în nici un caz nu putea avea un deznodământ mortal, şi nici nu ar fi avut dacă nu ar fi existat anumite neajunsuri în organizarea activităţii din spital. În treacăt, a mai arătat că înainte, asemenea cazuri nu au avut loc, nici atunci când spitalul era condus de profesorul Wilczur, încă tânăr şi nemarcat vicisitudinii, şi nici atunci când el însuşi, profesorul Dobraniecki, a fost aici director.

— Vreau să mă înţelegeţi bine, spunea. Conducerea unei asemenea instituţii solicită foarte multe eforturi, energie nealterată, vitalitate neerodată de experienţe tragice. Fiecare dintre noi medicii ne dăm seama, sau cel puţin ar trebui să ne dăm seama că purtăm o mare răspundere pentru viaţa pacienţilor încredinţaţi nouă, că putem să ne îndeplinim cu demnitate înalta noastră misiune numai atunci când avem certitudinea deplinătăţii forţelor noastre spirituale şi intelectuale, care se diminuează chiar şi atunci când viaţa decurge normal. De aceea mă simt obligat să iau cu toată hotărârea apărarea profesorului Wilczur şi cred că am dreptul să solicit îngăduinţă pentru el. Dumneavoastră şi cititorii dumneavoastră ştiţi foarte bine ce evenimente dramatice l-au smuls pentru mulţi ani dintr-o existenţă normală. Vă rog să mă credeţi că atâţia ani de amnezie, de pierdere a memoriei şi de vegetare în condiţii groaznice, în mijlocul gloatei, în mizerie, nu puteau să nu lase urme asupra psihicului, intelectului şi voinţei unui om. Şi aşa este demn de toată admiraţia faptul că profesorul

Wilczur a dovedit o asemenea forţă şi vitalitate a spiritului, încât după atâţia ani a reuşit să treacă de la practica de vraci, de la cele mai primitive metode de tratament la conducerea unui mare spital, în care până şi cel mai tânăr, şi cel mai energic om ar putea fi timorat de complexitatea problemelor organizatorice, care solicită o permanentă vigilenţă, un control permanent. Vă rog insistent să subliniaţi stima mea deosebită pentru profesorul Wilczur, care rămâne la datorie în pofida vârstei la care orice medic, a cărui viaţă s-a desfăşurat normal şi liniştit, se gândeşte la odihnă.

Despărţindu-se de ziarişti, profesorul Dobraniecki a condiţionat publicarea interviului de tipărirea lui fără nici o modificare.

— Fireşte, nu am şi nu pot avea influenţă asupra genului şi calităţii comentariilor cu care veţi socoti de cuviinţă să însoţiţi acest interviu şi cazul în general. Nu aş vrea însă ca în urma deformării cuvintelor mele vreun cititor să-şi poată face o părere eronată despre atitudinea mea faţă de acest caz.

La ora cinci după-amiază, pe străzile Varşoviei apăreau ediţii speciale care aduceau ştirea morţii celebrului tenor. Corespondenţii ziarelor străine transmiteau ample relatări, toate liniile telefonice care făceau legătura cu Berlinul, Viena, Parisul au fost multă vreme blocate.

În oraş nu se vorbea despre nimic altceva. Ediţiile speciale ofereau doar fapte seci, titlurile erau însă semnificative: „Marele cântăreţ Leon Donat a murit sub cuţitul profesorului Wilczur”… „Nu s-a controlat inima înaintea operaţiei”, „Victima unei neglijenţe condamnabile în spitalul profesorului Wilczur”…

Varşovia fierbea. În faţa spitalului se adunaseră vreo câteva mii de admiratori ai cântăreţului decedat: din mulţime se auzeau strigăte împotriva profesorului Wilczur şi a medicilor în general. La ieşirea din spital, doctorul Zuk era cât pe aci să fie brutalizat, iar poliţia a împrăştiat cu greu mulţimea ca să poată trece maşina salvării, care tocmai aducea un pacient.

Şi în spital era o atmosferă apăsătoare. Numai profesorul Wilczur nu-şi întrerupsese activitatea cotidiană. Părea că nu observă expresia de pe feţele subalternilor săi şi nici nervozitatea lor, că nu ştie nimic despre indignarea din oraş, că nu aude larma mulţimii de sub ferestre.

Tocmai terminase vizita de seară şi cobora scările, când a fost adus un nou pacient. Doctorul Kolski, care-l asista pe profesor, voia să-l primească el, dar Wilczur s-a apropiat personal de medicul de la salvare. De pe targa cu care cei doi sanitari se îndreptau spre camera de gardă se auzeau gemete slabe, iar drumul era însemnat de picături dese de sânge.

— Ce s-a-ntâmplat? întrebă profesorul Wilczur.

Medicul de pe salvare îi explică: o bătaie cu cuţite, stare critică, câteva răni adânci în torace şi în pântece. Numai o intervenţie imediată l-ar mai putea ajuta. De aceea l-am şi adus aici, fiindcă e mai aproape.

— Imediat pe masă! se adresă Wilczur lui Kolski.

Kolski rămase o clipă nemişcat.

— Să-l opereze doctorul Rancewicz?

— Nu, am să mă ocup eu de el, răspunse Wilczur.

Kolski ieşi în grabă să dea dispoziţiile necesare, apoi, avu grijă ca pacientul să fie dezbrăcat de zdrenţele lui. Era un vagabond, cu faţa nerasă de multă vreme, crestată în câteva locuri de răni superficiale, dar sângerânde. Trăgea să moară. Respiraţia inegală, cu duhoare de alcool, aproape că se oprise.

Sala de operaţii era pregătită. A venit şi doctoriţa Lucia, palidă ca o coala de hârtie, cu ochii roşii de plâns îndelungat.

— Mergeţi acasă, domnişoară, i se adresă Kolski. Am eu grijă de toate. Iar în cazul acesta aproape că nu mai e nevoie de consultaţie. Nu ştiu dacă mai ajunge până în sala de operaţii.

Îşi făcu apariţia şi profesorul Wilczur. Se aplecă asupra pacientului şi se îndreptă ştergându-şi ochii cu mâna.

— Cine este? Eu îl cunosc pe acest om. Sunt sigur că l-am mai văzut cândva.

— Salvarea ne-a lăsat numai numele şi prenumele, îl informă Kolski. Îl cheamă Cyprian Jemiol.

— Jemiol? repetă profesorul. De unde-l cunosc eu?

În prag apăru sanitarul şi spuse că totul e pregătit.

După scoaterea bandajelor provizorii se constată că rănile nu erau nici atât de adânci, nici atât de primejdioase, cum spusese medicul de pe salvare. Una singură era foarte periculoasă. Ascuţişul cuţitului îi despicase muşchii abdominali şi o porţiune destul de mare din stomac. Plămânii erau neatinşi, dar hemoragia puternică şi îndelungată reprezenta cea mai mare primejdie.

— Al doilea cadavru într-o zi în această sală, spuse în şoaptă una dintre surorile medicale doctorului Kolski. De ce face profesorul această operaţie?

Kolski nu răspunse. Între timp, profesorul Wilczur, cu mâinile lui mari, sutura cu o uluitoare îndemânare rană după rană. Mintea lui însă lucra intens, căutând parcă în memorie imaginea acestui om.

— Jemiol, îşi spunea. Cyprian Jemiol… Sigur îl cunosc.

Operaţia era încheiată. Pacientul a fost luat viu de pe masă. Scânteia de viaţă care mai mocnea în el putea tot atât de uşor să se stingă sau să se înteţească. A fost dus la etajul al patrulea, în secţia celor care nu plăteau, iar profesorul Wilczur a trebuit să se ducă direct din sala de operaţii în cancelarie, unde îl şi aşteptau un comisar de poliţie şi un judecător de instrucţie.

Sub presiunea opiniei publice, autorităţile erau nevoite să investigheze în amănunţime cazul morţii lui Donat. Profesorul Wilczur a fost informat că la dosar se află deja declaraţiile tuturor persoanelor mai importante care aveau vreo legătură cu cazul, iar judecătorul de instrucţie îi dădu de înţeles că greutatea acuzaţiilor înclină spre doctoriţa Lucia Kańska, care în timpul cercetărilor nu şi-a negat vina. Faptul este confirmat şi de declaraţiile profesorului Dobraniecki, acesta însă dă vina pe dezordinea generală din spital.

Profesorul Wilczur a trebuit să depună mari eforturi şi

să aducă multe argumente ca să-i convingă că doctoriţa Kańska nu poartă nici o răspundere şi că nici profesorul Dobraniecki nu poate fi acuzat de ceva. Accidentul este urmarea unei neînţelegeri şi numai a unei neînţelegeri. Nu poate fi vorba de rea-voinţă din partea nimănui, dar asemenea neînţelegeri nu trebuie să aibă loc în spital şi profesorul Dobraniecki are dreptate când afirmă că moartea lui Donat este urmarea proastei organizări.

— Iar pentru organizare eu sunt aici răspunzător, încheie profesorul Wilczur, şi eu sunt singurul vinovat.

— Se înţelege, domnule profesor, spuse judecătorul de instrucţie în timp ce îşi aranja hârtiile în servietă, că nu poate fi vorba de nici un proces penal. Trebuie să fiţi însă pregătit că familia regretatului Leon Donat sau societăţile de asigurare, la care defunctul a fost asigurat, pot ridica serioase pretenţii băneşti. Aşa că v-aş sfătui să vă adresaţi din timp avocatului.

— Vă mulţumesc, domnule judecător, spuse Wilczur.

Era ora zece când Wilczur părăsi spitalul. Jos o zări pe doctoriţa Lucia care-l aştepta. Îl impresiona înfăţişarea ei. Îi trecu prin minte că sărmana fată, disperată şi copleşită de evenimentele, în sfera cărora s-a trezit fără voia ei, ar putea face vreo nebunie.

Îi zâmbi şi o luă de braţ.

— Ei, dragă domnişoară, mai mult curaj, mai mult curaj. Nu trebuie să te frământi atâta. Nici un om nu poate fi absolut sigur de infailibilitatea tuturor acţiunilor sale. Şi nici un medic. S-a-ntâmplat, trebuie să treci şi peste asta, trebuie de acum înainte să fii şi mai atentă, dar nu trebuie să cazi într-o stare depresivă.

Lucia îşi scutură capul.

— Nu, domnule profesor. Aceasta nu e stare depresivă. E disperarea că dumneavoastră aţi putea fi într-adevăr convins de neglijenţa mea. Toate împrejurările sunt împotriva mea… Aş vrea foarte mult să-mi permiteţi să vă explic…

Wilczur o strânse mai puternic de mână.

— Dragă domnişoară Lucia…

— Nu, nu, domnule profesor, îl întrerupse. Judecând lucrurile obiectiv, merit să fiu condamnată şi ştiu că nu mai puteţi continua colaborarea cu mine. Nu mai puteţi risca colaborarea cu mine. Sunt gata să accept orice. Vreau doar să mă credeţi, să nu vă îndoiţi… Nu mă fac vinovată nici de neglijenţă, nici de superficialitate… Poate doar de prea mare încredere în bunăvoinţa şi loialitatea… profesorului Dobraniecki. Îmi asum toate consecinţele… Chiar de mi s-ar suspenda dreptul la practică, fie!… Dar vă rog să mă credeţi…

— Dar eu te cred, te cred, dragă domnişoară, o asigură Wilczur. Şi poţi fi liniştită, nimeni nu-ţi va suspenda nimic, vei rămâne în continuare în spital, iar încrederea mea în dumneata nu se va diminua cu nimic.

O vreme au mers în tăcere, apoi Wilczur i se adresă pe un ton neobişnuit de aspru pentru el:

— Dumneata eşti tânără, foarte tânără şi de aceea îţi iert şi singura greşeală de care te-ai făcut vinovată. Acum… Voi încerca să uit că ai putut măcar o clipă să te îndoieşti de bună-credinţa profesorului Dobraniecki, de bună-credinţa oricărui medic. Un medic poate greşi, dar nu există pe lume, auzi dumneata, nu există pe lume medic care, indiferent de motive, să pună în primejdie viaţa unui pacient. Asta, ca medic, ar trebui să înţelegi… Dumneata trebuie să crezi în asta! În clipa în care nu mai crezi, trebuie să renunţi la profesiunea de medic.

Lucia interveni pe un ton explicativ:

— Eu am vrut doar să spun, că profesorul Dobraniecki…

— Să nu mai vorbim despre asta, o întrerupse Wilczur cu hotărâre. Ferească Dumnezeu să destăinui cuiva aceste… Ei, să lăsăm asta. Uite şi dumneata ce noapte frumoasă. Câte stele.

Se aplecă spre ea zâmbind.

— Îmi place toamna. Îmi place toamna. Dar dumitale?

Capitolul III

Conţinutul ziarelor de dimineaţă au făcut-o pe doamna Nina Dobraniecka să se îmbujoreze. Poruncise să i se aducă toate ziarele şi nu era nici unul care să nu fi publicat interviul cu soţul ei. Şi aproape toate conţineau comentarii tăioase care înfierau neglijenţa condamnabilă dintr-un spital care ani de zile fusese renumit pentru ordinea ireproşabilă şi nivelul medical ridicat. Unele publicaţii contau de-a dreptul retragerea profesorului Wilczur, altele îşi exprimau temerea că dacă atât de neglijent a fost tratat un pacient bogat şi celebru în lumea întreagă, atunci cum sunt trataţi acolo oamenii simpli. Toate cotidienele aminteau şi faptul că îndelungata amnezie a profesorului Wilczur nu putea rămâne fără influenţă asupra actualelor lui facultăţi spirituale, dovadă fiind şi reminiscenţele înclinaţiilor vrăjitoreşti spre utilizarea plantelor, chiar şi a unora pe care ştiinţa le consideră de mult în mod oficial ca lipsite de valoare sau chiar dăunătoare.

Interviul soţului i se părea însă doamnei Nina prea slab. Omul acesta, spunea ea, a scăpat cea mai bună ocazie de a-şi zdrobi, de a-şi zdrobi definitiv adversarul şi de a-l înlătura de pe scenă. Complimentele acelea exagerate la adresa lui Wilczur erau de prisos. Trebuia evidenţiată mai bine vârsta lui şi găsită o dovadă a revenirii amneziei. Răsfoind publicaţiile, doamna Nina apăsă pe butonul soneriei.

— Domnul profesor s-a trezit? o întrebă pe servitoare.

— Domnul profesor a plecat acum o oră.

— Acum o oră? se miră doamna Nina.

Ieri nu se văzuse cu soţul. De moartea lui Donat aflase din ediţiile speciale. Încercase de câteva ori să-l contacteze telefonic, dar de fiecare dată i se spunea că nu poate veni la telefon. S-a întors acasă seara târziu, când ea dormea. Iar acum a plecat înainte de opt, ceea ce nu făcea niciodată.

— Poţi pleca şi pregăteşte-mi baia, o concedie pe

servitoare.

Doamna Nina se hotărî să nu piardă timpul. În primul rând trebuia aflat ce ecou au avut articolele din presa de dimineaţă printre cunoscuţi, apoi trebuia făcut în aşa fel încât personalităţile influente să aibă o atitudine, cât mai critică faţă de Wilczur. Nu era o sarcină prea dificilă în atmosfera creată de evenimente. Toţi interlocutorii doamnei Nina îşi dădeau seama că doamna Dobraniecka, soţia adjunctului şi a celui mai apropiat colaborator al lui Wilczur poate deţine informaţii mult mai exacte şi mai bogate despre desfăşurarea operaţiei şi despre cauzele morţii lui Donat, decât deţinea presa.

Şi doamna Nina nu le-a înşelat aşteptările.

Avea relaţii întinse, ştia să fie convingătoare. Drept urmare, bârfele şi comentariile în jurul tragicei întâmplări sporeau necontenit luând forma celor mai fantastice ipoteze, presupuneri şi suspiciuni. Problema preocupa în aşa măsură Varşovia, încât nu putea părăsi nici coloanele presei. Nu era o campanie îndreptată direct împotriva persoanei profesorului Wilczur, în fond însă ţintea subminarea poziţiei lui în lumea medicală şi a celebrităţii lui de chirurg.

Doamna Nina nu făcea parte dintre persoanele care îşi aleg mijloacele de luptă, nu făcea parte dintre persoanele care se dau înapoi de la orice pas dacă acest pas o putea apropia de ţintă. Din această cauză, după câteva zile, a ajuns cu soţul său la controversă aprinsă.

La un consult convocat în legătură cu un pacient, Dobraniecki a auzit de la doctorul Hryniewicz o acuzaţie atât de absurdă la adresa lui Wilczur încât dintr-un simplu sentiment de bună-cuviinţă a trebuit să-l combată. Acuzaţia se referea la faptul că Wilczur, chipurile în unele cazuri în loc de tratament „descântă” bolnavul. O clipă Dobraniecki l-a bănuit pe Hryniewicz că pune la cale o provocare.

— E absurd, colega, spuse însoţindu-şi cuvintele de o grimasă. Cum poţi crede asemenea absurdităţi.

— Sora mea a auzit acest lucru de la soţia

dumneavoastră, i-a răspuns medicul.

Dobraniecki a mormăit ceva despre o confuzie care s-ar fi produs, dar întorcându-se acasă a început să-i facă soţiei reproşuri violente.

— Tu nu cunoşti nici o măsură şi nu ai simţul rezonabilului. În felul acesta nu faci decât să mă compromiţi pe mine. Nu poţi convinge lumea de nişte absurdităţi în care nu crede nici un om cu mintea întreagă.

Doamna Nina ridică din umeri.

— Şi uite că au crezut.

— Ori s-au prefăcut, sublinie el.

— Dragul meu, fii convins că dacă vorbeşti pe cineva de rău, întotdeauna te cred.

— Şi totuşi, te rog, Nina, să-ţi mai temperezi acţiunea. Wilczur îşi dă foarte bine seama cine are interes să-i strice reputaţia. În comportarea lui faţă de mine am observat în ultimele zile tot mai multă reţinere şi răceală. Dacă îşi pierde răbdarea îmi poate face foarte mult rău.

— Cum?

— Foarte simplu. Poate să mă acuze că duc o campanie de defăimare împotriva lui.

Nina zâmbi ironic.

— În faţa cui să te acuze?

— Nu are importanţă. În senat, la Uniune sau chiar în presă. Nu uita că se bucură încă de multă autoritate. O operaţie tragică… nu poate anihila o asemenea autoritate.

Profesorul Dobraniecki avea dreptate. Moartea lui Donat nu reuşise să anihileze autoritatea profesorului Wilczur, dar a zguduit-o puternic. Cel mai clar s-a văzul acest lucru la adunarea anuală a Uniunii, în timpul alegerilor.

Poziţia lui Wilczur era încă atât de puternică încât Dobraniecki a considerat mai indicat să-şi retragă candidatura la funcţia de preşedinte şi să-l propună pe Wilczur. A urmat votarea şi Wilczur a fost ales. Dar dacă cu două săptămâni în urmă ar fi fost ales cu unanimitate, acum a avut o neînsemnată majoritate şi multe abţineri.

Wilczur n-a fost prezent. Profund afectat de necazurile lui, uitase de adunare, iar când a fost înştiinţat de rezultat

a adresat Uniunii o scurtă scrisoare declarând că nu poate accepta alegerea. Şi-a motivat refuzul afirmând că e obosit şi că funcţiile publice ar trebui ocupate de oameni mai tineri. În realitate, îi crea repulsie gândul că acceptând alegerea ar trebui să fie mereu în contact cu oamenii care au votat împotriva lui, care au dat crezare bârfelor perfide şi calomniilor care circulau prin oraş şi care găseau ecou în multe cotidiene, ba chiar şi în publicaţii de specialitate.

Mai avea şi alte necazuri. Într-o zi l-a vizitat reprezentantul unei societăţi la care Donat fusese asigurat pentru o sumă colosală. Societatea se plasa pe poziţia că răspunderea pentru moartea lui Donat revine profesorului Wilczur şi că el trebuie să suporte asigurarea. Pentru Wilczur aceasta echivala cu ruina.

Cu toate acestea, a declarat, fără nici o ezitare, că este gata să acopere întreagă sumă. Putea el să se expună la un proces, la expertize, la scoaterea la lumină a tuturor bănuielilor care se acumulaseră nu numai în el, dar şi în Lucia Kańska, în Kolski şi cu siguranţă în mulţi alţii? Ar trebui să apară în faţa tribunalului, iar unul dintre ei ar aborda şi aceste chestiuni, ar exprima aceste bănuieli. Pe Wilczur îl cuprindea oroarea şi scârba chiar şi numai când se gândea la ele.

Nu, nu putea accepta aşa ceva.

În felul acesta într-o singură zi a pierdut aproape întreaga avere. Spitalul, vila, casa din Pulawska, toate au trecut în proprietatea societăţii de asigurări. Direcţiunea acestei societăţi i-a arătat şi aşa multă înţelegere şi bunăvoinţă menţinându-l în fruntea spitalului, stabilindu-i venituri relativ ridicate şi lăsându-i dreptul de a folosi vila toată viaţa. Datorită acestor împrejurări, chestiunea a fost rezolvată în tăcere şi fără zgomot, fapt la care Wilczur ţinea cel mai mult. Aparent nu se schimbase nimic. Nimeni nu ştia că Wilczur încetase să mai fie stăpânul atotputernic al spitalului şi că acum depindea de Societatea de Asigurări a lui Tuchwic.

Nici chiar Wilczur nu simţea această schimbare. De mulţi ani nu mai dădea importanţă banilor. Cândva când

mai era cu el Beata, lucra şi peste zece ore pe zi, credea că oferindu-i strălucirea limuzinelor elegante, a blănurilor şi bijuteriilor scumpe îi putea oferi bucurie şi fericire. Şi iată că într-o zi a lăsat totul, a lăsat şi a plecat, luând-o pe Mariola. Odată cu plecarea ei s-au spulberat şi iluziile lui. Toate eforturile de până atunci, toată lupta lui grea şi îndârjită i se părea o confuzie ridicolă, o trudă lipsită de sens, o eroare tragică.

Apoi au venit anii… cu totul alţi ani… Cine ştie dacă n-ar trebui să blagoslovească acei ani petrecuţi pe cărările peregrinajului, anii petrecuţi în mijlocul unor oameni buni, când muncea cu securea în mână sau cu sacul greu în spinare şi muncea pentru o simplă bucată de pâine… Pierderea memoriei. Da. Ani întregi n-a ştiut cine este, de unde este, cum îl cheamă. Dar n-a fost pierderea memoriei o binefacere pentru el? N-ar trebui să-i mulţumească Domnului că i-a luat conştiinţa trecutului, conştiinţa rănii mortale primite drept în inimă, în inima ce iubea până la uitare, de la o femeie, de la femeia iubită mai presus de orice…

Cenuşa timpului s-a presărat peste trecut, s-a presărat peste părul lui…

Din trecut i-a rămas numai Mariola… Dar i-a rămas?…

De trei ani, de când s-a căsătorit, a văzut-o o singură dată. Nu-i reproşa nici ei şi nici lui Leszek acest lucru. Ce să-i faci?… Fiecare cu viaţa lui. Puii de pasăre îşi iau zborul din cuib, îşi fac alte cuiburi şi nu se mai întorc niciodată la cele vechi. Leszek şi Mariola au plecat în America şi cu toate că scriu des, din scrisorile lor se simte tot mai limpede distanţa câtorva mii de kilometri, graniţa miilor de alte condiţii de existenţă care-i despart.

Nu au nevoie de mine, îşi spunea Wilczur, şi, fiind bogaţi, nu vor simţi că nu le rămâne nici o moştenire.

Moştenire. Pentru întâia oară i-a trecut prin minte că e bătrân. Până acum munca de zi cu zi şi energia lui inepuizabilă îl făceau să nu observe că se apropie de vârsta la care majoritatea oamenilor se gândesc la moarte. Când a citit aceste cuvinte în interviul lui Dobraniecki, i s-au

părut atât de ridicole şi de josnice, ca de altfel şi celelalte destăinuiri perfide. Zilele şi săptămânile treceau, iar el tot mai des se gândea la bătrâneţe.

E drept că şi acum, la şapte dimineaţa era în picioare, iar la opt în spital, dar după-amiezile de cele mai multe ori şi le petrecea acasă. De obicei singur.

Se simţea obosit. Atacurile neîntrerupte, la care nu răspundea, îi afectau starea nervilor, iar acest lucru îi înrăutăţea sănătatea şi buna dispoziţie.

Tot atunci a început să bea. Nu era un viciu. Pur şi simplu, bătrânul şi experimentatul Józef, servitorul lui Wilczur, i-a propus într-o zi să bea un păhărel de coniac.

— Aţi cam îngheţat, domnule profesor. Vă face bine.

Din ziua aceea, după-amiaza, când se aşeza în faţa căminului din cabinet, lângă cafeluţă stătea şi o sticlă cu coniac. Câteva păhărele îl încălzeau bine, îi luau gândurile de la realităţile neplăcute şi-i creau iluzia detaşării şi satisfacţiei, dar în primul rând îi adormeau nervii, nervii, care în ultima vreme aveau atâta nevoie de linişte.

Atacurile necontenite împotriva lui Wilczur trebuiau să influenţeze şi pe cei mai apropiaţi colaboratori ai săi. În spital observase că o parte a personalului avea o atitudine critică faţă de el şi înclina evident spre Dobraniecki, fie din convingere, fie din prevedere, ca să-i intre în graţie, în cazul în care s-ar apropia perioada dominaţiei lui.

Aparent, atitudinea lui Wilczur faţă de Dobraniecki nu s-a schimbat cu nimic. Nevoiţi să vină zilnic în contact la spital, participau la consulturi, la consfătuiri. Amândoi însă se străduiau să se limiteze la ceea ce era strict obligatoriu. Evitau orice conflict. Aşa că atunci când profesorul Dobraniecki i-a comunicat secretarului să nu-i mai repartizeze pacienţi de la etajul patru (secţie cu tratament gratuit), Wilczur a primit acest lucru fără nici un protest şi de atunci vizita el însuşi această secţie.

Şi tocmai în această secţie i s-a întâmplat un lucru neaşteptat. În timpul unei vizite a cunoscut un om care a fost înregistrat sub numele de Cyprian Jemiol. Sau mai degrabă Jemiol l-a recunoscut pe Wilczur.

Lucrurile s-au petrecut în felul următor: profesorul a fost înştiinţat că pacientul şi-a recăpătat cunoştinţa. Când Wilczur a intrat în salonul lui şi s-a aplecat asupra bolnavului, acesta a deschis ochii şi vreme îndelungată a rămas cu privirea lucidă aţintită pe chipul profesorului, apoi a zâmbit discret şi i s-a adresat:

— *How do you do, darling*[12]?

— De unde te cunosc eu pe dumneata? întrebă Wilczur.

Zâmbind, pacientul îşi dezveli dinţii cariaţi.

— Ne-a făcut cunoştinţă maestrul de ceremonii la o recepţie oferită de prinţesa Montecuculi[13].

Profesorul râse.

— Da, îţi recunosc vocea şi felul de a vorbi.

— Nici nu e greu, *mon cher*. Obişnuiesc să-mi schimb vocea odată în viaţă. În perioada mutaţiei. În ceea ce priveşte felul de a vorbi, ţin să mă exprim elegant.

Profesorul îşi trase scaunul şi se aşeză.

— Şi totuşi, trebuie să ne fi cunoscut demult, foarte demult, spuse gânditor.

Jemiol închise ochii.

— Dacă m-aş mai putea mira de ceva pe această lume, atunci m-aş mira că nu ne întâlnim pe cealaltă. Ce coincidenţă! Dacă memoria nu mă înşeală, cu mulţi ani în urmă domnia-ta ai fost lipsit de posibilitatea de a-ţi continua viaţa de pământean şi ai fost expediat *al patres*[14]. Pe mine câţiva prieteni buni m-au trimis nu de mult în aceeaşi direcţie. Şi iată că ne întâlnim într-un spital încălzit. Dumneata eşti doctor?

— Da, spuse Wilczur. Eu te-am operat. Erai incredibil de ciopârţit.

— Îmi pare foarte rău că ţi-am dat de lucru, *signore. Mille grazzie*. Dar de vreme ce eşti medic, spune-mi, te rog, în primul rând, dacă nu mi-ai amputat ceva.

— Nu, vei fi complet sănătos.

---

[12] Ce mai faci, dragă? (trad. din lb. eng.)

[13] Probabil Montecuccoli, familie de prinţi italieni.

[14] La tatăl (trad. din lb. lat.).

— E o ştire destul de plăcută. Plăcută pentru Drozdzyk, care cu siguranţă îmi duce dorul şi îşi îneacă în lacrimi frumoşii lui ochi. Îţi aminteşti de Drozdzyk, dottore?

— Drozdzyk? Profesorul îşi încruntă sprâncenele.

— Da, *my dear*, mă refer la celebrul *etablissement Drozdzyk, rue Witebska quinze*[15]... Un restaurant de categoria a treia din punct de vedere fiscal, dar de clasa întâi sub aspectul societăţii, al obiceiurilor şi moralităţii. *Etablissement Drozdzyk*. Nu-ţi spune nimic? Rendez-vous-urile Varşoviei elegante. *High life*[16]... Acolo am avut onoarea şi plăcerea...

Profesorul Wilczur îşi frecă fruntea.

— Nu cumva?... dumneata... dumneata m-ai acostat atunci pe stradă?...

— *Si, amico.*[17] *Tocino tak, tak imienno.*[18] Am intrat la Drozdzyk să consumăm o soluţie de alcool de patruzeci şi cinci de grade, să abordăm unele chestiuni abstracte, ceea ce ne-a şi reuşit. Din câte îmi amintesc aveai pe atunci nişte neplăceri şi, din păcate, un portofel prea burduşit în buzunar. Din ziua aceea ori de câte ori am făcut elogiul sărăciei, am făcut uz de exemplul dumitale. Întotdeauna am fost de părere că bogăţia nu aduce fericirea. Dacă nu ai fi avut atunci atâţia bani, nu te-ar fi croit cu parul în cap şi, nu te-ar fi înecat în groapa de gunoi.

Jemiol îl privi în ochi pe Wilczur şi adăugă:

— *Nein, mein Herr*[19]*, vous vous trompez*[20]. Eu nu am luat parte. Am aflat totul a doua zi. Folclor, legendă, încă o legendă spre meditaţie asupra efemerităţii lucrurilor lumeşti.

Wilczur duse automat mâna la moalele capului, unde

---

[15] Stabilimentul Drozdzyk, strada Witebska cincisprezece (trad. din lb. fr.).

[16] Înalta societate (trad. din lb. engl.).

[17] Da, prietene (trad. din lb. italiană).

[18] Exact, întocmai (trad. din lb. rusă).

[19] Nu, domnule (trad. din lb. germ.).

[20] Vă înşelaţi (trad. din lb. fr.).

mai rămăsese un semn.

— Prin urmare, aşa s-a-ntâmplat?

— Aşa, comandante. Nici n-am visat să te mai văd vreodată.

Din ziua aceea profesorul îl vizita destul de des pe Jemiol care de altfel se însănătoşea repede. L-a dat şi în grija specială a domnişoarei Lucia, care s-a ocupat de el cu o ardoare deosebită. Wilczur nu putea să nu observe că această fată tânără se dedică muncii cu o dăruire nemaiîntâlnită, de parcă voia să compenseze greşeala pe care o făcuse. De asemenea, nu putea să nu observe că Lucia îl simpatizează în mod deosebit, că în privirile ei întâlneşte multă căldură, compasiune cordială, prietenie şi parcă o anumită rugăminte.

Uneori plecau împreună din spital şi atunci ea îl conducea până acasă. De cele mai multe ori discutau probleme profesionale, dar se întâmpla ca discuţia să alunece şi spre probleme personale. Aşa a aflat că Lucia este orfană. Era din Sandomierz, dar a crescut la Varşovia. La şcoală şi la studii a întreţinut-o o mătuşă, care a murit acum câţiva ani. I-a povestit şi că a fost logodită, dar la puţin timp s-a convins că tânărul inginer care mima dragostea în faţa ei, era un om de nimic, şi atunci a rupt logodna.

— Acum văd, interveni Wilczur, că doctorul Kolski este foarte preocupat de dumneata.

Ea ridică uşor din umeri.

— Kolski, domnule profesor, este un coleg, un băiat foarte cumsecade. Mi-e drag şi-i recunosc calităţile, dar nu acestea sunt calităţile care ar putea trezi sentimente mai profunde.

Au mers o vreme în tăcere.

— Există vreo calitate care să trezească sentimentele în femeie?... În afară de frumuseţe, de tinereţe, de... ştiu eu... farmec?...

Lucia negă cu o mişcare a capului.

— Nu, domnule profesor. Toate acestea pot interesa o femeie obişnuită. Cred că noi... că eu aş aprecia la un

bărbat în primul rând bogăţia sufletească, aş vrea să găsesc în el o mare bibliotecă a trăirilor, a meditaţiilor, a dramelor şi înălţărilor, un fel de muzeu, un muzeu viu. Nu reuşesc să mă exprim exact. Poate că am folosit comparaţii nereuşite. Mai bine aşa: aş vrea ca sufletul lui să fie un instrument complex, să aibă atâtea însuşiri şi sunete, încât nici într-o viaţă întreagă să nu reuşesc să i le descopăr şi să i le cunosc. Şi cred că nu sunt o excepţie. Mi se pare că aşa ceva este foarte feminin, general-feminin… Această aviditate, această dorinţă de a veghea asupra multor, multor bogăţii, pe care mintea noastră nu le cuprinde, dar pe care le poţi preţui şi venera… Pentru că numai venerând poţi iubi.

Zăpada albă acoperise străzile Varşoviei şi scârţâia uşor sub tălpile lor. Lumina lămpilor se frângea în fâşiile vineţii ale umbrelor. Copacii acoperiţi de nea stăteau tăcuţi, nemişcaţi, plini de demnitate.

— Nu-i adevărat, spuse Wilczur după o tăcere mai îndelungată. Ai să te convingi cândva că nu-i adevărat.

— Niciodată nu mă voi convinge de aşa ceva, contestă ea, dar el părea să nu-i audă cuvintele şi vorbea în continuare:

— Tinereţea te face să vorbeşti aşa, tinereţea te face să gândeşti aşa. Lipsa de experienţă. Dragostea… dragostea dă ascultare trupului… Dă ascultare legilor naturii. Dar spiritul? Spiritul este spirit, locul lui e în abstract şi nu ai ce-i face.

În vocea lui răsună o notă de amărăciune şi Lucia spuse:

— Nu mă voi convinge de aşa ceva şi consider că dumneavoastră priviţi prea pesimist aceste lucruri.

— Pentru că eu m-am convins, spuse zâmbind trist. Poate că odată am să-ţi povestesc… Spre luare-aminte. Iar acum, iată şi casa mea. Îţi mulţumesc pentru plimbarea plăcută şi pentru conversaţie. Dumneata eşti un om bun, domnişoară Lucia.

La despărţire i-a sărutat mâna.

Scoţându-şi haina de blană în vestibul, se privi în oglindă şi constată că e nebărbierit.

— Józef, îi spuse servitorului, în fiecare dimineaţă aminteşte-mi că trebuie să mă bărbieresc.

— În fiecare zi aveţi totul pregătit, răspunse revoltat servitorul.

— Da, dar eu nu-mi aduc întotdeauna aminte, nu-mi aduc aminte…

Cuvintele rostite i-au amintit articolul de astăzi dintr-un ziar, care relua iar cazul morţii lui Donat. O mediocritate, care se ascundea îndărătul literelor doctor X. Y., afirma că tratarea completă a amneziei este aproape imposibilă. După opinia acelui ignorant, memoria nu revine niciodată complet şi crizele se repetă obligatoriu.

Ce absurditate. Folosindu-se de asemenea artificii încearcă să-l determine să renunţe. Dacă ar şti că spitalul aparţine acum societăţii de asigurări, cu siguranţă că ar găsi alte intrigi.

Îşi îmbrăcă halatul şi se aşeză în faţa căminului. Józef îi aduse o cafea fierbinte şi aromată şi ziarele de seară. Poate că intenţionat sau că întâmplător le-a aşezat în aşa fel încât aruncându-şi privirile asupra lor, Wilczur citi pe prima pagină a unui cotidian titlul:

„Profesorul Wilczur a plătit familiei regretatului Leon Donat despăgubiri în valoare de milioane.”

Au trecut câteva minute până a întins mâna după ziar.

„Aflăm, citi el, *că societatea la care era asigurat cântăreţul polonez de celebritate mondială, Leon Donat, decedat în împrejurări tragice în spitalul profesorului Wilczur, l-a ameninţat pe nefericitul chirurg cu intentarea unui proces de despăgubire. Cum profesorul Wilczur ar fi pierdut acest proces, fiindcă moartea tenorului s-a produs ca urmare a neglijenţei şi dezordinii condamnabile din spitalul său, el a trebuit să suporte valoarea asigurării, care se ridică la ameţitoarea sumă de două milioane şi jumătate de zloţi. Pentru a acoperi această sumă, spitalul profesorului, vila şi aproape tot ce posedă au trecut în*

proprietatea societăţii. E greu să nu-l compătimim pe celebrul chirurg, tocmai acum când a fost lovit pe neaşteptate de ruină, pe de altă parte, acest caz trebuie să servească drept avertisment tuturor acelor medici care tratează cu superficialitate viaţa pacienţilor…”

Wilczur puse ziarul deoparte şi şopti:

— Prin urmare s-a-ntâmplat…

Iar s-au pus paie pe foc. Indiscreţia cuiva, indiscreţia sau spionajul îndârjit, a făcut să se aţâţe iar bârfa, să se dezlănţuie o nouă campanie împotriva lui.

— Nu mănânc, nu sunt flămând, îi spuse servitorului când acesta îl anunţă că masa e servită.

— Poate totuşi o ceşcuţă de *consommé?*

— Nu, mulţumesc. Mai dă-mi o cafea… Da, şi coniac.

În noaptea aceea profesorul Wilczur nu s-a culcat deloc. Excesul de cafea şi de alcool a făcut ca dimineaţa, privindu-se în oglindă, să zărească o faţă cenuşie, obosită şi tumefiată. Cu toată oboseala, s-a bărbierit cu grijă şi punctual şi-a făcut apariţia în spital.

Nu i-a fost greu să observe că ştirea din ziarul de ieri era cunoscută tuturor. Prezentând programul zilei şi starea bolnavilor, doctorul Zuk nu îndrăznise să-l întrebe nimic pe Wilczur, dar privirea lui spunea că întrebările îi stăteau pe limbă.

Programul prevedea şase operaţii: o trepanaţie a craniului, trei fracturi ale membrelor şi extirparea apendicelui unei fete de patrusprezece ani, care a fost adusă chiar în noaptea aceea. Cu excepţia primei operaţii, celelalte erau simple şi uşoare.

După ora de vizită, profesorul a trecut în sala de operaţii. De la memorabilul accident al lui Donat, suplimentar, consulta personal fiecare pacient, pentru a-i stabili starea inimii şi dacă nu suferă de idiosincrazie la vreun anestezic. Asta-i lua mult timp, dar prefera să se bazeze numai pe el însuşi.

Prima operaţie a durat peste o oră şi a reuşit excelent. A extirpat din creier o tumoare postgripală. Următoarele au

mers la fel de uşor. Ultima însă Wilczur a amânat-o o jumătate de oră. Trebuia să se odihnească. Noaptea nedormită şi încordarea nervoasă îşi făcuseră efectul. În vreme ce stătea în garderobă, a venit Dobraniecki, l-a salutat şi i s-a adresat:

— Mi-a spus Rancewicz că sunteţi obosit. Poate dăm altcuiva apendicita aceea?

— Nu, îţi mulţumesc, spuse Wilczur zâmbind palid.

— Eu sunt liber… Eventual…

— Nu. Mulţumesc.

Wilczur nu-şi putu stăpâni tonul iritat.

Se ridică şi apăsă pe butonul soneriei.

— Pacienta în sală, se auzi îndărătul uşii vocea infirmierului.

Dobraniecki ieşi. Wilczur deschise dulăpiorul de serviciu şi scoase un borcănel cu brom, turnă o doză destul de mare în pahar, adăugă apă şi bău.

Când a început operaţia era complet liniştit şi sigur pe fiecare mişcare a sa. Incizia oblică era precisă. Câteva picături de sânge pe substratul alb de grăsime şi zări încâlcitura cenuşiu-violetă a intestinelor. Sârma incandescentă a aparatului electric sâsâi scurt şi strident, făcându-şi datoria, apoi apendicele inflamat ajunse în paharul cu formalină. Operaţia se apropia de sfârşit. În minutul al patruzeci şi unulea, profesorul Wilczur terminase de pus copcile.

…Doisprezece, treisprezece, patrusprezece, cincisprezece, număra doctorul Zuk instrumentele.

Tocmai scoteau bolnava din sală.

— Lipseşte un instrument, spuse liniştit doctorul Zuk.

A urmat un moment de consternare. Profesorul Wilczur, care tocmai îşi scotea masca, spuse cu o voce răguşită:

— Înapoi pe masă.

Trebuia deschis din nou abdomenul pentru a scoate dintre intestine acel mic obiect metalic nichelat. Căldura din sala de operaţii şi oboseala îi cereau lui Wilczur o voinţă extraordinară ca să-şi păstreze luciditatea minţii şi agerimea mâinilor. Simţea că e gata să leşine. Din fericire

a rezistat până la capăt.

Pacienta a fost luată în clipa în care îşi revenea după anestezie. Împleticindu-se, Wilczur ieşi în urma ei în coridorul răcoros. Îşi smulse masca şi rămase câteva minute sprijinit de parapetul ferestrei. Încet îşi recăpăta luciditatea şi forţele. Înţelese că vâjâitul pe care îl aude este urmarea dozei excesive de brom. Se îndreptă încet spre vestiar. Se îmbrăcă ajutat de un sanitar şi ceru să i se aducă aici paltonul de blană şi pălăria şi, fără să mai treacă pe la cabinetul său, ieşi în stradă.

În acest timp, spitalul vuia ca un stup. Ce-i drept, abandonarea instrumentelor chirurgicale în abdomen este destul de frecventă, şi se întâmplă multor chirurgi, necesitând o nouă intervenţie. Profesorul Wilczur era însă celebru prin luciditatea minţii şi spiritul de observaţie, încât nu i se întâmplase niciodată aşa ceva.

Fireşte, persoanele care asistau la operaţie sesizaseră extenuarea profesorului, iar doctorul Zuk, urmărindu-l cu atenţie, nu excludea un leşin şi se pregătea să-l înlocuiască el personal pe profesor în finalul operaţiei.

Acum întreaga elită a spitalului se adunase în cabinetul profesorului Dobraniecki, care spunea:

— Toţi îl respectăm, îi recunoaştem meritele, avem pentru el multă simpatie, dar asta nu trebuie să ne facă să nu vedem faptele: e un om bătrân, i se cuvine şi lui odihnă, dar nu acceptă în nici un fel să i se spună aşa ceva. Asemenea accidente i se vor întâmpla tot mai des. Pur şi simplu nu ştiu ce-i de făcut.

În mijlocul unor încuviinţări generale, se auzi vocea tremurătoare a doctoriţei Lucia Kańska.

— Aici nu-i nimic de făcut. Trebuie deschise ferestrele şi schimbată această atmosferă infectă pe care o creează nişte oameni de rea-voinţă. Trebuiesc combătute bârfele, minciunile şi denigrările oribile. Nu ştiu dacă ar exista cineva care să-şi poată păstra liniştea şi echilibrul în mijlocul atâtor calomnii josnice, atâtor intrigi perfide şi uneltiri zeloase care-l înconjoară pe profesorul Wilczur. E o ruşine! E degradant! Dar se înşeală cei care vor să-l

doboare pe profesorul Wilczur pentru interesele lor murdare. Socotesc greşit. Un om ca el nu se încovoaie în faţa josniciei unor intriganţi infami, toţi oamenii cinstiţi vor fi de partea lui!…

Profesorul Dobraniecki îngălbeni, şi îşi încruntă sprâncenele.

— Toţi suntem de partea lui, spuse apăsat.

— Da? Şi dumneavoastră, domnule profesor? îl întrebă privindu-l drept în ochi.

Dobraniecki nu-şi putu ascunde indignarea.

— Dragă domnişoară. Când dumneata purtai încă uniformă de pension, eu publicam biografia profesorului Wilczur! Dumneata eşti prea tânără şi îţi permiţi să treci cu prea multă uşurinţă peste o anumită distanţă. Nu cred că trebuie să-ţi dau mai multe explicaţii.

Doctoriţa Lucia Kańska se descumpăni: într-adevăr, între ea şi profesorul Dobraniecki era o asemenea distanţă ca între un general şi un soldat şi numai indignarea o făcuse să uite pentru o clipă acest lucru.

Folosindu-se de faptul că după ultimele cuvinte Dobraniecki se întoarse spre docentul Biernacki, Lucia părăsi cabinetul. Îl găsi pe Kolski la etajul al doilea. Tocmai termina de bandajat un bolnav. Era atât de agitată, încât el o întrebă:

— S-a întâmplat ceva?

Scutură din cap.

— Nu, nimic. Nimic important. Iar uneltesc ceva… Voiam să vorbesc cu dumneata.

— Imediat, spuse făcând un semn cu capul. În cinci minute voi fi liber. Aşteaptă-mă în camera mea.

În ochii lui se zărea tristeţe şi nelinişte.

Când a intrat în cameră, ea stătea la birou şi plângea.

— Cât de hidoasă, cât de abjectă e lumea.

Kolski îi prinse delicat vârfurile degetelor şi îi spuse pe un ton persuasiv:

— Întotdeauna a fost aşa. Lupta pentru existenţă nu este un joc de copii şi nici un joc de societate, ci un război, un război necontenit, în care atât dinţii, cât şi ghearele sunt o

armă tot atât de bună ca şi cuvintele. Ce să-i faci. Se vede că aşa trebuie să fie. Hai, linişteşte-te, domnişoară Lucia, linişteşte-te!

Capitolul IV

Preşedintele Tuchwic bătea îngândurat cu creionul în plicul cu coli subţiri bătute la maşină.

— V-am citit memoriul, domnule profesor, spuse fără să-şi ridice privirile spre Dobraniecki, aşezat de cealaltă parte a biroului, l-am citit şi trebuie să vă spun că mă aflu într-o situaţie nespus de neplăcută. Fireşte, trebuie să fiu de acord cu unele dintre argumentele dumneavoastră, dar atât din punct de vedere juridic, cât şi personal nu pot face nimic.

Dobraniecki se mişcă în fotoliu.

— Mă iertaţi, dar n-am înţeles.

Pe chipul lui Tuchwic apăru o grimasă care trăda nerăbdarea.

— Vedeţi dumneavoastră, domnule profesor, eu nu mă pricep la treburile dumneavoastră medicale. Eu sunt un om de afaceri şi în această sferă îmi cunosc obligaţiile. Profesorul Wilczur a procedat faţă de noi foarte fair. A procedat ca un gentleman. Bineînţeles, putea să nu ia asupra lui întreaga vină, putea să arunce vina asupra internistei care nu l-a consultat pe Donat. Bineînţeles că atunci aş fi avut dreptul să cer împărţirea răspunderii cu proprietarul spitalului şi tribunalul, cu siguranţă, ar fi confirmat-o. Dar mă îndoiesc că am fi recuperat întreaga sumă, iar cazul ar fi durat ani de zile. Acesta este primul punct. Apoi, personal, îi datorez dacă nu recunoştinţă, atunci cel puţin o atitudine la fel de fair…

— Dar cred că nu cu preţul vieţii altor pacienţi, interveni sarcastic Dobraniecki.

— Bineînţeles. Dacă este aşa cum spuneţi dumneavoastră şi cum scrieţi aici, recunosc că profesorul Wilczur ar trebui să se retragă. Dar eu nu-l pot obliga. Am încheiat cu el un contract în baza căruia rămâne conducătorul spitalului cât timp doreşte. Acesta e al doilea punct. Exista şi al treilea. Vedeţi dumneavoastră, eu îi sunt dator lui Wilczur recunoştinţă. Cu mulţi ani în urmă a

tratat-o pe mama mea şi i-a salvat viaţa.

În cabinet s-a aşternut liniştea. Preşedintele îşi aprinse încet pipa.

— Dintre toate argumentele, spuse Dobraniecki, esenţial este unul singur: contractul cu Wilczur. Dar şi în acest caz văd o soluţie. Nu aţi putea să vă gândiţi la un fel de pensie pentru Wilczur? Cred că o asemenea rezolvare i-ar conveni şi profesorului Wilczur. Bineînţeles sub o anume presiune.

— Eu însă nu pot face asupra lui nici o presiune, îi răspunse preşedintele.

Dobraniecki făcu o pauză.

— Dacă societatea, al cărei preşedinte sunteţi, este proprietara spitalului, trebuie să ţineţi la renumele lui, pentru că renumele şi numai renumele este principala lui valoare. Din clipa în care spitalul începe să-şi piardă reputaţia celei mai bune instituţii de acest fel din capitală, vor scădea şi veniturile lui, prin urmare şi valoarea lui obiectivă.

— Înţeleg asta foarte bine, recunoscu preşedintele. De aceea trebuie să vă asigur că nu intenţionăm câtuşi de puţin să-l păstrăm pentru noi. Suntem gata să-l vindem primului solicitant. Chiar cu o anumită pierdere.

Privirea lui Dobraniecki se învioră.

— Peste câteva luni am putea discuta acest lucru.

— Dumneavoastră?… se arătă curios preşedintele. Dobraniecki făcu un semn nedefinit cu mâna.

— Nu singur. Eu nu dispun de asemenea fonduri. Dar sper să găsesc câţiva medici care s-ar asocia cu mine. Fireşte, ar putea fi vorba de aşa ceva numai în cazul în care conducerea ar fi încredinţată altcuiva. Vă rog să nu mă înţelegeţi greşit, domnule preşedinte. Nu ţin câtuşi de puţin ca să preiau eu direcţiunea. Mă interesează în primul rând securitatea pacienţilor şi menţinerea la un anumit nivel a instituţiei, al cărei coautor pot spune deschis că sunt.

Preşedintele se ridică.

— Am să mă mai gândesc şi în curând am să vă dau un răspuns.

— Îl aştept cu o nerăbdare explicabilă fiindcă prelungirea stării actuale poate avea consecinţe grave.

Preşedintele îl conduse pe Dobraniecki până la uşă, apoi se cufundă iar în fotoliul său adânc. Într-adevăr, cazul acesta avea pentru el un gust extrem de neplăcut. Dacă ar depinde de el, dacă nu ar fi răspunzător pentru aspectul financiar al societăţii, ar prefera să lase lucrurile aşa cum sunt.

Dobraniecki nu-i plăcuse. Fireşte, ştia că e o personalitate recunoscută şi stimată, un savant de mare anvergură şi un om care joacă un rol important în viaţa înaltei societăţi varşoviene. Totuşi atitudinea profesorului faţă de Wilczur i se părea preşedintelui jenantă, dacă nu chiar neloială.

Pe de altă parte însă, la urechile preşedintelui ajunseseră nu o dată zvonuri care confirmau datele cuprinse în memoriul lui Dobraniecki.

În aceeaşi seară, în timpul cinei, preşedintele Tuchwic relată soţiei sale toată povestea şi auzi un astfel de sfat:

— Dragul meu, cel mai bine ai face dacă te-ai vedea cu Wilczur şi ai discuta cu el deschis.

— Ai dreptate, recunoscu. Am s-o fac săptămâna viitoare.

În spital se ştia de memoriul înaintat de Dobraniecki, fiindcă la redactarea lui participaseră câţiva medici care ţineau cu autorul. Bineînţeles, secretul nu a putut fi păstrat şi în curând ajunse şi la cunoştinţa lui Wilczur. A ascultat în tăcere, a zâmbit, a ridicat din umeri şi nu a spus nimic. A doua zi, în prezenţa câtorva persoane, s-a adresat lui Dobraniecki:

— Mi se cuvine şi mie un scurt concediu. Cum tot se apropie sărbătorile de iarnă, aş vrea să te rog să mă înlocuieşti, fireşte, dacă nu ai alte planuri.

— Nici unul. Rămân în Varşovia de sărbători. Dumneavoastră plecaţi? Pentru mult timp?

— Două, trei săptămâni. Cel puţin aşa intenţionez.

— Plecaţi la fiica dumneavoastră, în America?

— Ah, nu, răspunse indispus Wilczur, e prea lung

drumul.

Amintirea Mariolei îl făcu să sufere. Cu câteva zile în urmă primise de la ea o scrisoare lungă. Ştirea morţii lui Donat ajunsese la ei, ca şi faptul că Wilczur a trebuit să suporte despăgubiri uriaşe, care l-au ruinat. Mariola ştia şi de campania purtată împotriva tatălui ei la Varşovia, dar în scrisoare Wilczur nu găsea acea compasiune de care ducea atâta lipsă.

„Ne-au amărât foarte mult necazurile dumitale, scria Mariola. *Dar Leszek are dreptate când spune că poate e mai bine că nu va trebui să mai lucrezi atâta. La vârsta asta, tăticule, trebuie să ai mai multă grijă de sănătatea dumitale decât de sănătatea altora. Slavă Domnului, situaţia noastră materială îţi permite să te poţi odihni. Leszek, care-i acum cu nişte afaceri la Philadelphia, mi-a telefonat ieri şi m-a rugat să te asigur că îţi va trimite lunar o mie de dolari, ba chiar şi mai mult dacă nu-ţi ajung."*

În afară de acest pasaj, scrisoarea mai conţinea câteva informaţii despre reuşitele lui Leszek în afaceri şi despre nişte succese minore obţinute de ei în societate.

Scrisoarea îl rănise profund pe Wilczur. Singurii oameni apropiaţi socoteau că sunt în ordine faţă de el dacă au grijă să nu-i lipsească banii. Ca şi clica lui Dobraniecki, ei considerau că ar trebui să renunţe la profesiunea îndrăgită, că nu mai e capabil să muncească şi că ar trebui să lase locul altora mai tineri.

Nu înţelegeau că pentru el renunţarea la muncă ar fi mai cumplită decât moartea, că ar însemna să recunoască în faţa lumii şi a sa, că nu mai este necesar nici lumii, nici lui însuşi, că a devenit o vechitură, un instrument uzat, care se aruncă la coşul de gunoi. Şi asta când doreşte mai mult ca oricând să muncească, să acţioneze, să fie de folos…

Lui Dobraniecki nu-i spusese adevărul.

Nu intenţiona să plece nicăieri. Voia pur şi simplu să

respire un timp în singurătate, departe de ochii oamenilor, să-şi odihnească nervii, să-şi recapete liniştea, să-şi adune gândurile şi să regăsească în el acele forţe care să-i permită să depăşească şi campania duşmanilor.

I-a spus şi servitorului să comunice tuturor celor care-l caută, tuturor, fără nici o excepţie, că „profesorul a plecat undeva pentru câteva săptămâni” şi să nu lase pe nimeni să intre.

Bătrânul Józef a înţeles exact dispoziţiile stăpânului şi-i îndepărta de la uşă atât pe cunoscuţii cât şi pe pacienţii profesorului. Nu-l plictisea nici măcar cu relatări despre cei care-l căutau. Dar nici profesorul nu-l întreba.

Primele două zile le-a petrecut în pat, în a treia s-a apucat de lectura publicaţiilor de specialitate restante şi a câtorva opere ştiinţifice pe care încă nu le cunoştea. Firea lui activă începu însă curând să se revolte. Tot mai des se uita la ceas, care acum nu-l mai grăbea nicăieri. În curând constată că odihna îl oboseşte mai rău decât munca. Constatând acest lucru, se apucă de ordonat notiţele şi alte materiale pe care le strânsese acum un an pentru un studiu privind tratamentul chirurgical al sarcomului. Când a terminat, a trecut numaidecât la redactare şi cum orice muncă îl absorbea în întregime, de dimineaţa până seara târziu nu se ridica de la birou decât ca să servească în grabă prânzul sau cina.

Drept urmare, după o săptămână lucrarea era încheiată, ceea ce nu-l bucură câtuşi de puţin pe Wilczur. Începuse să se plictisească. Gândurile lui se învârteau mereu în jurul problemelor spitalului, iar acest lucru nu avea deloc o influenţă pozitivă asupra stării nervilor lui. A scos din bibliotecă mai mult volume ale unor poeţi cândva atât de îndrăgiţi, dar nici aşa nu-şi putea umple timpul liber. Umbla prin camere, stătea ore întregi la fereastră privind pustietatea străzii.

Începuse să-l întrebe cu meticulozitate pe Józef: cine a fost, cine a telefonat, ce a spus.

Într-o zi, stând la fereastră, a zărit un om care ducea un brad. Se uită în calendar şi se convinse că era Ajunul. De

ani de zile, data aceasta nu mai avea pentru el semnificaţia sentimentală pe care o avea atunci când casa aceasta era casa unei familii, când se aşeza la masă împreună cu Beata, când sub brad se ridicau mormanele de cadouri pentru Mariola…

Şi deodată simţi aproape dureros singurătatea din jurul lui. Gândul străbătu repede galeria cunoştinţelor, a colaboratorilor, colegilor.

Nu, nici unul nu-i era apropiat, cu nici unul nu avea relaţii mai călduroase.

Lucia… Profesorul zâmbi. Da. E o idee bună, genială. Îi dă un telefon şi o invită la cină. Domnişoara Lucia nu va refuza.

Înviorat de această idee, profesorul Wilczur începu să răsfoiască repede cartea de telefoane. Când a dat însă de numărul Luciei, a ezitat.

Era de necrezut ca această fată tânără să nu-şi fi făcut un program de sărbători, să nu fi fost invitată de cineva mai din vreme, de cineva cu siguranţă mai interesant, într-o casă veselă, plăcută, cu brad, cu copii, cu atmosferă familială plină de căldură, de căldura aceea după care tânjea el însuşi. Poate că a invitat-o familia lui Kolski, ori poate familia Zarzecki, de care vorbea atât de des.

Profesorul închise cartea. În nici un caz nu avea dreptul să-i supraliciteze simpatia, ori poate mila, şi să-i răpească această frumoasă seară pentru a-şi satisface propriile-i plăceri.

Cu toate că a renunţat s-o mai caute, Wilczur nu putea să nu se gândească la Lucia, la atitudinea ei blândă, simţitoare şi sensibilă faţă de el, la atitudinea în care vibrau clar cele mai bune şi cele mai nobile sentimente. În orice caz s-a hotărât ca într-una din zilele următoare să se vadă cu ea, iar astăzi se cuvenea să-i facă o plăcere. După o clipă de gândire apăsă pe bulonul soneriei şi-i spuse lui Józef:

— Józef, du-te la cea mai apropiată florărie, cumpără vreo douăzeci de trandafiri şi spune să fie trimişi pe adresa doctoriţei Lucia Kańska. Adresa o găseşti în cartea de

telefoane.

— Îi scrieţi şi vreun bileţel, domnule profesor?

— Nu, nu, se împotrivi violent profesorul, nici un bileţel.

— Şi ce culoare să aibă trandafirii?

Wilczur îşi încruntă sprâncenele nemulţumit.

— Ei… pot să fie, ştiu eu, cum sunt de obicei?

— Roşii, galbeni, albi.

— Albi? Atunci să fie albi.

— Dar dacă nu găsesc albi? întrebă pedant servitorul.

— Ah, Józef, nu mă plictisi. De unde să ştiu eu?! Întreab-o şi tu pe vânzătoare.

— Am înţeles, domnule profesor.

După o oră s-a întors şi i-a comunicat că sfătuit de vânzătoare a ales trandafiri roz.

— Fiindcă vânzătoarea m-a întrebat pentru cine sunt, eu i-am spus că pentru o persoană tânără şi nespus de drăguţă, dar fără intenţii amoroase. Atunci ea mi-a spus că cei mai potriviţi sunt trandafirii roz, fiindcă…

— Bine, bine, mormăi Wilczur. Mulţumesc, Józef.

După ce a plecat servitorul, Wilczur îşi spuse:

— Józef a devenit groaznic de vorbăreţ.

De fapt vina era a lui Wilczur, fiindcă, din plictiseală, în ultimele zile îl atrăgea pe Józef în conversaţii. Şi în ziua aceea, spre seară, când a auzit că Józef se ceartă cu cineva în vestibul, l-a chemat mai târziu ca să-l întrebe cine a fost şi ce a vrut.

— Un zdrenţăros obraznic, domnule profesor. Insista să-i dau drumul la dumneavoastră şi, să mă iertaţi, dar îndrăznea să spună că este prietenul dumneavoastră.

— Prieten? se miră Wilczur. Dar nu şi-a spus numele?

— Ba da, dar e un nume ciudat. Nu arăta a evreu, dar are un nume evreiesc. Cumva… Şecspir.

Profesorul se porni pe râs.

— Iar prenumele William?

— Exact, domnule profesor. Şi, să mă iertaţi, dar duhnea a votcă de la trei metri. Mi-am dat seama că-i un om iresponsabil, poate chiar un element. Şi-i obraznică bestia. Eu îi spun că domnul profesor nu-i în Varşovia, iar el îmi

zice, să mă iertaţi, că lui îi ajunge, nu mai ţin minte ce, dar ceva scârbos, un corp spiral sau aşa ceva. Abia când m-a făcut cerber, n-am mai răbdat şi l-am dat pe uşă afară. Bineînţeles, că m-am spălat repede pe mâini, fiindcă de pe unul ca ăsta pot să sară pe om tot felul de bacterii.

În aceeaşi clipă, într-o cameră închisă, nelocuită iarna şi care dădea spre terasă, se auzi zornăitul unui geam spart. Józef sări la uşă. Dar înainte de a reuşi s-o deschidă, în prag îşi făcu apariţia Cyprian Jemiol.

— Şecspir! strigă Józef. Spargere! Poliţia! Te învăţ eu minte!

Îl apucă de guler şi dominându-l prin statură şi forţă, îl scutura cum scutură câinele un iepure.

Fără să se arate prea indignat, Jemiol spuse:

— Preşedintele meu, porunceşte-i lui Atlas al tău, să nu mai cutremure pământul. Porunceşte-i repede, pentru că altfel îl liniştesc eu.

O dată cu ultimul cuvânt îi aplică o lovitură fulgerătoare între coaste. Cel lovit îl lăsă imediat şi drăcuindu-l se îndepărtă vreo câţiva metri.

— Lasă-l în pace, Józef, spuse profesorul.

— Să chem poliţia, domnule profesor? întrebă profund indignat servitorul.

Jemiol îl măsură cu o privire plină de dispreţ.

— Cheam-o, arhanghele, şi cere-i să te poprească. Lasă-l, preşedintele meu, să se dea pe mâna poliţiei. E regretabil că o faţă ca a lui nu se află încă în albumul poliţiei. Albumul ar fi încântat de o asemenea faţă. Iar acum pleacă, nevrednice Leporello[21], şi lasă-ne singuri fiindcă se apropie seara.

Profesorul făcu un semn cu mâna şi Józef, care tocmai se pregătea să sară din nou la Jemiol, se îndreptă spre uşă ridicând din umeri.

— Dătătorule de plăceri, se grăbi să adauge Jemiol, porunceşte mameluculuitău, *darling*, să aducă vreun lichid arzător, cu care să ne umplem viscerele. Chirurg fiind, ar trebui să ştii că nimic nu acţionează atât de binefăcător

[21] Personaj molieresc.

asupra vindecării rănilor ca soluţia de alcool de patruzeci şi cinci de grade. Du tratamentul până la capăt.

Profesorul zâmbi.

— Când ţi-au făcut ieşirea din spital?

— Astăzi, *my beautiful friend.*[22] *Aujourd'hui.*[23] Am ieşit în lumea asta rece şi străină într-o dimineaţă ceţoasă de decembrie, dar porunceşte o dată să mi se dea votcă, în numele dragostei pentru aproapele nostru sau în numele oricui îţi vine acum în minte.

La privirea interogativă a servitorului, profesorul răspunse cu o mişcare afirmativă a capului. Cyprian Jemiol se aşează dezinvolt în fotoliu şi după ce ieşi Józef râse scurt.

— O, profan, o, masă înapoiată. Credea că închizându-mi uşa mă împiedică să te văd, dragă maestre. E adevărat au existat asemenea vremi, dar asta a fost demult… Eu am un obicei ciudat să nu cred că cineva nu-i acasă, dacă în vremea asta îl văd pe fereastră. Or, trecând pe aici ţi-am zărit bustul în fereastră, *darling*.

Profesorul spuse:

— Nu primesc pe nimeni, pentru că vreau să mă odihnesc. De aceea servitorul a primit dispoziţia…

— *Satis*. Te iert. Eu sunt mărinimos şi înţelegător. Şi mie-mi place câteodată singurătatea, dar asta se întâmplă numai în cazurile în care, dispunând de o cantitate neînsemnată de alcool, aş fi ameninţat de colaborarea binevoitoare a altcuiva. Bănuiesc, dragul meu Esculap, că tu te ascunzi din alte motive. N-are importanţă. Eu însă a trebuit să-ţi mulţumesc pentru că mi-ai cârpit rămăşiţele pământene şi le-ai adus în stare de utilitate publică. De fapt nu ştiu dacă în felul acesta n-ai făcut un act împotriva veşniciei care mă aşteaptă cu înfrigurare. Închipuie-ţi corurile de îngeri şi nu mai puţin impresionantele coruri satanice, acoperindu-se reciproc, după toate principiile operei, şi concurând pentru sufletul meu înălţător. Când colo un individ, un *homo simplex*, posesorul unei ciudate priceperi în peticirea intestinelor umane, le răpeşte prada

[22] Frumosul meu prieten (trad. din lb. engl.).

[23] Astăzi (trad. din fr.).

mult râvnită.

Wilczur pufni în râs.

— Nu a fost chiar atât de greu.

— În orice caz, am socotit potrivit, *mon cher*, să-ţi fac o vizită, ceea ce se şi întâmplă. Scuză-mă că haina mea are poalele cam scurte şi că nu arăt a *gentleman-like*, dar înfăţişarea mea este de o sută de ori compensată de fastul interior. Trebuie să-ţi mărturisesc, fără nici o exagerare, dragă cardinale, că am simţit pentru tine o simpatie inexplicabilă şi o atracţie care m-ar nelinişti pe mine însumi dacă nu aş avea deplina convingere că problemele dependente de departamentul lui Eros le-am lichidat demult, spre satisfacţia ambelor părţi, adică a mea şi a lui Eros. Dragostea, *cher ami*, este invenţia unor oameni cărora nu le place să gândească, cărora gândirea le provoacă mari greutăţi. În ceea ce mă priveşte, la mine n-am observat niciodată aşa ceva. Gândesc tot atât de uşor, spre exemplu, pe cât de uşor încrustezi tu înflorituri cu briceagul pe trupurile oamenilor pentru satisfacerea instinctelor tale de măcelar.

Józef intră cu o înfăţişare demnă şi dispreţuitoare, purtând pe tavă două sticle, una de coniac şi alta de votcă, două păhărele şi cafea. La vederea lui, Jemiol strigă:

— Bine-ai venit, *palladium*[24] *majordomus*, măreţ slujitor. Mă bucur că pentru stăpânul tău ai adus votcă iar pentru mine coniac. Încep să observ la tine anumite licăriri de inteligenţă. Poţi să speri în bunăvoinţa mea, paznic al căminului. Când o să te alunge profesorul, să vii la mine. Cine ştie, cine ştie…

Servitorul aşează cu o linişte imperturbabilă tava pe măsuţă şi ieşi maiestuos.

Wilczur întrebă:

— Ştii, prietene, că astăzi e Ajunul? Poate petrecem împreună această seară?

Jemiol încruntă sprâncenele meditativ.

— Ce-i drept sunt invitat mai demult la Preşedintele

[24] Statuia zeiţei Pallas Atena, ocrotitoarea cetăţii Troiei.

Consiliului de Miniştri şi la prinţul Radziwill[25], dar prefer să rămân cu tine. Te-am îndrăgit de când m-am convins că ştii să asculţi. Pentru că nu-i o artă să fii un om simplu şi prost, şi să vrei să vorbeşti încontinuu, pentru a-ţi exterioriza golul sufletesc, este o artă să ştii să asculţi şi de aceea, *carissime*, rămân cu tine, cu condiţia că ospitalitatea ta nu se va rezuma la cantitatea de alcool pe care o văd în aceste vase, iar comunicativitatea – la actualele limite.

Se întunecase de-a binelea şi Wilczur aprinse lumina. Din sufragerie răzbătea zgomotul pregătirilor pentru cină. Józef aşeza tacâmurile.

Profesorul aruncă acolo o privire şi spuse:

— Józef, pune pentru două persoane.

Era bucuros de vizita acestui om ciudat. Pălăvrăgeala lui acţiona ca un anestezic. Sub învelişul vorbăriei nestăpânite se ascundeau uneori idei profunde, neaşteptate, asociaţii surprinzătoare, care îi îndepărtau gândul de la treburile lui, îndemnându-l spre abstractizări. Ce-şi putea dori mai mult Wilczur acum?

Când s-au aşezat la masă, Jemiol mânca puţin, în schimb bea şi vorbea mult. Józef îi înlocuia farfuriile şi-i aducea mereu alte sticle pline, fără să-şi ascundă repulsia.

— Îmi placi, prietene. Îl bătu pe servitor pe umăr. Poţi să te bazezi pe mine. Dacă într-o bună şi frumoasă zi, patronul tău te concediază, prezintă-te la mine. Te recomand *hofliferantului*[26] meu, lui Drozdzyk, stimat din toate punctele de vedere. Spune-mi numai dacă poţi azvârli pe uşă afară cu destulă îndemânare oaspeţii mai puţin simpatici?

Pe chipul solemn al lui Józef apăru expresia unei disponibilităţi imediate. Făcu o jumătate de pas înainte iar mâinile executară şi ele o jumătate de mişcare de parcă ar fi vrut să confirme numaidecât că nimic nu poate face mai bine decât să dea afară oaspeţii nedoriţi. Jemiol nu dădu atenţie acestui lucru şi i se adresă lui Wilczur:

---

[25] Familie princiară poloneză.

[26] Furnizorul curţii (trad. din lb. germ.).

— Te-ai gândit vreodată, *signore*, la misterul mecanismului social în care întotdeauna există un *quantum* de oameni care au îndrăgit ilotismul? Nişte paria privilegiaţi. Sclavi din predestinare şi din proprie iniţiativă. Menirea lor e să slujească…

— Fiecare slujeşte cuiva sau ceva, observă Wilczur.

Jemiol scutură din cap.

— *Tournement de tête, amigo*[27]. Eu nu slujesc nimănui. Eu. Iată-mă în toată splendoarea. Nimănui şi la nimic. Libertatea. Înţelegi cuvântul „libertate”? Eu l-am înţeles cu mai bine de treizeci de ani în urmă. Cândva am fost şi eu sclav, un sclav cu nenumăraţi stăpâni. Stat, popor, religie, sentimente de toate genurile şi de toate calibrele, onoare, ambiţii. Imposibil de numărat. Şi deodată, într-o bună şi frumoasă zi, mi-am dat seama cât de încurcat sunt în toate acestea. M-a cuprins mirarea, apoi un râs zadarnic. Am făcut o săritură plină de graţie şi am ieşit din lada cu gunoi, dezrobit, independent, liber. Nici nu m-am uitat îndărăt ca să văd ce ruine am lăsat în urmă. Şi nimic nu mai e în stare să-mi tulbure libertatea.

— Doar poliţia, mormăi pe sub mustaţă Józef.

Jemiol auzi această observaţie. Ridică un deget şi întorcându-se spre servitor spuse:

— O, masă înapoiată! Vertebrat omnivor, cu gândul numai la trup. Tu n-ai să ajungi niciodată în butoiul lui Diogene, tu n-ai să te ridici niciodată cu dirigeable-ul sufletului mai presus de leşul tău. *Odi profanum vulgus!* …[28] Bineînţeles că stau adesea şi cu plăcere în puşcărie, dar spiritul meu nu pierde nimic din libertatea sa. *Spiritus flat ubi vult*.[29] Chiar şi atunci când lipseşte spirtul. Mai toarnă-mi şi pleacă, fiindcă vremelnicia ta îmi acoperă perspectiva veşniciei.

Wilczur înclină capul.

— Poţi să te retragi, Józef.

---

[27] Aiureli (trad. din lb. fr.), prietene (trad. din lb. span.).

[28] Urăsc mulţimea de rând (trad. din lb. lat).

[29] Spiritul zboară unde vrea. (trad. din lb. lat.)

Józef profită bucuros de permisiune, dar înainte de a se duce la bucătărie încuie cu grijă toate camerele, dulapurile şi sertarele. Acest Şecspir nu trezea în el nici cea mai mică încredere. Józef era chiar înclinat să creadă că cel mai indicat ar fi să telefoneze imediat la comisariat şi multă vreme n-a putut adormi gândindu-se la faptul dacă nu a făcut o greşeală lăsându-l pe profesor singur cu acel om dezagreabil.

— Da, Cezare, spunea în vremea aceasta Jemiol plimbându-şi pe sub nas paharul pe care tocmai îl golise. Da, Cezare! Şi iar te văd ieşit din formă. Atunci, dacă memoria mea genială nu mă înşeală, o femeie ţi-a sfâşiat inima… Ascultă-mă pe mine: dă diavolului ce-i al diavolului: toate femeile, toate, de la cea mai bătrână cotoroanţă din Lysa Góra[30], până la cea mai tânără domnişoară de pension. Acesta-i departamentul lui. Să le ia naiba pe toate! Ce-l pot interesa pe un om inteligent nişte fiinţe încorsetate din ambele părţi? De corsetul creierului şi al pantofilor. La mijloc pântece şi părţile acelea ale procreării. Ce satisfacţie îi poate oferi unui om lipirea buzelor de orificiul bucal rujat al unor fiinţe cu creier de găină, cu instincte animalice, lipsite de conştiinţă! Nu, stăpâne, asta nu-i o ocupaţie pentru un om serios. Ţi-ai ales un subiect nepotrivit pentru dramă.

Profesorul Wilczur zâmbi palid.

— Te înşeli. Nu am nici o dramă. Nu trăiesc nici o dramă.

Jemiol închise un ochi, iar al doilea, înroşit, îl aţinti asupra chipului lui Wilczur.

— Şi totuşi te roade ceva, darling. Eu sunt un tenismen prost, boxez slab, cânt, se pare, nu prea bine iar la orgă cânt şi mai rău, dar sunt un excelent psiholog. Nu te îndemn la destăinuiri. Nu-mi plac spovedaniile. Unul dintre cele mai plictisitoare lucruri pe lume este să asculţi păcatele altora. Dar de data aceasta mă milostivesc. Află că sunt mărinimos. Pentru că mai trebuie să ştii, conte, că sunt singurul om pe lume în faţa căruia poţi să te destăinui

[30] În folclorul polonez, localitate în care se întâlnesc vrăjitoarele.

liniştit, fără teama că vei întâlni ironie, compătimire, *Schadenfreude*[31], milă sau alte asemenea monstruozităţi. Voi fi insensibil ca un zid. Se pare că pentru asta am şi fost inventat, chiar dacă evreii au inventat cu câteva mii de ani în urmă zidul plângerii. Aşează-te deci, *rabi*, la poalele mele şi plângi. Pe cine vrei să plângi, *amigo?* Copiii, văduvele, orfanii, nereuşitele în afaceri, catastrofele burselor sau aşa, global, mirovaia scorb?...[32]

Wilczur scuturã din cap.

— Oamenii... Oamenii... Oamenii răi...

Jemiol izbucni în râs.

— Cristofor Columb! O, Newton! O, Kopernik! Descoperitorule de noi adevăruri! Ce revelaţie, ce spirit de observaţie! Stimatul domn consilier a observat că oamenii sunt răi? Dar cum ar trebui să fie? Ai vrea, *maestro*, să-i prefaci în coruri de îngeri? Asta ar cere puţină trudă. Ar trebui să-i sterilizezi de tot ce este esenţa vieţii. Eşti chirurg, atunci fă trei amputaţii: amputaţia buzunarelor, amputaţia stomacurilor, ei, şi aşa mai departe. Atunci vor deveni nişte mieluşei. Oameni răi... Alţii nici nu există. Ori sunt nişte vite grase care îşi păzesc prada şi îşi consumă propria grăsime, ori sunt nişte câini turbaţi care te apucă de beregată! Alţii nu există.

Jemiol se ridică şi lovind cu pumnul în masă repeta într-un exces de furie:

— Nu există, nu există, nu există!...

— Nu-ţi împărtăşesc pesimismul, prietene, spuse liniştit Wilczur. Eu personal cunosc alţi...

— Pe Marte? Pe lună?... Pe ce planetă? urlă Jemiol.

— Pe a noastră. Pe pământ.

— Ah, da? râse ironic Jemiol, şi stăpânindu-se brusc, întrebă pe un ton liniştit:

— Ai putea, stimate domn, să-mi dai şi mie adresa lor?

Wilczur îşi sprijini bărbia în palmă.

— Ar trebui să-ţi dau multe adrese, prietene. Sunt mulţi oameni buni.

---

[31] Bucurie de necazul altuia (trad. din lb. germ.).

[32] Suferinţa universală (trad. din lb. rusă).

— Ah, în cazul acesta se ascund atât de bine… Ei, în sănătatea ta. Sfinte Francisc. În sănătatea ta.

Jemiol goli paharul său, luă cu degetele o bucată de somon de pe platou, o înghiţi şi dădu din mână:

— *Reverendissime*, cunosc o singură adresă: a ta. Alta nu-ţi pot oferi pentru că nu am un domiciliu stabil. Trimite-i pe cei interesaţi: *Établissement Drozdzyk. Poste restante*.

— Nu-i adevărat, spuse Wilczur. Sunt mulţi. Numai că e greu să-i vezi. Sunt mai puţin activi decât cei răi. Nu atrag atenţia asupra lor. Preocupaţi de munca lor liniştită, se mulţumesc cu o simplă bucată de pâine, pe când ceilalţi luptă *pentru existenţă per fas et nefas*.

— Ah, îl întrerupse Jemiol. Aşa deosebiri faci, *my darling*, de acord. Dar atunci ia în considerare şi faptul că cei activi se hrănesc cu ceilalţi. Ceilalţi, care nu luptă pentru existenţă, slujesc, pur şi simplu, drept nutreţ. Creşte iarba, creşte şi când a crescut, spre slava Domnului, vine un pui de căţea, o mănâncă şi gata. Ha, ha. Te-ai gândit vreodată ce-i un oraş? Oraşul e o invenţie a diavolului, iar satul e iarba. Oraşele mănâncă satele. Cu cât mănâncă mai mult, cu atât sunt mai flămânde. *L'appetit vient en mangeant*.[33] Monştrii aceştia se umflă, se îneacă în febra îngurgitării, plutesc în propriile lor excremente, fiindcă nu pot digera totul… Oraşele…

Îşi mai umplu un pahar şi continuă:

— Urăsc oraşele, dar mă atrag prin monstruozitatea proceselor de digerare. Eu sunt în intestinele lor. Şi dacă nu mă sufoc, asta se datorează faptului că eu însumi sunt produsul lor. Iată opera!

Se ridică, pozâ în Napoleon. Părul lui răvăşit, lucios de transpiraţie, faţa murdară şi nebărbierită, ochii sticloşi de beţiv, zdrenţele de pe el, toate alcătuiau ceva respingător.

— Iată ce *chef-d'ocuvre*[34], intona el pe un ton teatral. Iată capodopera oraşului, iată floarea civilizaţiei noastre, iată chintesenţa progresului…

Wilczur se cutremură. Într-adevăr, în cuvintele

[33] Pofta vine mâncând (trad. din lb. fr.).

[34] Capodoperă (trad. din lb. fr.).

ciudatului său oaspete sesiză un adevăr. Înfăţişarea tragicomică a lui Jemiol se asocia într-un fel cu ceea ce spunea.

Profesorul se ridică şi se apropie de fereastră.

— Oraşul, se gândea, oraşul animalelor lacome…

Strada era pustie. De undeva de departe se desluşeau nişte sunete ritmice. A trecut o vreme până când a recunoscut clopotele.

Capitolul V

Întorcându-se de la nişte cunoştinţe din vilă, Lucia găsi în camera sa un buchet mare de trandafiri. Adora florile, acestea însă i-au produs o surpriză neplăcută: Fireşte, nu se îndoia că i le trimisese Kolski, cu toate că florile nu erau însoţite de nici un bileţel.

— De ce face el asta, de ce face asta? se întrebă ea. În gestul acesta anonim era ceva studenţesc, dar şi mic-burghez. Doar de atâtea ori i-a dat de înţeles că din partea ei nu se poate aştepta la nimic mai mult decât la simpatie şi prietenie. Îl îndrăgise sincer, îi respecta cinstea şi caracterul dar pentru ea era numai coleg şi nu putea rămâne decât coleg.

De câte ori se întâmpla să rămână numai ei doi şi nu aveau nimic urgent de făcut, Kolski încerca să dirijeze discuţia spre aspecte pur personale. Pe ea o costa multă trudă şi diplomaţie ca să nu permită aşa ceva. Nu voia să-l facă să sufere. El însă părea să nu înţeleagă considerentele după care se conducea Lucia şi nici nu sesiza în atitudinea ei faptul că nu se putea aştepta la alte sentimente, fiindcă revenea mereu la acelaşi subiect.

De fapt ea nu avea ce să-i reproşeze. Poate doar că era total absorbit de carieră, că tot timpul muncea, învăţa, studia, că se străduia să câştige tot mai mult şi nu putea înţelege atitudinea ei. Şi doar abia acum câteva zile erau cât pe-aci să se certe din această cauză.

— Nu înţeleg atitudinea dumitale faţă de propriu-ţi viitor, spunea el. Pierzi timpul cu practica aceasta care nu-ţi aduce nici un venit şi nici nu-ţi sporeşte experienţa şi cunoştinţele medicale.

— Pentru că dumneata eşti un egoist, i-a răspuns ea pe un ton indiferent.

Kolski s-a revoltat:

— Nu sunt deloc egoist, dar consider că pentru a oferi ceva trebuie întâi să ai ce. Când voi fi un medic în adevăratul sens al cuvântului, când voi avea un cabinet

bun, care să-mi asigure mie şi viitoarei mele familii o existenţă îndestulată, te asigur, domnişoară Lucia, că mă voi ocupa şi de orfelinate şi de casele de bătrâni, aşa cum faci dumneata astăzi. Te asigur că la începutul carierei sale profesorul Wilczur, pe care dumneata îl aşezi atât de sus, ştiu asta cu certitudine, nu era nici el stăpânit de furia filantropiei, ci muncea asupra sa şi pentru el.

Lucia ridică din umeri.

— Aici nu e vorba de filantropie. Cât de puţin mă înţelegi. Eu nu mă îngrijesc de săraci din filantropie.

— Totuna. Dacă preferi, putem să-i spunem simţ al datoriei sociale.

— Dar de unde. Nu poate fi vorba de datorie acolo unde găseşti plăcere. Eu o fac pentru mine. Mă bucură faptul că pot fi de folos, că sunt într-adevăr necesară acestor oameni care nu au cu ce plăti un medic, un medic mai bun.

— De acord. Accept, cu o singură rezervă: întâi trebuie să devii acel medic mai bun, să acorzi mai mult timp studiului în clinică, şi nu unor boli standard, care nu te învaţă nimic.

Lucia îl privi drept în ochi.

— Spune-mi, te rog, nu crezi că asemenea medici mai răi ca mine, vor fi mereu necesari săracilor?

Kolski ripostă iritat:

— Fără îndoială, dar de ce trebuie s-o faci tocmai dumneata, cu preţul aptitudinilor şi viitorului dumitale?!

— Ei, uite egoismul. Aptitudinile mele, viitorul meu. Dar nu te gândeşti la faptul că poate eu nu-mi doresc alt viitor, că poate cea mai mare plăcere o găsesc într-o astfel de utilizare a aptitudinilor mele. Cât de comic eşti în orbirea asta a dumitale. Dumitale ţi se pare că toţi oamenii trebuie să aibă aceleaşi preocupări şi aceleaşi aspiraţii ca dumneata.

— Nu aceleaşi, dar chibzuite, chibzuite!

Voia să-i răspundă că în interpretarea lui chibzuinţa se reduce la aspectele contabiliceşti, dar s-a abţinut.

În orice caz, discuţia aceasta cam răcise relaţiile dintre ei, iar Lucia considera trandafirii primiţi acum o modalitate

de a-şi cere scuze. Bănuiala aceasta o cam irita. Din câteva motive. În primul rând cunoştea zgârcenia lui Kolski, care trebuia să fi cheltuit o sumă importantă din veniturile lui şi aşa modeste; fireşte, nu fără ezitări şi fără convingerea că multă vreme nu va uita această cheltuială.

În al doilea rând, avea o reticenţă înnăscută de a primi ceva de la oamenii faţă de care nu putea sau nu voia să se revanşeze. În sfârşit, îşi dădea seama că anonimatul era un mare sacrificiu din partea lui Kolski. Era convinsă că el aparţine acelor oameni care poate că nu aleargă în mod special după popularitate, dar ţin întotdeauna să-şi facă remarcată prezenţa în toate problemele la care participă.

Tarele lui Kolski nu stârneau însă indignarea Luciei, le privea mai degrabă cu îngăduinţă. Cu toate acestea se hotărî să-i reproşeze trimiterea florilor şi să sublinieze clar că nu-i fac plăcere asemenea dovezi de aducere-aminte.

Ocazia se ivi îndată după sărbători. Seara târziu, lucrând în laboratorul spitalului la o analiză microscopică a sângelui unui pacient, auzi în spatele ei paşii lui Kolski. Folosindu-se de prilejul că poate să-i comunice opiniile fără să-l privească în ochi pe Kolski, spuse cu deplină siguranţă:

— Bine că ai venit. Tocmai voiam să stăm de vorbă. De ce faci asemenea lucruri? Te rog să mă crezi că nu pot nici măcar să-ţi mulţumesc, fiindcă nu mi-au produs nici o plăcere.

Kolski se miră sincer.

— Nu ştiu ce vrei să spui, domnişoară Lucia.

— Nu te preface. Mă refer la flori. Faci nişte cheltuieli inutile, nişte cadouri care nu ţi se potrivesc nici dumitale, nici mie.

— Nu ştiu despre ce flori e vorba, răspunse cu hotărâre Kolski.

Luciei îi trecu prin minte că acum apreciază cum se cuvine inutilitatea iniţiativei sale şi că face uz de anonimatul comisionului pentru a nu recunoaşte nimic.

— Nu credeam că eşti chiar atât de lipsit de curaj civic, spuse ea rece.

Kolski tăcu o clipă.

— Domnişoară Lucia, începu, trebuie să fie o neînţelegere. Cineva a vrut să te implice pe dumneata, pe mine sau pe amândoi într-o glumă şi s-a folosit de numele meu. Nu mi-a lipsit niciodată curajul civic şi, în definitiv, de ce ar trebui să mă ruşinez că îţi trimit flori? Şi aş fi făcut-o, adăugă după o clipă de ezitare, dacă n-aş şti că dumneata nu apreciezi asemenea manifestări ale sentimentelor… prieteneşti.

— Prin urmare trandafirii nu sunt de la dumneata?… Mi i-a trimis un anonim… Iar eu am crezut… Te rog foarte mult să mă ierţi.

Amândoi erau într-o situaţie penibilă. Lucia se simţea de parcă ar fi încercat să-l convingă pe acest om că o adoră mai mult decât în realitate. Kolski era disperat că a săvârşit o greşeală condamnabilă şi nu i-a oferit Luciei de sărbători un cadou oricât de mărunt. Se putea crede că nu s-a gândit deloc la ea. Ori poate că Lucia a inventat trandafirii aceia ca să sublinieze lipsa lui de atenţie?…

Stătea la masa din laborator privind jenat trupul ei uşor aplecat, îmbrăcat în halat alb, părul ei blond, obrajii mai îmbujoraţi ca de obicei, mâinile foarte albe, poate prea late şi prea muşchiuloase, care lucrau la microscop.

— Te rog foarte mult să mă ierţi, repetă ea.

— Ah, nu face nimic, răspunse el încurcat.

— Ba da, pentru că te-am bănuit că te ţii de prostii, spuse lapidar.

— Nu a fost nici o prostie, se împotrivi el. De fapt eu trebuie să-ţi cer scuze că nu m-am gândit la o atenţie de sărbători.

Lucia ridică uşor din umeri.

— Nu văd nici un motiv pentru care ar fi trebuit să te gândeşti la o atenţie tocmai pentru mine. Nici unul.

Kolski ezită puţin.

— Motivul constă în faptul că trebuie să ne gândim la persoanele pe care le socotim cele mai apropiate…

Bănuind încotro bate Kolski, Lucia îl întrerupse râzând:

— Exact. Nu cumva suntem de prea mult timp apropiaţi?! Se pare că dumneata ar trebui să fii în secţie. E

unsprezece fără un sfert.

Kolski însă nu se lăsă.

— Domnişoară Lucia, de ce nu vrei să mă asculţi? De ce întotdeauna atunci când vreau să-ţi spun ce simt, ce simt de multă vreme, cu ce trăiesc, ce gânduri am… De ce…

Fără să-şi ridice privirile de la microscop, Lucia spuse repede:

— Pentru că este inutil.

— Dumneata ştii, nu se poate să nu ştii că eu te iubesc, spuse exasperat.

— Ştiu că ţi se pare.

Scoase repede lamela din microscop, îşi notă ceva pe un formular şi se ridică.

El îi tăie calea.

— Domnişoară Lucia, n-ai să pleci de aici până nu mă asculţi. De ce?… Ce ai să-mi reproşezi?

— Nu am nimic să-ţi reproşez.

— Atunci de ce?… De ce îmi respingi sentimentele cu atâta dispreţ, cu atâta teamă, nici eu nu mai ştiu cum să-i spun?

Lucia scutură din cap.

— Nu le resping. Pur şi simplu nu le pot accepta, fiindcă nu pot răspunde la fel.

— Am cerut eu aşa ceva? Ţi-am cerut eu ceva vreodată? Vreau doar să-mi dai voie să-ţi vorbesc despre mine şi despre dragostea mea. Vreau doar să sper că atunci când voi merita aşa ceva, iar în inima dumitale se va trezi, nu dragostea, ci măcar puţină simpatie, cordialitate, bunăvoinţă…

Îl privi drept în ochi.

— Domnule Janek. Vreau, să mă înţelegi bine. Nutresc pentru dumneata multă simpatie şi multă cordialitate, dar ştiu, am certitudinea că este mult prea puţin faţă de ceea ce pot şi ar trebui să nutresc pentru omul cu care aş vrea să-mi unesc viaţa. Nu sunt un copil, am douăzeci şi şase de ani. Ar trebui să fii convins că ştiu să privesc lucid viaţa, oamenii. Te consider cel mai drăguţ dintre colegii mei, şi dacă după cum bine ai observat, m-am străduit atâta

vreme să nu ajungem la această discuţie, am făcut-o numai pentru că nu vreau să pierd prietenia dumitale, pe care o preţuiesc atât de mult. Dar dacă m-ai silit, e de datoria mea să-ţi spun că nu te iubesc şi nu te voi iubi niciodată.

Kolski stătea palid, cu un zâmbet resemnat pe buze. Lucia simţi o strângere de inimă.

— Îmi pare tare rău, domnule Janek, dar recunoaşte şi dumneata că e mai bine să-ţi vorbesc deschis şi sincer, decât să te port cu nişte promisiuni, pe care nu pot şi nu le voi putea onora.

— Prin urmare nu-mi laşi nici o speranţă? întrebă încet.

— Nici o umbră. Şi te rog să nu mă condamni.

Îşi luă formularele de pe masă şi se îndreptă spre uşă. Când era în uşă, Kolski o strigă:

— Domnişoară Lucia, încă o întrebare.

Se opri.

— Iubeşti pe altul?

— E atât de important? întrebă după o pauză.

— Foarte important, spuse apăsat.

— Da, iubesc pe altul.

— Încă un lucru. Îl iubeşti pe… Wilczur?

Lucia nu răspunse. Kolski se apropie de ea.

— Asta-i o nebunie, domnişoară Lucia… E un om bătrân… un om epuizat… La ce te poţi aştepta de la el?… Dumneata ştii cât îl stimez şi îl admir. Nu ţi-aş spune toate acestea dacă nu mi-aş da seama de stupiditatea monstruoasă a simplei apropieri: el şi dumneata. El, care încheie viaţa şi dumneata, care abia o începi. El, în care atâtea sentimente s-au înfiripat şi au pierit, şi dumneata, care nici nu le-ai cunoscut. E o adevărată nebunie. Îl stimez şi îi datorez mult, dar eu te iubesc şi este de datoria mea să-ţi spun toate acestea. Domnişoară Lucia, gândeşte şi dumneata, ce îţi poate el oferi? Ce îţi poate oferi?…

Pe chipul Luciei apăru un zâmbet.

— Ce-mi poate oferi?… Oferi?… Cât de puţin mă cunoşti?… Îmi poate oferi cel mai mult, totul îmi poate oferi dacă vreau să primesc. Să primesc ce-i pot eu lui oferi…

Se uita la Kolski, dar el simţea că nu-l vede. În privirea ei se putea zări şi tristeţea şi zâmbetul.

Rămase o clipă nemişcată, apoi se întoarse şi ieşi. Câteva minute Kolski nu se mişcă din loc. Puţin mai înainte totul se revolta în el împotriva înfrângerii, acum însă îl cuprinse apatia. Se afla în faţa unui lucru pe care nu-l putea înţelege, nu putea să-l aprecieze folosind categoriile gândirii raţionale, măsura pe care se obişnuise s-o aplice lucrurilor omeneşti, măsura bazată pe legi în care credea. Şi deodată îşi dădu seama că n-o cunoştea deloc pe Lucia, că habar nu are de psihologia ei, de psihologia femeii în general.

Cu toate că împlinise treizeci de ani, avea o experienţă mult prea săracă în acest domeniu. Provenind dintr-o familie modestă, de mic copil a fost lăsat în voia sorţii, şi-a dezvoltat instinctul conservării şi înţelegerii lucrurilor care guvernează lupta pentru existenţă. Şi cum nu putea să se dedice numai pe jumătate unui lucru, pătrundea cu totul în realitate, iar realitatea însemna pentru el munca şi acel imbold permanent: înainte, mai mult, mai bine!

Sub acest semn se desfăşura şi viaţa lui. Rareori reuşea să ciupească câteva ore pentru plăcerile lui personale, pentru distracţii, iar relaţiile cu femeile le considera distracţii. Până a cunoscut-o pe Lucia.

În secţie totul era în ordine. Noaptea se anunţa liniştită. Putea să se culce în camera de gardă, dar nu avea nici un chef să doarmă. Treptat îşi ordonă gândurile şi din ele se desprindea tot mai clar un proiect: de vreme ce Lucia este atât de iraţională, trebuie făcut tot ce ar putea îngreuna, împiedica săvârşirea unor greşeli, care i-ar influenţa pentru totdeauna viitorul.

Fireşte, nici o persuasiune nu putea da rezultate. În privinţa asta nu-şi făcea iluzii. Aşa că rămânea doar îndepărtarea ei de Wilczur. Dar cum? Multă vreme nu a putut găsi nici un răspuns. Dacă ar fi fost în relaţii mai apropiate şi mai strânse cu profesorul, ca să-şi poată permite o discuţie deschisă şi sinceră cu el, ar fi avut anumite şanse de a-şi realiza planul. Kolski nu se îndoia că

acest om înţelept putea fi uşor convins. Din păcate, chestiunea era prea intimă, prea personală ca să poală fi abordată, şi apoi dacă Lucia ar afla de intervenţia lui prematură, ar rupe orice relaţii cu el.

— Nu. Exclus!

Rămânea deschisă o altă problemă. Toţi cei din spital îşi dădeau seama că în curând, într-un an sau chiar într-o jumătate de an, profesorul va trebui să cedeze presiunii şi să părăsească spitalul. Până acum Kolski se gândea cu tristeţe la această eventualitate, de data aceasta însă i se părea o modalitate foarte bine-venită. Din cauza Luciei. În ceea ce o priveşte, era convins că, în pofida conflictului cu profesorul Dobraniecki, va reuşi să-şi păstreze poziţia în spital. Ştia că Dobraniecki ţine la părerea lui, că ţine seama de popularitatea lui printre colegi şi că în perioada de început a domniei sale nu se va încumeta să facă schimbări prea radicale, că va evita conflictele şi că mai degrabă se va strădui să-şi atragă personalul. Pe urmă lucrurile se vor rezolva într-un fel. În definitiv, ca medic, Lucia avea multe calităţi: hărnicie, disciplină, intuiţie. Cu timpul Dobraniecki o va accepta…

Meditaţiile acestea l-au condus pe Kolski la concluzia că în interesul lui şi în primul rând al Luciei, nu trebuie să acţioneze în direcţia menţinerii cât mai îndelungate a lui Wilczur în funcţie. Dimpotrivă, este indicat să colaboreze cu grupul care acţionează pentru grăbirea demisiei lui. Doctorul Kolski luă această hotărâre cu inima grea, dar nu putea lua alta.

Nici Lucia nu putuse dormi în noaptea aceea. O tulburase şi o răscolise discuţia cu Kolski, care o provocase atât de brutal şi atât de inutil. Îi reproşa lipsa de subtilitate. Într-adevăr, se temea că relaţiile lor nu vor mai putea reveni nici la vechea destindere, nici la vechea colegialitate, pe care o preţuia atât de mult. Prin lipsa de tact nu a câştigat nimic, ba a şi stricat totul. Mergând spre casă îşi reproşa că l-a tratat prea blând. Trebuia să-i spună mai limpede ce înseamnă asemenea declaraţii şi cum apreciază ea insistenţa lui deplasată.

Preocupată de aceste gânduri, abia când ajunse în cameră şi zări din nou trandafirii, se întrebă:

— Dacă nu sunt de la el, atunci cine i-a trimis?

Nu avea mulţi cunoscuţi, iar printre ei nici unul care să fie îndreptăţit să facă aşa ceva. Ştia că place câtorva colegi şi poate tânărului Zarzecki, dar ei aveau certitudinea că nu pot aştepta nimic de la ea. Atunci cine?…

Şi deodată tot sângele îi năvăli în cap. O idee demenţială, absurdă, îndrăzneaţă. Şi totuşi ceva îi spunea, ceva o asigura, o întărea în convingerea că tocmai el, profesorul Wilczur trimisese aceste flori.

Inima îi bătea mai repede şi mai puternic. Privi îndelung buchetul roz parcă aşteptând confirmarea bănuielii sale. În cele din urmă, parcă ar fi primit confirmarea aşteptată, se lumină zâmbind.

Nu, nu. În acest caz intuiţia nu o putea înşela. Cu câtă bucurie ar fi strâns aceste flori la pieptul ei…

Se aplecă asupra lor. Nările i se umplură de mireasma uşoară care abia se mai simţea. Petalele răcoroase îi atingeau delicat obrajii înfierbântaţi şi multe dintre ele se scuturară ca o ploaie deasă pe măsuţă.

Şi totuşi! Şi totuşi n-a uitat-o, şi totuşi s-a gândit la ea! S-a gândit în această zi de Ajun.

Iar ea a fost atât de credulă! L-a crezut când i-a spus că pleacă! Fireşte că e în Varşovia. Şi-a petrecut sărbătorile aici. Singur. Absolut singur…

Privi în grabă la ceas. Era trecut de douăsprezece. Cu toate acestea s-a hotărât să-i telefoneze. Ştia că profesorul nu se culcă niciodată mai devreme, că în orice caz va afla ceva de la Józef.

Formă numărul cu o grabă plină de nervozitate. În receptor vreme îndelungată răsună un bâzâit ritmic, în cele din urmă se auzi o voce răguşită şi necunoscută.

— Suflet rătăcitor, de ce ai nevoie?

— Casa… casa domnului profesor Wilczur? întrebă nehotărâtă Lucia.

— Într-adevăr. Ai ghicit, fetiţo. Aceasta este locuinţa lui pământească. *Und mein Liebchen, Was willst du noch*

mehr?[35]

— Aş putea să-l rog pe domnul profesor?… întrebă Lucia, surprinsă, după o clipă de ezitare.

— Depinde ce, turturico. Dacă vrei un ceas de aur şi un cub de zahăr, cred că da. Dacă vrei să-ţi extirpezi apendicele, nu te-aş sfătui. Dacă vrei o partidă de golf, nici vorbă. Dacă vrei să-i ceri mâna, ai întârziat cu cel puţin treizeci de ani. Dacă vrei un păhărel de alcool, nu se poate, fiindcă eu opun veto. Prin urmare, cu toate că Sfânta Scriptură spune „cere şi ţi se va da", observă, domniţă, că nu se spune că ţi se va da ce ceri. Ceri, de pildă, turtă dulce cu migdale şi ţi se dă febră galbenă cu complicaţii. Ceri inspiraţie şi ţi se aduce omletă din patru ouă cu slănină. *Boite à surprises*[36]. Un joc de-a v-aţi ascunselea cu destinul. *Surprinse party*[37] cu Providenţa. Prin urmare ce doriţi, *mia bella?*

— Aş vrea să vorbesc cu domnul profesor la telefon, spuse speriată Lucia.

— Irealizabil, răspunse apodictic vocea răguşită. Irealizabil din trei motive. Prima, profesorul nu e în Varşovia. Secundo, nu mai mult decât acum câteva ore am reuşit să-l conving, şi mi-a dat dreptate, că e păcat să-ţi pierzi timpul discutând cu femeile. Şi terţio, chiar dacă ar fi acum în Varşovia şi ar vrea să-şi piardă timpul discutând cu tine cincisprezece minute, tot n-ar putea s-o facă, fiindcă zace sub una dintre mese, netrădând nici o intenţie de a-şi redobândi cunoştinţa. Iar eu sunt la sfârşitul puterilor. *Adio, signora, good-bye. Vale et me ama!*[38]

Şi aşează receptorul.

---

[35] Şi ce mai vrei, dragul meu? (trad. din lb. germ.).

[36] Cutia cu surprize (trad. din lb. franc).

[37] Joc (trad. din lb. engl.).

[38] Adio, doamnă (trad. din lb. ital.), la revedere (trad. din lb. engl.). Rămâi sănătoasă şi iubeşte-mă! (trad. din lb. lat).

Capitolul VI

Secretarul preşedintelui Tuchwic îl înştiinţă:

— Domnul profesor Wilczur s-a întors astăzi din concediu şi-i gata să vă primească numaidecât. A întrebat dacă vă supără ceva. I-am răspuns că nu ştiu.

Tuchwic înclină capul.

— Bine. Mulţumesc. Spune-i şoferului să vină.

Zece minute mai târziu Tuchwic era la spital. Imediat fu introdus în cabinetul profesorului Wilczur, care se ridică în întâmpinarea lui.

— Veniţi ca oaspete, ca pacient, ori ca şef? întrebă zâmbind.

Preşedintele îi strânse mâna îndelung şi cordial.

— Slavă Domnului, de sănătate nu mă plâng. Aş vrea să vorbesc puţin cu dumneavoastră despre afaceri.

— Vă stau la dispoziţie, dădu din cap Wilczur poftindu-l pe oaspete să ia loc în fotoliu.

Tuchwic se aşeză comod şi umplându-şi pipa spuse:

— V-aţi odihnit prea puţin, dragă domnule profesor. Ca să vă fac un compliment evreiesc: arătaţi aşa şi aşa.

Într-adevăr, concediul nu contribuise la îmbunătăţirea stării sănătăţii lui Wilczur şi asta se vedea.

— Elementul meu este munca, spuse grav. Nimic nu e mai plictisitor ca inactivitatea.

— Ştiu câte ceva despre asta, recunoscu Tuchwic. Intră în sânge şi în oase. Devine un viciu, un viciu primejdios. Cunosc. Se pare că suntem de aceeaşi vârstă şi tot nu mă îndur să las munca, deşi îmi închipui că şi la mine, ca şi la dumneavoastră, unii mai tineri şi ambiţioşi ar vrea să-şi dea superiorul deoparte ca să-i ia locul.

Profesorul Wilczur îşi încruntă sprâncenele. De fapt încă de la început se aştepta la o discuţie pe această temă.

— Bănuiam eu că intrigile de aici împotriva mea vor ajunge la dumneavoastră sub forma unor bârfe şi a unor sugestii strecurate cu abilitate.

— Nu, domnule profesor. Au ajuns într-un mod mai

direct. Pur şi simplu am primit un memoriu semnat de câţiva medici din spitalul nostru, memoriu despre care tocmai voiam să discut cu dumneavoastră sincer şi deschis. Vă rog să apreciaţi că am venit fără nici o intenţie concretă. Pur şi simplu vreau să vă prezint această chestiune şi vă las dumneavoastră ultimul cuvânt. Am totală încredere în cinstea şi autoaprecierea dumneavoastră.

— Vă sunt recunoscător, domnule preşedinte.

Wilczur înclină capul.

— Nu vreau să fac nici cea mai mică presiune asupra hotărârii dumneavoastră. Nici cea mai mică, spuse în continuare Tuchwic. Pur şi simplu nu mă pricep la asta. Am primit o explicaţie unilaterală a problemei. Să mai adaug că am impresia, aşa cum aminteam adineaori, că adversarii dumneavoastră sunt călăuziţi mai puţin de porniri obiective şi mai mult de ambiţia lor. Cu toate acestea, cred că acţiunea iniţiată împotriva dumneavoastră de personalul care vă e subordonat nu poate rămâne fără influenţă asupra bunei funcţionări a instituţiei. Pe scurt, ori consideraţi indicat să vă retrageţi dumneavoastră, ori veţi fi nevoit să-i îndepărtaţi pe cei care v-au dezavuat. Starea actuală nu mai poate continua.

Wilczur răspunse posomorât:

— Sunt absolut de acord cu dumneavoastră. Aş vrea acum să aud învinuirile care mi s-au adus.

Preşedintele luă servieta.

— Am la mine o copie a memoriului. Nu am luat originalul fiindcă este semnat. Veţi fi de acord că sunt şi eu obligat la o anumită discreţie.

— Fără îndoială, recunoscu Wilczur.

— Fireşte, în cazul în care dumneavoastră veţi lua hotărârea numărul doi, vă voi înmâna originalul, pentru ca să puteţi dispune eliberarea autorilor. Deocamdată poftiţi copia.

Îi oferi lui Wilczur câteva file dactilografiate. Profesorul se adânci în lectură. Aşa cum prevăzuse, în memoriu nu găsi nici o învinuire nouă sau importantă. Totul se învârtea

în jurul bănuielilor că amnezia lăsase urmări durabile în psihicul lui, că magia îi deformase metodele medicale, că organizarea spitalului lasă de dorit ca urmare a neglijenţei, a administrării indolente şi favorizării unor anumite persoane. Se citau o serie de intervenţii în presă în sprijinul opiniei că renumele spitalului, socotit ani de zile ca cel mai bun spital din capitală, este serios ameninţat.

Wilczur adună filele şi, zâmbind ironic, le înapoie preşedintelui Tuchwic.

— Şi care este părerea dumneavoastră în această chestiune? întrebă Tuchwic.

Profesorul Wilczur luă un creion în mână.

— Vă răspund pe rând la toate incriminările. În ceea ce priveşte amnezia, nici un specialist nu scrie nici un cuvânt că i s-ar fi întâmplat vreodată să observe la vreun pacient revenirea ei. Nici unul. Vă puteţi închipui că după ce mi-am recăpătat memoria, am studiat tot ce s-a scris vreodată pe această temă.

— E de înţeles, confirmă Tuchwic.

— Prima învinuire cade. A doua, referitoare la magia practicată de mine, este de-a dreptul ridicol. Nu-mi închipui ca vreunul dintre autorii acestui memoriu să dispună de cunoştinţe medicale mai bogate decât mine. Şi nu-mi închipui aşa ceva fie şi numai pentru că majoritatea personalului şi-a dobândit cunoştinţele de la mine. Şi le-a dobândit şi le dobândeşte. Într-adevăr, în perioada activităţii mele de vraci am cunoscut câteva metode de tratament neştiute sau abandonate de medicina oficială. Aceste metode s-au dovedit în practică bune şi eficiente. De ce să nu le aplic? Medicina nu pretinde că este infailibilă. Domnii care au semnat memoriul se vede că se socotesc infailibili. Mai rămân două învinuiri. Prima se referă la organizarea deficitară a spitalului, în urma căreia îşi pierde bunul renume. Domnule preşedinte, eu am înfiinţat acest spital, eu l-am organizat cu mulţi ani în urmă şi cred că am dreptul să afirm că renumele lui este opera mea.

— Fără îndoială, spuse preşedintele.

— E adevărat că în ultimul timp renumele lui a început să sufere. Să analizăm obiectiv, de ce. Nu din alte motive, ci pentru că oamenii care au hotărât să mă înlăture pe mine fac totul ca el să sufere. E o agitaţie ordinară. Nu voi da nici un nume, nu voi enumera faptele. Vă asigur însă că ştiu cine şi în ce fel acţionează împotriva intereselor spitalului. Până acum nu am luat nici o măsură. Am avut multă încredere în oameni. Am crezut că-şi vor reveni, că vor medita, că se va trezi conştiinţa în ei. Am crezut că şi colectivitatea va vedea aţa albă cu care este cusută această afacere ignobilă. M-am înşelat. În sfârşit, ultima învinuire. Spun că sunt bătrân şi obosit, că slăbirea disciplinei în spital este urmarea epuizării energiei şi capacităţii mele de a conduce. Domnule preşedinte, recunosc că în ultimul timp energia mea a fost mult diminuată, că starea nervilor mei lasă mult de dorit, că sănătatea mea a fost grav zdruncinată. Totul e adevărat. Dar starea mea îşi are cauza, exclusiv, în campania brutală de calomniere şi de defăimare purtată de adversarii mei. Sunt de acord că pe dumneavoastră, reprezentant al societăţii căreia îi aparţine spitalul, puţin vă interesează de ce s-a diminuat valoarea conducătorului instituţiei. Pentru dumneavoastră important este rezultatul, faptul obiectiv: s-a diminuat. Tocmai de aceea nu pot uza acum de amabilitatea dumneavoastră pentru a lua hotărârea pe care aţi binevoit să mi-o încredinţaţi. Şi vă rog să nu mă însărcinaţi pe mine cu rezolvarea acestei chestiuni.

— Şi totuşi, daţi-mi voie să rămân la părerea mea. Repet că am toată încrederea în obiectivitatea dumneavoastră şi sunt convins că hotărârea dumneavoastră va fi cea corectă.

Wilczur rămase pe gânduri. După o pauză mai lungă răspunse:

— Bine, domnule preşedinte. Vă rog însă să-mi acordaţi câteva zile. Am să mă mai gândesc, şi cum învinuirile care mi s-au adus au fost formulate în scris, voi răspunde şi eu tot în scris. Vă rog să mă credeţi că în acest moment nu am nici un plan. Trebuie să analizez toată chestiunea, să cercetez serios toată situaţia, să văd dacă după înlăturarea

celor nemulţumiţi voi mai dispune de aparatul necesar pentru a conduce spitalul. Nu mi-aţi spus câţi dintre subalternii mei au semnat memoriul, dar cunoscându-i pe toţi, relativ bine, pot să vă asigur că majoritatea se va ridica în apărarea mea cu aceeaşi îndârjire cu care ceilalţi s-au ridicat împotriva mea.

Preşedintele se ridică.

— Şi eu sunt convins de asta. Vă las copia memoriului şi aştept răspunsul dumneavoastră. Încă o dată vă rog să fiţi convins, dragă domnule profesor, de stima mea profundă şi de prietenia deosebită.

După plecarea lui Tuchwic, Wilczur rămase multă vreme pe gânduri. Becul roşu de deasupra uşii cabinetului său nu se stingea deloc, iar persoanele care voiau să-l vadă, se uitau în zadar în sala de aşteptare.

Wilczur scrise pe două coli de hârtie numele medicilor care se situau într-o tabără sau alta. În fruntea primei liste figura profesorul Dobraniecki, în fruntea celei de a doua doctorul Kolski. Aceste liste ipotetice indicau că profesorul putea să se bazeze pe loialitatea majorităţii personalului. Se hotărî să se apuce imediat de treabă şi să discute pe rând cu fiecare. Primul chemat a fost doctorul Kolski.

Profesorul l-a primit în tăcere, i-a arătat locul în care să se aşeze şi dându-i memoriul, îi spuse:

— Câţiva colegi au depus acest memoriu prin care cer să mă retrag de la conducerea spitalului. Fii amabil şi citeşte asta.

Kolski se îmbujoră uşor şi se cufundă în lectură. Când sfârşi, îşi ridică privirile spre profesor.

— Acum am o rugăminte, spuse Wilczur. Este vorba de sinceritatea dumitale, de sinceritate absolută. Spune-mi, te rog, părerea dumitale despre acest memoriu.

— E... e neapărată nevoie, domnule profesor, se bâlbâi Kolski.

Wilczur dădu din cap.

— Pentru mine da, şi te rog încă o dată: sinceritate absolută.

Kolski era uluit şi începu ezitant:

— Se… se înţelege… după părerea mea chiar şi numai depunerea unui asemenea memoriu e un tel de indecenţă… Cred că şi Uniunea medicilor ar putea lua nişte măsuri… ştiu eu, disciplinare. Asta e lipsă de colegialitate. În orice caz, cred că ar fi trebuit să vă înştiinţeze de intenţiile lor. Dacă n-au făcut-o, nimic nu-i poate dezvinovăţi. E o adevărată indecenţă să faci publice treburile interne ale spitalului.

Îşi înghiţi saliva şi tăcu.

— Dar ce crezi despre conţinutul memoriului? întrebă Wilczur.

— Nici cu conţinutul nu pot fi de acord, spuse Kolski recăpătându-şi treptat stăpânirea de sine. Învinuirile care vi se aduc sunt, fără îndoială, exagerate.

— Exagerate, repetă în şoaptă Wilczur.

— Da, domnule profesor. Exagerate. Unele sunt de-a dreptul lipsite de temei. Ar putea fi considerate ca rea voinţă din partea autorilor. De pildă revenirile amneziei sau înclinaţia dumneavoastră spre utilizarea unor metode de tratament în general nefolosite astăzi. Sunt insinuări cu totul neserioase.

Wilczur, care se aşteptase de la asistentul său la o explozie de indignare, asculta cu uimire consideraţiile lui aşezate, la obiect şi severe.

— Şi pe deasupra, continuă Kolski, memoriul este redactat într-un mod evident ostil dumneavoastră. Dacă eu aş fi destinatarul, chiar şi numai acest lucru ar trezi în mine îndoieli şi mi-ar zdruncina încrederea în bunele intenţii ale autorilor, mi-ar sugera faptul că se folosesc de aspectele reale ale situaţiei în scopul unor interese personale şi nu pentru binele spitalului.

Profesorul Wilczur ridică uşor din sprâncene şi fără să privească la Kolski întrebă:

— Şi care sunt aspectele reale ale situaţiei?

Kolski ezită o clipă.

— Pentru că dumneavoastră mi-aţi cerut atât de insistent să-mi spun sincer părerea…

— Asta şi vreau, sublinie Wilczur.

— Atunci voi fi sincer. Ştiţi, domnule profesor, câtă veneraţie, pietate şi recunoştinţă nutresc faţă de dumneavoastră. Dar judecând obiectiv lucrurile, nu se poate să nu li se dea dreptate acestor domni când afirmă că în mod cert sunteţi obosit, iar consecinţele acestei oboseli se reflectă extrem de nefavorabil asupra spitalului. Dumneavoastră arareori şi numai sporadic vă interesaţi de ce se întâmplă aici. Iar aici se întâmplă lucruri grave. În rândul personalului domneşte agitaţia: intrigile, bârfele şi mâncătoriile nu mai contenesc. Într-un cuvânt, dezordine. Recunoaşteţi şi dumneavoastră că pentru conducerea unei instituţii atât de mari e nevoie de o mână forte şi sigură, de nervi tari, şi de o prezenţă permanentă. Eu ştiu că ceea ce spun vă îndurerează, dar dacă am fost întrebat, prefer să pun problema deschis.

Termină şi se aşternu o linişte îndelungată. În cele din urmă profesorul Wilczur se ridică. Întinzându-i mâna lui Kolski, vru să zâmbească. Nu reuşi însă şi spuse:

— Mulţumesc, colega.

Kolski ieşi fără nici un cuvânt din cabinet. Când uşa se închise în urma lui, Wilczur se lăsă moale în fotoliu.

Iată că dintr-o dată şi dintr-o direcţie surprinzătoare, primi o lovitură, cu atât mai dureroasă, cu cât venea din partea unui om de la care se aştepta la cel mai mare ajutor.

Să-şi fi pierdut chiar într-atât capacitatea de autoapreciere?… Să nu-şi poată da seama de declinul, pe care atât de limpede îl văd în el şi adversarii şi prietenii? Să fi devenit cu adevărat un om neputincios, un ramolit dăunător, o piedică pentru alţii?… El, care simţea încă atâta forţă, încredere, sete de muncă?…

Privi posomorât spre biroul pe care zăceau cele două file de hârtie, cele două liste. Le luă încet, le mototoli şi le aruncă la coş. De ce să se mai adreseze şi altora? Dacă vor avea sinceritatea lui Kolski, toţi îi vor repeta acelaşi lucru. Să-i cheme ca să mai sufere şi alte umilinţe, să asculte cuvintele acelea groaznice, zdrobitoare, nedrepte – credea – dar spuse cu convingerea că sunt drepte…

Lupta era pierdută. Înţelese acest lucru şi procedă aşa cum îi dicta conştiinţa.

Scoase liniştit o coală de hârtie şi scrise pe ea:

„Stimate domnule Preşedinte,

după ce am meditat şi am cercetat situaţia din spital, am ajuns la convingerea că retragerea mea reprezintă cea mai corectă rezolvare a problemei. Cum după această hotărâre îmi va fi greu să mai rămân aici chiar şi numai câteva zile, îmi permit să predau conducerea profesorului Jerzy Dobraniecki, adjunctul meu de până acum, care este excelent orientat în problemele instituţiei.

Cu stimă şi consideraţie. Rafał Wilczur”.

Împături coala, o puse într-un plic, o adresă preşedintelui Tuchwic şi apăsă pe butonul soneriei.

— Te rog să expediezi asta imediat, spuse portarului, şi te mai rog să-i comunici domnului profesor Dobraniecki că vreau să-i vorbesc.

Nu l-a aşteptat mult pe Dobraniecki. Reuşise totuşi să se stăpânească într-atât încât îl primi complet degajat.

— Te rog să iei loc. Am vrut să discut cu dumneata, dacă dispui de timp.

Dobraniecki se uită la ceas.

— Mai am douăzeci de minute până la operaţie.

— O, nu-ţi iau atâta timp.

— Despre ce-i vorba? întrebă Dobraniecki.

— Cu puţin timp în urmă a fost la mine preşedintele Tuchwic. Preşedintele Tuchwic mi-a spus că anumiţi medici din spitalul nostru au semnat un memoriu prin care se cere retragerea mea. Nu mi-a spus nici un nume. Am citit acest memoriu şi am motive să cred că dumneata eşti autorul lui. Autorul şi iniţiatorul.

Dobraniecki îşi muşcă uşor buzele, dar îşi înălţă capul şi îl privi pe Wilczur în ochi.

— Da. Nu am intenţia să neg.

— Şi nici nu ai motive, adăugă Wilczur.

— Şi nici nu am motive, confirmă Dobraniecki. Nu fac

parte dintre oamenii care se tem de ceva şi care preferă, în mod oportunist, să accepte ceea ce consideră rău, în loc să acţioneze prin orice mijloace.

Wilczur zâmbi.

— Foarte bine ai spus: prin orice mijloace. Nu ai neglijat nici unul. Dar nu despre asta voiam să vorbesc cu dumneata. Tuchwic mi-a oferit o alternativă, lăsându-mi *plein pouvoir,* în ceea ce priveşte opţiunea: sau să păstrez conducerea spitalului şi să-i înlătur pe cei care acţionează prin înşelarea opiniei publice în defavoarea spitalului, sau să mă retrag eu însumi.

Tăcu, aşteptând întrebarea lui Dobraniecki. Acesta însă păli uşor, dar nu scoase nici un cuvânt. Wilczur îl măsură cu o privire plină de dispreţ.

— Tuchwic m-a lăsat pe mine să hotărăsc. Şi am hotărât. Acum o clipă i-am trimis scrisoarea cu demisia mea.

Pe obrajii lui Dobraniecki apărură pete roşii.

— Îţi comunic acest lucru fiindcă în aceeaşi scrisoare am declarat că îţi încredinţez dumitale conducerea spitalului. De aceea voiam să te întreb dacă-mi faci acest mic serviciu şi primeşti?

Dobraniecki îşi mişcă buzele, dar nu spuse nimic.

— Asta mi-ar uşura mult situaţia, continuă Wilczur pe un ton liniştit. Încredinţând conducerea altcuiva, ar trebui să pierd mult timp cu explicaţiile şi cu alte asemenea lucruri, în timp ce dumneata, înlocuindu-mă de atâtea ori, eşti foarte bine orientat în toate. Eu abia astăzi m-am întors din concediu şi ştiu mai puţin despre treburile curente decât dumneata. Deci eşti de acord?

— Sunt de acord, răspunse scurt Dobraniecki.

Wilczur se ridică.

— Atunci lucrurile sunt rezolvate. Cu bine.

Dobraniecki se ridică şi el şi spuse:

— Cu bine, domnule profesor.

Îi întinse mâna lui Wilczur, dar acesta scutură din cap.

— Nu, domnule. Eu nu pot da mâna cu dumneata.

Dobraniecki rămase o clipă încremenit, pe urmă se întoarse şi ieşi repede din cameră.

Profesorul Wilczur mai avea încă mult de lucru. Prin dulapuri. În cabinet, în birou, în diferite sertare avea o mulţime de cărţi ale sale, note, schiţe de cursuri etc. Trebuia să le sorteze, să le aranjeze şi să dea dispoziţie să fie împachetate… Când sfârşi, afară era întuneric.

Se îmbrăcă şi trecând prin sala de aşteptare o zări pe Lucia. Îl aştepta aici.

— Bună seara, domnişoară Lucia, se bucură el. Credeam că nu eşti astăzi la spital. De ce nu ai trecut pe la mine?

— Am fost, domnule profesor, cel puţin de câteva zeci de ori, dar deasupra uşii dumneavoastră ardea tot timpul becul roşu.

— Ah, da, da. Am fost foarte ocupat.

— Astăzi v-aţi încheiat concediul?

— Astăzi, confirmă Wilczur.

— Cât de rău sunteţi, domnule profesor. În timpul sărbătorilor aţi fost în Varşovia şi eu nu am ştiut nimic.

Wilczur râse.

— Dar cum ai aflat?

— Am avut două dovezi ale prezenţei dumneavoastră.

Wilczur rămase surprins.

— Chiar două?

— Da. V-am telefonat.

— Józef nu mi-a spus nimic.

— Fiindcă nu a răspuns Józef, ci un om tare ciudat. Mi s-a părut că… Iertaţi-mă, dar mi s-a părut că e un bolnav mintal.

— Bolnav mintal?

— Da. Spunea atâtea prostii şi mi s-a părut că era complet beat.

Profesorul râse şi dădu din mână.

— Ah, da. Era Jemiol. Îl cunoşti şi dumneata. Fostul nostru pacient. Un om extraordinar de simpatic.

— Extraordinar de simpatic? se miră Lucia. Parcă am avut un hoţ de buzunare la secţia fără plată.

— Acela, confirmă Wilczur. Un intelectual decăzut. E imposibil să afli de la el ce a fost. E, într-adevăr, un hoţ de buzunare. Nici nu ştiu cum îl cheamă. L-am cunoscut

cândva, cu ani în urmă şi pe atunci, dacă memoria nu mă înşeală, îl chema Obiadowski sau Obiedziński, acum îşi spune Jemiol, peste un an probabil că-şi va lua un nume mai convenabil… Da, e un om ciudat. Sigur, e un hoţ de buzunare…

— Şi un beţiv, adăugă Lucia. Mi-ar fi ruşine să vă repet ce mi-a spus… Dumneavoastră chiar aţi băut cu el?…

— Am băut puţin… puţin prea mult, zâmbi Wilczur. Dar de ce eşti îmbrăcată? Pleci?

— Da. V-am aşteptat doar pe dumneavoastră, fiindcă portarul mi-a spus că ieşiţi în curând.

— Excelent. Atunci să mergem.

Afară era un ger uşor. Respirau cu plăcere aerul proaspăt. Trecură pe cealaltă parte a străzii. Profesorul Wilczur se opri şi privi îndelung clădirea spitalului. Aproape la toate ferestrele se vedea o lumină blândă, albă. Faţada înaltă şi semeaţă a clădirii avea în ea ceva maiestuos, liniştit şi durabil.

Profesorul stătea nemişcat. Minutele treceau. Mirată de comportarea lui neobişnuită, Lucia îşi aruncă o privire pe chipul lui şi zări două lacrimi alunecându-i pe obraji.

— Domnule profesor! i se adresă în şoaptă. Ce-i cu dumneavoastră?

Întoarse capul spre ea şi zâmbi.

— M-am emoţionat puţin. Am lăsat aici multă inimă… multă…

— Aţi lăsat?

— Da, domnişoară Lucia. Am lăsat. Nu mă mai întorc aici niciodată. Aceasta-i despărţirea.

— Ce spuneţi, domnule profesor?!

— Da, domnişoară Lucia. Astăzi am fost aici pentru ultima oară. Mi-am prezentat demisia şi am încredinţat conducerea domnului profesor Dobraniecki… Sunt bătrân, domnişoară Lucia.

Lucia nu putea răspunde nimic, simţea un nod în gât şi tremura cuprinsă parcă de febră. Wilczur observă starea ei şi cu o mişcare blândă o luă de braţ.

— Să mergem. În fond nu s-a întâmplat nimic deosebit.

Aceasta e ordinea firească a lucrurilor: bătrânii lasă locul celor mai tineri. Aşa a fost de când e lumea. Nu te întrista…

— E groaznic… groaznic… repeta ea cu buzele tremurânde.

— Nu-i nimic groaznic. Atâta m-au sfătuit toţi că ar trebui să mă odihnesc, încât le-am dat crezare în cele din urmă. Dar să nu mai vorbim despre asta. Cum ţi-ai petrecut sărbătorile?

— Ah, domnule profesor, nu pot să-mi adun gândurile. Ştirea asta m-a lovit ca un trăsnet din senin.

Wilczur râse.

— Ei, nu chiar din senin. De mult s-au adunat deasupra mea aceşti nori, lăsând să se audă nu tunete, ci nişte sâsâieli şi şuierături. Foarte ciudaţi aceşti nori. Mă bucură însă faptul că singurul trăsnet care a căzut din el, a căzut din voinţa mea… Ei, spune-mi, cum ţi-ai petrecut sărbătorile.

— De ce mă întrebaţi, răspunse după o clipă de tăcere. Doar ştiţi că pentru mine nu au putut fi nişte sărbători vesele.

— De ce nu? Eşti tânără, capabilă. Ai toată viaţa în faţă. Abia intri în viaţă. Ce necazuri ai avut?

Singurul ei răspuns a fost strângerea mâinii sub braţ. Profesorul tăcu şi o vreme merseră în tăcere.

— În timpul sărbătorilor am avut o singură clipă fericită, foarte fericită. Aceea când am ghicit că dumneavoastră mi-aţi trimis trandafirii.

Profesorul tuşi surprins.

— Ştiu că dumneavoastră, spuse. Cu toate că aţi fost atât de rău încât nu mi-aţi scris nici un cuvânt şi nu mi-aţi dat de ştire că sunteţi în Varşovia. Dar şi aşa mi-aţi produs o bucurie nemeritată: faptul că nu m-aţi uitat, că v-aţi gândit mine.

— M-am gândit, egoist bătrân ce sunt, m-am gândit la dumneata în ziua de Ajun şi trebuie să recunosc că mi-a trecut prin minte o idee absurdă: să te invit la cină.

Lucia s-a oprit şi l-a privit în ochi. În privirile ei zări

atâta căldură şi bucurie încât îi tresări inima. Ca să-şi ascundă emoţia, începu să vorbească:

— Stăteam singur ca un bursuc în vizuina lui, aşa că nu-i de mirare că mi-au trecut prin minte cele mai năstruşnice gânduri. Dar să mergem, să nu stăm aici că încurcăm circulaţia pe stradă. Ajunul, bradul, fânul aşternut sub faţa de masă. Amintirile. Toate acestea te pot descumpăni.

— Şi de ce, de ce nu m-aţi chemat? întrebă cu un reproş sincer în voce.

— M-am oprit la timp. Ce-i drept eu îţi doream compania în seara aceea, dar dumneata cu siguranţă puteai găsi una mai plăcută, mai veselă şi corespunzătoare vârstei dumitale…

— Nu, nu, nu sunteţi sincer, îl întrerupse Lucia. Doar ştiţi că cel mai mult mi-aş dori să-mi petrec cu dumneavoastră nu numai o seară, ci toate serile, toate serile până la sfârşitul vieţii mele.

Vocea îi tremura când o repezi:

— Nu mai spune prostii, domnişoară.

— Până la sfârşitul vieţii, repetă ea.

Wilczur râse forţat.

— Ei, dacă e vorba de mine, nici nu ai risca prea mult, pentru că nu mi-au mai rămas multe seri până la sfârşitul vieţii. Dar să nu mai spui asemenea lucruri. E ridicol, s-ar putea să ne audă cineva şi să se distreze de minune. Fiica mea e aproape de vârsta dumitale şi aş putea să-ţi fiu tată. Şi încă cum.

— Asta nu are nici o importanţă, protestă Lucia violent.

— Are şi încă mare.

— Pentru mine are importanţă numai faptul că vă iubesc, că vă admir, că nici nu-mi pot închipui cum aş putea trăi departe de dumneavoastră.

De data aceasta Wilczur se opri.

— Domnişoară Lucia, spuse cu gravitate, privind în ochii ei înflăcăraţi. Dumneata ai încă foarte puţină experienţă. Crede-mă, te rog, că sentimentele dumitale atât de frumoase şi de proaspete, nu sunt decât urmarea unei neînţelegeri. Dumneata mă simpatizezi, îţi par demn de

admiraţie, de prietenie, în sfârşit de compătimit din cauza peripeţiilor prin care am trecut în vremea din urmă. Dar asta nu e iubire. Peste o lună, peste un an va trece pentru că trebuie să treacă şi atunci te vei convinge că în clipa asta, că astăzi te apropii imprudent de prăpastie. Din fericire la marginea acestei prăpăstii există o barieră, care te opreşte, această barieră este experienţa mea şi cunoaşterea vieţii. Fata mea, cândva o să-mi fii recunoscătoare. Cândva o să-ţi aminteşti cuvintele mele.

Lucia zâmbi trist.

— Domnule profesor. Nici nu mă aşteptam la alt răspuns. Ştiu că nu sunt demnă de dumneavoastră. Sub nici un aspect. Ştiam că aşa îmi veţi răspunde. Dar cum altfel s-ar putea răspunde unei femei, când dragostea ei nu găseşte nici un ecou în bărbat.

— Greşeşti, domnişoară Lucia. Wilczur îşi încruntă sprâncenele. Ceea ce mi-ai spus dumneata, ce simţi dumneata, este pentru mine un dar mare şi preţios. Un om care a avut parte de atât de puţină afecţiune în viaţă, ştie să o preţuiască. Asta nu înseamnă că poate răspunde cu aceeaşi afecţiune. Viaţa lasă urme, anii lasă şi ei urme. Inima se usucă, sufletul îşi pierde seva hrănitoare, devine searbăd şi aţos, se usucă precum un pergament. Trebuie să înţelegi asta, domnişoară Lucia.

— Nu cred, spuse scuturând din cap. De trei ani sunt în apropierea dumneavoastră, vă urmăresc, văd zilnic manifestările inimii dumneavoastră sensibile, ale mărinimiei şi vitalităţii sufletului dumneavoastră. Inima dumneavoastră este pură ca inima unui copil. Doar dumneavoastră iubiţi oamenii!

Profesorul porni în tăcere.

— Da, dragă domnişoară, dar asta e altceva. Asta nu e ceva personal, nu pătrunde până în adâncuri, nu-mi sfâşie toţi nervii, nu-mi umple zilele şi nopţile. Cum să-ţi spun eu? Între inima unui om tânăr, care iubeşte, şi inima mea există o deosebire ca între un foc care arde şi o biserică tăcută… Vezi dumneata, acestea sunt cele două iubiri, două iubiri diferite…

Acum iar mergeau în tăcere. Când şi când întâlneau câte un trecător.

— Şi nu aţi iubit niciodată? întrebă Lucia.

Wilczur îşi înălţă capul, de parcă ar fi privit într-un punct printre stele şi spuse în cele din urmă:

— Am iubit cândva… O chema Beata.

Se părea că uitase de prezenţa Luciei şi vorbea singur:

— Era tânără şi frumoasă, şi nu m-a iubit niciodată. Era soţia mea… Nu soţie, ci comoară, regină, copil. Astăzi nici eu nu mai ştiu: era esenţa şi scopul vieţii mele. Fiecare gând al meu se îndrepta spre ea, fiecare faptă a mea era pentru ea. Iubeam. O, eu ştiu ce înseamnă să iubeşti, îmi aduc aminte de mine cel din anii aceia, îmi aduc aminte că nu am ştiut să-i cuceresc inima. Se vede că eram prea nesimţitor, o acopeream cu alintări, tremuram la gândul că cea mai măruntă poftă a ei s-ar putea să nu se împlinească… Ea însă nu avea pofte mărunte. Dorea un singur lucru: să iubească. Iar eu nu am ştiut să fiu acela pe care l-ar fi putut iubi. Mereu, zilnic, vedeam în ochii ei un fel de teamă în faţa mea, o distanţă nemărginită care despărţea gândurile şi lumea ei de a mea. Era o soţie exemplară. Au fost şi clipe când începeam să cred că ne apropiem unul de altul. Iluziile se spulberau însă repede. Şi eu iar mă găseam în faţa acelei fiinţe tăcute şi de neînţeles, probabil tot atât de neînţeles pe cât eram eu de neînţeles pentru ea. Se purta cu mine ca un copil ajuns în cuşca unui elefant. Are încredere în el, dar se teme să facă vreo mişcare, să scoată vreun cuvânt, pentru că nu ştie cum va reacţiona acel animal mare şi greu.

Tăcu. După un timp Lucia îl întrebă:

— Nu mai trăieşte?

Profesorul confirmă cu o mişcare a capului şi deodată se învioră.

— Să mergem. Treci pe la mine, îţi arăt fotografia ei.

Şi parcă neaşteptându-se la nici o împotrivire din partea Luciei, se întoarse imediat şi se îndreptă spre casă. Lucia mergea alături de el profund tulburată. Destăinuirile proprii, apoi destăinuirile profesorului treziseră în ea o

învălmăşeală de gânduri şi de sentimente. Ah, de ce nu a trăit ea mai devreme, de ce nu l-a cunoscut înaintea celeilalte, înaintea acelei proaste şi nedemne, care nu a ştiut să-şi preţuiască fericirea.

Lucia ştia că Wilczur mai fusese cândva căsătorit şi că de mulţi ani e văduv. Cu trei ani în urmă o cunoscuse în treacăt şi pe fiica lui, pe doamna Czynska, pentru care simţea o reală simpatie.

Prin oraş circulau atâtea poveşti contradictorii despre trecutul romantic al familiei Wilczur, încât era greu să deosebeşti adevărul de născociri. Lucia nu avea acea curiozitate care le făcea pe atâtea femei să răscolească treburile altora. Dacă era vorba de Wilczur, prefera să rămână pentru ea un personaj misterios, pe jumătate legendar, pe jumătate real. Voia să-l cunoască zi cu zi, aşa cum se cunoaşte filă cu filă povestea peripeţiilor tragice ale unui erou îndrăgit, istoria vieţii lui, labirintul sufletului lui.

Lucia mai fusese de câteva ori în vila profesorului cu ocazia diferitelor treburi profesionale. Dar întotdeauna o primea în salon. De data aceasta, pentru întâia oară, a poftit-o în cabinet. Aprinse lumina şi fără să spună nimic, îi arătă un portret mare deasupra căminului.

Din rama lată de argint o privea cu nişte ochi mari, parcă uşor miraţi, o femeie frumoasă cu păr auriu şi cu o faţă ovală de fetiţă. În jurul gurii ei mici se contura parcă o tristeţe, mâna gingaşă cu degete lungi, de rasă, atârna moale între faldurile de mătase ale rochiei.

Invidia îi strânse Luciei inima. Doamna aceea din portret i se părea de sute de ori mai frumoasă decât ca, incredibil de elegantă şi de distinsă.

— O chema Beata… auzi în spatele ei vocea domoală a lui Wilczur. Într-o bună zi, când m-am întors, am găsit casa… goală. Plecase, mă părăsise, mă părăsise pentru altul, pentru iubire.

Lucia simţea că inima-i e gata să-i sară din piept. Se întoarse cu o mişcare bruscă, luă mâna lui Wilczur şi începu să i-o sărute cu febrilitate, în neştire, printre

sughiţuri de plâns, de parcă prin acest sărut ar fi vrut să-l răsplătească pentru nedreptatea aceea, pentru nedreptatea criminală pe care i-o făcuse cealaltă…

— Ce-i cu dumneata?!… Ce faci, domnişoară Lucia? strigă revoltat Wilczur, trezindu-se brusc din meditaţie. Fii cuminte, aşa ceva e de neconceput.

O aşează pe fotoliu, cutremurată de plâns, se uită prin încăpere căutând o cană cu apă. Pe măsuţa de lângă cămin era o sticlă cu coniac. Turnă într-un păhărel şi-l oferi Luciei, spunându-i pe un ton hotărât, dar blând, tonul cu care de obicei îşi obliga pacienţii să-i dea ascultare.

— Bea asta imediat.

Îi îndeplini supusă porunca şi încet se linişti, în timp ce el vorbea:

— Trebuie să-ţi stăpâneşti nervii, dragă domnişoară. Să te controlezi. Ce medic eşti dumneata dacă suferinţele altora te descumpănesc într-atât încât dintr-o dată vezi într-un profesor bătrân şi onest, un cardinal căruia trebuie să-i săruţi mâinile? Ori poate că în felul acesta voiai să-mi onorezi vârsta înaintată?… Să-mi răpeşti şi bruma de iluzii?… Ei, şi cum arăţi dumneata acum?… Te rog să-ţi ştergi imediat lacrimile acelea ruşinoase…

Îi oferi batista lui mare, iar Lucia spuse ştergându-şi ochii:

— O urăsc… O urăsc… încet, încet se liniştea.

— Poate încă puţin coniac? întrebă Wilczur.

Refuză scuturând din cap.

— Mulţumesc şi vă rog să mă scuzaţi pentru această izbucnire de isterie. M-am comportat într-adevăr oribil.

— Din curtoazie nu îndrăznesc să te contrazic, spuse Wilczur pe un ton intenţionat morocănos. Nu îndrăznesc să te contrazic. Te comporţi ca o elevă cu fenomene de limfatism pe fond scrofulos.

Voia să o facă să râdă, dar cuvintele lui nu ajungeau până la ea.

— Dar… dar dumneavoastră tot o mai iubiţi? întrebă şi îşi muşcă buzele ca să nu izbucnească iar în plâns.

Sprâncenele lui Wilczur se încruntară.

— Dragă domnişoară, au trecut atâţia ani, a curs atâta apă, de atâtea ori mormântul ei s-a acoperit primăvara cu iarbă… Timpul lasă urme… Au mai rămas amintirile, amintiri dureroase şi răscolitoare. O cicatrice. Am iertat-o. Asta-i tot.

Căzu pe gânduri, apoi adăugă:

— Vezi, şi din asta poţi afla ce face timpul. Totul trece. Ceea ce cândva părea să fie întreg universul, peste câţiva ani ni se înfăţişează ca un fir de praf şi nu putem înţelege de ce ne-am lăsat furaţi de iluzii.

— O, nu, se împotrivi Lucia, doar ştiţi şi acum că femeia aceea a însemnat pentru dumneavoastră întreg universul. Adevărata iubire, chiar dacă se stinge, rămâne ceva măreţ.

Wilczur dădu din mână.

— Asta în cazul unor oameni singuratici ca mine. Cine ştie dacă m-aş mai gândi astăzi la Beata, dacă îndată după plecarea ei aş fi întâlnit o altă femeie… o inimă sensibilă, un sentiment puternic.

Zâmbi şi adăugă:

— Dar n-am întâlnit inimi sensibile. Pe drumurile mele nu umblă femei.

Lucia zâmbi.

— Umblă, dar dumneavoastră nu le vedeţi. Iar dacă sunt atât de insistente, încât se oferă singure, le mătrăşiţi cu predici despre diferenţa de vârstă.

— Asta nu-i predică, spuse blând Wilczur. E o persuasiune. Şi nu e vorba numai de vârstă. Mai trebuie luat în consideraţie că eu sunt un om sfârşit…

— Ce spuneţi?! protestă ea.

— Da, da. O vechitură aruncată peste bord, încerca el s-o convingă. Gândeşte-te ce perspective mai pot eu avea. Aş putea să-mi deschid un cabinet particular acasă, dar asta ar însemna un contact continuu cu nişte oameni, a căror vedere n-o mai suport. Sunt chirurg, dar acasă nu pot face operaţii, ceea ce înseamnă că aş fi nevoit să fac intervenţii pentru a mi se repartiza săli de operaţii. Înţelegi şi dumneata că după demisia mea de astăzi ar fi peste puterile mele să mă expun la nu ştiu ce întrebări,

observaţii, comentarii sau priviri. Prin urmare ce mi-a mai rămas? Să-mi aştept sfârşitul. *Panis bene merentium*[39]. Şi încă fără unt. Fiindcă trebuie să ştii că sunt complet ruinat. Casa în care suntem acum nu mai este proprietatea mea. Mi-a fost lăsată din milă cât trăiesc…

Zâmbi cu tristeţe.

— Cât trăiesc, în speranţa că nu va dura mult.

— Nu sunt deloc de acord cu dumneavoastră, protestă energic Lucia. Câtă vreme nu scăpaţi de iritarea pe care v-o provoacă întâlnirea cu ei, vă rămâne un domeniu uriaş cum este acela al activităţii ştiinţifice. Cursurile la universitate, clinica, publicaţiile.

Wilczur căzu pe gânduri.

— Nu, asta nu e compatibil cu temperamentul meu. Eu pot scrie numai atunci când scrisul îmi umple timpul liber rămas în urma muncii active. În ceea ce priveşte cursurile… Mă vor scoate şi de acolo. Nu mi-a mai rămas nimic, nimic. Doar să mă închid în casă şi să aştept moartea. O să vină în curând. Aşa este în natură. Ceea ce este de prisos dispare singur. Iar eu mă simt de prisos.

— La asta mă refer şi eu, domnule profesor. Dumneavoastră vă simţiţi de prisos. Vreau să vă conving că aceasta este o stare de spirit trecătoare. Vreau să vă conving că vitalitatea dumneavoastră nu a scăzut deloc, că genialitatea şi energia dumneavoastră nu s-au diminuat. Aceasta nu-i decât o stare depresivă trecătoare.

— Nu cred în aşa ceva.

— Am să vă conving.

— În ce fel?

— Aveţi începută o mare lucrare despre neoplasm…

— Nu numai începută, ci abandonată… De un an nu am mai pus mâna pe ea. Îmi lipsesc o serie de materiale. Ar trebui să le adun, să le caut, să le ordonez şi ca să fiu sincer nu am nici un chef de aşa ceva.

— Am să vă ajut eu. Am să mă ocup eu de asta.

— Asta ar însemna un sacrificiu din partea dumitale. Ştii foarte bine, domnişoară Lucia, că nu pot accepta acest

[39] Pâine celor care merită cu prisosinţă (trad. din lb. lat.)

sacrificiu.

— Nu-i nici un sacrificiu. Îmi cedaţi o parte din drepturile de autor. Sau, să zicem, mă luaţi coautoare… „*În colaborare cu dr. Lucia Kańska*”. Această onoare nu e de lepădat.

După îndelungi insistenţe, Wilczur, deşi fără entuziasm, acceptă în cele din urmă şi a doua zi se puseră pe lucru. Lucia venea de obicei după-amiaza. Aranjau împreună manuscrisul, îşi notau lacunele, scoteau din publicaţiile de specialitate amănunte bibliografice. Seara stăteau de vorbă la o cafea, apoi Lucia îşi lua rămas-bun de la profesor, pentru ca a doua zi să apară cu plicul cu note sau cu cărţi luate de la bibliotecă.

Lucrarea înainta greoi: în pofida previziunilor Luciei, starea depresivă a lui Wilczur nu trecea. Uneori lăsa condeiul şi rămânea ore în şir dus pe gânduri, după care nu mai era capabil de muncă şi nici măcar de o discuţie cu Lucia.

Într-o zi l-a găsit beat. Lucia era aproape disperată, dar se străduia să pară bine dispusă şi credea neclintit că trebuie să se întâmple ceva care va schimba întreaga situaţia şi starea de spirit a lui Wilczur.

Aşa au trecut două luni. Timpul Luciei se scurgea între colaborarea cu profesorul şi activitatea de spital, pe de o parte, şi căutarea unui alt loc de muncă, pe de altă parte. Ce-i drept din partea profesorului Dobraniecki nu a întâmpinat, aşa cum prevăzuse iniţial, nici o şicană, dar se simţea groaznic. Aparent, în spital totul mergea ca mai înainte, nu s-a produs nici o schimbare, nici o mutare. Atmosfera era însă cu totul alta. Cei mai sensibili, iar dintre ei făcea parte şi Lucia, simţeau acest lucru la fiecare pas. Nimeni nu mai pronunţa numele lui Wilczur. În tăcerea aceasta parcă se simţea ruşinea că atât de uşor s-au dezis de el, s-au lepădat, l-au uitat.

Cu Kolski se întâlnea ceva mai rar. De la discuţia lor decisivă, nu s-a mai străduit să revină la tema aceea, dar nici nu s-a schimbat faţă de ea. Despre lucruri particulare nu mai discutau deloc. De aceea, nu ştia că Lucia

colaborează cu profesorul Wilczur. Nu ştia nici că îşi caută alt loc de muncă. O singură dată, după o discuţie cu Dobraniecki, a asigurat-o, în treacăt, că poziţia ei în spital nu este câtuşi de puţin ameninţată, iar ea i-a răspuns scurt:

— Nu mă interesează asta.

În realitate, trebuia s-o intereseze. Numărul mare de medici în Varşovia făcea nespus de grea obţinerea unui loc de muncă. Până acum vizitase câteva zeci de instituţii – fără rezultat. Îi notau adresa, telefonul şi-i promiteau să-i dea de ştire dacă ar apărea un post vacant.

Între timp a sosit luna martie şi o dată cu ea şi primăvara timpurie din acest an. Pe străzi tot mai des se vedeau femei în taioare şi bărbaţi în talie. Copacii slobozeau primii muguri, unii arbuşti se şi înverzeau uşor.

În acest timp Lucia nu putea să nu observe că profesorul devine tot mai posomorât şi că arată tot mai rău. S-a hotărât să-l scoată la plimbare. La început nu voia să audă. S-a învoit cu condiţia că pot ieşi seara, evitând cartierele în care ar fi putut întâlni cunoscuţi.

— La ţară trebuie să fie frumos acum… Ai fost vreodată primăvara la ţară?

— Am o amintire vagă din copilărie.

— Ai pierdut mult. Primăvara la ţară… Pământul miroase, înţelegi, domnişoară. Pământul miroase şi aerul miroase… Păsările. Sunt multe păsări. Zboară pline de griji, preocupate, ciripesc, adună fire de iarbă, paie, vălătuci de muşchi… iar ciocârliile sus pe cer… Vacile ies la păscut… Cerul e atât de albastru… Mi-am petrecut câteva primăveri în părţile Bielorusiei… Ai fost vreodată acolo?

— Nu, niciodată.

— Liniştite locuri, frumoase locuri. Pământul e vălurit de dealuri, între ele se întind lacuri, păduri dese, împânzite de ienupăr şi de aluniş. Căsuţele sunt acoperite cu paie… Nu toate. Cele mai înstărite – cu şindrilă şi cu draniţă. Dar cei mai mulţi sunt oameni săraci. Necăjiţi, săraci, simpli… Oameni buni. Ah, nu mi-am adus aminte de ei când am

vorbit cu Jemiol. El afirma că toţi oamenii sunt răi. Vorbea însă de oraş. Ah, de-ar cunoaşte locurile acelea, de-ar cunoaşte oamenii aceia… Poate că avea dreptate. Oraşul e un monstru. A pus între om şi pământ asfalt şi beton. De unde să-şi ia omul sentimentele? Sentimentele vin din pământ, ca toate sevele vitale. În oraş seacă, se fărâmă, se prefac în pulbere, rămâne numai creierul înfierbântat de lupta pentru existenţă, creierul care nu este capabil să gândească, ci numai să combine! Să plănuiască tot felul de maşinaţiuni. Mai repede, mai mult, mai abil. Omul nu se mai vede pe sine, nu mai vede lumea. Priveşte aceste case. Ele acoperă orizontul. Ne înconjoară din toate părţile… Rămân numai nişte deschizături mici, ca nişte tuneluri prin care putem ieşi din interiorul acestui monstru. Câteva şosele, câteva linii de cale ferată.

Rămase pe gânduri, apoi continuă:

— Există acolo un târguşor. Îi zice Radoliszki. Câteva străduţe, o bisericuţă catolică, una ortodoxă de lemn şi vreo mie, două de locuitori. Prin Radoliszki trece o şosea lată, mărginită de mesteceni bătrâni, mesteceni groşi, noduroşi, strâmbi, cu coaja aspră, plesnită de bătrâneţe. Şosea pietruită, dar primăvara şi toamna e plină de băltoace, iar vara se ridică nori de praf. Dincolo de târg, şoseaua coteşte spre sud şi după câteva minute de mers se zăreşte în depărtare o moară, moara bătrânului Prokop Mielnik. Moara se ridică lângă nişte iazuri. Trei iazuri. E o moară de apă. Un iaz mare, înconjurat des de sălcii şi de răchită, al doilea e mai mic şi parcă are forma unui rinichi. Malurile sunt line, lunca înclinată alunecă până aproape de apă, fundul iazului e nisipos, aici femeile bat rufele pe scândură, iar pe cealaltă parte umbrită de arini se scaldă… Dar numai după Sânziene. Acolo cred că dacă te scalzi mai devreme nu-i sănătos… În schimb, iazul de jos e rotund, parcă l-ar fi tras cineva cu compasul. Aici se scaldă caii şi se adapă vitele. Cascada apei învolburate cade vuind, iar de sus se aude huruitul pietrelor de moară. Pe iazuri plutesc gâşte, raţe, câteodată se lasă pe apă şi câte o raţă sălbatică, câte o lebădă călătoare, sau câte un cufundar.

Moara lui Prokop Mielnik… Oameni buni, oameni simpli. De trei ani n-am mai fost pe acolo. Acolo mă ţin minte. Pentru ei nu eram un om de prisos. Pentru ei nu eram o piedică… Căzu pe gânduri.

— Şi nu vă e dor de ei? întrebă Lucia.

— Ce spui? se dezmetici.

— Vă întreb dacă nu vă e dor de ei.

Chipul lui Wilczur se lumină de un zâmbet.

— Aş vrea să-i văd. Multe trebuie să se fi schimbat acolo. Trei ani. Wasil s-a însurat desigur. Natalka a crescut. Olga şi Zonia şi-au găsit şi ele soţi… Femei de treabă.

Pufni în râs şi se întoarse spre Lucia.

— Zonia chiar voia să se mărite cu mine… Ce bucurie ar fi dacă m-aş duce acolo…

Lucia îşi spuse că într-adevăr o călătorie până la Radoliszki, de care îşi aducea aminte cu atâta căldură, i-ar face foarte bine profesorului. Ar avea o influenţă liniştitoare asupra nervilor lui, i-ar permite să uite întâmplările recente. S-ar întoarce înviorat şi cu noi rezerve de energie.

— Ştiţi ce, domnule profesor, de ce nu i-aţi putea vizita? întrebă.

— Să-i vizitez? se miră profesorul.

— Da, desigur. Vorbiţi despre ei cu atâta căldură, vă amintiţi de ei cu atâta simpatie. Ar fi o plăcută destindere pentru dumneavoastră. De atâta vreme nu aţi mai părăsit Varşovia.

Wilczur se uită la ea.

— Ha, vrei să mai scapi de mine, spune.

Lucia râse.

— Exact. Vreau să scap de dumneavoastră. Vedeţi cât sunt de dezinteresată. Vă propun o excursie, deşi ştiu că lângă Radoliszki vă aşteaptă Sonia sau Zonia.

Râdeau amândoi. Profesorul de mult nu mai fusese atât de bine dispus, iar Lucia îşi dădea seama că buna dispoziţie i-o provocase amintirea acelei mori… Se hotărî să bată fierul cât e cald.

— Serios. Nu văd nici un motiv pentru care v-aţi refuza

această plăcere.

— Dar ştii că nu-i o idee rea. Şi cred că s-ar bucura şi ei de vizita mea.

— Iar dumneavoastră v-aţi mai destinde puţin, aţi mai vedea locurile vechi, la care ţineţi atât de mult, aţi respira alt aer. De fapt, nimic nu vă reţine în Varşovia. Iar primăvara e atât de frumoasă.

Din ziua aceea ideea Luciei nu-i dădea pace lui Wilczur. Într-adevăr, perspectiva unei vizite la moara lui Prokop i se părea tot mai ispititoare. Era vioi, îi povestea Luciei mereu alte amănunte despre moară şi despre viaţa lui acolo.

După o săptămână, mereu îndemnat de Lucia, îi spuse într-o zi:

— M-am hotărât. Plec la Radoliszki. Mai întâi însă trebuie să terminăm adunarea materialului pentru volumul întâi, iar dumneata o să-l ordonezi cât lipsesc eu.

Lucia s-a bucurat mult de hotărârea lui, şi s-a apucat de lucru cu şi mai multă însufleţire. Cu toată graba, era evident că adunarea materialului se va prelungi cu cel puţin o lună, ceea ce o făcea pe Lucia să se teamă că între timp profesorul ar putea să-şi schimbe hotărârea.

Şi chiar aşa s-a şi întâmplat, dar într-o direcţie cu totul neprevăzută.

Într-o bună zi, când Lucia a venit, ca de obicei, după-amiază, a găsit în cabinetul profesorului o dezordine cumplită. Toate sertarele erau deschise, pe studio se ridicau maldăre de cărţi, pe pervazurile ferestrelor stăteau deschise trusele chirurgicale.

— Ce s-a întâmplat, întrebă uimită.

Wilczur se ridică de la birou cu o expresie de fericire şi entuziasm pe faţă. Uitase să-i spună bun-venit.

— Domnişoară Lucia, spuse pe un ton solemn, am găsit. Am găsit soluţia şi acum ştiu ce am de făcut, ştiu pentru ce trăiesc. Părăsesc Varşovia pentru totdeauna. Da, domnişoară Lucia. Am fost nebun sau orb că n-am înţeles mai devreme acest lucru. Da, mă întorc la ei. Pentru totdeauna. Aici au încercat să mă convingă că nu mai sunt bun de nimic, dar acolo, acolo ştiu că sunt necesar. Acolo

îmi voi dovedi mie şi altora că nu sunt o vechitură inutilă, că mai pot munci, că mai pot munci mulţi ani pentru binele oamenilor. Dar nu al celor de aici, al oamenilor răi dintr-un oraş rău. Acolo am fost atât de fericit. Vezi ce înseamnă oraşul? Te otrăveşte şi te tâmpeşte. Printre străzile acestea, în forfota, în graba asta, în mijlocul tuturor pasiunilor, omul uită ce este, îşi uită plăcerile şi aspiraţiile. Am intrat în acest vârtej, fără să pot realiza că nu aici este locul meu, că totul mă atrage acolo, la ceilalţi!

Umbla agitat prin încăpere şi vorbea:

— Am gândit totul. Vând lucrurile, mobila, biblioteca, iar cu banii aceştia voi putea înfiinţa la moară un ambulatoriu, un punct farmaceutic şi alte asemenea lucruri. Nici nu-ţi poţi închipui cât sunt de fericit. Acolo e un singur medic, care trăieşte în sărăcie şi nu-şi poate permite să-i trateze gratuit pe ţărani. De fapt, nici nu e chirurg. Îşi vor aduce toţi aminte de vremurile de demult, de vremurile când eram vraci, numai că acum va fi cu totul altfel. Voi dispune de mijloace antiseptice şi de instrumente excelente. Ha, ha, o să am mult de lucru acolo. Acum mi-am amintit că fata pădurarului din Radoliszki are un chist la ficat, pe partea interioară, înţelegi? Fireşte, nu am putut s-o ajut, fiindcă nu aveam instrumente. Dar acum am să încerc. Au trecut trei ani. Poate mai trăieşte.

Lucia stătea nemişcată şi îl urmărea cu privirile speriate. Wilczur vorbea în continuare, dar ea nu-l mai auzea, copleşită de gândul că el pleacă, pleacă pentru totdeauna, că nu-l va mai putea vedea zilnic, nu-l va mai putea ajuta, nu va mai putea veghea asupra lui, nu va mai putea avea grijă de el, de treburile lui, de sănătatea lui. Era mâhnită şi de faptul că el luase această hotărâre şi nici nu se gândise ce lovitură va fi pentru ea. Nici nu-i trecuse prin minte cât va suferi. Nu s-a gândit la ea, nu intrase în calculele lui. Şi acum părea că nu o vede. Străbătea cu paşi repezi camera în diagonală şi vorbea:

— Am săvârşit o greşeală uriaşă când am plecat de acolo. De ce, de ce dacă acolo mă simţeam bine. Acolo e locul meu, acolo scap de acest oraş, acolo găsesc încredere

şi ataşament. Asta e. În aceasta constă fericirea, iar dacă nu fericirea, în orice caz sentimentul satisfacţiei, al utilităţii. Se pare că până la urmă e acelaşi lucru.

Vorbea despre ei, vorbea despre el, numai despre ea nu amintea nimic Lucia însă nu făcea parte dintre acele femei care abandonează poziţiile aparent pierdute. Undeva, în subconştient se înfiripă numaidecât o hotărâre. În clipa următoare gândul se concretiză în cuvinte:

— Plec cu dumneavoastră, domnule profesor.

La început nu înţelese.

— Ce spui?

Lucia repetă:

— Spun că plec cu dumneavoastră.

— Excelent, se bucură. Dar aş prefera să mă vizitezi când mă aranjez acolo, când voi pune totul la punct. O să-ţi arăt totul. O să vezi cât e de frumos acolo şi cât de…

— Nu, domnule profesor, îl întrerupse Lucia. Eu vreau să plec cu dumneavoastră. Să plec şi să rămân cu dumneavoastră.

O privea şi nu-i venea să creadă.

— Ce-s glumele astea?

— Nu sunt glume. Plec cu dumneavoastră.

— Ce idee absurdă!

— De ce absurdă?!

— Ce să cauţi dumneata la vârsta asta într-o înfundătură? Nu, nici nu avem ce discuta.

— Şi totuşi plec, se încăpăţână.

Wilczur se opri în faţa ei.

— Dar aş putea să ştiu şi eu de ce? Ce să faci acolo?

— Să vă ajut.

— Dar eu nu am nevoie de nici un ajutor.

— Nu vreţi să recunoaşteţi. La orice operaţie e nevoie de ajutor.

Wilczur se burzului.

— Pentru asta nu-i nevoie de ajutorul unui medic. E de-ajuns ajutorul unui băiat sau al unei femei din sat.

— N-am să cred niciodată că un neiniţiat în medicină ar putea fi mai de folos decât un medic cu diplomă. Şi apoi

chiar dumneavoastră spuneaţi că o să fie o mare afluenţă de bolnavi, că adeseori trebuia să încredinţaţi pansarea unor neiniţiaţi. Ştiu că vă pot fi de folos. De altfel şi dumneavoastră aveţi nevoie de o îngrijire de femeie. De ce să nu merg? Nici pe mine nu mă leagă nimic de Varşovia. Nimic nu mă ţine aici.

Wilczur se enervă.

— Asta-i foarte rău, fiindcă ar trebui să te ţină. Aici ai un câmp larg de acţiune, aici o să faci carieră, îţi găseşti un soţ potrivit. Dar de fapt nici nu avem ce discuta, de mine depinde dacă te iau sau nu, iar eu îţi spun de pe acum că nu te iau. M-ar mustra conştiinţa şi m-aş socoti cel mai mare ticălos dacă te-aş înmormânta în ţinuturile acelea îndepărtate. Eu sunt bătrân şi nu mai vreau nimic pentru mine. Mie îmi ajunge că pot sluji altor oameni. Dar dumneata, fată tânără, ai toată viaţa înainte, ai dreptul la fericire personală.

Lucia scutură din cap.

— Minunat. Dar nu luaţi în considerare faptul că fericirea mea personală constă tocmai în ajutorarea dumneavoastră.

— Cai verzi pe pereţi. Peste câteva luni sau peste un an o să-ţi iasă astea din cap şi abia atunci o să te simţi nefericită, plictisită şi ursuză. Iar eu va trebui să suport toate acestea conştient de propria-mi vinovăţie. Greşesc spunând că va trebui, fiindcă nu le voi suporta. Şi nu le voi suporta pentru că nu te iau cu mine, şi gata. Dacă vrei să-mi dovedeşti afabilitatea dumitale, ajută-mă să lichidez toată şandramaua asta. Mie mi-ar lua prea mult timp, iar eu ard de nerăbdare. Aş vrea să plec cât mai repede.

Intransigenţa profesorului o făcu pe Lucia să nu mai revină la această temă. Polemica cu Wilczur era inoportună. Cu toate acestea nu încerca să-i întârzie pregătirile de plecare. A depus tot zelul ca să-i găsească cumpărători, s-a târguit cu ei. În acelaşi timp îl ajuta pe profesor să-şi facă cumpărăturile.

În cele din urmă toate se apropiau de sfârşit. Plecarea a fost stabilită pentru paisprezece aprilie; cu o seară înainte,

Wilczur şi-a luat rămas bun de la Lucia. Trenul lui pleca la şapte dimineaţa şi nu voia ca ea să se trezească atât de devreme şi să-l conducă la gară.

— Când o să mă mai aranjez acolo, spunea Wilczur, am să-ţi scriu şi o să te invit. O să mă bucur mult dacă vei veni pentru câteva zile, ba chiar să-ţi petreci tot concediul.

S-a despărţit de el cu multă căldură. Wilczur avu plăcuta surpriză să constate că nici nu insistase să-l conducă la gară. Era veselă sau poate că reuşea atât de bine să se prefacă, ca să nu-l supere.

— Ce inimă bună are, îşi spuse Wilczur la despărţire. E o fată de aur.

Şi deodată îi păru rău că îi respinsese atât de categoric propunerea de a-l însoţi. Dar imediat îşi reveni:

— Nu. Asta trebuie să însemne o nouă viaţă, o nouă fază. De-acum nu mai e vorba de mine, ci de alţii.

A doua zi la ora şase era la gară împreună cu Józef şi cu multe geamantane, care trebuiau depuse la bagaje. În timp ce se plimba pe peron, înainte de plecarea trenului, tot trăgea cu ochiul la ceas. Ce-i drept el însuşi o rugase, insistase să nu vină, dar acum se simţea dezamăgit că Lucia nu venise. O clipă fu stăpânit de o profundă tristeţe, vecină cu apatia.

Conductorii anunţară călătorii să urce în tren. Îşi luă rămas bun de la Józef şi intră în compartimentul lui. Prin fereastra deschisă pătrundea snopul de raze ale soarelui. Se sprijini de fereastră şi privi peronul pustiu. Trenul porni punctual. Wilczur stătea la fereastră privind Varşovia care se îndepărta, oraşul acesta care l-a învins, l-a zdrobit şi iată că acum îl azvârlea ca pe un lucru de prisos, inutil.

— Dumnezeu să-i ierte, Dumnezeu să-i ierte, repetau buzele lui, dar în inimă cuvintele acestea nu găseau nici un ecou. Inima lui era prinsă într-o strângere dureroasă, suferinţa dogorise, iar jalea împietrise.

Iar acest groaznic sentiment al singurătăţii…

Ştia că după ce va ajunge acolo, acest sentiment va dispărea, dar acum îi era peste măsură de greu.

Roţile trenului huruiau trecând peste ultimele macazuri,

cele din urmă case ale oraşului se îndepărtau cu o viteză accelerată, ultimele coşuri ale fabricilor monstrului se pierdeau la orizont.

În spate auzi zgomotul uşii de la compartiment.

Se întoarse.

În faţa lui stătea Lucia cu o valiză în mână.

Capitolul VII

Când a venit dimineaţa la spital, doctorul Kolski a găsit pe biroul lui o scrisoare semnată de Lucia. Îi recunoscuse imediat scrisul şi cu cea mai mare curiozitate deschise plicul gros. În el erau câteva bancnote şi două coli de hârtie.

Pe prima citi:

„Dragă domnule Jan,

Datorită faptului că plecarea mea a survenit atât de inopinat, nu am avut timp să-mi iau personal rămas bun de la dumneata, şi te rog să nu fii supărat. Împrejurările m-au făcut să plec din Varşovia pentru un timp îndelungat, poate pentru totdeauna. La despărţire vreau să te rog ceva. Şi anume: nu am reuşit nici măcar să-mi prezint demisia conducerii spitalului. O alătur în scris şi împreună cu ea înapoiez şi salariul pe ultima lună, pe care te rog să binevoieşti a-l depune la casierie. Vreau să fiu cu totul în ordine faţă de această instituţie, cu toate că mi se cuvine un concediu. Sunt convinsă că domnul profesor Dobraniecki va primi ştirea demisiei mele cu deplină satisfacţie. Trebuie să adaug că şi mie despărţirea de spital, aşa cum este el astăzi, îmi produce o mare uşurare. Îţi transmit cele mai bune urări. Sunt convinsă că se vor realiza, fiindcă sunt sincere şi pentru că le meriţi. Mă voi gândi la dumneata. Dacă în viaţa mea se va petrece ceva demn de semnalat, poate am să-ţi scriu. Salutări tuturor. În mod special te rog să-l saluţi din partea mea pe pacientul din camera 116 şi îi urez însănătoşire grabnică.

O strângere cordială de mână, Lucia.”

Kolski citi de trei ori scrisoarea, fără să-i poată înţelege conţinutul. Surpriza era atât de mare, încât întreaga lui conştiinţă se revoltă împotriva faptului împlinit, împotriva noii situaţii.

După ce îşi reveni, telefonă numaidecât la Lucia acasă,

dar telefonul ei nu răspundea. Ieşi în goană din spital, sări în primul taximetru întâlnit şi se duse în strada Polna. Administratorul casei nu ştia să-i dea nici o explicaţie. Domnişoara doctor şi-a vândut mobila şi a plecat astăzi dimineaţă la gară. Când a întrebat-o ce adresă să treacă în cartea de evidenţă, i-a declarat că pleacă într-o călătorie şi că nici ea nu ştie unde.

— În călătorie? întrebă Kolski.

— Aşa mi-a spus.

— Şi la ce gară s-a dus?

— Asta nu mai ştiu.

— Mulţumesc, mormăi Kolski, punându-i în mână un bacşiş.

Se întoarse din stradă, îl ajunse pe administrator şi îl întrebă:

— La ce oră a plecat domnişoara doctor? Cât putea să fie ora?

Administratorul se scărpină în cap şi răspunse:

— Cred că nu era încă şase.

— Aşa de dimineaţă, observă Kolski. Dar poţi să-mi spui dacă a plecat singură sau a condus-o cineva?

Administratorul scutură din cap.

— Nu, nimeni.

Din Polna, Kolski se duse direct la gară şi constată că între orele şase şi şapte plecau trenuri în toate direcţiile şi era imposibil de stabilit care era trenul Luciei. Îşi propuse să cerceteze mai amănunţit mersul trenurilor, dar deocamdată trebuia să se întoarcă la spital. Tot drumul şi-a bătut capul cu această întâmplare deprimantă. În primul rând, încerca să raţioneze metodic care sunt motivele, motivele plecării. Faptul că a părăsit spitalul era absolut de înţeles. Nu-l suferea pe Dobraniecki, nu reuşea să-i ierte lui şi altora cazul lui Wilczur. Dar de ce a plecat din Varşovia? În orice clipă, datorită relaţiilor sale, prin intermediul colegilor şi prietenilor, Kolski putea să-i găsească un loc cel puţin la fel de bun ca cel din spital. Atunci de ce nu i-a spus nici un cuvânt? În plus nu i-a scris adevărul. Dacă a avut timp să-şi vândă mobila şi toate

lucrurile din casă, putea măcar prin telefon să-şi ia rămas bun de la el. Totul părea învăluit în mister.

Kolski se îndoia că ar putea fi vorba de un bărbat. Lucia nu era o femeie care să se lase brusc fermecată, şi apoi era îndrăgostită de Wilczur. Nu putea fi vorba nici de familia ei, nişte rude mai îndepărtate, stabilite undeva pe lângă Sandomierz sau pe lângă Sieradz, cu care nu întreţinea nici un fel de relaţii.

Toată ziua Kolski a umblat şi a lucrat posomorât. Spre seară s-a prezentat la Dobraniecki şi, înmânându-i demisia Luciei, îi spuse:

— Nu reuşesc să-mi explic plecarea neaşteptată a doctoriţei Kańska. Trebuie să fi intervenit ceva important. Dumneavoastră nu ştiţi nimic?

Dobraniecki citi atent declaraţia Luciei şi ridică din umeri:

— Nu ştiu nimic şi chiar mă mir că doctoriţa Kańska se desparte în felul acesta de spital. Bineînţeles, fii amabil şi înapoiază-i banii aceia. O nimica toată. Poţi să-i scrii şi că mi-am exprimat uimirea.

— Nu pot să-i scriu, domnule profesor, pentru că nu mi-a lăsat adresa. Sunt foarte neliniştit şi bănuiesc că s-a întâmplat ceva grav. A vândut totul din casă şi a plecat într-o direcţie necunoscută. Am telefonat la toate cunoştinţele ei şi nu am putut afla nimic.

— Dar profesorul Wilczur nu ţi-a putut furniza nici o informaţie?

Kolski deschise larg ochii.

— Nu m-am adresat profesorului Wilczur. De unde să ştie el?

Dobraniecki izbucni în râs.

— Dumneata eşti încă foarte neexperimentat, dragă colega. Dacă aş fi convins că nu te-aş jigni spunându-ţi naiv, atunci exact aşa ţi-aş spune.

— Nu înţeleg nimic, domnule profesor.

— Ah, nu-i chiar atât de complicat, spuse pe un ton detaşat Dobraniecki. De obicei persoana cea mai bine informată cu privire la o femeie este amantul ei.

Lui Kolski i se ridică brusc tot sângele în cap. În prima clipă ar fi vrut să se ridice şi să-l lovească pe Dobraniecki drept în faţă, pe urmă privirea lui întâlni privirea batjocoritoare a profesorului. Şi deodată parcă toţi muşchii i se atrofiaseră, iar nervii i-au fost atinşi de paralizie.

— Ah, da, îi umbla prin cap. Ticălosul ăsta are dreptate… Cât am fost eu de prost, de naiv.

Jucându-se flegmatic cu creionul, Dobraniecki mai adăugă:

— Şi apoi nu cred că pupila noastră a plecat din Varşovia. Faptul că a vândut totul din casă nu înseamnă că s-a mutat în alt oraş, putea să se mute, să zicem, şi la un prieten. Am impresia că găsirea domnişoarei Kańska nu-ţi va pricinui nici dificultăţi prea mari, dar nici o… plăcere deosebită.

Kolski ieşi pe jumătate năucit din cabinetul lui Dobraniecki. Bănuielile avansate de profesor se amplificau în el, se umflau, îi inundau creierul cu sânge, îi strângeau pumnii într-o furie neputincioasă, cereau când răzbunare şi pedeapsă, când îl făceau să plângă… S-a sculat de câteva ori noaptea, s-a îmbrăcat şi a vrut să alerge la vila profesorului Wilczur. Îşi formulase în minte acuzaţii zdrobitoare, pe care să i le azvârle profesorului drept în faţă, cuvinte de dispreţ cu care să o stigmatizeze pe Lucia, pe urmă iar plângea şi era disperat că de fapt nu are nici un drept nu numai asupra sentimentelor ei, dar nici să-i judece faptele. Nu e nimic pentru ea. Un simplu coleg în faţa căruia nu e obligată să dea explicaţii asupra faptelor sale. Se duce acolo şi ce-i spune?… M-ai minţit în scrisoare… M-ai dezamăgit… Cuvinte goale.

Spre dimineaţă a revenit la gânduri mai optimiste. Dobraniecki e un om rău şi de aceea îi judecă pe toţi oamenii la fel. E imposibil ca Lucia să fie amanta cuiva. Ochii ei priveau prea curajos, prea luminos. Nu avea nimic dintr-o uşuratică. Exceptând adoraţia aceea, adoraţia platonică pentru Wilczur, era un om în adevăratul înţeles al cuvântului.

S-a dus dimineaţa la spital obosit şi zdrobit. Au urmat

vizita prelungită a bolnavilor, asistenţa la câteva operaţii. Se simţea nespus de obosit. Fără să vrea, trecând pe coridor, îşi aruncă de câteva ori privirile în camera interniştilor. Ea stătea întotdeauna la biroul acela, frumoasă în halatul ei alb, cu chipul grav şi înţelept, cu părul auriu… Aşa au trecut trei zile. De o sută de ori a pus mâna pe receptor, ca să-i telefoneze profesorului Wilczur, de o sută de ori s-a pornit şi s-a întors de la mijlocul drumului spre Aleea cu lilieci. Se temea. Prefera incertitudinea în locul confirmării bănuielilor scabroase ale lui Dobraniecki. În sfârşit, în a patra zi, complet liniştit, gata de orice, resemnat, se hotărî să afle adevărul. Oricât de neplăcut ar fi fost. Cel puţin o va vedea, va schimba cu ea câteva cuvinte, îi va auzi vocea.

Apropiindu-se de vila profesorului, mai ezită o clipă, dar ezitarea trecu repede. Era seara. Se aştepta să zărească ferestrele luminate, dar vila era cufundată în întuneric. Se opri lângă gard şi ascultă multă vreme până când apăsă pe butonul soneriei. În liniştea din jur auzea sunetul soneriei în interiorul vilei. Mai aşteptă câteva minute şi sună din nou. Încă o dată şi încă o dată. Înăuntru ori dormeau toţi, ori nu era nimeni.

În clipa aceea zări pe portiţă o tăbliţă atârnată. Aprinse un chibrit şi citi:

„Vilă de închiriat imediat.”

Chibritul îi fripse degetele. Nici nu simţi. Prin minte îl fulgeră un gând:

— A plecat. Au plecat împreună…

A doua zi s-a dus din nou pe Aleea cu lilieci. În grădina din faţa vilei un om săpa straturile. Nu se puteau afla prea multe de la el.

Într-adevăr vila era de închiriat, fiindcă profesorul Wilczur se mutase.

— Când a plecat profesorul?

— Păi, în paisprezece.

Data se potrivea cu data plecării Luciei.

— Dimineaţa?

— Dimineaţa devreme.

— Şi nu ştii încotro?

— De unde să ştiu? Dacă cineva ştie, atunci numai Józef. El l-a condus pe domnul profesor la gară.

— Şi unde-i acest Józef?

— Nici asta nu vă pot spune. Aici şi-a încheiat slujba şi cred că munceşte în altă parte. Mie nu mi-a spus unde. Dar staţi puţin… Imediat, imediat… Are nişte rude în strada Tamka. Ţin o spălătorie. Aţi putea afla de la ei.

Pe Tamka erau câteva spălătorii. Trecând pe la fiecare, a ajuns şi la cea căutată. Într-adevăr aparţinea mătuşii servitorului profesorului Wilczur. O femeie grasă, cu obrajii foarte roşii şi cu nişte ochi mici, sfredelitori, îl primi neîncrezătoare pe Kolski.

— Dar dumneata ce treabă ai cu el?

— Aş vrea să mă văd cu el, o lămuri Kolski.

— Eşti de la poliţie cumva?

— Da’ de unde!

— Atunci poate în legătură cu slujba? Dacă-i aşa, e prea târziu, fiindcă nepotul meu şi-a găsit slujbă. E ocupat până în septembrie. Dar dacă vrei, lasă adresa şi se prezintă el în septembrie.

— Dar la cine lucrează? Aţi putea să-mi daţi adresa?

— Asta nu mai ştiu. Mi-a spus numai că pe un vapor. S-a angajat steward.

— Pe un vapor… Hm… Nu ştiţi cumva, ar fi putut să vă spună, unde a plecat profesorul Wilczur?

Femeia ridică din umeri.

— De ce să-mi spună mie aşa ceva. De unde să ştiu eu?

— Vă rog să mă iertaţi.

Kolski se înclină şi plecă.

Aci se pierdea şi ultima urmă.

În aceeaşi seară Dobraniecki dădea o recepţie la care era invitat şi Kolski. Doamna Nina pleca pe vară în străinătate, pentru a-şi reface sănătatea, cum spunea ea. Doamna Nina arăta înfloritoare. Vioaie, veselă, spirituală şi fermecătoare, trecea de la un grup la altul.

Când îl zări pe Kolski stând singur lângă uşa budoarului, îl luă de braţ şi îl conduse pe terasă. Soţul îi furnizase

informaţii amănunţite despre necazurile lui. Acum i se părea mai interesant şi chiar mai atrăgător decât înainte. Farmecul romantismului o îndemna întotdeauna spre cuceriri. Acest medic tânăr, îndrăgostit de colega lui, care l-a părăsit pentru un profesor bătrân, putea să intereseze ca o poziţie greu de cucerit. De altfel îl remarcase de mult.

— Cred că nu sunt prea indiscretă, începu, dacă-ţi mărturisesc că bănuiesc de ce eşti atât de trist.

Kolski nu răspunse.

— Poate m-am exprimat greşit. Dumneata ai folosi cuvinte mult mai dure, nu-i aşa?… Deprimare, ori poate disperare sau tragedie?… Te înţeleg… Şi eu am avut cândva o dragoste nefericită. Ştiu ce simte omul în asemenea clipe. Ai sentimentul că atârni deasupra unei prăpăstii, nu-i aşa?

Vocea ei moale, caldă şi cordialitatea ei făceau impresia unei compasiuni sincere. Văzduhul era plin de mireasma liliecilor care creşteau în tufe dese în jurul vilei. Adierile uşoare mai aduceau din parc şi alte miresme. În strada Frascati primăvara era în toi, iar seara – călduroasă.

— Aşa este, spuse Kolski.

Nina se sprijini de balustradă şi continuă:

— Ţin minte, era tot primăvara. Stăteam aici, pe aceeaşi terasă, când am primit scrisoarea. Scrisoare de la el. Cât de îngrozitor de reci sunt aceste scrisori. Le ţii în mână ca pe o bucată de gheaţă şi parcă te frige răceala lor. Iar în interior cuvinte banale, corecte, rigide, politicoase. Aşezate în rânduri ca nişte servitori în costume de gală, cu chipurile împietrite. Că-i pare foarte rău… că împrejurările… că nu poate personal, fiindcă a apărut o situaţie neaşteptată. Şi din toate acestea rezultă acel ucigător „nu te iubesc”. Un nemilos „te las”… Şi de ce să mai faci risipă de atâtea fraze rotunde, de atâtea lozinci lustruite.

Făcu o pauză şi adăugă:

— Nici nu-ţi poţi închipui cât am fost de nefericită…

Kolski o privi în ochi şi spuse:

— Eu pot.

— Ai iubit-o mult?

— Mult? Kolski răspunse după o clipă de gândire: Nu ştiu dacă mult. Nu am nici un termen de comparaţie. O iubesc numai pe ea, şi în afară de ea n-am mai iubit pe nimeni… Şi nici n-o să iubesc.

— Da, confirmă cu o mişcare a capului. Aceasta este adevărata iubire. O recunosc. Pentru că şi eu gândeam atunci aşa. Tocmai credinţa că nu vei mai iubi niciodată pe nimeni este dovada dimensiunii sentimentelor, a sinceităţii şi profunzimii lor. Şi mă revoltă cei care nu pot înţelege că omul care iubeşte a doua oară a putut iubi cu adevărat şi prima dată.

Kolski ridică privirile spre ea.

— Nu înţeleg ce vreţi să spuneţi.

— În primul rând că omul trăieşte, că tot ce trăieşte se schimbă. Pentru că însăşi viaţa nu este altceva decât o continuă schimbare, nu-i aşa?

— Da. Din punct de vedere ştiinţific…

— Nu numai din punct de vedere ştiinţific, îl întrerupse ea. Şi noi ne schimbăm. Şi acum spune-mi dacă iubirea mea de acum câţiva ani ar fi jignită, diminuată sau anulată fiindcă iubesc pe altcineva? De o sută de ori nu. Atunci am iubit cu toată simţirea şi gândul meu, cu toată fiinţa mea, indivizibilă, şi nu exista în mine loc pentru nimic altceva, eram toată înrobită de iubire. Dar nu eram eu, cea de astăzi, pe care o vezi în faţa dumitale. Aceasta este cu totul altă fiinţă. Până şi continuitatea dintre mine şi cealaltă a fost tăiată, întreruptă brutal. Natura nu suportă vidul. Există un proverb latinesc…

— *Natura horret vacum*, completă Kolski.

— Exact. Poţi iubi statornic şi devotat toată viaţa numai dacă dragostea este întreţinută, dacă trăieşte în noi. Dacă trăieşte, înseamnă că nu e doar o mumie, o relicvă, ci o parte din sufletul nostru şi împreună cu el străbate toate transformările noastre. În caz contrar se mumifiază treptat, iar noi îi înălţăm undeva, într-o bisericuţă a inimii, un altar trist, în care cultul se practică doar în clipele de amintire. O poate înlocui numai o altă viaţă, dacă suntem

atât de norocoşi încât să o întâlnim.

— Vorbiţi foarte ciudat, interveni Kolski derutat.

— Ciudat?… Spun adevărul, spun ce am trăit, ce am gândit, ce văd în mine însămi. Şi îţi spun dumitale, fiindcă ştiu în ce stare de spirit eşti, ştiu că dumneata, cu subtilitatea şi delicateţea sentimentelor dumitale, eşti capabil să mă înţelegi.

Kolski era uşor surprins. Până acum avea impresia că doamna Dobraniecka nu-i acordă o atenţie mult mai mare decât altor colaboratori ai soţului ei. Nu putea să nu se simtă măgulit de faptul că această superbă doamnă, renumită prin frumuseţea şi eleganţa ei, îl cunoaşte atât de bine.

— Vă sunt cu adevărat foarte recunoscător pentru această dovadă de… pentru bunăvoinţa… pentru părerea atât de amabilă despre mine.

— Nu-mi mulţumi. Voi fi foarte sinceră cu dumneata. Recunosc că nu e deloc frumos din partea mea că-ţi vorbesc despre ceva care îţi redeschide o rană proaspătă. Şi te rog să-mi ierţi acest act egoist.

— Egoist?… se miră Kolski.

— Da, domnule Jan. Nu ştiu ce părere ţi-ai făcut despre mine. Probabil că şi dumneata socoteşti ca toţi ceilalţi că nu-mi lipseşte decât laptele de pasăre, că sunt fericită şi nu-mi doresc nimic mai mult. Aşa să fie?… Ah, fireşte, Jerzy mă iubeşte, îmi asigură bunăstare, nu-mi refuză nimic. Nimic din ceea ce este preţios pentru majoritatea femeilor. Dar noi femeile, preţuim cel mai mult acea apropiere sufletească pe care ne-o poate oferi bărbatul iubit. Înţelegi?

— Da, doamnă.

— Soţul meu însă este prea absorbit de ştiinţă şi de muncă, şi apoi are o părere prea rigidă faţă de problemele omeneşti. În aceste chestiuni este intransigent. Crezi că aş putea să-mi permit faţă de el să mă destăinui, să-i împărtăşesc gândurile mele cu privire la lucruri atât de importante pentru mine? Nu, eu îţi sunt dumitale îndatorată că vrei să mă asculţi. Poate că e o cruzime din

partea mea, dar te rog să mă ierţi. Cu care dintre sutele de cunoscuţi aş putea vorbi în acest fel, de a cărui discreţie aş putea fi atât de sigură?

Kolski tuşi.

— Din acest punct de vedere vă puteţi bizui pe mine.

Doamna Nina îi atinse uşor mâna cu vârfurile degetelor.

— Nu m-am îndoit nici o clipă. Şi pentru că astăzi e noaptea sincerităţii, nu vreau să-ţi ascund nimic. În zilele acelea triste, când am primit scrisoarea aceea de gheaţă, am fost aproape de sinucidere. Şi nu ştiu cum s-ar fi sfârşit, eram pe atunci încă foarte tânără şi lipsită de experienţă. Era prima mea mare iubire. Din fericire soarta mi-a scos în cale un om. Era un om bun şi înţelept, care a trecut prin multe în viaţă, care ştia să privească în inimile altora. Era frumos din partea lui. Nu voia nimic de la mine, nu voia nimic pentru el. Pur şi simplu voia să mă ajute să-mi vindec disperarea. Ah, n-am să uit niciodată convorbirile acelea lungi cu el, destăinuirile acelea, sfaturile bune şi prietenoase, priceperea de a privi în cele mai ascunse unghere ale inimii mele. De fapt eu nu mă închideam în faţa lui. Dimpotrivă. Spuneam ce simţeam. Iar el era pentru mine un adevărat doctor.

Zâmbi.

— Îi spuneam doctorul inimii mele.

Kolski întrebă:

— Dar era într-adevăr medic?

Doamna Nina scutură negativ din cap.

— Nu. De fapt nu era nimic. Dar în vremea aceea el era totul pentru mine. Era un mare dar al destinului. De atunci mă simt îndatorată întregului univers. Atâta îmi doresc să pot oferi cuiva un dar asemănător. Bineînţeles, ştiu că nu pot fi un doctor de inimi tot atât de bun ca omul acela. Îmi lipseşte şi înţelepciunea şi profunzimea privirii şi delicateţea mângâitoare a atingerii lui.

Cum ea tăcu, Kolski crezu de cuviinţă să se împotrivească.

— Ce spuneţi, doamnă?!

— Crezi că?…

Kolski nu credea nimic. Se simţea stingherit şi avea impresia că doamna Dobraniecka îi spusese lui toate acestea din greşeală, luându-l drept altcineva. Totuşi i se părea fermecătoare şi plină de bunătate. Nu bănuise la această doamnă plină de mândrie atâtea disponibilităţi sentimentale.

— Sunteţi foarte bună, doamnă, spuse el.

Se aşternu tăcerea. Din salon se auziră frânturi de muzică. Doamna Nina rupse tăcerea.

— Am cunoscut-o foarte puţin pe domnişoara Kańska. A fost de câteva ori la noi şi mi-a făcut o impresie pozitivă. Se pare că este una dintre acele femei contemporane care vor şi ştiu să lupte pentru existenţă. Soţul meu îi preţuieşte mult aptitudinile. Am auzit de la el întotdeauna cuvinte de apreciere, şi dumneata ştii că nu e un om indulgent.

— Ah, da, recunoscu Kolski.

— Nu te va mira faptul că m-a interesat această fată fermecătoare. Şi nu am primit indiferentă ştirea că vă leagă o simpatie reciprocă.

— Din păcate nu reciprocă, spuse îndurerat Kolski.

— Asta s-a dovedit abia acum şi a fost o surpriză pentru mine. Cine putea să bănuiască? Ce-i drept, nu o dată auzeam prin spital şi prin alte părţi zvonuri care-i lezau buna reputaţie. Eu le respingeam revoltată. Eram convinsă, nu mai puţin decât dumneata, că relaţia ei cu Wilczur se bazează exclusiv pe admiraţie. Măcar din consideraţie pentru vârstă lui. E aproape un moşneag. Cine să bănuiască! Tânără, frumoasă, independentă, aparent neprihănită, dezinteresată… Şi deodată vine această veste, ca trăsnetul din cer senin…

— Nu tot ce străluceşte e aur, spuse sentenţios Kolski. Simţea amărăciune, repulsie şi dispreţ faţă de lumea întreagă.

Doamna Nina îi atinse iar mâna.

— O, nu, domnule Jan, nu ai dreptul s-o condamni. De unde poţi şti dumneata ce împrejurări morale sau… materiale au determinat-o să devină prietena unui bărbat bătrân şi neatrăgător. Viaţa, chiar şi viaţa unei fete atât de

tinere este plină de enigme şi de taine. Nu poţi privi aceste lucruri superficial, nu le poţi lua *á la lettre*[40]. O judeci prea aspru. Îţi dau dreptate că pentru un observator din afară, ea nu va fi decât metresa domnului Wilczur. Dar noi care am cunoscut-o nu putem simplifica lucrurile chiar aşa. Trebuie să existe nişte motive care au făcut-o să ţină la el. În definitiv Wilczur nu mai are mult de trăit şi se zice că i-a mai rămas multă avere.

Această mişcare era însă prea forţată. Doamna Nina îşi plasase greşit lovitura, care nu numai că nu şi-a atins ţinta, dar a stârnit şi o reacţie violentă.

Kolski îşi încruntă sprâncenele şi spuse pe un ton uşor iritat:

— Nu-i adevărat, doamnă. Ştiu cu certitudine că profesorul Wilczur este complet ruinat. Dar chiar dacă ar fi milionar, asta nu ar avea nici cea mai mică importanţă pentru domnişoara Lucia. Vă asigur, fiindcă ştiu că pentru ea aspectele materiale sunt inexistente. Nu, doamnă, ea este prea generoasă, iar altruismul ei mă uimea. Adeseori îi dădeam eu pacienţi înstăriţi, dar ea îi refuza pe motiv că nu avea timp şi ştiţi dumneavoastră cum îşi folosea ea timpul?… Trata gratuit în diferite orfelinate şi aziluri.

Doamna Nina se retrase pe vechile poziţii.

— Întotdeauna am avut această părere despre ea, spuse apăsat. Întotdeauna. Recunoaşte însă că şi dumneata te pierzi căutând motivele acestui pas. Numai o dragoste neţărmurită ar explica totul. De acord, există cazuri în care fete tinere îşi pierd capul sau chiar se îndrăgostesc de bărbaţi mai în vârstă. E posibil ca şi aici să avem de-a face cu un caz asemănător, cu toate că nu cred, chiar şi pentru că doctoriţa Kańska mi-a lăsat întotdeauna impresia unei fiinţe sănătoase atât fizic cât şi psihic, ori nu există nici o îndoială că dragostea pentru un om atât de bătrân trebuie socotită ca ceva anormal, potrivnic naturii…

Din nou se lăsă tăcerea.

— Am auzit odată că magia constă nu atât în tratarea bolnavilor, cât în sugestionarea lor că se simt mai bine. Se

[40] Exact (trad. din lb. fran.).

zice că nu de mult a fost demascat un vraci din Malopolska, care utilizând hipnoza, lua banii ţăranilor naivi, iar soţiilor şi fiicelor lor, ceea ce îi puteau oferi. Lumea e plină de mistere şi niciodată nu m-am încumetat să le dezleg. Ştii ce principiu am adoptat?

— Nu, doamnă.

— Pur şi simplu când întâlnesc ceva inexplicabil, ceva care sub veşmântul misterului poate să ascundă o monstruozitate, trec repede mai departe. Prefer să rămân cu convingerea că lumea e frumoasă, iar faptele oamenilor nobile şi înţelepte. În felul acesta mă feresc pe mine de orice murdărie. Trec mai departe şi oricât de mult aş vrea să pătrund necunoscutul, renunţ. Te rog să mă crezi că e un principiu sănătos.

— Nu te poţi îndepărta de orice atât de uşor, interveni grav Kolski.

— Cine vorbeşte de lucruri uşoare?! Voind să te respecţi pe tine şi să-ţi consolidezi propriile virtuţi, trebuie să abordezi lucrurile grele. Nu-i greu să frângi un pai, nu-i greu să renunţi la un aliment care nu-ţi place. După părerea mea un om ca dumneata este menit să învingă în el cele mai mari greutăţi. Dumneata eşti un om curajos. Dacă ai fi trăit în timpul colonizării Americii, cu siguranţă ai fi fost unul dintre pionierii ei.

Pe terasă ieşi profesorul Dobraniecki şi strigă:

— Nina, domnul ministru pleacă şi vrea să-şi ia rămas bun de la tine.

— Vin numaidecât, spuse ridicându-se şi întinzându-i mâna lui Kolski. Îţi mulţumesc. A fost o discuţie fermecătoare. Atât de rare sunt aceste clipe în viaţa mea. Îmi pare nespus de rău că plec. Din păcate totul e hotărât şi pregătit. Nu pot să-mi amân plecarea. Dar am să mă străduiesc să-mi reduc şederea în străinătate. Atâtea aş mai avea să-ţi spun, atâtea aş vrea să aud de la dumneata. Îmi dai voie să-ţi scriu?…

Uluit încă de la început, Kolski se pierdu complet.

— Dar vă rog. Vă voi fi recunoscător.

Se aplecă mult sărutându-i mâna. Când se îndreptă, ea

nu mai era pe terasă.

Se întorcea acasă ameţit. Ca să-şi mai adune gândurile, trecu pe lângă casa în care locuia şi porni la plimbare pe Aleile Ujazdowskie. Se lumina de ziuă. Deasupra parcului Lazienki, cerul părea acoperit cu un argint cenuşiu. Se aşează pe o bancă şi începu să-şi orânduiască impresiile. Nu se socotea un om prost şi nici nu era în realitate. În ceea ce spunea doamna Nina simţise imediat ura împotriva Luciei, mascată cu complimente atât de rafinate, îi lua apărarea, dar în realitate voia să o discrediteze în ochii lui. Cu ce scop însă? Să fie cumva plecarea Luciei legată de persoana doamnei Dobraniecka?… Nu, exclus. Mai exista o explicaţie, dar Kolski avea o părere prea modestă despre el însuşi ca să poată bănui că această superbă doamnă se îndrăgostise tocmai de el.

În orice caz, discuţia cu ea trebuia să facă şi a făcut asupra lui o impresie foarte puternică. Doamna Dobraniecka şi-l câştigase cu destăinuirile ei, îl fascinase prin felul ei de a fi şi prin nivelul de abordare a acestor grele şi complicate probleme, pentru a căror formulare el personal dispunea de cuvinte atât de simple ca iubire, ură, gelozie.

Adormind, se gândea:

— Ciudată, neobişnuită femeie…?

Capitolul VIII

Lucia râdea vesel, senin.

— Vedeţi că şi aici vă pot fi de folos, spunea în timp ce deschidea valiza şi scotea din ea sandvişurile învelite în hârtie cerată. Aţi leşina de foame fără mine.

— Te-ai gândit şi la asta, se mira Wilczur.

— Nu m-am gândit deloc. Am telefonat la informaţii şi am aflat că trenul acesta nu are vagon restaurant. De aici nu era greu de tras concluziile ce se impuneau. Cum ştiam că aţi plecat de acasă, fără micul dejun, din prevedere, m-am aprovizionat cu tot ce vedeţi.

— Dar asta-i o adevărată cămară.

— Nu vă fie teamă, domnule profesor. Cea mai apropiată gară înzestrată cu bufet, în care trenul staţionează mai mult, va fi abia la ora unsprezece. Vă asigur că până atunci nu va mai rămâne aproape nimic din această cămară.

Previziunile Luciei s-au adeverit întru totul. Pofta de mâncare era favorizată nu numai de dimineaţa timpurie şi de voiaj, ci şi de buna lor dispoziţie. După o scurtă consternare şi o serie de reproşuri, pe care i le-a făcut Luciei, Wilczur a trebuit să se împace cu faptul împlinit, iar împăcarea i-a venit cu atât mai uşor, cu cât, în fond, deşi nu-i venea să recunoască, era bucuros de nesubordonarea ei.

Asculta cu atenţie proiectele Luciei. Nu intenţiona să-şi limiteze munca la ajutorul acordat lui Wilczur. Concepuse un întreg plan de acţiune. Îşi propunea să se ocupe de propagarea igienei în localităţile din împrejurimi, mai ales a igienei locuinţelor. La rândul lui, Wilczur îi făcea cunoscute condiţiile pe care le vor întâlni acolo. Îi vorbea despre oameni, despre relaţiile şi obiceiurile de la moară, din târguşor şi din împrejurimi.

Erau atât de absorbiţi de discuţie, încât nici nu auziseră zgomotul făcut de uşa uşor întredeschisă şi nu observaseră mâna care se strecurase prin deschizătură. Se strecurase repede şi pentru scurt timp, atât cât îi fusese necesar ca

printr-o mişcare abilă să se afunde în buzunarul paltonului lui Wilczur, agăţat imprudent chiar lângă uşă.

Posesorul mâinii o retrase fără zgomot împreună cu conţinutul buzunarului şi tot fără zgomot închise uşa. Apoi, fără să piardă timpul, părăsi repede vagonul, mai străbătu prudent două, trei vagoane şi se opri pe coridorul pustiu. Se uită atent împrejur, apoi scoase de la piept un portofel destul de umflat. Fluieră încet şi prelung la vederea teancului gros de bancnote, pe care cu o mişcare sigură le ascunse în buzunar. În portofel rămăseseră numai actele, care nu aveau nici o valoare pentru el. Tocmai voia să arunce portofelul pe fereastră, când îi sări în ochi o hârtiuţă verde asemănătoare dolarului. O scoase dintre celelalte şi citi:

„Am primit de la profesorul Rafał Wilczur…”

Mâna pusă în mişcare încremeni în aer. Scoase un nou fluierat şi îşi vârî degetele în portofel. Paşaportul, legitimaţia, cărţile de vizită. Nu exista nici o îndoială cine era proprietarul portofelului.

Duse încet mâna la buzunar, scoase bancnotele proaspăt încasate şi le aşeză la locul lor, apoi puse portofelul în buzunar şi porni mult mai încet înapoi. Găsi cu uşurinţă compartimentul. Prin uşa uşor întredeschisă se vedea paltonul maro.

De data aceasta deschise uşa fără nici o măsură de precauţie şi intră în compartiment.

La început nu l-au recunoscut. Era îmbrăcat într-un costum aproape elegant, în carouri cenuşii, şi o gambetă uşor şifonată. Nu-l mai văzuseră niciodată într-o asemenea îmbrăcăminte.

Profesorul Wilczur îl privi îndelung şi strigă cu surprindere:

— Jemiol!

— Ha, ai ghicit, împărate. Ce să fac?! Am fost identificat. E tot mai greu să călătoreşti incognito prin Polonia. Respectele mele, doamnă. Ce-i expediţia asta medicală? Vă duceţi să tăiaţi pe cineva în provincie? Să nu mai fie carne la Varşovia?…

Îl privi atent şi întrebă, ridicându-şi pălăria deasupra capului:

— Ei, ori poate că aceasta e cea mai potrivită clipă pentru prezentarea felicitărilor? Per Bacco! Seamănă cu un voiaj de nuntă.

Wilczur se înroşi. Lucia însă izbucni în râs.

— Din păcate – nu.

— Nu?... răsuflă parcă uşurat Jemiol şi aşezându-se comod spuse: Atunci pot rămâne cu voi fără a-mi leza demnitatea.

— Dar unde mergeţi? întrebă Lucia.

— Astăzi e la modă „călătoria în necunoscut". Originalitatea călătoriei mele constă în aceea că factorul moderator este cu adevărat întâmplarea, adică momentul în care controlorul reuşeşte să constate că nu posed bilet. Controlorii au prejudecata că numai posesorii de bilete călătoresc cu trenul. Eu personal încerc, întotdeauna, în timpul vacanţei de vară, să-i conving de contrariul. Din păcate sunt nişte oameni care nu recepţionează noile noţiuni şi de aceea foarte des trebuie să cobor în cele mai surprinzătoare gări. Partea pozitivă a lucrurilor constă în faptul că treptat cunosc scumpa noastră patrie: există însă şi inconveniente. Şi anume, unele raioane îmi rămân cu totul inaccesibile.

— Vă place atât de mult să călătoriţi? întrebă Lucia.

— Călătoriile sunt instructive, îi explică el. Eu întotdeauna am fost atras de turism. Sunt un om receptiv. Cum să nu mă las ispitit când văd peste tot panouri care te invită cu litere mari: „Vizitaţi Polonia", „Cunoaşteţi-vă ţara"?!

— Panourile, interveni Lucia, nu recomandă însă călătoriile pe blat.

— Asta nu-i decât o lacună a lor, declară Jemiol. În definitiv, care este diferenţa între o călătorie pe blat şi una cu bilet? *Quelle différence?* Oamenii cu un sistem de gândire simplist o numesc pe prima vagabondaj, iar pe cea de a doua turism. Oare persoana care călătoreşte într-un fel sau altul se schimbă cu ceva? Câtuşi de puţin. Diferenţa

este stabilită de buzunarul lui, de portofelul lui. Pentru a vă demonstra cât de inexactă şi de labilă din punct de vedere ştiinţific este o asemenea definiţie, am să vă arăt ceva…

Nu-şi încheie fraza. În compartiment intră controlorul şi se adresă pe un ton stereotip:

— Biletele la control, vă rog.

Biletul Luciei şi al lui Wilczur au fost perforate. Apoi controlorul se adresă lui Jemiol, privindu-l bănuitor:

— Biletul dumneavoastră?

— Charon, care exploatează cu perfidie invenţia creatoare a lui Stevenson în scopurile josnice ale etatizării capitaliste. Oare nu se trezeşte în tine revolta spontană împotriva acelor tendinţe care te-au implicat în mecanismul financiar ce paralizează liberalismul circulaţiei şi penetraţia interregională?

Controlorul surprins îşi trecu privirile peste chipurile celorlalţi şi răspunse derutat:

— Mie mi-e totuna. Biletul, fiţi amabil.

— Ha, ha, ha, râse Jemiol. Prin urmare tu chiar cultivi în sufletul tău dulcea iluzie că eu aş putea poseda aşa ceva?

— Eu nu am venit aici să glumesc, se ofensă controlorul, şi vă rog să nu mă tutuiţi, că nu am păscut împreună. Vă rog biletul, sau vă cobor la prima staţie.

— Nu-ţi va fi atât de uşor, *carissime,* deoarece instrucţiunile cărora trebuie să te supui ca un rob, prevăd că pasagerul care nu a reuşit să-şi cumpere bilet, poate s-o facă în vagon cu o majorare nesemnificativă. Eu sunt un asemenea pasager.

Spunând acest lucru, luă o înfăţişare dispreţuitoare şi scoţând din buzunar portofelul umflat al lui Wilczur, scoase din teanc o bancnotă şi o înmână controlorului.

Conţinutul impresionant al portofelului îl consternă pe controlor. Pentru el era o adevărată surpriză, fiindcă, de cum intrase în compartiment, ochiul lui format îl şi categorisise pe pasagerul cu gambetă drept un vagabond fără o leţcaie în buzunar. Acum îi trecu prin minte că ar putea fi un excentric.

— Dumneavoastră călătoriţi tot la Ludwikowo? întrebă controlorul.

— La Ludwikowo? se miră Jemiol. Da, prietene, îţi admir intuiţia. Într-adevăr merg la Ludwikowo. În schimb, Arhimede, ţi-aş rămâne îndatorat dacă mi-ai spune ce dracu caut eu acolo.

Controlorul îi înmânã biletul şi ridică din umeri.

— Dumneavoastră îmi vorbiţi foarte ciudat.

Când controlorul se retrase, Jemiol oftă:

— Ei, vezi, generale, fără să ştii mi-ai plătit biletul până la acel Ludwikowo parşiv. Primeşte de la mine acest cadou, ca pe o modestă recompensă.

Spunând asta, îi întinse lui Wilczur portofelul.

— Dar… dar acesta-i portofelul meu, se miră profesorul.

— Da, recunoscu Jemiol, şi acesta-i motivul pentru care nu a devenit al meu. Ah, faraoane, ai trezit slăbiciune în inima mea de leu. Fie. Îţi înapoiez cu mărinimie acest obiect ghiftuit, obţinut cu preţul unei bogate experienţe şi al unei anumite abilităţi a degetelor. Iar pentru viitor, te sfătuiesc, Midas[41], să nu-ţi mai agăţi paltonul chiar lângă uşa compartimentului.

Wilczur se simţea evident jenat de toată această întâmplare, în schimb Lucia se uita la Jemiol cu o nelinişte ce nu putea fi camuflată. Fără să dea atenţie acestor lucruri, Jemiol perora în continuare. La un moment dat întrebă:

— Oare dumneavoastră călătoriţi spre Ludwikowo?

— Da, confirmă Lucia.

— În acest caz vă rog să mă preveniţi când se apropie gara aceea, fiindcă trebuie să poruncesc servitorilor mei să-mi pregătească numeroasele geamantane.

— Mai aveţi destul timp, spuse Lucia. Încă vreo douăsprezece ore.

— Ah, da? înseamnă că e undeva prin apropierea polului nord.

— Nu, prietene, râse Wilczur. Nu ajungem nici până la cercul polar.

---

[41] Regele legendar al Frigiei, care prefăcea în aur tot ce atingea.

— Excelent, pentru-că nu mi-am luat câinii, sania şi alţi eschimoşi. Dar aţi putea să mă informaţi şi pe mine, de ce naiba vă duceţi acolo? În vacanţă, împărate?

— Nu, prietene. Ne mutăm, şi parţial tu eşti autorul acestei mutări. M-ai făcut să detest oraşul…

— Recte, te-am făcut să fii conştient că deteşti oraşul. Omul ascunde în el o întreagă junglă de chemări de care nu este conştient, de pofte, de simpatii şi aversiuni înăbuşite. Un pian stă ca o vacă bleagă şi nu ştie nimic despre interiorul lui, despre sutele de strune, capabile să scoată cele mai diverse sunete. Când însă un virtuoz se apropie de lada aceea aparent moartă, scoate din ea tot infernul şi tot paradisul muzicii. Aşa mă apropii şi eu de sufletele oamenilor. Morala?… Rămâi cu mine şi atingi idealul cunoaşterii de sine.

Wilczur zâmbi.

— Nu am nimic împotrivă.

— Împotriva cui?

— Împotriva rămânerii cu tine. Vino cu noi, prietene, şi rămâi.

— Dar să am iertare, ce dracu să fac eu acolo?

— Fie şi în rol de virtuoz. Şi apoi tot nu ai familie aşa că nimic nu te obligă să te întorci la Varşovia. O să stai la ţară, printre alţi oameni. A, exact! Acolo am să te conving cât de mulţi oameni sunt buni. Nu ai vrut să crezi în existenţa lor.

După o scurtă târguială, Jemiol căzu de acord. În definitiv îi era indiferent unde-şi petrece timpul, şi cum discuţiile cu Wilczur îi făceau plăcere, spuse:

— Ei, pentru un timp pot accepta propunerea ta, *milord*.

Profesorul se bucură.

— Ei, vezi, prietene. Echipa noastră se întăreşte. Şi sunt convins că dacă vei cunoaşte ţinutul Radoliszki, nu o să mai vrei să pleci de acolo. Cred că o să ţi se facă lehamite de trândăveală şi mă vei ajuta împreună cu colega Kańska.

— Cu cine? întrebă cu o voce străină.

— Cu doctoriţa Lucia Kańska, spuse Wilczur arătând cu mâna vizavi.

Chipul lui Jemiol, cu grăsimea lui de bufon şi de cinic deveni dintr-o dată concentrat şi grav. Privirea lui rătăci îndelung pe chipul şi trupul Luciei.

— Pe dumneavoastră vă cheamă Kańska?… Nu ştiam.

— De la naştere, râse Lucia, surprinsă puţin de tonul lui.

— Dumneavoastră… dumneavoastră sunteţi din Sandomiersz? întrebă fără să-şi ia privirile de la ea.

— Nu. Din ţinutul Miechów, dar am avut rude la Sandomiersz.

Se lăsă tăcerea.

— Cunoaşteţi părţile acelea? întrebă Lucia.

Jemiol nu răspunse un timp. În cele din urmă ridică din umeri.

— Omul umblă peste tot.

Se vede că numele Luciei trezise în el o amintire foarte puternică, fiindcă tăcu şi rămase gârbovit şi posomorât.

— Am fost o dată la Sandomiersz, începu Wilczur parcă fără să observe schimbarea dispoziţiei tovarăşului său. În vremea studenţiei. Frumos oraş. Ziduri vechi. Ţin minte primăria, frumoasă primărie. Şi străduţa aceea din dreapta şi o căsuţă din cărămidă roşie toată cufundată în verdeaţă. Acolo m-am oprit cu un coleg… Pe urmă am cumpărat o bărcuţă şi am mers cu ea pe Vistula în jos până la Varşovia. Pentru vremile acelea a fost o adevărată expediţie, şi eram tare mândri de ea. A fost una dintre cele mai plăcute vacanţe pe care le ţin minte. Eram în anul întâi. Pe urmă au venit ani de muncă grea. Vara plecam la practică în câte o clinică din străinătate sau pur şi simplu să câştigăm un ban, să avem cu ce ne plăti locuinţa şi întreţinerea în timpul anului şcolar…

Trenul se opri într-o gară mică.

— Dumneavoastră aţi cunoscut-o pe doamna Elzbieta Kańska? întrebă încet Jemiol.

Lucia înclină capul.

— E mătuşa mea…

— Mătuşa, repetă Jemiol. Deci Michal Kanski a fost unchiul dumneavoastră?…

— Da, confirmă Lucia. L-aţi cunoscut?

— Atât cât poate un om cunoaşte alt om… Michal Kanski. Elevii îi spuneau tapirul. La bătrâneţe trebuie să se fi îngrăşat. Acum cred că arată că un rinocer, îngrăşându-se şi tuşind în vatra caldă a cuibului său mic-burghez.

Lucia scutură din cap.

— Nu mai trăieşte de douăzeci de ani. Eram mică când a murit. Au murit amândoi. Acum câţiva ani a murit şi mătuşa.

Făcu o pauză şi adăugă apăsat:

— Am iubit-o foarte mult şi îi datorez multe. A fost cea mai nobilă femeie din câte am cunoscut.

Spuse asta cu intenţia de a apăra memoria defunctei de eventualele glume deplasate ale lui Jemiol. El însă pufni într-un râs scurt, neplăcut.

— Da, şi eu îi datorez multe.

Pe urmă se retrase într-un colţ al compartimentului şi se cufundă într-o tăcere mohorâtă. Wilczur era şi el stăpânit de gânduri sau amintiri. Lucia scoase o carte şi începu să citească. Trenul gonea printre colinele uşor vălurite, acoperite de păduri tinere şi de arbuşti. Rareori se zăreau printre ele lanurile de un verde deschis al grâului abia răsărit şi acoperişurile cenuşii şi pufoase ale caselor.

Soarele trecuse spre partea de asfinţit a cerului, razele lui cădeau în compartiment în mănunchiuri lungi şi joase.

Capitolul IX

La moara lui Prokop Mielnik se dejuna devreme. Locuiau aici oameni muncitori, ori se ştie că pentru a munci ai nevoie de putere, pe care n-o găseşti decât în hrană. Aşa că înainte ca Witalis cel roşcat să se fi dus să ridice stăvilarul, iar bătrânul Prokop să-şi fi trezit flăcăul, femeile, gemând şi scărpinându-şi locurile amorţite, căscând şi trăgându-şi nasul, se şi învârteau în jurul cuptorului. Zonia sufla în cărbunii adunaţi într-un colţ. În grămada neagră mocnea o fărâmă de jeratic, dar cât ai spune de două ori Tatăl nostru, toată grămada aceea de cărbuni se aprinse şi mutată la mijlocul cuptorului izbucni în flăcări, învăluind mănunchiul de aşchii pline de răşină. Olga aduse din tindă un braţ de lemne de mesteacăn şi îl aruncă bubuind pe duşumea. Lemn bun, uscat, doborât anul trecut, adus iarna acasă, tăiat în butuci, spart, stivuit, se aprindea repede şi uşor, trosnind din când în când zgomotos şi azvârlind scântei.

Bătrâna, nevasta lui Mielnik, era de mult în picioare. Se culca o dată cu găinile şi se scula înaintea lor. Nu avea somn. Pe măsură ce anii treceau şi averea lui Prokop sporea, i se părea că sporeau şi grijile ei. Se temea că şi cea mai neînsemnată neglijenţă poate pricinui pagube incalculabile, că dacă n-are ea grijă de toate se ruinează gospodăria. Aşa că de cum se crăpa de ziuă, în casă şi în ogradă nu se auzea decât vocea ei, răguşită şi arţăgoasă, bodogănindu-i atât pe ai casei cât şi obiectele neînsufleţite, atât pe oameni cât şi animalele. În mintea ei toţi şi toate se înţeleseseră să-i facă ei zile fripte şi să prăpădească gospodăria.

Dacă i-ar fi dat cineva atenţie, bodogăneala ei i-ar fi făcut pe toţi să-şi ia lumea în cap. Zonia şi Olga ştiau şi singure că în zori trebuie să facă focul în cuptor, să pună pe foc oala mare şi burtoasă ca să încălzească varza de ieri, gustoasă, gătită cu afumătură, să pună străchinile pe masă, să aducă pâinea din cămară. Natalka, aşa adormită

cum era, nu trebuia îndemnată să alerge în grajd şi să scoată la păşune pe Bălana şi pe Lavoniha[42], să dea drumul gâştelor şi raţelor, să toace verdeaţă şi cartofi în albia din faţa cocinii pentru porcii şi purceii ce guiţau. Wasil descuia moara şi o punea în mişcare, iar dacă afară nu aşteptau căruţele cu grâne, ieşea cu o înfăţişare de parcă îmbrăţişa cu privirea de gospodar întreaga ogradă, se învârtea pe sub o fereastră care se deosebea de departe de celelalte. Şi cum să nu se deosebească. O acopereau perdeluţe din percal alb şi curat şi o împodobeau panglici roz şi albastre de hârtie creponată, strânse la mijloc în superbe cocarde.

Era una dintre ferestrele odăii mari, adică a camerei, mai degrabă a unei părţi a ei, căreia i se spunea „de după perete”. De trei luni locuia acolo Donka Soleniówna, o rudă îndepărtată, a zecea spiţă, a lui Prokop şi a familiei lui. Depărtată şi totuşi apropiată.

La început n-a fost bine primită la moară. Nu o dată a trebuit bătrânul Prokop să le dojenească pe muieri, iar pe Olga a şi plesnit-o o dată, când i-a dat veneticei din oraş, cum îi spunea ea, strachina cu ciorbă de fasole în aşa fel încât jumătate i-a vărsat-o pe genunchi. Avea Prokop motivele lui de a adus în casă o gură în plus. Se zice că mai de mult îşi lăsase fratele cu familia pe drumuri şi cu toate că trecuseră atâţia ani, oamenii de prin părţile locului nu uitaseră, învinuindu-l pe Mielnik de lăcomie, de răceală şi nepăsare faţă de suferinţele şi sărăcia neamurilor. Cum a fost cu adevărat e greu de ştiut, dar anii au trecut, anii trec şi o dată cu ei alte gânduri şi-au făcut loc în capul cărunt al lui Mielnik, alte simţăminte s-au oploşit în inima lui. Aşa că atunci când a aflat că departe, la Vilnius, a murit vărul lui, Teofil Soleń, şi i-a rămas fata orfană, după o scurtă meditaţie, Mielnik s-a hotărât s-o ia la el.

Şi-a adunat lucrurile într-o bocceluţă şi a plecat la Vilnius fără să spună nimănui nimic. Când a văzut fata, l-a cuprins jalea. Era tânără, nu avea decât optsprezece ani, pirpirie, palidă şi suferea de o boală de piept. Din cauza asta Donka nici nu putea găsi de lucru, cu toate că avea

[42] Lavoniha (în bielorusă), denumirea unui cântec şi dans popular.

ceva pregătire, absolvise şcoala generală, premiantă, pe urmă făcuse doi ani de gimnaziu. Până a nu se îmbolnăvi de plămâni şi înainte de a muri, tatăl ei slujise ca portar la un bogătaş. Aşa era familia asta, slabă de piept. S-a gândit bătrânul Prokop că fata se hrăneşte la moară, se întremează şi ar putea fi de folos pentru că o poate învăţa pe Natalka una şi alta. Poate că îşi mai făcuse el şi alte planuri, dar nici nu voia să se gândească la ele.

Şi aşa a venit Donka la moară. Sfioasă, speriată, părea că se teme de toţi, începând cu câinele uriaş, Tărcatul, şi sfârşind cu bunicuţul, pentru că aşa îi spusese Prokop să-i zică. Săptămânile însă treceau şi fata se întrema văzând cu ochii. Se îngrăşa, creştea, din ochii ei negri dispărea expresia aceea înceţoşată şi supusă, şi tot mai des ţâşneau scântei. Obrajii i se îmbujoraseră, iar părul des, castaniu, parcă se făcea şi mai des şi căpăta strălucirea părului unui cal flămânzit pe care îl hrăneşti cinstit, fără să te zgârceşti la ovăz.

După fumurile şi ocările de la început nimeni nu-i mai refuza Donkăi nimic. Dormea mai mult decât ceilalţi, se scula abia la dejun, nimeni nu o punea la nici o treabă. Când avea ea chef cosea câte ceva Natalkăi, Zoniei sau Olgăi, uneori spăla câte ceva, frământa aluatul ori ajuta la măturat. O singură treabă ţinea de ea: să facă lecţiile cu Natalka. Dar nici asta nu era cine ştie ce. Prezenţa ei la moară nu supăra pe nimeni, iar lui Wasil chiar îi era pe plac, deşi nu se lăuda cu asta. Cum era tânăr tânjea şi el după tineri de vârsta lui dar aşa se făcea că nu-i avea. Fetele mai acătării din târg strâmbau din nas şi nu voiau să stea de vorbă cu fiul morarului, chiar dacă era înstărit, fiindcă nu terminase nici o şcoală. Pe fetele din satele învecinate n-avea el ochi să le vadă. Erau prea simple pentru el. În schimb Donka, cu toate că era de la oraş, umblată şi educată, nu numai că nu-l dispreţuia şi nu se purta cu nasul pe sus, ci îl socotea egal cu ea. Îi asculta cu plăcere cântecele, era bucuroasă să se ducă cu el la pescuit, iar ea îi spunea poezii aşa frumoase încât după unele nu putea să adoarmă multă vreme, gândindu-se la

soarta lui Tadeusz, a Contelui şi a Zosiei.[43]

La moara lui Prokop Mielnik consumarea darurilor divine nu însemna ca la alţii doar astâmpărarea foamei. Dejunul, prânzul sau cina erau socotite un fel de ritual care începea şi se sfârşea cu o rugăciune. La masă se aşezau toţi deodată, iar dacă cineva lipsea, oricât de important ar fi fost motivul, bătrânul Prokop nu-şi ascundea nemulţumirea. În ziua aceea s-au aşezat la masă toţi deodată, în mijlocul mesei stătea o strachină mare din care se ridica aroma de afumătură şi de varză, în alta abureau cartofii şi cu toate că era înainte de seceriş, pe masă era şi o pâine uriaşă. Aici nu lipsea niciodată pâinea. Lingurile de lemn se afundau pe rând în cele două străchini, fără grabă, ca să nu pară lacomi. Numai trei persoane primeau hrana în farfurii separate: capul familiei, Wasil şi Donka. Favorizarea celei din urmă stârnise la început protestele mormăite ale Zoniei şi Olgăi. Cu timpul însă s-au împăcat cu această favoare. Întâi pentru că ştiau că nimic nu poate schimba hotărârea lui Prokop, apoi pentru că şi ele o îndrăgiseră şi nu puteau să nu-i recunoască superioritatea.

Dejunul se apropia de sfârşit. Ştergându-şi mustăţile şi barba cu mâneca, Prokop tocmai se pregătea de rugă, când uşa se deschise şi în prag se ivi un bărbat înalt, uşor gârbovit, dar lat în umeri. Cel venit avea haine şi pălărie de orăşean. Stătu o clipă zâmbind, apoi îşi scoase pălăria şi spuse:

— Lăudat fie…

Abia acum îl recunoscură. Nu-l putuseră recunoaşte nici după înfăţişare, nici după îmbrăcăminte. Când trăia aici cu ei purta suman ori cojoc, şi barbă, care-i acoperea jumătate din faţă…

— Antoni! sări prima Zonia, gata să răstoarne laviţa.

Natalka sări şi ea şi cât ai clipi ajunse lângă el; Prokop, roşu de emoţie, de parcă îi ieşise tot sângele în obraji, păşea spre Wilczur cu braţele întinse. Wasil repeta cu încântare:

— Doamne… Ce oaspete, ce oaspete…

---

[43] Personaje din capodopera lui Adam Mickiewicz, Pan Tadeusz.

Bătrâna Mielnikowa, nici ea nu ştia de ce, începuse să strângă fărâmiturile de pe masă, iar Olga rămăsese cu gura căscată.

Îmbrăţişările nu se mai sfârşeau. La început mai cu sfială, pe urmă însă l-au luat în braţe toţi, pe rând, ca pe unul din familie. Doar trăise cu ei atâta amar de vreme, cu ei şi ca ei. Ce le păsa lor că pe urmă s-a dovedit că e bogat, că e profesor renumit. În mintea lor rămăsese aşa cum a fost. Antoni din anexă, prieten bun, apropiat, săritor, gata să ajute pe oricine, iubit de toţi.

Wilczur a fost aşezat la masă. Muierile aduseră în grabă brânză, cârnaţi, o sticlă de rachiu de scoruş. Se găsi şi pâine albă, se făcu şi ceai.

— Mai degrabă m-aş fi aşteptat să-l văd pe Sfântul Prokop, patronul meu, decât pe tine, zicea gazda. Nu-i zi să nu ne aducem aminte de tine. Se întâmpla că de fiecare dată când mă uitam la anexă, mă gândeam că ne-ai uitat, că ne-ai scos din inima ta, şi mă apuca jalea.

— Nu v-am uitat. Şi cea mai bună dovadă e că am venit.

— Domnul să te răsplătească pentru vizita asta. Ei, ce o să se mai adune aici oamenii când or afla că ai venit să ne vizitezi!

Olga dădu din mâini.

— Oho, o să se adune!

Wilczur îşi trecu privirile peste chipurile lor şi scutură din cap.

— Nu am venit să vă vizitez.

— Cum aşa? se miră Wasil.

— Am venit ca să rămân cu voi, să rămân aici pentru totdeauna…

În încăpere se aşternu liniştea. Fiecare se uita când la Wilczur, când la ceilalţi şi nu le venea să-şi creadă urechilor. Primul rupse tăcerea Prokop:

— Că n-oi glumi cu noi… Ce suntem noi faţă de tine?…

Wilczur îl contrazise scuturându-şi capul:

— Nu glumesc. Rămân cu voi, dacă mă primiţi…

— Doamne Dumnezeule, exclamă Zonia.

— Ia te uită! spuse uimit Witalis scuturându-şi chica

roşcată.

Numai Natalka nu se mira. Ţipă de bucurie şi sări de gâtul lui Wilczur.

— Rămâi, rămâi.

Prokop se scărpină în cap, îşi mângâie barba, se uită neîncrezător la Wilczur şi începu:

— Dumnezeu mi-e martor că ţin la tine, că toţi ţinem la tine, dar nu-mi intră mie în cap cum de vrei tu să te întorci la noi. Ce suntem noi pentru tine? Nişte oameni sărmani şi fără minte… Tu eşti mare boier. Tu ai case de piatră, palate. Cum te primim noi aci, unde te aşezăm, unde te culcăm, cu ce te hrănim?… Nu pot să pricep…

— Dacă ţineţi la mine, răspunse Wilczur, n-aveţi de ce vă necăji, fiindcă şi eu mă bucur că sunt iar cu voi. Nu de case şi de palate am eu nevoie, ci de inimile pe care nu le-am găsit în lumea aceea, de bunătatea de care n-am avut parte acolo. Oamenii din oraş sunt răi… Oameni lacomi, duşmănoşi… Greu mi-a fost printre ei, iar când mi-a fost atât de greu încât n-am mai putut răbda, m-am gândit că voi mă primiţi ca altădată, că aici găsesc un colţişor, că pot fi de folos oamenilor. Acolo, în oraş, sunt mulţi medici, poate pricepuţi, poate mai înţelepţi, dar cu siguranţă mai tineri decât mine. Nu-i nevoie de mine acolo. Atunci m-am gândit: mă întorc la voi şi m-am întors.

Zonia se puse pe plâns şi smiorcăindu-se îşi ştergea ochii cu dosul mâinii. În schimb Wasil, nepricepându-se să-şi ascundă bucuria, strigă:

— Uite ce zi fericită. O să fie mare noutate pentru toţi.

Prokop înţelese că Wilczur vorbea serios şi că într-adevăr se hotărâse să se stabilească la moara lui.

— Atunci rămâi? îl întrebă.

— Rămân. Wilczur înclină capul.

— Şi vei lecui oamenii? îl întrebă Natalka trăgându-l de mânecă.

— Voi lecui.

— Atunci trebuie iar curăţată anexa, spuse Witalis.

— Două geamuri sunt sparte, interveni Olga. Să dau o fugă până în târg după geamgiu?

— Fugi de-aci cu geamgiul, se burzului Wasil, că doar n-o să locuiască în anexă, ci în odaie.

— Ai dreptate, îl susţinu Olga.

Wilczur râse.

— Nu, nu vreau. În anexă. M-am obişnuit cu ea. M-am simţit bine acolo. Nu am nevoie de locuinţă mai bună. Am planuri mari. He, he, ce planuri… Mi-au rămas ceva bani şi mă gândesc să ridic aici în apropiere o căsuţă, un ambulatoriu, să pun două, trei paturi pentru bolnavii care nu pot fi transportaţi imediat după operaţie…

— Asta-i un fel de spital, spuse Natalka.

— Un fel, confirmă Wilczur. Numai că unul mic, pentru nevoile de aici.

Proiectul acesta îi puse pe gânduri şi-i încântă pe toţi. Abia după o tăcere îndelungată Prokop spuse:

— Ciudat om mai eşti. Cerul m-a îndemnat să te primesc atunci. Nici nu mai vorbesc, nu mai pun la socoteală binele pe care mi l-ai făcut…

— Ei, ce bine, îl întrerupse Wilczur.

— Nu vorbi aşa, nu vorbi, se împotrivea cu gravitate morarul. N-am să te pot răsplăti până la moarte că mi-ai scăpat băiatul de la schilodenie, că l-ai salvat, că, să nu vorbesc într-un ceas rău, pot să-mi iau locul în sicriu, fiindcă ştiu cui las tot ce-am adunat o viaţă întreagă. Pentru mine nu-i important numai binele pe care mi l-ai făcut mie, pentru mine-i important şi binele pe care l-ai făcut altor oameni, fără să tragi vreun folos. Mulţumită ţie nu se mai uită oamenii strâmb la casa mea, iar cine o vede din drum, zice: aici a stat vraciul acela, aici a lecuit oamenii… Şi acum aud că vrei să laşi un oraş mare şi câştiguri mari ca să stai iar aici. Ciudat om mai eşti, sfânt om. Mulţi ziceau pe aici aşa…

— Nu mai vorbi aşa, Prokop, prietene, îl întrerupse vesel Wilczur. Sunt mulţi oameni aşa ca mine. Uite, de pildă, nu am venit singur. A venit cu mine şi o doctoriţă, care chiar dacă-i tânără şi nu cunoaşte satul, şi nu-i legată aşa ca mine de voi, cum a aflat că vin aici, că vreau să mă stabilesc aici, s-a oferit singură să mă ajute.

— Şi unde-i? întrebă Wasil şi sări să se uite pe fereastră.

— În Radoliszki, la han deocamdată.

Zonia mişcă uşor din umeri şi spuse cu sfiiciune, dar şi cu o nemulţumire vădită în glas:

— Înainte n-aveai nevoie de nici o doctoriţă… Îţi ajungea ajutorul meu sau al Natalkăi.

Wilczur râse.

— Ehe, acum o să fie altfel. Nu ca înainte. Acum o să deschidem aici şi o mică farmacie, am şi instrumente, şi aparate pe care nici nu le visam înainte. Altfel o să meargă tratamentul. O să pot salva mulţi dintre cei pe care înainte nu-i puteam ajuta…

Deodată Prokop se dezmetici.

— Ce-i cu voi, muieri, aţi înnebunit? strigă, trăncăniţi, trăncăniţi şi nu cinstiţi omul cu nimic, vreţi să moară de foame. Da mişcaţi-vă odată!

Femeile se porniră toate deodată să-i pună farfurii, să-i toarne ceai, să-l roage să mănânce, să bea. Prokop bău în cinstea oaspetelui un păhărel de rachiu de scoruşe şi, în mod excepţional, îi permise şi fiului său să bea.

— Hai, fie, mormăi, dacă avem aşa oaspete, bea şi tu un păhărel, cu toate că astăzi nu-i sărbătoare.

Odaia se umplu iar de vociferări, de întrebări şi răspunsuri.

— Şi acum spuneţi-mi ce se mai aude pe la voi? întrebă Wilczur, când se mai potoli puţin zarva.

— Păi, toate-s vechi, răspunse Prokop şi făcu un semn cu mâna. Trăim, muncim cu ajutorul Domnului.

Wilczur se uită la Olga şi la Zonia.

— Credeam că v-aţi măritat demult.

Zonia se îmbujoră şi îşi mişcă agitată şoldurile late.

— Eu nu mă gândesc la măritiş, iar Olga în cei trei ani s-a măritat a doua oară şi a rămas iar văduvă.

— A rămas văduvă? Nu se poate!

— Aşa e, aşa e, confirmă Prokop. S-a măritat cu un feroviar de pe aici. Nici o jumătate de an n-a trăit cu el. N-are noroc de bărbaţi.

Olga îşi dezveli dinţii.

— Acum sigur nu se mai însoară nimeni cu mine.

Wilczur o mângâie pe cap pe Natalka, aşezată lângă el.

— În curând o să ai necazuri cu fata. O să trebuiască s-o măriţi şi pe ea.

— Nu vreau să mă mărit, protestă ea cu hotărâre.

— Auzi, proasta, spuse cu convingere bătrâna Mielnikowa.

Privirea lui Wilczur se opri pe chipul Donkăi, pe urmă trecu la Wasil şi iar se întoarse la Donka:

— Iar tu, Wasil, văd că ai avut grijă de tine?

Wasil se îmbujoră şi nici nu putu răspunde. Donka zâmbi şi ea, dar Prokop socoti potrivit să dea explicaţii:

— Ea e o rudă îndepărtată de-a mea, Donka Soleniówna. A rămas orfană în oraş, aşa că am luat-o la noi. Trăieşte cu noi. O învaţă pe Natalka…

Făcu o pauză şi adăugă:

— E fată cu carte.

— Cu carte? întrebă politicos Wilczur.

— Da’ de unde, răspunse dezinvolt fata. Abia am absolvit şcoala generală. Am fost şi doi ani la gimnaziu… Am învăţat cât a trăit tata, pe urmă, înţelegeţi, nu am mai avut cu ce…

— Sigur, interveni sentenţios Witalis. Învăţătura cere bani.

— Dar ce e nou primprejur? Ce s-a schimbat?

Acum Prokop începu să înşire sistematic, cine a murit, cine s-a căsătorit, cine a emigrat.

— Dar fata pădurarului mai trăieşte? întrebă Wilczur.

— Trăieşte, dar ce viaţă e şi asta. Mai bine murea. Numai necaz pe capul părinţilor. Zace şi geme. A rămas numai piele şi os.

— Ei, dar doctorul Pawlicki e tot în Radoliszki?

— Sigur, numai că acum o duce bine. S-a însurat. Şi-a luat o nevastă cu moşie, două sute de jugăre e ceva. Optzeci de vaci. Pământul nu-i cine ştie ce, mai mult nisip, dar luncile, ho, ho. Şi o bucată bună de pădure. Să fie vreo şaizeci de jugăre.

— Pot fi şi optzeci, îl îndreptă Wasil.

— Dacă eu zic şaizeci, atunci şaizeci, se înfurie Prokop. De la Piatra Neagră până la Liman ai optzeci! Te-ai ţicnit, ce-i cu tine?!… Şi-a reparat casa din Radoliszki, a acoperit-o cu tablă. Trăieşte acum ca un boier. Merge cu caii lui la bolnavi.

— Dar nevasta e pe puţin cu zece ani mai bătrână ca el, spuse Zonia, umflându-şi cu dispreţ buzele.

— Şi ce, dacă-i mai bătrână? se burzului Mielnikowa. Fată gospodină, la locul ei, nu o haimana, care bate seratele şi n-are grijă de gospodărie.

— Adică, cine bate seratele?

— Tu, îi aruncă bătrâna.

— Eu?… Eu?… Că mă duc o dată în an la şcoală…

— Nu-i adevărat!…

— Gata, gata! strigă Prokop sincer revoltat. Şi-au şi găsit timp pentru certurile lor muiereşti. La treabă! Ce staţi aici? Ia uitaţi-vă, şi-au dat drumul la meliţă. Ptiu!

Intervenţia lui Prokop acţionă fulgerător. Ca la comandă, femeile se apucară de treburile lor zilnice. Bătrânul Mielnik ştia să păstreze disciplina în casă, iar autoritatea lui nu scăzuse cu trecerea anilor.

În afară de el cu Wilczur mai rămăseseră Wasil şi Donka. Prokop află cu oarecare nemulţumire că Wilczur mai e însoţit de o persoană, şi încă fără nici o meserie. Se împăcă însă şi cu asta fiindcă nu avea încotro. Au stabilit că Wilczur şi cu Jemiol vor locui în anexă, până când va fi gata odăiţa de sub acoperiş pentru Jemiol. Ce-i drept iarna odăiţa nu era de locuit, dar vara şi Wasil dormea uneori acolo.

Pe urmă s-au dus toţi să vadă anexa şi au stabilit reparaţiile care trebuiau făcute, iar Wilczur a hotărât că toate cheltuielile le va suporta el. Aşa îi convenea lui, fiindcă nu voia să se simtă stânjenit gândindu-se la diferitele modificări pe care voia să le facă. Voia, de pildă, să tencuiască interiorul odăii şi al nişei, să vopsească duşumeaua şi să pună duşumea în tindă, să facă o fereastră şi să pună bănci pentru pacienţi, să facă un fel de sală de aşteptare.

Până la încheierea lucrărilor, Wilczur avea să rămână în hanul din Radoliszki. Cu reparaţiile s-a hotărât să se ocupe Prokop personal, fiindcă, zicea el, nimeni nu se va îngriji mai bine ca el, nu va găsi meşteri mai buni şi nu o va face mai repede. Şi nu se putea să nu i se dea dreptate.

În vremea aceasta, în Radoliszki, sosirea profesorului devenise senzaţia zilei. Nu se vorbea despre nimic altceva şi toţi îşi spărgeau capetele întrebându-se ce l-a adus aici. Unii afirmau că vrea să răscumpere pentru fiica lui moşia Ludwikowo, pe care tânărul Czynski o vânduse după moartea părinţilor. Alţii susţineau că nu pentru fiică vrea să cumpere moşia, ci pentru el şi că vrea să se căsătorească cu fata cu care a venit. Alţii la rândul lor dădeau asigurări că profesorul vrea să exhumeze osemintele soţiei sale din cimitirul din Radoliszki şi să le ducă la Varşovia, sau că vrea să-i ridice aici un monument. S-au găsit şi unii care au văzut cu ochii lor monumentul în halta de la Ludwikowo.

Ca urmare a zvonurilor, agitaţia în orăşel crescu, fiindcă cine avea timp nu se putea abţine să nu dea o fugă până la han şi să afle de la proprietar cele câteva amănunte pe care le ştia. Şi nu erau multe amănunte. Veniseră noaptea târziu şi dormeau, cu excepţia profesorului, care s-a sculat în zori şi s-a dus pe jos până la moara lui Prokop Mielnik.

De altfel chiar înainte de amiază, orăşelul fu electrizat de întoarcerea lui Wilczur. Toţi observaseră că îmbătrânise mult. Mergea încet, zâmbind, privind împrejur şi salutând pe cei cunoscuţi, şi erau mulţi fiindcă îi cunoştea aproape pe toţi de pe vremea când era vraci. Nimeni însă nu îndrăznise să-l oprească şi să stea de vorbă cu el. Profesorul ajunse în piaţă, se opri în faţa prăvăliei doamnei Szkopkowa şi intră.

Emoţia îi strânse inima, când privi pereţii, rafturile pline cu fel de fel de mărfuri, pe care erau aşezate cu un naiv simţ decorativ pachete cu ţigarete şi cu tutun, creioane, penare, caiete, foi de calc, ornamente pretenţioase pentru birouri, suluri spălăcite de hârtie colorată şi toate câte Marysia le aranjase cândva şi le vindea, pe care le

atinseseră mâinile ei… Tejgheaua cam strâmbă, sobiţa de tablă, balustrada scării ce ducea în pivniţă…

În spatele tejghelei stătea o fată tânără, corpolentă, cu faţa ciupită de vărsat. Se ridică de îndată ce-l zări pe Wilczur, bănuind cine este.

— Cu ce să vă servesc, domnule profesor?

Wilczur se uită uimit la fată.

— De unde mă cunoşti, domnişoară?

Fata surâse.

— Îi cunosc pe toţi cei de aici, aşa că dacă vine cineva nou, imediat se ştie cine e.

— Şi dumneata ştii cine sunt eu?

— Fireşte că ştiu. Toţi ştiu că aţi venit. De azi-dimineaţă Doamna Szkopkowa zice că aţi venit la odihnă la Zielona, dar eu ştiu că nu-i adevărat.

Asta îl înveseli pe Wilczur.

— De unde ştii? o întrebă zâmbind.

— Păi, aţi adus foarte multe lucruri cu dumneavoastră. La odihnă nu-şi ia nimeni atâtea lucruri.

— Ar trebui să te faci detectiv. Şi ce mai face doamna Szkopkowa?

— Ei, cum e dânsa. Se mai vaită, se plânge de slăbiciune, de copiii care îşi fac de cap, încolo bine. Să mă duc după ea?

Nu a trebuit să se ducă. În orăşel, toate ştirile ajungeau de la un capăt la altul cu repeziciunea telegrafului fără fir. Aşa că la vreun minut după intrarea lui Wilczur în prăvălie, doamna Szkopkowa a şi fost alarmată şi fără să mai ţină seama de astm străbătu în fugă piaţa ca să-l întâmpine pe profesor. Era mare onoare că un asemenea om tocmai ei îi face prima vizită în Radoliszki. Un motiv de mândrie personală şi de invidie a oamenilor pentru câteva luni bune de-aci încolo. Şi aşa doamna Szkopkowa avea dreptul să se socotească mai apropiată de profesor decât alţii din orăşel. O dată fiindcă fiica lui a fost câţiva ani în grija ei, în al doilea rând, fiindcă acum doi ani doamna Szkopkowa a fost la Varşovia şi l-a văzut personal pe profesor.

Aşa că acum l-a primit cu toată căldura şi emoţia,

întrebându-l în primul rând de fată.

Profesorul se întristă puţin, dar se stăpâni şi răspunse:

— Ei, ce să facă. E fericită. Sunt în America, el câştigă bani mulţi. Duc o viaţă veselă. Pentru ei e de-ajuns.

— Dar nu vă gândiţi să-i vizitaţi?

— Nu… Drumu-i lung, iar eu sunt bătrân…

— Cine vorbeşte de bătrâneţe, îl întrerupse din politeţe Szkopkowa.

— În orice caz, continuă profesorul, pe mine nu m-ar interesa ce-i interesează pe ei. Nu aş vrea să-i stânjenesc cumva. Bătrânii nu trebuie să stea pe capul tinerilor. Dar dumneavoastră cum o duceţi?

Szkopkowa începu să-i povestească pe larg despre ea, despre copiii ei, despre relaţiile din orăşel, despre faptul că a venit alt preot, că cutare e în proces cu cutare şi aşa mai departe.

Când a aflat de la Wilczur că intenţionează să se stabilească definitiv la moară, nu-i venea să-şi creadă urechilor şi de atunci mereu se uita la uşă, ca să alerge cât mai repede şi să împărtăşească ştirea unui număr cât mai mare de persoane.

Când s-a întors la han, profesorul a găsit-o pe Lucia cam neliniştită. Află că de cum se trezise, Jemiol ceruse o sticlă de votcă, pe care o golise numaidecât, şi ieşise în oraş.

— Mi-e teamă, spunea ea, să nu provoace vreun scandal la beţie.

Profesorul râse.

— Fii liniştită, domnişoară Lucia. O sticlă nu-i face nici un rău.

— Lui poate că nu, dar altora.

— Exclus. Garantez că e complet treaz.

Lucia rămase pe gânduri şi spuse:

— Nici asta nu mă linişteşte. În general am impresia că am procedat cu prea multă uşurinţă luându-l cu noi. Nu afirm că e un om din principiu rău, cred chiar că undeva în adâncuri mai mocnesc în el nişte scântei de sentimente, dar susţine cu cinism că „proprietatea străină e o proprietate pe care nu am reuşit încă să ne-o însuşim”.

Dumnezeu ştie ce e în stare să facă. Poate să ne strice opinia.

— Nu împărtăşesc temerile dumitale, răspunse Wilczur după o clipă de gândire. Jemiol nu-i un om care să fure din plăcere sau din viciu. Pune mâna pe lucruri străine când nu-şi poate satisface propriile necesităţi; ori trebuie să recunoşti că necesităţile lui sunt foarte limitate. Nişte îmbrăcăminte, nişte mâncare. Şi votca, singurul lux... Dar asta poate fi numit lux?... Mă gândesc că poate pentru el e o necesitate ca pentru alţii pâinea. Te rog să mă crezi, domnişoară Lucia, că uneori conştiinţa devine cea mai mare tortură. Mai ales atunci când omul încetează să mai creadă în el însuşi, când începe să se dispreţuiască şi să-i fie silă de el, când foloseşte cinismul ca pe un coş de gunoi cu care vrea să acopere ce a mai rămas nobil în el, socotindu-l inutil. Dragă domnişoară Lucia, poate că prin comportarea lui, Jemiol o să ne producă neplăceri, dar te rog să te gândeşti ce s-ar întâmpla cu el dacă l-am lăsa în voia sorţii...

Dădu din cap şi adăugă:

— Suflet sărman şi bolnav. Să-l ajutăm să renască în această atmosferă de bunătate şi simplitate. Un suflet bolnav, iar noi suntem medici!...

Lucia ridică neîncrezătoare sprâncenele.

— De data aceasta pacientul este un bolnav incurabil.

Wilczur o prinse de mână.

— Chiar de-ar fi aşa... Ai lăsa dumneata fără îngrijire un bolnav incurabil?...

Lucia nu răspunse nimic, dar discuţia aceasta îi dezvălui alte ascunzişuri ale sufletului profesorului. Acum înţelegea că acest om nu se dă în lături de la nimic pentru a-şi îndeplini menirea, pe care o înţelege mult mai larg şi mai profund decât îşi putuse ea închipui.

De altfel temerile cu privire la Jemiol, cel puţin la început, s-au dovedit, din fericire, neîntemeiate. E drept că cea mai mare parte a zilei şi-o petrecea în cârciumă, dar fiind de felul lui un om paşnic, lipsit de instincte de scandalagiu, nu a provocat nici o tevatură. S-au adeverit şi

previziunile profesorului în ceea ce priveşte relativa lui cinste. Nimănui nu i-a dispărut nimic, din simplul motiv că lui Jemiol nu i-au lipsit banii pentru modestele lui cheltuieli. Pur şi simplu ducându-se la cârciumă, se adresa direct lui Wilczur:

— Mai avansează-mi, ispravnice, doi zloţi şi jumătate pentru o injecţie. Să nu crezi cumva că uzez de creditul tău nelimitat fără să ţin evidenţa. Înregistrez conştiincios fiecare intrare şi în fiecare vineri fac bilanţul. Dacă pe urmă arunc hârtia pe fereastră, o fac numai pentru că nu posed cunoştinţe superioare în domeniul contabilităţii. În orice caz poţi să fii sigur că te desemnez singurul meu moştenitor.

Când Wilczur izbucni în râs, Jemiol adăugă:

— Nu râde, arhipăstorule. Nu uita: *rira bien qui rira par derriére.* Poate că frumosul meu costum şi gambeta nu ţi se par obiecte de preţ în actualele relaţii economice. Eu mai posed însă şi un trup divin, de care poţi să faci uz în diferite feluri. Orice măcelar îţi va da pe el o sumă frumuşică. Închipuie-ţi nişte cârnaţi îmbibaţi de la bun început cu alcool. Poţi să pui să mă şi îmbălsămeze şi să mă expui într-o galerie ca pe ultima replică a lui Apollo sau să te foloseşti personal de mine, tăindu-mă cu bisturiul în bucăţele şi căutând printre ele sufletul sau alte gaze nobile, în a căror existenţă crezi cu sfinţenie, în permanenţă şi prosteşte.

— Şi tu crezi în ele, spuse Wilczur zâmbind îngăduitor. Dacă nu ai crede în gazele nobile, nu ai tânji atât după vaporii ignobili de alcool. Doar e limpede.

— Delirezi, amigo, spuse Jemiol încercând să-şi ascundă iritarea. Nu suporta să-l bănuiască cineva că bea din alte motive decât din atracţia pentru alcool. Primo, alcoolul este cel mai nobil gaz.

Şi începea să aducă vechile lui argumente. Discutau aşa de multe ori în drum spre moară, unde reparaţiile se apropiau de sfârşit. La moară, cum era de aşteptat, îl priveau pe Jemiol cu rezervă şi suspiciune, iar felul lui de a vorbi îi nelinişitea pe toţi, începând cu Prokop şi sfârşind cu

Donka.

— Îl ascultă omul pe diavolul ăsta, îl ascultă. Parcă ar vorbi omeneşte, dar nu înţelegi nimic, chiar de-ai plesni! Noi pe-aici n-am mai văzut aşa oameni.

În felul acesta exprimase Zonia opinia celor de la moară.

În schimb Lucia şi-a atras imediat şi fără nici o greutate simpatia generală. Tinereţea ei plină de prospeţime şi simplitatea în relaţiile cu oamenii trezeau încredere. Până şi Zonia, care la început crezuse că e o concurenţă a ei, s-a liniştit când a văzut-o. Diferenţa de vârstă i se părea Zoniei o garanţie suficientă.

Mulţumită grijii lui Prokop, reparaţiile anexei au fost repede încheiate şi Wilczur împreună cu Jemiol s-au mutat la moară. Lucia a rămas, deocamdată, în orăşel. A închiriat o cameră la doamna Szkopkowa, care singură îi făcuse această propunere. În fiecare dimineaţă se ducea la moară şi se întorcea seara târziu.

Ştirea despre întoarcerea „vraciului” s-a răspândit repede în tot judeţul. În faţa morii lui Prokop Mielnik începură să se adune iar căruţele care aduceau bolnavi de prin apropiere, dar şi din locuri tot mai îndepărtate. Celebritatea lui Wilczur nu numai că nu scăzuse în anii în care lipsise de aici, ci sporise şi mai mult, iar povestea vieţii lui devenise un fel de legendă locală, împestriţată cu cele mai fantastice adăugiri. Nu numai că era socotit un făcător de minuni, ci vedeau în el un trimis misterios al unor forţe nepământene. Aşa că întoarcerea lui a fost primită cu un fel de entuziasm evlavios. Ţăranii, indiferent de credinţa lor, se descopereau încă din bătătură şi nici unul dintre ei nu se încumeta să strige ori să vorbească tare. Primirea bolnavilor începea dimineaţa devreme şi, cu mici întreruperi, dura până aproape de asfinţitul soarelui. După numai câteva săptămâni, Wilczur se convinse că rezervele farmaciei lui se epuizează foarte repede şi necesită completări. Noile cumpărături au atras după sine cheltuieli importante. În lumina acestei realităţi, Wilczur înţelese că în nici un chip nu-i mai ajung banii pentru construirea şi înzestrarea chiar şi a unui spital în

miniatură.

— Ştii, domnişoară Lucia, îi spuse într-o zi, se pare că nu iese nimic din spitalul nostru, iar dumneata vei fi condamnată să locuieşti permanent în Radoliszki, fiindcă aici nu e loc.

— Nu mă plâng de condiţiile în care locuiesc la femeia aceea de treabă, răspunse senină Lucia. În ceea ce priveşte locul de aici... s-ar găsi şi pentru mine, dacă locatarii morii ar fi mai ospitalieri.

Profesorul se revoltă.

— Ce spui?! Ospitalitatea lor ar putea sluji oricui de model.

Lucia râse.

— Ah, eu nu la ei mă refer.

Wilczur tot nu înţelegea.

— Nu la ei? Atunci la cine?

— Eu nu mă refer la vechii locatari ai morii, ci la cei noi. Îl privi în ochi.

Wilczur înţelese şi întoarse capul jenat. Ca să evite cât mai repede această temă primejdioasă, începu să-i spună:

— Vezi dumneata, nu am prevăzut o afluenţă atât de mare de pacienţi şi un asemenea consum de medicamente. Unele, din păcate, sunt foarte scumpe... Aşa că acum trebuie să-mi iau gândul de la construirea spitalului...

Îi părea sincer rău, fiindcă, într-adevăr, adeseori erau aduşi bolnavi care trebuiau ţinuţi sub observaţie câteva zile, fie înainte, fie după operaţie. Din fericire era o vară călduroasă şi pacienţii puteau înnopta fie în trăsuri, sub cerul liber, fie în şură.

Într-o zi, ducându-se cu Lucia în orăşel, Prokop o întrebă:

— De ce-i profesorul atât de posomorât în ultima vreme?

— E trist că nu avem destui bani ca să construim spitalul, îi explică ea.

Prokop se miră.

— Aşa? Şi oamenii ziceau că e bogat.

— A fost bogat, dar bogăţia nu l-a interesat. O parte a dat-o, o parte i-au luat-o şi nu i-a mai rămas prea mult.

Prokop n-a spus nimic şi a căzut pe gânduri. În zilele următoare umblă tăcut, în cele din urmă îi porunci lui Witalis să înhame iapa la brişcă şi plecă fără să spună nimănui nimic. S-a întors abia seara, dar a doua zi s-a întâmplat la fel. La moară toţi erau intrigaţi de comportarea lui Prokop. Apăruseră fel de fel de bănuieli, dar nimeni nu îndrăznea să-l întrebe de-a dreptul, iar el nu se arăta dispus să dea explicaţii.

Cel mai neliniştit de manevrele tatălui era Wasil. Nu se ştie cum s-a trezit în el bănuiala că ar fi vorba de persoana lui, că tatăl face călătoriile acestea misterioase ca să-şi găsească o noră. Din multe motive, Wasil era dinainte încredinţat că alegerea tatălui nu-i va fi pe plac. Educat însă de mic sub mâna lui Prokop, o mână tare, puternică şi neîndurătoare, nu-şi putea închipui cum s-ar putea împotrivi voinţei tatălui. Aici putea să dea rezultate numai persuasiunea şi încă persuasiunea unuia de părerea căruia tatăl ar fi fost dispus să ţină seama.

Ca urmare a acestor nelinişti, într-o seară, după ce bolnavii au plecat, Wasil a bătut la uşa anexei. Wilczur era ocupat cu aranjarea instrumentelor medicale, Jemiol aşeza în rafturi sticluţele şi borcănelele.

— Ei, ce mai spui, Wasil? Cum e, ai avut mult de măcinat astăzi? îl întrebă Wilczur.

— Da de unde, puţin. Ca înainte de seceriş. Înainte de seceriş – grâu puţin şi bolnavi mulţi. Boala prinde mai repede la omul flămând.

Se aşternu tăcerea.

— Ia loc, Wasil! spuse Wilczur. Ai vreo treabă cu mine?

— Ştiu eu… Wasil se scărpină după ureche. Am vrut să stăm de vorbă, să vă cer un sfat.

— Sfat? Wilczur se uită la el. Ce sfat ţi-aş putea eu da?

Wasil aruncă o privire spre Jemiol şi, ezitând, spuse:

— Sunt lucruri mai osebite…

Wilczur zâmbi.

— Bine, bine. Termin numaidecât şi mergem spre pădure. Trebuie să văd dacă a înflorit cimbrişorul. Vorbim pe drum.

Jemiol interveni pe un ton aparent indiferent:

— Vă însoţesc cu plăcere. Îmi plac cimbrişorul şi lucrurile mai osebite. Aici nu mai am nimic de lucru…

Lăsă o pauză şi adăugă:

— E drept că ar trebui să mai fac astăzi tinctură din rădăcini de valeriană, dar un beţiv a băut tot spirtul şi nu mai am nici o picătură. Aşa că merg cu voi.

Wasil tuşi.

— Hâm… Mama mai are pe acolo o jumătate de sticlă de spirt.

— Are?… se interesă Jemiol. Am ajuns să trăim şi vremurile când până şi mamele au spirt în loc de lapte. Dar cum obţin eu, dragul meu, Roch Kowalski[44], acest lichid de la stimata ta mamă? Este o femeie aspră şi gata să mă bănuiască de interese personale în privinţa acelor cartofi în stare lichidă. Tinere, pot avea încredere în abilitatea ta şi să-ţi încredinţez misiunea de transpatriere a acelei sticle?

Wasil îl privi încurcat.

— Asta nu, dar pot să v-o aduc.

— Atunci grăbeşte-te. Ce mai aştepţi? Nu vezi cum se scurge timpul în clepsidra prezentului? *Time is money*.[45]

Când Wasil ieşi, Jemiol continuă:

— În tăcerea ta, împărate, ghicesc dezaprobarea comportării mele. Ai prefera să adăp cu alcool nenorocitele acelea de rădăcini. Acesta-i umanismul tău! Pe deoparte *radix valerianae*[46], pe de altă parte *homo sapiens, serenissimus rex naturae*[47]. Iar, tu alegi rădăcinile. Sigur că rădăcinile. Şi cu ce scop? Ca să îndopi cu tinctura aceasta nişte rustici, nişte peizani, ţărani, care şi aşa au nervii tociţi.

— Nu întotdeauna, se împotrivi Wilczur.

---

[44] Personaj din romanul Potopul de Henryk Sienkiewicz.

[45] Timpul înseamnă bani (trad. din lb. engl.).

[46] Rădăcină de valeriană (trad. din lb. lat.).

[47] Omul dotat cu inteligenţă, preamăritul domn al naturii (trad. din lb. lat.).

— Întotdeauna, maharadjah. Îi observ de mai multă vreme. Sunt nişte creaturi cu sensibilitate de amebă. Le amputezi diferite terminaţii, le coşi burţile, le găureşti epiderma şi ei nici nu crâcnesc.

— Munca grea încă din copilărie i-a obişnuit cu răbdarea şi cu rezistenţa la durere, spuse Wilczur. Ia în considerare, prietene, că la sat nici un copil de câţiva ani nu stă degeaba. Nu o dată un prichindel dintre aceştia cară greutăţi pe care nici tu nu le-ai duce prea departe. Umblă desculţi prin mirişte şi pe pietre. Se obişnuiesc cu arşiţa, cu gerul şi cu zloata. Asta îi căleşte.

— Şi le toceşte, le toceşte sensibilitatea, *milord*. Nu numai pe cea fizică. Te-ai gândit vreodată, stimate Esculap, la problema capacităţii de receptare a fenomenelor?… Aceasta e problema dimensiunilor universului. A dimensiunilor şi bogăţiei lui. Din ce se compune, să zicem, universul pirului, al acelui pir ordinar care creşte sub fereastră? Dintr-un pământ mai mult sau mai puţin fertil, care conţine mai multe sau mai puţine săruri nutritive, şi din aer plus lumină. Asta-i tot. S-ar mai putea adăuga la aceasta epilogul: botul vacii şi câteva mişcări ale maxilarului ei inferior. Şi ia acum universul tău. Chiar şi în amănunte ai *l'embarras de richesse*[48] – culori, sunete, subtilitatea gustului, a mirosului, senzaţia mişcării, a temperaturii, a poziţiei în raport cu centrul pământului şi contactul susţinut de vedere, prin urmare formele! Mai departe, conştiinţa timpului, a spaţiului, a transformărilor, fără să mai punem la socoteală elementele pirului: foamea, saţietatea, aerul şi lumina. Cu alte cuvinte: pir plus infinitul. Fireşte, infinit la dimensiuni, e pirului. Dar toată viaţa sufletească? Exterioară şi interioară. Aici, chiar şi la dimensiunile umane, putem vorbi numai de infinit. Şi iată, *maestro*, că apar diferenţierile. Doar nu vrei să susţii că receptivitatea fenomenelor este aceeaşi la tine şi la Wasil, sau la mine şi la tine. Nu te supăra, *darling*, dar universul meu este atât de mare în comparaţie cu al tău, ca o galaxie faţă de un meteorit, ori, dacă preferi, ca globul pământesc

[48] Greutăţi cu bogăţia (trad. din lb. fr.).

faţă de gămălia unui ac. Cum să apreciezi atunci valoarea unui simplu peizan? Unde să-l situez pe distanţa dintre pir şi mine?…

Wilczur scutură din cap.

— Poţi să te înşeli, prietene.

— Pot, dar prefer să nu.

— Nu întotdeauna omul este lipsit, de ceea ce nu exprimă sau nu ştie să exprime. Nu oricine reuşeşte să-şi concretizeze în cuvinte gândurile, sentimentele sau senzaţiile…

Jemiol ridică din umeri.

— Bazându-ne pe ipoteza ta, putem admite tot atât de bine că pirul, melcul sau varza trăiesc emoţii nemaipomenite şi le apucă ameţeala de plăcere ascultând concertul în mi bemol de Chopin. Nu, *darling*. Iartă-mă, dar nu pot accepta această concepţie. Dă-mi voie să rămân la ceea ce pot constata în mod empiric. Dacă eu îi înfig cuiva acul în cea mai moale parte a trupului, iar acel cineva nu trădează nici prin viu grai, nici prin expresia feţei că a observat ceva, am să susţin că nu a sesizat nimic. Dacă eu mă adresez cuiva în cea mai pură engleză: „*Vous etes, mon cher, le plus representable crétin au monde*”[49], iar el îmi răspunde că nu are chibrituri, rămân la convingerea că limba italiană îi este străină. Altă soluţie de verificare nu am. Şi de ce dracu să caut alta? Dacă un rustic dintre aceştia iese dimineaţa din casă şi vede purpura răsăritului de soare, draperiile ceţurilor, grânele uşor vălurite şi în loc să rămână cu gura căscată de admiraţie, strigă: iar au râmat porcii toată ceapa!… atunci, iartă-mă, conte, dar nu văd nici o dovadă că el ar fi observat răsăritul soarelui. Un individ din antichitate spunea: câte limbi cunoşti, de atâtea ori eşti om. Eu l-aş corecta: cu cât este mai mare capacitatea ta de receptare a fenomenelor, cu atât mai mult eşti om. Fireşte, doar dacă receptarea devine fundamentul gândirii. Gândeşte-te la asta, *dottore*, şi ai să-mi dai dreptate…

---

[49] Dumneata, dragul meu, eşti cel mai reprezentativ cretin din lume (trad. din lb. fran.).

Consideraţiile lui Jemiol au fost întrerupte de întoarcerea lui Wasil, care i-a adus sticla promisă. Din această clipă toată atenţia lui Jemiol s-a concentrat asupra ei şi chiar a început să-l îndemne pe Wilczur să plece să vadă de cimbrişorul acela.

— Aranjez eu restul, îl asigură.

Când Wilczur şi Wasil au ajuns pe cărarea ce mergea de-a lungul iazului, profesorul îl întrebă:

— Ei, şi despre ce-i vorba?… Ai necazuri cu tata?

— Ştiu eu dacă sunt necazuri, spuse Wasil după o clipă de gândire, fiindcă nu ştiu nimic sigur. Dar în vremea din urmă, tata pune ceva la cale, tace şi pleacă undeva.

— Şi ce-i cu asta?

— Tocmai că nu ştiu, mormăi Wasil nehotărât.

— De ce te nelinişteşti? Călătoreşte şi el după treburile lui şi gata.

Wasil mesteca un fir de iarbă şi tăcea.

— Poate că sunt treburile lui, spuse iar, dar poate că, sunt şi ale mele… Încă în postul mare tata zicea că ar fi vremea să mă însor.

Wilczur râse.

— Şi tu nu vrei?

— De ce să nu vreau? Se ştie că vine şi vremea când fiecare trebuie să se însoare. Dar nu aşa.

— Dar cum? întrebă Wilczur amuzat de diplomaţia transparentă a lui Wasil.

— Ei, nu aşa, să-mi caute tata nevastă. Tata se uită să fie bogată şi muncitoare.

— Iar tu ai vrea una săracă şi căreia nu-i place să muncească.

— Şi de ce să muncească? Nu-s atâtea muieri în casă? Dacă mănâncă, să şi lucreze. Ce-mi pasă dacă-i bogată ori săracă. Banii se câştigă.

Profesorul se aplecă pe marginea şanţului, acoperit cu flori purpurii:

— Uite, cum a înflorit… Atâta cimbrişor e pe aici… Ei, şi ce pot eu să te sfătuiesc, cum să te ajut?

— Să staţi de vorbă cu tata. S-o lase în pace… Fiindcă

dacă se încăpăţânează nu mai e nimic de făcut. Dar dacă vorbiţi cu el acum, poate că dă din mână şi zice: „N-am să mă amestec, alege-ţi singur după placul tău…”

Era atâta cimbrişor, încât Wilczur se lăsase pe vine şi rupea cu amândouă mâinile, punându-l în coşuleţul lui.

— Ei bine, răspunse după ce se gândi puţin. Am să stau de vorbă cu Prokop. Ştii că-ţi vreau binele din toată inima. Şi aşa e, fiecare trebuie să-şi aleagă nevasta după placul lui… Ai dreptate că banii nu-ţi dau şi fericire… Ai dreptate… Am să vorbesc cu Prokop.

Chiar în seara aceea se şi ivi prilejul să-şi ţină făgăduiala. Aşa cum făcea adeseori, Mielnik venise în anexă să mai schimbe o vorbă. Schimbul acesta era mai mult o tăcere, şi a lui Wilczur şi a lui Prokop, tăcere în care din când în când mai cădea câte o vorbă, câte o ştire despre întâmplările din timpul zilei, despre oameni, despre treburile de prin partea locului.

La un moment dat, Wilczur îl întrebă:

— Ia spune, Prokop, ce pui tu la cale în ultima vreme? Tot pleci pe undeva, lipseşti de la moară zile întregi. Toată lumea se miră.

Prokop îi aruncă lui Wilczur o privire vicleană şi ca să mai câştige timp începu să-şi răsucească tacticos o ţigară. Presără încet mahorcă pe o bucată mare de hârtie, o întinse încet cu degetele lui groase, o răsuci, îşi plimbă limba pe marginea hârtiei, o lipi şi o aprinse. În cele din urmă spuse:

— Ei, umblu şi eu să mai văd ce mai fac oamenii, cum trăiesc. Da’ ce, nu-i voie?

— Sigur că e voie, numai să fii atent să nu creadă oamenii ceva rău despre tine.

— Dar ce-ar putea să creadă rău?

— Cine poate şti? Poate se găsesc unii care să spună că umbli după vreo fată.

Wilczur râse, dar Prokop scuipă, fără să-şi ascundă dezgustul.

— Ptiu, gura oamenilor n-o poţi închide. Ce fată. Pentru mine-i mai aproape groapa. Nu-mi stau mie gândurile la

alde astea.

— Ei, poate că nu umbli pentru tine? îl întrebă cu viclenie Wilczur.

— Dar pentru cine? Ce-ţi închipui că am căpiat?

— Ei, poate pentru Wasil.

Bătrânul ridică din umeri.

— De ce să umblu pentru el? Să-şi caute singur. El o să trăiască cu ea, nu eu.

— Bine zici, Prokop. Dar acum eu mă mir cu adevărat, ce-s plecările astea, ce tot unelteşti… Hai, recunoaşte.

Mielnik îl privi cu coada ochiului şi zâmbi.

— Prea n-ai astâmpăr, vine vremea când o să afli. Asta şi vreau: să rămână taină pentru tine.

— Pentru mine? întrebă neîncrezător Wilczur.

— Pentru tine.

Mai mult nu putu scoate de la Prokop. De altfel Wilczur nici nu făcuse eforturi, mulţumit de vestea bună pentru Wasil, pe care i-o şi transmise a doua zi dimineaţa. Nu bănuia că flăcăul o va primi cu atâta bucurie. Când a aflat, s-a înroşit şi i-au sticlit ochii.

— A spus tata că nu vrea să se amestece şi să-mi caut singur nevastă?

— A spus. Zicea: „Nu eu o să trăiesc cu ea, ci el. Să-şi aleagă singur.”

Wasil căzu pe gânduri şi clătină din cap.

— Ei… e înţelept tata… N-a trăit în zadar atâţia ani pe lume…

Şi în clipa asta simţea pentru tatăl său nu numai respect, nu numai ataşament ci se trezise în el un sentiment nou, cald şi profund. Ce-i drept Wasil nu avea încă nici un plan concret în privinţa viitorului. Donka îi plăcuse de la prima vedere şi cu fiecare zi îi plăcea tot mai mult. Fiind însă de felul lui foarte ambiţios, îi era teamă să-şi facă planuri atâta vreme cât nu era sigur că în realizarea lor nu se va lovi de împotrivirea hotărâtă a tatălui, ori de ironia Donkăi.

După comportarea ei în nici un chip nu-şi putea da seama cum l-ar trata dacă ar începe să se apropie de ea. Fata era veselă, vioaie ca un căţeluş, prietenoasă cu toţi,

zâmbea la fel când un tânăr sau altul îi spunea câte o glumă sau când o măgulea în vreun fel. Nu putea avea nici o siguranţă în privinţa ei. Nu o dată îi stătea lui Wasil pe limbă să o întrebe dacă îi place vreunul dintre tineri, dar de fiecare dată se lăsa păgubaş. Se temea să nu audă un răspuns care nu i-ar fi pe plac, se temea că Donka lăsase în oraş vreun băiat la care se gândeşte. De aceea nu se putea hotărî el însuşi, nu-şi putea spune: nici una nu-mi place ca ea şi pe nici una n-o vreau de nevastă, ci numai pe ea. Mai erau şi alte motive; cine ştie dacă o orăşeancă inteligentă, cu carte, o domniţă aproape, ar vrea să se mărite cu un flăcău simplu de la ţară, care n-a umblat prin oraşe şi nici să se poarte nu ştie. Nu i-a scăpat lui Wasil nici faptul că acum vreo câteva săptămâni, când a trecut pe la moară domnul Latosik, notarul comunal, ea şi-a pus băsmăluţă de mătase şi a vorbit cu el mai altfel şi a râs mai mult, iar Latosik, care, chipurile, era în trecere, a stat până la apusul soarelui.

Când domnul Latosik stătea cu Donka pe prispa morii lui Wasil îi venea să-i toarne prin trapă un sac cu tărâţe, drept în cap. N-o făcuse, cu toate că mai târziu ar fi putut spune că n-a vrut. N-o făcuse fiindcă îl durea inima la gândul că domnul Latosik s-ar putea să-i placă Donkăi… Atunci nu i-ar fi fost de folos nici zece cai şi nici o bâtă zdravănă… Cu toate că-i un funcţionar modest, domnul Latosik e om cu şcoală, ştie să vorbească elegant, în zile de sărbătoare ca şi în zile de lucru umblă cu guler tare şi cu cravată, şi miroase a parfum.

După plecarea lui, Wasil a urmărit-o atent de Donka, să vadă dacă după vorbele frumoase spuse de un tânăr aşa de fercheş, n-o să-l trateze altfel. Dar Donka nu s-a schimbat deloc. Doar că nu şi-a mai scos băsmăluţa de mătase.

Pentru întâia oară în viaţă, firea femeii i se păru lui Wasil plină de taine şi de capcane.

Dar asta depăşea puterile lui. Pe de altă parte şi Wasil ştia cât preţuieşte. Ştia că multe fete de prin partea locului s-ar mărita bucuroase cu el, nu numai pentru că moştenea o moară, o gospodărie înstărită şi, cum se zicea, mulţi bani

agonisiţi, dar şi pentru că era bine văzut de toată lumea. Nu umbla după fuste, nu bătea cârciumile, era priceput la muncă, se purta curat, era bine făcut, socotit drept un bărbat atrăgător, despre care nimeni nu putea spune că e neajutorat ori prost.

Aşa că în meditaţiile sale Wasil lua în seamă şi atuurile lui, nu numai părţile sale slabe, iar acum, când a aflat de la Wilczur că tata nu are nici o intenţie în privinţa viitoarei nurori şi că nu se gândeşte să i-o aleagă el, se simţi mult mal puternic pe poziţie. Urmarea acestui sentiment a fost conştientizarea convingerii nestrămutate că el nu poate trăi fără fata asta. Cât a ţinut ziua de lucru şi-a făcut planuri, cum să se apropie de Donka, cum să înceapă să-i vorbească, ce să-i spună. Seara, când şi-a schimbat hainele, avea totul gândit şi când erau amândoi în faţa casei, îi propuse Donkăi într-o doară:

— Am pregătit pripoanele pentru peşte. Nu vrei să mergi cu mine cu barca să le punem în iazurile de sus?

În timpul acesta nu se uită în ochii ei, de parcă s-ar fi temut să nu-i citească în priviri tot neobişnuitul acestei propuneri aparent obişnuite. Se vede însă că Donka nu avea nici o bănuială, fiindcă încuviinţă numaidecât.

— Numai o clipă, spuse, să-mi iau nişte papuci vechi.

— Dar grăbeşte-te, strigă Wasil în urma ei, fiindcă cel mai bine e să le pui la apusul soarelui.

— Bine, bine, îi răspunse din tindă. Aşteaptă o clipă.

— Mă duc la barcă să scot apa, strigă el.

Voia să mai câştige ceva timp şi se îndreptă spre iaz. Barca luase într-adevăr apă, care trebuia scoasă cu un căuş, pe urmă barca trebuia împinsă de pe mal, iar pripoanele cu momeală puse în aşa fel pe botul bărcii, încât să nu se încurce sforile şi forfaturile… Până să termine el, Donka şi venise. Arăta atât de frumoasă în rochiţa de percal cu flori roşii, încreţită în talie, cu guleraş alb, încheiat pe gât, încât Wasil se ferea să se uite la ea.

— Mi se amestecă totul, se gândea, şi n-o să pot spune nimic înţelept.

Barca alunecă repede pe nisip şi vâslele se scufundară în

apă. Deasupra pădurii atârna globul mare, roşu şi umflat al soarelui, atingând uşor cele mai înalte vârfuri ale copacilor. Pe oglinda uşor unduită a iazului, drumul spre soare era însemnat cu stropi purpurii pe fundalul albastru al cerului reflectat în apă.

— Ar trebui să muşte, spune Wasil după a treia sau a patra cufundare a vâslelor.

— Ce spui? întrebă Donka trezită din meditaţia ei.

— Spun că peştele o să tragă bine. E vremea. Anul trecut am prins o ştiucă. Una de un metru.

— Dar e multă ştiucă aici?

— Este. Dacă-i mult peşte e şi multă ştiucă. Convorbirea se întrerupse. Wasil îşi frământa mintea să găsească o temă de discuţie.

— Lui Szymon din Koziatki i-a murit astăzi vaca. Bună vacă. Şi a murit.

— De ce? întrebă Donka destul de indiferentă.

— Cine poate şti. O fi mâncat ceva.

Iar se aşternu tăcerea. De astă dată lui Wasil nu-i mai veni nimic în minte şi începu să fredoneze un cântec. Aşa ajunseră la celălalt mal. Aici rădăcinile negre ale arinilor se cufundau în apă ca nişte odgoane încâlcite. Malul era abrupt şi nu departe de el începea apa adâncă. Atent şi cu îndemânare, Wasil agăţa cârligele de sfoară, pe urmă începu să le lase cu băgare de seamă în apă. Legă capătul sforii de o rădăcină puternică şi treaba era terminată. Îşi şterse mâinile, se uită împrejur şi spuse:

— Nu vrei să stăm aici pe mal? E o vreme aşa de frumoasă şi florile miros…

— Să stăm, răspunse Donka veselă. Poate că o să vedem cum muşcă peştele.

Au legat barca şi au urcat pe mal. Printre arini, iarba creştea deasă şi înaltă. S-au aşezat unul lângă altul şi Wasil tocmai îşi muncea mintea cum să înceapă, când Donka îl întrebă:

— Tatăl tău încă nu s-a întors. Unde se tot duce el?

Wasil se agăţă de ocazia ivită ca omul care se îneacă.

— Asta e, spuse. Nici eu nu ştiu unde se duce. Nu spune

nimănui nimic. Până ieri mi-a fost şi frică.

Donka se miră:

— Ţi-a fost frică? De ce?

— Ei, aşa… Nu ştiam unde se duce. Şi mi-au trecut prin minte tot felul de gânduri.

— Dar acuma ştii?

— Nu ştiu, dar ştiu că nu-i vorba de mine.

— Cum nu-i vorba de tine? Dar de ce ar fi trebuit să fie vorba de tine?

Wasil îşi trecea degetele răsfirate prin iarbă şi o privea cu atâta atenţie, de parcă ar fi făcut o treabă nespus de importantă şi de urgentă.

— Vezi tu, Donka am şi eu o vârstă. O dată tata a adus vorba că ar fi vremea să mă însor. Aşa că acum, când a început să umble prin împrejurimi… mi-am zis: poate îmi caută mie nevastă. Se duce într-un loc, în altul, ca să-şi aleagă noră.

Donka se porni pe râs.

— Cum aşa?… Să caute? Întâlneşte una pe drum şi se uită la ea să vadă dacă-i bună de nevastă pentru tine sau nu?… Asta-i bună.

— Nu aşa, îi luă Wasil apărarea tatălui. El cunoaşte oamenii de pe aici. Ştie cine are fete. Trebuie s-o vezi cum e acasă. Dacă-i frumoasă, dacă-i harnică, dacă-i sănătoasă, cum e în jurul ei. Aşa că trece, ca din întâmplare, să mai stea de vorbă şi se uită. Toţi fac aşa. Aşa-i obiceiul în lume.

Pe Donka o distra această poveste. Ochii îi scânteiau şi buzele îi zâmbeau.

— Ei şi? întrebă înclinând cochet capul. Ţi-a găsit ceva?

— Nu mi-a găsit pentru că nici nu caută. Are nişte treburi de-ale lui.

— Şi tu, sărăcuţul de tine, eşti supărat, râdea Donka, pe care nu o părăsea buna dispoziţie.

— Iar tu, Donka, nu te gândeşti decât cum să râzi de mine.

— Nu râd deloc de tine, spuse Donka devenind deodată gravă. Aşa sunt eu, veselă.

— Atunci de ce spui că trebuie să fiu supărat? Doar ştii

că mă bucur.

— Nu ştiu că te bucuri. De unde să ştiu? Stai trist, ţi-ai înfipt privirile în iarbă, de unde să ştiu eu că te bucuri?

Wasil îşi drese de câteva ori glasul şi se uită la ea pe sub sprâncene.

— Mă bucur că a trecut primejdia să-mi aleagă tata vreo fată care nu-i pe placul meu. Gândeşte-te şi tu: dacă, de pildă, ţi-ar da cu sila un băiat care nu-ţi place.

Donka ridică uşor din umeri.

— Ei, cine m-ar vrea pe mine. Şi apoi nu-mi stă mie gândul la asta.

Wasil iar se întunecă.

— Pentru că ai lăsat acolo în oraş vreunul care îţi place?

— N-am lăsat pe nimeni.

— Pe nimeni? întrebă neîncrezător. Poate că aşa e. Fiindcă prea ţi-a plăcut domnul Latosik, notarul comunal… Asta e, poartă cravată verde, miroase a parfum.

Donka pufni ca o pisicuţă.

— Şi ce-i dacă miroase? Eu n-am mai văzut parfumuri?

— Dar ţi-ai pus băsmăluţa de mătase.

— Da ce, n-am voie să-mi pun băsmăluţă?

— Sigur că ai. De ce nu? Mai cu seamă când ai pentru cine.

— Oaspetele-i oaspete. Notarul ăla-i însă cam saşiu.

— Saşiu, nesaşiu, interveni Wasil, dar toate aleargă după el.

— Eu una, nu. Ce-i cu tine, Wasil, ce ţi-a căşunat pe el? Chiar dacă mi-ar place, pentru tine e totuna.

Wasil scobi cu degetul în pajişte o gaură mare înainte de a răspunde:

— Dacă mi-ar fi totuna, nu aş spune nimic. Se vede că nu mi-e totuna.

— Nu înţeleg ce te priveşte pe tine, spuse Donka luând o înfăţişare nevinovată.

— Se vede că mă priveşte.

— De ce?

Wasil lăsă capul în jos şi răspunse posomorât:

— Pentru că tu, Donka, îmi placi tare mult.

— Eu? întrebă cu cea mai mare uimire de care era în stare.

— Sigur că tu, mormăi Wasil.

— Doamne sfinte, ce poate să-ţi placă la mine?

— Nu ştiu ce… De unde să ştiu eu… Toate-mi plac.

— Ei, glumeşti, spuse râzând.

Wasil se înroşi.

— Ce glumă-i asta, spuse aproape înfuriat, dacă vreau să mă însor cu tine? Însurătoarea nu-i glumă.

— Tu cu mine? întrebă aproape în şoaptă. Nu pot să cred.

Wasil dădu nerăbdător din mână.

— Ei, înţelege-te cu muierile. Eu îi spun limpede, iar ea nu vrea să înţeleagă. Are dreptate tata. Cu muierea-i cel mai greu. Dacă i-aş spune unui bărbat: vreau să mă însor cu tine, mi-ar răspunde omeneşte: da ori ba.

Donka izbucni într-un râs prelung şi zgomotos.

— Ah, Wasil, Wasil. Te-ai însura tu cu un bărbat?! Ce tot îndrugi!

Se încovoia de râs. Şi-a cuprins genunchii cu braţele, şi-a ascuns faţa între genunchi şi râdea fără să se poată opri. Nici când s-a oprit, nu şi-a ridicat capul.

Wasil o întrebă:

— Ei, cum o să fie cu noi?

Cum ea nu răspundea, întrebă din nou:

— Donka, ce zici?…

Văzând-o că tace, inima lui se umplu de amărăciune. Şi începu să vorbească parcă pentru el:

— Ştiu că nu-ţi plac… Eu nu sunt decât un ţăran, iar tu o domnişoară cu carte… Şi de la oraş… Sigur, e mai plăcut să trăieşti la oraş… Cine gustă o dată din oraş, nu-i mai place satul… Cu profesorul e altfel, dar el nu-i oricine… Om înţelept, umblat… Cu tine-i altceva, tu găseşti atâţia mai buni ca mine… Dacă nu simţi în inimă, nu-i nimic de făcut… Am ştiut eu, am ştiut că nu mă vrei…

Vocea îi tremură şi tăcu. Apoi adăugă pe ton de resemnare:

— Dar, mi-am zis, nu-i păcat să întrebi…

Iar se lăsă liniştea. În capul de sus al iazului, unde se vărsa pârâul, se auziră primele orăcăieli de broaşte. Soarele dispăruse complet, dinspre lunci venea o adiere răcoroasă.

Donka se ridică şi spuse în şoaptă:

— E târziu. E vremea să mergem acasă.

După clipa de bucurie care o cuprinsese auzind destăinuirea lui Wasil, asupra ei se abătu tristeţea. Înţelesese că flăcăul acesta care-i plăcea atât de mult, nu va fi niciodată soţul ei. O îngrozea până şi gândul că dacă află bătrânul Prokop o să spună că-i nerecunoscătoare. A luat-o sub acoperişul lui, iar ea aşa l-a răsplătit că i-a sucit capul băiatului. Fiindcă nu putea să nu recunoască măcar faţă de ea că de la bun început a făcut totul ca să-i placă lui Wasil. Iar părinţii lui ar fi gata să creadă că a făcut-o ca să pună mâna pe un bărbat bogat. Poate că-i adevărat ce zice Wasil că tatăl lui nu vrea să se amestece în alegerea nurorii, dar nu va fi niciodată de acord să aibă ca noră o orfană, o rudă săracă, pe care a luat-o din milă.

Cobora încet spre barcă. Chiar pe mal se întoarse şi-l zări aproape pe Wasil. Era palid, iar chipul lui era atât de trist, cum nu-l mai văzuse niciodată.

Într-o clipă de izbucnire, surprinzătoare şi pentru ea, îşi petrecu braţele pe după gâtul lui şi îşi lipi buzele de buzele lui. Simţea cum o cuprinde în braţe şi o strânge tare, tot mai tare, cum o ridică încât abia mai atingea pământul cu vârfurile degetelor.

Deodată clipocitul apei îi readuse la realitate. Cea mai apropiată plută se tot cufunda în apa învolburată de mişcările violente ale peştelui care înghiţise cârligul.

— Trebuie să fie unul mare, spuse Wasil, dar nici nu se mişcă din loc şi nu slăbi strânsoarea.

— Lasă-mă, spuse în şoaptă Donka.

Ca răspuns o strânse şi mai puternic, zicând:

— Vezi cum eşti tu… Iar eu am şi crezut că tu nu ţii la mine. Şi aşa de greu mi-a fost la inimă…

— Ţin la tine, Wasil, ţin foarte mult, dar ce folos?

Wasil râse.

— Ce folos? Cum ce folos? Ne luăm şi o să fii nevasta mea, şi o să ne fie bine cum n-o să-i fie altuia pe lume.

Donka scutură tristă din cap.

— Nu, Wasil. Eu nu pot fi nevasta ta. Tatăl tău nu s-ar învoi.

— Nu s-ar învoi? De ce?… El singur a spus că-i treaba mea. I-a spus profesorului. Acum de ce să nu se învoiască?

— Pentru că sunt săracă.

— Şi ce-i cu asta? se împotrivi mai puţin Wasil. Ce am, ajunge pentru amândoi.…

— Da, dar părinţii tăi vor vrea pentru tine o nevastă cu zestre…

— Dar eu nu vreau asta, strigă înfierbântat. Ori tu, ori nici una. Am şi eu anii mei, nu mai sunt un copil şi am dreptul să-mi aleg nevasta pe care o vreau. Asta-i. Iar dacă tatei nu-i place, n-am nevoie de mila lui. Sunt sănătos, puternic, pot să-mi câştig pâinea. Micăi lumea asta?…

— Ce spui, Wasil, oftă Donka, ştii şi tu că nu poţi să faci nimic împotriva voinţei tatălui.

Wasil se posomorî. Într-adevăr, relaţiile cu tatăl său erau de supunere necondiţionată şi cu toate că într-o clipă de exaltare putea să-i treacă prin minte să se revolte împotriva lui, ştia că nu va fi în stare, că în caz de ceva se va supune voinţei lui.

— Oricum, spuse, trebuie întrebat întâi tata. Nu-mi intră în cap să spună o dată profesorului că-i treaba mea şi altă dată să se împotrivească alegerii după placul meu.

— Pentru că nici nu-i trece prin minte că tu ai putea alege una săracă aşa ca mine. Iar de întrebat, mai bine nu-l întreba.

— De ce să nu-l întreb?

— Pentru că ce mă fac eu, nefericita? Tatăl tău o să mă alunge din casă, o să mă socotească o nerecunoscătoare, o să spună că aşa i-am răsplătit eu bunătatea. Nu, Wasil, mai bine nu-l întreba.

Se întorceau acasă posomorâţi. Wasil vâslea încet şi în tăcere. Nici o clipă nu se împăcase cu resemnarea Donkăi. Într-adevăr, ştirea despre intenţia de a se căsători cu

Donka putea să atragă supărarea tatălui, iar supărarea aceasta se putea îndrepta împotriva Donkăi. Wasil nu putea s-o pună în primejdie. Trebuia găsită o asemenea rezolvate a problemei, încât pe Donka să n-o amenințe nimic. Şi asta se putea face într-un singur fel: să afle părerea tatălui înainte de a i se spune ceva concret. Firește, Wasil nu se putea bizui pe forțele lui şi se hotărî să ceară iar ajutorul profesorului.

Legând barca de par, îi spuse Donkăi:

— Ai să vezi că totul o să fie bine. Cel mai important lucru e că de acum ştiu că ții la mine.

— Ca la nimeni altul, şopti Donka de-abia auzit.

Vru s-o îmbrățişeze din nou, dar pe punte se ivi Witalis roşcatul.

— Donka, după cină, mergi cu mine la Radoliszki? Astăzi e sâmbătă şi dau film.

— Mai bine să nu mergem, spuse după o clipă de ezitare.

El însă insistă până când Donka se învoi.

Capitolul X

Duminica aceasta nu era ca toate celelalte. Prokop se întoarse mai repede ca de obicei de la slujbă. Din casă scoteau în grabă laviţe, scaune, scăunele şi erau puse la umbră sub copaci. Nu trecuse nici o oră şi bătătura roia de căruţe şi brişti. Cei mai mulţi dintre veniţi erau gospodari de seamă, oameni în vârstă din împrejurimi, nu lipseau însă nici unii veniţi din sate aşezate la douăzeci, treizeci de kilometri. Se vede că sfatul nu avea să dureze mult, fiindcă nimeni nu deshămase caii. Femeile rămăseseră în căruţe, numai bărbaţii s-au aşezat la umbra copacilor.

Consfătuirea a fost deschisă de Walenty Szuba, cel mai în vârstă şi de seamă gospodar din Raczkowice, om preţuit de toată lumea.

— Ne-am adunat aici ca să ne sfătuim cu privire la un lucru folositor, gândit de Prokop Mielnik, spre folosul oamenilor şi spre slava Domnului. Ştiţi toţi despre ce-i vorba şi chiar dacă nu suntem noi oameni bogaţi şi nu suntem în stare să ridicăm singuri o asemenea clădire, socotim că dacă noi o începem, mulţi ni se vor alătura, ori cu munca lor, ori cu materiale, ori cu bani. Numai un om fără minte nu pricepe că va fi în folosul nostru al tuturor, al nostru şi al întregului ţinut. Şi apoi se cuvine să-i arătăm şi profesorului mulţumirea noastră, fiindcă-i mare cinste că s-a întors printre noi, cu toate că ar fi putut rămâne mai departe la oraş.

— Aşa e, aşa e, se auziră voci.

Szuba continuă:

— De aceea se cuvine să-i aducem şi lui mulţumire şi nouă folos. Nu putem să ne încumetăm la lucruri mari, dar cred că putem ridica o casă cu patru încăperi, acoperită cu şindrilă. Gazda noastră, Prokop Mielnik, s-a oferit să dea două jugăre de pământ, comuna Rudziszki a făgăduit lemnul. Iar acuma trebuie să hotărâm cine se angajează să care materialele, cine face lucrările de zidărie la fundament, cine le face pe cele de lemnărie şi altele. De

cărămidă pentru sobe şi pentru coşuri, şi de geamuri pentru ferestre nu vă faceţi griji, pentru că astea le luăm asupra noastră, împreună cu cumnatul meu, Zubar.

Szuba încheie şi se lăsă o linişte atât de lungă, încât se putea crede că cei adunaţi nu erau deloc pentru proiectul prezentat. S-ar fi înşelat cel care ar fi crezut aşa. Oamenilor de pe aici nu le place graba, nu le place nici să iasă înaintea altora. Nu-i deloc plăcut să fii socotit lipsit de stăpânire şi înfigăreţ.

Cel dintâi vorbi un bărbos voinic, Iwan Balabun, starovierieţ[50] din Nieskupa, nu numai un agricultor bun, dar şi tâmplar preţuit în tot ţinutul. Acesta făgădui în numele lui şi al fraţilor lui să facă toată lemnăria, ceea ce se şi aştepta de la el. Pe urmă Józef Petrunis din satul Bierwinty a făgăduit în numele comunei lui (fiindcă era primar), şindrilă şi munca pentru acoperirea casei. Oamenii din Wickuny, cioplitori neîntrecuţi, au declarat că ridică pereţii. Şi aşa se anunţau unii pe alţii, iar Prokop Mielnik scria totul amănunţit pe o coală mare de hârtie. Când totul a fost stabilit, cei prezenţi, unul după altul, şi-au pus semnăturile. Nu erau multe. Dintre zecile de persoane numai câteva ştiau să scrie. Asta nu scădea cu nimic însemnătatea obligaţiei. O dată pentru că au făcut-o după o îndelungată chibzuială, şi a doua, pentru că au făcut-o de bună voie.

Abia acum s-au pornit cu toţii grămadă spre anexă, iar Prokop Mielnik intră înăuntru. Cu toate că era duminică, îl găsi pe Wilczur lucrând, ocupat cu fierberea unor ierburi.

— Ce-i, Prokop? Wilczur îşi ridică privirile. Se pare că ai oaspeţi mulţi.

— Nu-s oaspeţi, negă morarul cu o mişcare a capului. Au venit cu treabă şi se pare că mai degrabă la tine decât la mine.

— La mine? se miră Wilczur.

— Da. Ai fost nerăbdător să afli unde mă duc şi după ce umblu, acum ieşi în bătătură şi afli. Te aşteaptă acolo toţi.

Intrigat, Wilczur habar nu avea despre ce-i vorba.

---

[50] De rit vechi.

— Ce mai puneţi la cale? întrebă bănuitor.

— Păi vino şi ai să afli.

Ţăranii adunaţi îl primiră pe Wilczur cu plecăciuni adânci. Cel mai meşter la vorbit dintre ei toţi, Szuba, făcu un pas înainte şi spuse:

— Iată, am venit, domnule profesor, să-ţi mulţumim că te-ai întors la noi. Dar că mulţumirea-i mulţumire, asta se ştie. Cele mai meşteşugite vorbe zboară o dată cu vântul şi nu rămâne nimic din ele. Aşa că noi ne-am sfătuit ca mulţumirea noastră să nu fie numai în vorbe. Bani pentru tămăduirea noastră nu vrei să primeşti şi ne mai dai şi leacuri. Iar noi am auzit de la Prokop că te-a purtat gândul să ridici un spital în ţinutul nostru, dar că ţi-ai cheltuit banii pe leacuri. Şi a venit Prokop la mine şi mi-a zis să ridicăm spitalul, noi toţi laolaltă, spre uşurarea muncii tale şi spre folosul nostru. Ne-am sfătuit ce ne-am sfătuit şi iată ce a ieşit din sfatul nostru…

Szuba desfăşură coala de hârtie, îşi puse ochelarii şi, poticnindu-se, începu să citească cine ce a făgăduit şi ce a oferit. Pe urmă înfăşură hârtia şi o înmână cu respect profesorului, zicând:

— Nu-i mare lucru, dar socotim că şi ţie o să-ţi placă şi pentru ţinutul nostru o să fie mare cinste, fiindcă nici târgul nu are spital. Venim fiecare cu ce avem. Cei mai înstăriţi cu bani şi cu materiale, cei mai săraci cu munca sau cu căratul. Primeşte asta din partea noastră, domnule profesor, pentru că dăm din toată inima, fiecare ce avem. N-o să fie o casă mare, dar tu să ne trăieşti şi să ne vindeci pe fiecare.

Wilczur era atât de emoţionat, încât nici invocaţia rimată din final nu reuşi să-i oprească lacrimile ce-i umplură ochii. Îi cunoştea pe aceşti oameni de mult şi bine, nu credea însă că ţin atât de mult la el, că sunt capabili de atâta sacrificiu. Îi îmbrăţişă pe rând, pe Prokop, pe Szuba, pe Balabun; pe Petrunia şi pe toţi ceilalţi.

— N-am să uit asta niciodată, oameni buni, repeta fără să-şi ascundă înduioşarea.

Îndată au început să se sfătuiască cum trebuie împărţită

clădirea spitalului. Pentru o mai bună orientare au pornit toţi spre măgura pe care avea să fie construit. Construcţia avea să o conducă un cioplitor experimentat din Wickuny, Kurkowicz, iar supravegherea generală le-a fost încredinţată lui Szuba şi lui Prokop Mielnik.

După ce au plecat toţi, Wilczur îi spuse lui Mielnik:

— Mare surpriză mi-ai făcut, Prokope. Acum îmi dau seama că ai umblat pe la toţi vecinii ca să lămureşti oamenii, pentru spital. Nu cred că ţi-a fost uşor.

— La început, până le-am lămurit ce şi cum, sigur că nu mi-a fost uşor. Dar pe urmă, când au aflat că unul şi altul s-au învoit, că unul a făgăduit una, altul alta, s-au găsit mai mulţi. Când începem lucrul o să mai vină şi alţii.

— Dar când vreţi să începeţi? întrebă Wilczur.

— N-avem ce să mai amânăm. Mâine încep să care piatra pentru fundaţie, aşa că tot mâine începem şi săpatul.

Prokop vorbea pe un ton obişnuit şi se străduia să nu-şi arate mândria care o simţea din pricina realizării planului său. Într-adevăr, luni dis-de-dimineaţă au început să vină căruţele cu piatră, au venit şi câţiva oameni din Nieskupa, câţiva din Radoliszki şi trei lituanieni din Bierwinty cu lopeţi şi cu târnăcoape. Domnul Kurkowicz umbla cu un metru galben, care-i ieşea din tureac, şi cu un ghem de sfoară, şi măsura, socotea şi însemna terenul. Ce-i drept dimineaţa începuse să plouă uşor, dar asta nu-i împiedica pe lucrători.

Toţi locatarii morii erau emoţionaţi de începerea lucrărilor. Oamenii care veneau la consultaţie, dacă se simţeau în puteri, dădeau şi ei o mână de ajutor la construcţie. Măgura pe care se lucra era la câţiva zeci de pari de moară şi se vedea ca în palmă. Aşa că Lucia, care nu ştia încă nimic, când a venit din orăşel, a rămas uimită de ceea ce vedea. Fireşte, în timpul zilei, în vreme ce primeau pacienţii, făceau operaţii mărunte, pansau, reuşise să afle de la profesor despre ce-i vorba, dar numai în general. Seara însă profesorul a condus-o la locul construcţiei şi i-a explicat totul.

Era agitat din cauza celor întâmplate, înviorat, aproape entuziasmat. Făcea planuri de viitor cu o energie tinerească.

— Acesta-i abia începutul, domnişoară Lucia. Abia începutul. Ai să vezi! Exemplul nostru va fi urmat de alte ţinuturi. Sute de medici condamnaţi la inactivitate în oraş vor înţelege în cele din urmă menirea lor şi se vor dărui muncii, departe, în provincie, unde populaţia e aproape lipsită de îngrijire medicală, unde mortalitatea infantilă atinge cifre de-a dreptul îngrijorătoare.

Lucia încuviinţa încântată, iar el vorbea în continuare:

— Priveşte, domnişoară. Fără nici o presiune, oamenii aceştia au dovedit că nu le sunt câtuşi de puţin indiferente aspectele igienei, că înţeleg ce înseamnă datorie socială, că vor să păşească înainte. Uite, aproape toţi au semnat această hârtie cu cruciuliţe. Aproape toţi sunt analfabeţi. Trăiesc în întuneric, dar doresc lumină. Doresc progres. Şi fiecare pe măsura posibilităţii lui vrea să contribuie la progres. Nimic nu i-a silit la nici un sacrificiu, nici o dispoziţie a autorităţilor, nici o îndatorire măcar. Şi mai ia în considerare şi faptul că aici locuiesc în general oameni săraci…

Wilczur adăugă râzând:

— Cea mai bună glumă i-au făcut-o însă lui Jemiol. Acum o să mă distrez pe seama lui. Se preface că nu-l impresionează, dar în realitate e zdruncinat de această poveste. Cinismul şi scepticismul lui pierd teren. E de necrezut. Până acum nu a fost capabil de nici o ironie. Mormăie doar.

— N-aveţi teamă, spuse Lucia râzând. Îşi recapătă el repede elocvenţa. Să se obişnuiască puţin cu noua realitate. Dar recunosc, domnule profesor, că nici eu nu m-am aşteptat de la aceşti oameni la atâtea disponibilităţi pentru un asemenea efort, deşi îi cunosc poate mai bine decât dumneavoastră.

Profesorul se revoltă.

— Mai bine decât mine? Cred că glumeşti. După numai câteva luni?

Lucia îşi dădu seama că făcuse o gafă şi spuse:

— Fireşte că glumesc!

În realitate nu glumea deloc. De când venise în părţile acestea, conform planurilor sale iniţiale, nu se limitase numai la ajutorul oferit profesorului, ci vizita adesea aşezările din împrejurimi. Intra, sub diferite pretexte, în case, făcea cunoştinţă şi cu copii şi cu oamenii mai în vârstă. Cu acest prilej le împărţea medicamente, trata afecţiuni mărunte, bandaja răni neîngrijite. În principal se ocupa însă cu altceva.

Explica femeilor importanţa curăţeniei, le îndemna să spele mai des vasele, să folosească lenjerie de pat, să se îmbăieze, să deschidă ferestrele şi să aerisească încăperile, le lămurea că ţinerea animalelor domestice şi a păsărilor în casă influenţează negativ nu numai sănătatea oamenilor, ci şi a animalelor. Cum era înzestrată cu putere de convingere, satele pe care le vizita mai des începuseră treptat să arate mai bine. Fireşte, nu era lipsit de importanţă pentru localnici că ea era asistenta lui Wilczur şi acţiona în raza autorităţii lui. În orice caz îşi câştigase destul de repede încrederea şi simpatia oamenilor din aşezările apropiate. Adeseori i se cerea sfatul în diferite probleme care nu aveau nici o legătură cu meseria ei. Şi, într-adevăr, avea dreptul să spună că-i cunoştea pe localnici mai bine decât profesorul.

Şi tot pe bună dreptate îi spuse şi acum:

— Ştiţi, domnule profesor, nu trebuie să vă puneţi mari speranţe în faptul că iniţiativa acestor oameni va găsi mulţi imitatori. Doar dacă în ţară se vor duce câteva mii de profesori Wilczur.

— Am spus că medicii cu siguranţă vor porni spre sate.

— Da, dar nu e vorba de orice medic, se împotrivi ea, ci de un om pentru care populaţia va nutri un fel de pietate, aşa cum nutreşte pentru dumneavoastră.

— Te înşeli, domnişoară Lucia. Persoana mea joacă în acest caz un rol secundar. Nu eu am furnizat iniţiativa şi nici nu i-am îndemnat să construiască spitalul. Singuri s-au gândit la asta, au hotărât şi au organizat. Eu n-am mişcat

nici un deget.

— Dar ei s-au apucat de asta numai pentru că dumneavoastră sunteţi aici, pentru că pe dumneavoastră vă socotesc marele lor binefăcător, pentru că au în dumneavoastră o încredere neţărmurită, pentru că vor să vă uşureze munca. Nici nu vă puteţi închipui de câtă încredere vă bucuraţi în rândul lor.

Wilczur dădu din mână.

— Exagerezi, domnişoară. Nu trebuie să exagerezi.

— Nu exagerez. Dacă ar fi altfel, n-ar veni la dumneavoastră, ca evreii la rabin, să vă roage să le rezolvaţi disputele, să mediaţi, să-i certaţi pe cei îndărătnici sau să le băgaţi minţile în cap celor apropiaţi care sunt gata să săvârşească ceva rău. Şi n-ar trebui să vă diminuaţi rolul şi însemnătatea în mijlocul lor. N-ar trebui să le luaţi credinţa că sunteţi un trimis al Providenţei. O asemenea credinţă este stimulatoare şi utilă.

— Dar nejustificată, o întrerupse Wilczur. Cu totul nejustificată.

Lucia privea înainte tăcută, apoi adăugă în şoaptă:

— Cine poate şti, domnule profesor?… Dumneavoastră puteţi şti?… Cum să avem certitudinea că nu suntem doar nişte unelte în mâna unor forţe care ne conduc şi acţionează prin noi.

Wilczur dădu din mână.

— Nici nu trebuie să ştiu, spuse aproape cu asprime.

— Şi totuşi… începu Lucia.

Wilczur o întrerupse.

— Nu trebuie. Nu trebuie să pătrundem în ceea ce e dincolo de noi. În noi trebuie să căutăm şi legi şi busolă. Şi să ne facem datoria. Să facem ce ne impune conştiinţa. Să fim împăcaţi cu noi înşine. Aşa am gândit întotdeauna.

— Da, domnule profesor. Ştiu asta, răspunse Lucia. Trebuie să ai însă atâta valoare intrinsecă şi atâta echilibru spiritual, cât aveţi dumneavoastră, pentru a nu căuta în exterior justificări şi explicaţii, pentru a avea sentimentul propriului adevăr. Vedeţi dumneavoastră, în dumneavoastră există acea forţă care atrage, care impune

altora nu numai respect, ci şi acea simpatie afectuoasă, profundă, care vă înconjoară.

— Nu mai spune asemenea lucruri, domnişoară Lucia, răspunse Wilczur aproape jenat. Slavă Domnului, sunt cel mai obişnuit om sub soare, Jemiol spune că trebuie să fii nimeni, ca să poţi fi fericit. Eu cred însă că exagerează. Trebuie să fii cineva, dar nu cineva mare. Un chirurg bun, un morar bun, un constructor bun, să ai locul tău în univers, să-l preţuieşti, în măsura posibilităţilor să-l perfecţionezi şi să trăieşti simplu, pe urmă să mori simplu şi să laşi în urmă amintirea datoriei împlinite… Asta-i tot.

Stătea pe o piatră mare şi privea tăcut înainte.

Lucia spuse:

— Un singur lucru lipseşte din acest program…

— Lipseşte?

— Da. E un program foarte egoist. Trebuie să fii cel puţin atât de bogat şi atât de altruist, încât să dărui şi altora, să oferi şi altora măcar o părticică din sentimentele tale, din trăirile tale…

O privi zâmbind.

— Dacă mai valorează ceva, spuse. Dacă nu sunt decât nişte zdrenţe, nişte rămăşiţe din ceva care s-a decolorat demult, s-a consumat, a murit…

Nu era chiar sincer. Îşi exprima doar temerile şi aştepta ca Lucia să-l contrazică. Ea însă tăcu vreme îndelungată şi abia într-un târziu spuse:

— Doar ştiţi cât vă iubesc. Ştiţi.

— Te conduc până la Radoliszki, spuse Wilczur ridicându-se.

După ce au trecut de moară, începu să vorbească:

— Ştiu că aşa ţi se pare. Ştiu că dumneata crezi în ce spui, dragă domnişoară Lucia. Cum aş putea eu însă, un om la asfinţitul vieţii, să primesc acest dar, dar al tinereţii, al frumuseţii, al sentimentelor?… Trebuie să fiu cinstit. Poate că nu sunt chiar atât de bătrân încât dorinţa unei fericiri personale să mi se pară ceva grotesc. Dar vreau să fiu sincer. Nutresc pentru dumneata prea multă simpatie şi preţuire ca să am curajul să iau ceea ce dumneata îmi oferi

cu atâta nonşalanţă.

— Cu nonşalanţă?!

— Da, repetă apăsat. Cu nonşalanţă. Dumneata eşti încă foarte tânără. Nu mă îndoiesc că nutreşti pentru mine sentimente nobile… Înţeleg că asta ţi se pare demn de a fi numită iubire. Dar dumneata te înşeli!…

Scutură din cap.

— Nu mă înşel…

— Astăzi poţi gândi aşa, dar peste un an sau doi îţi vei schimba părerea şi atunci vei fi nefericită, fiindcă vei socoti că retragerea, despărţirea, că abandonarea mea ar fi ceva necinstit din partea dumitale… Doar te cunosc…

Lucia îl prinse de mână şi spuse:

— Niciodată n-am să vă abandonez. Şi niciodată nu mă voi despărţi de dumneavoastră. De ce aveţi atât de puţină încredere în faptul că sunt conştientă de sentimentele şi aspiraţiile mele? Că nu sunt nişte capricii trecătoare şi himerice, ci scopul vieţii, scopul pe care mi l-am propus demult şi care nu se va schimba niciodată. Sunt o femeie matură, sunt un om matur. Mă înţeleg pe mine, dar nu vă pot înţelege pe dumneavoastră. Ştiu că nu vă sunt dezagreabilă, că nu vă sunt străină. Pe de altă parte nu aştept de la dumneavoastră sentimente pe care nu vreţi sau nu puteţi să mi le oferiţi, doresc pur şi simplu să fiu lângă dumneavoastră, să vă fiu de ajutor… Poate că nu merit fericirea de a fi soţia dumneavoastră, poate că aspir spre valori pentru care nu sunt suficient de matură, dar nu-mi interziceţi să-mi doresc acest lucru.

Wilczur îi strânse mâna.

— Domnişoară Lucia, începu, dar ea îl întrerupse:

— Nu, nu mai repetaţi persuasiunile dumneavoastră. Le ştiu pe de rost.

Ridică privirile spre el şi zâmbi.

— Domnule profesor, sunteţi primul om pe care mă străduiesc să-l cuceresc. Aveţi milă de lipsa mea de experienţă!

Wilczur râse sincer.

— Dragă domnişoară Lucia. Şi eu sunt cucerit pentru

întâia oară în viaţă. În direcţia aceasta sunt complet lipsit de experienţă.

— Aţi uitat-o pe Zonia.

— Ah, pe Zonia. Această femeie de treabă m-a copleşit întotdeauna cu sentimentele ei.

— Nu-i greu de observat. Zonia se uită la mine cu o privire foarte neprietenoasă. Simte în mine o rivală.

Profesorul se revoltă.

— Ce comparaţie?!

— În aceste probleme orice comparaţie e posibilă. Nici eu nu ştiu care dintre noi are mai multe şanse.

O spuse cu o cochetărie evidentă, iar Wilczur răspunse jenat:

— Glumeşti domnişoară.

— Nu glumesc deloc. Aşa vă apăraţi de mine de parcă aş fi o Maegeră.

Wilczur scutură din cap.

— Te apăr de dumneata însăţi.

— Şi dovediţi o consecvenţă uimitoare.

— Dictată de convingerea că apăr o cauză dreaptă, observă el zâmbind.

— Mai degrabă dictată de o perseverenţă nemotivată.

— Nici nu-ţi închipui cât e de greu să rezişti în această perseverenţă. Te joci cu destinul. Te avertizez!

— Nu mi-e teamă de destin.

— Aceasta-i dovada superficialităţii.

— Sau, a convingerii că acest destin este inevitabil!

— Inevitabil, repetă Wilczur după o clipă de gândire.

Şi spunea adevărul. Cu cât stătea mai mult împreună cu Lucia, cu atât mai des se surprindea căutând argumente în favoarea căsătoriei, cu atât mai puţine obiecţii găsea în el, cu atât căuta mai multe temeiuri rezonabile. Din comportarea şi din cuvintele Luciei avea dreptul să conchidă că nu este o dorinţă de moment şi trecătoare, că ea îl iubeşte cu adevărat, că într-adevăr vrea să devină soţia lui. Problema diferenţei de vârstă nu părea prea alarmantă. În definitiv în lume există multe asemenea perechi. Chiar şi din punct de vedere biologic se putea

explica fie şi prin aceea că la animale, de exemplu, femelele preferă evident şi caută masculi mai în vârstă. Şi apoi nu putea considera că prin căsătoria sa cu Lucia ar lega-o pe viaţă. I-ar reda libertatea oricând, dacă ar dori aşa ceva.

De fapt hotărârea se maturizase în el de multă vreme, nu se încumetase însă s-o rostească, de parcă ar fi aşteptat ceva neprevăzut, de parcă ar fi bănuit că va urma ceva care va rezolva problema în afara vrerii lui. De aceea se şi străduia să evite discuţiile cu Lucia, dacă ele se puteau referi la această temă primejdioasă. De astă dată nu a reuşit să le evite şi după părerea lui mersese prea departe. Abia cuvântul „inevitabil" rostit de ea l-a trezit. Adeseori se gândea că viaţa lui se consumă în categoriile unor destine inevitabile. Căsătoria cu Beata, cariera ştiinţifică, faima, reputaţia, averea, fuga Beatei, pierderea memoriei, anii lungi de peregrinaj, pe urmă intrigile familiei Dobraniecki, decăderea, Lucia şi întoarcerea la Radoliszki – toate s-au petrecut în afara voinţei lui, toate au fost undeva scrise, stabilite, iar el nu a avut nici o influenţă asupra lor. Înţelegea că în realitate fiecare acţiune, fiecare faptă, fiecare hotărâre au fost parcă dictate, au fost parcă urmarea unor împrejurări care i-au făcut imposibilă alegerea unei alte căi. Întotdeauna i-a rămas o singură cale, impusă, indicată, unică.

— Inevitabil, îşi spunea. Sunt eu din acest punct de vedere o excepţie, sau fiecare om, de la naştere, se află pe o pistă care trebuie să-l ducă negreşit în locurile stabilite de destin?… Inevitabil… Dar unul ca Jemiol… Acest om nu face nici cel mai mic efort să se gândească la ziua de mâine… Pur şi simplu s-a lăsat în voia sorţii şi-i permite să-l arunce în toate direcţiile. Ca pe o pânză purtată de vânt. Cu ce indiferenţă perfectă se supune el tuturor schimbărilor şi dăruirilor impuse de viaţă. Nici măcar nu se gândeşte la ele.

Acum şi-a amintit Wilczur ceea ce învăţase încă în copilărie, la şcoală, ceea ce acceptase mecanic ca pe o dogmă: Omul este făurarul destinului său… Ce

absurditate! Fără îndoială că în anumite chestiuni mai mărunte destinul îi lasă omului libertatea de decizie, dar libertatea aceasta este condiţionată de nenumăraţi factori psihici, depozitaţi şi conturaţi de viaţă, adică exact de acea voinţă străină şi impusă…

— Inevitabil…

Cât dramatism şi totodată câtă linişte conţine acest cuvânt.

Drumul cotea acum spre stânga şi imediat după cotitură începeau primele case ale orăşelului.

— La revedere, domnişoară Lucia, spuse Wilczur. Şi nu uita ca mâine în drum spre moară să treci pe la poştă să vezi dacă nu a venit pachetul cu bismut.

Îi sărută mâna şi se întoarse repede spre casă, de parcă s-ar fi temut că Lucia va relua discuţia. Înainte de a ajunge acasă, îl întâlni pe Wasil, care se vede că îl aştepta. Flăcăul era posomorât şi îngrijorat.

— Ce-i, Wasil, iar ai necazuri? îl întrebă Wilczur bucuros că are prilejul să nu se mai gândească la ale sale.

— Sigur că am, domnule profesor. Cum pot să nu am necazuri cu fata asta? răspunse Wasil.

Wilczur nu înţelese imediat.

— Cu ce fată?

— Ei, cu Donka.

— Ce, nu te vrea?

— Şi mă vrea, şi nu mă vrea.

— Cum aşa? deveni curios Wilczur.

— Ei, zice că ţine la mine, că-i plac, dar că nu se mărită cu mine.

— Că nu se mărită? Dar de ce? Poate că i-a promis altuia mâna.

Wasil scutură din cap.

— Nu, nu-i asta. Se teme că tata se supără pe ea şi o dă afară din casă.

— Dar de ce să se supere? se miră Wilczur.

— Nici eu nu cred că se supără. Aşa crede ea. Ei i se pare că dacă tata a luat-o la noi, nu s-ar învoi niciodată să fie nevasta mea, că nici prin cap nu trebuie să-i treacă aşa

ceva, fiindcă ea e săracă.

— Atunci îţi dau un sfat. Întreabă-l pe tata. Mie nu mi se pare că Prokop n-ar privi-o cu ochi buni.

Wasil se scărpină în cap.

— Ea nu mă lasă. Nu mă lasă. Zice că tata se supără pe ea fiindcă mi-a sucit mie capul.

— Dar ce, tu eşti un mucos care nu ştie ce vrea? se burzului Wilczur.

— Sigur că nu, confirmă Wasil. Am şi eu anii mei şi mai ştiu că fără ea nu vreau să trăiesc.

Wilczur îi puse mâna pe umăr.

— Asta şi zic, nu te lua după ea şi vorbeşte cu tata deschis.

— Aş vorbi eu, spuse Wasil, dar i-am făgăduit că nu scot nici un cuvânt. Toată nădejdea mea e în dumneavoastră, domnule profesor.

— Bine, flăcău, căzu de acord Wilczur. Am să vorbesc eu cu Prokop şi sunt convins că n-o să-ţi facă greutăţi.

— Nici nu mai ştiu cum să vă mulţumesc.

— N-ai de ce să-mi mulţumeşti. E normal ca oamenii să se ajute între ei, dacă pot. Am să vorbesc cu Prokop. Iar pe tine te felicit pentru alegere. Frumoasă şi bună fată. Iar că-i săracă, n-are nici o importanţă.

Wasil plecă fericit, şi îmbărbătat.

Nu s-a mai ajuns însă la intervenţia lui Wilczur. Şi asta pentru că evenimentele şi-au urmat calea lor.

După cină şi înainte de a se duce la culcare, Prokop Mielnik şi-a adus aminte că şi-a lăsat bâta lângă podeţ. Nu era vreo bâtă de preţ. Un băţ obişnuit de stejar, cum puteai găsi cu sutele în pădurea din Wickuny. Folosindu-l însă de ani de zile, Prokop se obişnuise cu el şi nu voia să-l piardă. Se duse pe cărarea dreaptă până la podeţ şi-l găsi numaidecât. La întoarcere a luat-o însă pe malul iazului, fiindcă noaptea era caldă şi luminoasă. Dar tocmai pentru că era caldă şi cu lună, pe o bancă sub un mălin zări două figuri apropiate una de alta şi le putu recunoaşte.

Erau Wasil şi Donka. Prokop ezită o clipă, apoi grăbi pasul.

— Ce faceţi voi aici? întrebă ameninţător.

Tinerii se îndepărtară unul de celălalt. Atât fuseseră de absorbiţi unul de celălalt, încât nu observaseră apropierea lui Prokop.

Bătrânul morar îi privi o clipă aspru şi supărat, strângând băţul în mână. În cele din urmă strigă:

— Donka! Marş imediat în casă.

În vreme ce fata se îndepărta încet, cu capul plecat, aruncă în urma ei:

— Proasta!

Wasil rămase complet zăpăcit, smulgând frunze de mălin. Ştia că nu-i de glumă cu tata şi se aştepta la tot ce-i mai rău. Într-adevăr, Prokop respira greu, iar privirea lui nu prezicea nimic bun.

— Eu… începu în sfârşit Wasil.

Tatăl strigă la el:

— Taci, neam de împieliţat! Te-nvăţ eu minte!

— Tată… încercă să se apere iar Wasil, dar tăcu fiindcă ridică bâta deasupra capului.

— Spune-mi repede dacă ai necinstit-o? Dar spune adevărul, că te omor!

Wasil, revoltat, se izbi cu pumnul în piept.

— Eu s-o necinstesc?… Mai bine să mor.

Morarul desluşi sinceritatea din vocea lui, dar nu lăsă încă bâta.

— Jură! spuse.

— Jur!

Prokop respira şi mai zgomotos şi spuse uşurat:

— Ah, neam de împieliţat!

Îşi şterse fruntea asudată şi se lăsă greu pe bancă.

— Dumneata numaidecât sari cu bâta, nici nu mă laşi să-ţi vorbesc…

— Aici nu încap vorbe! Cum nu ţi-e ruşine?! În casa mea! Vrei să mă faci de ocară, să mă arate oamenii cu degetul, să spună că am luat o orfană ca să-şi facă fiu-meu mendrele!… Ptiu, neam de împieliţat! Chiar în casa mea. La bătrâneţe! Aici am ajuns. Dar ascultă-mă: dacă-i faci cumva vreun rău, te omor. Te omor ca pe un câine! Ştii că

eu nu arunc vorbe-n vânt.

Wasil se revoltă:

— De ce mă tot amenințI?! Să ştii că eu nu pot trăi fără ea. Nu pot şi nu vreau. Asta-i tot. Asta-i.

Prokop sări în sus şi lovind din toate puterile cu bâta în bancă, strigă:

— Şi nu ştii, neam de împeliţat, cum să te porţi creştineşte? Nu poţi trăi fără ea? Atunci însoară-te cu ea. Însoară-te, prostule, şi nu-mi face dragoste prin tufe!

Wasil rămase o clipă încremenit. Nu-şi putea crede propriilor urechi. Deodată înţelese, sări şi-i luă tatălui mâna şi începu să i-o sărute. Bătrânul pricepu, îşi trase mâna şi strigă:

— Ce faci?

— Îţi mulţumesc, tată… Eu nu vreau nimic mai mult… Numai că eu, că noi am crezut că dumneata n-o să ne îngădui…

— Ce tot vorbeşti? Ce să nu îngădui?

— Ei, însurătoarea mea cu Donka.

Bătrânul îl privi bănuitor.

— Ei, parcă îmi umbli cu fofârlica.

— Da de unde! Ce spui, tată. De mult e ea în inima mea şi eu în a ei. Eu am şi vrut să te întreb dacă încuviinţezi.

— Şi de ce nu m-ai întrebat? îl întrerupse Prokop.

— Fiindcă Donka…

— Ce-i cu Donka?

— Donka nu m-a lăsat. Zicea că dumneata o să te superi pe ea rău de tot.

— Alte prostii. De ce să mă supăr?

— Pentru că ai putea s-o bănuieşti că vrea să se mărite pentru avere. Zice că dumneata ai luat-o din milă, iar ea a fost atât de nerecunoscătoare încât mi-a sucit mie capul.

Prokop dădu nerăbdător din mână.

— E, s-a prostit de tot.

Îşi drese glasul şi se ridică de pe bancă. Dus pe gânduri, aruncă o privire împrejur şi porni tăcut spre casă. Când s-a îndepărtat la câţiva zeci de paşi de bancă, se întoarse şi strigă:

— Ai grijă, Romaniuk să ne dea mâine sacii înapoi. Eu nu capăt saci pe degeaba!

— Bine, răspunse Wasil. Dacă nu-i aduce, nu le dau făină.

Când ecoul paşilor lui Prokop se stinse, Wasil se lăsă pe bancă şi căzu pe gânduri. Totul se petrecuse atât de neaşteptat şi atât de neverosimil de fericit. Au trecut însă câteva minute până să-şi vină în fire. Abia după aceea a început să râdă şi să-şi lovească din toate puterile genunchii.

O jumătate de oră mai târziu, când se apropia de casă, păşind cu băgare de seamă, în odăi era întuneric. Se vede că tata s-a dus imediat la culcare şi nu a mai vorbit cu Donka. Sărmana fată, cu siguranţă nu poate închide ochii gândindu-se că a doua zi o aşteaptă cele mai groaznice lucruri.

Wasil şi-a bătut mult capul cum s-o facă să iasă din casă. N-a găsit însă nici o cale. Cel mai uşor ciocănit în fereastră i-ar fi trezit pe toţi.

Într-adevăr, după ce s-a întors acasă, Prokop nu i-a spus nimic Donkăi. Nici Donkăi, nici altcuiva. În schimb, a doua zi, după masa de dimineaţă, când toţi erau în odaie, a scos din buzunar un portmoneu umflat, care fusese cândva din piele maro, a luat din el două bancnote de câte o sută de zloţi şi punându-le dinaintea Donkăi, i-a zis:

— Ţine două sute de zloţi. Trebuie să-ţi faci rost de nişte ţoale pentru nuntă.

Auzind aceste cuvinte, toţi cei de faţă îngheţară. Bătrână Agata rămăsese cu gura căscată, Olga se uita la taică-său ca la un nebun, chipul lui Wasil era inundat de zâmbet, iar Donka se făcuse galbenă ca ceara.

— Pentru nuntă? îngăimă Zonia, pentru ce nuntă?

Prokop nu socoti potrivit să răspundă şi se ridică de pe laviţă.

— Pentru nunta mea, răspunse Wasil mândru. Mă însor cu Donka.

Donka îi apucă mâinile lui Prokop. Pe faţa ei şiroiau lacrimile.

— Ia te uită! spuse cu mirare Witalis cel roşcat.

Ferindu-se de mulţumirile Donkăi, Prokop ieşi din odaie. Abia acum a început să fiarbă în odaie. Strigătele şi zarva nu mai conteneau. Fiecare voia să afle cât mai repede cum s-a întâmplat. Wasil, plin de mândrie, le dădea explicaţii. Natalka o trăgea pe Donka de fustă, strigând:

— De ce plângi, Donka? De ce plângi, proasto?

Răspunsul Donkăi se pierdea în suspine.

Capitolul XI

Construirea dispensarului avansa repede. Şi nu era de mirare. Braţe de muncă erau destule. Puţini oameni de prin partea locului n-ar fi vrut să ajute cu câte ceva la ridicarea casei. Ştirea iniţiativei se răspândise până departe. Au scris şi ziarele despre ea, elogiind ampla angajare socială a populaţiei săteşti.

Până la seceriş construcţia ajunsese la acoperiş. Acum îi dădeau zor cu duşumeaua, cu ferestrele, ca să încheie până la vremea fierbinte a secerişului, fiindcă marea parte a celor care lucrau la construcţie erau ţărani, şi în vremea strângerii recoltei nu se puteau gândi decât la gospodăria lor.

Între timp, în târguşor, mobilierul pentru dispensar era gata, iar Lucia plecase în oraş să cumpere ceva aparatură. În oraş nu găsise toate cele necesare, aşa că i-a scris doctorului Kolski, rugându-l să le cumpere la Varşovia şi să le trimită contra cost prin poştă.

Lui Kolski îi scria destul de des. Îi plăceau scrisorile lui. Şi apoi simţea în ele o tristeţe sinceră şi un dor de ea. Aproape în fiecare scrisoare o ruga să-i permită să vină la Radoliszki măcar pentru o zi. Ea însă îl refuza cu hotărâre. Socotea că nu are nici un sens să trezească în el iar nişte speranţe, să-i tulbure iar inima. Nu-i putea oferi nimic în afară de prietenie şi simpatie, iar prietenia şi simpatia îşi găseau o expresie destul de clară în scrisori, şi nu necesitau un contact personal.

Mai ales acum, în această perioadă, venirea lui Kolski ar fi fost nu numai pentru ea, ci şi pentru el extrem de neplăcută. Da la un timp relaţiile ei cu profesorul s-au schimbat mult. Mai ales din ziua în care Prokop anunţase logodna fiului său cu Donka, ruda lor îndepărtată.

Ce-i drept cununia urma să aibă loc abia după Crăciun, dar tânăra pereche de îndrăgostiţi parcă umplea cu dragostea ei atmosfera de la moară, iar toţi locatarii ei, respirând acest aer, fără să vrea, trăiau mai intens.

Atmosfera aceasta a făcut că, în sfârşit, între Lucia şi Wilczur s-a ajuns la ceva, pe care ea putea, pe care ea voia să-l considere un acord al lui la căsătorie.

Într-o seară, în drum spre Radoliszki, Lucia a trecut, aşa cum făcea deseori, pe la cimitir, pe la mormântul Beatei. Încă astă-primăvară aranjase mormântul, sădise flori şi nişte tufe de floarea-miresei. Nu mai rămăsese decât să smulgă din când în când pirul şi alte buruieni. Îi plăcea să vină aici. În liniştea şi în foşnetul copacilor înalţi se gândea la viaţa acestei femei tragice, la rănile adânci, aproape mortale pe care le pricinuise soţului şi ei însăşi. La puterea, la puterea fantastică şi distrugătoare a iubirii, care este în acelaşi timp şi cea mai puternică forţă a creaţiei. În sfârşit, la propriile-i sentimente şi la ce-i pot ele oferi ei, dar în primul rând lui.

Ar putea ea recompensa nedreptatea pe care i-a făcut-o cealaltă?... Ar reuşi ea cu căldura şi cu sensibilitatea ei să trezească în inima lui puterea de a iubi? O să audă ea vreodată cuvintele: „M-ai făcut fericit... Sunt mai fericit decât cu cealaltă?”

Privind crucea neagră de la căpătâiul mormântului, Lucia căuta răspunsuri la toate aceste întrebări. Se gândea mai puţin la ea însăşi. La fericirea ei. De multă vreme îşi concepuse fericirea în scopul slujirii lui. Al slujirii, al ajutorării, al grijii pentru problemele lui, pentru liniştea lui, pentru seninătatea lui spirituală... Simţea în ea un fel de chemare, îşi asumase misiunea de a îndrepta măcar o parte din suferinţele îndurate de acest om cu inimă mare. Asta era tot ce dorea.

În ziua aceea, în vreme ce smulgea buruienile de pe mormântul Beatei, cufundată în gânduri, auzi paşi în urma ei. Se uită şi îl zări pe Wilczur.

Stătu o clipă tăcut, apoi spuse:

— Mi-am închipuit eu că dumneata... Că dumneata ai grijă de acest mormânt.

— Nu s-a îngrijit nimeni de el, spuse parcă ar fi vrut să se dezvinovăţească.

I se părea că desluşise în vocea ei un reproş şi zâmbi cu

tristeţe:

— Pentru mine acest mormânt este cu adevărat... un mormânt.

Lucia spuse după o clipă de tăcere:

— În morminte sunt închise amintirile noastre.

Scutură din cap.

— Nu şi ale mele... Nu vorbesc în mod special de acest mormânt, ci în general. Amintirile mele nu sunt legate aproape niciodată de cimitir. Ce este un cimitir? O groapă de gunoi, în care sunt aruncate rămăşiţele, rămăşiţele uzate şi inutile ale unor oameni care au trăit cândva. Poate că gândesc aşa pentru că sunt medic. Fiindcă având de-a face ani de zile cu materia, m-am obişnuit să văd în ea învelişul în care este închis omul... Trupul. Numai trupul. Un mecanism înzestrat cu capacitatea de a se mişca, de a se hrăni şi de a elimina. Dar numai un mecanism...

— Şi eu sunt medic, interveni Lucia pe un ton ce exprima opoziţie.

— Exact, şi ar trebui să priveşti aceste lucruri ca mine. Spune-mi, te rog, dumneata crezi că ar trebui să înconjuri cu pietre, să zicem, un deget sau o mână pe care ai amputat-o?

— Asta-i altceva.

— Cum e altceva?

— Pur şi simplu acestea sunt părţi ale corpului şi în plus bolnave.

— Nu bolnave, ci moarte. Dacă o inimă moartă nu merită respect, atunci spune-mi care parte a trupului ar trebui venerată?

— Glumiţi.

— Să zicem, continuă Wilczur, că o bombă a sfâşiat pe cineva în bucăţi. Cărei părţi îi închini adoraţia dumitale?

Lucia se revoltă:

— Eu nu vorbesc de adoraţie, ci de legarea amintirilor despre un om, care ne-a fost apropiat, de un anumit loc.

— Tocmai aici ne deosebim, protestă Wilczur. Un mort nu poate fi nimănui apropiat. Mortul în sensul osemintelor. Ne rămâne apropiat omul, omul viu. Atunci de ce să-ţi legi

amintirile, amintirile despre un om viu, de ceva care este antiteza vieţii, de cadavru?... În imaginaţia mea amintirea despre cineva se asociază mai degrabă cu casa în care acel cineva a locuit, cu lucrurile, pe care le-a folosit, cu o fotografie, dar nu cu cimitirul.

— Şi totuşi... ezită Lucia, şi totuşi veniţi aici.

— Vin pentru că îmi place locul acesta, pentru că îmi place foşnetul acestor copaci bătrâni, liniştea şi tăcerea, în al doilea rând, pentru că este legat de viaţa mea. După cum ştii, aici mi-a revenit memoria... Vin destul de des la acest cimitir şi nu întâlnesc niciodată pe nimeni. Uneori trebuie să cauţi depărtarea de oameni. Chiar şi de cei mai apropiaţi şi dragi.

— Atunci îmi pare rău că m-aţi găsit aici, fiindcă v-am tulburat singurătatea. Plec şi vă las singur.

— Dar pentru nimic în lume, se împotrivi Wilczur ţinând-o de mână. Vin şi eu cu dumneata.

Dincolo de portiţă se legănau în soare lanurile cu grâu înalt.

— Nici nu-ţi închipui câtă bucurie îmi produce prezenţa dumitale.

Lucia zâmbi.

— Prin urmare nu mă socotiţi printre cei mai dragi şi cei mai apropiaţi?

Căzu pe gânduri şi privind-o drept în ochi, îi spuse:

— De fapt... dumneata eşti pentru mine singura fiinţă apropiată şi dragă pe lume...

Luciei i se umplură ochii de lacrimi şi cu o mişcare spontană îşi petrecu braţele în jurul gâtului lui.

Se aplecă spre ea şi cu multă căldură o sărută pe obraz. În clipa următoare însă cu o mişcare hotărâtă se eliberă din îmbrăţişarea ei şi spuse:

— Să mergem... Simţi cum miroase secara?... Ce seară frumoasă!... Cred că eu îi simt mai profund frumuseţea, pentru că am avut atât de puţine clipe frumoase în viaţă, fireşte, m-am bucurat de multe ori, dar de cele mai multe ori de fericirea altora...

Mergeau pe un drum îngust de câmp, care şerpuia

capricios printre lanurile de secară mărginite de un brâu des de albăstriţă şi de neghină. Ici şi colo se zăreau tufe de romaniţă.

— Eu nu sunt filozof, spunea Wilczur, şi nici nu am timp să mă gândesc prea mult la aceste probleme. Acum însă mi-am pus următoarea întrebare: ce este fericirea? Ce se poate numi fericire? Şi am constatat un lucru uimitor. Ştii, domnişoară Lucia, că eu nu cred că se poate da o definiţie a fericirii, pentru că omul o percepe diferit în funcţie de vârstă. Ţin minte că atunci când eram în liceu socoteam că pot fi fericit numai când o să devin călător, corăbier pe îndepărtatele oceane. Mai târziu, ca student, identificam fericirea cu celebritatea. Pe urmă, la celebritate am adăugat şi banii, fireşte pentru a putea depune totul la picioarele fetei iubite... Câte evoluţii, sau mai bine zis, ce evoluţie necontenită...

Nu răspunse imediat.

— Dar cum vă închipuiţi acum fericirea? întrebă Lucia.

— Acum... Wilczur surâse. Mi-o închipui exact aşa cum este. Aici, o seară caldă şi senină, şi secara mirositoare, şi inima dumitale bună şi iubitoare, iar acolo – oameni cumsecade, cinstiţi, care au nevoie de ajutorul nostru, o viaţă liniştită, fără furtuni, fără zguduiri, fără surprize. Da. Aşa înţeleg eu astăzi fericirea... Şi cred că aceasta e ultima ei ediţie pentru mine.

Ajunseră în şosea.

— La revedere, domnişoară Lucia, îţi mulţumesc foarte mult, spuse Wilczur şi îi sărută de câteva ori mâna.

Ar fi vrut să se lipească iar de pieptul lui, dar i se părea ceva artificial. În drum spre Radoliszki îşi spunea:

— Ei, în sfârşit, în sfârşit...

Era atât de radioasă, încât atrase atenţia doamnei Szkopkowa, care, oferindu-i Luciei lapte bătut şi cartofi, observă:

— Se vede că aţi avut astăzi o zi bună. Sunteţi atât de veselă.

Lucia izbucni în râs.

— Aţi ghicit. Într-adevăr, am avut o zi foarte bună.

Doamna Szkopkowa nu ar fi fost femeie, dacă nu i-ar fi trecut prin cap gândul că trebuie să fie vorba de un bărbat. Cum o simpatiza sincer pe locatara sa, spuse:

— Atâta îmi bat capul, pe cine aţi putut pune ochii prin părţile noastre. Pe aici nu-i nici un bărbat corespunzător.

Lucia izbucni într-un râs sincer.

— Şi totuşi eu am găsit unul.

Szkopkowa închise un ochi şi căzu pe gânduri.

— Doar n-o fi tânărul Czarkowski. E încă un copil.

— Nu, nu…

— Şi nici fratele părintelui paroh? Se înţelege, om de treabă, dar nu-i pentru dumneavoastră. Poate că-i boierul din Kowalewo?

Lucia negă cu o mişcare a capului, fără să se oprească din râs.

— Ei, atunci chiar că nu ştiu cine-i, spuse doamna Szkopkowa cu multă părere de rău în voce. Chiar că nu ştiu. Nu mai e nimeni potrivit pe aici. Poate că-i vreunul care locuieşte mai departe?

— Nu, unul care locuieşte aproape.

— Ei, atunci nu ghicesc, spuse doamna Szkopkowa resemnată. Când v-au văzut oamenii cu domnul Czarkowski, au şi început să vorbească. Alţii ziceau că boierul din Wickuny vrea să se însoare cu dumneavoastră. Ăsta e însă un celibatar înrăit, aşa că nu le-am dat crezare. N-am crezut nici când doamna Jankowska povestea că domnişoara doctor se mărită cu profesorul Wilczur. I-am spus: Doamnă Jankowska, spuneţi prostii. E un om în vârstă. E mai aproape de mormânt decât de însurătoare. Aşa-i şi cu fratele părintelui. Nu se potriveşte. N-are şcoală şi apoi ce bărbat e acela care mănâncă pâinea altuia şi nu face nimic.

Lucia nu răspunse nimic. Tocmai termină cina şi ridicându-se dădu de înţeles doamnei Szkopkowa că nu mai are timp să stea de vorbă.

În realitate o duruseră cuvintele acestei femei despre Wilczur. Chiar aşa de bătrân îl socotesc oamenii?… Pe el, atât de plin de energie, atât de neobosit în muncă, atât de

tânăr spiritual. Şi chiar viguros la trup…

Vreme de câteva zile nu s-a putut împăca deloc cu această impresie. A scăpat de ea abia când s-a dus la oraş. În definitiv ar fi caraghios să iei în seamă părerea cuiva în această problemă. Şi mai ales părerea unor oameni simpli, care gândesc în cele mai primitive categorii.

La întoarcere o aştepta scrisoarea lui Kolski. O înştiinţa că îi cumpărase tot ce-l rugase şi că le-a trimis prin poştă. Despre el scria puţin: munceşte foarte mult, câştigă din ce în ce mai bine. La spital are relaţii bune, fiindcă îl sprijină doctorul Rancewicz, adjunctul profesorului Dobraniecki. Dobraniecki vine acum mai rar şi stă mai puţin la spital. Se plânge că e suferind. Acuză dureri de cap. La sfatul lui Rancewicz a fost convocat şi un consult, care nu a descoperit nimic important şi a apreciat că probabil cauza e ficatul şi surmenajul general. Se pare că Dobraniecki va pleca în aceste zile la tratament la Marienbad. Pe timpul absenţei lui, conducerea va fi preluată de Rancewicz, iar locul lui Rancewicz de Kolski.

„De aceea, scria în continuare, *de data aceasta nu te rog să-mi permiţi să vin la Radoliszki. Nu-mi dau drumul de aici nici măcar pentru o zi. Mă chinuie un dor insuportabil. În fosta dumitale locuinţă s-a instalat o pereche tânără. Trec adeseori pe acolo. La ferestre e întotdeauna plin de flori. Cred că sunt fericiţi. Cu cât mă gândesc mai des la dumneata, cu atât mă întăresc în convingerea că ai dreptate. Fericire înseamnă să poţi oferi fiinţei iubite tot ce posezi. Înainte nu puteam înţelege acest lucru. Se vede că omul trebuie să sufere dacă vrea să înveţe ceva. În ultima dumitale scrisoare nu mi-ai scris nici un cuvânt despre planurile personale. Ştii la ce mă refer. Cât de mult îmi doresc să am fotografia dumitale. Să văd cum arăţi acum. Mi se pare că nu-i o rugăminte pe care nu mi-o poţi îndeplini?…”*

În post-scriptum, ca de obicei, erau câteva salutări rezervate pentru profesorul Wilczur, salutări pe care

atunci când i le transmitea, Lucia trebuia să le coloreze cu mai multă cordialitate.

De data aceasta Kolski a trebuit să aştepte mai mult decât de obicei răspunsul Luciei. În primul rând executarea fotografiilor la fotograful din localitate, pe jumătate amator, cerea mult timp, în al doilea rând, Lucia era mai ocupată decât oricând cu dotarea dispensarului. Au apărut şi o serie de obligaţii care impuneau rezolvarea diferitelor formalităţi administrative în legătură cu deschiderea instituţiei. A trebuit să se ducă şi la prefectură, la vreo patruzeci de kilometri.

Dispensarul arăta foarte bine pentru condiţiile locale. Din pridvor se intra într-o tindă mare, care trebuia să îndeplinească rolul de sală de aşteptare. În stânga erau două camere mari. Una era utilată ca sală de spitalizare, cu patru paturi, a doua ca ambulatoriu, iar în spatele unui perete despărţitor – sala de operaţii. În dreapta erau trei camere mai mici. Una separată, trebuia să servească drept farmacie şi depozit de plante. Aici i se rezervase şi lui Jemiol un loc. În celelalte două aveau să locuiască Wilczur şi Lucia. Fireşte, profesorul şi Lucia nu discutaseră această problemă. În timpul construcţiei însă, când Kurkowicz l-a întrebat pe profesor dacă să pună uşă între cele două camere, Wilczur i-a răspuns:

— Cred că da. Dacă nu va fi nevoie de ea, se poate închide.

În realitate, Wilczur nu prea avea chef să se mute la dispensar. Ar fi rămas bucuros în vechea anexă, cu care se obişnuise. Acolo însă nu putea să rămână multă vreme, fiindcă după Crăciun trebuia să aibă loc cununia lui Wasil şi se putea bănui că tânăra pereche se va instala tocmai în anexă, cu toate că nimeni nu-i spusese lui Wilczur o vorbă despre aşa ceva.

În prima duminică după încheierea secerişului a avut loc deschiderea dispensarului. S-a adunat o mulţime de oameni de prin satele învecinate, a venit şi medicul judeţului, care voia să-l cunoască pe profesorul Wilczur. În schimb doctorul Pawlicki, care primise şi el invitaţie, în

mod demonstrativ se remarca prin absenţă. Sfinţirea a făcut-o parohul din Radoliszki, părintele Grabek, care a ţinut şi o cuvântare frumoasă, mulţumindu-i lui Wilczur pentru că s-a hotărât să se stabilească în părţile acestea şi să muncească pentru sătenii de aici, subliniind totodată meritele sătenilor, care ridicând acest dispensar au dat o pildă atât de frumoasă altora. Pe urmă Wilczur a spus câteva cuvinte calde şi festivitatea a luat sfârşit. Oamenii însă nu s-au răspândit imediat, ci s-au uitat la toate cu băgare de seamă, interesându-se de amănunte şi lăudând construcţia solidă a casei.

De fapt dispensarul proaspăt ridicat era foarte asemănător cu dispensarele săteşti, care se găsesc cu sutele în Occident. Se deosebea de ele doar prin aceea că în tindă stătea o ladă în care, pacienţii, dacă voiau şi dacă puteau, îşi lăsau onorariul: unt, ouă, slănină sau un săculeţ cu grâu ori cu secară. Aceste rezerve trebuiau să asigure şi hrana bolnavilor la pat, ca şi întreţinerea dispensarului. Lângă ladă mai era o cutie de tablă pentru darurile băneşti, deşi acestea erau foarte rare.

Chiar a doua zi după inaugurarea dispensarului s-a şi confirmat utilitatea lui. Din Nieskupa a fost adusă fata unui ţăran, care s-a înţepat cu furca şi era aproape pe moarte. Spre seară a fost adus din Wickuny un argat cu piciorul zdrobit: i-l prinsese maşina de treierat. Acest pacient se deosebea de ceilalţi prin aceea că proprietarul moşiei promisese să plătească tratamentul. În principiu, dispensarul trebuia să slujească exclusiv oamenilor săraci, ţăranilor din împrejurimi care contribuiseră cu propriile lor braţe sau cu braţele rudelor la ridicarea lui.

Mutarea profesorului şi a lui Jemiol s-a produs abia joi, iar vineri au fost aduse de la Radoliszki lucrurile Luciei. Cum vestea inaugurării dispensarului se dusese până departe, creştea şi afluenţa pacienţilor. De aceea profesorul primi cu satisfacţie propunerea Donkăi de a ajuta la pansarea bolnavilor.

Activitatea în dispensar intrase în ritm normal. Bolnavii începeau să vină dis-de-dimineaţă. Wilczur şi Lucia nu prea

aveau timp să discute, în timpul zilei. În schimb serile şi le petreceau întotdeauna împreună. Atunci făceau plimbări lungi, uneori îi însoţea şi Jemiol. Jemiol prefera însă cârciuma din Radoliszki. Rolul său la dispensar îl trata cu nonşalanţa-i caracteristică. Adeseori lipsea tocmai atunci când era nevoie de el, sau stând în pridvor ţinea ţăranilor discursuri împănate cu expresii în limbi străine.

— Ciudat, spunea Lucia. Nu l-am văzut pe acest om niciodată treaz, dar nu l-am văzut nici beat. Se pare că el se menţine conştient într-o anumită stare de excitare alcoolică.

— Da, confirmă Wilczur. Aceasta-i o încercare de a evada din realitate, o intenţie conştientă de deformare a imaginii despre lumea înconjurătoare. Fireşte, suportul trebuie să fie o dramă, pe care acest om nefericit a trăit-o. Nu-ţi aminteşti nimic din anii în care erai la Sandormierz şi care ne-ar putea pune pe urmele trăirilor lui?

Lucia scutură din cap.

— Eram pe atunci mică. Mătuşa avea peste treizeci de ani. Nu ţin minte ca în casa ei să se fi pronunţat numele lui Jemiol.

— Numele sigur că nu. De fapt nici nu ştiu cum îl cheamă. Probabil că intenţionat îşi ascunde adevăratul nume, spunându-şi de fiecare dată primul nume care-i vine în minte. Îţi aminteşti de discuţia noastră din tren?

— Da, confirmă Lucia cu o mişcare a capului.

— Îţi aminteşti ce impresie extraordinară a făcut asupra lui numele dumitale? Niciodată mai înainte şi nici după aceea, nu l-am văzut atât de zguduit. A încetat să mai surâdă cu cinism. O vreme a renunţat şi la vorbăria lui plină de ironie.

— Ţin minte, spuse Lucia. Vă mărturisesc că şi eu am fost atunci intrigată. Ştiu doar că înainte de căsătorie, mătuşa era socotită una dintre cele mai frumoase fete din Sandomierz şi se bucura de mare succes.

— Era frumoasă?

— Ah, da. Unchiul meu o iubea foarte mult.

— Dar ea? întrebă Wilczur.

— Cred că era cea mai bună soţie. Făcea parte dintre acele femei pe care nici nu le puteai bănui că-şi pot înşela soţul. Dacă a existat ceva între ea şi acest om, sunt sigură că nu a fost o aventură amoroasă.

— În aceste probleme nu poţi avea niciodată certitudini, observă Wilczur.

— Fireşte, recunoscu Lucia.

— Amărăciunea cu care Jemiol îşi amintea de mătuşa dumitale dovedeşte că între ei a trebuit să fie ceva. Şi, după câte cred, ceva neobişnuit. Am impresia că asta i-a schimbat toată viaţa.

După o clipă de gândire, Lucia spuse:

— Au rămas de la mătuşa nişte hârtii în care nu m-am uitat niciodată. Poate că găsesc în ele vreo explicaţie.

Wilczur deveni curios.

— Hârtii?… Şi le ai aici?

Lucia negă cu o mişcare a capului.

— Nu. La Varşovia, la familia Zarzecki. E un cufăr cu cărţi, cu scrisori şi cu alte mărunţişuri ale mătuşii.

Wilczur spuse:

— Te-aş sfătui, dragă domnişoară Lucia, să mai aştepţi cu aducerea lucrurilor aici. Cine ştie dacă nu ţi se va urî aici mai repede decât îţi închipui, şi dacă nu vei dori să te întorci la Varşovia.

Spunea însă aceste lucruri aproape glumind. În realitate avea convingerea că hotărârea Luciei era definitivă, că problema căsătoriei nu-i decât o problemă de timp, fiindcă amândoi adoptaseră hotărâri pozitive. Lucia nici măcar nu se mai revoltă.

— Se-nţelege! Dacă vă hotărâţi să vă întoarceţi, mă întorc şi eu cu dumneavoastră.

Wilczur râse şi îi sărută mâna.

— Nu, atunci mai bine adă-ţi lucrurile.

După o săptămână au şi sosit. În afară de cufărul mătuşii, a mai sosit un pachet mare cu diferite mărunţişuri din vechea locuinţă a Luciei. În câteva zile, camera ei de la dispensar luase cu totul altă înfăţişare. Pe pereţii goi, de lemn, a agăţat tablouri, tapiserii, pe duşumea a întins

covoare, au apărut vase cu flori şi multe alte asemenea lucruri, datorită cărora cămăruţa devenise un colţişor plăcut şi aproape confortabil. A trebuit mult timp până ce Lucia s-a apucat să cerceteze hârtiile şi scrisorile. Mătuşa lăsase totul într-o ordine desăvârşită, proprie persoanelor în vârstă. Scrisorile erau legate în pacheţele, notele datate cu exactitate. Câteva caiete groase, umplute cu un scris mărunt, aveau numere de ordine. Era jurnalul mătuşii încă din timpul şcolii.

Lucia s-a apucat cu mult interes de lectura lui. Era scris cu afectarea şi naivitatea proprie tinerelor fete. Descria relaţiile din şcoală, problemele mărunte din casă, prieteniile şi conflictele cu colegele. Începând cu clasa a patra apăreau alte motive: primele sentimente.

Pe întinderea multor file era vorba despre un domn Lucian, a cărui persoană umplea întreaga imaginaţie a fetei. Abia spre sfârşitul primului caiet se dovedea că acest domn Lucian era elev în clasa a opta, pe care autoarea nici nu-l cunoştea personal. Următorul obiect al admiraţiei ei devine profesorul de geografie, care în curând trebuie să cedeze locul profesorului de religie. Sentimente profunde trezeşte însă în autoare abia un anume domn Juliusz. Un tânăr profesor de polonă, care îşi face apariţia în şcoală o dată cu începutul noului an. Majoritatea elevelor din clasa a şaptea nu-l plac. E insignifiant şi după părerea generală – urât. Autoarea jurnalului îi găseşte însă asemenea calităţi, pe care nici nu le visau părintele profesor, absolventul Lucian sau profesorul de geografie. Domnul Juliusz e poet. O lecţie de o oră, o singură oră, e atât de puţin. Cât de frumos vorbeşte! Cât de profund simte ideile marilor poeţi, câtor strofe neatractive, pe care altă dată trebuia să le înveţe, în silă, pe de rost, el reuşeşte să le dea strălucire şi căldură!

Nu e simpatizat în şcoală. Colegii lui, profesorii, îl tratează cu un fel de dispreţ. Elevele fac glume în spatele lui şi adeseori îi fac fel de fel de pozne dezagreabile. Dar tocmai de aceea trebuie iubit şi mai mult. Trebuie răsplătit cu sentimente, e adevărat, nedeclarate, tăinuite adânc, dar

care să echilibreze undeva în afara realităţii acele nedreptăţi care i se fac. Trebuie să înveţe cu sârguinţă, trebuie să-şi facă temele cu cea mai mare grijă, pentru ca răspunsurile la lecţie să se ridice la nivelul cerinţelor lui.

În perioada clasei a şaptea totul rămâne la acest stadiu. În schimb în clasa a opta are loc prima întâlnire în afara şcolii. Descriind această întâlnire, jurnalul capătă o tonalitate exaltată, filele lui roiesc de superlative, de declaraţii înflăcărate de dragoste, de visuri pentru viitor.

Din discuţiile relatate cu fidelitate se vede că între elevă şi profesor s-au închegat cu adevărat sentimente profunde şi înălţătoare. Domnul Juliusz se întâlneşte cu ea în fiecare zi. Adeseori îi aduce flori, i-a dedicat şi un poem frumos, pe care nu-l va publica niciodată, pentru că e scris numai pentru ea. Poemul are titlul Anemona. E fantastic de inteligent şi-i atât de greu să recunoşti că nu înţelegi totul. Cu toată tinereţea sa, fiindcă e doar cu şapte ani mai în vârstă decât ea, domnul Juliusz este fără îndoială cel mai inteligent om pe care îl poţi întâlni în lume. Nu numai cel mai inteligent. În primul rând cel mai nobil. Abia prin ochii lui a zărit lumea atât de frumoasă, aşa cum este ea cu adevărat. Abia prin inima lui a simţit bunătatea nemărginită a divinităţii, abia datorită lui a reuşit să înţeleagă câtă dragoste faţă de alţii trebuie să ai în sufletul tău.

Lucia închise jurnalul sincer emoţionată. Se încheia o dată cu sfârşitul şcolii, o dată cu bacalaureatul. Ultima frază conţinea ştirea fericită că în vacanţă pleacă împreună cu părinţii la Szczawnica şi că va veni şi el acolo.

Printre scrisorile mătuşii, cele mai multe erau ale unchiului. Nu erau nişte scrisori interesante. Unchiul îi scria des, dar scurt şi la obiect. Până şi scrisorile din perioada logodnei, semnate sentimental „al tău credincios paj Adam”, i se păreau cam seci.

Citind aceste scrisori, Lucia nu putea să nu zâmbească. Doar şi-l amintea pe unchi. Nu făcea impresia unui paj. Avea o chelie zdravănă, o burtă mare şi o barbă sură, lată cât o lopată. Nopţi în şir juca wist şi bea multă bere.

Mai erau acolo scrisori de la rude, de la cunoştinţe, de la prietene, înştiinţări privind moartea unor persoane, invitaţii la cununie, ilustrate colorate cu felicitări de sărbători, de onomastică. În zadar căuta Lucia în vraful acela de hârtii numele lui Juliusz. L-a găsit pe fundul casetei. Era un pachet voluminos, legat cu sfoară şi sigilat cu grijă. Pe el se vedea scris de mâna mătuşii: „Proprietatea Domnului Juliusz Polański. Dacă nu se va prezenta, ardeţi pachetul după moartea mea.” Lucia s-a gândit mult ce să facă. Ceva îi spunea că aici va găsi dezlegarea multor taine, nu numai din viaţa mătuşii sale.

Timp de câteva zile nu a putut lua o hotărâre. De câteva ori a pus mâna pe foarfecă şi a aşezat-o la loc. Într-o bună zi l-a întrebat însă pe Wilczur:

— Printre hârtiile mătuşii am găsit un pachet destinat unui bărbat pe care l-a iubit când era fată. Pe pachet scrie că dacă un anume Juliusz Polański nu se prezintă să-l ridice, atunci pachetul trebuie ars. Şi acum nu ştiu cum să procedez. Pot bănui că acel Juliusz nu este nimeni altul decât prietenul nostru Jemiol.

— Tot ce-i posibil.

— Mi-e teamă însă, continuă ea, că ar putea fi doar o impresie a mea. Aş putea verifica numai deschizând pachetul împotriva voinţei răposatei.

— Mai există o modalitate, interveni Wilczur. L-ai putea întreba pe Jemiol dacă acesta e numele lui.

Lucia scutură din cap.

— Vedeţi dumneavoastră, şi în această privinţă am îndoieli. E indicat să trezim în el amintirile, să-i zgândărim rana, cum se spune banal?

Wilczur căzu pe gânduri.

— În această privinţă nu pot avea nici o părere şi în general nu poate exista o părere obiectivă. În orice caz consider că nici dumneata şi nici eu nu avem dreptul să dispunem de ceva ce nu ne aparţine. Dacă pachetul îi este destinat lui, cred că ar trebui să i-l dai. Va face cu el ce va crede de cuviinţă. Poate că îl aruncă în foc fără să citească scrisorile, poate că va vrea să se întoarcă cu amintirea în

anii aceia. Doar ai văzut cât sunt de puternic înrădăcinaţi în memoria lui.

— Am citit jurnalul mătuşii din perioada şcolii. Reiese că timp de doi ani, până la terminarea şcolii, a fost îndrăgostită de acel Juliusz. Mi-e greu să cred că omul descris de ea ar putea fi Jemiol. Mătuşa îl caracterizează ca pe o fiinţă peste măsură de nobilă, idealistă, cu o etică creştinească, o fire poetică. Mă îndoiesc că cineva s-ar putea schimba atât de mult.

— Dragă domnişoară Lucia, există momente care fac din criminali îngeri şi din îngeri criminali.

— Fără îndoială, recunoscu ea. În acest caz însă mi se pare prea strident.

A doua zi după această discuţie, Lucia l-a găsit seara pe Jemiol stând pe bancă în faţa pridvorului dispensarului. S-a aşezat alături şi i-a spus:

— Am primit lucrurile rămase de la mătuşa mea. Printre ele am găsit un pachet care conţine probabil nişte scrisori. Pachetul este sigilat, iar pe el scrie să fie înapoiat unei anumite persoane, dacă acea persoană se prezintă după el. În caz contrar pachetul să fie ars.

Jemiol se schimbă la faţă. Se uită cu o privire severă la Lucia, apoi întrebă în şoaptă:

— Şi ce nume e pe pachetul acela? Puteţi să-mi spuneţi?

— Fireşte. Polański, Juliusz Polański.

Se aşternu tăcerea. Lucia ştia de acum că nu era nici o greşeală. Auzind acest nume, Jemiol se adună, se gârbovi şi parcă rămăsese numai jumătate din el. Degetele lui strânseră convulsiv braţul băncii. Wilczur avea dreptate spunând că amintirile trebuie să fie foarte puternic înrădăcinate în acest om.

— Nici eu nu ştiu cum să procedez. Până acum nu s-a prezentat nimeni după aceste hârtii…

Jemiol tăcea.

— Au trecut atâţia ani, continuă ea. Poate că omul acela nici nu mai trăieşte, poate că e undeva departe, în străinătate. Poate că nu se va prezenta niciodată. Îţi spun dumitale toate acestea pentru că, dacă nu mă înşel, ai

cunoscut-o pe mătuşa mea, în vremea tinereţii ei. Poate că ştii dumneata ceva despre acel Polański... Poate l-ai cunoscut?

Jemiol scutură scurt din cap şi spuse:

— Nu l-am cunoscut. Nu... Nu l-am cunoscut...

În vocea lui era o notă de cruzime.

— Atunci cred că-i mai bine să ard hârtiile acelea.

— Ardeţi-le cât mai degrabă. Toate hârtiile trebuiesc arse... Păstrarea hârtiilor e o ticăloşie. Adevărul nu poate fi păstrat! Înţelegeţi? O dată cu scurgerea timpului, adevărul devine minciună. O minciună umilitoare, o invectivă, o calomnie. O batjocură!...

Lucia îl privea cu interes, el însă părea să nu observe.

— Numai proştii şi oamenii necinstiţi păstrează gândurile altora, cuvintele altora, sentimentele altora, pentru a se delecta cu ele atunci când nu mai au nici un drept, când totul devine un furt ordinar, un jaf săvârşit asupra unei fiinţe lipsite de apărare. Dumneavoastră trebuie să înţelegeţi acest lucru.

— Înţeleg, recunoscu Lucia. Dar tot ceea ce spui dumneata rău despre oamenii care păstrează scrisorile altora nu se poate referi la mătuşa mea. Pachetul a fost sigilat demult şi mătuşa cu siguranţă nu s-a mai uitat în el de pe timpul când l-a cunoscut pe autorul acelor scrisori. De fapt nu ştiu dacă acolo sunt numai scrisori. Pachetul poate conţine şi alte amintiri...

— E acelaşi lucru, o întrerupse supărat. Care-i diferenţa? Şi amintirile sunt rezultatul unor sentimente, al unor gânduri. Din clipa aceea. Din momentul acela. Din starea aceea de spirit.

Prefăcându-se că nu observă atitudinea mult prea personală faţă de această chestiune, Lucia îl întrebă:

— Prin urmare, crezi că ar trebui să le ard?

— Nu că ar trebui, ci obligatoriu şi numaidecât.

— Poate că ai dreptate, spuse pe un ton detaşat. Am să-ţi urmez sfatul.

După o clipă adăugă:

— Ce-i drept, la început am fost tentată să deschid

pachetul şi să văd dacă nu găsesc în el ceva date mai concrete despre destinatar. M-am gândit însă că ar putea fi o indiscreţie, care ar nedreptăţi pe cineva. Da. Cel mai bine e să-l ard.

Jemiol râse ironic.

— Dacă oamenii ar fi mai înţelepţi, ar arde asemenea lucruri mult mai devreme: înainte de expedierea lor. Pe urmă e greu să mai recuperezi scrisorile. Iar indiscreţii le găsesc cu timpul şi le dau publicităţii. Târăsc pe străzile şi prin pieţele împuţite cele mai intime, cele mai sfinte taine ale omului, ca nişte câini care au dezgropat scheletul unui mort! Fireşte, trebuie să fii celebru ca să ai o asemenea onoare. Trebuie să-ţi dai sufletul cât trăieşti, să fii erou sau mare poet, să-ţi dăruieşti poporului sufletul, gândirea, sângele. Abia atunci urmaşii recunoscători te vor slăvi dându-ţi în vileag secretele, viaţa particulară, lucrurile sfinte. Dacă cineva nu a devenit celebru în timpul vieţii, trebuie să se mulţumească cu mai puţin. Trebuie să se mulţumească cu speranţa că scrisorile lui vor intra doar pe mâinile câtorva moştenitori iubiţi.

— Uneori se întâmplă altfel, observă Lucia. Ca de pildă în acest caz. Destinatara, mătuşa mea, nu a vrut deloc ca scrisorile acelui om să ajungă pe mâinile altcuiva.

Jemiol ridică din umeri.

— Atunci de ce nu le-a ars?

— Cu siguranţă fiindcă a considerat că autorul poate pretinde înapoierea lor. Şi vezi dumneata, au ajuns în mâinile mele, dar nici eu nu m-am uitat în ele. În curând vor înceta să mai existe, fără să se mai expună curiozităţii omeneşti.

Jemiol se ridică. Chipul lui exprima vechea atitudine, cinică şi indiferentă faţă de lumea înconjurătoare.

— E o plăcere să stea cineva de vorbă cu dumneavoastră, *carissima*, dar nu vă pot sacrifica mai mult timp. Mă cheamă datoria. Trebuie să contribui la bunăstarea patriei turnându-mi în stomac o anumită doză de cartofi în stare lichidă.

— Numai să nu fie prea mare doza aceea, spuse Lucia

zâmbind.

— N-aveţi nici o teamă. Mă limitez la cât îmi revine mie, pe cap de locuitor conform statisticii oficiale de consum al alcoolului. Dacă doza va fi dublă, vă rog să nu mi-o luaţi în nume de rău. Diferenţa rezultă din faptul că un cap ca al meu este de două ori mai valoros.

Lucia îl privea cum se îndepărta. Glumele lui nu reuşiseră să o inducă în eroare. Ştia bine că toate gândurile lui se concretizează în jurul evenimentelor trăite. Acum i se părea mai apropiat de acel Juliusz din jurnalul mătuşii.

În aceeaşi seară îi spuse lui Wilczur:

— Acum ştiu cu certitudine că Jemiol este omul acela care a fost prima iubire a mătuşii mele.

Wilczur întrebă:

— A cerut să-i înapoiezi pachetul cu scrisori?

Lucia negă cu o mişcare a capului.

— Nu.

Wilczur zâmbi.

— Mă aşteptam.

— Serios? Mărturisesc că pentru mine a fost o adevărată surpriză.

— Pentru că dumneata îl cunoşti prea puţin. Oamenilor de felul lui nu le place să scormonească trecutul pe care ei înşişi l-au şters cândva, sau l-a şters destinul.

— A şterge nu înseamnă încă a uita, observă Lucia.

— De acord, dar înseamnă a vrea să uiţi. Ce-i drept, în asemenea cazuri a vrea nu înseamnă niciodată a putea…

În aceeaşi zi Lucia a ars toate scrisorile şi hârtiile mătuşii. Nu i-a spus însă lui Jemiol nici un cuvânt, aşteptând să întrebe el însuşi. Dar el abia după o săptămână, în timpul unei discuţii, a aruncat indiferent întrebarea:

— Şi ce-aţi făcut, *senorita*, cu reminiscenţele respectabilei dumneavoastră rude?

— Am făcut ce m-ai sfătuit dumneata, răspunse. Am ars totul. Îţi mărturisesc însă că mi-e teamă să nu regret. Cine ştie dacă persoana care putea să ţină la aceste hârtii nu se

va prezenta cândva şi nu va dori să le recupereze.

Jemiol se schimonosi.

— O, *darling*. După câte cunosc eu oamenii, te asigur că n-o să se întâmple aşa ceva.

— Dacă aş fi atât de sigură ca dumneata, nu aş avea mustrări de conştiinţă că am procedat cu prea multă uşurinţă.

— Uşurinţa nu trebuie regretată niciodată. Toată viaţa am fost un uşuratic şi vedeţi ce rezultate extraordinare am obţinut. Mă scald în bogăţie, femeile mă iubesc, am minte şi un sat, cum zice Fredro, ce-mi mai lipseşte?... Uşurinţa este o calitate a adevăraţilor filozofi. Priveşte acest lucru în opoziţie cu greutatea în gândire. Gândesc greu numai oamenii proşti şi cei posaci.

Lucia surâse.

— Şi dumneata eşti uneori posac.

Jemiol ridică degetul arătător.

— Dar numai când sufăr de indigestie.

— Sau când te frământă ceva.

Scutură din cap.

— Frământările sunt urmarea directă a proastei digestii. Ca medic ar trebui să ştiţi acest lucru.

Lucia izbucni în râs.

— Ca medic protestez.

— Greşiţi. Noi nu ştim nimic despre existenţa organismului nostru, despre existenţa organelor noastre atâta vreme cât nu se fac simţite prin durere. Atunci omul priveşte în el, cum spune înţeleptul. Iar privirea în sine înseamnă exact reflecţie. Bănuiesc că Buda privindu-şi propriul buric suferea de indigestie, ceea ce şi indică proporţiile pântecului său. În general oamenii acordă prea puţină atenţie relaţiilor dintre problemele spirituale şi procesul digestiv. Freud pune totul pe seama sexului. Faceţi-i, vă rog, dumneavoastră concurenţă şi atrageţi atenţia lumii asupra stomacului. S-ar putea dovedi că suferinţele tânărului Werther au apărut ca urmare a dispepsiei de care suferea pe atunci Goethe, că *Trist sunt, Doamne*, nu este urmarea nostalgiei, ci a cantităţii

exagerate de macaroane în stomacul domnului Slowacki. Da, *illustrissima*, trebuie să acordaţi mai multă atenţie pântecelui. Cine ştie cum ar arăta acum lumea dacă înaintea bătăliei de la Waterloo nu i s-ar fi dat lui Napoleon jumări din şase ouă. Cine ştie ce s-ar fi întâmplat cu puterea Angliei dacă Filip al Spaniei nu ar fi suferit de hiperaciditate.

— Cine ştie, reluă în glumă Lucia, cum ar arăta domnul Cyprian Jemiol dacă stomacul lui nu ar îngurgita asemenea cantităţi de alcool.

Jemiol ridică din umeri.

— Vă spun numaidecât.

— Ascult.

— Ar arăta ca un obiect foarte rigid, strâns în redingotă, încălţat în pantofi cu talpă de carton, ţinându-şi cuminte mâinile încrucişate pe propriul piept şi cu capul pe o perniţă umplută cu fân. Pe scurt, ar fi un cadavru obişnuit, standard, verde şi trist între cele patru scânduri ale sicriului. Aţi ghicit. Într-adevăr, alcoolul are o mare influenţă asupra menţinerii în viaţă a individului numit Cyprian Jemiol. Este singurul lichid care cristalizează în aşa fel încât prin prismele lui poţi cât de cât privi această realitate infectă de fiecare zi, chipurile şi mutrele gloatei care populează acest glob şi soarele care, fără să gândească, întreţine atâtea creaturi inutile.

Lucia spuse sobru.

— Poate că de aceea ţi se pare dumitale realitatea infectă, pentru că o priveşti prin sticlă.

— Dragă domnişoară, există două feluri de sticle, pline şi goale. Iar eu ştiu să compar. Şi vă asigur că printr-o sticlă plină lumea arată cu totul altfel decât prin una goală.

— Şi nu ţi-a trecut niciodată prin gând că ai putea privi lumea fără ajutorul vreunei sticle?

Jemiol zâmbi dispreţuitor.

— Ba da. Au fost şi asemenea vremi. Am avut în viaţă o perioadă, pe care aş numi-o perioada de viţeluş. Eram pe atunci atât de cumplit de prost, încât astăzi mi-e greu să cred, mi-e greu să cuprind întreaga dimensiune a prostiei

mele de atunci.

— Mi-e teamă că dumneata numeşti idealismul prostie.

— Da de unde, protestă Jemiol. Idealismul nu este prostie, este ultimul grad de idioţenie.

Lucia îl privi neîncrezătoare şi dădu din mână.

— Nu cred. Îţi spun că nu cred cinismul dumitale. Este o mască sub care te ascunzi de dumneata însuţi.

— Aţi ghicit, madame, răspunse sobru. În realitate eu sunt un heruvim, care îşi ascunde puful penelor sub vestă. De aceea nici nu fac baie, ca să nu mă demasc.

— Nu mă convingi cu glumele acestea. În asemenea cazuri intuiţia nu mă înşeală. În adâncul sufletului dumneata ai rămas acelaşi om care ai fost atunci.

— Când? întrebă bănuitor.

Lucia ezită.

— Ei, în timpul tinereţii dumitale. În vremea când ai fost prost, cum zici dumneata.

Jemiol închise ochii şi făcu o grimasă.

— Să lăsăm asta, spuse pe un alt ton. Chiar dacă ar fi aşa, de ce-mi mai aduceţi aminte…

Se întoarse şi se îndepărtă încet, cu un mers greoi.

Capitolul XII

Trenul de Viena sosea la nouă şi douăzeci. La nouă, Kolski era la gară. A telefonat la spital că întârzie o oră. Cumpărase la un chioşc câţiva trandafiri şi acum stătea cu ei pe peron. Îi era ruşine cu aceşti trandafiri în mână şi i se părea că e un puştan care îşi întâmpină iubita cu flori.

În realitate nu ştia de ce venise aici. Nu avea nici un sens. Ar fi trebuit să ignore depeşa doamnei Nina. Ce i-a venit să-i comunice telegrafic ora sosirii sale?!

În orice caz putea veni la gară oficial, fără nişte flori idioate. Pur şi simplu, ca s-o întâmpine pe soţia şefului său. Ar fi fost bine să fi luat cu el şi vreun coleg mai tânăr.

— Ce-şi închipuie ea?! îşi spunea. Cu siguranţă are impresia că sunt îndrăgostit de ea. Trebuie să-i spun deschis că nu-i adevărat.

În această clipă i se părea că o urăşte pe doamna Nina. În realitate, sentimentele pe care le nutrea faţă de ea îi erau neînţelese. Era un amestec de teamă, de curiozitate şi o doză destul de însemnată de apetenţă. Acţiona asupra nervilor lui. Ştia să acţioneze asupra nervilor. Uneori avea impresia că această femeie frumoasă se joacă cu el cum te joci cu un foxterier. În discuţiile cu ea se simţea pur şi simplu sclav. Prin spusele ei aproape că îi dicta răspunsurile. Şi apoi ochii aceia reci, sfredelitori, tot timpul atenţi. Se temea de ei. Abia când îi acoperea cu pleoapele (o făcea atât de frumos, încet, lenevos, ridicând în acelaşi timp pupilele în sus) îşi recăpăta încrederea. În timpul sărutului închidea întotdeauna ochii. Dar chiar şi atunci îl chinuia incertitudinea dacă doamna Nina nu simulează dorinţa. Dacă l-ar dori cu adevărat, de mult ar fi fost amanta lui. La drept vorbind, el nici nu dorea aşa ceva. Nu o dată simţea un fel de teamă în faţa a ceea ce trebuia să se întâmple cândva. Teamă şi repulsie. Nu avea nici o dovadă, dar ştia că Nina este o femeie rea şi simţea că practică un fel de sport cu el.

Cu toate acestea, niciodată nu a avut atâta curaj ca să i-

o spună deschis. Înainte de plecare se întâlnea cu el destul de des: de două, trei ori pe săptămână. Mergeau împreună la plimbare, în parcul Lazienki sau în Grădina botanică. Când era vreme rea, stăteau o oră în cofetărie.

O dată i-a spus:

— Mâine vin la dumneata. Vreau să văd cum locuieşti.

El trebuia să se prefacă fericit. În realitate era disperat. A cumpărat nişte fructe şi o sticlă cu vin, şi-a dereticat grijuliu locuinţa, îndepărtând toate obiectele care i s-ar fi putut părea urâte. Trebuia să vină la cinci şi nu a venit. A telefonat pe la şase spunându-i:

— Jerzy e acasă şi nu pot ieşi. Avem ghinion. Nu te superi pe mine?

Dacă se supără?! Era atât de fericit, încât era gata să-i spună că îl blagosloveşte pe profesor că stă acasă! A răsuflat uşurat şi i-a scris Luciei o lungă scrisoare. Câteva zile mai târziu l-a invitat la ea. Fiindcă ştia că la ora aceea Dobraniecki nu va fi acasă, mergea plin de temeri. Din fericire totul s-a limitat la sărutări.

Nici el nu ştia de ce se teme de această femeie. La drept vorbind, ar fi trebuit să profite de situaţie şi să iniţieze o aventură erotică, dar lui i se părea că o aventură cu Nina ar deveni o detenţie permanentă. Că ar deveni dependent de ea. Şi cu toate că îl atrăgea atât datorită originalităţii, cât şi frumuseţii ei, atât datorită inteligenţei, cât şi prestanţei ei de mare doamnă, prefera să pară în ochii ei un licean timid şi naiv, decât să se comporte ca un bărbat.

Iar acum aceste flori… Lipsite de sens. Cu câteva minute înainte de sosirea trenului începu să caute un loc unde să le arunce. Din păcate peste tot era plin de oameni. Nu putea să pară caraghios şi să arunce flori proaspăt cumpărate. Poate că cineva l-a văzut când le-a cumpărat. Şi apoi chiar dacă nu l-a văzut nimeni, oricine ar bănui imediat motivele acestei comportări. Colac peste pupăză, pe peronul alăturat o zări pe domnişoara Zarzecka. Nu a salutat-o, prefăcându-se că nu a văzut-o, dar imediat îi veni în minte gândul:

— Fireşte, gâsculiţa asta îi va scrie imediat Luciei că m-a

văzut la gară stând ca un idiot cu florile în mână. Atâta mai lipsea.

În cele din urmă trenul sosi. Doamna Nina stătea la fereastra vagonului de dormit. I se părea ca întotdeauna, ca de fiecare dată, mult mai frumoasă decât imaginea pe care o purta în memorie. Îl întâmpină cu un zâmbet radios şi cald, cu o strângere de mână semnificativă.

Domnişoara Zarzecka, parcă în ciudă, stătea vizavi şi se holba la ei cu o neruşinare enervantă.

În faţa gării aştepta limuzina mare a lui Dobraniecki. Abia în automobil realiză Kolski că nu-i înmânase Ninei florile şi că le mototolea fără să-şi dea seama ce face. Observase şi ea, aşa că întinse mâna după flori şi spuse:

— Ce bun eşti. Şi e culoarea mea preferată. Ştii că în imaginaţia mea fiecare culoare semnifică un anumit sentiment? Această culoare reprezintă pentru mine dorul. Ţi-a fost dor de mine?…

— Fireşte, răspunse cinstit.

— Foarte frumos, spuse Nina privindu-l cu duioşie şi îşi trecu vârfurile degetelor peste buzele lui.

Kolski îşi drese glasul şi întrebă:

— Cum se simte domnul profesor?

Chipul Ninei se schimbă dintr-o dată.

— Ah, ştii că sunt foarte neliniştită. Durerile de cap sunt tot mai puternice şi adesea cade în melancolie. Nici n-am vrut să-l las singur şi nu aş fi venit la Varşovia dacă…

Zâmbi cu înţeles şi îl strânse de mână. Kolski îi duse mâna la buze.

— Mă bucur că aţi venit.

Nici el nu ştia dacă vorbeşte sincer. Nu putea nega faptul că apropierea acestei femei îl aţâţa. Acţiona asupra lui asemenea curentului electric. Avea ceva de felină în mişcări, o anumită moliciune şi o viclenie. Folosea parfumuri tari şi avea o piele nespus de netedă.

Înclină capul spre el de parcă ar fi vrut să-i ofere buzele.

— Şoferul, mormăi el în şoaptă.

— Sunt atât de imprudentă, spuse parcă smerită. Din fericire dumneata ţii minte totul.

Se simţea măgulit.

— Cel puţin mă străduiesc.

— Ştii că uneori îmi vine să-ţi reproşez această veşnică prezenţă de spirit. Dumneata nu reuşeşti niciodată să-ţi pierzi capul?…

Kolski făcu un semn nehotărât cu mâna.

— Fireşte. Cred că mi s-ar putea întâmpla…

— Dar până acum nu ţi s-a întâmplat?

Se gândi şi îşi aduse aminte. O dată, în laborator, i-a strâns Luciei mâna până la durere. Atunci aproape că-şi pierduse capul.

— Trebuie să ne stăpânim, răspunse într-o doară.

— Ah, bărbaţii aceştia. Nu pot să înţeleg de ce vă iubim. Sunteţi lucizi, groaznic de lucizi. Ori tot farmecul vieţii constă în priceperea de a uita de legi, de îndatoriri, de fapte, de lucruri. Trebuie să ştii să trăieşti cu tine însuţi, cu tine şi cu încă cineva.

Automobilul se apropia de Frascati.

— Ei, am ajuns, spuse Kolski. Dumneavoastră cu siguranţă vă culcaţi, ca să vă odihniţi după călătorie.

Nina protestă violent:

— Nici gând. Nu sunt deloc obosită. Am dormit excelent. Nicăieri nu dorm atât de bine ca în vagon. Se vede că sunt făcută pentru a călători. Dumitale îţi place să călătoreşti?

— Până acum am călătorit foarte puţin. Am fost o dată la Veneţia şi o dată la Berlin. Dar vă mărturisesc că pe mine mă oboseşte foarte mult călătoria cu trenul.

Nina îi zâmbi.

— O, Doamne. Avem firi atât de diferite. Mă consolează doar faptul că *les extremes se touchent*[51].

Automobilul se opri în faţa vilei. Din interior ieşi în fugă servitorul.

Şoferul deschise portbagajul şi scoase valizele. Kolski îşi scoase pălăria.

— Îmi permiteţi să-mi iau rămas bun…

— Dar e exclus, ripostă ea cu o revoltă prefăcută. Iei micul dejun cu mine.

---

[51] Extremele se atrag. (trad. din lb. fran.).

— Eu am luat micul dejun.

— Ah, egoistul. Şi de aceea vrei să mă condamni la singurătate?

Îl luă pe braţ şi se îndreptă spre intrare.

— Atunci vei fi nevoit să asişti la scena dezagreabilă a hrănirii unei fiinţe flămânde. Oamenii sătui nu detestă nimic mai mult decât să vadă cum se hrănesc cei flămânzi.

— Dacă vă referiţi la dumneavoastră, nu poate fi vorba de aşa ceva. Dar…

— Ai mai găsit un „dar”?

— Trebuie să fiu la spital.

—„Calu-i gata şi armura, hai, iubito, şi-mi dă gura”[52]… Nu fii atât de hazliu cu pietatea aceasta a dumitale pentru îndatoriri. Se descurcă ei şi fără dumneata.

— Din păcate… începu el, dar ea îl întrerupse.

— Din păcate nu reuşeşti să fii bun cu mine. Fii amabil şi nu mă refuza. O casă pustie e un adevărat coşmar, imediat după întoarcere! O să mă simt groaznic. M-am săturat de atâta curaj şi integritate. Acesta-i sectorul soţului meu. Fii cel puţin dumneata înţelegător şi drăguţ cu mine. Să mergem, să mergem.

În hol Kolski spuse din nou:

— Am promis că mă duc. Sunt aşteptat.

— Atunci o să telefonezi de aici că un pacient, că o pacientă te-a reţinut în oraş. Doar se poate întâmpla ca o pacientă să aibă neapărat nevoie de prezenţa dumitale, nu-i aşa?

Buzele ei înfloriră într-un surâs şi Nina adăugă:

— Iar eu am neapărat nevoie de prezenţa dumitale, domnule doctor.

Nu putu să nu zâmbească şi el.

— Nu am observat acest lucru. Arătaţi înfloritoare.

— Ah, totuşi ai observat asta?… Atunci meriţi un premiu…

Se uită împrejur. Nu era nici un servitor. Se ridică în vârful degetelor şi-l sărută pe gură.

— Acesta-i onorariul încasat anticipat. Acum etica de

[52] Fragment din Rozlaczenie (Despărţire) de August Blelowski.

medic nu-ţi mai permite să laşi o pacientă fără îngrijire.

Într-adevăr, trebuia să fie la spital, dar nu ştia cum să o convingă. Nina era într-o dispoziţie capricioasă, veselă şi frivolă. În fond, putea să telefoneze la spital.

— Lasă-ţi pălăria, îl zorea. Să mergem.

În sufragerie, servitorul pusese al doilea tacâm.

— Iar acum trebuie să stai cuminte şi să mă aştepţi, spuse ciupindu-i reverul hainei. În tren era totuşi mult praf. Fac o baie, dar nu-mi ia mai mult de zece minute. O, între timp dumneata poţi să vorbeşti la telefon cu spitalul, să născoceşti vreo minciună catolică şi să te scuzi.

Telefonul era instalat în dormitor. Nina intenţionat nu închisese uşa de la baie. Se vede că baia era pregătită, fiindcă la scurt timp după intrarea ei, Kolski auzi clipocitul apei. A vorbit cu sora şefă, cu doamna Zaczynska. I-a transmis indicaţii concrete privitoare la toţi pacienţii lui şi i-a spus că ceva important îl reţine în oraş. După cinci minute, când a aşezat receptorul, a auzit vocea Ninei:

— Ai terminat?

— Da, doamnă.

— Ei, vezi? Cum e cu megalomania dumitale?! Ţi se părea că se dărâmă spitalul fără dumneata. Şi iată că se descurcă foarte bine şi singuri.

— Se descurcă sau nu, eu ar trebui să fiu acolo. Îmi permiteţi să vă aştept în hol?

— Bine. Dar mai întâi fii amabil şi dă-mi halatul de baie. Numai te rog să nu te uiţi.

Kolski îşi roti privirile prin cameră.

— Aici nu-i nici un halat.

— Bineînţeles, halatul e aici. Numai că e agăţat departe de mine şi nu ajung până la el.

— Atunci cum să vi-l dau? întrebă cu o voce îngrijorată.

Nina izbucni într-un râs zgomotos.

— Ah, domnule Janek, domnule Janek! Simplu, intri în baie, iei halatul din cuier şi mi-l dai. Pentru dumneata, ca medic, o femeie… dezbrăcată e ceva neobişnuit?

— Sigur că nu, răspunse după o clipă de gândire. Dar eu nu sunt aici în calitate de medic.

— Dar în altă calitate n-ai văzut niciodată o femeie goală?

Era de-a dreptul descumpănit şi răspunse abia după un timp.

— În orice caz nu pot spune acest lucru despre femeile pe care… le stimez şi pe care cer să fie respectate.

Se vede că răspunsul o înveselise şi mai mult, fiindcă râdea în continuare.

— Te asigur că nici o femeie care se poate arăta unui bărbat dezbrăcată nu cere să fie respectată. Hai, dă-mi, te rog, halatul.

Nu avea altă ieşire. Trebuia să-i îndeplinească porunca. Îşi muşcă buzele şi intră în baie. Era o încăpere destul de mare, în faianţă roz. Din fericire, cada se afla în colţul opus, iar halatul chiar lângă uşă. Se străduia să nu o privească. Nu putea însă să-şi ascundă jena. Nina stătea în cadă, cu braţele încrucişate, acoperindu-şi sânii. Nu putea să nu observe superba înclinare a umerilor ei şi culoarea arămie şi fierbinte a pielii. Arborând o mină indiferentă şi străduindu-se să-şi stăpânească graba inutilă a mişcărilor, luă halatul şi se apropie de cadă.

— Poftiţi, doamnă, spuse cu o voce răguşită.

— Ai grijă să nu-l arunci în apă. De ce eşti rău şi te uiţi? Doar te-am rugat…

— Nu mă uit deloc.

Kolski îşi încruntă sprâncenele.

— Atunci închide ochii şi dă-mi halatul.

Se supuse poruncii ei. Auzi plescăitul apei, pe urmă simţi că halatul pufos pe care îl ţine în mâini se umple de trupul ei fierbinte.

— Îţi mulţumesc, spuse degajată.

Se înfăşură în halat şi înainte ca el să se poată retrage îşi petrecu braţele în jurul gâtului lui.

— Eşti fermecător cu sfiiciunea asta a ta, îi spuse în şoaptă şi îl sărută pe ureche. Mă vei socoti de acum încolo o fiinţă desfrânată…

— Dar de unde, protestă ezitant.

Ochii ei verzi, scânteietori, curioşi şi sfredelitori erau

aproape de tot. Nina îi sărută bărbia.

— Întotdeauna eşti proaspăt bărbierit. Bine, aşteaptă-mă în hol.

În vreme ce el ieşea în grabă din baie, Nina strigă în urma lui:

— Dar nu te superi pe mine dacă vin la micul dejun în capot? Tare n-am chef să mă îmbrac!

— Dar vă rog!

— Serios, mă rogi? întrebă insidios. Întotdeauna am avut impresia că-ţi sunt indiferentă…

— Aţi avut o impresie greşită, răspunse fără convingere.

— În cinci minute sunt gata.

Într-adevăr, nu a aşteptat mai mult. A venit într-un capot verde deschis. Kolski observă că în grabă lăsase pe un obraz mai mult fard decât pe celălalt. Cu toate acestea arăta fascinant. A mâncat cu poftă şi a vorbit tot timpul. La un moment dat a aruncat pe neaşteptate o întrebare:

— Şi ce mai e cu doctoriţa dumitale?

Întrebase pe un ton lejer, dar Kolski se strânse ca un arici.

— Nu ştiu, doamnă. Nu e la Varşovia.

— Şi nu vă scrieţi?

— Nu, minţi el.

Îşi aşeză mângâietor mâna pe mâna lui. Kolski ar fi dat mult s-o poată respinge cu brutalitate.

— Vezi, domnule Janek. Ţi-am spus eu că-ţi trece. Timpul rezolvă totul.

— Fără îndoială, mormăi nemulţumit.

Era profund jignit de cuvintele ei şi căuta cu febrilitate în gând un mod de a se răzbuna. Nu se ştie de ce i-a venit în minte că s-ar simţi jenată dacă o va bănui de relaţii mai apropiate cu căpitanul de cavalerie Korsak. Îl văzuse în casa Dobraniecki destul de des. Ce-i drept, căpitanul se comporta absolut corect, nu se putea să nu se observe că frumuseţea lui cu adevărat neobişnuită şi temperamentul lui plăceau femeilor.

— Dar dumneavoastră tot atât de uşor îl uitaţi pe căpitanul Korsak? întrebă după o pauză.

Ea îl privi aspru.

— Ce înţelegi prin asta?

— Eu, nimic.

Nina râse distrată.

— Ştii că m-aş simţi lezată de aluzia dumitale, dacă nu ar fi lipsită de orice temei şi dacă nu aş fi convinsă că dumneata o ştii foarte bine.

Kolski îşi plecă ochii. Într-adevăr, a o suspecta pe doamna Nina de vreo aventură cu căpitanul, era tot atât de neîntemeiat ca şi suspectarea ei de o aventură cu primul trecător întâlnit. Îşi dădea seama că răutatea lui îşi greşise ţinta şi mormăi:

— Nu a fost nici o aluzie.

Nina nu înceta să zâmbească.

— Ba a fost. Şi dintr-un anumit punct de vedere mi-a făcut plăcere.

— Plăcere? se miră Kolski.

— Da, plăcere. Mi-a oferit o dovadă certă că eşti gelos.

Kolski vru să dea din umeri, dar se stăpâni şi spuse:

— Nici nu poate fi vorba de gelozie.

— Ţi-e atât de greu să recunoşti?... E chiar atât de ruşinos să fii gelos din cauza mea?...

Kolski tăcea cu capul plecat. Doamna Nina se ridică, se apropie de el, îi ridică delicat capul cu amândouă mâinile şi aplecându-se asupra lui încet, încât Kolski îi simţea respiraţia, întrebă:

— Sunt chiar atât de neatrăgătoare şi atât de urâtă?...

Kolski se înroşi. Din nou îl izbise frumuseţea ei şi farmecul irezistibil rezultat din contrastul dintre senzualitatea gurii şi a nărilor, şi răceala ochilor ei mari şi verzi.

— Sunteţi superbă, spuse în şoaptă.

Nina îşi trecu de câteva ori vârfurile degetelor peste părul şi peste faţa lui, şi şopti:

— Aşa dor mi-a fost de dumneata...

În camera învecinată răsunară paşii servitorului. Se îndreptă şi schimbă tonul.

— E cald aici. Să mergem în bibliotecă. Acolo e locul cel

mai răcoros.

În bibliotecă ferestrele erau până la jumătate acoperite cu draperii grele de damasc. Aici era semiîntuneric şi domnea o răcoare plăcută. Îi arătă să ia loc pe canapeaua largă şi comodă. Kolski se prefăcu că nu observă gestul ei şi alese un fotoliu adânc de club. Doamna Nina era însă o femeie prea experimentată ca să dea atenţie acestui fapt. Aprinse o ţigară şi plimbându-se prin cameră, începu să povestească despre sejurul ei în străinătate, despre oamenii pe care i-a cunoscut acolo şi despre multele impresii cu care s-a întors. Cea mai ciudată era aceea că pentru întâia oară i-a fost dor, un dor adevărat de ţară. Ştia să vorbească interesant. Capotul verde deschis evidenţia delicat superba construcţie a trupului ei, iar ochii şi atenţia lui Kolski, fără voia lui, nu se puteau desprinde de ea. La un moment dat a lăsat ţigara, s-a aşezat pe braţul lat al fotoliului şi sprijinindu-se de umărul lui Kolski vorbea atât de liniştită de parcă această poziţie ar fi fost cea mai naturală din lume.

— Cel mai uimitor sentiment din câte cunosc e dorul. Omul are impresia că este total absorbit de realitatea înconjurătoare, acomodat cu mediul, preocupat de noile lui probleme. Şi deodată o străfulgerare orbitoare: chipul cuiva, ochii cuiva, gura şi mâinile cuiva. Le simţi cu un realism zguduitor şi îţi dai seama că tot ce te înconjoară este lipsit de importanţă, indiferent, ba chiar dizgraţios. Dizgraţios tocmai de aceea că ne îndepărtează de acele mâini, de acea gură. Cunoşti dumneata durerea de inimă, durerea aceea fizică ce ne sfâşie pieptul, scurt şi violent?…

Kolski cedă sugestivităţii cuvintelor şi vocii ei. Cât ai clipi din ochi nu numai că îşi aminti toate clipele de dor după Lucia, dar chiar acum trăia o asemenea clipă. Inima ei… privirea ei luminoasă şi plină de căldură… Gura, care în timpul vorbirii se mişca de parcă pe buzele ei cuvintele s-ar contura asemenea unor forme palpabile, zămislite dintr-o plastelină nevăzută… Gură pe care nu a sărutat-o şi nu o va săruta niciodată… Durerea. O durere în inimă, sfâşietoare, fizică… Ce bine a exprimat ea acest lucru… De

unde ştia ea toate acestea? Cum de reuşeşte să le surprindă…

Acum i se părea că ea e într-adevăr singura fiinţă de pe lume care reuşeşte să-i înţeleagă drama. Încă de la începutul apropierii lor îi vorbea cu atâta insistenţă de faptul că suferinţele sufleteşti sunt de sute de ori mai uşor de alinat atunci când ajutorul prietenesc, privirea înţeleaptă, simţirea încercată şi profundă a cuiva iau asupra lor o parte din necazurile noastre. Şi cum a putut el să se îndoiască de sinceritatea cuvintelor rostite în noaptea aceea pe terasă, de sentimentele despre care vorbea acum, de înţelepciunea şi de cunoaşterea sufletului omenesc, pe care le descoperea în ea la fiecare pas? Nu a fost o nebunie să se apere de ele, în loc să primească toate darurile ei cu recunoştinţă şi cu devotament?…

Kolski întinse tăcut braţul şi o cuprinse cu o mişcare blândă şi duioasă. Ea, de parcă atâta ar fi aşteptat, alunecă pe genunchii lui molatic şi încrezătoare.

— Atâtea am trăit acolo, departe de tine, spunea şoptit, abia atingându-i tâmpla cu obrazul. Am avut atâtea zile de aşteptare, pline de nerăbdare, atâtea zile de speranţe lipsite de sens. Închipuie-ţi că în asemenea clipe mă teroriza o idee fixă. Eu îi spuneam presimţire. Aşteptam să-mi faci o surpriză şi să vii. Ştiam că e o absurditate. Râdeam de mine însămi, dar nu-mi puteam stăpâni presimţirile. Atunci mă întrebam ce am.

Tăcu şi adăugă după o clipă.

— Ştiu eu ce înseamnă asta? Dacă reuşesc să-i găsesc o denumire? Câte cuvinte, câte formulări există! Te poţi pierde în hăţişul lor fără să alegi vreuna. Fără să poţi găsi ceva potrivit. Vorbesc despre sentimente de parcă aş vrea să redau în cuvinte o operă muzicală. Imposibil! Nu-i aşa?

— Da, da, confirmă şi o strânse mai puternic.

Sângele îi zvâcnea în tâmple. Simţea în toţi muşchii lui atingerea trupului ei.

Nina îşi lipi buzele de buzele lui într-un sărut lung, desfătător şi chinuitor.

Nu-şi dezlipi buzele nici atunci când el se ridică şi

purtând-o pe braţe, o întinse pe canapea…

Din ziua aceea, din clipele acelea petrecute cu Nina în bibliotecă, atitudinea lui Kolski faţă de ea s-a schimbat radical. A crezut. A crezut că-l iubeşte. Dar cum el era departe de a nutri un asemenea sentiment pentru ea dorea cu orice preţ să o recompenseze oferindu-i aparenţele unei iubiri.

Din cauza opiniei celor din jur, nu se puteau vedea prea des. Venea la el de două ori, câteodată şi de trei ori pe săptămână. Din păcate stătea prea mult, împiedicându-l în acele zile să-şi îndeplinească obligaţiile faţă de pacienţii din spital şi din afara lui. Fireşte, nu i-a spus niciodată nimic. Orice aluzie pe această temă ar fi fost imposibilă. O dată cu scurgerea timpului i-a trecut şi cheful de a mai reglementa această problemă. Se ataşa de Nina tot mai mult. Relaţia cu ea părea într-adevăr un medicament eficient, iar dacă nu un medicament, atunci cel puţin un narcotic, care înăbuşea în el dorul de Lucia. Luciei îi scria tot atât de des ca şi mai înainte. Poate că în timpul redactării scrisorilor simţea un fel de culpă, un fel de trădare din partea lui. Toate acestea nu aveau nici un temei, totuşi el dorea să exprime în cuvinte pline de duioşie un fel de expiere.

Erau singurele clipe în care dragostea pentru Lucia se manifesta tot atât de puternic ca şi înainte. Erau singurele clipe în care trebuia să înăbuşe în el convingerea că aventura lui cu Nina este lipsită de orice important. Şi-apoi această aventură intrase în viaţa lui ca parte firească şi indispensabilă a programului său săptămânal. Când se întâmpla uneori ca ceva s-o împiedice pe Nina să apară la ora stabilită, se irita şi nu reuşea să-şi găsească locul. Mai mult, se surprinse că este gelos.

Era într-o miercuri. Trebuia să vină la el la şase. În general era punctuală şi dacă apărea ceva îl anunţa ori printr-o scrisoare, ori telefonic. De data aceasta se făcuse şase şi jumătate când s-a hotărât să-i telefoneze el. A răspuns camerista. Kolski s-a prezentat şi a întrebat dacă poate să vorbească cu doamna. A auzit clar:

— Imediat îi comunic, domnule doctor.

Camerista îl cunoştea, poate chiar bănuia că între ei existau relaţii mai apropiate. De aceea nici nu-şi închipuia că doamna nu vrea să afle el că e acasă. După câteva minute s-a întors şi a declarat:

— Vă rog să mă iertaţi, domnule doctor, dar doamna nu-i acasă. A plecat la Konstancin. Am să-i comunic că aţi telefonat.

A lăsat receptorul, ferm convins că a fost minţit. Camerele în vila familiei Dobraniecki erau astfel dispuse, iar telefonul se afla într-un asemenea loc, încât era imposibil ca fata să nu ştie dacă stăpâna ei este acasă sau nu. Trebuia să fi ştiut sigur că este, de vreme ce i-a spus că o anunţă. Se vede că într-adevăr a anunţat-o şi a primit de la Nina dispoziţia să-i spună că a plecat la Konstancin.

L-a cuprins furia. Minciuna era evidentă, dar cu ce scop? … Scopul putea fi unul singur: alt bărbat. Ipoteza era pusă la îndoială de un singur lucru: de ce nu a telefonat ea personal să-i spună că pleacă la Konstancin. În acest fel ar fi preîntâmpinat telefonul lui şi demascarea. Era doar destul de abilă ca să aranjeze lucrurile cu mai multă dibăcie.

Răspunsul la aceste îndoieli veni însă mai repede decât se aştepta el. A venit o dată cu un comisionar care aducea o scrisoare. Pe o coală de hârtie, Nina îi scrisese doar câteva cuvinte:

„Trebuie să-i fac neapărat o vizită Stefei la Konstancin. A avut iar o criză. Sunt disperată că nu te văd astăzi. N.”

Duse mâna la buzunar după bacşiş şi-l întrebă pe mesager:

— La ce oră ai primit această scrisoare?

— La cinci, domnule. Dar nu am primit-o eu, ci colegul meu, care nu a putut veni şi mi-a dat-o mie. Iar eu n-am crezut că e ceva urgent.

După plecarea comisionarului, Kolski mai citi o dată scrisoarea şi o azvârli cu dispreţ. Hârtia însă flutură în aer şi reveni ca un bumerang la picioarele lui. O ridică şi o rupse în bucăţele.

— Aşa, deci!… Bine, doamnă! O să vedem noi.

Îşi luă pălăria şi coborî repede scările. Nu era nici un taximetru prin apropiere. Când găsi unul, îşi reveni într-atât încât în loc să meargă în Frascati, porunci şoferului să-l ducă la spital. Aici căzu pe neaşteptate, şi cum nu era nimeni din personalul superior, găsi două surori în cabinetul lui bând ceai şi mâncând prăjituri împreună cu un străin. Adunase în el atâta furie şi dorinţă de răzbunare, încât spuse brutal:

— Cu ce drept ai intrat dumneata aici? Şi ce-i cu cheful ăsta în cabinetul meu?

Tânărul, jenat, sări în picioare şi se uită speriat la prietenele lui, de parcă ar fi aşteptat salvarea din partea lor. Ele însă tăceau ca vrăjite.

— Dumneavoastră, domnişoarelor, nu ştiţi, strigă pe un ton tot mai aspru, că aşa ceva este interzis?! Că eu nu tolerez aşa ceva în spital?! Aceasta înseamnă o încălcare a disciplinei, pentru care veţi fi trase la răspundere! Spitalul nu-i loc de orgii. Nu-i cârciumă. În viaţa mea n-am văzut aşa ceva.

— Vă rugăm să ne iertaţi, domnule doctor, spuse una dintre ele, stăpânindu-şi cu greu tremurul vocii.

— Aici nu mai încap iertările. Vă rog să părăsiţi cabinetul meu! Imediat!

Ieşeau atât de grăbiţi încât s-au ciocnit în uşă. Kolski se aşează la birou şi apăsă pe butonul soneriei. În prag îşi făcu apariţia un infirmier.

— Ce dracu de ordine e aici?! strigă Kolski. Cine e astăzi de gardă?

— Domnul doctor Przemianowski.

— Te rog să-l chemi la mine pe domnul doctor.

După un minut, Przemianowski apăru speriat în cabinetul lui Kolski. Se vede că ştirea despre faptul că doctorul Kolski le surprinsese pe domnişoarele Budzynska şi Kolpikówna împreună cu oaspetele lor se răspândise repede, fiindcă Przemianowski imediat începu să se scuze:

— Eu nu am ştiut nimic, domnule director…

De când îndeplinea funcţia docentului Rancewicz, lui

Kolski i se spunea director. În general, îi făcea plăcere, deşi oficial, nu avea acest titlu. Acum însă spuse aspru:

— Nu sunt nici un director. Ar trebui să ştii şi dumneata, colega. Din păcate pe dumneata te interesează prea puţin ce se petrece în spital. În timp ce dumneata eşti de gardă se petrec lucruri scandaloase, în cabinetul meu surorile fac chefuri cu nişte indivizi aduşi din oraş. Te avertizez că sunt nevoit să-l informez pe domnul profesor Dobraniecki îndată după întoarcerea lui la Varşovia.

— Tocmai eram la etajul al doilea, la o hemoragie, începu tânărul medic.

Kolski îl întrerupse cu o mişcare a mâinii.

— Nu ţi-am cerut explicaţii. Mâine te rog să fii amabil şi să treci acest caz în fişele personale ale celor două surori, cu menţiunea că s-a petrecut în timpul gărzii dumitale.

După ieşirea lui Przemianowski, Kolski începu să se plimbe nervos prin încăpere. De fiecare dată când trecea pe lângă birou, automat lua câte un fursec şi nici nu-şi dădu seama când le mâncă pe toate. Constatând cât era el însuşi de distrat, se mai înseninã şi se mai îmbună. Întâlnind-o la contravizită pe domnişoara Budzynska, îi spuse:

— Sfătuieşte-o pe colega dumitale să nu mai facă asemenea lucruri pe viitor. De data aceasta nu iau nici o măsură.

Cu altă ocazie, i-a dat de înţeles şi lui Przemianowski că face uitat tot incidentul. Cu toate acestea Kolski părăsi spitalul abătut şi ros de gelozie. Pe drum îi trecu prin minte că atunci când a telefonat, Nina era ocupată cu căpitanul Korsak. Ar fi fost gata să jure. Chiar dacă ştia foarte bine că domnul căpitan era la manevre pe undeva prin Malopolska de răsărit. Cum ajunse acasă se hotărî să-şi verifice presupunerile. Telefonă la căpitan acasă. În telefon se auzeau apeluri prelungi şi liniştitoare. Nu ridica nimeni receptorul. Era trecut de douăsprezece şi acasă la căpitan nu era nimeni. Tocmai voia să aşeze receptorul, când auzi o voce somnoroasă şi iritată:

— Alo?

— Aş putea vorbi cu domnul căpitan? întrebă Kolski schimbându-şi vocea.

— Eu sunt, fir-ar să fie, dar nu puteaţi alege o oră mai potrivită?!

Kolski aşează receptorul fără să mai scoată nici un cuvânt şi începu să se gândească cu febrilitate. Cum să procedeze? Cum să reacţioneze la trădarea evidentă a Ninei?... Ce-i drept nu deţinea dovezi incontestabile, dar îi era de-ajuns propria convingere. În primul moment a vrut să-i trimită o scrisoare lungă şi sarcastică, o scrisoare umilitoare, jignitoare. Îi veneau în minte epitete veninoase, comparaţii usturătoare şi aluzii ironice. O asemenea scrisoare ar fi o excelentă răzbunare.

Dar o femeie ca Nina, o femeie laşă, care îşi trădează cu viclenie amantul cu care putea întrerupe relaţiile în mod cinstit, merita răzbunare? În privinţa valorii ei morale nu-şi făcea nici cea mai mică iluzie. Totul părea clar. Nina îi oferise rolul de înlocuitor temporar pe perioada cât lipsea căpitanul Korsak.

Da. E suficientă o scrisoare scurtă şi rece. Fără nici o lămurire, fără nici o jignire, redactată pe un ton sec, detaşat, care să curme totul irevocabil.

Se aşează şi scrise:

„Stimată Doamnă, ca urmare a celor întâmplate, consider de datoria mea să vă înştiinţez că între noi totul s-a sfârşit irevocabil. J. K.”

Reciti şi ajunse la concluzia că nu are nici un rost. Rupse scrisoarea în bucăţele şi scrise alta:

„Doamnă, întotdeauna am fost convins că legătura dintre noi a fost pentru dumneavoastră o distracţie întâmplătoare. Ieri aţi socotit de cuviinţă să puneţi capăt acestei distracţii. Mă grăbesc să vă înştiinţez că accept întru totul hotărârea dumneavoastră. Adio! J. K.”

Da. Aşa era mai bine. Acum scrisoarea avea ceva haz,

ceva dezinvoltură şi-i dădea de înţeles că nu ţine câtuşi de puţin la ea.

Într-adevăr, nu ţinea. Cu toate acestea s-a chinuit şi s-a zvârcolit toată noaptea. I-a venit în minte că, iată, pentru a doua oară în viaţă a fost respins. Nu l-a vrut Lucia, pe care intenţionase să o ia de soţie, căreia îi oferise primele şi, era convins, ultimele lui sentimente. Acum Nina l-a părăsit pentru un alt bărbat. După aceste două experienţe nu era greu să-şi piardă încrederea în el. Nu era greu să ajungă la convingerea că el, ca bărbat, poate aspira doar la rolul de amant întâmplător.

— Amant, îşi spunea, pe post de amant, pe post de amant în perioada de concediu…

Ambiţia lui fusese dureros rănită.

— Şi de ce? se întreba privindu-se în oglindă. Doar sunt tânăr, puternic, bine făcut. Ce-i drept nu mă remarc printr-o frumuseţe neobişnuită, dar întotdeauna am fost considerat un bărbat atrăgător. Nu sunt nici şarlatan. Am o profesiune onorabilă. Câştig bine. Nimeni nu-mi poate contesta pregătirea şi inteligenţa. Atunci, de ce?…

Pierderea Ninei nu-i rănise numai orgoliul. Se obişnuise cu ea şi ştia bine că un timp îi va simţi lipsa. Se înţelege, nu aşa cum simte lipsa Luciei, totuşi…

A doua zi a trimis scrisoarea prin băiatul pazniculuişi s-a dus la spital. Era o zi deosebit de grea. Fuseseră aduşi câţiva pacienţi noi, care trebuiau urcaţi imediat pe masă. Amândouă sălile de operaţii erau ocupate de la opt dimineaţa până la două după-amiază. Kolski a făcut el însuşi o parte dintre operaţiile mai mărunte şi l-a asistat pe Rancewicz la patru mai dificile. Când în cele din urmă a coborât în cabinetul său, a găsit pe birou un bilet care-l înştiinţa că doamna profesor Dobraniecki a telefonat de trei ori. Mototoli bileţelul şi îl aruncă la coş. I s-a adus prânzul. Mâncă cu poftă şi se întinse pe canapea cu ţigara în gură. Ceasul bătu ora trei. Mai avea o jumătate de oră de odihnă.

Cineva bătu la uşă.

— Intră, spuse indispus Kolski.

În cabinet intră Nina.

Kolski sări de pe canapea şi întinse mâna după haina agăţată pe speteaza scaunului. Nina arăta superb. Îl privea drept în ochi. Chipul îi era de o linişte statuară. Deschise încet poşeta, scoase din ea scrisoarea şi întrebă semeaţă aproape:

— Ce înseamnă asta?

Kolski privi scrisoarea de parcă o vedea pentru întâia oară în viaţă. Între degetele Ninei arăta oribil, dizgraţios, murdar, ca un lucru pe care pui mâna doar ca să-l arunci imediat. Îşi încruntă sprâncenele şi întoarse capul.

— Am întrebat ce înseamnă această scrisoare de neînţeles pentru mine.

Kolski o privi cu ură: înţelegea că această femeie vrea să facă uz de faptul că el nu deţine nici o probă a trădării ei şi spuse sec:

— Cred că nu avem ce discuta, doamnă.

Nina ridică din umeri.

— Eu nu intenţionez să discut şi nu de aceea am venit aici. Eu cer explicaţii.

Kolski tăcea.

— Cred că am acest drept. Trebuia să ai anumite motive ca să-mi trimiţi o asemenea scrisoare.

— Fireşte că le aveam.

— Pot să le cunosc şi eu?

Kolski îşi muşcă buzele.

— Ştii mult mai multe decât mine. Nu mai e nevoie de nici un teatru. Hotărârea mea e definitivă.

Îl măsură cu o privire glacială şi întrebă cu o undă de ironie:

— Dar de unde ştii că vreau să te determin să-ţi schimbi hotărârea? De unde ai această certitudine?

Kolski se simţi stânjenit.

— Atunci cu atât mai bine. Mai bine pentru amândoi, mormăi el.

— Se poate, dragul meu. Dar îţi dai seama că scrisoarea ta m-a jignit şi cer o satisfacţie pe care nu poţi să mi-o refuzi: explică-te.

— Cu plăcere, răspunse Kolski fără să o privească.

— Îmi permiţi să iau loc?

Îi împinse scaunul şi spuse:

— Mă înşeli. M-am convins ieri, fără nici un dubiu.

— Fără nici unul? Ridică din sprâncene. Ei, poftim!…

— Da, explodă el. Mă înşeli. Când ţi-am telefonat ca să aflu de ce întârzii, servitoarea mi-a spus că eşti acasă.

— Aşa ţi-a spus?

— Mi-a spus ceva ce înseamnă acelaşi lucru. Mi-a spus că te cheamă numaidecât la telefon şi s-a întors comunicându-mi că ai plecat. Dacă într-adevăr ai fi plecat, ea nu putea să nu ştie. Ai fost acasă şi nu ai fost singură.

— Fireşte, recunoscu liniştită Nina. Şi am mai fost atât de naivă încât nu am prevenit servitorii că dacă telefonezi să-ţi ascundă prezenţa mea acasă.

Kolski râse ironic.

— O, nu. Nu ai fost deloc naivă. Numai că nu te aşteptai să-ţi telefonez. Ai fost sigură că primesc scrisoarea la timp. Din păcate, până şi cele mai ingenioase maşinaţiuni dau greş uneori. Un obstacol mărunt, ca de exemplu neglijenţa mesagerului, şi totul iese la iveală.

În trăsăturile chipului ei nu era nici urmă de nelinişte. Întrebă liniştită:

— Şi ce a ieşit la iveală?

Kolski făcu o grimasă de om indispus:

— De ce să mai intrăm în aceste probleme neplăcute? Nu vreau să mă amestec în aventurile tale. De acum nu mă mai consider îndreptăţit. Aşa că, de ce?

— Şi ce a ieşit la iveală? insistă ea.

Kolski îşi înălţă capul şi fără să o privească spuse pe un ton cât se poate de indiferent:

— Dacă ţii neapărat… A ieşit la iveală, că eşti iubita căpitanului Korsak. Fiindcă el a fost ieri la tine.

Spusese asta nu numai cu convingere, dar şi cu o anumită îndârjire. În modul cel mai surprinzător din lume, Nina izbucni într-un râs lung şi vesel.

— Ah, Janek, Janek. Ar trebui să mă măgulească gelozia ta. Din nefericire în acest caz e cu totul lipsită de obiect.

Îmi închipui că fără prea multă împotrivire Korsak ar accepta rolul pe care i-l rezervi tu, sau măcar să fie la Varşovia în loc să se chinuie la manevre undeva pe lângă Stanislawow.

Kolski scutură din cap.

— Din păcate râsul tău nu m-a convins. Şi asta din simplul motiv că domnul Korsak nu se chinuie deloc la manevre, ci stă foarte liniştit la Varşovia. După amiaza de ieri şi-a petrecut-o la tine, iar seara în propria-i locuinţă, fapt verificat de mine prin telefon.

Pe chipul Ninei se reflectă o adevărată uimire.

— E imposibil. Nu mai departe decât alaltăieri am primit de la el o ilustrată în care scria că se întoarce cel mai devreme peste o lună. Trebuie să fie o neînţelegere.

— Nu poate fi vorba de nici o neînţelegere, se irită Kolski. Nu vreau să fac un secret din asta. Prin urmare, la ora douăsprezece am telefonat la locuinţa lui şi am întrebat dacă pot să vorbesc cu domnul căpitan. Mi s-a răspuns şi încă pe un ton iritat că e la telefon şi se miră că e deranjat la miezul nopţii.

Nina zâmbi.

— Ai întrebat de căpitan? Dar ai spus numele căpitanului?

— De ce să-l spun? Nu cred că într-un apartament ar putea fi un escadron de căpitani.

Nina l-a privit o clipă cu compătimire. În cele din urmă spuse rar:

— Un escadron nu. Dar încă unul putea fi. De exemplu căpitanul Supinski, care în lipsa colegului stă în apartamentul lui.

Kolski se încurcă puţin, dar imediat interveni:

— E foarte simplu de verificat.

— Fireşte, recunoscu Nina. Ai telefonul în faţă. Alături cartea de telefoane. Sună şi întreabă.

Kolski se gândi şi răspunse:

— Fiindcă îţi închipui că nu am s-o fac, o fac imediat. Căută numărul lui Korsak şi sună. Auzi o voce de bărbat necunoscută, de om simplu, probabil a ordonanţei.

— Pot vorbi cu domnul căpitan Korsak?

— Domnul căpitan este la manevre, răspunse ordonanţa.

— Dar cu domnul căpitan Supinski?

— Domnul căpitan vine abia la ora patru, sună răspunsul.

Mormăi „mulţumesc” şi aşează receptorul.

Nina fuma. Acum Kolski era într-o situaţie neplăcută. Avusese două argumente în sprijinul bănuielilor sale şi iată că unul îi scăpase din mână. Îi mai rămânea al doilea. La drept vorbind şi acesta era suficient de vreme ce era convins de infidelitatea Ninei. Dacă într-adevăr nu întreţinea relaţii mai strânse cu căpitanul Korsak, atunci trebuia să mai existe cineva. Şi exista cu siguranţă. Şi-ar fi dat şi capul.

— Acum puteţi apăsa pe butonul soneriei? întrebă Nina.

Îi îndeplini în tăcere dorinţa. În uşă îşi făcu apariţia un infirmier.

— Te rog să-l chemi pe şoferul meu, îi spuse scurt Nina.

Când şoferul intră în încăpere, îl întrebă:

— Pawlowski, dumneata nu-ţi aminteşti unde mi-am putut lăsa eu ieri blana mea de vulpe?

— În automobil nu a rămas, doamnă profesor. Cu siguranţă. După ce am garat maşina, am curăţat-o şi aş fi găsit-o. Ieri nu aţi fost decât la coafor şi la Konstancin…

— Exact, îl întrerupse. Mi se pare că am lăsat-o la Konstancin. Te rog să te duci şi s-o iei. Eu mă întorc acasă pe jos.

— Am înţeles, doamnă profesor, răspunse protocolar şoferul şi ieşi.

În încăpere se aşternu liniştea. Nina îşi fuma încet ţigara. O stinse cu băgare de seamă în scrumieră, se ridică şi surâzând înclină capul în faţa lui Kolski apoi se îndreptă tăcută spre ieşire.

Se opri şi privi indiferentă spre Kolski.

— Nina! strigă Kolski.

— Cu ce-ţi pot fi de folos?

Se simţea vinovat, ruşinat, compromis, umilit. Avea convingerea că l-a înşelat, dar asemenea convingeri,

privite raţional, nu sunt decât simple isterii. Umbrele unor piste false, pentru că erau doar nişte umbre, le-a luat drept dovezi ale vinovăţiei ei. Îşi făurise în imaginaţie o concepţie care nu avea nici o bază reală. Pur şi simplu inventase totul. O umilise pe această femeie, care, trebuie să recunoască, s-a coborât oferindu-se lui. S-a coborât fiindcă atât poziţia ei în societate, frumuseţea şi cultura ei îi ofereau posibilităţi nelimitate de a-şi alege amantul. Ar fi trebuit să-l pălmuiască pentru bănuielile lui, ori să le ignore. Ea însă i-a făcut o mare favoare acceptând să se justifice. Şi a făcut-o atât de demn, atât de elegant şi de dureros încât îl durea mai tare decât o palmă. Iar el s-a comportat ca un necioplit, s-a comportat ca un mucos gelos.

— Nina, începu Kolski. Sunt dator să-ţi cer iertare, într-adevăr, am procedat pripit şi te-am jignit pe nedrept. Poţi să mă ierţi?…

Nina zâmbi ironic.

— O, să nu-ţi ceri iertare prea devreme. S-ar putea să regreţi mai târziu. Verifică dacă nu te-am minţit. Fă cercetări. Întreabă servitorii. Poate l-am cumpărat pe şofer, şi pe ordonanţa aceea. Angajează un detectiv.

— Nu mă chinui, spuse docil.

Ninei îi scânteiau privirile.

— Da, da, angajează un detectiv. Cu o târâtură ca mine trebuie procedat cu metode poliţieneşti. Doar sunt amanta ta nu pentru că te iubesc, ci pentru că tu îmi faci mie o favoare, o onoare. Puteam eu visa cândva o asemenea fericire? Ar trebui zilnic să mulţumesc în genunchi destinului. Fiindcă cine altul m-ar fi vrut?!

Kolski o luă de mână şi spuse umil:

— Nu-ţi bate joc de mine, Nina…

— Nu-mi bat joc. Mai degrabă de mine îmi bat joc. Nu-i ridicol să-ţi cerşesc eu sentimentele, în timp ce tu le dispreţuieşti pe ale mele? Şi să ştii, Janek, cel mai mult m-a durut faptul că mă consideri o laşă şi o meschină. Gândeşte-te, omule. Ce m-ar fi împiedicat să vin la tine şi să-ţi spun deschis: M-am săturat de tine, iubesc pe altul!…

— Da, da, Nina, recunoscu sărutându-i mâinile. Iartă-mă. Iartă-mă. Am fost un prost. Ai să mă poţi ierta?

Ochii ei se umplură de tristeţe.

— Nu pot să nu te iert, spuse încet. Dar nu ştiu când voi putea să te văd. Înţelegi şi tu.

— Înţeleg, recunoscu el.

— Trebuie să mă împac cu mine însămi. Nu mă suna şi nu-mi scrie, până nu te caut eu…

Îi atinse uşor obrazul cu buzele şi ieşi.

În prima zi, Kolski nu-şi putea lua gândul de la această afacere neplăcută, al cărui autor fusese el însuşi din cauza geloziei prosteşti şi a imaginaţiei exaltate. A doua zi îi reveni buna dispoziţie. Era mulţumit că totul se terminase cu bine. A treia zi dimineaţa, trecând prin piaţa Napoleon, chiar în faţa poştei, îl întâlni pe căpitanul Korsak.

Se opri în loc, de parcă ar fi primit o lovitură puternică în moalele capului. Se opri şi căpitanul. Era în civil. Avea pe el un costum cenuşiu de sport şi pe cap o şapcă sportivă. Pe braţ îi atârna pardesiul. În mână ducea o valiză.

Întinse cordial mâna spre Kolski.

— Salut, doctore. Ce se mai aude la Varşovia? Ce căldură!

— Nu sunteţi la manevre, domnule căpitan? întrebă Kolski stânjenit.

Korsak duse degetul în dreptul buzelor.

— Ssst. E un mare secret! Am dat o fugă până la Varşovia.

Kolski îşi recapătă stăpânirea de sine şi râse aproape natural.

— Fireşte, *cherchez la femme?* spuse întrebător.

— Sunteţi prea perspicace, doctore. Căpitanul îi făcu cu ochiul. Ei, dar la revedere. În vagon era atâta praf, încât mă simt ca un dulău tăvălit prin nisip. Trebuie să fac o baie.

— Veniţi direct de la gară? se interesă neîncrezător Kolski.

— Da, confirmă Korsak. Salut.

Duse neglijent mâna la cozorocul şepcii sale sportive şi dispăru în mulţime. După o clipă de gândire, Kolski se urcă într-un taximetru şi ceru şoferului să-l ducă la gară. Cercetă mersul trenurilor. Într-adevăr, căpitanul s-ar fi putut să spună adevărul. Cu cincisprezece minute în urmă sosise un tren de la Lvov. Acum nu mai înţelegea nimic.

Seara, Kolski simţi nevoia să-i telefoneze Ninei. Sună însă la Korsak să verifice dacă e acasă. Fireşte, dacă nu e acasă, înseamnă că e la Nina. Cât de mare a fost uimirea lui când auzi ordonanţa spunându-i:

— Domnul căpitan Korsak nu-i în Varşovia. E la manevre. Se întoarce peste o lună.

Una din două. Sau a tras la hotel, sau ţine în secret prezenţa sa în Varşovia şi a poruncit ordonanţei să spună că nu-i acasă. Oricum, acest lucru trebuia lămurit. Nu mai putea suporta incertitudinea. Se îmbrăcă repede şi ieşi din casă. După cinci minute era în strada Frascati. Sună.

— Doamna profesor e acasă? întrebă. Îi deschisese uşa un servitor.

— Nu, nu e, domnule doctor. Dar trebuie să sosească în curând. Dacă vreţi să aşteptaţi. Mai aşteaptă şi domnul Howe.

— Cine? se miră Kolski, care nu auzise niciodată acest nume.

— Mister Howe. Englezul acela.

Într-adevăr, în hol stătea un tânăr foarte bine, foarte palid, cu o înfăţişare blazată, cu monoclu la ochiul stâng. Zărindu-l pe Kolski, se ridică, îşi potrivi încet monoclul, apoi, şi mai încet, îi întinse mâna şi îşi spuse numele. În general era *au ralenti*[53].

— Ce maimuţă, îşi spuse Kolski şi constată că tânărul este îmbrăcat în smoching.

— E groaznic de cald astăzi, i se adresă politicos Kolski.

Mister Howe răspunse cu o grimasă a colţului gurii, ceea ce putea semăna şi cu un zâmbet.

— *I do not understand. I'm sorry*[54]*…*

---

[53] Încet (trad. din lb. fran.).

[54] Nu înţeleg. Îmi pare rău (trad. din lb. engl.).

Nu ştia deloc polona şi nici franceza. Cum amândoi cunoşteau foarte puţin limba germană, discuţia pe care au purtat-o timp de o jumătate de oră nu putea fi socotită nici prea vioaie, nici interesantă, mai cu seamă că nu aveau să-şi spună absolut nimic. În orice caz, Kolski află că englezul este de o lună la Varşovia şi că întoarcerea lui în ţară depinde de unele chestiuni pentru care a venit aici. Mai află că mister Howe nu cunoaşte aproape pe nimeni în afară de doamna Dobraniecka, pe care a avut onoarea să o cunoască pe Riviera franceză. Pentru amândoi soneria care anunţa întoarcerea gazdei a fost o adevărată uşurare.

Nina nu era nici surprinsă, nici mirată de prezenţa lui Kolski. Era atât de bine dispusă, cum nu o mai văzuse Kolski demult. Şi arăta cu cinci ani mai tânără. După un scurt schimb de amabilităţi şi după câteva fraze în engleză spuse tânărului blazat, Nina i se adresă în treacăt lui Kolski:

— Sper că v-aţi distrat bine în lipsa mea.

— Nu ştiu englezeşte, bombăni Kolski.

— Ah, ce păcat, vă cer scuze. Trebuie să mă schimb.

Încă o frază în engleză, împreună cu un zâmbet amabil adresat lui mister Jimmy, şi dispăru în interiorul casei, iar domnii îşi împărtăşiră cu sobrietate opiniile că doamna este o persoană frumoasă şi fermecătoare.

Un sfert de oră mai târziu, Nina îşi făcu apariţia, într-o splendidă toaletă de seară, şi în acelaşi timp se deschise uşa spre sufragerie. Pe masă erau patru tacâmuri. Când s-au aşezat la masă, Nina spuse, într-o doară, în polonă:

— Mare minune, bănuielile tale se adeveresc. Poate că eşti vreun prooroc. Chiar astăzi a sosit căpitanul Korsak. Mi-a telefonat şi l-am invitat la cină. Am sunat şi la tine, cu toate că nu credeam că vei accepta să joci rolul unei cucernice. Cum nu te-am găsit, am cerut ajutor lui mister Howe.

Spunând aceste cuvinte, Nina îi întinse englezului salatiera şi începu să vorbească englezeşte. Kolski nu se putea împotrivi impresiei că această femeie repeta cuvânt cu cuvânt acelaşi lucru acestui imbecil palid, folosindu-se

în mod ordinar de faptul că ei doi nu se pot înţelege.

Chiar dacă ar fi fost aşa, doamna Nina nu s-a putut bucura multă vreme de această distracţie, fiindcă sosi Korsak, care vorbea excelent atât engleza cât şi polona. Bănuielile lui Kolski în privinţa hotelului păreau să se confirme, căci Korsak a venit în acelaşi costum sport, în care fusese dimineaţa în piaţa Napoleon. Îşi ceru scuze pentru înfăţişare şi întrecându-se cu Nina la glume, mânca cu o poftă de lup. Părea să fie într-o dispoziţie excelentă, dar după un timp Kolski îl surprinse pe căpitan privindu-l pe englez cu o evidentă nemulţumire.

I se adresa foarte rar, răspundea scurt şi sec la întrebări, luând o înfăţişare rezervată. La un moment dat, când mister Howe era angajat într-o discuţie cu Nina, căpitanul mormăi către Kolski, care şedea alături:

— De unde a mai apărut şi stârpitura asta englezească?

Kolski ridică uşor din umeri.

— Habar n-am. Îl văd pentru întâia oară.

Doamna Nina, mereu pe fază, îi auzi totuşi şi le explică:

— Mister Howe vizitează Polonia. E un tânăr foarte simpatic, deşi poate că trădează un uşor manierism.

Korsak îşi încruntă sprâncenele.

— Da, e cam mult manierism în nonşalanţa cu care se gudură pe lângă dumneavoastră.

— Ah, ce expresie, căpitane.

Şi adăugă în engleză:

— Căpitanul găseşte că e multă nonşalanţă în cochetăria dumitale.

— Este adevărat, recunoscu englezul. Nonşalanţa e masca mea. Dacă aş încerca să împing cochetăria până la nivelul admiraţiei pe care o nutresc pentru dumneavoastră, aş deveni ridicol în societate din cauza excesului de zel şi de servilism.

Kolski nu înţelesese nimic. De fapt nici nu-şi închipuia că în cuvintele englezului s-ar ascunde vreo revelaţie, dar felul în care acest tânăr o privea pe Nina putea trezi serioase temeri. Un om are dreptul să privească o femeie în felul acesta numai dacă îi uneşte cele mai strânse

legături, lipsite de orice reticenţe.

Cafeaua a fost servită în hol. Aici căpitanul nu-şi mai ascundea antipatia faţă de englez. Chiar şi faţă de Nina devenise glacial şi impertinent de politicos. Discuta numai cu Kolski, discuta foarte prietenos, de parcă în acest fel ar fi vrut să sublinieze diferenţa pe care o face între el şi ceilalţi. Kolski era plăcut surprins şi începuse şi el să-l privească tot mai insistent pe mister Howe.

În jurul orei unsprezece, Korsak se ridică trădând evident intenţia de a-şi lua rămas bun de la gazdă. Capul ridicat şi întreaga înfăţişare păreau să exprime mândria lui jignită.

— Mai rămâi, spuse Nina pe un ton neobişnuit de cald şi de moale. Trenul dumitale pleacă abia la ora douăsprezece şi treizeci de minute.

— Vă mulţumesc mult, doamnă, dar aş vrea să mă mai întâlnesc cu cineva. Am unele treburi de rezolvat.

— Rămâi, te rog, repetă cu un asemenea accent şi cu o asemenea privire, încât lui Kolski i se urcă sângele în obraji, iar englezul, demonstrativ, luă o revistă de pe măsuţa de alături şi începu să o răsfoiască.

După o lungă tăcere, căpitanul spuse:

— Dacă dumneavoastră insistaţi…

Cedă. Se aşeză şi apelând la un umor artificial, adaugă:

— Dar cer drept recompensă o ceaşcă cu cafea.

— O primeşti numaidecât, spuse şi se ridică pentru a-i umple ceaşca.

În Kolski totul se revolta. Dacă nu s-a ridicat imediat, a făcut-o numai pentru a nu deveni ridicol. Acum însă avea totul gândit, tot scenariul ieşirii sale. Prin urmare: se uită întâi la ceas, spune „vă invidiez că obligaţiile nu vă silesc să părăsiţi o societate atât de plăcută, eu din păcate trebuie să fiu la spital. Aceasta e soarta medicului”, pe urmă se ridică şi îşi ia rămas bun.

Reuşi să-şi ducă la îndeplinire numai primul punct al programului, fiindcă atunci când scoase ceasul, doamna Nina i se adresă cu un zâmbet fermecător:

— Ah, dragă doctore. Am uitat complet. Soţul meu a

trimis astăzi nişte hârtii referitoare la spital şi m-a rugat să ţi le dau dumitale. Se pare că sunt pe birou în cabinet. Într-un plic albastru. Le găseşti?

Scos din program, Kolski îşi drese glasul şi se ridică.

— Cred că le găsesc.

Când dispăru în spatele uşii salonului, dincolo de care era cabinetul, doamna Nina ceru scuze celorlalţi domni în limba engleză:

— Nu sunt sigură că le găseşte. Mi se pare că le-am ascuns în sertar. Mă iertaţi. O clipă.

Străbătu repede salonul. În cabinet îl găsi pe Kolski căutând zadarnic pe birou plicul albastru.

Nina întinse mâinile spre el într-un gest de implorare şi de oboseală.

— Nu pleca. Nu mă lăsa singură cu ei. Sunt amândoi îndrăgostiţi de mine şi sunt gata să provoace vreun scandal.

Kolski o privi cu asprime.

— Ei de tine şi tu de ei, deşi la drept vorbind mi-e greu să pricep de cine eşti îndrăgostită.

— Nu ştii de cine?… întrebă clipind din pleoape.

Înainte de a reuşi să facă un pas înapoi, Nina îl cuprinse cu braţele pe după gât şi îl acoperi cu sărutări.

— Iată de cine… Iată de cine… Iată de cine… repeta în şoapte fierbinţi. Am vrut să te pedepsesc pentru suspiciunile tale monstruoase şi să nu te caut o săptămână. Mâine… mâine vin la tine, la ora obişnuită… Iar acum, te rog, mergi la ei şi ocupă-te puţin de ei. Doar nu pot accepta ca în casa mea, în casa soţului meu să se ajungă la nu ştiu ce scandal. Asta m-ar compromite. Înţelegi, nu? Cred că am dreptul să te rog să mă ajuţi. Ţine minte că tu eşti singurul om pe care pot să-l rog să mă ajute. Nu mă refuzi, nu-i aşa? Du-te, du-te la ei…

Când văzu că el ezită, adăugă:

— Trebuie să mă rujez, să-mi aranjez părul după sărutările acestea. Şi să-mi revin. Cred că sunt roşie în obraji.

Trecând prin salonul întunecos, Kolski îşi spunea:

— Ori e diavolul abilităţii şi al desfrâului, ori este urmărită de un concurs de împrejurări defavorabile.

În pofida aşteptărilor, în hol îi găsi pe cei doi bărbaţi angajaţi într-un schimb liniştit şi domol de opinii. Se vede că politeţea învinsese antipatia reciprocă.

— Dacă ei ar şti, se gândea Kolski, că obiectul disputei lor îmi aparţine mie…

Nici nu-şi sfârşi gândul că Nina se şi întoarse. A început o discuţie destul de vie în limba engleză, la care Kolski, firește, nu participa.

La un moment dat Nina privi ceasul şi spuse:

— Ei, acum nu vă mai reţin. Mister Howe are maşină şi este atât de amabil încât să vă conducă.

— Îmi pare rău dar nu pot profita de această amabilitate, răspunse zâmbind căpitanul. Prefer să merg pe jos. Mai am peste o oră până la plecarea trenului, iar noaptea este atât de frumoasă.

Şi-au luat rămas bun de la Nina şi au ieşit împreună. În faţa vilei stătea într-adevăr maşina englezului, care se despărţi de ei în grabă. Korsak şi Kolski au ieşit în strada Wiejska şi trecând prin Piaţa celor Trei Cruci s-au îndreptat spre Bracka. Mergeau în tăcere. Deodată căpitanul se opri şi apucându-l pe Kolski de braţ spuse printre dinţi:

— Dacă n-ar trebui să mă prezint mâine la regiment, dacă nu i-aş fi dat comandantului cuvântul de onoare că mă prezint, crede-mă că l-aş bate cu cravaşa peste bot pe acest gigolo, pe acest ţânc pervers!…

Lăsă braţul lui Kolski şi mai făcură câţiva paşi.

— Dumneata… dumneata crezi, căpitane, că mister Howe e… amantul doamnei Dobraniecka?

Căpitanul pufni în râs.

— Ei, ştii că ai haz! Dacă cred?! Doar e limpede! E amanta lui şi se mai şi teme de el!

— Ce te face să crezi că se teme? întrebă cu vocea frântă Kolski.

— Cum ce? Doar e clar de tot. Trebuia să luăm astăzi cina în doi. Între timp a venit stârpitura asta de imbecil, iar

ea nu a avut curajul să-l expedieze. De ce? Pentru că se teme de el. Ori se teme să nu-l piardă. Tipii ăştia internaţionali, blazaţi, ştiu fel de fel de lucruri, dragă domnule.

Şi adăugă după o pauză:

— Porcii!

Străzile erau aproape pustii. Fuseseră stinse şi o parte din lămpi. După o zi călduroasă, adierile răcoroase erau foarte plăcute. Kolski însă aproape că nu observase acest lucru.

— Bineînţeles, reluă căpitanul, în ultima clipă a trebuit să te invite şi pe dumneata ca să salveze situaţia faţă de mine.

— Faţă de dumneata? întrebă Kolski. Asta ar însemna că e şi amanta dumitale.

Căpitanul îl privi ca pe un nebun.

— Ah, dar de unde. Nici vorbă, protestă indispus. O iubesc fără nici o speranţă.

La sfârşit fornăi într-un fel ciudat şi tăcu.

Se apropiau de Marszaikowska şi căpitanul se opri, îl împunse pe Kolski cu degetul arătător în braţul stâng şi-l întrebă:

— Te-ai gândit vreodată la această ciudată enigmă psihologică? Să zicem că ai o legătură amoroasă cu o femeie căsătorită. O legătură şi atât. Un lucru obişnuit. Ştii foarte bine că mai des sau mai rar ea trebuie să-i ofere şi soţului farmecele sale. Îl întâlneşti pe soţul acesta, fir-ar să fie, în fiecare zi şi de fapt îl şi simpatizezi. Cât de diferit arată lucrurile dacă aceeaşi femeie căsătorită are de-a face nu numai cu soţul, ci şi cu un alt individ! Atunci ţi se întorc jantele pe dos! L-ai sfâşia în bucăţele pe mascul! Ce naiba poate să însemne asta? Care-i deosebirea?...

Kolski scutură din cap.

— Nu ştiu. Nu mă pricep la asta.

— Exact. Filozofii scriu fel de fel de lucruri despre nişte critici ale raţiunii pure şi despre alte bazaconii, care nu dau nimănui nimic, în loc să se ocupe de aspectele concrete ale vieţii. Ei, da. Nu-ţi fie teamă. Peste patru

săptămâni manevrele iau sfârşit şi nu i-aş dori acestui pui de căţea să-l mai găsesc la Varşovia. Dumneata însă eşti un băiat a-ntâia! Pe cuvânt! După ce mă întorc la Varşovia trebuie să ne întâlnim mai des. Joci bridge?

— Foarte slab.

— O să mai înveţi. Iar acum, la revedere, că pierd trenul. Salut.

Kolski se întoarse şi porni spre casă. Avea senzaţia că se scufundă într-o mocirlă. Dar, mare minune, greutatea acuzaţiilor lui nu se îndreptau împotriva Ninei. Ea i se părea o fiinţă atât de măruntă şi de plată, încât nu i se putea pretinde o răspundere normală, omenească, pentru faptele săvârşite. Şi nici nu putea fi pedepsită. Pedepsirea ei ar fi fost tot atât de absurdă ca de pildă pedepsirea unui câine sau a unei pisici pentru că a mâncat o bucată de carne lăsată fără pază.

— Un animal. Un animal isteţ şi abil cu instincte primitive.

Dar în primul rând simţea o oboseală, cea mai grea dintre toate, o oboseală morală, vecină cu apatia. Şi repulsie faţă de el însuşi. Cum a putut ajunge într-o astfel de situaţie?! O credea pe această femeie. Dar e vina lui, fiindcă a vrut să o creadă. E numai vina lui. Ei nu-i reproşa nimic, numai lui. În aceasta consta cea mai dureroasă învăţătură pentru viitor: nu trebuie să ne apropiem niciodată de o femeie, a cărei etică poate fi pusă măcar pentru o clipă sub semnul întrebării.

În aceeaşi noapte îi scrise Luciei:

„Mi se pare că poţi trece prin mocirlă şi să ieşi din ea mai curat şi mai bun decât ai fost înainte. Nu eşti de aceeaşi părere? Abia acum înţeleg parabola fiului risipitor şi de ce în subconştient admit mai degrabă sfinţenia Mariei Magdalena decât a Teresei. Câtă nevoie am de odihnă, şi fizică şi sufletească. Cât îmi lipsesc discuţiile cu dumneata. Le înlocuiesc scriindu-ţi sau citindu-ţi scrisorile, scrisorile dumitale dragi şi bune, cu fotografia dumitale în faţă, din care mă privesc aceiaşi ochi, cunoscuţi, cei mai frumoşi

ochi din lume…”

Într-adevăr, redactarea scrisorii acţionă ca un calmant asupra nervilor lui, iar când adormi era complet liniştit. Tot ce trăise cu o zi înainte şi în lunile precedente i se părea acum nespus de îndepărtat, o întâmplare puţin interesantă, povestită de un străin şi asta foarte demult. Acum se simţea la o sută de mile depărtare.

Într-atât o şterse din gândurile sale pe Nina, împreună cu lucrurile legate de ea, încât nici nu i-a trecut prin minte să-i aducă la cunoştinţă. Aşa că la ora când a auzit soneria, uitase complet că ar putea fi Nina. Când a văzut-o, nu şi-a putut ascunde uimirea, pe care ea o luase drept altceva şi se prefăcuse că nu observă nimic.

Îi întinse mâna cu o mişcare de om epuizat.

— Ah, îţi mulţumesc foarte mult pentru ziua de ieri. Nici nu-ţi poţi închipui ce calvar a fost pentru mine. Încă nu-mi pot reveni după coşmarul acela.

Intră în cameră şi se lăsă moale pe canapea. Îmbrăcată într-o rochiţă albă fără mâneci, cu un decolteu discret, arăta ca o fetiţă: naivă, capricioasă şi proaspătă. Era aproape nemachiată, sau o făcea cu atâta pricepere încât bronzul, umbrele albastre de sub ochi, sprâncenele, genele şi buzele păreau să aibă culoare naturală.

Kolski se uita la înfăţişarea ei şi nu-i venea să creadă. Pur şi simplu în imaginaţia lui nu se asocia cu totalitatea informaţiilor pe care le obţinuse ieri despre ea.

— Iubitule, poţi să-mi oferi o ţigară? îl întrebă sesizând ceva neobişnuit în comportarea lui. Voia să câştige timp ca să se orienteze în dispoziţia lui Kolski şi să adopte cea mai potrivită tactică. El însă îi întinse în tăcere pachetul cu ţigări, chibritul şi, aşezându-se în faţa ei, nu spuse nici un cuvânt.

— Spune-mi, Janek, cum s-a sfârşit ieri. Sper că nu s-a ajuns la nici un scandal între cei doi nebuni.

— Nu, nu s-a ajuns.

— Asta numai datorită ţie. Nu poţi să-ţi închipui cât îţi sunt de recunoscătoare. Întotdeauna se poate baza omul

pe chibzuinţa şi tactul tău. Eşti un adevărat bărbat.

Se lăsă din nou tăcerea, apoi Kolski spuse calm:

— Ascultă, Nina. Vreau să discut cu tine serios şi sincer.

— S-a întâmplat ceva?

Şi luă o înfăţişare uimită. Kolski scutură din cap.

— Nu acum. S-a întâmplat mereu. Numai că eu nu vedeam. Mi-am dat seama aşa dintr-o dată.

Pe chipul ei se întipări suferinţa.

— Ah, Janek. Presimt că vrei să mă necăjeşti, răspunse rugător.

— Mi-am dat seama dintr-o dată, continuă Kolski. Te-am cunoscut. Nu am să te plictisesc cu cazanii, nici cu lecţii moralizatoare. În primul rând pentru că nu simt nici o vocaţie pentru aşa ceva, iar în al doilea rând pentru că ar fi zadarnice. Eşti un om matur, înţelegi viaţa, ştii foarte bine ce vrei, procedezi aşa cum îţi place. Ai propriul tău program de viaţă.

Nina se ridică şi se apropie de el de parcă ar fi intenţionat să i se aşeze pe genunchi, dar Kolski spuse apăsat:

— Te rog. Ascultă-mă până la sfârşit.

— Dar… dar nu putem amâna… după?

Kolski zâmbi discret.

— Nu, Nina. Şi eu sunt un om matur, şi eu am o cale pe care o urmez, am concepţiile mele, felul meu de viaţă, într-un cuvânt: personalitate. Îţi mărturisesc că nu pot înţelege ce te-a determinat să te ocupi de persoana mea. Posibil că n-o să fiu interesant pentru nici o femeie. Pentru tine însă în nici un caz nu posed acele valori sau lipsa de valori pe care le cauţi la un bărbat.

— Vrei s-o rupi cu mine? întrebă.

— Nu s-o rup. De ce foloseşti asemenea cuvinte? Pur şi simplu să ne despărţim. Pentru un timp scurt ne-a unit capriciul destinului sau capriciul tău, pe care eu nu-l înţeleg, dar această legătură a fost de la început o absurditate. Nu-ţi fac reproşuri că în afară de mine ai mai avut şi alţi iubiţi. E treaba conştiinţei tale. Nu am de gând să te judec, fiindcă şi eu sunt vinovat. Ar fi ridicol dacă

furându-i pe la spate soţului tău sentimentele şi alintările, pe care i le datorezi lui, te-aş condamna din amvon numai pentru că aş fi vrut să-mi rezerv monopolul asupra acestui furt. Îţi propun cinstit şi raţional: să ne despărţim. Să ne despărţim nu ca o pereche de prieteni buni, ci ca nişte oameni care au săvârşit o eroare şi, fără resentimente, pornesc în direcţii opuse.

— Nu intenţionez să mă apăr, spuse Nina. Şi nici să mă justific. Vreau doar să-ţi atrag atenţia asupra unui lucru. Asupra unui lucru pe care tu nu-l sesizezi. Ţie ţi se pare că eşti mărinimos, dar nu ţii seama de ce simt eu. Tu spui: să ne despărţim. Fiindcă pe tine nu te costă nimic. Dar nu ţi-a trecut prin minte că pentru mine poate să fie o dramă?

Kolski îşi ridică mirat sprâncenele.

— O dramă? Poate o farsă? O farsă din multe altele.

Nina se prefăcu că nu aude şi continuă:

— Ţi se pare că evitând lecţiile moralizatoare şi stigmatizările eşti loial faţă de mine. Dar nu vezi că mă jigneşti dureros. Dacă ai nutri pentru mine măcar un dram de iubire, nu ai spune: să ne despărţim pentru că eşti altfel decât doresc eu. Ai spune: fii altfel, schimbă-te, vreau să te ştiu aşa cum te iubesc… Cred că procedezi greşit. Te ajut. Vei găsi în mine sprijin moral. Vei găsi o mână prietenească.

Kolski scutură din cap.

— Nu, Nina. Acestea sunt cuvinte goale. Eu nu vreau să mă despart de tine pentru că am aflat de alţi iubiţi ai tăi, ci pentru că… mi-am dat seama cât de josnic e rolul de amant al unei femei căsătorite, cât de greu e să stabileşti graniţa între ceea ce tu numeşti iubire, iar soţul tău ar numi-o mârşăvie.

Nina râse ironic.

— Dragul meu, prea uşor vrei să-ţi asiguri asupra mea o superioritate etică.

Până acum Kolski se ferise să-i spună ceva ce ar fi putut-o jigni. De data aceasta ripostă:

— Pentru că nici nu necesită mari eforturi.

— Eşti foarte amabil.

Tăcură amândoi. Nina fuma în tăcere. Kolski se juca cu cheile pe care le ţinea în mână.

— Nu procedezi ca un bărbat, spuse în cele din urmă Nina.

Kolski ridică din umeri.

— Dar cum ar proceda un bărbat?

— Mi-ar cere s-o rup cu ceilalţi.

Kolski negă cu o mişcare a capului.

— Nu mă înţelegi deloc.

— Dar vreau să te înţeleg.

— În primul rând nu cred că ai reuşi să-ţi schimbi modul de viaţă actual. Modul de viaţă nu e un lucru întâmplător. Este consecinţa directă a naturii omului respectiv. Dar nu despre asta e vorba. Chiar dacă aş avea certitudinea că îl părăseşti pe Korsak, pe englezul acela şi pe alţii care nu-i cunosc, nici aşa nu aş mai putea fi cu tine. Nu vreau să te jignesc câtuşi de puţin. Dimpotrivă, îţi recunosc multe calităţi. Eşti inteligentă, eşti elegantă şi frumoasă. Ştiu bine că despărţindu-mă de tine nu-ţi fac nici un rău. Fiindcă nu ţii la mine.

Îl întrerupse:

— Aprecierea aceasta lasă-mi-o mie.

— Poate să fie vorba doar de orgoliul rănit, rănit de faptul că iniţiativa despărţirii a pornit de la mine. De aceea vreau să te liniştesc. Nu-mi arog nici un drept de a fi mulţumit de mine însumi. Nu văd în aceasta nici un avantaj. Dimpotrivă. Consider că în acest joc eu sunt cel care a pierdut, fiindcă tu rămâi aşa cum ai fost, cum eşti, eu însă sunt silit să-mi revizuiesc comportarea. Tu nu ai ce-ţi reproşa, eu în schimb... Dar să nu mai vorbim despre asta.

Nina îşi ridică privirile şi întrebă:

— Vreau să ştiu un singur lucru. Ai întâlnit altă femeie?

În prima clipă Kolski nu înţelese ce vrea să spună:

— Nici vorbă, Nina! O, Doamne, cât suntem de departe unul de altul!

Nina se ridică şi începu să-şi pună încet mănuşile.

— Ei, ce să-i faci, spuse zâmbind. Nu-mi rămâne altceva

de făcut decât să vă spun rămas bun.

Îi întinse mâna, pe care Kolski o sărută în tăcere. Nina se îndrepta spre ieşire. În uşă se întoarse:

— În fond eşti un băiat bun.

Ieşi înainte de a reuşi el să spună ceva.

Din ziua aceea nu a mai văzut-o deloc. Trecuseră trei săptămâni. Într-o seară, tocmai îşi vizita pacienţii de la etajul al doilea, când veni în fugă un infirmier.

— Domnule doctor. Doamna profesor Dobraniecka e jos şi doreşte să vorbească cu dumneavoastră.

Îşi închipui imediat că se întâmplase ceva deosebit. Când a intrat însă în cabinetul directorului şi o zări pe Nina, s-a speriat. Era palidă, avea ochii adânc încercănaţi, mâinile îi tremurau.

— Ce s-a întâmplat? întrebă sincer neliniştit.

Vocea îi tremura:

— Soţul meu… Cu soţul meu e foarte grav.

— Domnul profesor s-a întors?…

— Nu. Am primit o scrisoare din Marienbad. Doctorul Hartman scrie că s-a constatat un neoplasm cerebral… Se pare că nu-i decât o problemă de luni sau chiar de săptămâni… E îngrozitor, îngrozitor…

Nu se prefăcea. Disperarea ei era sinceră. Asta era pentru Kolski o surpriză. Nina trebuie să fi ţinut la soţul ei. Poate că l-a şi iubit în felul ei. Avea lacrimi în ochi.

Kolski se aplecă spre ea.

— Nu vă pierdeţi speranţa, spuse cu tonul unui medic care-şi îmbărbătează pacientul. Asemenea diagnoze sunt uneori greşite. Şi apoi neoplasmele de acest tip se extirpează. Mă îndoiesc că la Marienbad nu ar exista specialişti serioşi în acest domeniu.

Nina îşi şterse lacrimile.

— Să dea Domnul… Jerzy vrea să se întoarcă la Varşovia, dar nici nu poate fi vorba să se întoarcă singur. În timpul călătoriei trebuie să aibă îngrijire corespunzătoare. Dumneata… ai putea merge cu mine?

— Sigur că da, doamnă.

— Doctorul Hartman sugerează să-l luăm cât mai

repede. Doamne, Doamne! Tocmai această grabă mă îngrozeşte.

— Aveţi la dumneavoastră scrisoarea lui Hartman?

Negă cu o mişcare a capului.

— Aş vrea să o citesc.

— În scrisoare nu există elemente concrete. Dar ţi-o pot trimite.

Kolski se gândi o clipă şi spuse:

— Nu văd motivul pentru care am amâna plecarea. Trebuie doar să vorbesc cu Rancewicz. Când puteţi fi gata?

— Ah, eu în orice clipă.

A doua zi dimineaţa, Kolski împreună cu Nina au plecat cu acceleratul la Marienbad.

Capitolul XIII

Nu există anotimp mai frumos decât toamna, decât toamna timpurie pe întinsele pământuri bieloruse. Vântul cald şi blând poartă funigeii argintii pe deasupra câmpului, a miriştilor şi ţelinilor. Pădurile stau tăcute, ascultând maturitatea purpurie şi galbenă a frunzelor. În livezi, merii şi perii despovăraţi de fructe îşi întind lenevos crengile înainte de a se cufunda în hibernare. În bătături, vrăbiile ţin sfaturi tumultuoase în paiele aurii. Şirurile de cocori trag linii negre pe albastrul palid al cerului. În şuri, îmblăciurile se învârt în ritm de dans, grăunţele pietroase ţâşnesc din spicele stătute la soare, apoi vânturate şi curate, curg şuvoi în sacii pântecoşi.

Ochiul gospodarului priveşte bucuros agoniseala. Spinarea lui poartă cu plăcere greutatea recoltei. Gemând mai mult din obişnuinţă decât de efort, ţăranul urcă sacii în căruţă. Un munte întreg. Căluţul mic şi burtos are însă destulă putere să ducă, încet şi fără grabă, grăunţele la moară. Iar moara, acest monstru nesăţios, mârâie blând şi mestecă grăunţele tinere între dinţii săi uriaşi. Apa cade în şuvoaie pe zbaturile roţii şi iese dedesubt bolborosind înspumată. Zi şi noapte secara curge în gura morii, zi şi noapte şuvoiul de făină curge ridicând nori albi cu miros de pâine.

Greu e înainte de seceriş pe pământurile sărace. De aceea toamna devreme moara nu ştie ce-i odihna. Oamenii au dus dorul pâinii, al pâinii negre, al pâinii înmiresmate, pe care n-au mai gustat-o de astă-primăvară.

La drept vorbind, moara n-ar trebui oprită nici duminica. Bătrânul Prokop Mielnik avea însă principiile lui şi nu se abătea de la ele niciodată, cu toate că ştia că Gajer din Poddubna şi Szymoniuk din părţile Rakowului lucrează şi duminicile. Concurenţa-i concurenţă, iar sărbătoarea – sărbătoare.

Aşa că la moara lui Prokop Mielnik, duminica râşniţele amuţeau. El, îmbrăcat în bluză vişinie, de sărbătoare,

încinsă cu şnur de mătase, se ducea să stea de vorbă cu Wilczur. Se aşezau amândoi pe prispa dispensarului. Şi ceilalţi locatari ai morii se foloseau de ziua de odihnă. Zonia şi Olga se duceau la Bierwinty sau în orăşel, Natalka o pornea furiş spre Nieskupa, unde o aştepta Saşa, un adorator de o vârstă cu ea, Donka cu Wasil se plimbau cu barca pe iaz. Acasă rămâneau numai bătrâna Agatka şi Witalis care sforăia sub plop. Jemiol, ca de obicei, îşi petrecea după-amiaza în cârciuma lui Radoliszki. Lucia sacrifica aceste ore treburilor gospodăreşti. Scria scrisori cunoscuţilor, repara garderoba ei şi a lui Wilczur, bineînţeles, fără ştirea lui.

În acest timp cei doi discutau pe prispă. Wilczur se interesa de moară, de preţurile grânelor, de ce se mai aude prin împrejurimi. Iar el îi povestea lui Prokop întâmplările mai interesante de la dispensar. Dispensarul prospera. Ca de obicei, după seceriş, oamenii îşi aduceau aminte că suferă de diferite boli şi că pot scăpa de ele, numai să se ducă la profesor. Din donaţiile lor puteau fi acoperite cheltuielile dispensarului şi cele personale, fără economii prea mari; dar şi fără sărăcie.

Când epuizau aceste teme, Prokop începea să vorbească despre planurile lui. Cel mai mult îl preocupa transcrierea morii şi a pământului pe numele lui Wasil.

— Nu mai sunt tânăr, spunea. Cu toate că, slavă Domnului, de sănătate şi de putere nu mă plâng, moartea poate veni pe neaşteptate. De ce să las eu în urma mea lucrurile neaşezate? Cât trăiesc toţi mă ascultă, dar dacă aş muri cine ştie dacă între Wasil şi Olga şi Zonia nu ar intra zâzania. Ferească sfântul să mai ajungă şi prin tribunale şi să risipească toată agoniseala mea de o viaţă. Atunci m-am gândit să fac aşa: trec totul pe numele lui Wasil cât sunt încă în viaţă. Flăcăul e cinstit, n-o să-şi nedreptăţească el sora şi cumnata, şi în felul acesta averea rămâne întreagă, nu se risipeşte.

— Şi când te gândeşti s-o faci? întrebă Wilczur.

— Păi mă gândesc ca să facem nunta după Bobotează şi pe urmă mă duc cu el la judeţ şi-i transcriu. Tu mă

sfătuieşti s-o fac ori nu?

— Sigur că trebuie s-o faci, răspunse Wilczur. Dar ia spune-mi tu mie, eşti mulţumit de viitoarea noră?

— Cum să nu fiu mulţumit?! Fata parcă-i de aur, harnică, veselă, şi înainte de toate, acum e sănătoasă. N-o să aducă pe lume nişte sfrijiţi. Ca să-ţi spun drept, eu cu gândul ăsta am şi adus-o de la oraş. La început chiar eram necăjit că între ea şi Wasil nu se vedea nici o apropiere. Când un bărbat şi o femeie trăiesc alături trebuie să se ivească şi apropierea. Ei, şi s-a ivit.

S-a lăsat tăcerea. Împrejur era linişte, numai dinspre moară se auzea susurul monoton al apei şi trosnetul unei gaiţe care se aşezase într-un mesteacăn de pe marginea drumului.

— E, dar cu tine cum o să fie? întrebă Prokop.

— Cu mine? se trezi Wilczur din meditaţie.

— Păi cum. Tu nu te supăra pe mine că te descos, dar mă tot uit şi mă mir.

— Adică cum? Ce te miră?

— Păi trăieşti sub acelaşi acoperiş cu fata asta. Toţi văd că vă aveţi bine unul cu celălalt. Dacă ar fi vorba de altcineva, şi nu de tine, oamenii v-ar vorbi de rău. Aşa însă, ferească sfântul, nimeni nu se gândeşte la ceva rău. Doar crezi tu că numai o dată m-au întrebat oamenii: când se însoară profesorul nostru?... Eu le răspund: Dumnezeu ştie. De unde să ştiu eu? Dar ei îmi zic: Întreabă-l... eu le răspund: Întrebaţi-l voi. Ce, sunteţi muţi?... Dar se vede că n-au curaj.

Wilczur lăsă capul în jos.

— Nici eu nu ştiu... Nici eu nu ştiu cum să fac.

Şi nici nu ştia. Ce-i drept, acum o săptămână era hotărât să se însoare cu Lucia, dar tocmai atunci s-a întâmplat ceva care i-a dat mult de gândit, şi chiar dacă nu i-a anulat planurile de căsătorie, i le-a zdruncinat foarte puternic.

S-a întâmplat aşa:

De mai multă vreme se trata aici un băiat de zece ani, fiul unui olar din Bierwinty, care căzuse dintr-un măr şi suferise serioase contuzii interne. Era cel mai tânăr

pacient din dispensar şi răsfăţatul tuturor. Până şi Jemiol stătea ore-n şir lângă patul lui şi-i spunea cele mai năstruşnice poveşti. Donka îi aducea felurite bunătăţi, Lucia îi cususe o îmbrăcăminte frumoasă, iar Wilczur îl vizita mult mai des decât o impunea starea sănătăţii lui. Micuţul Piotrus se însănătoşea treptat. Întâi i s-a permis să coboare din pat numai câteva ore pe zi, pe urmă stătea în pat numai noaptea. Nimeni nu se grăbea să-l trimită acasă. Acasă însă era nevoie de el. Surioara lui mai mică nu se putea descurca cu cârdul de gâşte şi într-o zi tatăl lui Piotrus a venit după el. Ştirea aceasta tristă a adus-o Lucia. L-a adus şi pe băiat să-şi ia rămas bun de la profesor.

— Piotrus, mulţumeşte-i domnului profesor că te-a vindecat. Între timp eu îţi împachetez lucrurile, spuse Lucia şi ieşi în tindă.

Băieţelul ridică mânuţele de parcă ar fi vrut să-l îmbrăţişeze pe profesor. Mişcat, Wilczur s-a aplecat şi l-a ridicat ca să-l sărute.

— Dar ce greu eşti, spuse gâfâind şi lăsându-l pe duşumea.

O clipă mai târziu intră Lucia, iar în urma ei, tatăl lui Piotrus se opri în prag. Ţăranul începu să le mulţumească şi să-şi ceară iertare pentru necazurile pe care cu siguranţă le-a făcut fiul lui.

— Nu ne-a făcut nici un necaz, spuse veselă Lucia. E cel mai cuminte băieţel pe care l-am văzut în viaţa mea.

Şi deodată îl ridică pe Piotrus de la pământ, îl strânse în braţe şi porni cu el prin încăpere.

Lucia nici nu-şi dădea seama ce impresie face asupra lui Wilczur. Profesorul îşi muşca buzele şi se uita cu tristeţe cu câtă uşurinţă dansa ea prin încăpere cu băieţelul în braţe, cu acelaşi băieţel pe care el abia reuşise să-l ridice de la pământ. Până acum nici o întâmplare nu evidenţiase mai grăitor diferenţa de vârstă şi de putere dintre ei.

Lucia nu sesizase şi nici nu bănuise cât de dureros a fost lovit Wilczur în speranţele lui. Nici mai târziu nu-şi putea explica răceala lui neîntemeiată faţă de ea şi tristeţea care

începuse să-l roadă. În zadar căuta în memorie vreun cuvânt nechibzuit, vreo faptă care ar fi putut să-l jignească. Se temea să-l întrebe deschis, fiindcă ştia că nu-i va răspunde, adâncind în felul acesta răceala care începuse să se strecoare iar între ei.

Wilczur simţea şi mai puternic decât Lucia această fisură. Vedea cum aleargă pe scări, cum aşterne paturile bolnavilor fără nici un ajutor, cum îi ridica şi-i muta dintr-un loc în altul. Vedea că după o zi grea de muncă făcea plimbări lungi şi cu toate că apa în iazuri era rece, se scălda în fiecare zi, înotând repede şi cu abilitate, că, într-un cuvânt, era tânără, foarte tânără, într-atât de tânără încât, în comparaţie cu ea el trebuia să se socotească bătrân. Aşa că acum, auzind întrebarea lui Prokop Mielnik, răspunse:

— Nu ştiu. Nici eu nu ştiu.

Prokop ridică din umeri.

— Dar ce-i de ştiut aici? Ea vrea?

Wilczur mormăi:

— Vrea, pentru că nu are încă experienţă.

— Ei, dacă vrea, însoară-te. Ce treabă-i asta ca bărbatul să trăiască fără femeie?

— Dar gândeşte-te, Prokop, la diferenţa de vârstă. Ea e tânără şi frumoasă, iar eu sunt aproape un moş. Ea are viitorul înainte. De ce să-i leg eu viaţa?!

Prokop se enervă:

— Ei, oi fi tu om înţelept, dar vorbeşti prostii. Mie nu-mi vine să râd când un nerod spune prostii, dar când un om cu minte spune prostii, mă umflă râsul. Ce moş eşti tu? Dacă tu eşti moş, atunci eu ce sunt? Eu sunt mult mai bătrân decât tine. Şi dacă, ferească Dumnezeu, moare Agata, mă însor iar.

— Vezi, tu Prokope, la voi e altceva. Voi vă luaţi neveste ca să aveţi femeie în casă. Noi însă din dragoste, din iubire.

— Şi nu-i bine, răspunse Prokop. Trebuie şi pentru una şi pentru alta. Tu crezi că puţini oameni în vârstă se însoară cu femei tinere? Ei, numai prin părţile noastre ţi-aş socoti

vreo treizeci. Şi încă ceva: ce-ţi lipseşte ţie? Oricare te-ar vrea. Tu zici că-i legi viaţa. Una din două: ori o să fii sănătos şi o să trăieşti mult, şi atunci n-o să aibă de ce se plânge, ori rămâne văduvă şi o să fie liberă. E limpede, nu?!

După convorbirea cu Prokop, Wilczur ezită din nou în privinţa convingerii sale de a renunţa la căsătorie. Într-adevăr, nu-i lega Luciei viaţa. Doar e o femeie matură, ştie ce vrea. Nu poţi folosi aceeaşi măsură pentru toţi oamenii. Poate că pentru ea ar fi o fericire, o adevărată fericire ce-i poate el oferi. O viaţă liniştită, aşezată, o prietenie senină, o apropiere sinceră, şi apoi nici nu era la sfârşitul carierei sale de bărbat.

După masă, când se pregătea să meargă, ca de obicei, cu Lucia la cimitirul din Radoliszki, se hotărî să discute cu ea deschis şi sincer toate aceste lucruri şi abia pe urmă să ia o hotărâre.

În ziua aceea Lucia era cam abătută. Tocmai îi răspunsese lui Kolski la o scrisoare lungă şi plină de amărăciune. I se părea că doctorul Kolski intrase în nişte afaceri neplăcute, că este deprimat din cauza unor lucruri despre care nu voia sau nu putea scrie. Era convinsă că dacă i-ar fi mărturisit totul sincer, ar fi putut să-i ofere un sfat sau un ajutor. Nu se îndoia nici de faptul că în cazul unui contact nemijlocit, Kolski nu ar avea secrete faţă de ea. Din scrisori însă nu reuşea să fie întru totul sincer. Bănuia că în mijlocul grijilor şi necazurilor lui era o femeie. Era sigură de asta ca şi de faptul că femeia aceea nu merita dragostea lui şi că nu reprezintă decât o aventură în viaţa lui. Cu toate acestea, Lucia simţea ceva, ceea ce nu putea numi gelozie, dar care o afecta totuşi. O oarecare satisfacţie îi producea faptul că în încercarea lui de a o uita, Kolski nu găsise nimic demn, că dimpotrivă, ea, Lucia, câştigase în confruntarea cu cealaltă.

— Nu eşti în cea mai bună dispoziţie, observă Wilczur în timp ce mergeau pe cărarea ce şerpuia pe malul iazului. Ai avut vreo neplăcere?

— Ah, nu, negă ea. Mă cam nelinişteşte Kolski. Am

primit o scrisoare de la el şi cu toate că nu scrie explicit, îmi dau seama că are nişte necazuri serioase.

— La spital?

— Nu. Sunt necazuri de natură morală. Am impresia că-i vorba de o aventură sau că s-a logodit cu o persoană care-i dă multă bătaie de cap.

— Kolski nu mi se pare un om care să se lase uşor influenţat de dramele sentimentale. E un om foarte serios şi de caracter.

Şi-a adus aminte de ultima lor discuţie şi adăugă:

— Poate că singurul lui cusur e aprecierea pripită. Dar aci e şi vina tinereţii. Îşi răscumpără însă această vină prin curajul civic. E o mare calitate în vremurile noastre oportuniste. Când o să-i mai scrii, te rog să-i transmiţi salutări din partea mea.

Convorbirea lor a fost întreruptă de strigăte de pe iaz. Wasil şi Donka strigau din barcă spre mal. Abia acum Wilczur şi Lucia îl zăriră pe Jemiol întins comod la umbra tufişurilor. Lângă el era o sticlă de votcă goală pe jumătate. Tinerii s-au apropiat şi au intrat în vorbă cu el. Arătând spre Lucia şi spre Wilczur, care se îndepărtau, Donka întrebă:

— Pe dumneata nu te apucă gelozia, domnule Jemiol?

— Gelozia? De ce?

— Păi, toţi au fetele lor, numai dumneata eşti singur.

— Draga mea broscuţă. Da. Sunt singur. Singur ca un deget în nas. Dar dacă îţi închipui că îi invidiez pe alţii, te înşeli amarnic.

Wasil râse zgomotos.

— Pentru că dumneata nu eşti niciodată singur, domnule Jemiol. Eşti întotdeauna cu sticla lângă dumneata.

— Tot norocul că sticla nu-i încă goală, dragul meu autohton, Romeo local. În caz contrar aş fi putut să ţi-o transmit pe calea aerului. Ai grijă să nu aterizeze pe organul tău olfactiv.

— He, he, nu poţi dumneata arunca până aici, râse Wasil şi pentru orice eventualitate dădu de câteva ori din vâsle spre a se mai îndepărta de mal.

— În ceea ce priveşte invidia, înţelege, microcefalule, că în această sticlă nu am o singură prietenă ci o turmă întreagă. Un harem. Înţelegi? Un harem.

— Nu înţeleg, recunoscu sincer Wasil.

— Ptiu, dumneata spui numai porcării, se îmbufnă Donka.

— Eu le spun iar voi aveţi poftă să le faceţi. Şi ce sunteţi voi? Un instrument involuntar al destinului care vă porunceşte să fiţi o funcţie populator-demografică. O întreprindere la domiciliu de sporire a populaţiei. O fabrică concesionată, înfiinţată în scopul producerii câtorva exemplare de indigeni asemănători vouă. Trageţi unul la altul cu ochi languroşi, şi care-i urmarea? O grămadă de scutece şi câteva kilograme de carne, din care zi şi noapte se aud strigăte nearticulate. În zadar v-aş chema să meditaţi asupra acestei probleme. Şi-a pus vreunul dintre voi întrebarea răposatului Hamlet: *To be, or not to be?*... A reflectat vreunul dintre voi în goana voastră oarbă pentru perpetuarea speciei, că în fond această specie este profund abjectă? *Specia homo pseudo sapiens rusticanus*[55] pricopsită adesea cu debilitate mintală şi cu bube-n cap. Şi vă întreb eu atunci: de ce naiba trebuie să continuaţi acest arbore genealogic al maimuţoilor de rând, al fiinţelor antropoide ce populează bazinele Dzwinei şi Niemenului? …

Tinerii râdeau, cu toate că nu prea înţelegeau. Pentru ei pălăvrăgeala lui Jemiol era ceva nespus de amuzant. El însă mai trase o înghiţitură din sticlă şi sprijinindu-şi capul cu mâna, se întinse mai comod în iarba înaltă.

— Râdeţi ca să vă dovediţi apartenenţa la specia umană. E singurul reflex organic de care sunteţi capabili, şi care îl deosebeşte pe om de animal.

Donka protestă:

— Ba nu-i adevărat. Şi animalele râd. De pildă câinele.

— Şi calul, adăugă Wasil. La Nieskupa, Parafimczuk are un cal care râde ca omul.

— Să fie sănătos. N-are decât să râdă, spuse Jemiol.

[55] Prin natura lui, omul fals înţelept este rustic (trad. din lb. lat.).

Dacă aţi cunoaşte filozofia clasică, v-aş spune că excepţiile confirmă regula şi nu o infirmă. De fapt la un nivel superior râsul încetează să mai fie o manifestare a umanului. Rămâne doar zâmbetul compătimirii şi al indiferenţei indulgente faţă de lumea deasupra căreia ar trebui agăţată inscripţia plasată de Dante deasupra porţii Infernului: *Lasciati ogni speranza!*[56], ceea ce în polonă înseamnă: *ferfal di kacikes mit di gante pastroikies*[57]. Aşa că nu mă plângeţi pe mine că umblu prin lume fără povara pe care o reprezintă tovărăşia femelei. Dacă aş avea încredere în cineva, atunci în primul rând în Weininger, care, după cum bine ştiţi, nu a spus prea multe lucruri plăcute despre femei.

— Atunci domnul acela a fost un om rău, îşi dădu cu părerea Donka.

— Ai ghicit, logodnico.

S-au dondănit ei aşa vreme îndelungată, când dinspre moară se auziră ţipete. Trebuia să se întâmple ceva rău acolo, fiindcă ţipetele erau pline de spaimă. Wasil zări primul cauza lor. Dinspre moară gonea un câine mare, gonea pe cărarea de pe malurile iazurilor. Nu era greu de înţeles ce însemnau ţipetele acelea. Era un câine străin, necunoscut prin împrejurimi. Îi curgeau balele din gură şi avea coada între picioare.

— Fugi, domnule Jemiol, strigă Wasil. Ăsta-i un câine turbat.

— Fugi! ţipă înfricoşător Donka.

Era însă mai uşor să-i spună să fugă decât să-i spună încotro. De jur împrejur era câmp deschis mai ales în direcţia în care gonea câinele. Jemiol sări în picioare.

— De-aş avea măcar un băţ!

— Ţine! strigă Wasil şi aruncă o vâslă spre mal, dar distanţa era prea mare şi el nu ajunse.

Câinele alerga repede. Lui Jemiol nu-i mai rămăsese prea mult timp de gândire şi apucând sticla de pe pajişte, sări în apă. Din păcate nu ştia să înoate şi cum iazul era

[56] Lăsaţi orice speranţă. (trad. din lb. lat.).

[57] Ducă-se raţele cu acareturi cu tot. (Amestec de idiş şi rusă).

adânc în locul acela, a trecut o bună bucată de vreme până a ieşit la suprafaţă. Între timp Wasil se apropie cu barca şi cum zări capul lui Jemiol îl prinse de chică, pe urmă de guler şi îl trase în barcă.

— Fir-ar să fie! blestemă Jemiol fornăind şi scuipând apa. Ce treabă mai e şi asta ca în plină zi de duminică senină câinii turbaţi să umble nestingheriţi şi să silească cetăţenii care trăiesc în dolce fa să se cufunde în lichidul acesta oribil. Pentru Dumnezeu, ai grijă, Wasil! Uite-o, uite-o acolo. Să n-o spargi cu vâsla.

Într-adevăr, la botul bărcii apăru sticla. Din fericire era astupată şi conţinutul ei a fost salvat. Dar nu pentru mult timp, fiindcă Jemiol îl turnă numaidecât în stomacul său.

De iaz se apropia alergând şi suflând din greu Witalis cu un drug mare în mână, dar goana lui după câine era târzie. Din povestirea lui Witalis aflară cum se petrecuseră lucrurile. Câinele venise pe drum dinspre şosea. Nu arăta deloc a turbat. S-a învârtit o vreme prin ogradă şi deodată a sărit la Zonia, care, din fericire, avea în mână o găleată goală. A lovit cu ea bestia în cap şi aşa a scăpat. Atunci câinele a sărit în lături spre Witalis, iar când doi câini din partea locului s-au năpustit la el, i-a muşcat rău de tot.

— N-avem ce face, trebuie să-i omorâm, îşi încheie povestirea argatul.

— Mare păcat, spuse Donka întristată.

Au tras la mal şi s-au dus să vadă câinii muşcaţi.

În acest timp Wilczur şi cu Lucia ieşiseră din cimitir şi, ca de obicei, porniseră pe un drum mai ocolit, îndreptându-se spre casă, sau mai degrabă spre şosea, unde trebuiau să se despartă, fiindcă Lucia avea de gând să treacă pe la o fetiţă bolnavă din Radoliszki.

Discuţia despre Kolski şi despre Varşovia, pe urmă despre micuţa pacientă îi încurcase planurile lui Wilczur. Nu s-a ivit nici o ocazie să înceapă să vorbească despre intenţiile sale matrimoniale. Ce-i drept, profesorul nu se grăbea şi în fond era mulţumit că mai poate amâna această discuţie.

Mergeau pe drumul ce şerpuia printre mirişti. Pe

marginea drumului creşteau însă tufişuri. La cotitură, sub un pâlc mai mare zăriră un câine mare, roşcat, care stătea nemişcat şi privea spre ei.

— Ce seter superb, spuse Lucia.

— Într-adevăr, recunoscu Wilczur. Trebuie să fi venit de curând pe aici, fiindcă nu l-am mai văzut până acum.

Se abătu din drum şi întinzând mâna, spuse:

— Hai, vino aici, căţeluş, vino.

Nu reuşi să-şi tragă mâna la timp. Seterul, care părea atât de liniştit, cât ai clipi din ochi îşi înfipse dinţii în mâna lui Wilczur, apoi se întoarse şi porni în goană spre cimitir.

— O, Doamne, strigă Lucia. V-a muşcat. Doare rău?

Wilczur zâmbi ca să-şi ascundă durerea.

— Ah, nu. O nimica toată, minţi.

În realitate simţea o durere pătrunzătoare în tot braţul. Se vede că dinţii câinelui atinseseră vreun nerv. Din rana aceea mică picurau stropi de sânge. Îşi scoase batista, îşi şterse mâna şi spuse:

— Ce pretenţii să ai de la animale, de vreme ce oamenii procedează la fel şi răspund cu dinţii la prietenie. Şi la bunăvoinţă.

Lucia era îngrijorată.

— Să nu fie pe aci un strop de apă. În orice caz, cum ajungeţi acasă vă rog să dezinfectaţi rana. Trebuie să-mi promiteţi.

Wilczur râse.

— Domnişoară Lucia, e o nimica toată. De altfel pot să-ţi promit că am s-o fac.

— Vă rog.

Au ajuns la şosea şi Wilczur o întrebă:

— Stai mult în orăşel?

— Nu, spuse scuturând din cap. Cel mult o jumătate de oră. Trebuie să-i schimb micuţei pansamentul. Asta-i tot.

Îşi zâmbiră şi se despărţiră. Wilczur porni spre dispensar, Lucia spre Radoliszki. Nu făcu însă nici câteva sute de paşi că se şi întâlni cu cei doi poliţişti din Radoliszki. O cunoşteau demult şi o întâmpinară salutând-o politicos. Le răspunse cu o înclinare a capului, iar unul

dintre ei o întrebă:

— Nu aţi văzut pe aici un câine mare roşcat?

Lucia se opri.

— Ba da, l-am văzut. A luat-o spre cimitir. E câinele dumitale?

— Da de unde, domnişoară. E un câine străin, turbat. A muşcat un cal în orăşel şi trei câini. Îl căutăm ca să-l împuşcăm.

Lucia simţi că tot sângele i se adună în inimă.

— Doamne Dumnezeule! şopti.

Abia acum observă că poliţiştii aveau carabinele la ei.

— Prin urmare a luat-o spre cimitir? întrebă al doilea poliţist. Mulţumim, domnişoară, şi respectele noastre.

Lucia îşi reveni. Întâi vru să alerge după Wilczur, să-l ajungă şi să-i comunice ştirea aceea cumplită, dar după o clipă de gândire se hotărî să alerge cât mai repede la farmacie. Pe drum începu să o chinuie teama că într-o farmacie atât de mică nu o să găsească vaccinul lui Pasteur. Şi nu se înşelase.

— Domnişoară doctor, îi spuse farmacistul, singura soluţie e să-l duceţi pe profesor la oraş. Şi asta cât mai repede. Ştiţi şi dumneavoastră că în asemenea cazuri nu-i timp de pierdut.

Lucia se uită la ceas. Trenul de seară pleca din Ludwikowo peste o oră. Ca să ajungă la dispensar, apoi cu căruţa la gară, nici nu putea fi vorba. Trenul următor pleca a doua zi la unu după amiază. Tocmai ieşea în stradă, când farmacistul o opri.

— Domnişoară, după câte ştiu eu, domnul doctor Pawlicki şi-a comandat vaccin, fiindcă în ultimul timp au fost câteva cazuri de turbare. Poate i-a mai rămas.

— Vă mulţumesc. Mulţumesc mult, strigă Lucia şi porni în fugă spre casa lui Pawlicki.

Nu l-a găsit acasă. Soţia lui Pawlicki a primit-o cu ostilitate evidentă. La început nici nu a vrut să-i spună unde e soţul.

— A plecat la un bolnav. Asta e tot ce ştiu.

— Cum aşa? Şi nu ştiţi încotro?

Ridică din umeri.

— Nu ştiu. Nu mă preocupă aceste lucruri.

— O, Doamne! E vorba de viaţa unui om.

Doamna Pawlicka o măsură pe Lucia cu o privire glacială.

— După câte ştiu, dumneavoastră sunteţi medic. În afară de dumneavoastră mai e acolo şi profesorul Wilczur. De ce mai e nevoie de soţul meu?

— Soţul dumneavoastră, îi explică Lucia, are vaccin antirabic. Profesorul a fost muşcat de un câine turbat.

— O! făcu doamna Pawlicka pe un ton care putea să însemne atât îngrijorare, cât şi interes pentru senzaţional.

— Doamnă, i se adresă Lucia. Soţul dumneavoastră are sigur vaccinul în cabinetul său. Sunt medic. Mă pricep la aşa ceva. Daţi-mi voie să caut în cabinetul soţului dumneavoastră.

— Să căutaţi în cabinetul lui? se revoltă doamna Pawlicka. Se poate, domnişoară?! Mă scuzaţi, dar aşa ceva e de neconceput. Eu, cu toate că sunt soţia lui, nu aş îndrăzni să fac aşa ceva. Şi apoi soţul meu ţine totul încuiat.

— Şi atunci ce să fac? Ce să fac? Lucia îşi frângea mâinile.

După o clipă de ezitare, doamna Pawlicka spuse:

— Aşteptaţi puţin, s-o întreb pe servitoare. Poate ştie ea unde s-a dus soţul.

Dispăru în spatele uşii. Fiecare minut de aşteptare i se părea Luciei o oră. Imaginaţia îi aducea în faţa ochilor cele mai cumplite imagini. Vaccinul va fi tardiv, profesorul moare în cele mai groaznice, în cele mai sălbatice chinuri. În chinuri care fac din om un animal sălbatic. În chinuri, în care nu-i poţi aduce nici o alinare.

În cele din urmă doamna Pawlicka se întoarse.

— Soţul meu, spuse, s-a dus la moşia Kowalewo. La familia Jurkowski.

— La Kowalewo?

— Da.

— Nu ştiţi cât e până acolo?

— Din păcate, nu ştiu. Cred că puteţi uşor afla de la oamenii din târg.

— Mulţumesc, doamnă. Mulţumesc mult de tot. Lucia ieşi în fugă. În orice caz trebuia să închirieze o trăsură. Cum aproape toţi locuitorii creştini din Radoliszki, se ocupau cu agricultura, credea că nu va fi nici o greutate să închirieze o căruţă care s-o ducă până la Kowalewo. Din păcate, primul gospodar căruia i se adresă o dezamăgi. Ca de obicei, în zilele de sărbătoare, oamenii duceau caii la păşune destul de departe. A doua surpriză neplăcută era faptul că moşia Kowalewo era situată la aproape şase kilometri de Radoliszki. Drumul era nisipos şi putea fi străbătut cel mult la trap.

— E şi un drum mai scurt, îi explică ţăranul. Dar se poate merge numai pe jos. Şi-i foarte periculos. Nu-s mai mult de trei verste. Două până la Muchówka, pe urmă o verstă sau una şi jumătate prin mlaştini. Dacă aţi vrea, pot să-l trimit pe Stas al meu.

— Nu, nu, protestă Lucia.

— Dacă vă grăbiţi, puteţi împrumuta o bicicletă de la Wojdyllo. Ei au două. Ştiţi să mergeţi pe bicicletă?

— Ştiu.

— Ei, atunci până la Muckowka puteţi merge cu bicicleta. Pe urmă trebuie să mergeţi pe jos prin luncă şi prin mlaştini. Nu puteţi merge nici cu bicicleta nici cu calul. Şi trebuie să aveţi grijă, fiindcă în fiecare an se îneacă cineva acolo. Uite, chiar luna trecută abia l-au scos pe Kulmaniuk. Îi rămăsese numai capul deasupra. Trebuie să aveţi grijă. Iarna, când e ger, se poate trece şi cu căruţa, dar acuma nu.

— Dar nu ai putea merge dumneata cu mine? întrebă Lucia în grabă. Îţi plătesc.

Ţăranul se scărpină în cap.

— E, nu-i vorba de plată, domnişoară doctor. Dar e zi de sărbătoare. E duminică. Nu se cade.

Îi mulţumi pentru informaţii şi alergă la Wojdyllo. Aici nu întâmpină nici o greutate. Auzind despre ce e vorba, Wojdyllo aduse numaidecât bicicleta nurorii sale. Bătrânul

curelar îi datora recunoştinţă lui Wilczur şi era sincer îngrijorat de sănătatea lui.

— Şi nu vă faceţi griji cu bicicleta, domnişoară doctor. Puteţi s-o lăsaţi la primarul Jagdziński din Muchówka. Se duce mâine noră-mea şi-o ia.

Drumul până la Muchówka trecea printre nişte pâlcuri de mestecăniş, iar după ploile de curând rămăseseră băltoace mari de apă tulbure. Nici nu făcuse o jumătate de kilometru şi era toată stropită cu noroi. Drumul era greu şi pentru că roţile se loveau de rădăcinile ieşite din pământ iar Lucia nu mai mersese pe bicicletă din liceu. Şi se dezobişnuise.

Muchówka, un sat mic, se întindea pe o măgură care o ferea de inundaţiile destul de dese prin partea locului. Primăvara, când se topeau zăpezile, Liwinia, un pârâiaş care străbătea mlaştinile, prefăcea lunca şi crângurile în adevărate lacuri. Acum apa ei era atât de mică, încât Lucia trecând bicicleta prin vad, se udă numai până la glezne. Găsi fără nici o greutate casa primarului la care avea să lase bicicleta.

Când îi spuse că are de gând să se ducă la Kowalewo prin mlaştini, primarul îşi exprimă uimirea:

— Cum aşa? Dumneavoastră vreţi să treceţi pe acolo? E primejdios. Mai cu seamă acuma, când se întunecă.

— Trebuie, îi răspunse. Un câine turbat l-a muşcat pe profesorul Wilczur. Doctorul Pawlicki e la Kowalewo şi numai el are medicamentul care ne trebuie.

Ţăranul îşi plesni palmele.

— Doamne! Un câine l-a muşcat pe profesorul Wilczur?! Pe profesorul Wilczur, pe vraciul acela?

— Da, da.

— Pe cel care stă la Prokop Mielnik?

— Pe el.

— O, Doamne! Pe un aşa om! Atunci dumneavoastră sunteţi doctoriţa care lucrează împreună cu el.

— Eu sunt.

— Mare nenorocire. Sunt mulţi câini turbaţi acuma pe-aici. Mare nenorocire! Cum să vă las să plecaţi pe un

asemenea drum. Vă înecaţi numaidecât. Am trecut şi eu pe acolo, dar când eram tânăr. Atunci cunoşteam locurile. În fiecare an sunt alte treceri. Înţelegeţi, le acoperă apa... Astăzi nu m-aş încumeta.

Căzu pe gânduri, răsucindu-şi barba, apoi strigă pe cineva din casă:

— Anuska! Aleargă repede după Antoni al lui Szuszkiewicz. Fuga! Fuga că se întunecă.

Din tindă ieşi în fugă o fetiţă de vreo cincisprezece ani, sări cu îndemânare gardul şi dispăru în tufişurile de lilieci. Aşteptară vreo cincisprezece minute bune până când se întoarse pe acelaşi drum. Din uliţă veni şi Antoni Szuszkiewicz cel aşteptat.

Era un flăcăiandru de vreo cincisprezece ani, cu o chică albă ca inul, destul de sfrijit şi cam bleg.

Îşi scoase şapca în faţa Luciei, bolborosi „Lăudat fie” şi zâmbi privindu-şi picioarele desculţe. Cu toate că era sărbătoare, nu avea pe el decât o cămaşă zdrenţuită şi nişte pantaloni din zgrebeni.

Primarul îi puse mâna pe umăr.

— Ascultă, Antoni. Tu cunoşti trecerea prin mlaştini?

— Cum să n-o cunosc.

— Treci până la Kowalewo?

— Cum să nu trec?

— O treci şi pe domnişoara?

— Cum să n-o trec?

— Treceţi până nu se înnoptează?

— Cum să nu trecem?

Primarul răsuflă uşurat şi adresându-se Luciei spuse.

— Antoni ăsta e cea mai mare haimana din sat. Nu-i place să înveţe, nu-i place să muncească, toată ziua bate mlaştinile după ouă de raţă. Aşa-i el. În schimb, nimeni nu cunoaşte drumul prin mlaştini mai bine ca el. E un drum periculos, dar dacă trebuie să mergeţi cu cineva atunci numai cu el. Dar aşteptaţi puţin. Numaidecât vă aduc ceva.

Se duse până la şură şi se întoarse cu un băţ lung de alun.

— El poate şi fără băţ, îi explică Luciei, dar pentru

dumneavoastră e mai bine să-l luaţi. Dacă se întâmplă să vă scufundaţi, să puneţi băţul culcat, aşa vă ţineţi mai mult la suprafaţă.

Lucia îşi exprimă cât mai călduros cu putinţă recunoştinţa şi-i aminti că dacă se îmbolnăveşte cineva din sat, să treacă pe la dispensar şi o să primească tot ajutorul. Apoi ieşi în urma lui Antoni în uliţa satului. De la capătul satului drumul cobora brusc de pe măgură şi la câteva sute de paşi începea mlaştina.

— Mai repede, mai repede, îi spunea mereu băiatului, care se vede că nu era obişnuit să se grăbească şi abia se târa.

În faţa ochilor Luciei se întindea o adevărată tundră, un pustiu cu smocuri de iarbă deasă şi tăioasă, pe alocuri uscată. Ici şi colo înverzeau nişte mesteceni pitici cu tulpini albe şi răsucite, ici şi colo lozia mustăcioasă ţâşnea în sus cu mănunchiurile ei de ramuri galbene, din loc în loc se zărea verdele închis al desişului de trestie. Capătul mlaştinii nu se vedea. Putea să ţi se pară foarte apropiat, ca şi foarte îndepărtat, fiindcă era acoperit de aburii ce se ridicau din mlaştină.

Primii paşi o speriară pe Lucia. Pământul se lăsa sub picioare ca o saltea elastică, lipsindu-te de senzaţia de echilibru.

Băiatul se opri.

— Mergeţi aşa cum merg eu, îi spuse flegmatic, scobindu-se în nas. Unde pun eu piciorul, acolo şi dumneavoastră. Nu altundeva, numai acolo.

— Bine. O să am grijă.

— Şi când mă opresc eu, vă opriţi şi dumneavoastră.

Lucia dădu din cap şi băiatul porni mai departe.

Dacă până atunci Luciei i se păruse că merg prea încet, acum se gândea cu disperare că înaintează cu paşi de broască-ţestoasă. De sub iarba deasă mustea apa. Uneori, când piciorul neobişnuit cu asemenea marşuri, aluneca, se cufunda în apa aceea caldă, densă, de culoare negru-ruginie. Pe ciorapi îi rămâneau pete ruginii. Plaurii mişcători, acoperiţi cu iarbă, i se păreau Luciei o pădure, o

pădure deasă, scufundată, din care rămăseseră la suprafaţă numai vârfurile copacilor. Iar ei trebuiau să calce pe acele vârfuri mişcătoare. Să calce cu multă băgare de seamă, pentru că orice pas greşit putea să însemne moarte. Lucia îi simţi gustul când înfigând băţul între doi plauri constată cu groază că băţul nu întâlneşte aproape nici o rezistenţă şi cu toate că era lung de doi metri nu atingea fundul, care poate că nici nu exista.

După câteva minute o cuprinse frica. O frică paralizantă, fiziologică, de animal, în faţa mediului necunoscut. În zadar îşi spunea că însoţitorul ei cunoaşte drumul şi o va trece nevătămată. Teama era mai puternică. Îşi muşca buzele până la sânge, ca să-şi înăbuşe ţipetele de frică, să nu-l roage pe băiat să se întoarcă în sat.

— Trebuie să trec! repeta cu îndârjire. Trebuie să-l salvez.

Ceaţa joasă îl învălui răcoroasă. Acum nu se mai vedea nimic împrejur. Cu greu mai zărea mişcările siluetei în alb a lui Antoni şi cei mai apropiaţi plauri. Mergeau ca printr-o mare lăptoasă. Deasupra capetelor, aburii se roşeau uşor de la asfinţitul soarelui. Din ceaţă se desprindeau uneori mesteceni piperniciţi, bolnavi, care păreau nişte monştri ciudaţi, cu forme înfricoşătoare, monştri care aţineau calea celor îndrăzneţi. Cu toată răcoarea, asudase de-a binelea, iar inima când se oprea de oboseală, când bătea de să-i sară din piept la cea mai mică alunecare a piciorului.

Băiatul mergea încet şi Lucia putea să jure că se învârt în loc, că s-au rătăcit. Antoni se oprea din când în când, se uita după ea, zâmbea prosteşte, se holba împrejur şi alegând alt plaur apropiat călca pe el.

Lucia avea impresia că tot ce o înconjoară îşi pierduse contururile reale, că este un vis chinuitor şi urât din care nu se poate trezi. Altădată îi trecea prin minte că Antoni e nebun şi că pe neaşteptate o va lăsa singură, neajutorată şi va dispărea în ceaţă.

De aceea, de câte ori îl pierdea din ochi, striga disperată:

— Antoni, Antoni! Unde eşti?

Apoi simţea o nespusă uşurare când auzea în ceaţă vocea lui domoală şi nazală:

— Aici sunt. Aici.

Şi se întorcea cu o răbdare netulburată ca să-i arate drumul.

Puţin a lipsit ca teama aceasta să nu provoace un accident. Când călăuza îi dispăruse o clipă din vedere, vrând să-l ajungă, Lucia sări prea repede şi prea neatentă pe un plaur mic. Genunchii tremurânzi nu-i mai dădură ascultare şi alunecă în apă pleoscăind zgomotos. Avea o senzaţie îngrozitoare, oribilă, şi-a reamintit cât ai clipi tot ce ştia despre mlaştini. Era scufundată până la brâu în mocirla aceea. Se lipise cu pieptul de plaur înfigându-şi degetele în iarbă. Era atât de ameţită, încât nici nu simţea durerea. Firele tăioase de iarbă îi crestaseră în multe locuri pielea de pe mâini.

Din fericire, în cădere, băţul se sprijinise pe doi plauri şi dacă Lucia ar fi fost mai stăpână pe nervii ei, ar fi înţeles că nu o ameninţă nici o primejdie directă.

Ţipătul ei disperat îl întoarse pe flăcăiandrul flegmatic, care, fără eforturi prea mari, o ajută pe Lucia să iasă din apă. Tremura toată şi spunea:

— Nu mai pot merge. Trebuie să mă odihnesc. Trebuie să mă odihnesc.

Băiatul însă scutură din cap.

— Aici nu se poate. Dacă stăm mai mult plaurul se scufundă. Aşa-i făcut el. Încă puţin şi, ajungem la un loc pe care îl ştiu eu, acolo se poate, pentru că-i pământ tare.

Lucia se ridică cu greu. Din rochie îi şiroia o apă ruginie şi plină de grăsime parcă. I se lipea de picioare, stânjenindu-i mişcările. Din fericire, locul despre care vorbea călăuza se dovedi a nu fi prea departe. Era un loc de vreo câţiva metri, acoperit cu aceeaşi iarbă, dar mult mai ruginie din cauza soarelui. Lucia se întinse având senzaţia unei nespuse uşurări. În primul rând se putea odihni, în al doilea rând se convinse că băiatul se orientează într-adevăr bine în teren şi că nu se rătăcise. O clipă o încercă un gând ademenitor: de aici pot să nu merg

mai departe. Pot să înnoptez aici şi să mă întorc mâine pe lumină.

Se mustră în gând pentru această slăbiciune a spiritului.

— Nu. Trebuie astăzi. Trebuie să ajung cât mai repede la Kowalewo…

Deodată o cuprinse neliniştea.

— Şi ce se va întâmpla dacă nu-l mai găsesc acolo pe Pawlicki?

Speriată de această perspectivă, cu toată oboseala pe care o simţea, se ridică şi spuse:

— Mergem. Păcat de timp.

Băiatul nu se mişcă din loc.

— Odihniţi-vă mai bine. Acum drumul o să fie şi mai greu.

— Cum şi mai greu? întrebă cu o voce abia auzită.

Pur şi simplu nu-şi putea închipui ca vreun drum să fie mai greu decât cel parcurs până aci.

— Păi, plaurii sunt mai rari şi trebuie sărit mai departe. Şi uitaţi-vă cum sar eu. Numai că o să vă împiedice fusta. Ridicaţi-o!

Nu avea altă soluţie. La urma urmei prezenţa acestui flăcăiandru de şaisprezece sau şaptesprezece ani nu o jena deloc. Îşi ridică poalele rochiei şi le prinse în brâu dezvelindu-şi coapsele până sus. Aşa era într-adevăr mai comod. Băiatul o privea zâmbind.

— Să mergem, spuse Lucia pe un ton mai vioi. Se face tot mai întuneric.

În curând avu ocazia să se convingă că Antoni nu exagerase vorbind de greutatea drumului ce-i aştepta. Cu siguranţă nu-i mare lucru să sari dintr-un loc de mărimea unei străchini în altul de aceleaşi dimensiuni, la depărtare de un metru, dar nu când între ele se negreşte mocirla fără fund. Luciei i-a trebuit multa voinţă pentru a îndepărta de ea dorinţa absurdă şi sinucigaşă de a închide ochii în timpul fiecărei sărituri. Începu să se roage în gând. Pentru nimic altceva decât ca de pe următorul plaur să poată sări pe mal. Pe malul tare. Să simtă pământul sub picioare.

— Mai e mult, întreba necontenit cu vocea sugrumată.

— Nu mai e, răspundea călăuza cu o linişte imperturbabilă.

Pe Lucia o apucase furia împotriva omului din Radoliszki, care îi spusese că trebuie să meargă prin mlaştini un kilometru. Frumos kilometru. Era convinsă că străbătuseră cel puţin zece.

Deodată băiatul se opri şi ridică un deget.

— Auziţi?

Într-adevăr, în liniştea care plutea peste mlaştini, la urechile ei ajunseră sunetele unei muzici îndepărtate. Apoi desluşi şi ritmul. Cineva cânta la armonică o polcă.

— E Kowalewo, îi explică Antoni. La Kowalewo e nuntă. Fata fierarului se mărită cu Micko cel roşcat, care a fost anul trecut la lucru în Letonia.

Acum plaurii erau tot mai deşi. Îi mai aştepta însă drum greu prin trestia înaltă. Pe marginea aceasta creştea o fâşie lată de trestie tare, ascuţită, greu de străbătut. Prin trestie, trebuia mers prin apă până la genunchi. Picioarele se sprijineau însă cu plăcere pe fundul tare, chiar dacă era denivelat şi acoperit cu rădăcini de trestie. Frunzele ascuţite le biciuiau faţa, crestându-le pielea.

În sfârşit, ieşiră la mal. Era o luncă ce urca lin pe o măgură destul de ridicată, neagră de desişul copacilor. Deasupra se întindea vernilul închis al cerului scânteind de stele. Lucia se uită în urmă. O mare de ceaţă albă acoperea mlaştinile acelea. Înfricoşătoare. Se cutremură. Nu-i venea să creadă că tocmai străbătuse acel infern.

Acum mergeau alături pe o cărare lată, bine bătătorită. Pantofii tari de sport, ai Luciei se mulaseră de tot şi gâlgâia apa în ei. Printre copaci, sus, se zăreau lumini. Sunetele armonicii se auzeau acum mai tare, şi se desluşea melodia unui dans vioi. În întunericul tot mai adânc se zăreau două clădiri mari pătrate: construcţiile de pe moşie. Aici, sus, era mult mai cald.

Băiatul se opri.

— Am ajuns şi la conac, domnişoară, spuse arătând cu mâna şirul de ferestre luminate din spatele copacilor.

Lucia scoase din buzunar tot mărunţişul pe care îl avea.

Erau vreo zece zloţi. Îi puse pe toţi în palma băiatului şi spuse:

— Nu e mult, dar când o să vii la dispensar la moară, o să-ţi dau mai mult. Îţi mulţumesc foarte mult.

— Şi eu vă mulţumesc.

— Şi, rămâi să dormi la argaţi?

— Nu, domnişoară. Mă duc acasă.

— Cum se poate? Tot prin mlaştini?

— Sigur că da.

— Nu-ţi dau voie. Ar fi o nebunie. E o ceaţă atât de deasă şi-i aproape întuneric.

Băiatul ridică din umeri.

— Eu aş nimeri şi cu ochii închişi. Ce, e prima oară? Cunosc fiece plaur. De ce să înnoptez aici?

În zadar încerca Lucia să-l convingă. În zadar îi promitea să-l ia cu trăsura până la Radoliszki. Antoni Szuszkiewicz era un flăcăiandru încăpăţânat şi se vede că orgoliul nu-i permitea să renunţe la drumul pe care domnişoara îl socotea primejdios. Poate că voia să o impresioneze, destul că îşi luă rămas bun şi un minut mai târziu, dintre trestii ajunse la urechile Luciei clipocitul apei sub tălpile lui.

La conac se ajungea printr-un mic parc. Câinii erau încă legaţi, fiindcă deşi lătrau ameninţător dinspre clădiri, nici unul nu ieşi în calea Luciei. Avea mare chef să se aşeze pe pajiştea uscată şi să se odihnească, dar din nou o cuprinse teama că nu-l mai găseşte pe Pawlicki.

Abia acum începea să simtă pe faţă, pe mâini, pe gât, pe picioare o mâncărime supărătoare. Mii de ţânţari lăsaseră în pielea ei picături microscopice din otrava lor care, iritându-i ţesuturile, provoca acum apariţia unui număr imens de umflături. În mlaştini se apărase numai la început de aceste vietăţi înfometate. Pe urmă frica şi osteneala o făcuseră insensibilă la înţepăturile dureroase.

În faţa cerdacului o pereche de cai stăteau înhămaţi la brişcă. Pe capră moţăia un argat. Lucia răsuflă uşurată, înţelese că brişca îl aştepta pe Pawlicki. Prin urmare l-a găsit aici.

Uşa nu era închisă. Intră într-o tindă încăpătoare şi aici

o întâmpină lătratul furios al unui căţeluş mic şi pocit. Lătratul lui aduse din celelalte încăperi pe o doamnă mai în vârstă, care îi aruncă Luciei o privire mirată.

— Sunt doctor Lucia Kańska. Vă rog să-mi iertaţi înfăţişarea, dar am venit din Muchówka prin mlaştini. Mai e aici doctorul Pawlicki?

Bătrânica îşi împreună mâinile.

— Doamne Dumnezeule! Noaptea prin mlaştini?

— Am avut o călăuză, îi explică Lucia. Aş putea să-l văd pe doctorul Pawlicki?

— Sigur că da. Luaţi loc.

Se uită cu o privire îngrijorată la rochia plină de noroi a Luciei şi la husele albe şi curate de pe mobilă.

— Ştiu eu? Poate că îmbrăcaţi ceva uscat?

Se întoarse şi porni cu paşi mărunţi spre uşa întredeschisă.

— Wicek, Wicek, strigă.

În tindă intră un bărbat înalt, lat în umeri, cu faţa roşie şi cu păr scurt şi blond.

— Dânsa e doctor Kańska, îi explică bătrânica. Închipuieţi că a venit aici din Muckówka prin mlaştini. Acum, la vremea asta! Îmi permiteţi să vi-l prezint pe fiul meu…

Bărbatul se apropie de Lucia, înclină capul şi întinse mâna.

— Sunt Jurkowski. Ei, vă felicit pentru acest drum. Cunosc aceste locuri din copilărie şi, pe toţi dracii, nu mă socotesc un fricos, dar la aşa ceva nu m-aş încumeta, mai ales pe întuneric.

Lucia zâmbi.

— Nu o vorba de nici un eroism, ci de o necesitate. De viaţa unui om. A trebuit să ajung cât mai repede la doctorul Pawlicki. Iar la Radoliszki n-am putut găsi, cu nici un chip, cal.

— Da. Doctorul Pawlicki e aici. Îl chem numaidecât. Mamă, ar trebui să te ocupi puţin de domnişoara. Dar ce v-au înţepat ţânţarii. Ticăloşii ăştia nu au nici un respect pentru sexul slab.

Zâmbi şi îşi duse mâna la mustăţi, dar dându-şi seama că

în starea ei, Lucia nu era dispusă să primească complimente, spuse:

— Ar trebui să beţi imediat un păhărel de votcă. Un păhărel bun de votcă de ienupăr. Altfel o să faceţi febră. Mamă, trebuie să-i găseşti domnişoarei nişte îmbrăcăminte. Ce-i drept, Jadzia e mai înaltă, dar s-o potrivi ceva şi pentru domnişoara.

Bătrânica făcu repede câţiva paşi pe loc.

— Sigur că da, cum să nu.

— Vă mulţumesc foarte mult, răspunse Lucia, dar aş vrea să mă văd întâi cu doctorul Pawlicki.

— Mă duc numaidecât după el, spuse domnul Jurkowski. Stă la căpătâiul surorii mele, Jadwiga. Săraca de ea, are o criză de pietre la vezica biliară. Vezi, mamă, ce bine e că şi domnişoara e doctoriţă. O să vă invităm imediat şi o să faceţi un consult. Mamă, serveşte-o pe domnişoara cu votcă. Eu mă duc după doctor.

Dispăru în spatele uşi, iar mama lui aduse între timp o carafă şi un păhărel. Lucia bău cu multă plăcere tot ce era în păhărel. O senzaţie plăcută de căldură se răspândi pe esofag şi în stomac. Aşa ar fi vrut să se aşeze. Picioarele refuzau să-i mai dea ascultare.

— Încă un păhărel nu strică, încerca să o convingă bătrânica. Nu vă ofer nici un aperitiv fiindcă imediat o să servim cina. Până atunci dumneavoastră spălaţi-vă şi aranjaţi-vă. Prin mlaştini! Doamne Dumnezeule. Şi cine v-a trecut?

— Un copilandru din Muckówka, Antoni Szuszkiewicz îi spune.

— A, puşlamaua aceea. Şi unde-i acum?

— A plecat înapoi. Nu am vrut să-l las, dar s-a încăpăţânat. Mă tem să nu i se întâmple ceva.

Bătrânica dădu din mână.

— Pe omul rău nici naiba nu-l ia, îi spuse confidenţial.

Uşa se deschise şi intră doctorul Pawlicki. Până acum se cunoşteau numai din vedere. Lucia cunoştea ostilitatea lui Pawlicki faţă de Wilczur şi implicit faţă de ea, şi faţă de prezenţa lor în zona Radoliszki. Ce-i drept ei nu

reprezentau pentru el o concurenţă primejdioasă, fiindcă tratau numai oameni săraci, şi pe gratis, în timp ce el avea pacienţi din sfera marilor proprietari, care nu beneficiau de asistenţa lui Wilczur, din simplul motiv că profesorul consulta numai la dispensar, iar pe la conace nu voia să se ducă. Până acum au fost numai două cazuri în care a acceptat să primească pacienţi bogaţi. Era vorba însă de intervenţii chirurgicale complicate şi pacienţii erau trimişi de voie, de nevoie, chiar de doctorul Pawlicki, a cărui specialitate nu era chirurgia. Între Pawlicki şi Wilczur erau vechi conflicte, ce-i drept încheiate, dar care în vremea aceea se sfârşiseră aproape compromiţător pentru el. Aşa că Lucia nu se aştepta la o primire amabilă.

Şi într-adevăr, Pawlicki intră sobru, cu o înfăţişare impenetrabilă. Era un bărbat de vreo patruzeci de ani, bine făcut, cu tendinţă spre îngrăşare. Purta un costum foarte deschis, excelent călcat. Schiţă o înclinare a capului şi i se adresă Luciei:

— Dumneavoastră mă căutaţi?

— Da, domnule doctor. Sunt doctor Lucia Kańska. Colaborez cu profesorul Wilczur.

Pawlicki îi întinse o mână rigidă.

— Am plăcerea să vă cunosc din vedere şi din auzite. Cu ce vă pot fi de folos?

— Toată speranţa mea e în dumneavoastră. În farmacia din Radoliszki nu există vaccin antirabic şi mi-e teamă că transportarea în oraş poate fi tardivă.

— Pe cine a muşcat câinele turbat? îşi manifestă curiozitatea.

— Pe profesorul Wilczur.

Pawlicki nu-şi putu ascunde surprinderea.

— Ah… Pe profesorul Wilczur?…

— Da. La farmacie mi s-a spus că dumneavoastră aţi adus de curând acest vaccin…

— La ce oră l-a muşcat?

— Acum vreo cinci ore.

Pawlicki îşi umflă buzele.

— Ei, dacă e aşa, nu e nici o primejdie. Profesorul

Wilczur are timp să ajungă în oraş.

— Sunt însă cazuri, interveni Lucia, în care şi o întârziere minimă este ireparabilă. Iar dacă dumneavoastră aţi avea vaccin, v-aş fi nespus de recunoscătoare.

Pawlicki îşi muşcă buzele şi îşi încruntă sprâncenele: Lucia ştia că ezită, că luptă cu el însuşi. Că nu se poate hotărî.

În cele din urmă Pawlicki spuse:

— Nu-mi amintesc exact. Mi se pare că mi-a mai rămas ceva. În orice caz nu îl am asupra mea, ci la Radoliszki.

— Am fost la dumneavoastră acasă. Soţia mi-a spus că fără dispoziţia dumneavoastră nu-mi poate da nimic. Dacă aţi fi atât de amabil să-i scrieţi un bilet…

Pawlicki scutură din cap.

— Nu ajută la nimic. Toate medicamentele specifice le ţin închise, iar cheia, din principiu, n-o dau nimănui.

Lucia îşi frângea mâinile.

— Şi atunci ce mă fac?

Domnul Jurkowski tuşi tare.

— Altă soluţie nu-i. Doctoraşul trebuie să meargă personal. Ospitalitatea e ospitalitate, cina e pe masă, dar eu înţeleg că nu am dreptul să-l reţin.

— Sigur că nu. Mare păcat, dar ce să-i faci, recunoscu şi mama lui.

Pawlicki ridică din umeri.

— Doctoriţa Kańska mi se pare că exagerează în temerile sale. O oră întârziere, sau chiar mai mult, nu-i nici o diferenţă.

— Atunci bine, hotărî Jurkowski. Servim cina în ritm de mazur şi pe urmă plecarea!

Doamna Jurkowska o conduse pe Lucia în camera sa şi acolo o sili de-a dreptul să îmbrace o rochie a fiicei ei şi să se ungă cu o doctorie făcută în casă, care zicea ea că e ideală împotriva înţepăturilor de ţânţari. Când au intrat amândouă în sufragerie, Pawlicki, gazda şi încă un bărbat se şi aşezaseră la masă. Doctorul nu se adresă deloc Luciei. Era tăcut şi morocănos. Cum gazda îi grăbea pe

toţi, cina luă sfârşit în mai puţin de o jumătate de oră, iar cinci minute mai târziu se urcau în brişcă. Surpriza cea mare a venit când domnul Jurkowski şi-a făcut apariţia în cerdac cu şapca pe cap şi tună la vizitiu.

— Coboară, cap sec, de pe capră. Am să mân eu.

Sărind pe capră, se întoarse spre Lucia şi Pawlicki.

— S-ar târî cu voi dracu-l ştie cât. Mie-mi place goana cavalerească.

Izbucni în râs şi plesni din bici deasupra capetelor cailor. Brişca ţâşni încât pasagerii se lăsară pe spate. Caii porniră la trap.

Era într-adevăr o goană cavalerească. Cum mijlocul drumului şi uneori tot drumul era incredibil de nisipos, încât roţile se afundau până la osie, domnul Jurkowski mergea pe marginea drumului iar acolo, unde şanţul nu era adânc, prin şanţ, sau pe mirişte. Lucia se ţinea cu toate puterile ei de rezemătoare, Pawlicki, sărind la fiecare hârtop, blestema pe sub mustaţă. Caii mergeau la trap. Pawlicki răsuflă uşurat când drumul pătrunse între două ridicături cu pereţi abrupţi, pe care trebuia mers la pas. Aici nici temperamentul cavaleresc al vizitiului nu ajuta la nimic. Drumul acesta ţinea vreo doi kilometri. Domnul Jurkowski începu să converseze cu Lucia, întrebând-o de dispensar, de ce a determinat-o să părăsească Varşovia, dacă nu intenţionează să se întoarcă şi, în sfârşit, dacă e căsătorită.

— Iertaţi-mă că întreb aşa pe şleau, dar eu nu am nici un fel de maniere. Eu sunt un simplu om de la ţară, ce am în guşă şi-n căpuşă. Vă rog să nu mi-o luaţi în nume de rău.

— Nici vorbă. Nu o iau în nume de rău.

Lucia trebui să zâmbească. Tânărul i se părea foarte simpatic. De altfel îi era profund recunoscătoare pentru înţelegerea arătată.

Încerca să intre în vorbă cu Pawlicki. Tremura la gândul că Pawlicki, chiar, dacă are vaccinul, ar putea să nu-şi învingă aversiunea faţă de profesor şi să spună că nu-l are. Trebuia să-i câştige simpatia. Nu era o sarcină uşoară fiindcă el îi răspundea monosilabic. Şedea indispus şi

inaccesibil.

Cum diplomaţia nu dădea rezultate, Lucia se hotărî să atace frontal, fără să evite delicata temă.

— Ştiţi, domnule doctor, i se adresă după o pauză, mi se pare ciudat şi de neînţeles. Mi se pare că aveţi să-i reproşaţi ceva profesorului Wilczur.

— Nu am nimic să-i reproşez, răspunse ridicând din umeri.

— Şi totuşi… Mărturisesc că nu înţeleg ce anume. Vă rog să mă credeţi că profesorul Wilczur vorbeşte întotdeauna despre dumneavoastră cât se poate de frumos. Dumneavoastră nu ştiţi, dar e un om de o bunătate angelică.

— Nu-l cunosc prea bine, mormăi.

— Dar de ce? Credeţi că v-ar aduce vreun prejudiciu?

— Dimpotrivă. Onoare, spuse înclinând ironic capul. O onoare pe care nu o merit.

Lucia lăsă să treacă neobservată ironia din vocea lui.

— La dispensar ne vin foarte des pacienţi care s-au tratat şi la dumneavoastră. Şi aproape întotdeauna profesorul le indică să continue tratamentul prescris de dumneavoastră. Profesorul vă consideră un medic foarte bun. Când se construia dispensarul spunea că speră să vă interesaţi şi dumneavoastră cândva de el.

— Consider că ar fi inutil, răspunse Pawlicki. Prezenţa domnului profesor şi a dumneavoastră cred că e suficientă. De altfel nimeni nu m-a rugat să mă interesez de dispensar, iar eu nu am vrut să fiu agasant. Nu-mi place să fiu socotit un intrus.

— Vă înşelaţi, îl contrazise imediat. Nu vorbesc numai de mine dar şi profesorul ar primi cu recunoştinţă colaborarea dumneavoastră.

— Îmi permit să mă îndoiesc, ripostă glacial.

— Dar de ce?

Se întoarse spre ea şi o privi drept în ochi.

— Vreţi să fiu sincer?

— Vă rog chiar.

— Într-adevăr, am ce să vă reproşez, şi profesorului şi

dumneavoastră. Aţi venit aici, unde eu sunt singurul medic. Se înţelege, nu vreau să mă compar cu profesorul. El este un mare învăţat, eu un modest medic de ţară. Nu vreau să mă compar nici cu dumneavoastră, fiindcă practicând în instituţii spitaliceşti din capitală aţi avut cu siguranţă posibilitatea să cunoaşteţi cele mai noi metode şi mijloace de tratament. Dar m-am simţit profund lezat că dumneavoastră m-aţi desconsiderat. Puteaţi să mă desconsideraţi, dar trebuia să aveţi atâta amabilitate încât să nu mi-o arătaţi.

— Pentru numele lui Dumnezeu! Cred că e o neînţelegere! În ce fel v-am arătat desconsiderarea care nici nu ne-a trecut prin minte?

— Foarte simplu. Nu zic că ar fi trebuit să-mi faceţi o vizită, dar ar fi fost suficient dacă profesorul mi-ar fi trimis un bileţel cu invitaţia de a-l vizita eu. Nu. Aţi evitat demonstrativ orice contact cu mine. Ah, domnişoară. Am martori cât am aşteptat acest gest. De atâtea ori am vorbit despre asta, cu domnul Jurkowski, nu cu altcineva. Poate depune mărturie.

— Acesta-i purul adevăr, recunoscu domnul Jurkowski.

— Am aşteptat. Am avut răbdare, confirmă Pawlicki. Am socotit că atâta timp cât locuieşte la moară, profesorul îşi consideră sejurul aici ca neoficial. Când s-a răspândit vestea despre construirea dispensarului, i-am spus soţiei: Ei, acum cu siguranţă mă invită să colaborez… Şi asta am spus-o tot în prezenţa dumitale, domnule Wincenty.

— Aşa e, aşa e.

— Ei şi am aşteptat, am aşteptat săptămâni întregi. În cele din urmă, aud că dispensarul e gata. Că trebuie să fie inaugurat. Şi deodată primesc invitaţia. M-am bucurat sincer, dar mă uit la dată şi văd că inaugurarea e fixată, că domnul profesor a binevoit să o fixeze tocmai în ziua în care eu am consfătuire la judeţ.

Lucia îi luă mâna.

— Vă dau cuvântul meu că profesorul nu ştia nimic…

— Aş vrea să vă cred, spuse cu amărăciune.

— Trebuie să mă credeţi.

— Dar toată lumea ştia că plec, iar ştirea aceasta ar fi trebuit să ajungă şi la dumneavoastră. Trebuia pentru că înainte de plecare i-am înştiinţat pe toţi pacienţii mei că voi lipsi din Radoliszki o săptămână şi că în acest timp să se adreseze domnului profesor Wilczur sau dumneavoastră. Şi ca să nu se spună că vorbesc în vânt şi să vă dovedesc că dumneavoastră trebuia să ştiţi cu mult înainte de fixarea datei inaugurării, îmi permit să vă dau şase cazuri în care pacienţii, în lipsa mea, vi s-au adresat dumneavoastră pentru consultaţii. Prin urmare: Jamiolowski, cel cu cazanul din Wickuny, soţia…

— Într-adevăr, aşa a fost, îl întrerupse Lucia. Am crezut însă că dumneavoastră aţi plecat intenţionat, manifestându-vă în felul acesta inamiciţia faţă da noi.

Domnul Jurkowski se întoarse pe capră şi izbucni într-un râs zgomotos.

— Asta-i bună! Ei, eu întotdeauna am susţinut că toate supărările, giumbuşlucurile şi alte marafeturi se datoresc neînţelegerilor.

Îl lovi pe Pawlicki pe umăr încât acesta se aplecă spre Lucia.

— Nu ţi-am spus eu, doctore, de sute de ori: Lasă toate astea, du-te la profesor şi spune-i: Ce-a fost a trecut. Să fie înţelegere şi gata. Eu aşa fac şi, la toţi dracii, n-am ieşit niciodată în pierdere. Ei, dar acum ţineţi-vă bine, pentru că putem iar merge ca lumea.

Într-adevăr, drumul nisipos luase sfârşit şi caii porniră iar la trap pe un drum plin de hârtoape dar bătătorit. Trecură de o cotitură şi zăriră luminile din Radoliszki.

Acasă la Pawlicki nu dormea nimeni. Doctorul schimbă cu soţia doar câteva cuvinte, îşi luă din dulap necesarul, lucrurile de care avea nevoie, şi se întoarse la brişcă. Cum până la moară se mergea pe o şosea excelentă, după câteva minute ajunseră la faţa locului. Lucia începu să-i mulţumească domnului Jurkowski dar acesta se porni pe râs.

— Nici nu mă gândesc să-mi iau rămas bun. Nu scăpaţi atât de uşor de mine. În primul rând, după ce terminaţi,

trebuie să-l duc pe doctor în orăşel, iar în al doilea rând, profit de ocazie ca să vă întorc vizita şi cu această ocazie să-l cunosc pe profesor.

— Cu multă plăcere. Poftiţi, vă rog.

În pofida previziunilor Luciei, Wilczur ştia că acel câine care l-a muşcat era turbat. Poliţiştii au reuşit să ucidă nefericitul animal chiar pe malul iazului, unde se întorsese de la cimitir. Profesorul l-a văzut şi nu avea nici cea mai mică îndoială că e vorba de turbare. Şi-a dat seama şi că Lucia nu s-a întors, fiindcă a plecat în căutarea vaccinului antirabic.

L-a întâmpinat cordial pe Pawlicki şi aflând că printr-o întâmplare avea acasă vaccinul, îi mulţumi călduros că a binevoit să se deranjeze personal.

După administrarea vaccinului, de care se ocupă Pawlicki împreună cu Lucia, a fost nevoie să i se schimbe pansamentul. Muşcătura nu era deloc uşoară. Braţul stâng se inflamase până la cot, palma era foarte umflată iar două degete inerte. Nu exista nici o îndoială că fusese atins un nerv şi câteva vase sangvine.

— Oricum, hotărî Pawlicki, trebuie să vă duceţi în oraş. Vedeţi şi dumneavoastră că în afară de tratamentul cu vaccin antirabic poate să fie nevoie de o intervenţie chirurgicală. Colega Kańska e internistă, iar în ceea ce priveşte calităţile mele de chirurg, şi aici se sili să zâmbească, dumneavoastră aveţi o opinie formată.

— Nu trebuie să te superi pe mine, colega. Fiecare dintre noi are specialitatea lui. Văzând reţetele dumitale trebuie să spun că am o deosebită consideraţie pentru moderaţia pe care o dovedeşti în administrarea medicamentelor radicale.

Pawlicki se înroşi uşor.

— E o onoare deosebită pentru mine să aud cuvinte de apreciere din partea dumneavoastră, domnule profesor.

Wilczur râse.

— Colega dragă, să lăsăm onoarea. Dar în ceea ce priveşte consideraţia, cea mai bună dovadă e faptul că mă supun indicaţiei dumitale şi mâine plec la oraş.

Lucia se duse să se ocupe de ceai. Samovarul mai era cald. Trebuia doar să mai pună nişte cărbuni şi să-i aprindă cu ajutorul unui mic burduf. În timpul acestei operaţii simţi o uşoară ameţeală. Surprinsă de acest simptom, îşi luă pulsul. Nouăzeci şi şase.

— Am febră, îşi spuse.

Nu avea însă timp să-şi măsoare temperatura. Îndată după ce serviră ceaiul, Pawlicki şi Jurkowski începură să-şi ia rămas bun.

— Dacă-mi permiteţi, în timpul absenţei dumneavoastră am să trec pe aici să o ajut pe colega Kańska.

— Vă voi fi foarte recunoscător. Nu numai în absenţa mea, întotdeauna sunteţi binevenit.

— Poate că în felul acesta, spuse Pawlicki râzând, mă mai reabilitez şi eu. Sunt socotit un lacom şi un spoliator. Vreau să dovedesc că nu e adevărat. Vă rog să mă credeţi că am mulţi pacienţi care nu plătesc. Nici nu se poate altfel într-un ţinut în care sunt atâţia oameni săraci.

După ce au plecat, iar Wilczur s-a dus şi el la culcare, Lucia îşi măsură temperatura. Avea treizeci şi opt cu câteva linii. Drumul prin mlaştini nu putea să nu lase urme. Nu se nelinişti însă prea mult. Înainte de culcare luă o doză mare de aspirină şi căzu imediat într-un somn adânc, de piatră.

A doua zi se trezi cu febră. Cu toate acestea se sculă. Nu numai că aşteptau pacienţii, ca de obicei, dar trebuia să se ocupe de cel mai important lucru, de expedierea lui Wilczur la gară.

La şapte dimineaţa Wańka cel gras era înhămat la brişcă. Îl ducea Zonia, fiindcă nici unul dintre bărbaţi nu-şi putea lăsa treburile de la moară. Lucia pregăti valiza lui Wilczur, care primea bolnavii şi cu mâna bandajată. Pe la opt, după micul dejun, profesorul se urcă în brişcă.

— Îmi pare nespus de rău că vă duceţi singur, îi spunea Lucia, dar nu-i pot lăsa pe toţi aceşti bolnavi fără îngrijire.

Wilczur o privi atent.

— Dumneata nu ai cumva febră?

Negă cu hotărâre.

— Nici vorbă. Sunt emoţionată.

— Ai grijă cel puţin să nu te îmbolnăveşti, spuse sărutându-i mâna.

— O să-mi fie dor, şopti Lucia, ca să nu audă Zonia. Şi vă implor să-mi scrieţi.

— Bine, bine…

— Dacă nu primesc scrisoare în fiecare zi, nu am să rezist şi vin la oraş. Cred că această ameninţare e destul de grăitoare ca să vă determine să-mi scrieţi.

Zonia, care se răsucea nerăbdătoare lângă Wilczur, le întrerupse discuţia:

— Dacă trebuie să ne oprim şi în Radoliszki la doctorul Pawlicki ar trebui să plecăm.

— La revedere, strigă Wilczur.

Brişca a trebuit să se mai oprească şi în faţa morii, fiindcă toată familia lui Prokop Mielnik, cu el în frunte, a ieşit să-şi ia rămas bun de la profesor.

— Drum bun şi să vă întoarceţi sănătos.

Într-adevăr, Wilczur voia să treacă pe la Pawlicki, în primul rând ca să-i mulţumească pentru amabilitatea de ieri şi într-un fel să-i întoarcă vizita, în al doilea rând să-l roage să-şi respecte promisiunea şi să treacă pe la Lucia, care nu avea nici un ajutor.

Pawlicki şi soţia lui tocmai luau micul dejun. Abia în timpul discuţiei de aici a aflat el de drumul prin mlaştini pe care l-a făcut Lucia până la Kowalewo.

— Ştiu de la localnici că trecerea prin mlaştini e aproape imposibilă, spunea Pawlicki. De altfel astăzi avem şi dovada acestei afirmaţii, o dovadă foarte tristă.

Făcu o pauză şi adăugă:

— Domnişoara Kańska a fost condusă de un tânăr din Muchówka, un anume Szuszkiewicz, socotit cel mai bun cunoscător al terenului. A condus-o cu bine. Pe urmă a pornit singur înapoi pe acelaşi drum. A pornit, dar până acum nu s-a întors. Şi nu se va mai întoarce niciodată.

Capitolul XIV

Lucia nu a aflat de moartea lui Antoni Szuszkiewicz nici în ziua aceea, nici în ziua următoare. În timp ce bandaja bolnavii în cabinetul ambulatoriului a simţit din nou ameţeală, dar o ameţeală mult mai puternică decât cea precedentă. Abia a reuşit să acopere rana unui pacient cu tifon şi să-i spună Donkăi să-l bandajeze ea. A ajuns în camera sa sprijinindu-se de pereţi. Speriată, Donka alergă după Jemiol care, luându-i Luciei temperatura, se sperie şi el. Mercurul termometrului depăşea patruzeci de grade. Se apucă să facă şi el ce ştia.

În primul rând îi dădu Luciei să bea o fiertură de plante, pe care profesorul o administra bolnavilor pentru scăderea febrei, pe urmă îi porunci Donkăi să o dezbrace şi să o culce în pat. Cunoştinţele lui medicale nu mergeau însă mai departe, aşa că se aşeză lângă pat şi se mulţumi să alunge muştele.

Din fericire, după-amiază devreme, veni doctorul Pawlicki. Jemiol îi ieşi în întâmpinare:

— Cinstite esculap, asupra noastră s-au abătut cele şapte plăgi ale Egiptului. Bătrânul meu prieten a fost muşcat de un câine, la farmacie s-a terminat spirtul, iar domnişoara Lucia zace inconştientă, cu febră mare. I-am administrat un decoct din nişte plante contra febrei, dar nu scade sub patruzeci. Vedeţi dumneavoastră ce-i cu ea. Sper să nu fie nimic grav, în pofida temperaturii ridicate.

Doctorul Pawlicki consultă bolnava şi ajunse la convingerea că febra a apărut pe fondul unei răceli şi a epuizării nervoase.

— Domnişoara Kańska are inima sănătoasă, îi explică lui Jemiol, drept urmare, nu cred că vor apărea complicaţii deosebite. În câteva zile se va reface. De altfel eu voi trece zilnic pe aici.

Şi îşi respectă promisiunea. Zilnic, după consultaţiile lui obişnuite din Radoliszki, venea la dispensar, unde nu numai că se interesa de starea sănătăţii Luciei, dar se

ocupa şi de pacienţii de aici.

După cinci zile, Lucia îşi recapătă cunoştinţa. A vrut să se ridice, dar era atât de slăbită încât nu reuşi nici să se îmbrace. A făcut-o abia a doua zi. Era într-o zi de duminică şi venise s-o viziteze domnul Jurkowski.

Ştia de la Pawlicki de boala Luciei şi venise cu un buchet uriaş de flori.

— Ah, cred că aţi avut multe necazuri cu florile acestea, îi spuse Lucia mulţumindu-i. E un gest foarte frumos din partea dumneavoastră.

— Ce gest frumos?! Boala dumneavoastră, fir-ar să fie, e în parte şi vina mea. Iar dacă nu a mea, atunci a bunicilor şi străbunicilor mei, fiindcă s-au aşezat în Kowalewo. Dumneavoastră nu ştiţi că mlaştinile acelea mizerabile aparţin de Kowalewo. Mi-am bătut de multe ori capul cum să desec acele mlaştini. Am adus şi ingineri care au umblat, au dat din cap, au măsurat şi a ieşit un mare fâs.

Se porni pe un râs puternic, se lovi cu palmele peste genunchi şi adăugă:

— Au luat câte cinci sute de zloţi şi s-au dus dracului. În schimb, noroiul cum a fost, aşa a rămas.

Vorbea tare, râdea cu toată gura. Toată casa se umpluse de bubuitul vocii lui baritonale. Când se mişca prin cameră se părea că-i gata, gata să răstoarne toate obiectele. Vocea şi persoana lui umpleau dispensarul.

Cum venise direct de la slujba din Radoliszki şi era vremea prânzului, Jemiol se îngriji să nu lipsească votca de la masă. Şi într-adevăr nu a lipsit. Domnul Jurkowski s-a dovedit un bun camarad. Prânzul se terminase de mult, iar ei doi se cinsteau în continuare. Simţindu-se obosită, Lucia îşi luă rămas bun şi se întinse în pat. Îndată ce ieşi, Jurkowski se aplecă spre Jemiol şi-i spuse în şoaptă, de se auzi perfect pe o rază de douăzeci de metri în jurul casei:

— Dom’le, ce femeie extraordinară! Aşa femei ar trebui să se nască şi din piatră seacă.

Jemiol încuviinţă sobru.

— Nu am nimic împotriva acestui gen de naşteri, cinstite agrarian, deşi cred că ele ar prefera să se nască în condiţii

mult mai prielnice.

Domnul Jurkowski îşi încruntă sprâncenele curios:

— În condiţii mult mai prielnice?

— Si, signore. În sănătatea cavalerilor.

Băură şi domnul Jurkowski întrebă sobru:

— Dumneata eşti cavaler?

— Da. Dar nu de la Malta.

— Dar ştii dumneata că eu m-am săturat de burlăcie? Mă apropii de patruzeci, e timpul. E timpul.

— Şi de ce nu te-ai căsătorit până acum?

— Tocmai din cauza timpului. N-am avut timp. E de râs, dar acesta-i adevărul. Fiindcă, uite, domnule dragă: întâi a fost războiul. Omul nu se gândeşte la aşa ceva. Pe urmă mă întorc eu la Kowalewo şi găsesc totul ras. Totul ars până-n temelii. Iar temeliile le-au furat ţăranii. Cum se spune, n-aveai de ce te agăţa. Cum să te însori? E greu să-ţi iei nevasta, s-o aşezi, dom'le dragă, sub păr şi să-i spui: stai aici, iubito, şi aşteaptă până clădesc eu casa şi-ţi scot o bucată de pâine din ţelina asta. Când m-am apucat să-mi refac gospodăria, apoi din zori şi până-n noapte n-am mai cunoscut odihna. De bine ce am pus puţină ordine a venit criza. Mă gândesc eu: ce naiba? Orice s-ar întâmpla, oamenii tot or să mănânce. Pământul tot trebuie să dea ceva din el. Câţiva ani însă nu a dat. Un metru de secară sau un funt de câlţi – totuna. Ştii şi dumneata.

Jemiol confirmă.

— Ştiu, ştiu. Ce-i drept secară n-am cultivat, în schimb am avut plantaţia de câlţi.

— Cum aşa? se miră domnul Jurkowski.

— Foarte simplu. Câlţi pe cap. După cum vezi *Cincinatus*, plantaţia nu prea rodeşte. Crescenţa-i slabă.

— Ho, ho, ho! pricepu domnul Jurkowski. Adică cheleşti? Ha, ha, ha! Dar ştii că ai haz! Ce ziceam eu? Aha. N-aveam vreme de însurătoare. Şi ca să-ţi spun drept, pământul de pe aici nu-i prea bogat în fete. Cele care au fost s-au măritat. Te duci la un vecin, la altul, toţi sunt însuraţi. Fiecare are în casă femeie, copii…

— Născuţi din piatră seacă, răspunse Jemiol.

— Născuţi din piatră seacă, repetă automat domnul Jurkowski, apoi dându-şi seama de păcăleala camaradului său, izbucni din nou în râs. Dar ştii că eşti un varşovian rău de gură. Bată-te să te bată, dom'le dragă!… Dar dumneata n-ai fost niciodată însurat?

— Niciodată, scutură Jemiol din cap.

— Şi nu te-a tras niciodată să te-nsori?

— Ba da. Odată m-au tras doi tipi să mă-nsor cu sora lor.

Domnul Jurkowski îi făcu cu ochiul un semn complice.

— Chiar aşa te-ai aventurat?

— Dacă asta se poate numi aventură, *carissime*.

Au discutat aşa până s-a lăsat întunericul, când oaspetele a început să se pregătească de plecare. Cum el îşi tot dregea glasul, întârziind şi uitându-se împrejur, Jemiol îi sugeră:

— Poate că vrei să-ţi iei rămas bun de la domnişoara Lucia?

— Da, exact. Dacă se simte destul de bine şi dacă nu doarme.

Lucia nu dormea, dar şi-a luat rămas bun prin uşa întredeschisă, iar după plecarea lui, i-a spus lui Jemiol:

— Ce om drăguţ. E atâta prietenie în el şi e de o simplitate emoţionantă, cum numai o inimă sinceră şi bună poate fi.

— Adevărat, confirmă cu viclenie Jemiol. Şi apoi frumuseţea, umerii lui Hercule, bicepşii lui Titan, grumazul unui zimbru, fantezia lui Kmicic[58]! He, he! Sărmanul meu prieten!

Lucia se miră.

— De cine vorbeşti?

— De prietenul meu. De Wilczur. Nefericitul stă în spital, în oraş, şi nici prin minte nu-i trece că Penelopa a uitat să mai destrame noaptea pânza, că, dimpotrivă, noaptea visează, dar nu-l visează pe el, nefericitul de Odiseu!…

Lucia se înroşi uşor şi râse.

— Ce prostii vorbeşti?!

— O, vai ţie, vai, Odiseu, se lamenta Jemiol. Adevărat îţi

[58] Personaj din romanul Potopul de Henryk Sienkiewicz.

zic ţie, mai puţin primejduit erai atunci când mulţimea de peţitori pândea inima Penelopei tale, decât acum când e numai unul! Unul, dar cine! Statura lui Zawisza Czarny[59], mustaţa lui Leszek Bialy[60] fir-ar să fie ei, şi aşa mai departe. Se duce acum la Kowalewo acela al lui, şfichiuie caii cu biciuşca, fluierând mulţumit, iar pe urmele lui aleargă gândurile şi suspinele frumoasei Dulcinee din Toboso. Goneşte, cavalere, iute, la întrecere cu vântul! E o întrecere la capătul căreia nu vei fi gonit.

Distrată, Lucia râdea cu poftă.

— Slab profet.

— Slab?… Vreţi să spuneţi *nemo profeta*[61] în dispensarul lui? De-ar fi mincinoase prorocirile mele!

— Te asigur că nu se pot adeveri, spuse apăsat.

— Iar mie mi se părea că acest *agricola* v-a cucerit inima de la prima vedere.

— Într-adevăr, mi-a cucerit-o, dar nu în sensul la care te gândeşti dumneata.

— Dar ştiţi că în modul cel mai evident el vă trage clopotele. Aceasta e o curte după toate regulile tradiţiei de la ţară.

Lucia dădu din mână.

— Eu sunt mai convinsă că şi de data aceasta te înşeli.

— Pun pariu pe toată averea mea, se încăpăţâna Jemiol. Şi cine ştie dacă nu-şi atinge scopul?! Cine ştie?! Cu răbdare şi prin muncă… O să vedeţi că ne va vizita tot mai des.

Jemiol nu se înşelase. Într-adevăr, aproape că nu era zi fără vizita domnului Jurkowski. Venea sub diferite pretexte. O dată fiindcă îi era în drum spre nişte cunoştinţe. O dată pentru că avea de rezolvat nişte lucruri în târguşor, altă dată ca să aducă nişte alimente oferite spitalului de mama sa. Pretextele nu erau nici prea

---

[59] Zawisza Czarny, cavaler polonez, simbol al instituţiilor cavalereşti.

[60] Leszek Bialy(aprox.1186-1227) principe polonez.

[61] Din latinescul *Nemo propheta in patria sua* (Nimeni nu e profet în ţara lui).

ingenioase, nici prea transparente. O puneau însă pe Lucia în imposibilitatea de a începe o discuţie deschisă cu el. Când domnul Jurkowski nu a mai avut idei pentru a inventa pretexte, a spus deschis:

— Nu mai am prea mult de lucru şi cum am muncit atâta un an întreg, am şi eu dreptul să mai respir. Când mă duc la vecini, după cum ştiţi, conversaţia nu e prea variată. Se tăifăsuieşte despre treburile vieţii cotidiene, despre secară, despre vaci, despre servitori. Aşa că iertaţi-mă că vă calc, dar îmi face plăcere să stau aici măcar o oră.

Ce-i drept ora se întindea la câteva ore, dar nu era chip să i se spună că deşi vizitele lui îi fac plăcere şi Luciei, ele nu pot duce la ceea ce se aşteaptă el. În discuţiile cu ea, domnul Jurkowski nici nu pomenea de aşa ceva. Se vede că în pofida temperamentului şi sincerităţii sale, nu făcea parte dintre oamenii agresivi şi prefera să cerceteze întâi terenul ca să nu se expună la un refuz jenant.

Aşa stăteau lucrurile până când într-o zi spre seară, profesorul Wilczur se întoarse pe neaşteptate. Tocmai stăteau la un ceai, când au auzit o căruţă apropiindu-se. Înainte ca Jemiol să fi reuşit să iasă în cerdac, Wilczur intră în tindă. Lucia şi domnul Jurkowski îl întâmpinară cu strigăte de bucurie. La lumina lămpii arăta sănătos şi aşa cum îl ştiau.

Poate că mai slăbise puţin şi era mai palid, dar asta se putea pune pe seama trecerii bronzului de la ţară. Abia când s-a aşezat la masă, Lucia a observat că profesorului îi tremura mâna stângă, tremura necontenit, iar tremurul se amplifica ori de câte ori încerca să ţină cu ea furculiţa sau linguriţa.

Lucia simţi lacrimi în ochi. Ca să şi le ascundă, se ridică şi se duse în camera sa. Aici nu trebuia să-şi înăbuşe plânsul. Fără îndoială că atât Jemiol cât şi domnul Jurkowski observaseră tremurul mâinii, dar numai ea înţelegea tot tragismul situaţiei: chirurgul Wilczur nu mai exista. Cele mai precise mâini, cărora sute şi mii de pacienţi le încredinţau viaţa lor, deveniseră un aparat stricat, un aparat inutilizabil. De-acum înainte nu mai

putea face singur nici o operaţie mai dificilă. Ce-i drept, multe dintre ele nu necesitau utilizarea ambelor mâini şi pot fi realizate cu asistenţa altui medic, dar pierderea parţială a controlului asupra mâinilor trebuia să fie pentru Wilczur o lovitură teribilă.

Lucia nu s-a putut stăpâni multă vreme. Doar era medic şi înţelegea că tremurul mâinii nu putea fi o manifestare trecătoare. În cazuri excepţionale asemenea afecţiuni pot fi înlăturate cu ajutorul razelor şi electroterapiei, adică a unor tratamente pe care nu le puteau face aici fiindcă nu posedau aparatele necesare. Cu siguranţă că medicii nu i-ar fi dat drumul lui Wilczur dacă ar fi considerat afecţiunea curabilă. El însuşi ar fi rămas acolo chiar şi pentru cel mai îndelungat tratament, numai să nu-şi piardă capacitatea de chirurg. Prin urmare, starea lui era disperată. Se putea bănui că dinţii câinelui turbat au atins unul dintre cei mai importanţi nervi şi că nu mai era nimic de făcut.

Când s-a întors, domnul Jurkowski îşi luă rămas bun. Apoi se duse şi Jemiol la culcare. Au rămas singuri. Wilczur îi zâmbi cu tristeţe.

— Vezi, domnişoară?…

Şi întinse spre ea mâna tremurândă. Într-o răbufnire de tandreţe şi de compătimire îi luă mâna şi începu s-o acopere cu sărutări. Se vede că Wilczur era prea zguduit ca să se mai poată apăra.

— Şi închipuieşte-ţi, domnişoară Lucia, vorbea cu o voce şoptită, închipuie-ţi că nu s-a putut constata atingerea nici unui nerv. Nu e nici o întindere musculară… Am încercat acolo totul. Erau specialişti foarte buni. Au apreciat, iar eu înclin spre opinia lor, că nu mai e nimic de făcut. Am observat că în mare măsură depinde de starea psihică. Cu cât sunt mai iritat sau mai nerăbdător, cu atât tremurul este mai puternic. În schimb, noaptea în timpul somnului, dispare complet.

Lucia îi strângea mâna între palmele ei, de parcă ar fi vrut ca prin strângerea aceea afectuoasă să-i înăbuşe tremurul.

— Nu-i nimic. Nu-i nimic. Nu vă întristaţi. Nu uitaţi că eu

voi fi întotdeauna lângă dumneavoastră. Nici până acum nu aţi făcut singur toate operaţiile. În atâtea cazuri au fost suficiente diagnosticul şi indicaţiile dumneavoastră.

Wilczur îi mângâie părul.

— Ştiu, ştiu, dragă domnişoară Lucia. Există infirmităţi şi mai grave decât aceasta. În cele din urmă cine ar putea fi mai obişnuit decât mine cu infirmităţile... O să ne descurcăm noi.

A doua zi dimineaţa veni doctorul Pawlicki, care aflase de întoarcerea lui Wilczur. Era şi el zguduit de starea mâinii profesorului şi spuse parcă în treacăt:

— Ce-i drept, eu nu am avut fericirea să beneficiez de cursurile şi de clinica dumneavoastră, dar acum, în marea mea obrăznicie vreau să merg până acolo încât să mă folosesc de prezenţa dumneavoastră aici şi să-mi completez săracele mele cunoştinţe din domeniul chirurgiei. Cunoscându-vă bunătatea, cred că nu veţi refuza să-mi daţi sfaturi şi să-mi permiteţi să lucrez sub conducerea dumneavoastră.

Wilczur îl privi cu seriozitate.

— Nu, colega. Chiar îţi voi fi recunoscător. De obicei intervenţiile mai dificile le facem dimineaţa. Treci în vremea asta pe aici.

— Mă voi strădui să nu scap nici o ocazie, spuse Pawlicki înclinând capul.

Într-adevăr, începu să treacă aproape zilnic pe la dispensar şi făcea operaţii sub îndrumarea sau cu participarea lui Wilczur. Cum nu avea prea mulţi clienţi, îşi putea permite să lucreze fără plată. Mai ales datorită căsătoriei, avea o situaţie materială bună şi nu era nevoit să alerge după câştig.

În afara lui, domnul Jurkowski vizita în continuare dispensarul. Wilczur nu putea să nu observe care este obiectivul principal al vizitelor sale. Şi chiar dacă ştia că Lucia îl priveşte pe acest tânăr moşier doar cu o simpatie obişnuită, o întrebă odată:

— Cum îţi place domnul Jurkowski?

Lucia s-a uitat la el mirată.

— Întrebarea aceasta are vreun sens?

Wilczur se zăpăci.

— Ei, nu. Mi s-a părut că vine aici în primul rând pentru dumneata.

Lucia ridică din umeri.

— Se poate. Dacă sunteţi nemulţumit, nimic mai simplu decât să i se dea de înţeles că vine prea des.

— Dar de unde! se revoltă profesorul. E un om foarte drăguţ. Şi apoi, dumneata de ce să te plictiseşti? La vârsta dumitale şi aşa e un mare sacrificiu să stai în pustiul acesta, departe de orice distracţii şi petreceri. Trebuie să ai şi dumneata societatea dumitale.

Îl privi cu un zâmbet afectuos.

— Dumneavoastră ştiţi cel mai bine că nu duc dorul distracţiilor, iar societatea dumneavoastră mă satisface pe deplin.

Nu era ea chiar atât de sinceră în ceea ce spunea, dar poate că nici nu-şi dădea seama. În fond erau momente când se cam plictisea. Dacă atunci nu veneau nici domnul Pawlicki şi nici Jurkowski, se apuca de scrisori, iar scrisorile acestea erau mai lungi ca de obicei. Avea şi motive să poarte o corespondenţă mai întinsă. Kolski îi scria aproape zilnic, iar tonalitatea scrisorilor lui era tot mai tristă. Nu era greu de bănuit, că se lăsase pradă unei melancolii, iar Lucia se considera obligată să-l încurajeze şi să-i trezească pofta de viaţă.

Cu toată simpatia pe care i-o purta domnului Jurkowski, în urma discuţiei cu Wilczur se hotărî să vorbească cu tânărul moşier şi să-i dea clar de înţeles că vizitele lui la dispensar nu pot avea urmările la care el se aşteaptă. Întâmplarea însă a făcut că într-o după-amiază Jurkowski a venit împreună cu sora lui. Era o domnişoară cam trecută, cu o înfăţişare plăcută, dar bolnăvicioasă. Venise cu o invitaţie. De ziua numelui ei, la Kowalewo se organiza un bal iar bătrâna doamnă Jurkowska îi invita cu insistenţă pe Wilczur şi pe Lucia. Profesorul când a auzit a râs copios.

— Dragii mei! Eu şi balul! Eu nu mai ţin minte de când nu am mai fost la un bal. Şi nu am mai dansat de pe

vremea studenţiei. Ce să fac eu acolo?!

— Nu ne puteţi refuza, interveni domnişoara Jurkowska. La bal o să fie multe persoane mai în vârstă şi care nu dansează… Iar mama vă roagă atât de mult… Ar vrea să vă cunoască. Atâtea a auzit despre dumneavoastră. Şi de la fratele meu, şi de la oameni…

— Dar eu nici frac nu am, se apăra Wilczur.

Se dovedi că nici fracul nu constituia un impediment, fiindcă aici rareori cineva folosea costume atât de festive la petrecerile din vecini.

Wilczur se uita la Lucia, de parcă ar fi aşteptat de la ea ajutor. Surprinzător însă, Lucia se alătură asediatorilor:

— Dacă într-adevăr costumaţia de bal nu e obligatorie, am putea primi invitaţia.

Îi zâmbi domnişoarei Jurkowska şi adăugă:

— Nici eu nu am mai dansat de foarte mult timp, şi atâta îmi place dansul.

— Atunci ce să ne mai răcim gura, spuse domnul Jurkowski izbindu-se cu palmele peste genunchi. Înseamnă că sâmbătă la şase trimit trăsura după dumneavoastră, şi treaba-i gata.

Wilczur nu se mai opuse. Nu avea dreptul să o lipsească pe Lucia de plăcerea de a dansa, iar fără el ştia că nu s-ar duce. Că pentru ea nu era o plăcere oarecare s-a convins a doua zi, când a găsit-o descosând o rochie. Cu ajutorul Donkăi, Lucia se apucase să-şi transforme rochia de vizită pe care o purtase la Varşovia în ceva ce putea să semene cu o toaletă de bal. Era atât de preocupată, încât abia observase intrarea lui Wilczur.

— Cred că dacă mai luăm de aici vreo trei centimetri, îi spunea absorbită Donkăi, şi dacă o încreţim aici, atunci faldurile o să cadă bine…

Îşi drapa rochia lipind-o de şolduri şi de umeri.

— Cad foarte bine, spuse Wilczur zâmbind înţelegător.

— E într-adevăr bine? întrebă cu seriozitate.

— Draga mea domnişoară, dacă eu m-aş pricepe măcar o fărâmă…

Donka îngenunche în faţa Luciei şi trăgând de rochie în

jos, spuse:

— Dacă am mai da drumul la tiv vreo doi centimetri o să fie şi lungimea tocmai bună.

Wilczur îşi drese glasul.

— Hâm. Când terminaţi, vă rog să-mi daţi de ştire.

— Bine, bine, spuse visătoare Lucia. Terminăm numaidecât.

Wilczur ieşi şi se aşează în pridvor alături de Jemiol care era ocupat cu răsucirea ţigărilor. Înainte nu se ocupa de aşa ceva. Wilczur îşi răsucea singur ţigările, iar Jemiol lua din cutia lui atâtea câte îi trebuiau. După întoarcerea profesorului, tremurul mâinii îl împiedica şi în această activitate. Într-o zi Jemiol a observat acest lucru şi de atunci a preluat el această funcţie.

Înainte, văzându-l pe profesor răsucind ţigările, spunea:

— Iată un amănunt caracteristic omului. Grija pentru viitor. Fie el şi cel mai apropiat, dar tot viitor.

— Vezi ceva rău în asta? întreba Wilczur.

— *Naturellement, sire*. Poţi să te gândeşti veşnic la viitor? Nu vezi consecinţele catastrofale ale acestui *standpunkt*[62]?

— Mărturisesc, prietene, că nu le văd.

— Pentru că nu ştii să priveşti lucrurile din perspectivă filozofică, *darling*. Ia închipuie-ţi: oamenii se gândesc mereu la ziua de mâine. În fiecare zi. Şi numai la ziua de mâine. Din cauza aceasta nu sesizează un amănunt ca ziua de astăzi. Nu sesizează prezentul. Trăiesc mereu cu ziua de mâine, iar când acest mâine devine realitate, când ceasul măsoară un anumit număr de ore şi-i transportă în acel mâine, atunci nu-i mai acordă nici o atenţie, fiindcă urmăresc, ca nebunii, următoarea zi de mâine. Se scurg pe lângă ei evenimentele, îi depăşesc problemele, pretutindeni se întâmplă ceva. Ei însă nu pot vedea acest lucru, nu văd, nu reuşesc să-şi concentreze atenţia, fiindcă atenţia lor este în întregime canalizată spre viitor. Dacă aş scrie monografia vremurilor noastre, i-aş da titlul: „Oameni fără prezent”. În aceste condiţii omul îşi observă prezentul

[62] Punct de plecare (trad. din lb. germ.).

abia pe patul de moarte, când aude din gura medicului că pentru el nu mai există nici un mâine. Din păcate acest prezent este puţin atractiv. Şi cu acest *happy end* la sfârşit lungul film al vieţii fiinţelor bipede, lipsite de penaj, dar împovărate de nebunia goanei după ziua de mâine. Nu crezi, *maestro*, că e vorba de o risipă paradoxală?... Nu socoteşti că acest sistem de existenţă se bazează pe temeliile neclintite ale cretinismului? Dacă vei afirma că sistemul este un excelent narcotic împotriva conştiinţei stenahoriei pestilenţiale a zilei de astăzi, îţi voi spune că văd în aceasta o morală sănătoasă. Nu în zadar de ani de zile medicii se împotrivesc utilizării narcoticelor la naşteri. Trebuie să existe o raţiune. De ce născându-şi ziua de astăzi, omul trebuie să fie narcotizat cu gândul febril al zilei de mâine? Nu poţi fi înţelept fără să cunoşti prezentul, fără să-l vezi şi să te vezi pe tine în el. Acum ştii de ce sunt eu un înţelept.

Găsindu-l pe Jemiol răsucind ţigări, Wilczur observă zâmbind:

— He, he, prietene. Unde a dispărut înţelepciunea ta, dispreţul tău pentru „sistemul zilei de mâine”?

Fără să-şi întrerupă activitatea, Jemiol răspunse:

— Înţelepciunea mea o găseşti în privirea luminoasă a frumoşilor mei ochi, iar dispreţul în grimasa buzelor gurii mele de aur. Dar dacă îţi închipui că mi-am schimbat opinia, te înşeli amarnic. Pur şi simplu am constatat că în ultimul timp răsuceşti ţigările cu superficialitate, şi cum mie îmi place să fumezi ţigări bine umplute, am procedat la un mic compromis cu adversităţile vieţii şi le-am făcut o concesie măruntă.

Wilczur îşi privi mâna tremurândă.

— Da... Cu superficialitate. Ai dreptate, prietene. Încetul cu încetul devin un neajutorat.

Jemiol ridică uşor din umeri.

— Şi ce concluzii tragi?

— Triste.

— Nu-ţi împărtăşesc opinia. Pot afirma cu tot curajul că sunt categoric împotrivă, şi cu toată convingerea.

— Ce sofism îmi mai serveşti? Wilczur zâmbi palid. N-o să mă convingi că pierderea unei mâini sau a unui picior, a auzului sau a vederii este o fericire pentru om.

Jemiol aşeza cu băgare de seamă ţigările în cutie.

— Fericire e o expresie nepotrivită. Mai nimerit e să-i spui: utilă.

— În ce constă utilitatea ei?

— În gradualitate. Natura înţeleaptă a inventat o regulă tot atât de bună de a dezobişnui vieţuitoarele să vieţuiască. Cum putea realiza acest lucru mai bine decât limitând treptat contactele omului cu lumea care îl înconjoară? De cele mai multe ori moartea survine atunci când viaţa nu mai are aproape nici o valoare. Reumatismul i-a deformat mâinile, podagra, ca să mă exprim aşa, i-a scos picioarele din circuit, stomacul nu mai primeşte nici o hrană gustoasă şi nu digeră decât hrişca aceea oribilă, rinichii nu vor să lase să treacă nici cel mai mic păhărel de votcă superioară, inima nu-i permite alergări în concurs, urechile nu aud cântecul privighetorilor şi murmurul izvoarelor, nasul nu deosebeşte mirosul unei pipe vechi de mirosul lăcrămioarei, ochii nu văd farmecul celei mai frumoase femei, iar dacă le-ar vedea, organismul şi aşa nu ar avea nimic de câştigat fiindcă este de mult ieşit la pensie... Totul e gândit frumos şi logic. Încetul cu încetul omul este izolat de treburile acestei lumi. Funcţionează corect numai creierul, care, fireşte, trebuie să se consoleze cu ceva. De obicei se consolează cu faptul că există şi un univers în care poţi exista foarte bine fără să te foloseşti de asemenea instrumente ca membrele, stomacul, organul olfactiv şi alte ustensile uşor deteriorabile. Aş spune, natura a fost foarte amabilă creând o trecere atât de lină de la viaţă la moarte. Bătrâneţea, cu toate deficienţele ei, este o binefacere pentru om.

Wilczur îşi încruntă sprâncenele.

— Din anumite puncte de vedere îţi dau dreptate. Numai că toate infirmităţile şi deficienţele despre care ai vorbit tu nu sunt întotdeauna proprii oamenilor în vârstă. Adeseori se abat şi asupra acelora care se află în perioade unanim

socotite drept tinereţe sau maturitate.

Jemiol îşi aprinse o ţigară şi delectându-se cu aroma tutunului scutură din cap.

— Nu am în vedere problema vârstei. Pentru mine vârstă nu există.

Wilczur râse.

— Nu-mi rămâne, prietene, decât să-ţi recunosc originalitatea şi sub acest aspect. Cred că eşti unicul caz din lume care nu are în vedere vârsta.

— Pot să fiu şi unicul. Dar acest lucru infirmă în vreun fel valabilitatea afirmaţiilor mele şi logica raţionamentului? Vârsta e o chestiune de timp. Şi numai de timp.

— Te înşeli profund. Nu e numai o chestiune de timp, ci şi de evoluţie a individului în timp. O chestiune a împlinirilor interioare şi exterioare. O chestiune a maturizării spirituale şi intelectuale. O chestiune a poziţiei în societate. Trecând de la abstract la concret, să luăm un exemplu. Un exemplu apropiat şi pe cât posibil verosimil. De pildă: eu. Nu mă simt câtuşi de puţin ramolit şi cred că aş putea fi mult mai util dacă nu ar exista această afecţiune a mâinii, această infirmitate. În al doilea rând, te înşeli considerând că omul trebuie izolat de viaţă, întrerupându-i treptat contactele cu ea. În acest caz, starea psihică are o influenţă mai puternică decât deficienţele fizice. Un insucces relativ mărunt creează uneori o totală inapetenţă pentru viaţă şi indiferenţă faţă de moarte. Trei zile de dureri de stomac în cazul unui om tânăr şi complet sănătos îl pot face să urască într-atât viaţa încât să-l ducă aproape de sinucidere. Dar eu am avut şi asemenea pacienţi care după amputarea ambelor mâini şi picioare nu au încetat nici o clipă să se intereseze de tot ce-i înconjoară.

Jemiol se ridică.

— Iartă-mă, împărate. Îmi rezerv dreptul de a continua această dispută, dar o voi face altă dată. Din păcate acum nu pot să-ţi stau la dispoziţie fiindcă tocmai se apropie timpul procesiunii mele la Rodoliszki. Între timp tu asigură-ţi argumentele la o societate solidă. Nu ai decât de

câştigat, fiindcă vei primi mari despăgubiri. Ţi le voi demola încât nu va rămâne piatră pe piatră.

Îşi ridică pălăria deasupra capului şi se porni să fredoneze cu o voce destul de răguşită:

— Piatră peste piatră, peste piatră piatră, peste piatră altă piatră.

Şi se îndepărtă fredonând, în timp ce Wilczur privea în urma lui zâmbind: ştia foarte bine că Jemiol şi-a grăbit plecarea la cârciumă numai pentru că nu reuşea să găsească contraargumente şi, din principiu, nu-i plăcea să dea cuiva dreptate.

Când Wilczur trecu pe la Lucia, o găsi tot cosând. În general, gradul de interes al Luciei pentru apropiata petrecere era o surpriză pentru Wilczur. Din câte îşi amintea el, la Varşovia, Lucia se ducea foarte rar la baluri sau la dans, nu se dădea în vânt nici după alte distracţii ca teatrul sau cinematograful. Lui Wilczur i se părea foarte normal fiindcă corespundea preocupărilor lui. O considera o fată serioasă, care nu s-a dedicat în zadar unei activităţi atât de responsabile şi de importante cum e cea de medic.

Acum era surprins de această transformare, fiindcă interesul ei neaşteptat pentru dans îl considera o transformare. Cu numai câteva zile în urmă ar fi râs dacă cineva i-ar fi spus că Lucia îşi poate concentra atâtea ore atenţia asupra unor mărunţişuri atât de rizibile cum este transformarea unei rochii.

Îl aştepta însă o surpriză şi mai mare. Iată că sâmbătă, cu toate că în ambulatoriu mai aşteptau şase persoane să fie pansate, Lucia i-a dat Donkăi indicaţiile necesare şi a plecat la Radoliszki. Când s-a întors după două ore şi Wilczur a întrebat-o ce s-a întâmplat, a răspuns de parcă ar fi fost vorba de un lucru obişnuit:

— Astăzi e balul acela din Kowalewo şi a trebuit să mă duc la coafor.

Abia acum a observat pe capul ei nişte cârlionţi şi nişte zulufi ciudaţi. Îi stătea chiar bine aşa. Nu a putut spune nimic mai mult decât:

— Ei, fireşte, fireşte.

În adâncul lui însă nu socotea că ar fi un lucru chiar atât de firesc. La masa de prânz a observat că are şi unghiile date cu ojă roz.

— Nu ar trebui să mă mire, îşi spunea. E tânără iar noi ducem aici o viaţă atât de cenuşie. Balul acesta este un eveniment pentru ea.

Lucia însă nu se gândise numai la ea. S-a convins când şi-a căutat costumul negru în dulap şi nu l-a găsit. Abia când s-a uitat mai bine prin cameră l-a zărit pe speteaza scaunului. Era proaspăt curăţat şi călcat.

La ora şase a sosit şi trăsura.

Aşezându-se în brişcă alături de Lucia, Wilczur simţi miros de parfum. Aceasta l-a deprimat complet şi ca să-şi ascundă tulburarea începu să relateze pe larg o operaţie complicată a duodenului, despre care citise într-o revistă mensuală primită de curând. Această temă îi preocupă pe tot parcursul drumului.

Balurile de la Kowalewo şi de la celelalte conace din părţile acelea se deosebesc mult de petrecerile de acest gen din capitală. Se deosebesc în primul rând prin aceea că invitaţii nu-şi fac o onoare din a veni cât mai târziu, ci sosesc la ora stabilită, uneori chiar şi cu câteva ore mai devreme. Aşa că atunci când Lucia cu Wilczur au coborât în faţa cerdacului din Kowalewo, înăuntru era forfotă şi zarvă. În întâmpinarea lor ieşi în grabă tânărul gospodar, iar în urma lui veni cu paşi mărunţi mama boierului.

Dintre cele câteva zeci de invitaţi, Wilczur şi cu Lucia nu cunoşteau decât câteva persoane. În afară de Pawlicki şi de preot, erau, în general, moşieri mai apropiaţi sau mai îndepărtaţi, împreună cu soţiile, cu surorile, cu fiicele sau cu mamele lor. Aici încă nu ajunsese moda de a se întineri, aşa că mamele arătau într-adevăr a mame, soţiile a soţii, iar fiicele a fiice. Mamele ocupaseră canapelele, soţiile se adunaseră într-un salon alăturat discutând cu înflăcărare despre treburile gospodăreşti, domnişoarele stăteau în grupuri şoptind, râzând şi trăgând cu ochiul spre sufragerie, unde bărbaţilor li se servea votcă şi aperitive.

Domnii, fără deosebire de vârstă, se adunaseră în jurul

mesei. Discuţia era generală. Era perioada vânătorilor şi acest lucru îi preocupa pe toţi, bătrâni şi tineri, vânătorii experimentaţi şi începători.

În acest timp, în salon răzbăteau primele sunete ale instrumentelor pe care muzicanţii le acordau. Orchestra adusă din Radoliszki, ce-i drept, nu era numeroasă, fiindcă era alcătuită numai din trei persoane: un pianist, un violonist şi un acordeonist, în schimb era încercată şi avea căutare în tot ţinutul.

Încet, tinerii ieşeau din sufragerie şi abia acum domnul Jurkowski începu să-i prezinte Luciei şi lui Wilczur. Amândoi erau de mult cunoscuţi din auzite. Nu numai din această cauză, ci şi datorită frumuseţii Luciei, în curând în jurul lor se adunaseră numeroşi tineri şi odată cu sunetele primului vals, Lucia a fost invitată la dans. La rândul lui, Pawlicki o invită pe domnişoara Jurkowski şi salonul se umplu repede de perechi ce se roteau în dans. Aperitivele, sau mai degrabă băuturile influenţaseră pozitiv buna dispoziţie a bărbaţilor şi cheful lor de a se învârti în ritmul muzicii. Doamnele şi domnişoarele nu mai aveau nevoie de acest impuls, pentru ele dansul era suficient.

Lucia arăta splendid. I-o spunea nu numai oglinda în care îşi controla înfăţişarea după fiecare tur, ci şi privirile tuturor bărbaţilor. Erau aici şi femei mai tinere decât ea şi mai bine îmbrăcate, dar Lucia nu avea a se teme de lipsă de succes.

Neobosită, orchestra aproape că nu făcea pauze, şi cum erau mai mulţi dansatori decât dansatoare, Lucia se aşeza doar pentru câteva clipe, ca să se mai odihnească, şi iar o invita cineva la dans.

Prin alte încăperi bărbaţii mai în vârstă se aşezaseră să joace bridge. Wilczur, care nu ştia deloc şi nici nu-i plăcea să joace cărţi, stătea în pragul salonului discutând cu doamna Jurkowska. Pe cât putea nu-şi lua ochii de la Lucia şi nu putea scăpa de senzaţia ciudată că devenise străină şi îndepărtată. I se părea că strălucirea din ochii ei, îmbujorarea, zâmbetul cuceritor, toate erau artificiale şi indecente. Nu se potriveau cu seriozitatea şi valorile ei

interioare, pe care le preţuia atât de mult. Învârteala aceea într-un spaţiu atât de redus, în înghesuiala aceea a dansatorilor, mlădierea aceea din şolduri, înclinarea aproape cochetă a capului… Aceasta nu era Lucia.

Nu ajuta nici o explicaţie. În zadar încerca să se convingă că totul e în ordine, că aşa trebuie să fie, că Lucia e tânără iar dansul, de veacuri, este privilegiul tinerelor fete, că toate pledează în favoarea ei: ştie să lucreze intens, folositor şi serios, ştie să privească în profunzimea problemelor vieţii şi a obligaţiilor sale şi în acelaşi timp reuşeşte să fie veselă şi naturală, să se distreze aşa cum se distrează alte femei de vârstă ei. Toate acestea erau adevărate şi convingătoare. Dacă însă creierul lua la cunoştinţă şi accepta acest lucru, undeva în centrii emoţionali împotrivirea era cu atât mai puternică.

Lucia în braţele partenerului său alunecă într-un tango pe lângă Wilczur şi îi zâmbi cu căldură şi afecţiune. Îi răspunse zâmbind dar întoarse numaidecât capul. Lucia trebuie să fi observat, fiindcă de îndată ce orchestra se opri, se apropie de el.

— Ce plăcut e aici, nu-i aşa? întrebă.

— O, da, răspunse fără convingere.

— Poate că din punct de vedere muzical orchestra nu e cea mai bună, dar pentru dans e suficient numai ritmul. Şi apoi unii dintre aceşti domni dansează excelent.

Wilczur nu răspunse şi Lucia îl privi uimită.

— Mi se pare că sunteţi nemulţumit de ceva?

— Eu? Deloc.

— Vă plictisiţi?

— Dar de unde…

— Ah, îmi pare foarte rău. Eu v-am determinat să venim la acest bal. Ce egoistă sunt…

Se întristă şi adăugă repede:

— Nu se cuvine să plecăm înainte de a se servi masa, dar după aceea ne întoarcem numaidecât acasă.

Wilczur se simţi emoţionat de spiritul ei de sacrificiu.

— Pentru nimic în lume, domnişoară Lucia.

— Dacă dumneavoastră tot nu vă distraţi!

Wilczur desfăcu braţele zâmbind.

— Ei, asta e de-acum vina mea. Dacă nu dansez, ar trebui să învăţ să joc bridge sau să mă pasioneze vânătoarea. Nu-ţi face atâtea scrupule. Trebuie să te distrezi pentru tot timpul…

Nu încheie fraza, fiindcă orchestra cânta din nou iar în faţa Luciei se înclină un alt dansator.

— Îmi acordaţi acest foxtrot?

— Cu plăcere, răspunse Lucia şi abia acum îşi dădea seama că Wilczur nu-şi încheiase fraza. Nu mai putea însă da înapoi. Îi făcu un semn cu capul şi ajunse în braţele unui brunet înalt cu ochi visători. Îl cunoştea numai din vedere, ştia că e moşier undeva în nordul judeţului. Îl chema Nikorowicz şi îl întâlnea uneori în Radoliszki.

Şi Nikorowicz tot de acolo o ţinea minte, fiindcă îi spuse:

— Vă văd pentru a treia oară. Poate că dumneavoastră nu m-aţi văzut. Nu toţi au norocul lui Wicek Jurkowski…

— Cum se manifestă acest noroc? îl întrebă uşor distrată.

— Ei, dacă v-aş putea eu spune?! Wicek însă e o bestie atât de şireată că nu face decât să tuşească şi mormăie pe sub mustaţă. Ştiu însă că vă vede foarte des. Asta nu-i noroc?

— Glumiţi pe seama mea, râse Lucia. Într-adevăr, domnul Wincenty trece destul de des pe la noi, pe la dispensar, dar un asemenea „noroc” îl poate avea oricine suferă de indigestie sau s-a rănit la un deget.

Dansatorul oftă.

— Ah, în acest caz astă-seară la cină mă voi strădui să fac indigestie, iar dacă nu reuşesc, mâine îmi tai un deget.

— Văd că sunteţi capabil de mari sacrificii, râse Lucia.

— O, da. De orice sacrificiu. Repet însă că Wicek are un noroc ieşit din comun. Niciodată nu am observat să-i lipsească pofta de mâncare sau vreun deget. Şi cu toate acestea vă vizitează des. Nu aţi putea să-mi spuneţi cum aş putea obţine şi eu un astfel de privilegiu.

— Nu-i nici un privilegiu. Îmi va face mare plăcere dacă ne veţi vizita la dispensar.

— Vă mulţumesc, domnişoară. Şi cu siguranţă am să fac uz de invitaţie cât de curând.

O clipă dansară în tăcere, apoi Nikorowicz întrebă aparent pe un ton detaşat:

— Cum vă place Kowalewo?

— E foarte frumos şi plăcut aici.

— Iar lipsurile care mai sunt vor fi în curând completate.

— Despre ce lipsuri vorbiţi?

Lucia îl privi curioasă.

Nikorowicz ezită, apoi răspunse:

— De fapt mă refer la o singură lipsă. La una singură – Wicek nu are soţie şi Kowalewo – stăpână.

Lucia bănui aluzia lui Nikorowicz şi spuse:

— La Kowalewo sunt două stăpâne. Şi nici nu am auzit că domnul Jurkowski ar intenţiona să se căsătorească. Nu mi-a spus nimic despre aşa ceva.

— Ah, da? se miră Nikorowicz. Prin urmare încă nu v-a cerut mâna?

Pentru că Lucia îşi încruntase sprâncenele, se grăbi să adauge:

— Vă rog să mă scuzaţi că mă amestec în treburile altora. Fiţi bună şi iertaţi-mă, dar credeam că e un secret public. În tot judeţul se vorbeşte că Wicek intenţionează să vă ceară mâna.

— Eroare! răspunse apăsat. Pot să vă asigur că nu e nimic adevărat.

— Totuşi… reluă Nikorowicz.

Lucia îl întrerupse:

— Domnul Jurkowski este cunoştinţa profesorului şi-a mea, şi-mi pare rău că vizitele lui la dispensar pot fi atât de eronat comentate.

Discuţia aceasta o revoltă pe Lucia. Nici nu bănuise că vizitele lui Jurkowski la dispensar interesaseră atâta lume. Abia acum din privirile altora, din unele cuvinte şi din atitudinea faţă de ea, Lucia putea conchide că e considerată aproape logodnica stăpânului. A ezitat multă vreme în legătură cu modul în care trebuia să dezmintă aceste bănuieli eronate. În cele din urmă se hotărî să

discute cu Jurkowski limpede şi deschis.

Nu după mult timp se ivi şi ocazia: Jurkowski o invită la dans. Fiindcă puteau să-i audă cei care dansau alături şi să înţeleagă din frânturile de fraze despre ce vorbesc, de îndată ce tangoul se sfârşi, Lucia îi propuse:

— Aş vrea să vorbesc cu dumneavoastră între patru ochi.

— Cu cea mai mare plăcere, domnişoară Lucia. Mai ales că şi eu voiam să vă rog acelaşi lucru.

O conduse prin antreu şi prin camera în care se juca bridge în cabinetul său. Aici nu era nimeni.

— Domnule Jurkowski, intră ea în subiect, aşezându-se în fotoliul pe care i-l oferise, am aflat astăzi că prin împrejurimi circulă nişte zvonuri aberante, precum că dumneavoastră aţi nutri faţă de mine sau eu faţă de dumneavoastră intenţii matrimoniale.

Jurkowski o privi cu nelinişte şi întrebă:

— De ce socotiţi aceste zvonuri aberante?

— Pur şi simplu pentru că se bazează pe nişte simple închipuiri. Pe închipuiri absurde.

— Chiar dacă s-ar baza pe închipuiri, nu văd absurditatea lor.

Lucia voia să-l scutească de un refuz şi de aceea scutură din cap.

— Absurdul constă în aceea că atât dumneavoastră cât şi eu ştim foarte bine că nu suntem destinaţi unul altuia.

— Eu nu cred deloc aşa ceva, ripostă el încruntându-şi sprâncenele.

— Sunt convinsă că aşa credeţi, spuse apăsat. În primul rând dumneavoastră sunteţi moşier. Aveţi nevoie de o soţie potrivită, care să se ocupe de gospodărie, care să conducă o casă întreagă. Eu sunt medic. După cum ştiţi am venit aici ca să muncesc pentru oameni. Habar nu am de gospodărie. Nu mă pricep la asta şi aş considera că îmi irosesc aptitudinile, pregătirea de specialitate dacă aş renunţa la munca de medic. Consider această muncă o chemare şi nu voi renunţa niciodată la ea.

Jurkowski tăcu o clipă, apoi spuse aproape furios:

— Dar cine v-a spus că eu aş pretinde să renunţaţi la

ceva? Dar cine v-a spus că eu aş îndrăzni să vă impun să vă ocupaţi de gospodărie la Kowalewo?… Nu-mi doresc nimic mai mult decât să fiţi soţia mea şi nu intenţionez să vă impun nici o restricţie. Veţi putea face ce vă place. Dacă doriţi, vă construiesc aici la Kowalewo un dispensar mai mare decât celălalt. Spuneţi că nu suntem destinaţi unul altuia. Nu-i adevărat. De când v-am cunoscut mi-am dat seama că până acum nici una nu mi-a fost destinată, numai dumneavoastră. Bineînţeles, poate că nu merit o soţie ca dumneavoastră. Recunosc. În schimb ştiu că eu pot fi un soţ bun, că nu vă veţi înşela în privinţa mea. Fiindcă eu sunt convins de ceea ce spun, iar dacă spun că vă iubesc, atunci nu există nici o fărâmă de minciună în asta. Intenţionat nu m-am grăbit cu declaraţiile, fiindcă am vrut să mă puteţi cunoaşte, să vă faceţi o părere despre mine. În ceea ce priveşte gospodăria, slavă Domnului, mama trăieşte şi se ocupă personal de ea. Sora mea se vede că nu se va mai căsători, fiindcă nici nu prea are chef de asta. Într-un cuvânt, gospodăria nu trebuie să vă preocupe. De aceea, domnişoară Lucia, vă întreb unde-i absurditatea? Unde-i aberaţia? Nu vă fie teamă, nu sunt un adolescent şi înainte de a vă spune toate acestea, m-am gândit şi am cântărit totul.

Lucia negă cu o mişcate a capului.

— Nu totul. Îmi pare foarte rău că trebuie să v-o spun. Nu aţi luat în considerare sentimentele şi intenţiile mele. Nu sunt de acord cu ceea ce aţi spus despre dumneavoastră. Nu cred că aş putea fi o soţie potrivită pentru dumneavoastră. Asta-i una. În al doilea rând nu aş putea fi soţia dumneavoastră pentru că nu sunt liberă. Pentru ca am anumite obligaţii…

— Şi nu puteţi scăpa de ele?

— Nu vreau să scap.

Jurkowski lăsă capul în jos.

— Asta înseamnă că iubiţi pe cineva.

— Da, răspunse scurt.

Jurkowski tăcu vreme de un minut, apoi spuse încercând să zâmbească:

— Într-adevăr, m-am aruncat înainte cu ochii închişi… Dar cine-şi putea închipui… Cum puteam eu să bănuiesc… Nu am auzit ca cineva de pe aici să manifeste asemenea intenţii, şi nu aţi fi plecat din Varşovia, dacă acolo… Vă cer scuze. Nu aş fi îndrăznit niciodată… dacă nu aş fi fost convins că sunteţi liberă. Vă rog foarte mult să mă iertaţi.

În expresia feţei lui se vedea o îngrijorare sinceră şi tristeţe. După o tăcere mai îndelungată, ridică spre ea ochii în care străfulgera îndoiala.

— Domnişoară… începu. Poate că în felul acesta vreţi să mă menajaţi? Ar fi pentru mine nespus de dureros dacă în schimbul sincerităţii şi sentimentelor mele, dumneavoastră aţi uza de un asemenea subterfugiu. Şi totuşi nu am observat ca cineva să încerce să vă obţină bunăvoinţa. Pe aici nu se poate ţine nimic în secret. Spuneţi-mi mai bine sincer şi simplu: nu-mi placi şi aştept altul mai bun.

Lucia scutură din cap.

— Bănuielile dumneavoastră sunt neîntemeiate. V-am spus adevărul. Într-adevăr, iubesc pe altul şi voi fi soţia lui.

Jurkowski tăcu din nou şi stătea în faţa ei sprijinit de masă, cu privirile înfipte în pământ.

— Aţi… aţi putea să-mi spuneţi numele lui?

— Nu cred că ar fi necesar, spuse rece.

— A, dacă e secret… observă cu ironie.

— Nu-i nici un secret. Nu ţin însă să fac din aceasta un lucru public, pentru că este o chestiune a mea personală.

— Dumneavoastră mă consideraţi un bârfitor? Întreb pentru mine şi numai pentru mine.

— Ei, bine, pot să vă spun. Vorbeam de profesorul Wilczur.

Jurkowski făcu ochii mari.

— Cum se poate?

Lucia se ridică.

— Încă o secundă, o opri. Vreţi să spuneţi că-l iubiţi pe profesor şi vreţi să deveniţi soţia lui?

— Da, domnule. Şi vă rog să încheiem aici discuţia.

Când s-au întors în salon, oaspeţii tocmai erau invitaţi la masă. În sufragerie şi în camera de alături era zarvă. Ca de

obicei prin părţile acestea, cina era opulentă. Stând însă alături de Lucia, gazda aproape că nu mânca nimic, în schimb bea mult şi era posomorât, încercând zadarnic să-şi ascundă starea de spirit. Lucrul acesta fusese sesizat de toţi fiindcă, mai ales doamnele, curioase, trăgeau cu ochiul spre el, apoi îşi treceau privirile asupra Luciei, bănuind vreo neînţelegere între ei. Pentru a salva situaţia, Lucia se străduia să fie veselă şi vioaie, discutând cu celălalt vecin al său.

După cină îl întrebă din nou pe Wilczur dacă nu ar fi mai bine să plece acasă. Acum voia cu adevărat, dar Wilczur socotind în continuare că e vorba de un sacrificiu, refuză categoric.

— Am cunoscut aici doi domni foarte interesanţi şi tăifăsuim excelent, o asigură el. Mâine e duminică aşa că ne mai putem permite câteva ore de distracţie.

Orchestra cânta din nou, iar Lucia dansa fără o clipă de odihnă. În căutarea celor doi domni interesanţi, Wilczur intră în sufragerie, unde servitorii tocmai strângeau de pe masă. La capătul uneia dintre mese domnul Jurkowski stătea singur şi bea votcă. Lui Wilczur i se păru că nu-l recunoscuse, fiindcă îl măsurase cu o privire plină de ură. Trebuie să fi fost bine băut. Altfel, întotdeauna fusese foarte prietenos cu el.

La scurt timp se întâlniră din nou într-unul dintre saloanele mici. Cum în salon, domnul Skirwon, celebru dansator de mazur, tocmai îşi etala măiestria, aici era pustiu.

— A, domnul profesor. Ce bine că vă văd, spuse Jurkowski. Tocmai voiam să vă povestesc o întâmplare amuzantă.

Părea lucid, dar unele dificultăţi de dicţie indicau un consum exagerat de alcool. Wilczur zâmbi înţelegător.

— O ascult cu plăcere. Deşi vă mărturisesc că nu sunt un cunoscător al umorului.

Jurkowski ridică un deget în sus.

— O, stimate domnule profesor, acest umor îl veţi aprecia cu uşurinţă. Să te ţii cu mâinile de burtă. Vă spun,

dragă domnule profesor, să te ţii cu mâinile de burtă.

Wilczur se arătă curios.

— Ascult, ascult.

— Ei, închipuiţi-vă că am aici un paznic. Ţăran de treabă. Slujeşte de mult la mine. A slujit şi la tata. Să fie vreo patruzeci de ani de când e paznic. Şi-a crescut copiii, are şi nepoţi. Acum vreo trei ani a rămas văduv, înţelegeţi? A rămas văduv.

— Înţeleg, confirmă blând Wilczur.

— Şi fiţi atent, totul ar fi fost în ordine, dar anul trecut i-a luat dracul minţile. Vine la mine, îmi sărută mâna şi-mi zice că vrea să se-nsoare. Fiţi atent: vrea să se-n-soa-re! Te-ai prostit, îi zic. Ce nevoie ai tu să te însori?… Stai la fata ta, nu ai nevoie de muiere. Eşti un hodorog bătrân. Şi cu cine vrei să te însori?… Păi, zice, cu Malgoska a lui Lawonczuk. Iar Lawonczuk ăsta, trebuie să ştiţi, e sărac lipit pământului. Are vreo patru, cinci jugăre de pământ şi o droaie de copii. Mor de foame. Malgoska asta nu era însă urâtă. De multe ori o lua mama la lucru în grădină şi am observat că nu-i urâtă. Numai că era neîngrijită şi flămânzită… Ei, şi s-au luat. Le-am dat o vacă şi mă gândesc: ia să vedem ce-o să iasă din asta?… Şi n-am aşteptat mult. Mă uit şi văd că argaţii şi fetele râd de se prăpădesc şi-l arată cu degetul pe paznic. Până la urmă vine el la mine. Mă roagă să-l fac paznic de noapte. Am început să-l întreb de ce? El îmi cade la picioare. Nu mai pot s-o scot la capăt, zice. Dacă domnia-ta nu mă salvezi, mă prăpădesc. Am început să-l descos. Şi ce aflu? Cum s-a întremat puţin, nevastă-sa a început să-şi facă de cap. El pe câmp iar ea cu argaţii. Ştiţi ce i-am spus?

— De unde să ştiu? Wilczur ridică din umeri.

— I-am spus aşa: Totu-i în ordine, prostule. Dar ce-ai crezut tu că o femeie tânără nu trebuie să trăiască? O să se uite toată viaţa la tine, ghiujule, şi n-o să mai vadă lumea din jur? Ai vrut să te însori, trebuia să te însori cu o babă ca tine. Nu cu o fată tânără. Aşa-i legea: tânărul la tânăr trage. Dacă ai fost prost, suferi… Aşa i-am spus. Ha… ha… ha…

ÎI prinse pe profesor de nasture şi apropiindu-şi faţa de faţa lui, întrebă insistent:

— Am avut dreptate sau nu?… Ce ziceţi, domnule profesor? Am avut dreptate sau nu?…

Wilczur păli. Înţelesese aluzia de pe la jumătatea povestirii lui Jurkowski. La început s-a simţit dureros afectat, pe urmă s-a simţit ruşinat pentru omul care în propria-i casă îşi permite să-şi jignească atât de ordinar oaspeţii. Acum îşi dădea seama că atât starea de ebrietate, cât şi agresivitatea lui trebuiau să aibă o cauză serioasă. Probabil că Jurkowski i-a cerut Luciei mâna şi fiind refuzat a suferit o deziluzie, care l-a împins spre acest act contrar nu numai ospitalităţii, dar şi simplei bune-cuviinţe.

— Ei, domnule profesor, fac pariu pe o pereche de cai cu brişcă cu tot că şi dumneavoastră i-aţi fi spus acelaşi lucru. Nu-i aşa? Sunteţi medic şi înţelegeţi ce cere un organism când e tânăr şi ce nu poate oferi când e bătrân.

Pentru că Jurkowski îl ţinea strâns de nasture, şi nu se putea lupta cu el, Wilczur îl privi liniştit şi spuse:

— Dumneavoastră simplificaţi prea mult lucrurile, socotind căsătoria exclusiv o problemă a organismului.

— Dar şi a organismului, se încăpăţâna Jurkowski. Spuneţi-mi ce trebuia să facă Malgoska aceea. Veţi spune că e imorală. De acord şi cu asta. Dar dacă ar fi fost mai morală, ce ar fi făcut?… Poftim?… Păi, l-ar fi părăsit. L-ar fi lăsat dracului şi ar fi plecat cu altul. Dar dacă ar fi fost neprihănită ca un crin, atunci ar fi rămas cu el şi ar fi suferit până la sfârşitul vieţii. Aceasta-i legea, profesore. Şi nimeni n-o poate schimba. Asta e!

Wilczur îşi stăpânea cu greu nervii. Aluzia era mai dureroasă decât îşi putea închipui autorul ei. Amintirea Beatei şi fuga ei reînviaseră cu toată violenţa. Şi deodată se simţi nespus de bătrân, obosit şi sătul de viaţă. Nu-i reproşa nimic lui Jurkowski. Îl înţelegea. Acum visa un singur lucru: să plece cât mai repede de aici. Folosindu-se de afluenţa oaspeţilor în salonaş, scăpă de gazdă şi porni în căutarea Luciei. O găsi în salon. Dansa. Trecu mai bine de o oră până reuşi să schimbe cu ea câteva cuvinte.

— Cum te distrezi? o întrebă.

Îl privi neliniştită.

— Ce aveţi?

— Ah, nimic, bagateliză el. Mă simt puţin cam obosit. M-am dezobişnuit de marile petreceri, de înghesuială, de zgomot.

— Atunci poate plecăm acasă? îi propuse ea.

— Dacă nu o să-ţi pară rău…

— Nici vorbă, îl întrerupse. Imediat cer să cheme trăsura.

Doamna Jurkowski a încercat să-i oprească, dar în cele din urmă renunţă. Nici nu au aşteptat prea mult trăsura.

Afară ploua. Şezând în brişca descoperită, cu glugile pe cap, nu aveau chef de vorbă. Au străbătut aproape tot drumul în tăcere. Fiecare îşi măcina gândurile lui. Lucia îşi reamintea declaraţiile lui Jurkowski. Ştia că a procedat corect. Îl considera un om drăguţ şi de treabă. În nici un caz însă, chiar dacă nu ar fi fost îndrăgostită de Wilczur, nu ar fi devenit soţia acestui tânăr. Nu numai pentru că nu-i convenea ca tip, ci şi pentru că era convinsă de valabilitatea propriilor argumente. Oamenii ar trebui să se căsătorească în sferele cărora le aparţin. Ar trebui să se căsătorească în aşa fel încât preocuparea unuia să fie şi preocuparea celuilalt. El însă nu putea avea habar de munca ei, iar ea de-a Iui. Pur şi simplu nu ar găsi un limbaj comun. Ar fi ca doi străini condamnaţi să convieţuiască împreună. De pildă cu un Kolski, cu toate că nu-l iubea, cu toate că adeseori punctele lor de vedere erau diametral opuse, avea întotdeauna ce discuta, nu numai pentru că era medic, ci şi pentru că a crescut şi a muncit în oraş, pentru că amândoi dispuneau de noţiuni, de reprezentări, de gusturi, de obiceiuri provenite din acelaşi mediu, din acelaşi gen de cultură. Nu se mai văzuseră de atâtea luni. Îi despărţise o distanţă atât de mare şi chiar un alt mod de viaţă. Cu toate acestea corespondau intens şi în fiecare scrisoare aveau ce să-şi spună.

Dar cu profesorul, de exemplu? Putea să se plictisească cu el? Era convinsă că-i înţelege fiecare privire, fiecare

mişcare. Şi i se părea că şi el se simte apropiat de ea, că îi cunoaşte toate tainele. Sunt împreună de atâta timp şi fiecare discuţie cu el este o încântare.

Privind în viitor, într-un viitor alături de acest om, nu întrevedea nici un nor. Nu se îndoia că va fi fericită. Poate că undeva în adâncul conştiinţei sale se auzea pentru o clipă părerea de rău că acest viitor nu va fi bogat în distracţii de tipul celor de astăzi, dar imediat venea reflecţia lucidă că doar este capabilă de sacrificii atât de mărunte ca renunţarea la dans.

Când au ajuns în faţa cerdacului, era întuneric de-a binelea. Wilczur aprinse lampa în tindă şi zări primul o hârtie împăturită, sprijinită de călimara de pe masă.

— Ce-i asta? O telegramă? întrebă luând hârtia în mână.

Într-adevăr, era o telegramă adresată Luciei. Lucia se apropie de lampă şi o deschise. Se uită la semnătură. Telegrama era de la Kolski. În timp ce Wilczur intră în salonul bolnavilor, ea începu să citească:

„Mă adresez dumitale cu o mare rugăminte în numele doamnei profesor Dobraniecka. Soţului ei i s-a depistat un neoplasm cerebral periculos. Situaţia e disperată. Şanse minime la operaţie. Intervenţia e dificilă şi complicată. Dobraniecki nu o acceptă fiind convins că nu poate reuşi. A declarat că acceptă numai dacă o face profesorul Wilczur…”

Lucia îşi şterse fruntea cu mâna. Nu putea să-şi creadă ochilor.

„Doamna Dobraniecka te imploră, iar eu mă alătur acestei rugăminţi, să-l determini pe profesorul Wilczur să nu refuze ajutorarea unui muribund. Ştie că nu are dreptul să-l roage aşa ceva. Că nu merită această bunăvoinţă şi că profesorul Wilczur îi consideră duşmani. De aceea ţi se adresează dumitale prin mine. Avem credinţa că nu ne vei refuza. Aşteptăm răspunsul telegrafic.

Kolski.”

Lucia mototoli hârtia în mână. Ştirea căzuse asupra ei ca un trăsnet. Câtă bucurie şi câtă mândrie îi umpleau gândurile. Iată că destinul însuşi se răzbuna pe aceşti oameni răi în modul cel mai crud, iată că fatum-ul i-a pus în situaţia de a căuta ajutor şi salvare la omul pe care l-au nedreptăţit atât de cumplit.

— Ah, ticăloşii! De trei ori ticăloşi! se gândea. Îi spuneau în batjocură vraci. Răspândeau infamii despre el. Susţineau că ar trebui să se lase de chirurgie. Iar acum, când îl ameninţă moartea, se gudură ca nişte căţei cerşindu-i ajutorul!

Profesorul intră în tindă. Instinctiv, Lucia îl prinse de mână. Wilczur o privi mirat. În ochii ei strălucea triumful, obrajii îi erau puternic îmbujoraţi.

Respira repede.

— Ce s-a întâmplat? o întrebă. Eşti atât de tulburată…

— Da! Da. S-a întâmplat. S-a întâmplat ceva care dovedeşte că mai există totuşi dreptate. Ascultaţi.

Întinse hârtia mototolită şi începu să citească telegrama cu vocea sugrumată. Wilczur asculta tot mai uimit. Când Lucia sfârşi, o vreme tăcură amândoi. Profesorul privea în pământ. Pe chipul lui se întipărise o mare tristeţe. În cele din urmă ridică privirile şi spuse încet:

— Dumnezeu mi-e martor. Nu pot… Cum să… Neoplasm cerebral… Şi cu o mână ca asta…

Întinse mâna stângă, care se vede că sub influenţa ştirii neaşteptate tremura mai rău decât de obicei.

— Ce să fac eu cu mâna asta?… E imposibil.

— Dar neruşinarea, izbucni Lucia, neruşinarea acelor târâtoare ordinare! După tot ce v-au făcut mai îndrăznesc! … Oameni fără obraz!

Wilczur nu răspunse nimic. Îşi încrucişa mâinile la spate păşind greoi dintr-un colţ în altul.

— Am să-i scriu lui Kolski că mă mir cum a putut să-şi asume această mijlocire. Şi să mă roage şi pe mine.

Wilczur se opri în faţa ei.

— Nu-i poţi reproşa aşa ceva, domnişoară Lucia. Nu ai

dreptul să uiţi că el este în primul rând medic. Şi ca medic e obligat să nu omită nici o măsură, dar absolut nici o măsură care ar putea salva pacientul.

— Chiar şi atunci când pacientul este un criminal? întrebă iritată.

Wilczur o privi cu gravitate în ochi.

— Chiar şi atunci. Chiar şi atunci, domnişoară.

Din nou se lăsă liniştea.

— Trimite-i o telegramă, spuse Wilczur. Scrie-i că nu pot. Că nu pot folosi o mână… Telegrama trebuie trimisă dimineaţă devreme. Ei aşteaptă răspunsul… Şi acum noapte bună, Lucia. Îţi doresc un somn liniştit.

Lucia îi strânse mâna între palmele sale.

Când s-a închis uşa în urma lui, a rămas multă vreme nemişcată. Cât de mult îl admira pe acest om. Doar ştia foarte bine că trebuia să nutrească pentru Dobraniecki dacă nu o dorinţă de răzbunare, dacă nu ură, în orice caz cea mai profundă repulsie, cel mai îndreptăţit dispreţ. L-au nedreptăţit în modul cel mai josnic, apelând la cele mai mârşave mijloace de luptă. I-au întinat bunul renume, l-au jefuit de avere, l-au silit să-şi părăsească funcţia, să plece din Varşovia. Nu. Ea nu ar avea pentru ei nici un pic de milă. Nu ar reuşi să uite nici pentru o clipă nedreptăţile îndurate, aşa cum ştia că şi Wilczur le ţine minte. Şi, totuşi când i-a refuzat, el a trebuit să-l invoce pe Dumnezeu ca martor al sincerităţii sale.

În această clipă Lucia trebui să-şi înăbuşe sentimentul de bucurie că acea nefericită întâmplare, care îi producea atâta durere, îl împiedica să-l salveze pe acel netrebnic.

Profesorul spunea că şi un criminal trebuie salvat. Da. Da. Există însă crime care exclud mila.

Multă vreme Lucia nu a putut adormi, frământată de această întâmplare. Se gândea la textul telegramei pe care avea să o trimită a doua zi. Voia să o redacteze în cuvinte usturătoare, aspre, dar după ce se mai gândi ajunse la concluzia că nu ar fi loial faţă de Wilczur.

A doua zi dimineaţă se hotărî să ducă telegrama la Radoliszki. Când ieşea din dispensar întâlni un călăreţ

trimis din Kowalewo. Aducea o scrisoare de la tânărul boier. Lucia constată cu uimire că pe plic nu figura numele ei, ci al profesorului. Era intrigată. Ce putea să-i scrie Jurkowski lui Wilczur?... Îi înmână scrisoarea fără să întrebe ce conţine. Wilczur deschise plicul în tăcere, citi şi văzând-o pe Lucia aşteptând, socoti potrivit să-i explice:

— A, nu-i nimic, domnişoară. O nimica toată. Am discutat ieri despre o chestiune pe care domnul Jurkowski a considerat-o atât de importantă încât mi-a trimis nişte informaţii suplimentare.

În realitate scrisoarea suna astfel:

„Stimate Domnule Profesor.

Ieri am cam exagerat cu alcoolul şi nu am fost pe deplin lucid. Mi se pare că mi-am permis să vă povestesc nişte anecdote indecente. Îmi dau seama că nu am nici o justificare. Totuşi, vă rog foarte mult să mă scuzaţi, îmi exprim profundul regret şi vă rog, Domnule Profesor, să nu păstraţi resentimente faţă de mine. Cu cel mai profund respect, Wincenty Jurkowski.”

Capitolul XV

Când profesorul Dobraniecki a fost adus în spital, tot coridorul „B” de la etajul întâi a fost eliberat de pacienţi, pentru a asigura bolnavului o linişte absolută. Medicul care intra la el, ca şi restul personalului trebuia să încalţe papuci din pâslă şi să vorbească în şoaptă.

În ultima cameră, în care a fost instalat Dobraniecki, perdelele acopereau ferestrele şi înăuntru domnea semiîntunericul. Bolnavul nu suporta lumina şi nici sunetele mai puternice. Şi într-un caz şi în altul avea dureri mari de cap, dureri care nu încetau nici la cele mai puternice doze de pantopon sau de morfină. Medicii vegheau zi şi noapte la căpătâiul lui. În afară de ei, ore în şir stătea aici şi soţia profesorului.

De îndată ce se depărta, bolnavul începea să o cheme înapoi. Starea lui se înrăutăţea brusc, pulsul slăbea, durerile creşteau în intensitate, pe obraji îi curgeau şiroaie de lacrimi, încât trebuiau mereu şterse. Şi deodată pe chipul lui îşi făcea apariţia o expresie de uşurare. Auzul lui neînchipuit de ascuţit îi recunoştea paşii din coridor, pe care, nu-i auzea încă nimeni. Când se aşeza lângă patul lui, Dobraniecki îi lua mâna, închidea ochii şi ori tăcea ore în şir ori îi şoptea cuvinte duioase, spunându-i că o iubeşte, că e frumoasă, că pentru ea a trăit, că nu-i va fi deloc greu să se despartă de lume, dar că pe ea nu poate şi nu vrea să o părăsească.

Uneori, şi asta cel mai des se întâmpla noaptea, îşi pierdea cunoştinţa. Atunci avea convulsii, urmate de vărsături şi de dureri cumplite, şi începea să delireze.

Doamna Nina era disperată. Nici una dintre vechile ei cunoştinţe nu o mai recunoştea. Nefardată, pieptănată neglijent, cu cearcăne mari sub ochi, umbla ca o dementă. Pe cât înainte arăta uimitor de tânără, pe atât de brusc îmbătrânise acum.

— Uitaţi-vă cum suferă, spuneau toţi. Asta înseamnă dragoste.

Se înşelau. Doamna Nina suferea din alte motive. Cunoştea urmările implacabile ale morţii soţului ei. De la preluarea conducerii spitalului, după retragerea lui Wilczur, situaţia lor materială se îndreptase simţitor, dar nu reuşiseră să-şi plătească nici măcar o mică parte din datorii. Moartea soţului echivala pentru doamna Nina cu mizeria totală, după care trebuia să vină pierderea poziţiei în societate, a confortului, a garderobei, a însemnătăţii, a frumuseţii şi a succesului. Datorită unor cheltuieli nelimitate şi multor sacrificii îşi menţinea frumuseţea care o făcuse celebră în tinereţe. Acum, când se uita în oglindă, o cuprindea disperarea. Înţelegea bine că nu va mai putea începe o nouă viaţă. Că odată cu moartea lui Jerzy, cariera ei s-ar curma parcă tăiată de un cuţit. Putea să se bucure de succes la bărbaţi atâta vreme cât era îngrijită, elegantă şi frecventa înalta societate etalându-şi farmecele. Nici un bărbat nu se va uita la o femeie săracă, prost îmbrăcată şi chinuită.

Şi atunci când îi spunea soţului pe un ton pasional şi poruncitor: Trebuie să trăieşti!... Ai să trăieşti!... însemna de fapt: Eu vreau să trăiesc, iar moartea ta este şi moartea mea.

Au fost aduşi pe cheltuiala spitalului cei mai renumiţi specialişti din ţară şi din străinătate. Tot la câteva zile, în jurul patului lui Dobraniecki aveau loc îndelungi consulturi.

Şi nimeni nu-i dădea speranţe. Nu-i putea da. Excrescenţa sub ţeastă creştea încet, dar continuu, apăsând asupra creierului. Sfârşitul era doar o chestiune de timp. Ultimul consult a opinat că din cauza ramificaţiilor neoplasmului, intervenţia chirurgicală este aproape imposibilă. Celebrul medic american Colleman, care şi-a întrerupt concediul pe Riviera grăbindu-se să ajungă la patul colegului bolnav i-a spus lui Dobraniecki, când acesta i-a cerut să-i spună adevărul curat.

— Nu m-aş angaja să fac această operaţie pentru că nu-i văd raţiunea.

Dobraniecki şopti:

— Eu sunt de mult de aceeaşi părere… O şansă la o sută.

— Una la o sută de mii, îl corectă Colleman.

Auzind această opinie, în aceeaşi după-amiază doamna Dobraniecka luă hotărârea: dacă există o şansă la o sută de mii, operaţia trebuie încercată. Atâta l-a rugat pe Colleman până când acesta a căzut de acord.

— Sunt absolut convins că operaţia nu va reuşi. Am grăbi doar cu o săptămână sau cu zece zile moartea bolnavului. Dar dacă dumneavoastră doriţi categoric acest lucru, pot să încerc. Mă îndoiesc însă că profesorul Dobraniecki va fi de acord. El cunoaşte excelent situaţia şi este un chirurg prea bun ca să nu înţeleagă că aici bisturiul nu mai are ce face.

Americanul nu se înşela.

Totul era pregătit. Sala de operaţii era gata când doamna Nina a început să-şi roage soţul să accepte intervenţia chirurgicală.

Dobraniecki a refuzat imediat şi categoric.

N-au fost de ajutor nici insistenţele, nici rugăminţile ei. Dimpotrivă. În cele din urmă bolnavul s-a enervat şi a întrebat-o cu amărăciune:

— Vrei să-mi iei şi ultimele zile de viaţă?…

— Jerzy!

— Ai obosit să stai la căpătâiul meu şi vrei să scapi de mine?

Fireşte, în felul acesta i-a închis gura. A tăcut. Şedea lângă patul lui zdrobită şi resemnată. Bolnavul a avut o noapte liniştită. Dimineaţa, când Nina a venit din nou, a întrebat-o:

— Profesorul Colleman a plecat?

Nina se învioră.

— Da, dar se opreşte la Viena. Putem să-l chemăm printr-o telegramă.

— O, nu, nu.

Şi după o pauză adăugă:

— Există un singur om pe lume care poate că ar reuşi să mă salveze… El însă ar prefera mai degrabă să mă ucidă…

— La cine te gândeşti, Jerzy?

Nina deschise larg ochii.

— La Wilczur, şopti Dobraniecki.

Inima i se strânse. Spusese adevărul. De la Wilczur nu putea aştepta ajutor. Deşi înţelegea foarte bine, deşi era convinsă că nu există pe lume comori cu care i-ar putea câştiga bunăvoinţa, se agăţă cu amândouă mâinile de această speranţă.

— Jerzy, ai fi de acord cu operaţia dacă ar face-o el?

— Da, răspunse după o clipă de ezitare. Dar vorbim în zadar.

Era agitată şi plină de încordare.

— Poate că ar merita încercat? Poate că acceptă?

— Nu acceptă.

Nina se agăţase însă de acest gând. Nu putea scăpa de el şi de îndată ce ieşi din cameră îl întrebă pe primul infirmier întâlnit:

— Doctorul Kolski e în spital?

— E sus, în sala de operaţii.

— Cum se termină operaţia, te rog să-l chemi jos. Îl aştept în cabinetul lui.

Kolski ascultă proiectul Ninei cu cea mai mare uimire. Nici el nu credea că Wilczur va fi de acord să-l opereze pe Dobraniecki. Nu credea nici că va veni la Varşovia.

— Şi totuşi, scrieţi-i, insistă ea. Trimiteţi-i o telegramă. Eu nu pot. Mă înţelegeţi. Nu e vorba de mândria mea, dar ştiu că telegrama mea o aruncă fără s-o citească. Doar ţinea la dumneavoastră.

Kolski scutură din cap.

— Nici rugămintea mea nu ajută la nimic.

— Atunci scrieţi-i doctoriţei Kańska. El o iubeşte. Poate că va ceda rugăminţilor ei. Spuneaţi că are o inimă atât de bună. Aici e vorba de milă. De milă pentru un muribund. Nu mă puteţi refuza!

După o îndelungată ezitare, Kolski acceptă, cu toate că ştia că în felul acesta şi-o va îndepărta pe Lucia. Au redactat împreună o telegramă lungă.

Acum aşteptau răspunsul. Doamna Nina ieşea mereu din camera soţului ca să întrebe dacă doctorul Kolski nu a

primit vreo ştire. Telegrama a sosit pe la prânz. Kolski a deschis-o şi a citit-o cu voce tare:

„Profesorul Wilczur suferă de pareză a mâinii stângi. Din această cauză nu-şi poate asuma operaţia. Lucia.”

Nina căzu neputincioasă în fotoliu.

— Doamne, doamne!…

Deodată sări în picioare.

— Nu-i adevărat! Nu poate fi adevărat! Acesta e un subterfugiu. Nu cred.

Luă telegrama şi scuturând-o vorbea cu febrilitate:

— E clar, că e un subterfugiu. El nu are inimă, Doamne! Ce-i de făcut? Sfătuiţi-mă cum să-l înduplec?!… Cu siguranţă e sănătos şi se bucură că duşmanul lui e pe moarte. Chestiunea cu mâna e o invenţie ocazională.

Kolski scutură din cap.

— Nu cred. Domnişoara Lucia nu ar apela la asemenea soluţii. Şi nici profesorul nu ar avea motive. Puteau să scrie că nu are timp.

— Atunci ce este? Spuneţi-mi, ce este?

Kolski ridică din umeri.

— Cred că acesta-i adevărul.

Doamna Nina începu să plângă. Kolski îi privi părul răvăşit, faţa înroşită şi pleoapele umflate de plâns. Era respingătoare. Respingătoare şi inconsecventă. Ani în şir şi-a înşelat şi şi-a minţit soţul, iar acum este disperată de parcă ar fi fost cea mai fidelă soţie. De parcă l-ar fi iubit mai mult decât orice pe lume. Poate că de aceea s-a înfiripat în Kolski un sentiment de compătimire. Personal era convins că viaţa lui Dobraniecki nu poate fi salvată. Împărtăşea opinia lui Colleman că aici putea fi vorba de o şansă la o sută de mii. Şi totuşi… Şi totuşi a văzut atâţia pacienţi în situaţii similare. Bisturiul fermecat al profesorului Wilczur reuşea să găsească printre cele o sută de mii de şanse pe cea fericită.

Mai citi o dată telegrama.

— Pareză a mâinii, se gândi. Pareză, prin urmare nu e paralizie totală… Şi apoi la această operaţie e neapărată nevoie să folosească ambele mâini?… Trepanaţia şi aşa o

face asistentul. E un fleac. Importantă e extirparea neoplasmului. În acest caz ajunge o singură mână. Sunt de-ajuns numai indicaţiile lui.

Kolski ştia din experienţă că Wilczur poseda un instinct uimitor de a se orienta numaidecât în câmpul de operaţie. Un instinct infailibil. O excrescenţă ramificată şi nespus de complicată părea pentru el ceva demult cunoscut…

— Doamnă, se adresă Ninei, care încetă numaidecât să plângă aşteptând parcă o speranţă, cred că şi în cazul unei pareze a mâinii, profesorul Wilczur ar putea face operaţia.

— Ar putea?… O, Doamne! Sigur ar putea?

— Sigur. Fireşte, mai greu. Dar nu imposibil.

— Dar se va lăsa convins?

Kolski ridică uşor din umeri.

— E chirurg şi ştie bine că ajutat de asistenţi, mai cu seamă de asistenţi care îl cunosc demult şi au făcut cu el atâtea operaţii, poate realiza această intervenţie.

— Dar cum să-l silim?

— De silit nici nu poate fi vorba. Nu rămâne decât să fie rugat.

— Atunci să trimitem cât mai repede altă telegramă.

Kolski scutură din cap.

— Mă îndoiesc că va da rezultate.

— Atunci ce-i de făcut? Ce-i de făcut?… Îşi strângea convulsiv degetele.

Kolski spuse după o lungă meditaţie:

— Din câte îl ştiu pe profesorul Wilczur şi din câte pot bănui, cel mai bine aţi face… dacă v-aţi duce personal la el. Dacă reuşiţi să-l impresionaţi, dacă reuşiţi să-i obţineţi iertarea… poate că va accepta. Fireşte, nu avem nici o certitudine.

Doamna Nina sări în picioare.

— Dar mai e timp? Să ajung până acolo şi să mă întorc cu el? Nu va fi prea târziu?

Kolski desfăcu braţele.

— Nimeni nu vă poate da asigurări.

— Da, da. Se mişca agitată. Nu putem pierde nici un minut. Nu iau nimic cu mine. Plec aşa cum sunt. Mi-e

totuna. Aflaţi când am primul tren.

— Cred că aţi face mai bine să luaţi avionul. Mergeţi cu avionul până la Vilnius, iar la Vilnius luaţi o maşină, pe care o puteţi comanda din Varşovia, şi de la aeroport mergeţi direct la Radoliszki. Veţi ajunge mult mai repede decât cu trenul. Dus-întors veţi face mai puţin de o zi şi jumătate. Exact, treizeci şi opt de ore, inclusiv două ore de stat acolo.

— Cât sunteţi de bun, se miră ea. Aţi şi controlat şi calculat totul!

Kolski nu răspunse nimic. Făcuse calculul acesta de multe ori. De atâtea ori, de câte ori se aştepta ca Lucia să-i permită să-i facă o scurtă vizită.

Doamna Nina nu mai era mirată că el cunoştea şi ora decolării avionului şi a sosirii la Vilnius, că ştia cum să comande un automobil.

— Ce bine e că dumneavoastră ştiţi totul! Singură nu m-aş fi descurcat. Sunt năucită.

Deodată îl prinse de mână.

— Domnule Janek! Domnule Janek, veniţi cu mine!

Kolski păli uşor.

— Asta e imposibil, răspunse. Nu pot pleca acum.

— De ce?

— Spitalul e plin. Colegii sunt sfârşiţi. Nu pot.

— Ah, ce mă priveşte pe mine spitalul! se revoltă doamna Nina. Vorbesc numaidecât cu Rancewicz şi veţi fi liber.

Kolski făcu o grimasă.

— Nu e vorba de doctorul Rancewicz şi de permisiunea lui, ci de faptul că nu se cuvine să-mi oblig colegii la o muncă suplimentară fiindcă eu am chef să fac o plimbare până în ţinuturile acelea.

Îl privi cu reproş.

— Dumneavoastră numiţi plimbare o călătorie în scopul salvării şefului dumneavoastră?

Kolski lăsă capul şi tăcu. În realitate nu voia să o însoţească pe Nina din cu totul alte motive. Ştia cât o detesta Lucia. Credea că pe baza propriilor lui scrisori îl

putea bănui de relaţii mai apropiate cu Dobraniecka. Dacă şi-ar face apariţia acolo împreună cu ea, i-ar întări convingerea că bănuielile sunt întemeiate. Mai mult, faţă de Lucia şi faţă de Wilczur ar apărea ca aliat al lui Dobraniecki. Şi nu voia acest lucru. Numai faptul că a semnat telegrama către Lucia a fost un mare sacrificiu din partea lui. S-a convins din telegrama Luciei. Din telegrama aceea seacă, la obiect, impersonală. Lui nu i-a adresat nici un cuvânt. Nici măcar salutări.

— Vă poate însoţi şi secretarul profesorului, spuse el.

Nina scutură din cap.

— Nu, nu. Dumneavoastră trebuie să mergeţi. Nu e vorba numai de însoţire.

— Dar despre ce mai e vorba?

— Dumneavoastră sunteţi în relaţii bune cu ei. Insistenţele dumneavoastră vor fi mai eficiente decât ale mele.

— Nu sunt deloc convins.

— Dar nu trebuie omis nimic ce ar putea contribui la înduplecarea lui Wilczur ca să accepte. Trebuie să mergeţi. Nu-mi sunteţi îndatorat cu nimic şi nu de aceea vă rog. Aici nu e vorba de mine, ci de soţul meu.

Ajunse la concluzia că nu se mai putea împotrivi.

— În acest caz, spuse, în jumătate de oră trebuie să fim la aeroport. De acolo trimitem telegrama.

— Vă mulţumesc. Îi întinse mâna şi în ochii ei apărură iar lacrimi.

În mai puţin de o oră după această discuţie amândoi erau în avionul care se desprinse uşor de pământ. Era o zi tipică de toamnă. Deasupra aeroportului atârnau nori negri. Cernea o ploaie măruntă şi deasă. Avionul descrise un cerc mare şi ridicându-se tot mai sus se cufundă în stratul gros de nori. Înăuntru era semiîntuneric. După câteva minute însă interiorul se umplu deodată de lumină. Deasupra zăriră soarele pe cerul senin şi curat, iar dedesubt o mare încremenită de măguri şi movile albe şi pufoase, o mare neţărmurită, pe care singura pată

întunecată era umbra lor, umbra avionului.

În vremea aceasta, la dispensar nimeni nu se aştepta la oaspeţi. Pacienţi erau puţini fiindcă de dimineaţă ploua atât de des încât nici Jemiol nu se încumetase să-şi facă drumul obişnuit până în orăşel. Blestema pe sub mustaţă şi umbla posomorât, dar nimeni nu încerca să-l înveselească, fiindcă Donka trebuia să aibă grijă de bolnavi, Lucia era ocupată cu gândurile ei, iar Wilczur nu trăda nici el vreo intenţie de a discuta. Stătea în camera lui şi citea.

Imediat după cină, se culcă invocând oboseala. Jemiol îi urmă exemplul. Lucia mai trecu o dată pe la bolnavi, făcu ordine în ambulatoriu şi se apucă de contabilitate. Ca de obicei închisese uşa din faţă. La vremea asta nimeni sau foarte rar se întâmpla să mai vină cineva la dispensar.

În curând însă lăsă totul şi căzu pe gânduri. Nu-i putea ieşi din minte apatia lui Wilczur. Ce-i drept, astăzi nimeni nu se remarcase prin bună dispoziţie, dar profesorul rareori era atât de abătut. Numai la Varşovia îl mai văzuse într-o stare asemănătoare. Probabil că retrăise nişte amintiri dureroase. Era îndoielnic însă că ar fi fost împrospătate de telegrama de ieri. Intuiţia îi spunea Luciei că mai degrabă era vorba de balul din Kowalewo. Pentru ea, în pofida discuţiei neplăcute cu domnul Jurkowski, balul acesta va rămâne o amintire agreabilă.

Înţelegea însă că Wilczur îl apreciază cu totul altfel, în timp ce dansa simţea clar dezaprobarea lui. Nu era o blamare sau condamnare, ci un fel de nemulţumire. Poate că dansând procedase greşit. Poate că nici nu trebuia să-l determine să accepte această vizită?...

Nu-şi putea însă reproşa acest lucru. Atât de puţine plăceri are aici. A renunţat la atâtea distracţii, încât are dreptul să se aştepte de la el la puţină înţelegere, dacă o dată, o singură dată după atâtea luni, a vrut şi ea să se distreze.

Gândurile acestea o deprimau şi o întristau. Se ridică. Hotărî să lase contabilitatea pentru a doua zi şi începu să-şi aranjeze hârtiile în sertar.

Tocmai atunci în fereastră se proiectă un fascicol

strident de lumină electrică. Dinspre moară se apropia un automobil.

— Ce poate fi? se miră Lucia.

Prin şopotul de ploaie străbătea clar huruitul motorului. Automobilul se opri în faţa cerdacului şi o clipă mai târziu se auzi o bătaie în uşă. Cum în tindă era întuneric, Lucia luă lampa din ambulatoriu şi ţinând-o în mână, deschise uşa.

În prima clipă nu o recunoscu pe Dobraniecka şi întrebă:

— Aţi adus vreun bolnav?

— Înseamnă că m-am schimbat foarte mult, se auzi răspunsul. Sunt Dobraniecka.

Lucia făcu un pas înapoi. Sângele îi zvâcni în obraji, înainte de a putea spune ceva îl zări în spatele doamnei Dobraniecka pe Kolski. Se stăpâni.

— Poftiţi! Vă rog să intraţi.

Aşează lampa pe masă şi rămase alături, dreaptă, cu maxilarele încleştate. Apariţia acestei femei aici însemna un adevărat cinism şi trezise în Lucia un val de ură, tot atât de puternic ca şi cel de mai înainte.

Doamna Nina se apropie de ea şi îi întinse mâna.

— Nu daţi mâna cu mine? întrebă umilă.

După o clipă de ezitare, Lucia îi întinse vârfurile degetelor exprimând atâta dispreţ cât putea avea în ea. Aproape tot atât de indiferentă îi întinse mâna lui Kolski. De teamă ca discuţia să nu-l trezească pe profesor, îi conduse în ambulatoriu şi după ce închise uşa întrebă:

— Nu aţi primit telegrama noastră?

— Am primit-o, dar… începu Dobraniecka.

— Păcat de timpul pierdut. Nu pot decât să vă repet ce scria în telegramă.

— Dar profesorul Wilczur e aici? Cel mai târziu peste două ore trebuie să plecăm ca să prindem avionul.

Lucia ridică din umeri.

— Eu nu vă reţin. Cu atât mai mult cu cât nu-l puteţi vedea pe profesorul Wilczur. E târziu. Profesorul doarme după o zi grea de muncă şi nu-l pot trezi.

Dobraniecka tremura toată.

— Vă implor, domnişoară. Vă implor. E vorba de viaţa soţului meu.

Ochii Luciei se micşorară.

— Dar atunci când nu aveaţi nevoie de Wilczur, dumneavoastră şi soţul dumneavoastră aţi găsit măcar o fărâmă de sentiment uman? Cu ce drept şi cu ce obraz veniţi aici la omul pe care l-aţi nedreptăţit, pe care l-aţi jefuit de tot ce avea şi aproape că l-aţi ucis din punct de vedere moral?! Da, voi aţi făcut-o! Soţul dumneavoastră şi dumneavoastră personal aţi fost sursa tuturor ticăloşiilor în care l-aţi terfelit pe profesor. Şi acum cereţi milă? Da, ştiu ce să cred despre voi. Ştiu şi eu, ştie şi profesorul Wilczur. Dacă mă mir de ceva, mă mir că aţi fost pedepsiţi atât de târziu. Înseamnă că nu aveţi simţul ruşinii, ca după toate cele întâmplate să mai veniţi aici, în casa profesorului. Trebuie să fii un animal cinic, nu om, ca să-l rogi să te salveze!

Doamna Dobraniecka îşi strângea tâmplele cu amândouă mâinile şi repeta în şoaptă:

— Doamne… Doamne…

Kolski, sprijinindu-se de speteaza scaunului, stătea tăcut şi palid, cu privirile aţintite în ochii scânteind de ură ai Luciei. Nu auzea ce spunea. Savura prezenţa ei, se delecta văzând-o.

— Nu sunteţi demnă de a trece pragul acestei case. Fiecare atingere a dumneavoastră e o profanare şi o insultă. Aţi venit în zadar fiindcă mă scârbeşte şi faptul că vă văd umilită. N-o să-l vedeţi pe profesor.

— Cât de cumplit vă răzbunaţi, şopti Dobraniecka.

— Soarta se răzbună. Soarta, nu eu.

— Atunci de ce nu-mi oferiţi posibilitatea să-l văd pe profesor? Nu cumva răzbunarea vă impune această intransigenţă?

— Nu răzbunarea, fiindcă ştiţi ce a spus profesorul ieri? A spus că nu ar refuza să-l ajute nici pe cel mai mare criminal.

— Atunci de ce ne refuză pe noi?

— Pentru că nu vă poate ajuta. N-am să-l trezesc pe

profesor şi nici n-am să-i spun că aţi fost aici. Nu vreau să-i tulbur liniştea. Ah, voi, cu lăcomia şi cu invidia voastră, nici nu puteţi înţelege nobleţea înălţimilor, bunătatea neţărmurită, spiritul de sacrificiu care umple sufletul acestui om nedreptăţit de voi. Vă recunosc prin faptul că aţi venit aici. Pentru că sunt convinsă că nu aţi dat crezare cuvintelor mele din telegramă. Aţi crezut că nu e decât o născocire. Nu?... E adevărat?... Aţi crezut că e o minciună. Că profesorul Wilczur a vrut să dea de înţeles că dacă ar putea nu v-ar refuza ajutorul cu toate nedreptăţile suferite. Vă înşelaţi, doamnă! În faţa dumneavoastră nu sunt obligată să dau nici o explicaţie, totuşi vă spun. Nu demult un câine turbat l-a muşcat pe profesor de mână şi de atunci, cu tot tratamentul făcut, mâna stângă îi tremură necontenit. Acum înţelegeţi că profesorul într-adevăr nu-şi poate asuma răspunderea operaţiei?

Doamna Dobraniecka a vrut să spună ceva, dar Lucia o întrerupse cu o mişcare a mâinii.

— Nu. Nu spuneţi nimic. Nu mai spuneţi nimic. Mi-e teamă că o să aud vreo bănuială scabroasă. Pentru că din gura care a dat naştere la cele mai urâte defăimări şi calomnii nu mă aştept să aud nimic altceva. Nu mai aveţi de ce rămâne aici. Plecaţi, doamnă. Plecaţi imediat şi lăsaţi-ne să vă uităm şi pe dumneavoastră şi pe soţul dumneavoastră!...

Pe neaşteptate, Dobraniecka se lăsă în genunchi în faţa Luciei.

— Milă... Aveţi milă... gemea şi izbucni în plâns.

Lucia era însă neînduplecată.

— Ridicaţi-vă. E penibil!

Şi adresându-se lui Kolski, aproape că-i porunci:

— Ridicaţi-o pe această doamnă.

Kolski o ajută pe Nina să se ridice şi o aşeză pe scaun. Dobraniecka nu se oprea din plâns şi câteva minute în cameră nu se auzi decât plânsul ei. Plângând începu să vorbească:

— Mă judecaţi fără milă... Fără milă... Poate că merit... Suport toate umilinţele... Fiţi însă atât de mărinimoasă...

Trebuie să-l văd pe profesor…

— De ce? întrebă scurt Lucia.

— Fiindcă domnul Kolski spune că pareza de care suferă profesorul nu este un impediment de neînvins. Că, ajutat de asistenţi, profesorul ar putea face operaţia cu o singură mână…

Lucia ridică din umeri.

— Asta nu dovedeşte decât că domnul Kolski este un prost chirurg.

— Iertaţi-mă, domnişoară Lucia, interveni pentru întâia oară Kolski. Într-adevăr am spus aşa ceva, şi după câte mă cunoaşteţi, ştiţi că nu vorbesc în vânt. Într-adevăr e posibil aşa ceva.

Lucia dădu negativ din cap.

— Nu vă pot da dreptate fiindcă ieri l-am auzit chiar pe profesor spunând că nu s-ar încumeta la o asemenea operaţie.

— Nici eu nu m-aş încumeta, răspunse liniştit Kolski. Dar dacă aş fi singurul om care ar putea s-o facă, aş risca. Sunt convins că dacă refuzul nu a avut alte motive, profesorul Wilczur mi-ar da dreptate.

Lucia îl străfulgeră cu privirea. Era profund revoltată de apariţia lui. Înţelesese că s-a folosit de venirea doamnei Dobraniecka ca să se înfiinţeze aici, cu toate că nu avea acordul ei.

— Trebuie să-ţi explic şi dumitale, sublinie Lucia, că profesorul nu a avut nici un fel de „alte motive”?

În tindă scârţâi o uşă şi se auzi târşâit de papuci. Toţi tăcură. Paşii se îndreptau spre ambulatoriu. Nici nu era de mirare. Fâşia de lumină arăta că de aici veneau vociferările.

Uşa se deschise şi în prag apăru profesorul Wilczur în halat. Îşi roti privirile prin încăpere şi orbit de lumină întrebă:

— Domnişoară Lucia, ce se întâmplă aici?

Înainte de a primi vreun răspuns, privirea lui se opri pe chipul lui Kolski, apoi o recunoscu pe Dobraniecka şi instinctiv făcu un pas înapoi.

Dobraniecka întinse mâinile spre el.

— Domnule profesor! Ajutor! Am venit să vă implor ajutorul!

Multă vreme Wilczur nu putu scoate nici un cuvânt. Vederea acestei femei îl cutremurase profund. Într-o clipită în memoria lui reînvie amintirea acelor luni în care ea a dus împotriva lui cea mai crâncenă campanie, când asmuţea împotriva lui opinia publică şi când făcea uz de cele mai josnice calomnii!

— Vă implor, domnule profesor, să-l ajutaţi. Numai dumneavoastră îl puteţi salva. Milă… Aveţi milă…

Wilczur îşi ridică privirile spre Lucia.

— Dumneata nu ai expediat telegrama?

— Am expediat-o.

— Am primit-o, începu Dobraniecka.

— De vreme ce aţi primit-o, o întrerupse Wilczur, atunci ştiţi că nu vă pot ajuta.

— Puteţi, domnule profesor, puteţi.

Wilczur se mişcă nerăbdător.

— Eu înţeleg că staţi rău cu nervii. Dar liniştiţi-vă şi înţelegeţi că vorbiţi cu un medic. Cu un medic onest. Dacă v-am refuzat ajutorul, se vede că ştiu că nu sunt în stare să vi-l dau. Înţelegeţi? Pentru mine nu are nici o importanţă cine îmi cere ajutorul. Dacă cineva, încercând să mă ucidă, s-ar răni el însuşi, l-aş salva ca pe oricare altul. Ştiu că pentru dumneavoastră e greu de crezut, căci concepţiile noastre etice sunt diametral opuse. Dar dacă nu credeţi în cuvintele mele, credeţi măcar propriilor ochi.

Wilczur întinse mâna stângă, care tremura acum foarte clar.

— Vedeţi, doamnă. Sunt un infirm. Dacă operaţia e atât de grea încât nu s-au angajat nici cei mai de seamă specialişti, cum îmi cereţi mie acest lucru, în starea în care sunt? Nu am fost niciodată un făcător de minuni. Chirurg fiind, mă puteam mândri cu cunoştinţele mele de specialitate şi cu siguranţa mâinii, cu toate că unii mi-au contestat-o. Aş fi un descreierat dacă acum, conştient de acest cusur, m-aş lăsa convins.

Ţinu încă un timp mâna tremurândă în faţa ochilor ei, apoi se întoarse încet, îndreptându-se spre uşă.

Dobraniecka îşi înfipse degetele în braţul lui Kolski, strigând:

— Nu-l lăsaţi să plece, vorbiţi-i dumneavoastră.

— Domnule profesor, i se adresă Kolski.

Wilczur se opri cu mâna pe clanţă şi privi în urmă.

— Ce mai voiai să-mi spui? Dumneata eşti chirurg şi poţi înţelege cel mai bine.

— Da, domnule profesor. Vă dau dreptate că nu vă puteţi angaja să faceţi o operaţie chiar mult mai uşoară… Dar… aici nu e vorba de-o operaţie făcută de dumneavoastră personal. E vorba de prezenţa dumneavoastră, de un diagnostic exact, de pregătire, de indicaţii în timpul intervenţiei chirurgicale.

Pe buzele lui Wilczur apăru un zâmbet.

— Dumneata crezi că o operaţie *per procura*[63] poate să reuşească?

Kolski nu se dădea bătut.

— Am auzit de cazuri în care un mecanic de vas a amputat unui marinar piciorul în largul mării, fără să aibă habar de anatomie, folosindu-se doar de indicaţiile transmise de un chirurg prin radio. Şi operaţia a reuşit…

Doamna Nina repeta întruna printre lacrimi:

— Vă implor, domnule profesor… Vă implor…

Wilczur rămase o vreme cu sprâncenele încruntate.

— Uneori asemenea lucruri pot reuşi, fiindcă sunt cazuri simple. Te întreb însă încă o dată: dumneata crezi că în acest caz poate fi utilizat acelaşi sistem?

Kolski scutură din cap.

— Nu, domnule profesor. Eu, în general, nu cred că această operaţie poate reuşi. După părerea mea starea bolnavului nu lasă nici o speranţă. Profesorul Colleman aprecia că există o şansă la o sută de mii. Dacă însă pacientul declară că în cazul în care îl operaţi dumneavoastră este convins că această unică şansă poate fi găsită, cred că nu veţi refuza. Cred că nu ar trebui să

[63] Prin împuternicire (trad. din lb. lat.).

refuzaţi. Wilczur îl privi în ochi parcă surprins.

— Şi de ce crezi că nu ar trebui?

Kolski răspunse hotărât:

— Am fost elevul dumneavoastră, domnule profesor.

În încăpere se aşternu tăcerea.

Fără îndoială, cuvintele lui Kolski făcuseră o impresie deosebită asupra lui Wilczur. Se apropie de fereastră privind picăturile de ploaie ce se prelingeau pe geamul negru. Într-o parte, în faţa pridvorului se zărea lanterna roşie din spatele automobilului, care lumina slab numărul stropit cu noroi.

Fără să se întoarcă, Wilczur spuse:

— Domnişoară Lucia, eşti atât de bună să-mi pregăteşti valiza?

— Numaidecât, răspunse Lucia în şoaptă.

Înainte de a închide uşa în urma sa, Lucia auzi izbucnirea unui plâns violent. Doamna Nina căzuse în genunchi în faţa lui Wilczur.

— Mulţumesc. Vă mulţumesc – spunea, încercând să-i apuce mâna.

— Liniştiţi-vă, doamnă, spuse cu vocea frântă.

— N-am să vă uit până la moarte…

Wilczur zâmbi trist şi dădu din mână.

— Vă rog să vă ridicaţi şi să luaţi loc.

Şi întorcându-se spre Kolski, îi arătă raftul din perete.

— Colega, găseşti acolo picăturile de valeriană.

Kolski puse alături pălăria pe care o ţinuse tot timpul în mână. Se uită printre flacoane şi găsindu-l pe cel potrivit, picură într-un pahar treizeci de picături, şi fără să se grăbească adăugă apă din cana ce stătea pe măsuţă, apoi oferi paharul doamnei Nina. În tot acest timp Wilczur îl privea cu atenţie şi parcă se gândea la ceva. În cele din urmă îi puse mâna pe umăr şi-i spuse:

— Într-adevăr, ai fost elevul meu. Şi nu mi-e ruşine.

Kolski se înroşi.

— Vă rog să mă credeţi, domnule profesor, că nu am meritat această apreciere atât de elogioasă.

Adâncit în gândurile sale, Wilczur părea să nu-i fi auzit

cuvintele. Gândurile acestea trebuiau să fie deosebit de importante, fiindcă fruntea profesorului se acoperise cu riduri verticale adânci. Deodată se uită drept în ochii lui Kolski cu o privire în care se zărea o hotărâre:

— M-ai convins. Şi mă duc. Dar cu o condiţie.

Kolski se nelinişti uşor.

— Cred că doamna Dobraniecka primeşte orice condiţie.

— Da, da, confirmă Nina. Primesc dinainte orice condiţie.

Wilczur nu-i acordă nici o atenţie şi i se adresă lui Kolski:

— Condiţia este pentru dumneata, nu pentru altcineva.

— Pentru mine? se miră Kolski.

— Da. Şi subliniez că este o condiţie *sine qua non*.

— Ascult, domnule profesor.

— Pe timpul şederii mele la Varşovia, dumneata, colega, rămâi aici. Înţelegi şi dumneata că nu-mi pot abandona pacienţii. Doctoriţa Kańska nu este chirurg, iar noi avem aici multe accidente în care e nevoie de ajutorul unui chirurg. Rămâi aici până mă întorc.

Kolski stătea alb ca varul. Propunerea neaşteptată a lui Wilczur căzuse asupra lui ca o fericire atât de mare încât îi depăşea imaginaţia. Să rămână aici, să fie împreună cu Lucia, să o vadă în fiecare zi. Să lucreze împreună, cum au mai lucrat la Varşovia… Nici cele mai îndrăzneţe visuri nu ţinteau atât de departe. Era gata să spună că e de acord cu condiţia pusă de profesor, când se opri întrebându-se cum o să primească Lucia rămânerea lui aici? Dacă nu va socoti că e un subterfugiu, dacă nu-l va considera un intrus… Mai ales după cele auzite din gura ei în discuţia cu Dobraniecka. Din cuvintele ei putea deduce că-l socoteşte printre duşmanii profesorului, pe care Lucia implicit îi socotea duşmanii săi. Bucuria de a fi alături de ea putea deveni o tortură pentru amândoi.

— Nu ştiu, începu pe un ton ezitant, nu ştiu dacă pot să-mi permit, domnule profesor.

— De ce?

— Am foarte mult de lucru la Varşovia. Spitalul e plin…

Apoi mai sunt şi pacienţii particulari.

— Sunt convins că i-ai lăsat în grija cuiva!

— Da… Dar la spital… Doctorul Rancewicz m-a învoit numai pentru două zile.

Wilczur îl privi cu atenţie.

— Colega, consider că în această situaţie nu e un argument care poate fi luat în seamă.

— Fără îndoială, se bâlbâi Kolski. Totuşi…

— Nu vreau să te silesc. Nu credeam că timpul petrecut aici ar fi pentru dumneata atât de dezagreabil. Doctoriţa Kańska mi-a spus că adeseori ţi-ai exprimat intenţia de a ne vizita. În orice caz nu pot reveni asupra condiţiei puse. Te rog să te gândeşti.

— Nu avem despre ce discuta. Doamna Dobraniecka se ridică de pe scaun. Fireşte, doctorul Kolski rămâne aici. Cu Rancewicz discut eu. Ar fi de-a dreptul incredibil dacă Rancewicz ar avea ceva de spus în această chestiune. Nu înţeleg de ce vă opuneţi. Mai ales că ştiu câtă simpatie…

— Sunt de acord, o întrerupse repede Kolski. Rămân până vă întoarceţi.

— Atunci totul e în ordine, spuse Wilczur zâmbind. Nu-i chiar atât neconfortabil aici. Vei locui în camera mea. Şi te rog să te foloseşti de tot ce ai nevoie. Sunt convins că nu ţi-ai luat prea multe lucruri cu dumneata.

Kolski scutură din cap.

— Nu mi-am luat nimic.

— Atunci dă-mi telefonul dumitale din Varşovia şi îndată ce sosesc telefonez să-ţi trimită toate cele necesare.

— Rezolv eu asta, interveni Dobraniecka.

— Nu-ţi strică să faci cunoştinţă cu condiţiile şi cu oamenii de aici. O scurtă vacanţă, deşi timpul nu-i atât de favorabil.

După o clipă de meditaţie, Kolski spuse:

— Domnule profesor, aş vrea să vă rog un singur lucru.

— Ascult.

— Aş vrea să vă rog, ca… să-i comunicaţi dumneavoastră domnişoarei Lucia că iniţiativa rămânerii mele aici a pornit de la dumneavoastră, şi că aceasta a fost condiţia

deplasării dumneavoastră la Varşovia.

Wilczur răspunse uşor mirat:

— Sigur că da. Pot să-i spun.

Doamna Dobraniecka se uita nerăbdătoare la ceas.

— Mi-e tare teamă să nu întârziem la aeroport. Drumurile sunt pline de noroi şi pentru orice eventualitate aş prefera să plecăm cât mai repede. Fireşte, dacă dumneavoastră puteţi.

Wilczur confirmă cu o mişcare a capului.

— Mă îmbrac numaidecât. În zece minute sunt gata de plecare.

Trecu în camera sa, în care Lucia tocmai termina de împachetat. O ajută să închidă valiza.

— Eşti foarte nemulţumită de mine, domnişoară Lucia? întrebă. Gândeşte-te cum ai proceda dumneata într-o situaţie similară.

— Nu ştiu, ridică din umeri. Nu ştiu cum aş proceda în locul dumneavoastră. Dar dacă eu ar trebui să-l salvez pe omul acesta, nu aş mişca nici un deget. Un monstru ca el nu merită să trăiască. Cu cât scapă mai repede lumea de el, cu atât mai bine.

Wilczur zâmbi.

— Eşti curajoasă.

— Curajoasă? se miră Lucia.

— Îţi arogi dreptul divin de a judeca oamenii. Dar dacă tot o faci, trebuie să-ţi arogi şi un alt drept: iertarea. Ei, dar nu putem discuta acum, pentru că nu avem timp. Trebuie să mă îmbrac.

— Sper că nu rămâneţi prea mult la Varşovia? îl întrebă din uşă.

— Ah, nu. Nici o oră mai mult decât e necesar. Aha. Ca să nu te plictiseşti, şi ca să ai un ajutor, doctorul Kolski rămâne aici. Eu l-am rugat. Ba chiar i-am cerut să rămână până la întoarcerea mea. S-a împotrivit cât a putut, dar a trebuit să cedeze fiindcă aceasta a fost condiţia plecării mele la Varşovia.

Lucia îl privea cu ochii larg deschişi.

— S-a împotrivit?… Dacă s-a împotrivit nu înţeleg de ce

l-aţi silit. Mă descurc foarte bine şi singură. Mai cu seamă că doctorul Pawlicki trece pe aici aproape în fiecare zi.

— Ei, nu întotdeauna, nu întotdeauna, o corectă blând Wilczur.

— Şi apoi nu înţeleg…

Wilczur o întrerupse:

— Vorbim despre asta altădată. Acum trebuie să mă îmbrac.

După ce Lucia ieşi, Wilczur se îmbrăcă repede şi după cinci minute ieşi în tindă în palton şi cu valiza în mână. În câteva cuvinte îi dădu Luciei instrucţiunile privind treburile dispensarului, apoi îi sărută afectuos mâna şi ieşi în pridvor, unde îl aştepta doamna Dobraniecka. Drumul până la automobil l-au făcut printr-o ploaie deasă. Era o maşină mare, grea, un model cam învechit, dar confortabil şi cu suspensie bună. Cu tot noroiul de pe drum, automobilul mergea uniform. Şoferul, experimentat, ocolea cu abilitate băltoacele şi hârtoapele mai mari.

Doamna Dobraniecka încerca să intre în vorbă cu Wilczur, dar el nu-i răspundea decât monosilabic. Văzând că nu renunţă, Wilczur îi spuse în cele din urmă:

— Doamnă, sunt obosit. Aş vrea să aţipesc un pic.

Înţelese şi tăcu.

Deocamdată nu putea fi vorba de aţipit, dar după o oră automobilul intră pe şosea şi profesorul Wilczur, adâncit în pernele fotoliului, închise ochii şi adormi. Au ajuns la aeroport cu o oră şi ceva mai devreme. Wilczur îşi consacră timpul liber redactării unei scrisori adresate Luciei pentru a-i aminti câteva lucruri de care nu-şi adusese aminte la plecare.

Două ore mai târziu erau pe aeroportul din Okecie iar de acolo au plecat direct la spital. Când automobilul s-a oprit în faţa scărilor, Wilczur nu putu coborî imediat. Deodată îl lăsaseră puterile. Revederea clădirii în care şi-a petrecut atâţia ani, a instituţiei pe care el o înfiinţase îi provocase o strângere de inimă. Intră cu capul aplecat şi din hol se îndreptă instinctiv spre fostul său cabinet. Doamna Dobraniecka, mergând înainte, reuşise să înştiinţeze pe

cineva de venirea lui. Într-un minut se ştia la toate etajele. Ştiau toţi, dar nimănui nu-i venea să creadă. În întâmpinarea lui Wilczur alergară Rancewicz, doctorul Michalowski, Kotkowski şi alţi medici. Se adunau în jurul lui, îi strângeau mâinile şi tot nu le venea să-şi creadă ochilor…

Era ceva incredibil de tragic faptul că acest om s-a hotărât să facă un gest atât de mărinimos, un efort supraumân.

Ieri, când se aflase că doamna Dobraniecka şi Kolski au plecat la Radoliszki ca să-l roage pe Wilczur să vină, toţi ridicau din umeri. Nimeni, nici o clipă, nu-şi închipuia că Wilczur s-ar lăsa înduplecat. Numai Rancewicz, care îl cunoştea cel mai demult şi cel mai bine, spusese:

— Oamenii se schimbă. Poate că s-a schimbat şi el. Dar dacă nu s-a schimbat, nu trebuie să ne pierdem speranţa.

Apoi a adăugat:

— Altă chestiune dacă venirea lui mai poate fi de folos, Dobraniecki poate să nu mai trăiască până dimineaţă, iar operaţia… Aş compara această operaţie cu o loterie în care nu există nici un număr câştigător.

Într-adevăr, în ultimele douăzeci şi patru de ore starea lui Dobraniecki se înrăutăţise evident. Bolnavul îşi pierdea mereu cunoştinţa iar când şi-o recăpăta pentru scurt timp, horcăia de durere, fiindcă nu mai putea vorbi deloc. S-au petrecut modificări radicale şi în manifestările bolii. Apăruseră tulburări ale auzului şi ale vederii. Acum se plângea că e întuneric şi cu toate că a sporit iluminaţia nu recunoştea chipurile persoanelor din imediata lui apropiere. Uneori îşi pierdea complet auzul şi cerea să i se vorbească mai tare.

Înainte de a-l vizita pe bolnav, profesorul Wilczur a avut o lungă discuţie cu Rancewicz şi cu ceilalţi medici care l-au îngrijit pe Dobraniecki. Lui Wilczur i s-a prezentat o amplă şi minuţios elaborată descriere a bolii, precum şi toate investigaţiile şi analizele făcute. Trebuia să recunoască cinstit că nimic nu fusese neglijat. Au fost înregistrate toate simptomele, fără să fie omise nici cele aparent lipsite

de importanţă, nici cele pe care medicul nu şi le putea explica. Slujindu-se de un material atât de bogat, Wilczur putu să-şi facă o părere cu privire la starea bolnavului şi la tipul maladiei. Puse alături, diagnosticele şi dezbaterile din consult păreau să indice opinia corectă că în regiunea creierului mic (după Colleman între creierul mic şi scoarţa cerebrală) s-a dezvoltat o tumoră ca urmare a degenerării substanţei reticulare sau a meningelui.

Rancewicz înclina şi el spre această ipoteză, adăugând că însuşi Dobraniecki îşi exprimase părerea că locul de origine al neoplasmului îl plasează în zona epifizei şi aceasta fiindcă primele simptome ale bolii vizau metabolismul. La început el însuşi, ca şi alţi medici care l-au examinat, puneau totul pe seama proastei funcţionări a ficatului.

— Da, confirmă Wilczur. Mi se pare că Dobraniecki avea dreptate. Tulburările în funcţionarea ficatului sunt manifestări secundare ale insuficienţei secreţiei epifizei. Dacă neoplasmul s-a format într-adevăr acolo, extirparea lui va fi deosebit de dificilă. Se poate spune că şi corpora quadrigemina sunt supuse presiunii. Tulburările de auz şi de vedere indică foarte clar acest lucru. Este atacat şi cerebelul. De aici ar rezulta că ramificaţiile neoplasmului merg în diferite direcţii şi sunt complicate.

Wilczur rămase pe gânduri, dar Rancewicz întrebă:

— În această situaţie operaţia mai poate avea vreun sens?

— Nu ştiu. Să văd, răspunse Wilczur. Acum vreau să-l examinez.

Dobraniecki era conştient, dar nu-l recunoscu pe Wilczur, care observă imediat la bolnav o manifestare importantă şi neînregistrată în istoricul maladiei: pupilele mărite. Acest fapt susţinea ipoteza că scăzuse şi secreţia hipofizei fiindcă pupilele mărite puteau fi numai urmarea secreţiei excesive a glandelor suprarenale, secreţie reglată tocmai de hormonii hipofizari. Aceasta indica la rândul său faptul că dimensiunile neoplasmului trebuiau să fie într-adevăr impresionante, de vreme ce ajungea să apese

asupra hipofizei ceea ce însemna că apeductul lui Silvius este ştrangulat iar legătura între ventriculele trei şi patru întreruptă.

Restul examinării nu a mai adus nimic nou în opinia lui Wilczur. Cum activitatea inimii era destul de intensă şi tensiunea nu scădea sub 10, Wilczur a hotărât că operaţia poate fi făcută.

Ştirea se răspândi numaidecât în toată clădirea. Având în vedere faptul că din cauza mâinii sale stângi, Wilczur nu putea opera personal, intervenţia urma să o realizeze doctorul Rancewicz asistat de un specialist în chirurgia cranianã, doctorul Henneberg din Poznan, care era de o săptămână la Varşovia.

Operaţia a fost stabilită pentru ora zece seara. Între timp, Wilczur cu Rancewicz şi Henneberg s-au închis în cabinetul de anatomie. Aici, pe un model, Wilczur începu să le explice amănunţit concepţia lui asupra poziţiei şi ramificaţiilor neoplasmului.

Fireşte, până la deschiderea cutiei craniene, totul se baza numai pe ipotezele lui, dar cei doi se străduiau să nu piardă nici un cuvânt din cele spuse, fiindcă amândoi erau convinşi că ipotezele lui Wilczur sunt rezultatul uimitoarei sale intuiţii, o intuiţie vecină cu genialitatea.

— După părerea mea, aşa se prezintă situaţia, îşi încheie Wilczur explicaţiile. Recunosc că operaţia este nespus de dificilă şi sunt puţine speranţe că va reuşi, având în vedere faptul că un număr de incizii, mai exact opt sau nouă trebuiesc executate orbeşte, pe nevăzute, bazându-vă numai pe simţul tactil.

— Frumoasă încurajare, domnule profesor, spuse Rancewicz făcând o grimasă.

Henneberg se ridică şi îndepărtă scaunul.

— Eu votez pentru renunţarea la operaţie.

— Sunt împotrivă. Wilczur scutură din cap.

— Aşa ceva depăşeşte posibilităţile omeneşti.

— Atunci, spuse sobru Wilczur, trebuie să găsim în noi posibilităţi supraomeneşti. După mine, în cazul renunţării la operaţie pacientul nu va trăi până mâine seară. Prin

urmare nu există nici un risc. Nu aş fi nici eu pentru operaţie dacă nu ar exista posibilitatea ca extragerea norocoasă a tumorii să-i salveze cu siguranţă viaţa. Nu numai să-i salveze viaţa, dar să-i redea şi sănătatea. Domnilor, e vorba de extirparea mecanică a unei tumori, ori tocmai aceasta este datoria chirurgiei. Recunosc că în acest caz misiunea este grea. Poate cea mai dificilă din câte am întâlnit în viaţa mea. Totuşi, socotesc de datoria mea să vă spun că nu aş găsi nici o justificare chirurgului care ar renunţa la ea. Mai cu seamă atunci când renunţarea echivalează cu moartea sigură a bolnavului.

— Domnul profesor are dreptate, recunoscu Rancewicz, ridicându-se şi el şi privind la ceas. De ce să ascund. Încep această operaţie convins de nereuşită, dar trebuie s-o facem.

Îl bătu pe umăr pe Henneberg.

— Hai, colega. Curaj. Nu uita că suntem în situaţia fericită de a-l avea în rezervă pe profesorul Wilczur. Dacă în timpul intervenţiei vom constata că ceva e altfel decât ne-am închipuit noi, vom primi numaidecât sfatul necesar.

La ora zece fix, Dobraniecki a fost adus în sala de operaţii şi adormit. Începutul operaţiei, adică deschiderea cutiei craniene, l-a făcut docentul Biernacki, ajutat de doctorul Zuk. Când trepanaţia se apropia de sfârşit, în sală a intrat profesorul Wilczur împreună cu Henneberg şi Rancewicz. În jurul lor s-au adunat aproape toţi medicii prezenţi în spital. Profesorul Wilczur s-a apropiat de masă şi s-a aplecat asupra craniului deschis.

Totul părea să confirme corectitudinea diagnozei. În locul oaselor occipitale, creierul prezenta trei convexităţi: două fragmente ale scoarţei cerebrale acoperite de păienjenişul roz şi violet al vaselor sanguine, iar de sub ele ieşea cerebelul cenuşiu şi spongios cu dungi ce duceau clar în interior, spre bulbul rahidian. Convexitatea meningelui indica faptul că un corp neprevăzut de natură în sistemul cerebral împinge lichidul cefalorahidian. Profesorul se îndreptă, îşi potrivi masca şi făcu un semn cu capul spre Rancewicz şi Henneberg, apoi se retrase şi se

opri lângă doctorul Zuk, care ţinea mâna pe pulsul pacientului. De aci putea vedea exact câmpul operator şi putea urmări mişcările mâinilor lui Rancewicz şi Henneberg.

Se auzi primul zăngănit al instrumentelor nichelate pe tava de sticlă. Operaţia începuse.

În mijlocul unei linişti mormântale, degetele lui Rancewicz, lungi şi subţiri, se mişcau cu precizie, făcând nichelul instrumentelor să scânteieze în lumina puternică a reflectoarelor. Asupra acestor degete era concentrată atenţia tuturor celor prezenţi. Minutele treceau.

În sfârşit, în spaţiul dintre cele trei convexităţi apăru capătul violet şi pe alocuri galben al tumorii.

Acum mâinile lui Henneberg, acoperite cu mănuşi de cauciuc ţineau marginile inciziei, lărgind-o treptat, pe măsură ce înainta lanţeta lui Rancewicz. Până acum ipotezele profesorului Wilczur se confirmau cu exactitate. Într-adevăr neoplasmul apăsa asupra cerebelului, dar apăsa printr-o ramificaţie care se îngroşa pe măsură ce pătrundea în adâncime. Devenise cert că principalul focar al neoplasmului se găsea în spaţiul dintre scizura interemisferică, cerebel, epifiză şi cele patru perniţe cenuşii corpora quadrigemina. Nu se putea şti încă dacă ramificaţiile nu se întind sub emisfera stângă şi cea dreaptă.

Din când în când, ochii lui Rancewicz se ridicau şi întâlneau privirea lui Wilczur. Atunci se auzea vocea înăbuşită a profesorului:

— Bine.

Şi operaţia mergea mai departe. Aici nu-şi puteau permite nici o grabă, iar fiecare mişcare necesita o atenţie incredibilă. În minutul al treizeci şi doilea, trupul nemişcat al pacientului tresări brusc. O mişcare neatentă a lui Rancewicz produsese o reacţie reflexă a musculaturii. O clipă în ochii tuturor pâlpâi neliniştea, iar Rancewicz, enervat, întrerupse operaţia. Nu se produsese nici o leziune a creierului şi de fapt acest accident minor nu avea nici o însemnătate. Influenţase însă în mod fatal siguranţa

şi precizia chirurgului.

Era vizibil pentru toţi. Mişcările lanţetei care separa tumora erau tot mai puţin sigure, tot mai încete. Pe sprâncenele şi pe pleoapele lui Rancewicz apăruseră mici broboane de sudoare. Tot mai des ezita, tot mai des se oprea.

Şi se apropia faza cea mai dificilă a operaţiei. Vizibilitatea câmpului operator devenea tot mai redus. Toţi înţeleseseră că operaţia nu poate avea decât un deznodământ fatal.

Doctorul Henneberg îi aruncă lui Wilczur o privire îngrozită. Pe suprafaţa cenuşie şi vărgată a cerebelului se lăfăia excrescenţa neoplasmului, ce semăna cu limba unei reptile. A unei reptile ascunse undeva înăuntru. Trebuia ajuns la ea aproape orbeşte.

Pe neaşteptate, Rancewicz se îndreptă şi desfăcându-şi braţele spuse:

— Nu pot. Nu reuşesc…

— Totul decurge perfect, interveni liniştitor Wilczur. Acum desprinde-i partea superioară de emisfera dreaptă şi vei avea acces la scizura interemisferică.

Se vede că tonalitatea vocii lui i-a redat echilibrul nervos lui Rancewicz, care luă din nou lanţeta în mână. Două minute mai târziu însă o nouă tresărire a pacientului, ca urmare a unei mişcări neatente a lui Rancewicz îi spulberă şi bruma de siguranţă pe care o mai avea. Se retrase şi scutură tăcut din cap. Era limpede că nu poate duce operaţia până la sfârşit.

— Nu are nici un rost, spuse unul dintre medici.

— Da, confirmă cu o mişcare a capului Henneberg. Craniul trebuie închis.

— Ţine! se auzi vocea aspră şi poruncitoare a lui Wilczur.

Şi înainte ca cei de faţă să-şi dea seama de intenţiile lui, Wilczur trecu în locul lui Rancewicz, luă lanţeta şi se aplecă asupra craniului deschis. Toţi erau uluiţi. Cu puţin timp în urmă văzuseră cum îi tremura profesorului mâna. Acum prinse cu siguranţă capătul neoplasmului în timp ce

cu cealaltă, apucase lanţeta între degetele acelea mari şi aparent neîndemânatice, executând mişcări rapide şi exacte.

Se vede că sub influenţa unei mari solicitări a voinţei, tremurul mâinii încetase.

Aproape toţi cei care asistau la operaţie îl cunoşteau pe Wilczur de multă vreme şi nu o dată îl văzuseră la lucru. Acum îl recunoşteau, era aşa cum fusese mai înainte. Mâinile lui mari păreau că acoperă tot câmpul operator, păreau că se bălăcesc în masa aceea albă şi cenuşie, o îndeasă şi o frământă. Era incredibil cum puteau să atingă creierul cu atâta uşurinţă şi grijă încât aproape că nici nu se simţea.

Minutele se scurgeau unul după altul, fiecare lung cât un veac. Privirile celor din jur treceau de la mâinile lui Wilczur la ochii lui pe jumătate închişi şi la sprâncenele lui încruntate de încordare.

Undeva se auziră unsprezece bătăi ale ceasului. O chiuretă mică de metal pătrunse adânc, cercetând terenul cu mişcări abia vizibile. A durat foarte mult. În cele din urmă căzu zăngănind pe tava de sticlă şi locul ei îl luă un bisturiu mic şi îngust, cu lamă scurtă. Cei prezenţi îşi opriră respiraţia. Pe neaşteptate între circumvoluţiile albe se iviră câteva picături de lichid transparent, uşor tulbure. Văzând aşa ceva, Henneberg era convins că Wilczur va întrerupe operaţia. Era evident că undeva se produsese o leziune a meningelui. Profesorul însă nu a întrerupt-o.

— Să nu fi văzut? Să nu fi observat? se întrebară în acelaşi timp Henneberg şi Rancewicz care stăteau în spatele lui

Dogoarea reflectoarelor devenea insuportabilă.

Deodată Wilczur introduse două degete între emisfere şi încet scoase din interior ceva ce semăna cu o stea de mare de culoare vineţie, cu margini gălbui.

Docentul Biernacki îi oferi imediat lupa şi Wilczur cercetă atent, milimetru cu milimetru, neoplasmul extirpat. În unele locuri prezenta câteva leziuni, dar putea fi sigur că fusese scos în întregime, că înăuntru nu rămăsese

nimic.

— Puteţi închide, spuse Wilczur cu vocea răguşită.

O soră se apropie de el ţinând un borcan cu formalină. Profesorul întinse mâna ca să arunce în el neoplasmul, dar nu nimeri şi bucata de carne vineţie căzu pe duşumea. Mâna îi tremura din nou.

Biernacki şi Zuk se apucară de lucru. Wilczur se îndreptă tăcut spre garderobă şi aici se lăsă greoi pe scaun. Era nespus de obosit şi de epuizat nervos. Operaţia durase o oră şi cincizeci şi opt de minute. În garderobă intrară Henneberg. În urma lui Rancewicz şi alţii. Nu schimbau nici un cuvânt. Îşi scoteau în tăcere halatele, mănuşile şi măştile. Henneberg îl ajută pe Wilczur să se îmbrace.

Abia după ce se mai odihni puţin, Wilczur coborî în fostul lui cabinet. În scurt timp s-au adunat aici toţi. Abia acum Biernacki îl întrebă:

— După părerea dumneavoastră, domnule profesor, va trăi?

— Nu ştiu, răspunse Wilczur.

— Doar operaţia a reuşit.

— Teoretic, da. Nu pot fi sigur însă că nu s-au produs leziuni ale creierului, în interior. Asta în primul rând. În al doilea rând nu ştiu dacă operaţia nu a fost tardivă. Vom şti numai după ce va înceta efectul narcozei.

I se adresă lui Rancewicz:

— Cred că ai dat dispoziţii să i se administreze injecţii de întărire?…

— Se-nţelege, domnul profesor.

Wilczur se ridică.

— Ei, deocamdată aici nu mai am nimic de făcut, spuse. Sunt flămând. La revedere, domnilor.

Atât Biernacki, cât şi Rancewicz, începură să-l roage să accepte ospitalitatea lor, dar Wilczur refuză categoric.

— Mulţumesc foarte mult, dar am alte planuri.

Nu avea nici un plan. Pur şi simplu voia să rămână singur. Intră într-un mic restaurant, mâncă acolo şi se duse la cel mai apropiat şi mai ieftin hotel, la care îşi trimisese

dinainte valiza. Înainte de a se duce la culcare, află de la portar că trenul de Vilnius pleacă a doua zi la ora zece dimineaţa. Cel mai comod, pentru că e accelerat. Wilczur însă nu se grăbea nicăieri, şi de aceea se hotărî să plece cu personalul de la douăsprezece la amiază.

Nu avea intenţia să rămână mai mult la Varşovia. Nici intenţia şi nici chef. Trebuia însă să-l viziteze a doua zi pe Dobraniecki şi să constate starea lui. Ştia bine că dacă Dobraniecki nu va muri în noaptea aceasta, atunci nu va mai exista nici o teamă.

A doua zi, după obiceiul de la ţară, s-a sculat foarte devreme, a luat micul dejun pe care i l-a adus o cameristă somnoroasă, şi a plecat la spital. Medicul de serviciu îl întâmpină cu o veste îmbucurătoare.

— Domnule profesor, Dobraniecki trăieşte. Sincer să fiu nu ştiu cum să vă felicit. Lucrez aici de cincisprezece ani, dar la o asemenea operaţie n-am mai asistat. Dumneavoastră, domnule profesor, sunteţi un făcător de minuni.

— Lasă, colega. O experienţă îndelungată şi ceva aptitudini înnăscute. Nici una nici alta nu sunt meritul meu. Mai bine spune-mi care-i starea bolnavului.

Medicul îi făcu o relatare amănunţită, încheind cu ştirea că acum Dobraniecki doarme. În timpul acestei discuţii sosi şi Rancewicz şi amândoi, împreună cu Wilczur, au pornit spre etajul întâi.

Dobraniecki într-adevăr dormea. La căpătâiul lui stătea o soră medicală. Dobraniecki respira liniştit, ritmic. Faţa lui slăbită în timpul bolii indica o totală epuizare a organismului. Când Wilczur îi atinse pulsul cu degetele, bolnavul ridică pleoapele. Era conştient. Îl recunoscu numaidecât pe Wilczur. Pe obrajii lui verzui apăru o roşeaţă abia simţită.

— Şi totuşi aţi venit, spuse cu o voce abia auzită. Îmi dau seama câtă bunătate aveţi… Sunt atât de bolnav, mi-e greu să-mi adun gândurile. Mi se pare că nu mai am nici o salvare… Numai în dumneavoastră cred… Hotărâţi dumneavoastră dacă operaţia e posibilă şi dacă merită

făcută.

Rancewicz zâmbi.

— Operaţia s-a făcut.

Pleoapele lui Dobraniecki fâlfâiră.

— Cum aşa?… S-a făcut?…

— Da. Domnul profesor Wilczur v-a operat ieri seară şi, slavă Domnului, operaţia a reuşit.

Bolnavul închise ochii, iar Rancewicz adăugă:

— Veţi trăi.

De sub pleoapele închise, lui Dobraniecki începură să-l curgă lacrimi. Trecu o bucată de vreme până când deschise ochii şi privi spre Wilczur de parcă ar fi aşteptat confirmarea lui.

— Vei trăi, confirmă cu o mişcare a capului. Auto-diagnosticul dumitale a fost corect. Neoplasmul a apărut într-adevăr în zona epifizei, dar ramificaţiile lui se întindeau asupra cerebelului şi sub ambele emisfere. Am reuşit să extirpăm totul. După toate probabilităţile, peste trei săptămâni vei fi complet sănătos.

După o clipă de tăcere, Dobraniecki spuse:

— N-am ştiut… N-am ştiut că omul poate fi capabil de atâta mărinimie.

Buzele lui Wilczur se mişcară. În ochii lui se ivi o licărire, dar se stinse imediat şi Wilczur nu răspunse nimic.

— Nu ştiu cum să-mi exprim recunoştinţa pe care o simt, spuse după o pauză Dobraniecki. Nici… Nici de la dumneavoastră nu m-am aşteptat la aşa ceva.

Wilczur îşi drese glasul.

— Ei, e timpul să plec. Îţi urez o convalescenţă uşoară şi rămas bun.

Înclină capul, se întoarse şi ieşi din cameră. La intersecţia coridoarelor, îl aştepta doamna Nina. Se aruncă asupra lui bolborosindu-şi mulţumirile. Îl prinse de mână şi strângându-i-o cu putere când plângea, când râdea şi-i povestea haotic desfăşurarea operaţiei de parcă din conştiinţa ei dispăruse faptul că el putea şti cel mai bine ce s-a întâmplat. În cele din urmă se mai linişti şi îl întrebă:

— E adevărat, domnule profesor, că Jerzy va trăi?

— E adevărat. Nu-l mai ameninţă nimic.

— Ah, domnule profesor… Când m-au anunţat astă-noapte, am crezut că înnebunesc de fericire. Şi abia atunci am înţeles ce suflet mare aveţi. Dumneavoastră sunteţi un înger.

Wilczur scutură capul.

— Nu. Dar sunt om.

Intenţionat, coborî pe scara laterală, ca să evite alte despărţiri, şi ieşi neobservat din spital. Trecu pe la hotel, plăti şi porni pe jos, spre gară. Aici, în sala de aşteptare, se aşează pe o bancă. Alături era un chioşc cu ziare. Fără să vrea, privirea i se opri asupra unui titlu scris cu litere mari:

„Senzaţionala operaţie pe creier. Profesorul Wilczur la Varşovia. Şi-a părăsit sihăstria ca să salveze viaţa prietenului şi colegului său.”

Wilczur întoarse capul spunându-şi:

— Acesta-i oraşul. Oraşul cu ţipătul lui, cu adevărul lui, cu pustiul lui…

Capitolul XVI

De îndată ce zgomotul motorului se risipi în susurul ploii, iar ultimele fascicole de lumină a farurilor se stinseră de pe mestecenii ce mărgineau drumul, Lucia spuse:

— Imediat îţi pregătesc camera profesorului.

— Pot să te ajut, întrebă sfios Kolski.

— Nu. Mulţumesc, răspunse ferm şi glacial. Mă descurc şi singură.

— Dar nu te deranjez dacă stau şi eu cu dumneata?

— Aa, mi-e absolut indiferent.

În timp ce ea închidea uşa, Kolski îi spuse:

— Nu credeam că v-aţi aranjat atât de bine: Aici e un dispensar în toată legea. Dar ce e în camera cealaltă?

— Acolo zac bolnavii, răspunse scurt Lucia.

Schimbarea temei nu contribui la spargerea gheţii şi Kolski adăugă:

— Mi se pare că eşti foarte supărată pe mine. Îmi reproşezi că l-am convins pe profesor să se ducă.

— Te înşeli. Nu-ţi reproşez nimic.

— Atunci nu poţi să-mi ierţi faptul că am rămas aici. Dar te rog să mă crezi că profesorul mi-a cerut acest lucru.

— Ştiu. Mi-a spus. Mi-a spus şi că perspectiva rămânerii aici, te-a speriat într-atât încât te-ai apărat cu mâinile şi cu picioarele.

— Ştii bine de ce. Îmi era teamă că vei fi nemulţumită. Nu voiam să fiu nepoliticos. Să rămân aici ca să fiu socotit un intrus…

— Cine ţi-a spus dumitale că te socotesc un intrus?

— Dacă ar fi fost altfel, spuse încet, mi-ai fi permis demult să te vizitez.

— Asta-i altceva, răspunse după o pauză. Dar de vreme ce eşti aici… Am şi eu ocazia să fac dovada vechii şi cunoscutei ospitalităţi poloneze.

O impresionase jena lui Kolski şi într-o dispoziţie mai bună, se apucă să schimbe aşternutul patului. Scoase din sertar o pijama de-a lui Wilczur şi spuse râzând:

— O să arăţi în ea ca într-un costum de scafandru. Ţi-aş da-o pe a mea, dar nu încapi. Doamne, câte necazuri am eu cu dumneata. Ei, şi acum, noapte bună. Pacienţii mei vin devreme şi nu sunt întotdeauna prea liniştiţi. Nu ţi-a rămas prea mult timp pentru odihnă.

I-a întins mâna, pe care Kolski o sărută, şi ieşi. Câteva minute o mai auzi umblând prin camera alăturată. Apoi se lăsă liniştea. Se dezbrăcă şi se culcă. Deşi în locul unei saltele moi avea un strajac umplut cu paie, adormi numaidecât.

La şapte dimineaţa, l-au trezit vocile de sub fereastră. S-a sculat şi s-a aşezat pe pat. Afară oamenii vorbeau nespus de tare, obişnuiţi pesemne, să se strige în pădure. Se uită pe fereastră. Ploaia se oprise, dar cerul era în continuare acoperit cu cojocul gros al norilor. Se culcă şi încercă să adoarmă din nou. Alături, în tindă, însă începu, să plângă un sugar, iar de departe, probabil din ambulatoriul în care fusese astă-noapte, ţipătul înfricoşător al unei femei. Se vede că Lucia bandaja cuiva o rană dureroasă.

Ieri îi spusese Luciei că e entuziasmat de dispensar. Nu-i spusese adevărul. Tinda goală şi posomorită, duşumeaua grosolană, ferestrele mici, ţărăneşti, cu geamuri strâmbe, totul făcuse asupra lui o impresie deprimantă. I se rupea inima la gândul că ea se condamnase de bună voie la această viaţă primitivă, că renunţase la confortul pe care i-l oferă civilizaţia, şi la toate plăcerile de care ar beneficia într-un centru cultural. Că doar în aceste locuri uitate nu puteau fi nici teatru, nici cinematograf, nici biblioteci, nici oameni care să-i fie pe potrivă prin nivelul intelectual şi evantaiul de preocupări.

Acum se uita prin cameră. Obiecte simple, înjghebate din scânduri de pin, pereţii goi, unde şi unde împodobiţi cu câte un chilim ieftin. Afară o zi cenuşie, mohorâtă şi plescăitul picioarelor de noroi. Alături, plânsul monoton şi iritant al sugarului.

Totul era deprimant, apăsător, înrobind energia. Şi trist. În primul rând trist.

Începu să se îmbrace încet. Pe spălătorul de tablă găsi

instrumentele de bărbierit, alături – două căni cu apă. Apa era verzuie şi lui Kolski i se părea că miroase a peşte sau a plante de apă.

— Sărmana Lucia, îşi repeta în gând. Sărmana Lucia.

După ce s-a îmbrăcat, a aşternut cum a putut mai bine patul şi a ieşit în tindă. Aici îl izbi în nări o duhoare de mucegai şi de îmbrăcăminte umedă. Pe laviţele de lângă pereţi şedeau vreo douăzeci de persoane, femei şi bărbaţi. Câţiva copii murdari se jucau pe duşumea. Ieşi în pridvor. Şi aici ţăranii şedeau pe bănci. În faţa pridvorului, în bătătura întinsă erau vreo zece-douăzeci de căruţe sărace, trase de nişte căluţi mici şi burtoşi. Ceva mai jos se zăreau acareturile morii. Împrejur, un peisaj trist şi monoton se întindea până la drumul mărginit de copacii pe jumătate desfrunziţi.

Păşind prudent pe pietrele aruncate în noroi, înconjură clădirea. Aici cel puţin era mai uscat. Găsi o cărare bătătorită ce ducea spre iaz. Ajuns acolo, privi îndelung oglinda liniştită a apei pe care alunecau lenevos, abia vizibil, nişte fire de iarbă, frunze îngălbenite şi crenguţe mărunte.

— Sărmana Lucia, îşi spunea. Să-ţi închizi viaţa aici… În acest univers fără orizont. În acest cenuşiu cotidian…

Se întoarse spre casă cu pasul greoi. Îşi aduse aminte că ar fi trebuit s-o ajute pe Lucia la primirea pacienţilor. Bătu în uşa ambulatoriului şi intră. Pe scaun şedea o băbuţă cu capul dat pe spate. O singură privire îi fu de ajuns lui Kolski să-şi dea seama că suferă de conjunctivită granuloasă. Aplecată asupra ei, Lucia îi punea picături în ochi. Fără să se oprească, îi aruncă o privire lui Kolski şi întrebă:

— Te-ai sculat? Te-au trezit, nu-i aşa? Du-te în camera mea, ţi-am pregătit acolo micul dejun.

— Mulţumesc. Nu sunt flămând. Aş vrea să-ţi dau o mână de ajutor. Pentru dejun am timp şi mai târziu.

— Nu, nu, protestă ea, întâi trebuie să mănânci.

În cameră intră Donka într-un halat alb şi Lucia i se adresă ei:

— Donka, condu-l pe domnul doctor în camera mea. Domnişoara Donka e asistenta mea, îi zâmbi Lucia lui Kolski.

Kolski îi întinse mâna şi îşi spuse numele.

Camera Luciei arăta mai frumos decât dormitorul profesorului. Era mai mică, dar se vedea că locuieşte în ea o femeie. Pe măsuţă, pe dulăpior şi pe fereastră erau ulcioare cu crenguţe de pin, pe pereţi erau întinse prosoape brodate, pesemne capodopere ale vreunei paciente de-a Luciei, erau şi fotografii în rame modeste, negre. Printre ele o găsi şi pe a lui, şi cu mâhnire constată că era undeva în margine. În mijloc era o fotografie mare a profesorului Wilczur.

— Poate doriţi lapte fierbinte? întrebă Donka.

— Nu, mulţumesc. Prefer rece.

— Atunci, poftă bună. Înclină capul şi ieşi.

Pe o pânză albă de cânepă era pregătit micul dejun. Pe masă erau puţine obiecte: un vas mare de lut, cu lapte, o cană de tablă emailată, o pâine neagră, cuţitul şi untiera plină cu unt. Într-adevăr, nu era flămând. Bău doar două căni cu lapte şi se întoarse în ambulatoriu. Zărindu-l, Lucia spuse:

— Lângă uşă e agăţat halatul profesorului. Îmbracă-l repede pentru că acest tânăr cetăţean are nevoie de ajutorul dumitale.

Şi încheie în latină:

— Sunt sigură că e o apendicită acută. Nu ştiu însă dacă e neapărată nevoie de operaţie.

Pe o masă lungă şi îngustă stătea întins un băiat de vreo cincisprezece-şaisprezece ani care gemea încet.

— O să vedem imediat, mormăi Kolski pe un ton „oficial”.

Diagnosticul Luciei era corect. Într-adevăr, era o apendicită acută. Termometrul indica 38,5. Durerile din partea dreaptă şi în interiorul pântecului indicau faptul că nu era timp de pierdut. Bolnavul a fost dus în sala de operaţii.

— E de-ajuns ajutorul Donkăi? întrebă Lucia. Donka a

asistat de multe ori la operaţii.

Kolski privi nehotărât spre fată.

— Nu cunosc suficient condiţiile de aici, aşa că de data aceasta aş prefera…

— Bine. Donka face toate pregătirile, pe urmă vin şi eu – între timp extrag un dinte unui om cumsecade, care se zvârcoleşte de durere.

Lucia înclină capul. Kolski rămase uimit.

— Cum aşa? Dumneata faci şi stomatologie?

— Ah, râse Lucia. De toate. Cel mai apropiat dentist e la vreo treizeci de kilometri de aici.

Douăzeci de minute mai târziu Lucia îşi făcu din nou apariţia şi Kolski începu operaţia, blestemând în sufletul lui o muscă întârziată şi rea, care îl agasa.

— E îngrozitor, se gândea, să operezi în aceste condiţii. În orice clipă musca se poate aşeza pe rana deschisă.

Ghicindu-i parcă gândurile, Lucia spuse:

— Muştele sunt cea mai mare plagă la noi. Nici nu-ţi închipui cât ne chinuim să le izgonim din această încăpere. Parcă ar intra prin pereţi.

— Din punctul de vedere al antisepsiei nu e lipsit de primejdie, observă Kolski.

— Da, dar nu avem altă soluţie.

Lui Kolski îi stătea pe limbă să-i spună că există o soluţie: să plece de aici, dar se stăpâni la timp.

— Cu toate acestea, slavă Domnului, până acum nu am avut nici un caz de infecţie şi toate operaţiile au reuşit, continuă Lucia.

A reuşit şi această operaţie. Datorită ajutorului lui Kolski, până la ora patru, toţi pacienţii au fost consultaţi. Aşa că doctorul Pawlicki, care a venit cu câteva minute mai târziu, nu a mai avut nimic de făcut şi i-a reproşat în glumă lui Kolski că-l lasă fără pâine. Au stat de vorbă îndelung la un ceai. Pawlicki întrebându-l pe Kolski despre relaţiile din lumea medicală a Varşoviei, despre noile metode de tratare a unor boli şi, în sfârşit, despre Dobraniecki şi despre starea lui. Cum nu era la curent cu conflictul dintre Dobraniecki şi Wilczur, Pawlicki primi ştirea despre

plecarea profesorului la Varşovia ca pe un lucru cu totul natural. Şi-a exprimat chiar şi o bănuială:

— Cine ştie, dacă acolo, în capitală, nu-l vor convinge pe profesor să se întoarcă definitiv. La drept vorbind nu e în folosul societăţii că un eminent om de ştiinţă ca el şi-a limitat câmpul de acţiune într-un târg de provincie.

Lucia scutură din cap.

— Fără îndoială. Dar profesorul a făcut atâta pentru omenire încât are dreptul să se gândească şi la el. Iar el aici se simte cel mai bine.

După plecarea lui Pawlicki, Kolski reveni la discuţia anterioară:

— Nu mi se pare deloc convingătoare afirmaţia dumitale făcută cu atâta aplomb.

— Că profesorul se simte aici cel mai bine?

— Exact, confirmă Kolski cu o mişcare a capului. A părăsit Varşovia pentru că era dezgustat. Şi, serios, nu m-aş mira dacă l-ar opri acum acolo.

Lucia surâse.

— Îl cunoşti prea puţin, dacă poţi vorbi aşa. Te asigur că imediat după operaţie va pleca din Varşovia. Nu va rămâne nici o zi mai mult decât e necesar.

Kolski rămase pe gânduri şi spuse după o pauză mai lungă.

— Poate că ai dreptate… Poate. Asta s-ar explica şi prin vârsta profesorului. Dar dumneata… Acum, când văd acest mediu, condiţiile de muncă şi viaţa aceasta cotidiană, cenuşie şi tristă, nu înţeleg cum poţi rezista dumneata aici.

— Nu-i chiar atât de rău răspunse Lucia ridicând din umeri.

— Seamănă, continuă Kolski dus pe gânduri, cu o antecameră a Nirvanei. Cu o intrare în cimitir. Aici totul moare copleşit de linişte, de o linişte lenevoasă, prelungă, monotonă… Nu, să nu crezi că vreau să te sperii, să trezesc în dumneata repulsie faţă de tot ce-i aici. Nicidecum. Mi se pare însă o risipă de neînţeles să-ţi laşi aici cele mai proaspete forţe, cei mai frumoşi ani ai vieţii.

— Dumneata uiţi un lucru, domnule Janek, faptul că

există sentimente care pot preface monotonia cenuşie în cel mai colorat basm, care pot preface ceea ce dumneata numeşti tristeţe şi linişte ucigătoare într-o bucurie, plină de seninătate.

Kolski ridică din umeri.

— De acord. Înţeleg acest lucru.

— Nu înţelegi. Asta poate înţelege numai cel care e el însuşi capabil de aşa ceva. Cel care e capabil să simtă şi să trăiască asemenea bucurii. Cel pe care ele îl pot satisface. Uite, dumneata ai fi în stare să renunţi la Varşovia, la carieră, la bani, la plăceri, la distracţii pentru fiinţa pe care o iubeşti şi să te stabileşti undeva în provincie, să zicem aici?

Kolski simţi că tot sângele i se adună în inimă şi spuse:

— Aş fi în stare.

Lucia scutură din cap.

— Nu cred.

Kolski o privi drept în ochi şi spuse apăsat:

— Încearcă. Spune un singur cuvânt. Un cuvânt. Ajunge un cuvânt al dumitale.

Lucia se simţi stânjenită. Nu se aştepta la un asemenea răspuns. Aştepta mai degrabă o explicaţie lungă, susţinută cu argumente rezonabile, lămuriri în stilul propriu al gândirii lui din vremea când ea era la Varşovia. Ştia că spune adevărul, că ar fi capabil să rămână aici pentru ea, că nu şi-ar retrage cuvântul. Fireşte, nu avea de gând să facă uz de afirmaţia lui, dar era emoţionată de cele spuse de el şi de schimbarea lui. Abia acum zări ridurile din jurul ochilor lui, obrajii supţi şi multe fire de păr cărunt la tâmple. Grijile pe care le găsea în scrisorile lui, lăsaseră urme şi pe chipul lui Kolski. Nu numai pe chip, ci şi în suflet. Bietul de el, trebuie să fi trecut prin multe.

Şi deodată Lucia ajunse la concluzia că trebuie, că se cuvine să-i recompenseze suferinţele, că fusese prea aspră şi indiferentă, că pentru marea lui iubire, fiindcă numai o mare iubire este capabilă de sacrificii, l-a răsplătit cu răceală, că intenţionat a evitat să se intereseze de trăirile lui interioare. Ori ştia că ar fi putut să-i potolească grijile,

să-i aline suferinţele. Chiar fără să-i ofere nimic mai mult decât un cuvânt cald, o privire prietenoasă, un interes binevoitor.

Îi atinse uşor braţul cu mâna şi-i spuse:

— Domnule Janek, dumneata ştii că n-am să spun acel cuvânt, că nu-l pot spune. Dar te rog să mă crezi că-ţi preţuiesc foarte mult sentimentele şi-mi dau seama că nu le-am preţuit îndeajuns.

Kolski îi luă mâna şi îşi lipi buzele de ea.

— De asemeni, vreau să ştii, că te consider un om foarte apropiat, că mă interesează cu adevărat problemele, tristeţile şi bucuriile dumitale, şi că întotdeauna poţi fi sigur de prietenia mea cu adevărat profundă şi afectuoasă.

După această discuţie, în relaţiile dintre Lucia şi Kolski s-au schimbat multe. Au devenit sincere şi mai apropiate. Erau aproape toată ziua împreună, fiindcă Jemiol, care înainte stătea adeseori în dispensar purtând discuţii lungi cu Wilczur, acum, în lipsa lui, venea aici numai noaptea. Majoritatea timpului şi-l petrecea în târg, la cârciumă, sau la moară, fiindcă în ultima vreme se împrietenise cu Prokop, spre necazul întregii familii. Acum, la bătrâneţe, Prokop a început să tragă cu ochiul la sticlă. Ce-i drept, nu bea atâta cât bea Jemiol, dar nici asta n-o bucura nici pe nevasta lui, nici pe celelalte femei. Ştirea o adusese la dispensar Donka, iar Lucia a râs copios, povestindu-i lui Kolski despre temerile femeilor de la moară. Ea personal nu vedea nici o primejdie. În schimb Kolski glumea:

— Dar nici nu trebuie bagatelizată chestiunea. Să ne aducem aminte de străbunicul Noe, care la o vârstă foarte înaintată s-a apucat de vin.

Trecuseră trei zile de la plecarea lui Wilczur şi Lucia începu să se neliniştească.

— Mă tem să nu i se fi întâmplat ceva, îi spunea Donkăi.

Din delicateţe, în faţa lui Kolski nu-şi trăda temerile. Se hotărâse că dacă nici mâine profesorul nu va da nici un semn, va trebui să telegrafieze la Varşovia.

Dar a doua zi de dimineaţă, Wasil, care se întorsese din Radoliszki, aduse o scrisoare. Scrisoarea era adresată de

Wilczur, dar nu era trimisă din Varşovia, ci din Vilnius. Mirată, Lucia deschise plicul.

Profesorul scria:

„Dragă domnişoară Lucia.

La întoarcere din Varşovia m-am oprit la Vilnius. Va trebui să rămân aici câteva zile în legătură cu unele probleme. Poate şi mai mult. Cum doctorul Rancewicz nu are nimic împotrivă ca doctorul Kolski să mai zăbovească la mine, îi voi fi recunoscător pentru ajutor şi pentru înlocuire. Cred că va considera şederea sa în dispensarul nostru un fel de odihnă. Mi-a făcut plăcere când am constatat la Varşovia că se bucură de cele mai frumoase aprecieri. Aşa cum l-am apreciat şi eu întotdeauna. E un băiat de nădejde. Sunt convins că mă înlocuieşte foarte bine. M-am oprit la Vilnius la colegul Rusiewicz, care m-a tratat după accidentul cu câinele. Mă simt bine aici, aşa că te rog să nu te miri că nu mă prea grăbesc să mă întorc. Salutări tuturor şi sărutări de mâini dumitale.

Rafał Wilczur.”

În josul colii era un post scriptum:

„L-am operat personal pe d. Dobraniecki.
Din fericire operaţia mi-a reuşit.
Pacientul va trăi.”

Pentru Lucia scrisoarea lui Wilczur era o adevărată surpriză. A trebuit s-o citească de câteva ori şi tot nu înţelegea ce s-a întâmplat. În primul rând, a surprins-o ştirea despre intenţia neprevăzută de a se opri la Vilnius. La aşa ceva îl putea determina numai boala. Dar asta nu concorda cu cealaltă ştire şi mai ciudată: profesorul scria clar că l-a operat el însuşi pe Dobraniecki. Asta ar însemna că într-un fel oarecare a reuşit să-şi stăpânească tremurul mâinii stângi. Toate acesteia i se păreau Luciei foarte enigmatice. De vreme ce a intervenit la Rancewicz ca să-l poată reţine pe Kolski, înseamnă că ştia încă de la Varşovia

că nu se va întoarce imediat şi că va rămâne câteva zile la Vilnius.

Prin urmare, dacă era sănătos, ce-l putea determina să rămână în oraş? Aici, putea fi vorba numai de probleme familiale. Să-i fi sosit fiica sau ginerele?… Dar de ce nu aminteşte nimic despre asta?…

Lucia se pierdea în ipoteze. În cele din urmă se hotărî să-l întrebe pe Jemiol ce crede el. Se gândea că poate înainte de plecare, profesorul a vorbit cu el despre planurile lui enigmatice.

Jemiol nu ştia însă nimic. A citit scrisoarea şi a dat din umeri.

— Dacă-i place atât de mult la Vilnius, se vede că a cunoscut vreo fată când a fost la tratament.

— Vorbeşti prostii, spuse Lucia cu oroare.

— Fiindcă vezi dumneata, continuă Jemiol cu un calm imperturbabil, dacă-i vorba de mine, ai putea fi sigură că mă împotmolesc undeva pe drum fiindcă am descoperit o cârciumă nespus de tentantă. El însă nu-i un adept al lui Bachus. Ori trebuie să ştii că pe lângă Bachus numai Venus mai conduce lumea. Ei, să-l mai adăugăm şi pe Mercur. Aşa că gândeşte şi dumneata căruia dintre cei doi, lui Mercur sau Venerei, îi datorăm frivola escapadă a prietenului nostru.

Fireşte, Lucia nu luă nici o clipă în serios insinuările lui Jemiol şi se hotărî să stea de vorbă cu Kolski. Problema era cu atât mai simplă cu cât avea prilejul să-i arate scrisoarea profesorului, scrisoare plină de cuvinte de măgulire la adresa lui.

— La drept vorbind, domnule Janek, nu ar trebui să-ţi arăt această scrisoare. Ai putea deveni un încrezut, glumi ea. Se pomeneşte despre un fel de concediu pentru dumneata, aşa că citeşte-o.

Într-adevăr, Kolski se simţi puţin jenat de superlativele lui Wilczur la adresa lui. Totuşi, îl miră hotărârea profesorului de a se opri la Vilnius.

Cu privire la operaţie spuse:

— Nu văd nimic extraordinar în asta. Asemenea lucruri

se pot face cu o singură mână când ai ajutorul calificat al altor două persoane. Iar acolo nu lipseau chirurgii obişnuiţi să lucreze cu profesorul. Fără să mă laud, am fost şi eu de multe ori ajutorul lui, ştiam bine, cu toată exactitatea, ce înseamnă fiecare mişcare a lui, sau ce îmi cere să fac. În ceea ce priveşte oprirea la Vilnius, cred pur şi simplu că a vrut să se mai odihnească. Poate că are şanse să obţină de acolo ceva fonduri pentru dispensar. Şi apoi fiecare om are problemele lui personale, despre care nu vorbeşte nici celor mai apropiate persoane.

— Nu crezi, domnule Janek, că ar trebui să-i scriu la Vilnius?

Kolski făcu un semn nehotărât cu mâna.

— Cred că nu.

— De ce?

— Pentru că dacă profesorul ar fi aşteptat vreo scrisoare de la dumneata, ţi-ar fi dat adresa medicului la care s-a oprit. Dumneata cunoşti adresa lui?

— Nu, negă Lucia. Dar e uşor de aflat. Cred că doctorul Pawlicki are lista medicilor. Şi apoi ştiu în ce spital lucrează doctorul Rusiewicz.

— Eu însă cred că profesorul nu aşteaptă să-i scrii. În caz contrar nu ar fi uitat să-şi dea adresa. Profesorul nu uită niciodată nimic.

— Asta aşa e, recunoscu Lucia şi astfel problema a fost încheiată.

Timpul petrecut de Kolski la dispensar putea să-i pară într-adevăr un concediu. În primul rând se îndreptase vremea. Ploaia se oprise şi primele geruri uşoare din acest an îngheţaseră drumurile şi cărările noroioase. Acum puteau face plimbări lungi prin împrejurimi. Lucia îl duse în pădure, la cimitirul în care era înmormântată Beata Wilczur, în orăşel şi în alte câteva locuri pitoreşti. În timpul plimbărilor purtau discuţii îndelungate.

Deprimarea lui Kolski dispăruse fără urmă. Se petrecuseră mari schimbări în înfăţişarea lui. Îi revenise vechea energie, capacitatea de a se interesa de

mărunţişuri, râsul vesel la orice glumă.

— E aici chiar atât de cenuşiu şi de plictisitor cum ţi se părea la început? îl întreba Lucia nu fără o ironie binevoitoare.

Ca răspuns se uita în ochii ei şi-i spunea din priviri cât de mult îşi schimbase părerea.

Într-o zi, Lucia spuse parcă în treacăt:

— Vezi, domnule Janek, orice se poate uita.

— Fără îndoială, recunoscu el. Dar sunt şi excepţii. Timpul pe care l-am petrecut aici îmi va rămâne pentru totdeauna în memorie.

— Aşa ţi se pare. Cu timpul şi în anumite condiţii îţi va zbura din minte aşa cum ţi-au zburat şi trăirile care te chinuiau la Varşovia. Fiindcă mi se pare că ţi-au zburat complet.

— Slavă Domnului, complet. N-a mai rămas nici urmă din ele.

Lucia riscă o întrebare:

— Dar ea?

— Ce-i cu ea?

— Ei, femeia aceea. Şi ea te-a uitat la fel de uşor?

Kolski izbucni într-un râs sarcastic.

— Incomparabil mai uşor. Sunt convins că la un ceas după despărţirea noastră nu se mai gândea la mine.

— Asta înseamnă că nu te iubea.

Kolski îşi încruntă sprâncenele.

— Femeia aceasta nu înţelege deloc ce înseamnă cuvântul iubire, cu toate că-i apare pe buze mai des decât altele.

— De ce mai des?

— Din simplul motiv că face parte din… metoda ei. Înţelegi? Dacă trebuie să-l spui unui singur om… Şi dacă trebuie să-l spui altor zece…

— Ah, da, şopti Lucia.

— De altfel, abia acum îmi dau seama că nu aveam dreptul să-i cer nimic, fiindcă nici eu nu-i dădeam nimic. Vezi dumneata, domnişoară Lucia, a fost din partea mea o eroare ridicolă. Credeam că iau un medicament, dar el nu

era nici măcar un narcotic, ci o otravă ordinară.

Mergeau în tăcere, apoi Kolski continuă:

— Din fericire nu a lăsat urme.

Lucia îl întrebă:

— Nu înţeleg însă ce te-a împins spre această aventură penibilă.

— Tocmai goana după un narcotic.

— De acord. Puteai însă face o alegere mai bună.

— În această privinţă am atât de puţină experienţă, încât… Dar de fapt acum totul aparţine trecutului, unui trecut de care prefer să nu-mi aduc aminte.

— Totuşi, interveni Lucia după o pauză, cunoscându-te, nu pot să cred că nu te-a legat de femeia aceea măcar o fărâmă de afecţiune.

Kolski confirmă cu o mişcare a capului.

— Fără îndoială. Afecţiunea aceasta era însă o iluzie. Era rezultatul unei autosugestii. Şi a sugestiei. Vezi dumneata, omul care se îneacă se agaţă şi de un fir de pai. Din fericire urmările nu au fost primejdioase. M-au învăţat să fiu atent în viitor.

Lucia bănuia de mult că era vorba de doamna Dobraniecka. În primul rând în scrisorile lui Kolski din perioada aceea întâlnea uneori expresii, care în nici un caz nu puteau fi ale lui, ci erau exact în stilul doamnei Dobraniecka. Aşa că acum se bucura de repulsia pe care Kolski o nutrea faţă de fosta sa amantă. Lucia a considerat-o întotdeauna pe Dobraniecka o femeie rea, vicleană, capabilă de cele mai josnice fapte. Cu siguranţă că ea a fost inspiratoarea campaniei împotriva lui Wilczur.

În adâncul sufletului însă, Lucia se simţea jignită de faptul că, în acelaşi timp, Kolski a putut să fie îndrăgostit de ea şi să aibă o aventură cu cealaltă. Nu suferea de megalomanie, dar se considera mult mai frumoasă decât Dobraniecka, şi apoi era mai tânără, nemaivorbind de diferenţa sub aspect etic. Se simţea jignită de aşezarea ei alături de cealaltă şi cu toate că nu şi-ar fi mărturisit-o nici ei însăşi, îi reproşa lui Kolski acest lucru.

— Într-un cuvânt, ai devenit antifeminist? îl întrebă.

— O, nu. Ar fi o exagerare. În orice caz prefer să nu mai umblu după narcotice.

— Şi nici nu vei avea nevoie. Suferinţele trec.

Kolski scutură din cap.

— Nu, domnişoară Lucia. Nu trec niciodată.

— În cuvintele „niciodată” şi „întotdeauna” e mult patos şi rareori adevăr.

— Ce să fac dacă acest caz rar mi se întâmplă tocmai mie?

— Mă mir, adăugă Lucia după o pauză, că dumneata, care ştii să priveşti viaţa atât de lucid, nu reuşeşti să te debarasezi de un lucru incomod, să scapi de ceva ce-ţi provoacă numai necazuri.

— Domnişoară Lucia! Eu nici nu vreau să scap de aceste necazuri.

— Asta-i lipsit de logică.

— Se poate, recunoscu.

Au mers o vreme în tăcere.

— Spune-mi ceva despre ea, îl interogă pe neaşteptate Lucia. Ce te-a atras la ea? De ce ai ales-o pe ea şi nu pe alta?

Kolski ridică din umeri.

— Nu ştiu. Şi eu m-am întrebat. N-am găsit nici un răspuns. Poate că singura constatare corectă ar fi că nu am ales-o eu pe ea, ci ea pe mine.

— Şi dumneata ai cedat fără să încerci să te aperi?

— Da, domnişoară. Nu aveam ce apăra. Dumneata trebuie să înţelegi că oferind totul şi neposedând nimic, eram şi eu mirat că mai pot reprezenta o atracţie pentru cineva. Pentru cineva şi mai ales pentru ea.

— Mai ales? De ce mai ales?

— Ah, de fapt aceste cuvinte sunt nepotrivite. Voiam să spun că femeia aceea se bucura de mult succes, în jurul ei roiau admiratorii, era renumită prin farmec şi frumuseţe…

— Foloseşti dinadins timpul trecut? îl întrebă privindu-l atent.

— Dinadins, răspunse.

— Asta înseamnă că nu mai are nici farmec şi nici

admiratori?…

— Da, răspunse scurt.

Acum era cert că a avut o aventură cu doamna Dobraniecka şi fără să vrea spuse cu răutate:

— Nu trebuie să-ţi pierzi speranţele. Mai poate să-şi recâştige farmecul şi să te întorci la ea.

Kolski îşi încruntă sprâncenele. Se simţea profund jignit de cuvintele Luciei. Nu avea nici un drept să aştepte de la ea vreo favoare, dar nici nu merita atâta dispreţ.

— De ce vrei să mă nedreptăţeşti? întrebă cu tristeţe în glas.

— Departe de mine acest gând. Cred însă că dacă tot o cunoşti, nu te mai aşteaptă din partea ei nici o dezamăgire. Nu rişti nimic.

Simţea o ciudată şi neînţeleasă plăcere să-l sâcâie.

— Nu glumesc deloc, continuă luând o înfăţişare naivă. Alegând alta ai risca noi surprize. Şi apoi noua aleasă ar putea să nu fie înconjurată de un roi de admiratori şi să nu fie renumită prin frumuseţe.

Kolski îşi plecase capul şi tăcea. Nu o mai recunoştea pe Lucia. Începea să-i pară rău că i se destăinuise. Lucia îşi dădea seama ce simte Kolski, dar o anumită îndărătnicie nu-i permitea să se retragă de pe poziţia adoptată. Îşi spunea:

— Aşa-i trebuie! Aşa-i trebuie!

La întoarcere, cât a ţinut drumul, n-au schimbat nici un cuvânt. În timp ce urcau în cerdac, Kolski spuse:

— Poate că mâine se întoarce profesorul…

— Nu trebuie să te preocupe atâta întoarcerea profesorului, îţi sunt profund recunoscătoare pentru ajutorul oferit, dar dacă ţi-e incomod, nu vreau să te reţin.

Kolski strânse din dinţi şi răspunse:

— Da, ştiu foarte bine că dumneata nu vrei să mă reţii. Şi te rog să mă crezi că nu aş rămâne nici o oră în plus, dacă nu mi-aş fi asumat această obligaţie în faţa profesorului Wilczur.

— Din anumite puncte de vedere ai o conştiinţă exagerat de sensibilă, observă rece Lucia.

— Da, domnişoară. Mă bucur că ai găsit totuşi ceva sensibil în mine. Fiindcă dumneata consideri că am o piele atât de groasă şi de insensibilă, încât poţi s-o transformi într-o pernuţă pentru ace.

Luciei îi dispăruse complet buna dispoziţie. Era foarte mulţumită de ea însăşi. În modul cel mai deplasat îi spusese lui Kolski atâtea lucruri neplăcute, poate că îl şi jignise. Şi asta ca răspuns la încrederea lui, la destăinuirile lui. Nu-şi putea explica propriile-i porniri.

— Ce mi s-a-ntâmplat? se întreba, ce mi s-a-ntâmplat?

A fost chiar nepoliticoasă cu el. Ultimele ei cuvinte din pridvor însemnau o invitaţie de a părăsi casa. E adevărat că el a început. El a adus vorba de întoarcerea profesorului. Şi totuşi s-a comportat deplorabil. Acum, sărmanul de el, stă şi se frământă. Cum a putut fi atât de rea cu el?! Chiar şi numai faptul că a făcut uz de avantajul ei asupra unui om care o iubeşte i se părea acum odios. Şi apoi fără nici un rost. Doar ţinea la el foarte mult, era bucuroasă de prezenţa lui în dispensar, societatea lui era pentru ea o adevărată destindere şi ar fi vrut să-l reţină cât mai mult.

A meditat îndelung la această problemă pentru ca a doua zi să-l recompenseze pe Kolski pentru supărările de astăzi. Trebuie să-i arate cât mai multă simpatie. Da. Şi să-şi ceară scuze. Să-şi ceară, simplu, scuze, fiindcă a greşit.

Nu a ajuns să-şi ceară scuze. Şi nu a ajuns din următoarele motive:

A doua zi dis-de-dimineaţă a fost adus din Nieskupa un argat, care găsise în pârâu un şrapnel din timpul războiului şi s-a apucat să-i deşurubeze focosul ruginit. A fost adus sfâşiat îngrozitor şi Kolski, fără să-şi termine micul dejun, începuse, cu ajutorul Donkăi, să-l cârpească pe bietul băiat. Când operaţia s-a terminat şi rănitul a fost transportat în pat, Kolski şi Donka s-au întors în sala de operaţii ca să facă ordine. Peretele dintre sala de operaţii şi ambulatoriu era făcut din scânduri subţiri şi în ambulatoriu se auzea fiecare cuvânt rostit mai tare în sala de alături. Şi mai clar se auzea râsul. Ori, Kolski şi Donka

râdeau în continuu, râdeau vesel şi nestânjenit. În vocea Donkăi se simţea clar o anumită cochetărie. Discutau despre dans. Pe urmă Kolski o lăudă pe Donka pentru zelul depus în dereticarea camerei lui şi la un moment dat îi spuse:

— Când o să plec la Varşovia, am să te împachetez într-un geamantan şi te iau cu mine.

— Credeţi dumneavoastră că Wasil va fi de acord?

— O facem în tăcere şi nici n-o să observe.

Lucia era revoltată. Chicotea acolo cu prostuţa aceea de fată. Se comporta ca un licean. Şi ce fac ei atâta vreme acolo? Mucoasa aceea îi face ochi dulci iar lui se vede că-i place. Asta-i indecenţă.

Un nou râs zgomotos o făcu să sară în picioare.

— Am s-o învăţ eu minte, îşi spuse în şoaptă.

La prânz a schimbat doar câteva fraze convenţionale cu Kolski, apoi a chemat-o pe Donka în farmacie şi pironind-o cu o privire aspră i-a spus:

— Draga mea. Trebuie să-ţi atrag atenţia că te comporţi foarte nepotrivit. Astăzi am auzit discuţia ta cu domnul doctor în sala de operaţii. Dispensarul, categoric nu-i un loc potrivit de flirtat. De flirtat şi chicotit. Iar domnul doctor nu e cel mai potrivit partener pentru tine. Ar trebui să-ţi fie ruşine să te legi de bărbaţi, când eşti logodită. Dacă ar afla domnul profesor s-ar supăra pe tine rău de tot.

Donka la început făcuse nişte ochi mari şi se cam speriase de tonul aspru al Luciei, dar acum se gândi că oricine putea să se supere, dar profesorul în nici un caz. El de atâtea ori glumise cu ea aşa ca doctorul Kolski. Nu se simţea deloc vinovată.

— Dar, domnişoară, eu nu… începu să se apere.

Lucia o întrerupse.

— Şi te rog să nu se mai repete. Nu înseamnă că dacă eşti frumuşică trebuie să-i faci ochi dulci domnului doctor. Am observat asta şi mai devreme. Da. Iar acum adună plantele acelea. Domnul Jemiol nu pune nimic în ordine. Aici trebuie să ai nervi de oţel…

Spunând asta, intră în camera sa, îşi aruncă paltonul pe umeri şi plecă la plimbare singură. Trecu intenţionat pe sub ferestrele lui Kolski, ca s-o poată vedea.

Şi nu se înşelase. Kolski o văzuse într-adevăr şi cu toate că nu-i trecuse supărarea de ieri, îşi propuse s-o ajungă ca să-i ceară iertare şi pentru greşelile pe care nu le-a comis. Nu putea să suporte răceala ei.

Când ieşi în tindă, o zări pe Donka plângând. Stătea sprijinită de pervazul ferestrei şi plângea de se scutura cămaşa pe ea.

— Ce ai, domnişoară? o întrebă mirat.

În loc de răspuns, fata se porni pe un plâns cu hohote. A trecut mult timp până a reuşit să scoată de la ea primele cuvinte:

— Domnişoara Lucia… m-a certat… că nu ştiu cum… Ca pe cea mai…

— Pentru ce te-a certat?

— Pentru dumneavoastră…

— Pentru mine? Cum pentru mine?

— Pentru că domnişoara Lucia… zicea… că eu, că eu…

— Că ce?

— Că eu flirtez cu dumneavoastră, reuşi să spună Donka şi izbucni iar în plâns.

— Hai, linişteşte-te. Ce stupizenie!

— Bhuu… plângea Donka. Că eu vă fac ochi dulci… Bhuu… Eu nici gând. Doamne fereşte…

Încetul cu încetul se linişti şi-i repetă lui Kolski, mai mult sau mai puţin exact, toată admonestarea administrată de Lucia. Kolski nu era atât de surprins, cât era de jignit. Nu se aştepta ca Lucia să meargă până acolo încât să-l bănuiască de nişte încurcături chiar aici, sub acest acoperiş. Probabil că îşi pusese în gând să-i facă imposibilă şederea în dispensar. Fiindcă nu putea gândi serios că el ar flirta cu fata aceasta. Nu putea fi vorba nici măcar de aparenţe. De la bun început Donka i s-a părut drăguţă şi simpatică, aşa că glumea cu ea cum glumea la Varşovia cu surorile la care ţinea. În acest caz cel mai neplăcut era faptul că Donka suferea fără să fi avut vreo vină. O

îmbărbătă cum putu şi-i promise că va lămuri el totul cu domnişoara Lucia. Se hotărî să discute cu ea numaidecât.

Bănuia că se îndreptase spre pădure, aşa că porni şi el în aceeaşi direcţie. După mai bine de un sfert de oră o ajunse la cotitura drumului. Auzind paşi în spatele ei, Lucia se opri şi spuse:

— O, văd că şi dumneata eşti amator de plimbări solitare.

— Nu solitare. Tocmai te căutam. Dumneata ai plecat singură şi nici nu m-ai întrebat dacă vreau să te însoţesc.

— Nu bănuiam că ţi-ar face plăcere. Asta – în primul rând. În al doilea rând, credeam că-ţi găseşti o însoţitoare mai plăcută.

— De cine vorbeşti? o întrebă.

— Ah, Doamne! Oare nu-i totuna? De o femeie. De o femeie oarecare. Văd că ai devenit un afemeiat.

— În ce vezi asta?

— Ei, fie şi în flirtul cu Donka.

— Cum poţi vorbi aşa ceva? întrebă cu o voce aproape disperată.

— Fii însă atent, continuă de parcă n-ar fi auzit întrebarea deznădăjduită a lui Kolski. Wasil e un bărbat voinic. Nu-ţi va fi chiar atât de uşor să-i împachetezi logodnica în geamantan.

Lucia izbucni în râs.

— Cât romantism. Un tânăr medic varşovian fură logodnica unui fiu de morar şi o duce în capitală la bagaje.

Kolski o privi de-a dreptul neliniştit.

— Domnişoară Lucia! Ce s-a-ntâmplat cu dumneata?

Lucia se îmbujoră şi fără să-l privească în ochi spuse puţin prea tare:

— S-a întâmplat că flirtul dumitale cu fata aceasta mi se pare o indecenţă. Poţi să-ţi îndrepţi aspiraţiile de seducător spre altcineva şi altundeva. În orice caz nu aici. Înţeleg că te plictiseşti, dar aş prefera să-ţi găseşti alte distracţii decât să-i suceşti capul Donkăi.

Era de-a dreptul uluit de ceea ce auzea.

— Ce s-a-ntâmplat cu dumneata, domnişoară Lucia?

întrebă din nou şi îi trecu prin minte că acestea sunt manifestări clare ale unui început de isterie. Stând în această văgăună, vorbind numai cu ţăranii şi plictisindu-se, are cu siguranţă nervii zdruncinaţi.

După o pauză mai lungă şi în faţa tăcerii ei, Kolski începu să vorbească, să-i explice întreaga absurditate a bănuielilor ei.

— Cum poţi să-ţi închipui măcar, că iubindu-te pe dumneata şi având fericirea să stau cu dumneata sub acelaşi acoperiş ar putea să mă intereseze, fie şi în cel mai mic grad, altă femeie. Domnişoară Lucia!

Argumentele lui şi mai ales ultimul au convins-o. Nu exista nici o îndoială că prea repede şi dintr-un material prea inconsistent trăsese concluzii false. Îi nedreptăţi pe amândoi, şi pe sărmana Donka, şi pe Kolski. Lucia se simţi apăsată de un sentiment de ruşine stânjenitoare. Nici ea nu ştia cum să-i explice lui Kolski comportarea absurdă. În cele din urmă ajunse la convingerea că orice tertip ar fi mai prejos de demnitatea relaţiilor dintre ei şi urmându-şi firea care-i impunea să procedeze întotdeauna direct şi sincer, întinse amândouă mâinile spre Kolski.

— Te rog foarte mult să mă ierţi. S-ar putea să fi fost numai o impresie. Nu fi supărat pe mine.

Kolski îi luă mâinile şi i le acoperi cu sărutări.

— Supărat?... Dar, eu nu pot fi supărat pe dumneata! Eram doar atât de mâhnit, atât de mâhnit... Că dumneata nu mă crezi, că mă învinovăţeşti de ceva, ceea ce şi eu aş numi... sacrilegiu.

Avea lacrimi în ochi. Sentimentul propriei vinovăţii spori şi mai mult emoţia Luciei şi dorinţa ei de a-i da satisfacţie. Nu ştia însă ce formă să dea căinţei sale. În orice caz, voia să fie cât mai bună cu el.

— Domnule Janek, spuse, poate că nu mi-aş fi permis să-ţi fac acest scandal dacă nu te-aş socoti foarte apropiat. Ar trebui să mă ţii mai din scurt. Am cam luat-o razna.

— Să nu mai vorbim de asta acum. Totul s-a terminat cu bine. Iar dacă îţi face plăcere, te rog să ţipi la mine douăsprezece ore pe zi, numai să am pe urmă un sfert de

oră ca acesta.

Lucia scuturǎ capul cu o tristeţe de ştrengar.

— Văd că nu există nici o salvare şi de azi înainte mă vei considera o *eumenidă*[64].

Restul serii îl petrecură în cea mai bună înţelegere. După cină, au stat încă mult de vorbă, iar Lucia nu-şi drămuia eforturile pentru a-i răsplăti necazurile pricinuite. De fapt, nici nu-i venea greu. Era cu adevărat fericită că ajunseseră la înţelegerea deplină. Furtuna trecătoare adâncise şi mai mult simpatia şi ataşamentul Luciei faţă de acest băiat atât de drăguţ şi o făcuse să înţeleagă că în orice caz iubirea lui merită o înaltă preţuire. Dacă nu-i putea răspunde cu sentimente la fel de puternice, nu însemna că sentimentele lui trebuiau nesocotite. Dimpotrivă, chiar şi numai conştiinţa că există pe lume un om capabil de orice sacrificiu pentru ea, un om pe care se poate oricând bizui, îi oferea un sentiment de siguranţă. Pe scurt, sesizase o schimbare neaşteptată în ea însăşi: dacă înainte considera iubirea lui Kolski un fel de povară, de obstacol în viaţa ei, acum îi era recunoscătoare.

Chiar înainte de a adormi, Lucia se întoarse cu gândul la acel incident neplăcut. Şi-a amintit ce cuvinte aspre folosise la adresa Donkăi şi a lui Kolski. În cameră era întuneric, dar simţi că se îmbujorează.

— M-am comportat ca o şcolăriţă, îşi spuse în şoaptă.

Deodată o străfulgera un gând:

— Ca o şcolăriţă geloasă…

Această descoperire era atât de neaşteptată, încât se aşeză pe pat cuprinsă de nelinişte. Se-nţelege, nici nu putea fi vorba de gelozie. Ce absurditate! Dar cine ştie dacă doctorul Kolski nu interpretează exact aşa. Toate aparenţele pledează pentru gelozie. Şi încă pentru o gelozie neîntemeiată. Pur şi simplu i-a făcut o scenă!

Multă vreme nu a putut adormi, încercând să-şi amintească toate amănuntele comportării lui Kolski, liniştindu-se că în felul lui de a fi nu sesizase nimic ce putea indica faptul că o bănuieşte de gelozie. În cele din

[64] În mitologie una dintre furii, geniu răzbunător.

urmă, obosită, Lucia adormi, hotărâtă să-i facă şederea în dispensar cât mai plăcută. Doar au mai rămas câteva zile şi se vor despărţi, poate că se vor despărţi pentru totdeauna. Doar dacă doctorul Kolski va vrea să vină în vacanţă la Radoliszki. N-ar fi deloc o idee rea.

Capitolul XVII

Profesorul Wilczur nu-şi anunţase întoarcerea din două motive: în primul rând, nu voia să se facă nici un fel de pregătiri pentru primirea lui şi în al doilea rând, trebuia să se gândească la bani. Ce-i drept, în ultimul timp primise de la editorul lucrărilor sale ştiinţifice o sumă importantă, dar o folosise pentru achiziţionarea multor medicamente necesare la dispensar. De fapt şi cele trei săptămâni petrecute la Vilnius îl costaseră mult. Îi mai rămăsese atât cât să-şi cumpere biletul de tren şi să închirieze o căruţă la Ludwikowo.

Mai era şi al treilea motiv. Poate cel mai important, dar pe care Wilczur nici nu voia să şi-l mărturisească. Ţinea să apară la dispensar pe neprevăzute, să nu-l aştepte nimeni pentru ca dintr-o privire să se orienteze cum stau lucrurile între Lucia şi Kolski. Într-o asemenea întoarcere fără prevenire, exista şi o senzaţie neplăcută, aceea de surprindere, dar Wilczur prefera să o pună pe seama economisirii banilor pentru telegramă. În ceea ce priveşte însă fondul problemei, Wilczur nu se minţea deloc. Doar de aceea rămăsese trei săptămâni la Vilnius, ca să înlesnească apropierea dintre Lucia şi Kolski, ca în lipsa lui să le ofere posibilitatea să-şi revizuiască propriile sentimente, dorinţele şi intenţiile.

Raţiunea îi spunea că procedează corect. De la balul din Kowalewo, din seara aceea de neuitat, când cuvintele brutale, dar atât de adevărate rostite de Jurkowski zguduiseră conştiinţa lui Wilczur şi-i dărâmaseră toate planurile, îi mânaseră toate speranţele, în sufletul profesorului se născuse o nouă hotărâre. Venirea neaşteptată a lui Kolski i-a înlesnit realizarea acestei hotărâri. La început, Wilczur intenţiona să o trimită pe Lucia, sub un pretext oarecare, la Varşovia, pe o perioadă mai îndelungată. Nu se gândea în mod special la Kolski, dar lua în considerare şi persoana lui. Se gândea că aflându-se în atmosfera marelui oraş, în alte condiţii, în

mijlocul altor oameni, avea posibilitatea să-şi confrunte sentimentul pe care ea îl numea iubire, cu starea reală a psihicului său. Se gândea că putea întâlni un bărbat tânăr de care să se apropie pentru ca în felul acesta să constate că sentimentele pe care le nutreşte pentru Wilczur nu vor putea în nici un chip rezista timpului.

Din fericire, venirea lui Kolski i-a oferit lui Wilczur posibilitatea evitării unor maşinaţiuni. Situaţia se prezenta cât se poate de bine, iar Wilczur nu se îndoia că încercarea la care o supunea pe Lucia, lăsând-o mai bine de trei săptămâni singură cu Kolski, va fi eficientă. Fiindcă existau două posibilităţi: ori Lucia nu se va schimba deloc şi atunci Wilczur va avea dovada trăiniciei sentimentelor ei, ori prietenia pe care o nutrea de atâta vreme pentru Kolski va lua o nouă turnură, se va adânci, se va întări, într-un cuvânt, va deveni ceea ce oamenii numesc iubire…

După părerea profesorului Wilczur, pentru cea de a doua eventualitate pledau multe. Principalul ei argument era tinereţea celor doi, comuniunea gusturilor şi preocupărilor precum şi dragostea lui Kolski. Lui Wilczur i se părea imposibil ca aceste argumente să nu precumpănească în situaţia creată, în condiţiile în care amândoi tinerii erau obligaţi de împrejurări să stea zile întregi împreună.

S-ar înşela cel care ar crede că Wilczur se întorcea cu inima uşoară. Deşi lua în considerare faptul că va trebui să se despartă de Lucia, că va trebui să renunţe la toate speranţele sale, nu se bucura câtuşi de puţin. Socotea că îşi face datoria, că procedează cinstit, dar ştia tot atât de bine că în felul acesta încheie de fapt ultimul capitol al vieţii sale. Că renunţă conştient şi definitiv la propria-i fericire.

În gară, la Ludwikowo, a găsit căruţa unui evreu din Radoliszki. Mârţoaga abia îşi târa picioarele, aşa că ajunse la moară când se lăsase uşor întunericul. La răscruce, îi plăti evreului şi luându-şi valiza, porni pe jos spre dispensar. Uşa nu era închisă. Apăsă pe clanţă şi intră. În tindă nu era nimeni. În toată casa domnea o linişte deplină, în care paşii lui răsunau zgomotos. Deodată din camera de

„spitalizare” se auzi vocea Donkăi:

— Hei, cine-i acolo?

— Ce mai faci, Donka? Eu sunt.

— Doamne sfinte! îi răspunse un strigăt vesel. V-aţi întors, domnule profesor?

Şi Donka cea bună intră în fugă în tindă, bucuroasă şi emoţionată. După ce-i ură bun venit, îl ajută să-şi scoată paltonul şi pălăvrăgind tot timpul, se apucă în grabă să facă un ceai.

— Dar unde-i domnişoara Lucia? întrebă Wilczur.

— La plimbare. În fiecare zi se duce la plimbare cu domnul doctor Kolski şi se întorc abia la cină. Se duc tare departe. Câteodată până la Wickuny.

— Ei, dar doctorul Kolski nu se plictiseşte aici?

Donka izbucni în râs.

— Cum să se plictisească! Eu cred că el ar sta aici şi un an de zile.

— E un om foarte drăguţ, interveni Wilczur pe un ton în aparenţă indiferent. Cum îţi place, Donka?

Fata ridică din umeri.

— Ce să-mi placă sau să nu-mi placă? E el pentru mine? Eu îl am pe Wasil al meu şi nu-mi trebuiesc alţii. Iar dacă unora li se năzare că eu îi fac ochi dulci doctorului, nu-i adevărat.

— Dar cui i se năzare? întrebă curios Wilczur. Lui Wasil?

— Nu lui Wasil, domnişoarei Lucia.

— Dar de unde ştii tu că i se năzare?

— Pentru că aşa m-a certat o dată. M-a şi amenințat că vă spune dumneavoastră. Că eu aş cocheta cu domnul doctor. De el am eu nevoie?! Să şi-l ţină. Eu nu sunt pentru el, nici el pentru mine. Dar pentru întâia oară aud că nu-i voie să râzi. Dumneavoastră de atâtea ori râdeţi de mine.

Wilczur îşi drese glasul şi spuse gânditor:

— Sigur că e voie.

— Tocmai. Ştiam eu că dumneavoastră nu vă supăraţi pe mine.

— Eu nu mă supăr niciodată pe nimeni, copilă dragă, oftă Wilczur, aşezându-se să-şi bea ceaiul. Ei, şi ce mai e

nou pe aici. La Prokop toţi sunt sănătoşi?

— De ce să nu fie sănătoşi? Bunicul mă întreabă în fiecare zi dacă n-avem vreo ştire de întoarcerea dumneavoastră.

— Trece pe aici în fiecare zi?

— La început trecea, dar în vremea din urmă se uită cam chiorâş la domnişoara Lucia şi nu mai trece.

Wilczur se miră.

— De ce se uită chiorâş?

— Fiindcă nu-i place doctorul Kolski. Zice că nu ştie de ce l-aţi lăsat dumneavoastră aici. Nu-i pe gustul lui. Nici eu nu ştiu de ce, fiindcă e un om foarte simpatic. Săptămâna trecută, când a vrut domnul doctor să închirieze nişte cai, nu i-a dat.

— Dar ce nevoie avea de cai?

— Să călărească. Domnul doctor şi domnişoara Lucia merg deseori călare. Acum închiriază caii de la un starovierеţ din Nieskupa, iar şeile de la curelarul Wojdyllo din târg. Uite-le, zac acolo, îi arătă în colţul tindei.

Wilczur se uită şi dădu din cap.

— Ai dreptate.

— Acum însă cred că doctorul trebuie să se întoarcă la Varşovia, fiindcă nici loc nu mai e. Doar dacă o dormi aici în tindă sau în sala de operaţii. Mi se pare mie că din onomastica aia nu iese nimic, încheie Donka nu fără o anumită răutate.

— Ce onomastică?

— Onomastica doamnei Pawlicka. Trebuiau să se ducă poimâine la moşia ei. Doamna Pawlicka a fost luni personal aici şi i-a aşteptat. O să fie mare bal. Domnişoara Lucia îşi face şi rochie nouă. Una albastră îmbrăcată în voal. Ah, dacă aş putea eu să-mi fac una aşa!

Profesorul îşi bău ceaiul şi stătea tăcut. Donka se învârtea prin cameră şi, uitându-se pe fereastră, strigă:

— Se-ntorc. Se-ntorc devreme astăzi. Uitaţi-vă! Trec gardul.

Wilczur se apropie de fereastră. Într-adevăr, Kolski sări gardul ce despărţea curtea de câmp şi întinse braţele,

ajutând-o pe Lucia. Nu se auzea convorbirea lor, dar se vedea că sunt veseli şi bine dispuşi. Obrajii îmbujoraţi ai Luciei radiau de veselie. Râdeau privindu-se în ochi, apoi încet porniră spre casă, ţinându-se de mână. Tot la câţiva paşi se opreau şi acum râsul lor se auzea clar.

Wilczur se retrase de la fereastră. Nu avea nici cea mai mică îndoială cu privire la rezultatele pe care le-a dat încercarea pusă la cale de el. Bucuros s-ar fi închis în cameră, ca să nu-i vadă. Era însă imposibil.

Uşa se deschise şi intră întâi Lucia, iar în urma ei Kolski. În prima clipă se opriră surprinşi la vederea lui Wilczur. Lucia strigă:

— Domnule profesor! V-aţi întors!

Wilczur se sili să zâmbească.

— Cum vă simţiţi, dragii mei?!

Cu toată cordialitatea întâlnirii, în cameră plutea un aer de jenă. Când s-au aşezat la cină, Wilczur începu să relateze exagerat de amănunţit tot ce făcuse la Vilnius, care sunt relaţiile în lumea medicilor, iar când a epuizat această temă a trecut la descrierea, tot atât de amplă, a operării lui Dobraniecki.

Îndată după cină, Wilczur spuse:

— Fă-mi plăcerea, dragă colega, şi mai rămâi câteva zile. N-am să te clintesc din loc, eu îmi aştern în sala de operaţii.

— Ah, nici gând, domnule profesor, ripostă stânjenit Kolski. Nu ştiu dacă nu vă deranjez rămânând aici, dacă-mi permiteţi, dar în nici un caz nu pot să vă ocup în continuare camera. Pentru mine sala de operaţii este suficient de comodă.

Îndată după ce se pregăti locul de culcare pentru Kolski şi după mutarea lucrurilor lui, invocând oboseala de pe urma călătoriei, profesorul le spuse noapte bună şi se duse să se odihnească.

După snopul de lumină care s-a zărit până noaptea târziu prin fereastra ambulatoriului, se putea bănui că Lucia şi Kolski nu s-au dus imediat la culcare, ci au stat de vorbă.

Despre ce discută?... Au ajuns la înţelegere? Lucia i-a acceptat declaraţiile?... Dacă-i aşa, atunci discută cum să se elibereze de obligaţiile faţă de bătrânul şi onestul profesor. Cum să-i comunice schimbarea sentimentelor sale?...

Lui Wilczur aşa ceva i se părea imposibil. Deşi tot ce găsise aici dovedea apropierea Luciei de Kolski, nu-şi putea închipui ca fata aceasta, cu un caracter puternic şi hotărât, să bată în retragere, să-şi renege obligaţiile. Mai degrabă trebuia să se aştepte la ceva opus. Se putea bănui că Lucia chiar iubindu-l pe Kolski nu va recunoaşte acest lucru şi nu-şi va mărturisi nici ei însăşi. Va considera că e de datoria ei să-şi menţină hotărârea, să-şi respecte obligaţiile, să nu-şi trădeze prin nimic schimbările care s-au produs. Wilczur era aproape sigur de asta.

Închisese ochii şi stând în întuneric analiza comportarea de astăzi a Luciei. Fără îndoială a fost puţin surprinsă de sosirea lui, dar îl întâmpinase cu cordialitatea de altădată. Pe urmă, seara, nu a fost, ce-i drept, atât de degajată, dar nu-i evita privirile şi întreba totul cu interesul de altădată. Wilczur nu observase nimic deosebit. Poate doar faptul că Lucia nu i s-a adresat niciodată lui Kolski. Iar Kolski se adresa şi el numai profesorului. Păreau că nu se observă reciproc, ceea ce era în contrast strident cu veselia de dinainte, când încă nu ştiau de întoarcerea lui, şi trebuia să-i dea de gândit.

Şi-a adus aminte de şeile din colţul tindei. Se-nţelege, acum călăresc, iarna vor schia sau vor patina, vara vor face excursii în munţi. Sunt tineri, au gusturi asemănătoare şi suficiente forţe fizice pentru realizarea lor.

În ograda lui Prokop Mielnik cântau cocoşii când a adormit Wilczur.

A doua zi dimineaţa, ca de obicei, au luat micul dejun în camera Luciei. Starea de spirit nu s-a îmbunătăţit, doar Jemiol vorbea fără încetare, spre satisfacţia tuturor celorlalţi, care datorită lui puteau să tacă. Revenind la operaţia făcută lui Dobraniecki, perora:

— I-ai scos tumoarea din creier, *darling*. Dar te-ai gândit vreodată că tot creierul nostru, sau mai exact, toată scoarţa cerebrală, în care sunt localizate autorităţile superioare ale sistemului, adică ale spiritului, este cea mai primejdioasă tumoare cu care divagaţia naturii ne-a umplut cutiile craniene? Dacă nu mă înşel acolo îşi are locul gândirea, adică lucrul cel mai inutil şi mai primejdios din lume. Cumpăneşte, stăpâne, cât de frumoasă ar fi viaţa dacă nu am gândi, îndeplinindu-ne cu smerenie funcţiile de nutriţie şi de reproducere pe care ni le-a rezervat natura. Cu cât am fi mai fericiţi dacă n-am repeta după Descartes: *cogito, ergo sum*, ci după primul imbecil întâlnit: *Coito ergo sum*. Logica naturii a fost deformată de gândirea noastră, pentru că în natură totul are o finalitate. În clipa în care a apărut însă în ea gândirea umană, ne-am convins că nu ştim la ce e bună gândirea. Dacă am fi rămas nişte animale de cavernă, ar fi fost evident că suntem doar una dintre formele de existenţă ale materiei, că într-un anumit număr de ani destinat vieţii noastre infecte avem ca misiune să consumăm o anumită cantitate de oxigen din aer, de apă din izvor, de produse vegetale şi animale, pentru a lăsa un anumit cuantum de acid carbonic, de excremente pitoresc iniţiate în ţărână şi în cele din urmă stârvul nostru. Totul e în ordine. Ne îndeplinim rolul în lanţul evoluţiei. Dar cei cu gândirea? Ce-i cu Iliada, cu Hamlet? Ce-i cu binomul lui Newton, cu teoria relativităţii şi cu cuantele Planck? De ce dracu-i nevoie de toate astea? Încotro ne duc ele? *Gentleman and ladies*, dacă-mi veţi spune, că datorită lor se dezvoltă civilizaţia şi că se impune o creştere proporţională a sporului natural al speciei *Homo sapiens*, atunci eu vă întreb dacă în planurile naturii-mumă era prevăzută îngrăşarea excesivă a pământului cu amintitele excremente şi hoituri? Asta poate deregla întreaga ordine a lucrurilor şi poate duce la catastrofe neprevăzute.

Oraţia lui Jemiol a fost întreruptă de sosirea primilor pacienţi şi cei trei medici au trecut la lucru. Abia în jurul orei trei s-a lăsat iar liniştea în dispensar. Folosindu-se de

prilejul că Lucia mai făcea pansamente în camera de spitalizare, Wilczur îl invită pe Kolski la el şi servindu-l cu o ţigară, îl întrebă:

— Cum e, colega? Mă blestemi rău că te-am sechestrat aici atâta vreme?

— Ah, nu, domnule profesor. Pentru mine a fost o adevărată odihnă.

— Am auzit că la Varşovia ai foarte mult de lucru. Ai tot mai mulţi pacienţi. M-am bucurat sincer. Acum, după întoarcere, te aşteaptă multă muncă. Ia loc, te rog.

— Mulţumesc, mormăi Kolski, aşezându-se pe un taburet.

— Şi îţi cresc şi veniturile?

— Nu mă plâng.

— Un singur lucru nu înţeleg, spuse Wilczur după o clipă de gândire, de ce ai rămas un adept al celibatului? Ar trebui să te căsătoreşti. Nu trebuie să întârzii prea mult… O ştiu din proprie experienţă.

Kolski se înroşi.

— Din păcate, e imposibil.

Wilczur ridică din sprâncene.

— Chiar imposibil?… Iartă-mă, colega, că mă amestec în treburile dumitale particulare, dar cred că îmi dă acest drept îndelungata noastră cunoştinţă şi vârstă mea. Ai putea să-mi spui în ce constă această imposibilitate?

Kolski nu răspunse imediat.

— Iubesc pe cineva…

— Acesta-i cel mai mic obstacol, zâmbi Wilczur.

— Femeia pe care o iubesc nu e liberă, îi explică el.

— Ah, da?… Căsătorită?…

— Nu. E logodită cu altul.

— Asta e într-adevăr neplăcut. Şi îl iubeşte pe acel altcineva?

— Cel puţin aşa spune ea.

— Dar probabil că nu te urăşte nici pe dumneata?

— O, nu, negă repede Kolski.

Wilczur îl privi o clipă zâmbind.

— Ciudat, dragă colega. Nu arăţi a fi un mototol, dar te

porţi ca o domnişoară speriată. Cu femeile trebuie să te porţi dur, dragă colega. Hotărât. Bărbăteşte. Dacă îţi este favorabilă, atunci atacă. Ţine minte, nu te lăsa speriat de aparenţe. Sunt lucruri care uneori par înspăimântătoare. În faţa noastră se înalţă o stâncă şi ni se pare inaccesibilă, dar ajunge puţină iniţiativă şi insistenţă pentru a ajunge în vârful ei.

Kolski îşi frământa nervos degetele. La început i se păruse că profesorul îşi râde de el. Pe urmă îi trecu prin minte că vrea să-l descoase. Acum nu mai ştia ce să creadă.

— Da, da, spunea Wilczur. La căsătorie, colega, trebuie să te gândeşti din timp şi să baţi fierul cât e cald. Omul nici nu-şi dă seama când îmbătrâneşte. Câţi ani ai?

— Treizeci şi cinci, domnule profesor.

— Ei, vezi? E timpul. Când m-am căsătorit eu aveam prea mult. Între mine şi soţie era o diferenţă de vârstă prea mare. Şi bineînţeles, o asemenea căsnicie nu putea fi fericită.

Kolski se înroşi din nou şi făcu ochii mari. Oare profesorul voia să-i dea de înţeles că nu-i trece prin minte să se căsătorească cu Lucia?

Wilczur continuă:

— Se-nţelege, problema anilor nu are importanţă în sine, nu e vorba de aspectul sexual. Ştii foarte bine că asta nu e întotdeauna în funcţie de vârstă. E vorba de altceva. De problema preocupărilor şi gusturilor. Acestea trebuie să fie mai mult sau mai puţin aceleaşi, ca să fii fericit cu o femeie şi să o faci fericită. Un bărbat nu poate săvârşi o greşeală mai mare decât căsătorindu-se cu o fată mai tânără cu peste zece ani decât el.

Kolski înghiţi în sec şi întrebă:

— Serios, sunteţi de această părere?

— Cât se poate de serios. Aşa că nu mai întârzia, să ţi-o ia altul înainte. Şi să nu-ţi fie frică de nici un rival. Pentru o femeie trebuie să lupţi. Ea nu e un porumbel fript care-ţi cade singur în gură. Iar când o ai, ţine minte, să-i acorzi mai mult timp decât muncii profesionale. E extrem de

important. Şi asta o ştiu tot din trista mea experienţă. Cândva, când vei mai vrea să mă vizitezi, am să-ţi spun toată povestea. Fiindcă nu mă îndoiesc că vara vei mai trece pe aici măcar pentru câteva zile.

— Cu cea mai mare plăcere, domnule profesor.

Kolski se înclină încurcat.

În cameră intră Lucia. Îşi scoase halatul şi rămase într-o rochie din lână de culoare închisă. Venise cu un lucru de mână.

— E, e, domnişoară Lucia, i se adresă Wilczur, presimt petrecere. Pun pariu că-ţi faci o rochie nouă.

— De unde ştiţi? se miră Lucia.

— Am viziuni, răspunse Wilczur ridicând enigmatic un deget. În zadar mă socotesc pe mine ţăranii vrăjitor? Am viziuni.

Îşi încruntă sprâncenele şi îşi miji ochii.

— Stai… stai… Văd… O mulţime de perechi dansând… Orchestra… Uite-o pe stăpâna casei… pe soţul ei… înalt, prezentabil… Aş face prinsoare… Sigur că da. E medic… Doamne! E doctorul Pawlicki!

Lucia şi Kolski se priviră uimiţi. În cele din urmă Lucia spuse râzând.

— Bineînţeles! L-aţi întâlnit pe Pawlicki în Radoliszki aţi aflat de la el de bal.

Wilczur făcu un semn violent cu mâna.

— Nu-mi întrerupe viziunea: nu e în Radoliszki. Văd… văd. E un conac. Un bal la ţară… Toasturi… Da… Se închină în sănătatea stăpânei casei… Onomastica… Te văd pe dumneata… Alături pe doctorul Kolski… Dumneata parcă eşti înconjurată de nişte nori din ceva transparent… Da… E voalul… Un voal albastru… Şi toată rochia e albastră…

— Nu, e incredibil! De unde puteţi şti că rochia va fi într-adevăr albastră?! Doar nu după cordonul acesta pe care-l fac. Cordonul e negru. Domnule profesor, nu ne mai chinuiţi atâta!

Wilczur o privi ameninţător.

— Văd că dumneata îndrăzneşti să nu crezi în puterile

mele supranaturale!

— Îndrăznesc! răspunse Lucia înclinând capul.

— Ei, atunci nu-ţi mai prorocesc nimic.

— Mai prorociţi-ne doar dacă nu vedeţi la bal şi un celebru chirurg, pe profesorul Rafał Wilczur?

Wilczur negă categoric cu o mişcare a capului.

— Categoric nu-l văd. Formele lui opulente mi se conturează în faţa ochilor sufletului meu întinse comod, în acest pat şi cufundate într-un somn tonifiant.

— În acest caz nici noi nu mergem, hotărî Lucia.

— Nici să nu-ndrăzniţi! Dacă nu vă duceţi, voi trata acest lucru ca pe o jignire personală. M-aş convinge că prin întoarcerea mea v-am stricat toate planurile plăcute. Cine ştie dacă în acest caz nu mă întorc la Vilnius?!

După o scurtă controversă, Lucia căzu de acord să meargă la bal la Pawlicki. De fapt dorea foarte mult acest lucru. Ştia că-l va întâlni acolo pe Jurkowski şi voia să i se arate însoţită de Kolski, ca să-i poată dovedi că are şi adoratori tineri şi prezentabili. Dacă însă l-a ales pe Wilczur, a făcut-o pentru că profesorul este cu mult mai valoros decât cei mai prezentabili şi mai tineri.

Cu toate că lucrurile fuseseră hotărâte, în clipa plecării, Lucia avu remuşcări şi era cât pe-aci să renunţe la bal. Nu a procedat astfel poate numai pentru faptul că profesorul părea să nu fie deloc afectat că-şi va petrece seara singur. (Jemiol plecase la cârciumă şi nu lăsase să se întrevadă că s-ar întoarce repede). În comportarea profesorului se putea vedea mai degrabă mulţumirea că are timp liber pentru el. Glumind vesel, i-a condus până la brişcă.

Din singurătate s-a ales însă praful. Îndată după plecarea Luciei şi a lui Kolski a venit Prokop. Îl salută pe Wilczur în tăcere, cum îi era obiceiul, şi intră în casă. Când s-au aşezat în cameră, îl întrebă:

— Şi ce se mai aude în lumea largă?

— Ca-ntotdeauna, dădu din cap Wilczur. Oamenii se încaieră pentru o bucată de pâine, cum se încaieră câinii pentru un os. Aleargă înnebuniţi de treburi. Nimic nou în lumea largă.

— Ai lipsit cam multă vreme, observă Prokop. Şi asta nu-i bine.

— De ce nu-i bine?

Wilczur îl privi atent.

— Păi, vezi tu, după mintea mea-i aşa: când cineva are un lucru, e mai bine să-l păzească. Laşi casa singură şi nu încui uşa, te fură. Cei de pe aici, se ştie, nu se ating, dar puţine haimanale umblă prin ţară? Nici nu-ţi dai seama, când îţi iau tot.

Wilczur scutură din cap.

— Înţelept vorbeşti, Prokop. Atât de înţelept că mi-e greu să te înţeleg. Uite că m-am întors şi nu lipseşte nimic. Spune mai limpede, la ce te gândeşti.

— Ce să-ţi spun, se burzului Mielnik şi se apucă să-şi răsucească cu băgare de seamă ţigara.

— Am găsit toate la locul lor, continuă Wilczur. Toate sunt aşa cum trebuie să fie. Nimeni n-a păţit nimic, bolnavii au fost îngrijiţi.

— Şi nu numai bolnavii.

— Ce înseamnă asta?

Prokop îşi încruntă sprâncenele şi îşi trecu de câteva ori mâna liberă peste barba căruntă.

— Eu îţi spun ceva: tu dă-l de-a berbeleacu pe doctoraşul ăsta tânăr. Nu-i nevoie de el aici. A stat trei săptămâni sau şi mai mult, ajunge. Ducă-se la naiba. S-a zbenguit, s-a-nvârtit, gata. Călăreşte pe aici şi alte lucruri din astea. Ducă-se de unde a venit. Bine a fost când n-a fost el aici. Tu ia-l de guler şi azvârle-l! Asta e!

Pe măsură ce vorbea, bătrânul începuse să respire greu de atâta înfierbântare. Sfârşise, dar tot mai mormăi vreo câteva minute.

Wilczur se prefăcu mirat.

— Nu pot să-mi cred urechilor. Îl cunosc de mult pe doctorul Kolski. E un medic foarte serios şi un om drăguţ. Nu pot să-i reproşez nimic. A făcut vreun rău cât am lipsit eu?

Prokop ridică din umeri.

— Rău, nerău. Dar tu făceai mai bine dacă nu-l lăsai aici.

— Oamenii pe care i-a tratat nu s-au plâns de el…

Prokop dădu din mână.

— Tratarea-i tratare, dar el se uită mai mult la cei sănătoşi decât la bolnavi. Am crezut că tu o să vezi singur şi că o să-i pui capăt. Tu însă îi mai şi trimiţi împreună la petreceri.

Wilczur se sili să râdă şi-l bătu pe Prokop pe umăr.

— Dar ce să fac, bătrânul meu prieten? Sunt tineri, amândoi sunt tineri, lasă-i să danseze. Pentru noi e taifasul, cuptorul cald, pentru ei – distracţia. Şi totu-i în ordine.

Prokop clătină din cap.

— Ciudate lucruri spui. Eu n-aş lăsa-o pe femeia mea şi mai cu seamă dacă ar fi tânără.

— Pe femeia mea?… Wilczur dădu din mână. Dar poate fi o femeie a mea, prietene? A mea poate fi casa, a mea poate fi scurta, vaca, dar femeia? Doar şi ea gândeşte, şi ea simte la fel ca mine. Are aceleaşi drepturi ca mine. S-o ţin împotriva voinţei ei? Asta ar fi o închisoare. Şi ce folos ai avea de pe urma unei femei care stă cu tine împotriva inimii ei şi nu gândeşte decât cum să scape şi se plânge de soarta ei.

— Aşa-i voia Domnului, spuse aspru Prokop.

— Eh, prietene. Tocmai ca să fie aşa trebuie să te gândeşti bine înainte de a lega o femeie de tine. Legătura poate fi trainică numai atunci când întăreşte ce s-a hotărât în amândouă inimile.

Prokop căzu pe gânduri şi spuse:

— Eu credeam că la voi e hotărât.

— Slavă Domnului că nu era hotărât, răspunse trist Wilczur şi începu să vorbească despre alte lucruri, dându-i lui Prokop de înţeles că tema abordată e dureroasă pentru el.

În vremea aceasta, în casa primitoare a familiei Pawlicki, oaspeţii erau întâmpinaţi cu căldură şi zgomotos. Lucia nu se înşelase. Într-adevăr, domnul Jurkowski părea surprins că nu venise însoţită de Wilczur. Îl cerceta cu atenţie pe Kolski, mai cu seamă atunci când Lucia dansa

cu el. Domnul Jurkowski nu dansa demonstrativ, în schimb vizita des bufetul, pentru ca întorcându-se în salon să sprijine uşorul uşii.

Lucia dansa mai mult cu Kolski. Era un partener excelent şi în ziua aceea mai drăguţ decât oricând. Îi dispăruseră complet stările de meditaţie, era vesel, senin, mulţumit şi făcea impresia unui om care cu greu se stăpâneşte să nu dezvăluie un secret nespus de îmbucurător, Lucia se simţea excelent. Nu o speriase nici părerea unui domn mai în vârstă care arătându-i partenerei sale pe Lucia şi pe Kolski, spusese intenţionat ca să se audă:

— Uite, ce pereche potrivită.

La scurt timp după ce s-a servit cina, domnul Jurkowski o invită pe Lucia la un tangou. Fireşte, nu avea motive să-l refuze. S-a dovedit însă că a procedat nechibzuit. Jurkowski trebuie să fi fost bine afumat, fiindcă imediat după primul tur, o întrebă cu o intenţie vizibilă:

— Şi ce mai face profesorul Wilczur? L-aţi lăsat acasă?

— Profesorul s-a simţit obosit, i-a răspuns ea simplu. Nu-i plac petrecerile zgomotoase.

— Dar şi-a găsit pentru petreceri un înlocuitor demn…

Lucia lăsă fără răspuns această observaţie.

— Iar înlocuitorul nu pare deloc nemulţumit de misiunea sa. Poate că profesorul nu ar fi chiar atât de satisfăcut. Ce părere aveţi?

În vocea lui răsună o notă evident ironică. Lucia ridică uşor din umeri şi vrând să schimbe tema, spuse:

— Doctorul Kolski este un vechi elev şi prieten al profesorului. Dar dumneavoastră de ce nu dansaţi?

— Ah, eu nu dansez pentru că am o privelişte, cum n-am avut în viaţa mea… Trebuie să mă uit, pentru ca în viitor să ştiu…

— Ce să ştiţi? se miră Lucia.

— Ei, să ştiu cum arată o femeie îndrăgostită. Dumneavoastră vă uitaţi la Kolski ăsta ca la o minune. Iar el la dumneavoastră ca la o bucată de slănină. Fir-ar să fie! Nu-şi pot lua ochii unul de la altul! Şi ce-mi vorbiţi mie de

profesor când dumneavoastră sunteţi îndrăgostită de doctoraşul ăsta!

Lucia simţea că păleşte. Cuvintele lui Jurkowski au surprins-o şi au neliniştit-o într-atât, încât nici nu se mai gândea în ce măsură depăşise el bunele maniere amestecându-se în treburile ei particulare.

— Vă înşelaţi, răspunse. Eu şi doctorul Kolski suntem colegi şi vechi prieteni. Nimic mai mult.

— Cucu, cucu, bau, bau! Frumoasă colegialitate. Radiaţi toată spre el. Până şi un orb ar vedea. Desigur puteţi crede că vorbesc din gelozie. Fie şi aşa. Sunt gelos. Dar gelozia nu mă împiedică să observ că sunteţi îndrăgostită de el. Nu înţeleg doar de ce m-aţi minţit atunci la Kowalewo, vorbindu-mi de profesor. Ori poate că profesorul e pentru căsătorie, iar tânărul doctor pentru prietenie?… N-am ce zice, bună glumă!

Lucia se dezmetici.

— Dumneavoastră nu sunteţi treaz. Fiţi amabil şi conduceţi-mă înapoi.

— Fireşte, vă conduc. Vă şi aşteaptă cu dor… Cum aş putea să vă expun la o despărţire atât de îndelungată de omul iubit!

Se opri în faţa lui Kolski şi înclinându-se cu eleganţă Luciei, adăugă:

— Vă înapoiez comoara împrumutată…

Fără să bănuiască ce s-a întâmplat, Kolski răspunse zâmbind:

— Puţini sunt astăzi oamenii care înapoiază atât de conştiincios comorile împrumutate. Atât de conştiincios şi de repede…

Jurkowski mai făcu o plecăciune exagerat de galantă.

— Hotărârea a fost luată chiar de comoară, care nu a mai putut răbda despărţirea de proprietar.

Spunând aceste cuvinte, Jurkowski se întoarse şi părăsi salonul. Abia acum Kolski observă revolta Luciei.

— Ce ai, Lucia? Ce-i cu dumneata? întrebă neliniştit.

Lucia scutură din cap.

— Ah, nimic, nimic. E zăpuşeală aici, răspunse, şi apoi

acest domn era beat şi spunea prostii.

— Sper că nu te-a jignit?

— Nu, nu. Ferească sfântul. Să ieşim de aici.

Încuviinţă numaidecât.

Ieşind, îl întâlniră pe Pawlicki, care-i opri.

— V-a obosit dansul?

— Nu, îi explică Kolski. Domnişoara Lucia nu se simte prea bine. Ar vrea să se odihnească puţin.

— Să se odihnească? Dar, vă rog, spuse Pawlicki. Vă conduc în camera soţiei. Puteţi, domnişoară, să vă întindeţi puţin pe canapea.

— Nu am nimic, protestă Lucia.

Nu se cuvenea să se împotrivească prea categoric şi Pawlicki îi introduse într-o cameră spaţioasă, care era ceva între un dormitor şi un cabinet de lucru. Pe birou stătea o veioză aprinsă. Nu era nimeni aici.

— Aici o să vă odihniţi şi o să prindeţi puteri pentru restul petrecerii, spuse Pawlicki. Pe mine vă rog să mă iertaţi, dar trebuie să mă întorc la oaspeţi.

— Mulţumim frumos.

Kolski înclină capul, apoi cum se închise uşa în urma lui Pawlicki, se adresă Luciei:

— Poate că ar fi bine să te întinzi puţin?

Lucia scutură din cap şi se întoarse. Nu putea privi spre el. Cuvintele brutale rostite de Jurkowski spărseseră cu o lovitură de pumn tot eşafodajul ridicat în ea cu atâta trudă, cu atâta migală şi precizie, în spatele căruia voia să ascundă, să ascundă de ea însăşi sentimentele înfiripate.

— Nu-i adevărat, nu-i adevărat… repeta cu febrilitate în gând, dar cuvintele nu mai puteau răsturna ceea ce devenise limpede, înspăimântător de limpede.

Cât de clar vedea acum totul. Totul! De la început. Aşa. Fusese geloasă pe Dobraniecka, pe urmă şi pe micuţa Donka. O bucura fiecare zi de prelungire a şederii lui Kolski în dispensar şi se temea, da, se teme de clipa în care va trebui să plece. Iar întoarcerea profesorului… e josnic, e nedemn… întoarcerea profesorului a speriat-o.

Câte eforturi a făcut ca să se convingă pe ea însăşi că tot

pe Wilczur îl iubeşte, că vrea să fie soţia lui. Cu câtă înverşunare refuza să vadă bătrâneţea lui! Cât de recunoscătoare i-a fost că nu i-a permis lui Kolski să plece imediat. Ascundea acest lucru în ea, îl ascundea de ea, dar se vede că nu-l putea ascunde de alţii. Totul împietrea în ea la gândul că şi profesorul a putut să observe. Cât dispreţ simţea faţă de ea însăşi! Îşi trădase toată micimea sufletului şi slăbiciunea caracterului. Cedase sentimentelor, pe care ar fi trebuit să le înăbuşe, pe care ar fi putut să le smulgă din vreme. Cât de josnic şi de nedemn procedase permiţându-le să se dezvolte, apărându-le sub diferite pretexte, tolerându-le exuberanţa în inima ei. În inima pe care o promisese altuia.

— Am promis şi-mi voi ţine promisiunea. Chiar de s-ar scufunda pământul! Chiar de-ar fi să mor!

Cuvintele acestea i se întipăreau cu tot mai multă claritate în minte. Ah, dacă ar fi vorba de altcineva! De Jurkowski, spre exemplu, şi nu de profesor. N-ar ezita deloc. Dar ea ştia cât de însingurat era Wilczur. A-l părăsi însemna o crimă. Nerespectarea promisiunii ar fi o infamie.

— Trebuie să rămân cu el şi rămân… rămân!…

Iată că în balanţă a căzut ultimul cuvânt, cuvântul pe care nimic nu-l va mai schimba. Se întoarse şi privi spre Kolski. Inima i se strânse într-un spasm brusc. Îi spuse cu voce tremurătoare:

— Trebuie să pleci cât mai repede, mâine trebuie să te întorci la Varşovia. Neapărat.

— De ce, domnişoară Lucia? Ce s-a-ntâmplat? întrebă speriat.

Lucia scutură din cap.

— Nimic. Nimic. Dar dacă nutreşti pentru mine cât de cât un sentiment bun, pleacă imediat.

— Dar de ce?

Lucia nu mai putea rezista. Ochii i se umplură de lacrimi, plânsul îi cutremură pieptul. Surprins, Kolski o luă în braţe şi o strânse puternic la piept.

— Iubita mea, repeta, linişteşte-te, iubita mea.

Ea însă nu-şi putea stăpâni plânsul. Simţea braţele care o ţineau, dar nu avea putere să se smulgă din strânsoarea lor. Simţea în păr sărutările lui blânde, calde şi atât de dorite. Şi cu atât mai mult se trezea în ea conştiinţa că trebuie să renunţe la ele pentru totdeauna, până la sfârşitul vieţii.

Kolski o aşează în fotoliu şi lăsându-se în genunchi lângă ea o ruga cu cele mai duioase cuvinte să se liniştească. Treptat îşi recapătă glasul. Kolski îi ştergea ochii şi obrajii cu batista lui.

— N-am să te las, iubito, spunea. N-am să te dau nimănui.

— Janek… Janek, şopti Lucia petrecându-şi braţele în jurul gâtului lui.

Într-o pornire bruscă Kolski o strânse la piept.

— Mă iubeşti! Ştiu că mă iubeşti!

— Numai pe tine!

— Ei, vezi, ce fericire! Ce fericire mare, spuse cu vocea plină de emoţie. Ne luăm şi nu ne mai despărţim niciodată. Nimic nu ne va despărţi. Scumpa mea!…

Lucia îşi muşcă buzele, îl îndepărtă de ea şi scutură pin cap.

— Nu. Janek… Nu… Te iubesc, dar ştii bine că nu sunt liberă, că nu pot dispune de mine. Trebuie să ne împăcăm amândoi cu gândul acesta. Nu există altă soluţie…

Kolski o privi cu teamă.

— Ce înseamnă că nu eşti liberă? Ce vrei să spui?

— Că am obligaţii pe care nu le pot abandona.

O prinse de încheietura mâinii.

— Lucia, asta înseamnă că tu eşti… că te leagă de el…

Lucia înţelese întrebarea pe care el nu o putea rosti şi negă vehement:

— Ah, nu, ferească sfântul. Sunt însă obligaţii de o sută de ori mai mari decât…

— Nici o obligaţie, izbucni Kolski, nu poate fi mai mare decât simţirea adevărată.

Lucia negă cu o mişcare a capului.

— Prea simplist. Nu. Nu pot. Nu aş şti cum să încep

discuţia cu el. Nu aş putea rosti aceste cuvinte. Ah, e de-ajuns să te gândeşti ce viaţă tragică a avut acest om, câte nedreptăţi s-au abătut asupra lui, câte nefericiri au căzut asupra lui, asupra celui mai bun om, cu cea mai sensibilă inimă, cu cele mai de preţ valori spirituale. Nu, Janek. Din păcate m-am îndrăgostit de dumneata prea târziu. Acum nu pot, nu mai pot să dau înapoi. M-aş dispreţul pe mine însămi dacă ar trebui să mă număr şi eu printre oamenii care l-au nedreptăţit. Nu, Janek. Nu aş putea trăi cu conştiinţa că am săvârşit o mârşăvie… Mi-e greu, cerul mi-e martor cât îmi este de greu, dar nu am ce face.

— Lucia, începu Kolski, dar ea îl întrerupse:

— Să nu mai vorbim despre asta. De ce să ne distrugem nervii în zadar.

— Dar ascultă-mă. Sunt absolut convins, ştiu bine, că profesorul nu intenţionează să-ţi ceară respectarea promisiunii făcute.

— De unde poţi şti tu asta? întrebă mirată.

— El mi-a spus-o.

— Cum aşa?… Ai vorbit tu cu el despre asta?! E imposibil!

— Nu despre asta. Dar sunt convins că intenţionat a vrut să-mi dea de înţeles să nu-mi pierd speranţele.

— Ah, să-ţi dea de înţeles?! spuse cu un zâmbet trist.

Kolski îşi pierdu răbdarea.

— Atunci îţi repet discuţia noastră. Aşa, pe neaşteptate, m-a întrebat câţi ani am şi de ce nu mă însor. Pe urmă a început să mă îndemne să mă însor şi mi-a spus cât se poate de clar că un bărbat nu trebuie să se însoare la o vârstă înaintată şi că nu trebuie să se însoare cu o femeie mult mai tânără decât el. Asta suna limpede ca o declaraţie: dacă o iubeşti, ia-o. Din partea mea nu trebuie să te aştepţi la nici un obstacol, fiindcă eu nu mă însor cu ea.

O clipă în ochii Luciei străluci bucuria. Nu se putea îndoi de adevărul cuvintelor lui Kolski. Cu siguranţă Wilczur i-a spus aşa ceva şi poate că i-a spus-o cu această intenţie. Dar asta nu-i dezlega Luciei mâinile, nu-i dădea cale liberă.

Situaţia trebuia înţeleasă în felul următor: după întoarcerea de la Vilnius, profesorul a ajuns la convingerea că în lipsa lui, în sentimentele Luciei s-a produs o schimbare. La fel ca Jurkowski, ca acel domn în vârstă care-i socotise o pereche potrivită, Wilczur îşi dăduse seama de dragostea ei pentru Kolski. Şi acest om nobil, a cărui viaţă a fost un nesfârşit lanţ de renunţări pentru binele altora, s-a hotărât să procedeze şi de data aceasta la fel. O nouă renunţare şi încă o filă dureroasă în jurnalul vieţii lui. Lucia însă nu putea şi nu avea dreptul să semneze această filă. Pentru nimic în lume. Fireşte, el are dreptul să facă un gest mărinimos şi poate cel mai sincer cu putinţă, dar ea ar fi o fiinţă lipsită de onoare şi de conştiinţă dacă ar primi acest dar din partea unui om care a dat totul şi căruia i s-a răpit totul. E alături de el şi trebuie să rămână alături de el.

Acum ştia cum trebuie să procedeze. Trebuie să-l trimită cât mai repede pe Kolski la Varşovia, să-şi stăpânească nervii, şi zi de zi să-i dovedească lui Wilczur, cu fiecare cuvânt, cu fiecare gest, că nu s-a schimbat deloc, că singura ei dorinţă rămâne de a fi soţia lui.

Se ridică şi aranjându-şi părul în oglindă, spuse liniştită.

— Nu, domnule Janek. Asta nu schimbă cu nimic situaţia.

— Cum n-o schimbă? se miră Kolski. Doar e limpede că el îţi redă libertatea. Lucia, ce spui?

— Mi-o redă, dar de ce? Care sunt motivele după care se conduce?

— Asta-i mai puţin important.

— Deloc. Renunţă numai pentru că socoteşte că eu… te iubesc.

— Dar asta e adevărat!

— Dacă nu ar bănui acest lucru, sunt convins că nu ar renunţa la mine.

— Dar dacă şi-a dat seama, interveni Kolski, problema a devenit clară pentru el. Ce poţi face dumneata?

— Am să-l conving că se înşeală.

Kolski se revoltă.

— E o aberaţie. O crimă împotriva propriei simţiri!

— Şi mai mare crimă ar fi condamnarea lui la singurătate, călcarea în picioare a sentimentelor lui, răpirea ultimelor speranţe. Nu, domnule Janek. Nu-mi poţi cere aşa ceva. Dacă aş proceda aşa, asta mi-ar otrăvi toată viaţa. Ne-ar umbri fiecare clipă fericită. Nu, domnule Janek. Nu avem dreptul să procedăm aşa.

— Pentru numele lui Dumnezeu, domnişoară Lucia, dar nu-ţi dai seama că rămânând cu el îngropi şi fericirea dumitale şi fericirea mea?

Scutură din cap.

— Ştiu. Dar până acum toţi au îngropat fericirea profesorului. Soţia l-a părăsit pentru un mucos, ani în şir a trăit într-o mizerie cumplită, umilit, azvârlit în închisori, pentru ca în cele din urmă, când şi-a redobândit memoria, să fie ţinta celor mai mârşave calomnii, a celor mai josnice sforării, a celor mai oribile intrigi. L-a uitat până şi propria lui fiică. Nu, domnule Janek. Nu. Aş prefera să mor decât să mă număr printre oamenii care l-au răsplătit cu mârşăvie pentru mărinimia, pentru bunătatea lui neţărmurită şi pentru nobleţea lui. Dacă nu înţelegi acest lucru, atunci mă conving că ai o inimă seacă şi că niciodată nu vom găsi un limbaj comun. În vocea ei se simţea amărăciune iar Kolski îşi lăsă capul în jos şi spuse după o pauză:

— Înţeleg. Cum să nu înţeleg. Dar nu reuşesc să mă împac cu acest gând.

În cameră intră Pawlicki.

— Ei, cum vă simţiţi? Mai bine? întrebă cordial.

— Ştiţi, îmi pare rău că vă fac neplăceri, dar nu prea bine. Se vede că am lucrat prea mult în ultimele zile.

— Ah, e şi vina mea, spuse Pawlicki. În ultimele zile am neglijat dispensarul. Promit solemn să mă îndrept. Păcat că vă simţiţi rău, fiindcă urmează cotilionul.

Lucia surâse palid.

— Îmi pare rău că nu pot participa. Dacă sunteţi atât de bun, v-aş ruga să porunciţi să înhame caii.

După o scurtă discuţie, Pawlicki acceptă şi se duse să

dea dispoziţii.

Un sfert de oră mai târziu şedeau în brişcă înveliţi în şube călduroase. Era o noapte întunecoasă. Cercurile de fier ale roţilor se izbeau dur de bulgării de pământ îngheţat. Învârtind din când în când biciul, vizitiul zorea în zadar caii, care şi aşa mergeau la trap.

Nu vorbeau deloc. Numai Kolski îşi strecură mâna în mâneca burcii Luciei şi îi strângea palma.

În dispensar era întuneric, doar flăcăruia mică a lămpii cu untdelemn lumina palid fereastra camerei de spitalizare. Străduindu-se să păşească cât mai uşor, intrară în tindă şi aici îşi scoaseră burcile.

— Noapte bună. Lucia îi întinse mâna.

Kolski încercă să o îmbrăţişeze şi să o sărute, dar ea îl opri cu o mişcare hotărâtă.

— Nu. Nu trebuie… Şi te rog să pleci mâine. Şoapta ei părea că răsună cu totul natural, dar în ochi îi apărură lacrimi.

— Lucia, Lucia…

Kolski îi strângea mâna.

— Noapte bună. Ia lampa. Eu nimeresc pe întuneric.

Intrând în cameră, Kolski se aşează şi căzu pe gânduri.

Prea bine o cunoştea pe Lucia ca să nu priceapă că ea nu-şi va schimba atât de uşor hotărârea. Ascultându-i de fapt argumentele, îşi dădea seama că nu va putea s-o convingă. Făcuse cu bună ştiinţă o nebunie, se condamnase ea şi-l condamnase şi pe el la abandonarea fericirii, la o viaţă cenuşie, incoloră, la o suferinţă veşnică. Dar nu reuşea să găsească cuvinte şi argumente destul de convingătoare, pentru a-i schimba hotărârea.

Fumând ţigările una după alta, şi-a petrecut toată noaptea gândindu-se la această situaţie disperată. Când se crăpa de ziuă, se ridică şi începu să-şi împacheteze lucrurile. Trebuia să îndeplinească rugămintea Luciei. Înţelegea şi el că trebuia să plece cât mai repede. După micul dejun se va duce la morar şi-l va ruga să-l ducă cu căruţa până la gară. Nu mai putea sta în această cameră, aşa că aruncându-şi paltonul pe umeri, ieşi să se plimbe.

Aerul era rece şi totul în jur, copacii, gardurile şi pământul, era acoperit cu un strat gros de brumă. Pe partea de răsărit, pe cerul albastru se zăreau primele raze purpurii. Ziua se anunţa senină şi geroasă. Kolski coti spre iazuri. Încă nu îngheţaseră. Abia ici şi colo, la maluri, unde era mai mică, se contura sticloasă o pojghiţă de gheaţă. Ajunse până la capătul celui de al doilea iaz, iar când se întoarse zări fuiorul alb de fum ce se ridica din coşul dispensarului. Pesemne venise Donka şi pregătea micul dejun.

În pridvor îl întâlni pe profesor.

— Bună dimineaţa, colega, îl întâmpină Wilczur. Superb răsărit de soare! Văd că şi dumitale îţi plac plimbările solitare de dimineaţă. Am bătut la uşa dumitale şi m-am uitat înăuntru. Ce înseamnă asta? De ce ţi-ai împachetat lucrurile?

Kolski îi răspunse fără să-l privească:

— Trebuie să plec. Trebuie. Am stat prea mult aici.

— Nici vorbă. Nu te las. Dacă-i vorba de spital, nu te nelinişti. În cele din urmă, domnul profesor Dobraniecki îmi datorează puţină recunoştinţă, iar dacă te mai reţin nu poate fi supărat, mai ales că şi dumitale îţi este îndatorat moral.

— Ştiu asta, dar din păcate, cu toate că e atât de plăcut aici, nu mai pot rămâne.

Wilczur îl luă de braţ.

— Ei, mai vorbim despre asta. Acum spune-mi cum v-aţi distrat ieri la Pawlicki. Dacă mă gândesc că v-aţi întors atât de devreme, înseamnă că nu a fost prea vesel acolo.

— Ba da, spuse Kolski. S-au adunat mulţi oaspeţi, masa a fost excelentă, s-a dansat mult…

Wilczur îl privi cu atenţie.

— Dar ai o mină colega, de parcă nu te-ai fi întors de la bal, ci de la înmormântare.

Kolski zâmbi strâmb şi răspunse:

— Poate că aveţi dreptate, domnule profesor.

Wilczur îşi drese glasul şi amândoi rămaseră tăcuţi. Kolski se gândea cu înfrigurare dacă n-ar fi bine, în pofida

Luciei, să-i spună numaidecât şi deschis profesorului tot ce s-a-ntâmplat, să-i repete discuţia avută cu ea şi să-i ceară ajutorul. L-a costat mult ca să-şi impună tăcerea. Primul rupse tăcerea Wilczur:

— Uite ce superb răsare soarele. Aici şi toamna târzie e întotdeauna frumoasă. În aerul acesta proaspăt plămânii respiră altfel decât în oraş. Mai cu seamă plămânii bătrâni.

Făcu o pauză şi adăugă:

— Deşi dumneata ai plămâni tineri, nu-ţi dau drumul atât de uşor.

— Dar, domnule profesor… începu Kolski.

— N-avem ce discuta, îl întrerupse Wilczur. Ce înseamnă indisciplina asta?! Să mergem. Cred că au şi pregătit micul dejun.

Într-adevăr, în camera Luciei îi aştepta micul dejun… Lucia turna lapte în căni. Donka se învârtea în jurul mesei.

Lucia îl întâmpină pe Kolski degajată, arăta însă cam palidă.

— Cum te-ai distrat, domnişoară Lucia, la Pawlicki? o întrebă Wilczur sărutându-i mâna.

Lucia îi zâmbi veselă.

— Ah, excelent, domnule profesor. Numai lipsa dumneavoastră mi-a stricat distracţia. Toţi întrebau de ce nu aţi venit, iar gazdele erau sincer dezolate. Eram atât de fericită auzind cum se exprimau toţi la adresa dumneavoastră. Săptămâna viitoare trebuie să mergem neapărat la ei.

Kolski se uita la Lucia pe sub sprâncene cu o uimire care cu greu reuşea să şi-o ascundă. Era într-o vervă cuceritoare. În timpul micului dejun se adresase numai profesorului, îi zâmbea, îl servea cu pâine şi cu unt, vorbea mult şi degajat.

Când se ridicară de la masă i se adresă lui Kolski pe un ton indiferent:

— Ai fost la Prokop să închiriezi căruţa?

— Încă nu, răspunse Kolski plecându-şi privirile.

— Dacă vrei să ajungi la tren, trebuie să pleci înainte de nouă.

— Bine. Mă duc imediat.

Wilczur tuşi.

— Colegul Kolski nu pleacă astăzi. L-am rugat eu să mai rămână. Trebuie să mă ajute. Vom avea astăzi două operaţii serioase şi mă îndoiesc că după bal, Pawlicki are chef să treacă pe la noi. Cred că e obosit şi se lăfăieşte în pat.

Nimeni nu mai spuse nimic.

În tindă aşteptau pacienţii. Nu erau mulţi. Trei băbuţe înfăşurate în broboade groase, un lituanian din Bierwinty, doi copii din Nieskupa – cu hernie. În afară de ei mai era şi Witalis roşcatul, argatul de la moară, care alunecase de dimineaţă la stăvilar şi în cădere îşi scrântise piciorul.

Până la douăsprezece, Wilczur şi Lucia i-au rezolvat pe toţi. Numai Kolski mai era ocupat în sala de operaţii cu o complicată fractură de braţ. Pacienta avea inima slabă şi intervenţia chirurgicală trebuia făcută fără narcoză. Mereu se auzeau ţipetele ei.

Profesorul îşi scoase halatul şi spălându-se pe mâini spuse:

— Acum te rog să treci pe la mine, domnişoară Lucia. Am să-ţi arăt ceva.

— Ah, da, strigă ea. Bănuiesc ce. Ieri trebuia să sosească pachetul cu aparatele pe care le-aţi cumpărat.

— A venit într-adevăr, confirmă Wilczur, dar am mai primit ceva. Ceva foarte interesant.

— Sunt foarte curioasă.

— Ştii că în timpul şederii mele la Vilnius am intrat în contact cu doctorul Józwinski, profesor la universitatea de acolo. Un om foarte luminat şi simpatic. Ştia de dispensarul nostru şi se interesa de el. I-am vorbit despre munca de aici, iar acum mi-a trimis o scrisoare. Vreau să ţi-o arăt.

Trecură în camera lui Wilczur şi profesorul îi întinse o coală de hârtie împăturită o despături şi citi:

„Stimate Profesore şi dragă colega.

Ieri am primit ilustrata dumitale şi m-am bucurat că-ţi

pot fi de folos. Eu şi pupilele mele. Am şi vorbit cu câţiva. Majoritatea au primit iniţiativa dumitale cu entuziasm. Să nu ne ascundem după deget, a lucra sub îndrumarea dumitale e o onoare pentru orice medic, nu numai pentru un începător. Nu sunt în totalitate de acord cu dumneata că ar trebui aleşi candidaţii care posedă oarecari venituri. Deocamdată am trei. Din primul foc ţi-l trimit pe cel mai înzestrat dintre ei, pe doctorul Szymon Jasiński. E un tânăr dintr-o familie bună, muncitor, conştiincios şi cu perspective de a deveni un medic excelent. Sunt convins că sub mâna dumitale va deveni cu adevărat. Un stagiu de o jumătate de an în dispensarul dumitale îi va prinde foarte bine. După şase luni ţi-l voi trimite pe următorul. Am vorbit şi cu decanul şi, fireşte, fără nici o obiecţie, a fost de acord să le recunoască practica făcută la dumneata. Poţi fi sigur, dragă Profesore, că te vom ţine minte şi nu te vom lăsa nici o zi singur, fără ajutor. Doctorul Jasiński pleacă poimâine. Cele mai cordiale salutări şi urări de noi succese în muncă îţi transmite al dumitale sincer.

F. Józwinski”.

Lucia sfârşi de citit şi ridică ochii spre profesor.

— Cum îţi place? întrebă Wilczur.

— În principiu… începu Lucia, în principiu e o idee foarte frumoasă. Dar…

— Ce dar?

— Nu înţeleg un lucru: de ce se spune în scrisoare că nu vă lasă singur? Dacă dumneavoastră le-aţi povestit despre dispensarul nostru, cred aţi amintit şi de mine?

Vocea Luciei tremura uşor. Presimţea ce o să audă de la Wilczur. Profesorul dădu din cap.

— Ah, nu numai că am amintit. Ţi-am ridicat în slava cerului dăruirea, domnişoară Lucia. Nu-mi închipui un ajutor mai bun decât cel pe care l-am primit de la dumneata.

Lucia îşi muşcă buzele.

— De ce folosiţi timpul trecut?

Wilczur îi răspunse liniştit:

— De aceea pentru că, din păcate, trebuie să renunţ el.

— Domnule profesor!…

— Domnişoară Lucia, înţelegem amândoi acest lucru.

Wilczur îşi încruntă sprâncenele.

— Eu… nu înţeleg, răspunse Lucia cu convingere. Nu înţeleg şi nu voi înţelege niciodată. Dacă aţi fost mulţumit de mine, şi sunt convinsă că da, atunci de ce vreţi să scăpaţi de mine? Domnule profesor, cum puteţi, fără să vorbiţi cu mine, să ştergeţi cu buretele toate planurile noastre comune?!

Wilczur zâmbi şi în ochii lui licări tristeţea.

— Nu eu le-am şters. Le-a şters soarta. Destinul. Şi le-a şters pentru că nu aveau raţiunea de a exista.

— Nu-i adevărat, protestă ea violent.

— E cel mai adevărat adevăr.

Profesorul dădu din cap.

— Am să vă dovedesc că nu e.

— Cum?

— Foarte simplu. Rămân cu dumneavoastră. Rămân pentru totdeauna. Vă jur că nu-mi doresc nimic altceva, că aş fi profund nefericită, dacă m-aţi îndepărta, dacă m-aţi îndepărta acum. Mi-am gândit tot viitorul şi viitorul meu îl văd alături de dumneavoastră. Nu vreau alt viitor. Nu pot accepta alt viitor. De acord, dacă dumneavoastră doriţi să vină aici medici tineri în practică, nu am nimic împotrivă. Dar rămân şi eu. Rămân ca ajutor al dumneavoastră, ca soţie. Altfel nu se poate.

Obrajii Luciei se îmbujorară strident. Mâinile îi tremurau.

— Nu ştiu ce v-a determinat să reveniţi asupra hotărârilor luate de atâta vreme. Şi nici nu vreau să ştiu. Probabil că aţi fost influenţat de nişte năluciri, dar vă înşelaţi dacă vă închipuiţi că voi renunţa atât de uşor la drepturile mele.

Wilczur îi luă cu blândeţe mâna.

— Domnişoară Lucia. Să discutăm liniştit.

Lucia sări în picioare.

— Ah, nu, nu. În chestiunea aceasta nu avem ce discuta.

M-aţi rănit dureros.

Lucia vru să iasă, dar Wilczur nu-i lăsa mâna.

— Dragă domnişoară Lucia, ia loc şi ascultă-mă.

O aşează aproape cu forţa pe scaun. Tremura toată şi avea ochii în lacrimi.

— Vezi dumneata, spuse Wilczur cu o voce liniştită. Ai săvârşit o greşeală. În calculele dumitale nu ai ţinut seama şi de persoana mea. Nu iei deloc în considerare faptul că exist şi eu. Că şi eu gândesc, că şi eu simt. Dumneata vrei să mă tratezi ca pe un lucru abstract. Dar eu sunt un om viu. Foarte bătrân, dar viu. De ce nu vrei să ţii seama că aş putea avea şi eu o părere?

— Nu vă înţeleg.

— Dumneata vrei să rămâi. Vrei să rămâi ca soţie a mea. Şi crezi că eu ar trebui să fiu fericit. Nu-ţi dai seama că eu aş putea fi cu totul de altă părere.

— Cândva… începu Lucia.

Wilczur o întrerupse:

— Cândva puteam şi eu gândi aşa. Dar astăzi sunt de altă părere.

— De ce astăzi?

Lucia îl privi curajoasă.

— Fiindcă astăzi ştiu că iubeşti pe altul.

Lucia strânse din dinţi. Inima îi zvâcni în piept. Se stăpâni însă şi spuse cu toată convingerea:

— Nu vreau să iubesc pe nimeni. Vreau să vă iubesc pe dumneavoastră şi numai pe dumneavoastră.

Wilczur se porni pe râs.

— Ah, dragă domnişoară Lucia. Acesta-i unul dintre acele domenii în care a vrea nu înseamnă a putea. În care cea mai puternică voinţă nu ajunge. Din păcate nici un om nu este stăpân pe inima lui. Domnişoară Lucia, chiar şi atunci când ţi se părea că nutreşti pentru mine sentimente de dragoste, chiar şi atunci eram convins că îţi apreciezi greşit sentimentele. Ţi-am fost întotdeauna recunoscător şi-ţi voi fi recunoscător pentru prietenia, pentru bunăvoinţa afectuoasă, pentru bunătatea şi căldura pe care le-am simţit din partea dumitale. Dar aceasta nu era

iubire. Te-ai convins şi dumneata acum când te-ai îndrăgostit de Kolski. Nu, nu nega. Acest sentiment nu trebuie să-l ascunzi, ba mai mult, nu poţi să-l ascunzi.

Lucia scutură din cap.

— Sunt închipuirile dumneavoastră.

— Nu, domnişoară Lucia. Acesta este purul adevăr. Iar acum te rog să înţelegi, să iei în considerare şi situaţia mea. Împotriva inimii vrei să rămâi cu mine. Cum îţi închipui dumneata rolul meu?… Crezi că nu va fi pentru mine cea mai mare povară să văd că am devenit pentru dumneata un obstacol în calea fericirii, că eşti cu mine numai pentru că dai o falsă interpretare sentimentului datoriei?… Nu aş avea nici o zi, nici o noapte liniştită. M-aş simţi un ingrat, o piedică. Nu, domnişoară Lucia. Prezenţa dumitale aici şi sacrificiul dumitale nu ar aduce nimic bun, ci mult rău. Şi dumitale, şi mie, şi lui Kolski. Ar fi o nebunie să condamni trei oameni pentru un principiu lipsit de sens.

Lucia îşi acoperise faţa cu palmele şi plângea.

— Nu vă pot lăsa. Nu pot.

— Să-ţi mai spun ceva. Un asemenea sacrificiu din partea dumitale pur şi simplu m-ar jigni. Ar însemna că mă socoteşti drept un bătrân neputincios, care nu se poate descurca. Ar fi un sacrificiu din milă. Şi sper să nu crezi că am nevoie de milă.

— Aveţi dreptate, interveni Lucia plângând. Dar de ce trebuie să vă sacrificaţi dumneavoastră întotdeauna.

Wilczur ridică din umeri.

— Aici nu poate fi vorba de sacrificiu din partea mea. Eu nu renunţ la dumneata, dragă Lucia, în primul rând pentru că dumneata nu eşti, nu ai fost şi nu poţi fi proprietatea mea. Nu poţi, pentru că dumneata nici nu-ţi aparţii. Inima dumitale este proprietatea altuia. Da, dragă Lucia. N-am să ascund că va fi trist aici fără dumneata, că-mi va fi dor uneori, că-mi voi aduce aminte, dar cel puţin voi avea bucuria că nu am stat în calea fericirii voastre, că nu v-am stricat viitorul.

Lucia nu se putea linişti.

— De ce a venit aici? De ce a venit?

— Foarte bine că a venit. Închipuie-ţi, Lucia, că ar fi fost mult mai rău dacă el sau altul ar fi apărut peste un an sau peste doi. Pentru că era inevitabil. Mai devreme sau mai târziu trebuia să se întâmple. E mai bine că s-a întâmplat mai devreme. Şi pentru dumneata şi pentru mine.

Lucia plângea în continuare. Wilczur se ridică şi mângâindu-i părul spuse:

— Asta-i soarta, dragă Lucia, şi nu trebuie luptat împotriva ei. Cei câţiva ani, care mi-au mai rămas de trăit, îi voi trăi aici în linişte şi pace, iar dumneata ai în faţă toată viaţa. Soţ, copii, casă. Kolski e un băiat de ispravă. De ispravă şi cinstit. O să vă înţelegeţi bine. Şi cu cât vă veţi înţelege mai bine, cu atât mai mare va fi şi bucuria mea. Pentru că vă iubesc pe amândoi, iar pentru dumneata, dragă copilă, voi avea întotdeauna cele mai calde sentimente.

Lucia îi luă mâna şi îşi lipi buzele de ea. Wilczur nu se apără şi spuse:

— Sper că din când în când vei veni să mă vizitezi. O să fie pentru mine o adevărată sărbătoare... Ei, şi acum trebuie să te liniştești. Totul s-a terminat. Te rog să-ţi ştergi ochii. Îndată o să vină şi Donka fiindcă e vremea prânzului. Nu trebuie să ştie oamenii treburile noastre. Te rog, şterge-ţi ochii.

Wilczur îşi aprinse o ţigară şi tăcu. Încetul cu încetul Lucia îşi recăpăta echilibrul. După o lungă tăcere spuse:

— N-am să mi-o iert niciodată. Niciodată.

— Ce, copilă dragă? Iubirea aceasta? Iubirea aceasta norocoasă, care te-a salvat şi pe dumneata şi pe mine de la un pas greşit?... Ar trebui s-o binecuvântăm? Să discutăm acum aspectele practice. Într-adevăr, Kolski ar trebui să se întoarcă la Varşovia. Cel mai înţelept ar fi dacă aţi pleca împreună. Cred că până deseară reuşeşti să-ţi împachetezi lucrurile. Şi mâine dimineaţă plecaţi.

Lucia izbucni din nou în plâns.

— De ce... de ce vreţi să scăpaţi atât de repede de mine? Dumneavoastră mă dispreţuiţi!...

— Ce prostie! se revoltă Wilczur. Cum poţi spune

asemenea aberaţii, dragă Lucia?! Pur şi simplu vreau să vă puteţi uni cât mai repede şi cu cât plecaţi mai repede cu atât e mai bine. Pentru că atât dumneata, cât şi Kolski, chiar şi eu trebuie să avem puţin timp pentru a ne obişnui cu noua situaţie, pentru a medita asupra ei. Plecaţi mâine.

— Cred că-mi va plesni inima când voi pleca de aici! spuse Lucia cu disperare.

Stătea în mijlocul camerei, plânsă, distrusă. Wilczur o cuprinse cu braţul o strânse la pieptul lui spunându-i:

— Liniştеşte-te, copilă… Liniştеşte-te. Nici pentru mine nu va fi uşoară această despărţire. Dar ce să-i faci! Aşa trebuie.

Se auzi o bătaie în uşă. Donka întrebă dacă poate servi prânzul. Wilczur îi spuse să mai aştepte şi se duse în ambulatoriu, unde îl găsi pe Kolski. Fără să-l privească în ochi, începu să-i vorbească.

— Te-am rugat, colega, să mai rămâi. Cred că ai bănuit de ce am făcut-o.

— Da, răspunse încet Kolski.

— Domnişoara Lucia pleacă împreună cu dumneata… Ştiu că vă iubiţi şi vă urez sincer multă fericire.

Tăcu. Kolski stătea palid ca ceara şi nu reuşea să scoată un cuvânt.

— Ne-am înţeles, continuă Wilczur, după o lungă pauză, că plecaţi mâine dimineaţă. Aşa va fi cel mai bine, acum dă-mi voie, colega, să te felicit. Vei avea o soţie deosebită. Domnul…

Şi nu putu sfârşi. Ieşi din ambulatoriu şi se întoarse în camera sa. Lucia nu mai era acolo. Se lăsă greu pe pat şi sprijinindu-şi capul în palme rămase ore în şir nemişcat.

În ziua aceea nimeni nu a mâncat la prânz. Lucia începuse să-şi împacheteze lucrurile cu ajutorul Donkăi. Cina s-a servit în tindă. Wilczur a trebuit s-o aducă pe Lucia aproape cu forţa. Domnea o atmosferă posomorâtă. Numai Jemiol îşi depăna lungile sale monologuri, prefăcându-se că nu observă nimic. Spre sfârşit, Lucia a izbucnit în plâns şi a fugit în camera ei. N-a închis ochii toată noaptea. Nu a dormit nici Wilczur. Dimineaţa, când a

apărut, arăta de parcă se sculase după o boală grea.

La opt, o căruţă cu loitre trase în faţa pridvorului. Wasil cu Wilczur încărcară lucrurile Luciei. Deşi vestea plecării ei ajunsese încă de ieri la moară, nimeni în afară de Wasil, care trebuia s-o ducă la gară, nu venise să-şi ia rămas bun.

Când totul a fost gata, Wilczur o mai îmbrăţişă o dată pe Lucia şi-i ură fericire. Nici unul nu-şi putu opri lacrimile. Kolski şedea în căruţă şi se uita nerăbdător la ceas. Wasil îi ajută Luciei să urce lângă el, apoi sări pe capră, învârti biciul deasupra capetelor cailor şi căruţa porni spre drum.

În pridvor rămăseseră numai Wilczur şi Jemiol.

Când căruţa dispăru la cotitură, Jemiol spuse:

— Ei, au plecat…

— Au plecat, spuse Wilczur după o clipă de tăcere. Toţi pleacă… Toţi… Şi tu o să pleci.

Jemiol scutură din cap.

— Nu voi pleca. Rămân. Ce vrei? Te-am îndrăgit. Te-am îndrăgit pentru că eşti prost, împărate.

Wilczur zâmbi.

— Prost… repetă.

— Da. În vremurile de astăzi, când mintea există numai pentru a face rău, ce este prostia dacă nu cel mai de preţ bun? Şi ce este binele dacă nu înţelepciune? Viaţa devine un paradox. Atunci poate înţelept e şi faptul că tu, *carissime,* trăieşti pentru a aduce fericire altora.

— Poate că pentru asta am fost făcut, spuse Wilczur dus pe gânduri.

— Tu trăieşti pentru alţii, alţii pentru ei înşişi, numai eu nu ştiu pentru cine şi pentru ce trăiesc… De ani de zile caut răspunsul, îl caut pe fundul fiecărei sticle. Şi nu-l găsesc… Se vede că nu nimeresc sticla potrivită. Dar nu-ţi fie teamă! Vine şi rândul ei… Am s-o găsesc şi în ultima înghiţitură voi afla adevărul…